

ALTIN POLİTİKALARI SEMPOZYUMU

20-21 Şubat 2009 • ANKARA

TMMOB
MADEN MÜHENDİSLERİ ODASI

**ALTIN POLİTİKALARI
SEMPOZYUMU**

**20-21 Şubat 2009
Milli Kütüphane-ANKARA**

Editör

Erşat AKYAZILI

**ALTIN POLİTİKALARI
SEMPOZYUMU**

**20-21 Şubat 2009
Milli Kütüphane-ANKARA**

**Editör
Erşat AKYAZILI**

**TMMOB
Maden Mühendisleri Odası**

©Tüm hakları saklıdır. TMMOB Maden Mühendisleri Odası'nın yazılı izni olmaksızın bu kitap ya da kitabın bir kısmı herhangi bir biçimde çoğaltılamaz.

Oda Yayın No : 159
ISBN : 978-9944-89-780-8
Teknik Hazırlık : Maden Mühendisleri Odası
Baskı : Gurup Matbaacılık, 0312 384 73 44-45
İsteme Adresi : TMMOB Maden Mühendisleri Odası
Selanik Cad. 19/4 Kızılay-ANKARA
Tel : 0312 425 10 80 Faks: 0312 417 52 90
İnternet Adresi : www.maden.org.tr
E-Posta : maden@maden.org.tr

41. DÖNEM YÖNETİM KURULU

Başkan : Mehmet TORUN
II. Başkan : Berna Fatma VATAN
Sekreter : Nahit ARI
Sayman : Cemalettin SAĞTEKİN
Üyeler : Niyazi KARADENİZ
: İbrahim YILMAZOĞLU
: Mehmet GÜLER

SUNUŞ

Odamız, 1954 yılında 6235 sayılı yasa ile kurulmuş, Anayasanın 135.maddesinde tanımlanan kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşudur. Kurulduğundan itibaren, ülkemiz madencilik sektörünün en etkili örgütlerinden biri olarak kabul görmüştür. Bu süreçte, ülkemize ve madencilik sektörüne ilişkin her gelişmeye müdahil olmuş, bireysel ya da küçük grup çıkarından uzak, toplumun ortak yararına odaklanmış çözüm önerilerini toplumun önüne seçenек olarak koymuştur. Odamız; özellikle 1970'lerden bu yana, ülkemizin kalkınma, sanayileşme ve madencilik politikalarında, bilim ve teknolojinin önemine vurgu yaparak, kamu yararı ve adil paylaşımından yana yurtsever, toplumcu bir çizgiyi savunan çalışmalarını ve mücadelesini sürdürmüş, bugün de sürdürmektedir.

Odamızın 41. Olağan Genel Kurulu'nda alınan karar gereğince, "Altın Politikaları Sempozyumu" 20-21 Şubat 2009 tarihlerinde Ankara'da gerçekleştirilmiştir. Konunun detaylı olarak ortaya konulabilmesi için tüm taraflara çağrı yapılmıştır. Merkez Bankası, Altın Borsası, Kuyumcular Odası, Hazine Müsteşarlığı, Gümrük Müsteşarlığı, Maden İşleri Genel Müdürlüğü, Maden İşçileri Sendikası, Meslek Odaları, Odalar ve Borsalar Birliği, Altın Madencileri Derneği, Yöre halkının temsilcileri ve Üniversitelerden konu ile ilgili akademisyenlerimiz sunum yapmak üzere bu Sempozyuma davet edilmişlerdir.

Davetlilerimizden bir kısmı, değişik gerekçelerle son anda katılımdan vazgeçmişlerdir. Bu kararların alınmasında, bazı grupların Sempozyumla ilgili düşüncelerinin ve çalışmalarının etkili olduğu görülmüştür. Çağrılı 19 bildirinin sunulduğu Sempozyumda "Altın ve Ekonomi", "Altın İşletmeciliği ve Çevre", "Altın ve Madencilik" ile "Altın İşletmeciliğinin Sosyal Boyutu" konuları işlenmiştir. Yaklaşık 300 kişi tarafından takip edilen Sempozyumun son oturumunda "Küreselleşme Sürecinde Altın Politikaları" konulu bir panel gerçekleştirilmiştir.

Son dönemde altın madenciliği, toplumda olduğu kadar bilimsel ve teknik çevrelerde de tartışma konusu olmaktadır. Çalışmalara karşı çıkanlarda destekleyenlerde birbirlerini suçlamakta, birbirlerini ihanet içinde görmektedir. Bu tür yaklaşımlar anlamlı bir tartışmanın önüne geçerek belirli noktalarda ortaklaşabilecek kesimleri bile karşı karşıya getirebilmekte, sorunun çözümünü zorlaştırmaktadır. Son zamanlarda ülke gündeminde yoğun olarak yer alan bu konu, ya işletme teknolojisi ve çevre ya da ekonomik boyutuyla gündeme getirilmiştir. Ancak sorun, bir bütünsellik içinde ulusal madenciliğimizin temel tercihleri ve politikalarının neler olması gerektiği açısından yeterince değerlendirilmiştir. Sorunların farklı temellerde tartışılması çözümü daha da zorlaştırmıştır.

Odamız, doğal kaynaklarımızın kamu yararı gözetilerek değerlendirilmesi gerektiğini her platformda vurgulamaktadır. Her türlü ekonomik faaliyette, çevreye duyarlı işletmecilik ve yöre halkının katılımı çok önemlidir. Her şeye rağmen madencilik yapılıns düşüncesi ne kadar yanlışsa, hiçbir şekilde madencilik yapılmasın düşüncesi de en az o kadar yanlış bir yaklaşımdır.

Anayasanın 168. maddesine göre “Madenler devletin hüküm ve tasarrufu altındadır”. Ayrıca Odamızın yıllardır dile getirdiği “MADENLERİN GERÇEK SAHİBİ HALK-TIR” gerçeği doğrultusunda, her yurttaşın hak sahibi olduğu madenlerimizin her türlü sömürü ve talana karşı korunması önemli bir sorumluluktur.

Bu düşüncelerle gerçekleştirilen Sempozyum bir ilk olması nedeniyle de önemlidir. Çeşitli kesimlerce ilgiyle izlenen ve sonuçları tartışılan Sempozyum, konunun sosyal, politik ve ekonomik yönlerinin birlikte incelendiği bir etkinlik olmuştur. Sempozyumda taraflar görüşlerini özgürce dile getirmişler, soru-cevapla birçok konuda düşünceler paylaşılmıştır. Eksiklerimizi tamamlayarak gelecekte daha verimli Sempozyum düzenlemek gelecek yönetimlerin görevi olacaktır. Oda yönetimi olarak Sempozyumun amacına ulaştığına inanıyoruz. Sempozyuma önemli katkıları olan başta Serdar Ömer KAYNAK, Ertuğrul IŞIK, Ümit Ragıp ÜNCÜ ve Erşat AKYAZILI olmak üzere emeği geçen herkese teşekkür ederiz.

Saygılarımızla,

Eylül 2009

YÖNETİM KURULU

İÇİNDEKİLER

AÇILIŞ KONUŞMALARI..... 3

1. OTURUM / 20 Şubat 2009

ALTIN VE EKONOMİ

Yöneten: Oğuz TÜRKYILMAZ

Uluslararası Ekonomik Düzen ve Altın 16
Prof. Dr. Bilsay KURUÇ

Altın ve Para Politikası 23
Prof. Dr. Fuat ERCAN

Altın İşletmecisi Şirketler, Kökenleri, İlişkileri, Borsa Spekülasyonları 31
Tahir ÖNGÜR

Altın Madenciliği Üzerine Düşünceler 41
Prof. Dr. Şinasi ESKİKAYA

1. Oturum Soru ve Yanıtlar 47

2. OTURUM / 20 Şubat 2009

ALTIN İŞLETMECİLİĞİ VE ÇEVRE

Yöneten: Mehmet TORUN

Altın İşletmeciliğinde Siyanür Kullanımı 71
Dr. Bülent ŞENTÜRK

Madencilik, Çevre ve Yapay Sorunları 83
Prof. Dr. Mahir VARDAR

Altın İşletmelerinde Çevre Sorunları 91
Dr. Ethem TORUNOĞLU

Altın Madenciliğinin Doğal Kaynaklara Etkisi (Toprak, Orman, Ziraat, Yeraltı Suları)..... 97
Ahmet ATALIK

Asit Maden Drenajı..... 103
Savaş DİLEK

Ağır Metaller Sorunu ve Çözüm Önerileri 113
Mehmet KARADENİZ

2. Oturum Soru ve Yanıtlar 133

3. OTURUM / 21 Şubat 2009
ALTIN VE MADENCİLİK
Yöneten: Berna VATAN

Stratejik Maden Nedir.....	155
Ertuğrul IŞIK	
Ülkemiz Altın İşletmelerinin Ekonomik Analizi	191
Ü. R. ÜNCÜ	
Altın Madenciliğinin Diğer Madencilik Faaliyetleri ile Karşılaştırılması	209
Erşat AKYAZILI	
<i>3. Oturum Soru ve Yanıtlar</i>	221

4. OTURUM / 21 Şubat 2009
ALTIN İŞLETMECİLİĞİNİN SOSYAL BOYUTU
Yöneten: Çetin UYGUR

Altın İşletmeciliğinde Yöre Halkının Yaklaşımlarına Dair Örnekler	
Kozak Yaylası; Gülden KARABUDAK	239
Munzur; İbrahim ÖZÇELİK	253
Kışladağ; Muammer SAKARYALI	255
Bergama; Av. Arif Ali CANGI	261
Kazdağları; Mehmet Akif ÖZNAL	269
Yöre Halkının Verdiği Mücadelenin Toplumsal Mücadeledeki Yeri	275
Metin ÇULHAOĞLU	
<i>4. Oturum Soru ve Yanıtlar</i>	279

PANEL
KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE ALTIN POLİTİKALARI..... 297

Yöneten; Kaya GÜVENÇ

KONUŞMACILAR
Tahir ÖNGÜR; EGEÇEP
Mehmet HORUŞ; Beyaz Adımlar Platformu
Mehmet TORUN; Maden Mühendisleri Odası

AÇILIŞ KONUŞMALAR

Sunucu

Elif TORUN : ***Öğrenci Üye***

KONUŞMACILAR

Mehmet SOĞANCI : ***TMMOB Ynt.Krl. Bşk.***

Sabahatdin SAKATOĞLU : ***Maden Mühendisleri Odası
Adana Şb. Ynt. Krl. Bşk.***

Muhammet YILDIZ : ***Maden Mühendisleri Odası
İzmir Şb. Ynt. Krl. Bşk.***

Erdoğan KAYMAKÇI : ***Maden Mühendisleri Odası
Zonguldak Şb. Ynt. Krl. Bşk.***

Mehmet TORUN : ***Maden Mühendisleri Odası
Ynt. Krl. Bşk.***

SUNUCU- Sayın Birlik Başkanım, değerli konuklar; “Altın Politikaları Sempozyumuna” hoş geldiniz. Odamızın 41. Genel Kurulunda, altın politikalarının detaylı olarak tartışılması ve tüm tarafların görüşlerinin alınması amacıyla, Sempozyum yapılması kararı alınmıştır. Bu Sempozyumda, altın işletmeciliğinden çok, uygulanan politikalar ile ekonomik ve sosyal sorunların tartışılması amaçlanmıştır. İki gün sürecek olan Sempozyumda, dört oturumda değişik konular, uzmanlar tarafından tartışılacaktır.

İkinci günün sonunda, “Küreselleşme Sürecinde Altın Politikaları” konulu bir panel düzenlenecektir. Bugün aynı saatte, TMMOB’nin düzenlediği, “Kentleşme ve Yerel Yönetimler Sempozyumu” da başlamaktadır. Birlik Başkanımızın ev sahipliği yapacağı sempozyumdan önce, bizi onurlandırdığı için kendisine çok teşekkür ediyoruz. Programının sıkışıklığı nedeniyle ilk sözü kendisine veriyoruz. Konuşmasını yapmak üzere TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı Sayın Mehmet Soğancı’yı kürsüye davet ediyorum. (Alkışlar)

MEHMET SOĞANCI

TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı

Değerli Katılımcılar, Sevgili Arkadaşlar

Hepinizi Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Yönetim Kurulu adına saygıyla, sevgiyle, dostlukla selamlıyorum.

Değerli Katılımcılar,

Shakespeare, Atinalı Timon’un ağızından altına dair şöyle söylemiş: Altın sarı, göz kamaştırıcı, değerli altın!

Bunun şu kadarı karayı ak, çirkini güzel, eğriyi doğru, adiyi soylu, yaşlıyı genç, korkağı yiğit eder,

...Ah tanrılar nedir bu? Niçin bu?

Rahiplerinizi, uşaklarınızı, yanınızdan geçirir,

Çeker güçlü insanların yastıklarını başlarının altından.

Bu sarı köle: din de kurar, din de bozar, kutsar lanetliyi.

Hırsızlara yer, senatörlere kürsüde ün, şan, saygınlık kazandırır.

Haydi, git adı batası çamur!

Sen değil misin milleti birbirine düşüren”

Evet, yüzyıllardır, insanları peşinden koşturan, onların vazgeçilmez tutkusu haline gelen bu sarı metalin gücü nereden gelmekte? Gelecek zaman içerisinde yine bu gücünü koruyabilecek mi? Altın; kapitalist küreselleşmenin bu kriz döneminde de, hisse senedi, bono, gayrimenkul gibi sermaye biriktirme araçlarının yanında sürgit yerini koruyacak mı? Yoksa yerini başka bir şeye mi bırakacak? Altın üretim sisteminin bizlere bıraktığı nedir? Altın, stratejik bir maden midir? Yoksa Atinalı Timon' nun dediği gibi, "adı batası çamur" mudur?

Maden Mühendisleri Odamızın düzenlediği bu sempozyumda, geçmişten günümüze ve bu gündün geleceğe doğru altının üretiminden tüketimine, ekonomi içerisindeki serüvenine bakarak, yukarıdaki sorulara da yanıt verileceğini, bizlerin uygulayacağı politikalara ışık tutacak önerileri alacağımızı biliyoruz.

Öncelikle Maden Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Üyelerini, Sempozyum Yürütme Kurulu Üyelerini, şüphesiz Oda çalışanı arkadaşlarımı böylesine önemli bir konunun programa dönüştürüp uygulamasındaki özverileri nedeniyle kutluyorum. Bu Sempozyumda, değerli araştırmacılar, konunun uzmanları oturumlarda bilgilerini bizlerle paylaşacaklar, görüş ve önerileriyle konu aydınlanacak. Sunulan bildirimler yeni açılımlara neden olacak. Emek verenlere teşekkür ederim.

Değerli katılımcılar,

Kapitalist küreselleşmenin küresel krizi döneminde TMMOB, bu sempozyumda, bir varlık nesnesi olan altının sadece salt bir kazı, kırma eleme ve kimyasal proses olarak ele alınmayıp, insan yaşamını etkileyen ekonomik değer olma özellikleri yanında sosyal boyutu ile hukuki ve siyasal irade kullanım süreçlerinin de ele alınarak değerlendirilmesini önemsemektedir.

Değerli katılımcılar,

İnsanın ellerini ve aklını kullanmada yetkinleşmesi ile birlikte doğayı kendi gereksinimleri doğrultusunda düzenlemeye çalıştığını ve değiştirdiğini biliyoruz.

Başlangıçta salt biyolojik varlığını sürdürmek ve korunmak için sert kayalarda ve metallere basit aletler yapan ilk insanlar, süreç içinde estetik duygu ve düşüncelerinin gelişmesi ile bağlantılı olarak süs nesnelere günümüzde hayret ettiğimiz, anlamaya çalıştığımız ve hayranlık duyduğumuz objeleri yapmışlardır.

Altın, hava ve sudan etkilenmemesi, kolay işlenmesi, doğal renk ve parlaklığı gibi nedenlerle takıların, süs nesnelere ve kutsal objelerin temel hammaddesi olmuştur. Paranın değişim aracı olarak ortaya çıkması sonrasında para olarak kullanılmasıyla itibari değerinin sürekli artış gösterdiği biliniyor.

Feodalizmin egemen olduğu dönemlerde kral hazinelerinde konak ve saraylarda sahne

alan altın; kapitalist üretim ilişkilerinin başlangıç döneminde para piyasasının altına dayandırılması ile merkez bankalarının karanlık kasalarında hapsedilmiştir. Yenilip, içilmeyen doğal ortamda bozulmayan istenildiğinde kolaylıkla paraya dönüştürülen altın günümüzde de bir varlık belirteçidir.

Altın, şahısların tasarruf aracı, şirketlerin sermayeleri olarak korunmakta ya da altın üretimi ile ilgili madencilik alanında faaliyet gösteren şirketlerin, uluslar arası boyutlarda arama ve üretim yapan altın tekellerinin hisse senetlerinin borsada değer kazanması veya kaybetmesinin önemli bir aracı durumundadır.

Altın aramacılığı ve işletmeciliği konusu insanlık tarihi kadar eski olmasına karşın ülkemizde konunun bilimsel ölçekte ele alınması 1930'lu yıllarda olmuştur. 1933 yılında 2189 sayılı kanunla Altın Arama ve İşletme İdaresi Başkanlığı kurulmuş, bu kurum 1935 yılında Maden Tetkik ve Arama Enstitüsünün kurulmasıyla işlevsiz hale gelmiş ve kapanmıştır. 1970 yılından sonra MTA Genel Müdürlüğü tarafından altına yönelik bilimsel ve teknik araştırmalara ağırlık verildiği görülüyor.

1980 sonrası düşük tenörlü altın yataklarının işletilmesinin ekonomik hale gelmesi, küreselleşmenin etkisiyle uluslararası şirketlere kanunla tanınan haklar ve devlet güvenceleri altın aramacılığı ve işletmeciliğinin büyük ölçeklerde yapılmasında etkili olmuştur.

Uluslararası ölçekte altın üretimi yapan şirketlerin bu alanı işgal etmeleri ülkemizde yaşanan antidemokratik yapının sonucudur. Madencilik faaliyeti yürüten devlet kuruluşlarında var olan kurum kültürleri yok edilmiş plansız, öngörüsüz günü kurtarmak adına yapılan çalışmalarla madencilik alanında dolayısıyla altın madenciliğinde boşluk yaratılmıştır.

Uluslararası sermayenin madencilığe yönelik ilgi alanının altın olması da bir tesadüf değildir. Sondajlı aramalarda maliyetlerin yüksekliği ve riskler ile zenginleştirme tesislerinin ilk yatırım masraflarının fazla oluşu, altın rafinasyonunun yurt dışında yapılması, yanlış politikalar kamunun bu konuda yatırım yapmasını engellemiştir. Altın işletmeciliği yöntem ve kazı işlemleri açısından diğer metal işletmeciliğinde uygulanandan farklı olmamakla birlikte zenginleştirme işi; kırma, eleme, kimyasal madde kullanımı ve atık kontrolü yüksek maliyetlidir. Altın işletmeciliği emeğin değerinin ve enerji maliyetlerinin, çevre duyarlılığının yüksek olduğu kurallara uyulan ülkelerde sürdürülmesi zor bir faaliyettir. Oluşan ve oluşturulan koşullar uluslar arası sermayenin altın işletmeciliğinde yer almasına neden olmuştur.

Ülkemizde altın işletmeciliğinin Bergama'da başlanması ile gelişen süreçte yaşananlar ve yöre halkının mücadelesi Türkiye Demokrasi Mücadelesi tarihindeki haklı yerini almıştır. Bergama ve Eşme'de yargı kararlarına uyulmaması, arama ve işletme sürecinde çevre, ekonomi ve toplum arasında denge kurulmaması ve/veya bunun gereklerinin sağlanmaması bilinen konulardır.

Toplumun bileşenleri arasında da konu anlamsız bir şekilde çözümsüzlüğe endekslenmiştir.

Altın işletmeciliği ve zenginleştirme faaliyetlerini mesleğin icrasının vazgeçilmezi olarak algılamanın ya da eksik donanımla karşı çıkışın varlığını düşünmenin ortak aklın ışığında toplumsal faydayı yaratmayı öngören çalışmayı geciktirdiğini de görmek zorundayız.

Ülkemizde mücevherat sektörünün büyüklüğü göz önüne alındığında, çalışanlar yararına bu sektörün sorunları gözetilmeli ve çözüm bulma yönünde adım atılmalıdır.

Bir devletin Merkez Bankalarında ve halkının elinde altın birikiminin yüksek olması ülke için stratejik bir önemdedir. Bu husus göz ardı edilmemelidir. Altının stratejik bir maden olduğu kabul edildiğinde, mevcut maden kanununda bu doğrultuda düzenlemeler yapılmalıdır.

Tüm doğal kaynaklar gibi altının da, tükenen ve yenilenemez olduğu düşünüldüğünde işletmeciliğinde kamu yararı göz ardı edilmemelidir. Altının üretiminden kullanımına kadar her aşamasında kamu yararı gözetilmelidir.

Çevre faktörü göz ardı edilerek madencilik faaliyetinin yürütülmesi, mümkün değildir. Altın işletmeciliği; diğer maden işletmelerinden çok daha fazla doğaya atık bırakan bir işletmeciliktir. Getirdikleri yanında, götürdükleri düşünüldüğünde, bu işletmelerin sahipliği özel sektöre bırakılamaz. Gerçek sahibi halkımız olan ve yenilenemez özelliğinden dolayı gelecek nesillerimizin de hak sahibi olduğu altın dahil tüm stratejik madenlerimiz, kamu eliyle işletilmelidir.

Altın işletmeciliği yapılan yerlerde, yöre halklarının haklı mücadelesi sadece “çevre politikaları” ile değil, bununla birlikte “sınıfsal” bir temelden yükselmelidir. TMMOB bu mücadeleye omuz vermeye devam edecektir.

Değerli katılımcılar,

Biz inanıyoruz: Bu Sempozyum süresince bilim insanlarının, teknik uygulamacıların, ekonomik, sosyal ve siyasal araştırmacıların, hukuk insanlarının görüş, öneri ve katkıları ile altın politikaları tartışılacak ve halkımızın aydınlık geleceğine yönelik yürüttüğümüz çalışmalarımızın anlam kazanması sağlanmış olacaktır.

Hepinize saygılar sunuyorum.

SUNUCU- *Sayın Başkanımıza konuşması için teşekkür ediyor, kendisini uğurluyoruz.*

Değerli Konuklar, Sempozyum hazırlığı sürecinde, bazı kesimlerin önyargıları ve yanlış anlamalarından dolayı, Odamıza çok haksız eleştiriler yapılmıştır. Örgütsel yapımızı da hedef alan bu saldırılara karşı, Oda örgütümüz, tek vücut olmuş ve güzel bir dayanışma örneği sergilemiştir. Bu anlamda, düşüncelerini paylaşmak üzere, dört şubemizin yöneticileri söz alacaktır.

Önce, Adana Şubemiz adına Şube Başkanı Sayın Sabahatdin SAKATOĞLU'nu davet ediyoruz. (Alkışlar)

SABAHTDİN SAKATOĞLU (Maden Mühendisleri Odası Adana Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı)- Sayın hocalarım, sayın konuklar, sevgili meslektaşlarım; 20-21 Şubat 2008 tarihlerinde yapılmasına karar verilen “Altın Politikaları Sempozyumunun” gerçekleştirilmesi için, ilk önce Yürütme Kurulu oluşturulmuş ve bu Yürütme Kurulunun çalışmalarıyla Sempozyum hazırlıkları tamamlanmıştır. Yapılan bu çalışmalar neticesinde, hazırlıklardan sonra, Sempozyumun taraflı olacağını ifade eden bazı çevreler, Sempozyumun yapılmaması için Odamızın aleyhine yazılar yayınlamıştır. Maalesef bu esnada, bizlerle hiçbir diyalog kurulmadan, bazı şubelerin bu sempozyumun yapılmasına karşı olduğu ifade edilmiştir.

Bu ifadelerden sonra, bu yazıları yayınlayan derneklerle ve şahıslarla irtibat kurmaya çalıştığımız zaman, isimleri deklere edilen arkadaşlara telefonlarla ulaşılmamış ve telefonlarımıza cevap verilmemiştir. Her ne kadar Yürütme Kurulunun yapmış olduğu programa karşı çıkan, bunun taraflı olduğunu söyleyen bu kesimler, bizlerle diyalog kurmadan, bizlerin isimlerini deklere etmelerini hiç ahlâki bulmuyoruz ve bu çalışmalar esnasında, keşke bizlerle diyalog kurarak, bu isimleri deklere etmelerini sağlasalardı diyoruz.

Maden Mühendisleri Odası, geçmişinde daima örgütlü yapısını koruyan bir mücadele sergilemiştir. Sempozyum kararı ve uygulamaları, bu örgütlülüğümüzün sonucudur. Bu tür mücadeleler, örgütlü davranışımızın daha da pekiştirmesine neden olmuştur. Şu ana kadar Odamız tarafından düzenlenmiş olan ve düzenlenmesi planlanmış olan her sempozyumda bir tartışma platformu oluşturulmuş, keşke bu sempozyumda da, bu sempozyumu engellemek isteyen, bu sempozyumun yapılmasına karşı mücadele eden insanların, burada, birlikte olarak, bu sempozyuma niçin karşı çıktıklarını, onların dediği gibi, beş kişinin içerisinde bir kişilik bir ses de olsa, bu sesi seslendirmelerini beklerdik.

Maden Mühendisleri Odası Adana Şubesi Yönetim Kurulu olarak, “Altın Politikaları Sempozyumunun” taraflı olacağı düşüncesiyle sempozyuma katılmayan, sempozyuma katılarak bu düşüncelerini tek bir sesle bile olarak dile getirmeyen bu kesimleri, maalesef kutluyorum diyemeyeceğim, daha fazla da bu konuda kınıyorum da diyemiyorum. Zor bir dönemden geçiyoruz madencilik olarak, bir sürü problemlerimiz var. Bu problemlerimizi birlik, beraberlik içerisinde çözmek varken, bu şekilde suni problemlerle, bu şekilde mesleğe hiçbir katkı sağlamayacak, mesleğin bölünmesine, parçalanmasına ve güçsüzleşmesine neden olacak çıkışları kabul etmiyoruz. Adana Maden Mühendisleri Odası Şubesi olarak da bu sempozyumun yapılmasına taraf olduğumuz için hep birlikte buradayız, teşekkür ediyorum. (Alkışlar)

SUNUCU- *İzmir Şubemiz adına, Şube Yönetim Kurulu Başkanı Sayın Muhammet YILDIZ'ı davet ediyoruz.*

MUHAMMET YILDIZ (Maden Mühendisleri Odası İzmir Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı)- Merhabalar arkadaşlar. Maden Mühendisleri Odası İzmir Şubesi adına hepinizi selamlıyorum. Bildiğiniz gibi, altın konusu gündeme geldiği ilk yer, İzmir'di ve İzmir'de

biz bu konuyu yıllarca tartıştık. Maden Mühendisleri Odasının, gerek merkez, gerekse şubeler olarak, altın üretimiyle ilgili düşünceleri dün ne ise bugün de yine aynıydı. Bunu özellikle söylüyorum, bazıları Maden Mühendisleri Odasının bu düşüncelerinin değişip değişmediği şeklinde sorgulamalar içine girmişlerdir. Dediğim gibi, dün düşüncemiz neyse, bugün de aynı düşüncede, ancak bütün bunları ele aldığımızda, bu sempozyumun Genel Kurul kararına rağmen, yapılması önlenmeye çalışılmış, birtakım yazışmalarla engeller çıkarılmaya çalışılmıştır. Ben Maden Mühendisleri Odası İzmir Şubesinin Yönetim Kurulu Kararı olarak aldığı kararı, sizlere iletmek istiyorum:

20-21 Şubat 2009 tarihlerinde yapılacak olan, Altın Politikaları Sempozyumuyla ilgili, Şube Yönetim Kurulu aşağıdaki açıklamanın yapılmasına oybirliğiyle karar vermiştir:

8-9 Mart 2008 tarihlerinde yapılan Oda Genel Kurulunda alınan karar gereği, Oda Yönetim Kurulunca, 20-21 Şubat 2009 tarihlerinde, Altın Politikaları Sempozyumu yapılmasını planlamıştır. Bu karar gereğince, Yürütme Kurulu oluşmuştur. Sempozyum hazırlık süreci tamamlanmış, taslak programı açıklanmıştır. Ancak, bu aşamada, sempozyumun taraflı olacağını ifade eden bazı çevreler, sempozyum ve Odamız aleyhine yazılar yayınlamışlardır. Maden Mühendisleri Odası, bilindiği gibi, 55 yıllık geçmişinde daima örgütlü yapısını koruyan bir mücadele sergilemiştir. Sempozyum, karar ve uygulama anlayışıyla bu örgütlülüğün sonucudur. Bu türden müdahaleler, örgütlü davranma becerimize zarar vermektense öte, daha da güçlendirmektedir. Şu ana kadar Odamız tarafından düzenlenmiş olan ve düzenlenmesi planlanmış olan her sempozyum bir tartışma platformu olup, taraflarının fikirlerini beyan etme hakları, Odamızın güvencesi altındadır. Bu konuda, Odamız her zaman, madencilik, teknolojiye uygun, ülke çıkarlarını ön planda tutacak, yöre halkının görüşü alınarak, çevreye duyarlı yapılmasından yana taraf olmuş, bu görüşü her platformda deklere etmiş ve bütün etkinliklerinde bu duyarlılığa sahip kişi, kurum ve kuruluşlarla birlikte davranmıştır.

Bu nedenlerle, düzenlediğimiz Sempozyumun birileri tarafından yönlendirilmesiyle, değişebileceğini düşünmek abesle iştir. Bu tür müdahaleleri kınıyor ve bu sempozyumun merkezimizin aldığı karar doğrultusunda 20-21 Şubat 2009 tarihlerinde yapılmasını doğru bulduğumuzu ve içinde yer aldığımızı Şube Yönetim Kurulu Kararı olarak oybirliğiyle beyan ediyoruz. Teşekkür ederim arkadaşlar. (Alkışlar)

SUNUCU- *Zonguldak Şubemiz adına konuşmasını yapmak üzere Sayın Erdoğan KAYMAKÇI'yı kürsiye davet ediyoruz.*

ERDOĞAN KAYMAKÇI (Maden Mühendisleri Odası Zonguldak Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı)- Çok değerli konuklar, saygıdeğer hocalarım, değerli meslektaşlarım, sayın delegeler, sevgili öğrenciler; hepinizi Maden Mühendisleri Odası Zonguldak Şubesi adına saygıyla selamlıyorum.

Altın Politikaları Sempozyumunun yapılması kararı, benden önce konuşan arkadaşlarımla belirttiği gibi, Genel Kurulumuzda alınan bir karar. Genel Kurulumuzun kararını Odamız uygulamaya karar vermiş ve bu süreçte de, bu sempozyumun yapıp yapılmamasıyla

ilgili çok çeşitli spekülasyonlar yapılmaya başlanmıştır. İzmir Şube Başkanımızın dediği gibi, biz de Zonguldak Şube olarak, Yönetim Kurulu adına bir karar aldık. Bunu web sayfamızda da yayınladık, belki ulaşamayanlar vardır veya izlemeyenler vardır, almayanlar vardır. Ben size bu Yönetim Kurulu kararını aktarmak istiyorum.

20-21 Şubat 2009 tarihlerinde Ankara'da yapılacak olan, "Altın Politikaları Sempozyumu" konusunda, Zonguldak Şube Yönetim Kurulu aşağıdaki açıklamanın yapılmasına oybirliğiyle karar vermiştir:

Sempozyumla ilgili olarak, son zamanlarda, Odamız aleyhine değişik kesimler tarafından yapılan karalama kampanyasını reddediyoruz. "Altın Politikaları Sempozyumu" yapılması kararı, 8-9 Mart 2008 tarihinde yapılan Genel Kurul Kararımıza ilişkindir. Genel Kurul Kararı hepimizindir ve Genel Kurulumuzda net olarak, altın madenciliğinin politikalarının tartışılacağı, bir sempozyum düzenlenmesi istenilmiştir,

Odamız bu karar gereğince, Sempozyum Yürütme Kurulu oluşturmuş, hazırlanan Sempozyum programının açıklanmasından sonra ise, bazı çevreler ve kişiler tarafından Sempozyum Yürütme Kurulunu oluşturan üyelerimizin düşünceleri okunarak, sempozyumun yanlı olacağına ilişkin kampanya başlatılmış ve Odamız kamuoyu nezdinde küçük düşürülmeye çalışılmıştır.

Sempozyumun sonuçlanmasını beklemeden, bu sempozyumun sonucu bellidir demek de, bir o kadar yanlış bir düşüncedir. Bu anlayışı kabul etmek mümkün değildir. Odamızın, her şeye rağmen madencilik yapısın düşüncesi yanlışsa, hiçbir şekilde madencilik yapılmasın düşüncesi de en az onun kadar yanlış ve tehlikeli bir yaklaşımdır, anlayışını sürekli olarak kamuoyuna duyurmasına rağmen bu kampanya yapılmıştır. Genel Kurul kararı doğrultusunda, konunun ayrıntılı bir şekilde incelenebilmesi amacıyla, ilgili tüm taraflara, yazılı olarak çağrı çıkarılıp, görüşlerini aktarmaları talep edilmesine rağmen, bu karalama kampanyası yapılmıştır.

Kurulduğu günden bu yana, bir ülkedeki yeraltı kaynaklarının gerçek sahibi, o ülkenin halkıdır diyen Maden Mühendisleri Odası, yeraltı kaynakları ve bütün doğal kaynaklar üzerindeki sömürüye son verebilmek için, emekçi ve yoksul halkımıza hiçbir kaygı duymadan öncülük etmekte, bu hedef ve ilke doğrultusunda mücadelesini sürdürmekte, gücünü ise tabanından almaktadır. Sempozyumun tam da bu amaca hizmet ettiğini düşünüyoruz.

Bu düşüncelerden hareketle, Odamız tarafından düzenlenen bu sempozyumu Zonguldak Şube olarak, sonuna kadar desteklediğimizi ve içinde yer aldığımızı üyelerimize duyuruyoruz. Sempozyumun olumlu sonuçlar üretmesi dileğiyle, Zonguldak Şube adına hepimizi saygıyla selamlıyorum. (Alkışlar)

SUNUCU- *Tüm şubelerimize konuşmaları için teşekkür ediyoruz. Son konuşmayı yapmak üzere Oda Başkanımız Mehmet TORUN'u kürsüye davet ediyorum.*

MEHMET TORUN

(Maden Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Başkanı)

Maden Mühendisleri Odası, 1954 yılında 6235 sayılı TMMOB yasası uyarınca kurulmuştur. 1982 Anayasası'nın 135. maddesinde tanımlanan kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşudur. Türkiye sınırları içinde meslek ve sanatlarını yürütmeye yasal olarak yetkili mühendis ve mimarları bünyesinde toplayan Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği'nin içinde yer alan ve tüzel kişiliğe sahip olan 23 Odasından biridir.

Odamız, yurt içinde ve dışında maden mühendisliği öğretimi yapan kuruluşların fakülte ve bölümlerinden mezun olarak diploma almış, Türkiye sınırları içinde mesleklerini uygulamaya yasal yetkili olup, mesleki çalışmalarda bulunan tüm maden mühendislerini temsil etmektedir.

Madencilik sektörünün geliştirilmesine yönelik oluşturulacak amaç ve hedefler ile uygulamaların bilimsel ve teknik temeller üzerinde geliştirilmesi, sektörün planlanmasında ülke sanayi sektörleri ile entegrasyonun ön planda tutulması, ülke ihtiyacı enerjinin yerli kaynaklardan karşılanması, aramadan uç ürüne kadar her aşamada ileri teknoloji kullanımının artırılması, sektörde çevre dostu teknoloji ve yöntemlerin kullanılması, madencilik süreçlerinde ya da sonrasında çevrenin korunmasına ya da yenilenmesine yönelik önlemlerin alınmasını amaçlayan ve gerek madencilik mesleğinin gelişmesi gerekse üyelerinin meslek onurları ile hak ve yetkilerinin sağlanması ve korunmasına yönelik etkinlik ve girişimlerde bulunmaktadır. Bütün bu çalışmalarını kamu yararı önceliğinde yürütmektedir.

Kurulduğundan itibaren, ülkemiz madencilik sektörünün en etkili örgütlerinden biri olarak kabul görmüştür. Söz konusu süreçte, ülkemize ve madencilik sektörüne ilişkin her gelişmeye müdahil olmuş, bireysel ya da küçük grup çıkarından uzak, toplumun ortak yararına odaklanmış çözüm önerilerini yine toplumun önüne seçenек olarak koymuştur. Odamız, özellikle 1970'lerden bu yana, ülkemizin kalkınma, sanayileşme ve madencilik politikalarında, bilim ve teknoloji politikalarının önemine vurgu yapan, kamu yararı ve adil paylaşımından yana yurtsever, toplumcu bir çizgiyi savunan çalışmalarını ve mücadelesini sürdürmüştür.

Madenler; yenilenemeyen ve üretildiklerinde tükenen kıt kaynaklardır. Yapıldığı bölgelere sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan önemli katkılar sağlar. Madencilik; emek yoğun bir istihdam gerektirdiğinden işsizliği azaltır. Kırsal kesimden göçleri önleyici ve gelir dağılımını düzenleyici bir etkisi bulunmaktadır. Ülkelerin kalkınmalarında lokomotif görevi görürler. Bu nedenlerle, madencilik ile ilgili politikaların gelecek nesillerin haklarının da kollanarak tayin edilmesi gerekmektedir.

Dünya ekonomisinde yaşanan küreselleşme süreci ile, çok uluslu şirketlerin kar paylarını artırmak amacıyla, sermayenin ve mal dolaşımının önündeki tüm engeller kaldırılmıştır. Bu

gelişmeler, sahip oldukları bilgi birikimi, sermaye kaynakları, ekonomik ve politik güçleri sayesinde dizginleri ellerinde tutan gelişmiş ülkelerin lehine olmaktadır. Ülkemizde 80’li yıllardan bu yana izlenen neo-liberal politikalar ile sağlık, eğitim, sosyal güvenlik, çevre, maden ve tarım alanları çok büyük yıkım görmüş, özelleştirme uygulamaları ile bu ulusun dışından tırnağından artırarak oluşturduğu kamu işletmeleri yok pahasına devredilmiştir. Bunların birçoğu da amacı ve kaynağı belli olmayan yabancılara, küresel sermaye gruplarına hizmet eden yerli işbirlikçilerine satılmak suretiyle elden çıkarılmıştır. Madenlerimiz de bu yanlış politikalar sonucunda talan edilmiş ve emperyalist ülkelerin sanayilerine girdi olarak sunulmuştur.

Son dönemlerde madencilik faaliyetleri arasında yer alan altın madenciliği, toplumda olduğu kadar bilimsel ve teknik çevrelerde de tartışma konusu olmaktadır. Çalışmalara karşı çıkanlarda destekleyenlerde birbirlerini suçlamakta, birbirlerini ihanet içinde görmektedir. Bu tür yaklaşımlar anlamlı bir tartışmanın önüne geçerek belirli noktalarda ortaklaşabilecek kesimleri bile karşı karşıya getirebilmekte, sorunun çözümünü zorlaştırmaktadır. Son zamanlarda gündemde yer alan bu konu, ya işletme teknolojisi ve çevre ya da ekonomik boyutuyla gündeme getirilmiştir. Ancak sorun, bir bütünsellik içinde ulusal madenciliğimizin temel tercihleri ve politikalarının neler olması gerektiği açısından yeterince değerlendirilmemiştir. Sorunların farklı temellerde tartışılması çözümü daha da zorlaştırmıştır.

Odamızın 2008 Mart ayında yapılan 41. Genel Kurulunda söz konusu sorunların tartışılması amacıyla “Altın Politikaları Sempozyumu” yapılması karara bağlanmıştır. Bu Sempozyumda altın işletmeciliğinden çok uygulanan politikalar ile ekonomik, sosyal sorunların tartışılması amaçlanmıştır.

Konunun detaylı olarak ortaya konulabilmesi için tüm taraflara çağrı yapılmıştır. Merkez Bankası, Altın Borsası, Kuyumcular Odası, Hazine Müsteşarlığı, Gümrük Müsteşarlığı, Maden İşleri Genel Müdürlüğü, Maden İşçileri Sendikası, Meslek Odaları, Odalar ve Borsalar Birliği, Altın Madencileri Derneği, Yöre halkının temsilcileri ve Üniversitelerden konu ile ilgili akademisyenlerimiz sunum yapmak üzere bu Sempozyuma davet edilmişlerdir. Davetlilerden bir kısmı, değişik gerekçelerle katılımdan vazgeçmişlerdir.

Sempozyuma katılan tarafların görüşlerini özgürce aktarması önemlidir. Bu amaçla her tür düşüncenin dinlenmesi ve sorularla zenginleştirilmesi Sempozyumun verimliliğini artıracaktır.

Odamız, doğal kaynaklarımızın kamu yararı önceliğiyle değerlendirilmesi gerektiğini her platformda vurgulamaktadır. Bu nedenle düzenlenen Sempozyumun amacına ulaşacağına inanmaktayız. Sempozyuma katkı koyan herkese Odam ve şahsım adına teşekkür ederim.

SUNUCU- Değerli konuklar, açılış konuşmalarımız sona ermiştir. Oturumdan önce 10 dakika ara veriyoruz.

Birinci Oturum

ALTIN ve EKONOMİ

Oturum Başkanı : Oğuz TÜRKYILMAZ

KONUŞMACILAR

Prof. Dr. Bilsay KURUÇ : Uluslararası Ekonomik Düzen
ve Altın

Prof Dr. Fuat ERCAN : Altın ve Para Politikası

Tahir ÖNGÜR : Altın İşletmecisi Şirketler,
Kökenleri, İlişkileri,
Borsa Spekülasyonları

Prof. Dr. Şinasi ESKİKAYA: Altın Madenciliği Üzerine
Düşünceler

Soru ve Yanıtlar

SUNUCU- Değerli konuklar, oturumu başlatıyoruz. Birinci oturumu yönetmek için, Sayın Oğuz TÜRKYILMAZ'ı davet ediyoruz. Buyurun Oğuz Bey.

OTURUM BAŞKANI- Değerli katılımcılar, Altın Politikaları Sempozyumunun "Uluslararası Ekonomik Düzen ve Altın" başlıklı birinci oturumunu yönetme görevini Maden Mühendisleri Odası bana verdiği için teşekkür ediyorum. Ben Endüstri Mühendisiyim, 36 yıllık bir mühendisim. Altın politikalarıyla doğrudan ilgim olduğunu söyleyemeyeceğim, ama Maden Mühendisleri Odasının kömür kongrelerinde onlarla birlikte yer alan, yine bu sene Kasım ayında düzenlenecek olan, Maden Makineleri Kongresinde birlikte çalışan, eski bir TMMOB, Oda yöneticisi olarak, bana tevdi ettikleri bu ağır görevi, sizlerin ve panelistlerin değerli katkılarıyla yerine getirmeye çalışacağım.

Ben bu oturumda bizleri değerli görüşleriyle aydınlatacak olan, hocalarımızı ve meslektaşlarımızı kürsüye davet ediyorum. Sayın Bilsay Kuruç, Sayın Fuat Ercan, Sayın Tahir Öngür ve Sayın Şinasi Eskikaya, lütfen yerlerinizi alır mısınız efendim?

Oturum düzenini şu şekilde yapacağız: Konuşma sırası, sizlere dağıtılan programdaki şekilde olacak, önce Bilsay Hoca, sonra Fuat Hoca, sonra Tahir Öngür arkadaşımız, sonra Şinasi Eskikaya konuşacak. Konuşma programı olarak, saat 13.00'e kadar bize zaman ayrılmış, şu anda 2 saat 20 dakikalık bir zamanımız var. Ben konuşmacılara birinci turda görüşlerini ifade etmek üzere 20 dakikalık süre vereceğim, daha sonra ikinci turda

5'er dakikalık süre vereceğim. Ondan sonra da siz salondan arkadaşların, katılımcıların sorularını alacağız ve konuşmacılar sorulara yanıt verecekler ve bu şekilde süreyi tam olarak kullanmayı öngörüyorum. Konuşmacıların birinci turda 20, ikinci turda da eksik bıraktıkları ve diğer konuşmacıların konuşmaları itibarıyla değinmek istedikleri hususlar açısından 5'er dakika süre vereceğim, ama bu sürele uymalarını isteyeceğim. 20 dakikalık sürenin son 5 dakikasında ve son 3 dakikasında kendilerini uyaracağım. 5 dakikalık sürelerin de son 2 dakikasında kendilerini uyaracağım, çünkü yeterince süre veriyoruz, o sürele uymalarını diliyorum.

İlk konuşmacımız, Profesör Doktor Bilsay Kuruç, 1935 İstanbul doğumlu, İstanbul Erkek Lisesi ve İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi mezunu. Ankara'da Siyasal Bilgiler Fakültesinde 1963-1994 yılları arasında öğretim üyeliği görevini üstlendi. Yine 1978-1979 döneminde DPT Müsteşarlığı görevini üstlendi. 1992-2003 arasında Merkez Bankası Banka Meclisi Üyeliği görevini yaptı. Bir hatırlanışlık anlamında, Bilsay Hocayla burada paylaşmak istediğim bir şey, Bilsay Bey DPT Müsteşarıyken, Türkiye'de Devlet Planlama Teşkilatının yapmadığı bir işi yaptı. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planının hazırlık toplantılarına o dönemin bütün kitle örgütlerini çağırıldı. Devlet İstatistik Enstitüsündeki toplantıya ve biz TMMOB olarak rahmetli Başkanımız Teoman Öztürk'le birlikte, TMMOB'den bir ekip gittik, 23 sayfalık bir görüşümüz vardı, açıklamıştık o toplantıda. Yine o dönemin diğer örgütleri, TÖBDER, TÜSDER, TÜM-

DER, TÜTED, Tüm İktisatçılar Birliği, DİSK de bu toplantıya katılıp görüşlerini açıklamışlardı. Türkiye'deki bilginin toplumsallaşması, kamu çalışmalarını, bizatihi kamuoyunu oluşturan örgütlerin görüşlerinin de yansıması açısından, çok

önemsediğimiz, bu çalışmasından ötürü ben Hocaya bir kez daha huzurda teşekkür etmek istiyorum ve ilk konuşmayı yapmak üzere kendilerine söz veriyorum. Buyurun Hocam, söz sizin.

Uluslararası Ekonomik Düzen ve Altın

Prof. Dr. BİLSAY KURUÇ

Sayın Başkan, değerli konuklar; efendim, hepimize saygılar sunuyorum. Sayın Başkana, geçmişteki anılarından bahsettiği için, ayrıca teşekkür ederim. Tarihi belki yeniden yazmak lazım, bu da tarihçilere bırakılmayacak kadar ciddi bir konu.

Efendim, ben biraz uzakta oturuyorum, Haymana yolu tarafında. Sabah kalktığım zaman, Ankara'nın üzerinde daha önce hiç görmediğim kadar kalın, gri, değişmeyen bir kuşak gördüm ve otomobille gelirken, Dikmen'e çıkan rampada, şimdiye kadar hiç hissetmediğim kadar, kesif ve berbat bir koku hissettim ve o bulutun içine girerek geldim. Şimdi hepimiz o bulutun içindeyiz. Bunu 55. kuruluş yılını yaşayan değerli maden mühendisi arkadaşlarımın bilgilerine sunmak için bir daha söylüyorum. Yani bu sadece şehir plancılarının işi değil, sadece çevre mühendislerinin işi de değil tabii, ama güzide işveren sektörümüz, kömürleri özelleştirerek almayı çok sevdiği için ve gene güzide belediyelerimiz de kalitesiz

kömürleri dağıtmayı çok sevdiği için, bu konu gene sizlere kalıyor. Bilgilerinize sunuyorum.

Efendim, ben altın meselesine, sizlerin, çok dolu bilgilerini zorlayarak girmeyeceğim. Daha çok, dostum Fuat Ercan'la, belki biraz için çevresinde dolaşacağız. İktisatçıların sizlere ait olan bir konuya girmek yerine, için çevresinde dolaşarak, çevresinde ne var, onu sizin bilgilerinize sunmamız yararlıdır diye düşünüyorum.

Konu başlığı “*Uluslararası Ekonomik Düzen ve Altın*”. Altın, uluslararası ekonomik düzene 200 yıl boyunca, ilginç bir şekilde hizmet etti. Uluslararası ekonomik düzen kime aitse, onlara hizmet etti. Böyle söyleyelim isterseniz, çünkü uluslararası ekonomik düzen diye bir şeyden bahsedeceksek, çok eski tarihlere gitmemize gerek yok. Çünkü bu düzen, kapitalizmle beraber şekillendiğini, ancak var olduğunu görebileceğimiz bir şeydir. 19. Yüzyıl başından itibaren, son iki yüzyıllık bir şeydir uluslararası ekonomik

düzen. Tabii daha önce de uluslararası dünya vardı ve onun imparatorlukları vardı. Ancak, son 200 yıl farklıdır.

Altın, sizlerin benden çok iyi bildiğiniz gibi, eski çağlardan beri vardı, maden olarak vardı, para olarak da vardı. Gerekiyorsa ondan bazı örnekleri de ileride, daha sonra sunabilirim, ama işin bir bütünlük kazanması, yani altının maden veya sikke olmaktan çıkıp, doğrudan doğruya kapitalizmin üzerine inşa edildiği kolonlardan biri haline gelmesi, 200 yıllık bir geçmişe uzatılabilir. Bu da Fransız Devrimiyle ve yine 19. Yüzyıl başlarında algılanmaya başlanan 1. Sanayi Devrimiyle buluşmasından, bunlarla eşleşmesinden doğan bir şeydir. Yani, günümüz anlamında kapitalizm, son 200 yıldır varolduğu için, altının rolüne bu şekilde bakmak lazım. Kapitalizmi bir egemen devletler ve bunlarla iç içe şekillenen ekonomi ve finans ilişkileriyle ele alırsak, son 200 yıllık günümüz kapitalizmine ben *Anglosakson Modeli Kapitalizm* diyorum, son 200 yıla damgasını vuran modeldir. 200 yıl önce aşağı yukarı başlamıştır ve bugünlerde de, son sözümü şimdiden söyleyeyim, bugünlerde de model tükenmek üzeredir. Dünyanın kullanıp tükettiği bir modeldir. Daha fazla da uzatılmamalıdır. Daha zorlanıp uzatılmamalıdır. Uzatılırsa hasarı, yaratacağı hasar sanıyorum çok yüksek olur.

Bu İngiliz aklıyla kurulan bir modeldir. Biliyorsunuz ilk para reformunu, tarihte ciddi para reformu yapan insan Şarلمان'dır, 800 tarihine filan rastlıyor Milattan Sonra. Şarلمان'ın para sistemini ki, İngiliz parasıyla düşünersek, Pound, Şilin, Penny diye düşünebiliriz bu para hiyerarşisini, yegâne izleyen, benimseyen ülke olmuş

İngiltere. Dolayısıyla İngiltere'nin para sistemi, demek ki Milattan Sonra 800'den 1971'e kadar ısrarla benimsediği ve git gide geliştirdiği bir şeydir, bir sistemdir. İşte İngiliz aklının özelliği de burada.

İkinci bir özelliği, küçücük bir adadan, bütün dünyayı yönetebileceğini düşünmesi ve bunun modelini kurması. İşte burada 1. Sanayi Devrimiyle, altının, kapitalizmin önemli kolonlarından biri olması buluşuyor. Bunun ekonomideki adına *Altın Standardı* diyoruz. Altın standardı, bir ülkenin parasının tartıldığı zaman içinde ne kadar altın olduğu, yani terazide ne kadar altın, kaç gram altın ettiği üzerine, bu mantık üzerine kurulan bir şey. Bütün paralar, her paranın terazide ne kadar ağırlıkta altın ettiğine göre, bütün öteki paralar buna göre tanımlanıyor.

Her para içerdiği altın miktarıyla tanımlanınca, ortaya bugün döviz kurları dediğimiz şey çıkıyor ve aynı anda da bu tartı yapılırken, eskiden beri gelen bir başka standart, gene İngiliz aklıyla kapitalizmin standardına çevriliyor. O da nedir? O da kapitalizmin hiyerarşiye dayanan mantığıdır, çünkü bütün paralar, yine benden iyi biliyorsunuz, eski tarihlerden beri birlikte tedavül ederlerdi ve özellikle altının yanında gümüş de tedavül ederdi. Fakat bunların arasında, zamanla altınla gümüş arasında bir parite oluştu. Gene bildiğiniz gibi, bu 1'e 15 gibidir, 1 altın 15 gümüş civarında bir parite olmuştur bu. Fakat İngiliz aklı, ta 1696'dan başlamak üzere, yani ilk paraların, paranın ilk tanımlandığı yasa diyelim, İngilizler "*Great recoinage*" diyorlar buna, bunu yapan adam da, hepimizin başka bir şekilde tanıdığı Sir Isaac Newton'dur, bu işle görevli olan insan.

Buna göre, altının esas standart olduğu, bütün öteki paraların ona göre tanımlandığı fikri, demek ki 1696'dan itibaren İngiliz insanının ve İngiliz kapitalizminin esaslarına yerleşmiştir. Dolayısıyla, ortada hem altın hem gümüş varken, buna eskiden Türkçe'de "çift maden mikyası" denilirdi, şimdi İngilizcesi kullanılıyor, "bimetalizm" diye, yani iki maden, ikisi de tedavül ediyordu. İngilizler 1817'den itibaren resmen dediler ki, esas olan altındır, gümüş ona tabidir. Adeta sınıflı bir toplumda, bir yönetici burjuva sınıfı var, bir de ona hizmet eden proleter sınıfı var gibi, gümüş altına hizmet edecek dediler. Gümüş tedavül edemez, 2 pounddan ve hatta 5 pounddan daha büyük değer taşıyarak tedavül edemez, esas kayıtlar, esas hesaplar ve esas işlemler altına göre yapılacaktır dediler.

Demek ki, kendi kendilerine bir altın kulübü kurdular ve o tarihte kafası hala karışık olan Avrupa ülkeleri, daha sonra 1865-1870'ten itibaren buna tabi oldular. Hepsi, önce birliğini yeni kurmuş Almanya olmak üzere, hepsi altın standardına geçti. Almanya, Fransa, Amerika Birleşik Devletleri ve diğerleri, hepsi altın standardına geçtiler, yani esas olan altındır, her şey altına göre tanımlanacaktır, diye buraya geçtiler.

İktisatçıların terimiyle altın, âdeta bir çıpa oldu. Çıpa sözü modadır, iktisatta böyle zaman zaman modalar vardır. O zamanlar 'çıpa' adı verilmemişti, ama her şeyin altına göre tarif edildiği, işin pivotu olduğu, her şeyin ona göre tanımlandığı kabul edildi. İki rolü o zaman ortaya çıktı altının. Bu iki rol, ikisi de, uluslararası düzen kavramının bugün hâlâ bizim farkında olmadan kabul ettiğimiz şekilde (bu kabul edilen bir şey

çünkü) yerleşmesine neden oldu. Birincisi disiplin, nasıl bir şey bu?

Disiplin, bir ülkenin altın stokları azalırca, o ülkenin parasının değeri düşecektir. O halde, bir ülkenin altın stoklarının azalmasının nedeni, o ülkenin fazla harcama yapması, daha doğrusu açık vermesidir. Demek ki, açık veren bir ülke altın kaybeder, bugünkü döviz gibi düşünün, altın kaybeder. Altın kaybettiği zaman, o ülke kemerlerini sıkmak zorundadır. Ya altın bulacak bir yerden yahut kemerleri sıkacak. Normal olan kemerleri sıkma mekanizmasıdır, çünkü terazide tarttığımız zaman, paraların değerlerini sabitleştiriyoruz, döviz kurlarını sabitleştiriyoruz ve esas olan riski azaltmak olduğu için, döviz kurlarının sabit olması lazım. Döviz kuru sabitse, ben buradan Kamçatka'ya mal gönderebilirim veya Japonya'dan Madagaskar'a mal sevk edebilirim, çünkü bilirim ki, döviz kuru riski yoktur.

O halde, bir paranın altın içeriğinin değişmemesi lazım. Değişmemesi için de disiplin lazım, yani bütçe açık vermeyecek, vesaire. Demek ki, birincisi disiplindir, bu disiplin, hepimizin çok iyi tanıdığı, kan kardeş olduğumuz IMF tarafından bugün ortaya konulan disiplinin birebir aynıdır, disiplin, Ortodoks disiplindir.

İkincisi, bence daha önemlidir. Altın yegâne değerdir diye bütün iktisat aleminde, iş âleminde kabul edildiği zaman, kendine, çağımız kapitalizmde, kendine eşdeğer bir başka şey yaratıyor. O da, altın kadar değerli ve müstesna bir para vardır düşüncesi. Bu 19. Yüzyılda İngiliz Sterliniydi. İngiliz Sterlini altın kadar değerli sayılıyordu, çünkü bizim gibi ülkeler, yani o zamanın Osmanlı Devleti, Meksika, Mısır filan gibi ülkeler, açık

verdikleri zaman, bunlara altın göndererek, açıklarınızı kapatın demiyordu sistem. Ne diyordu? “*Bak sen altın bakımından eksiksin, açık veriyorsun, ama ben sana altın veremem, altın kadar değerli bir şey göndereyim.*” Nedir o? “*İngiliz Sterlini göndereyim.*” diyordu. Böylece sistem, demek ki bir taraftan kendine açık veren ülkeler yaratırken, bu ülkeleri de borçlanma mecburiyetinde bırakarak, onlara sermaye göndermeye başladı. İşte bu, 1. küreselleşme dönemi diyebileceğimiz bir dönemdir. Yani dışarıdan disiplinli gibi, kitaba göre disiplinli gibi görünen sistem aslında, sürekli olarak borç yaratan, sistemin sahibini de alacaklı kılan bir sistemdir. Bu, altın sayesinde gerçekleşmiş bir şeydir ve altın, varlığını sistemin sahibi sayesinde herkese kabul ettirerek, adeta, herkesi kendine eşdeğer bir başka paranın var olduğuna inandırmıştır. O gümüş değildir, o, sistemin sahibi kimse onun parasıdır. 19. Yüzyılın kapitalizminin sahibi olan İngiltere’nin parasıdır.

Dolayısıyla, İngiltere, aslında bu şekilde, bu altın standardını veya siyasi adıyla söylersek, siyasi terimiyle söylersek, “*paxbritannica*” yani İngiliz usulü dünya egemenliği, İngilizlere göre dünya yönetimi sistemini kurdu. Burada iki unsur var, bir tanesi İngiliz parası esas para sayılınca, diğerleri ikinci derecede ona bakarak para sayılan paralar olunca, böyle bir hiyerarşi olunca, İngilizler amiyane tabiriyle sistemin ağası oluyorlar. Ağa kredördür. Ağa statüsünü sürdürmek için sistemde kimin ihtiyacı varsa onun ihtiyacını karşılamalıdır. İşte o halde İngiltere, kimin krediye ihtiyacı varsa, onu gönderecek. Bu ağalığın gereğidir.

Bunu nereden yapacak? Bunu birkaç

yüzyıldır geliştirdiği sermaye piyasasından yapacak. Ona Londra’nın bir mahallesinin adıyla *City* derler. *City*, dünyanın merkezi para ve sermaye noktasıdır. Uzun dönemli kredi verir, kısa dönemli borçlanır, uzun dönemli kredi verir. Kısa dönemli borçlanıp, uzun dönemli kredi vermesi, herkesin *City*’e yani İngiliz sermaye piyasasına, yani İngiliz Sterlinine güveninden kaynaklanır. Bu bir güven sistemidir. Hiyerarşıktır, hiyerarşide en üsttekine güvenmek zorundasınız, ağaya güvenmek zorundasınız.

İkinci unsur, bunu anlamayanlara, sopayla anlatmak gerekir, o sopa da İngiliz Donanmasıdır. İngiliz Donanması, bütün dünyayı ziyaret ederek, bunu anlatır. 19. Yüzyıl bittiği zaman, 350 milyon kişi, sopalı veya sopsuz İngiliz egemenliği altındaydı, yani İngiliz parasına ve bu sisteme biat etmişti. Burada işte, altının rolü çok kritik ve önemli bir rol olmuştur. Bu sistemi altın sayesinde, yani insanların bir değere inanma mecburiyeti ve bütün işlerini bunun üzerine kurma mecburiyeti sayesinde kurmuşlar.

1914’ten sonra iş değişti, çünkü büyük savaştan, dört yıl süren büyük savaştan İngiltere artık kredитор olmaksızın çıktı, İngiltere artık kredитор değildi, borçluydu. Ağanın borçlu olması, sistemin aslında sona ermesi demek. Savaştan sonra ağa bir hamle daha yaptı, dedi ki, sistemi yeniden kuralım. Yalnız başına kuramaz, çünkü artık hep borçlu. Yeni bir kredитор lazım, bu kolonu ayakta tutacak olan yeni bir kredитор lazım, bu da boynuzun kulağı geçmesi misali gelen Amerika.

Dolayısıyla 1925’te, ayrıntılara girmeyelim, İngiltere sistemi yeniden kuruyorum, yani aynı döviz kurlarıyla,

aynı teraziyle sistemi yeniden kuruyorum dedi, fakat bunun adı artık “altın-dolar standardı”ydı veya “altın-kambiyo standardı” ydı. Uzatmayalım, 1929’da Amerika büyük bir buhranla çöktü, bugünküne benzetiyor bazıları, öyle midir, değil midir bu tartışmalı. Ama, en önemlisi 1931’de, yani iki yıl sonra, tam iki yıl sonra, İngiltere üzerindeki baskıya dayanamadı, çünkü artık kreditor rolü oynayamıyordu ve sistemi destekleyen Amerika da göçmüştü. İngiltere dedi ki, “Ben bu sistemi bırakıyorum.” ve *Altın Standardı Sistemi*, 1931’in Eylül ayında sona erdi.

1930’lu yıllar bütün ülkelerin kendi başlarına kaldığı yıllardır. Bizim de bağımsızlığı algıladığımız yıllardır, 1930’lu yıllar. Dünyanın bir ağası yoktur. Kimse hesap soramaz, yani büyük geçinen ülkeler, küçük ülkelere, “Kızını kiminle evlendiriyorsun, amcanın adı ne?” filan gibi sorular soramazlar. 30’lu yıllar bu bakımdan, dünya tarihinde müstesna diyebileceğimiz, bağımsızlık yıllarıdır. Fakat İngiliz aklı boyuna düşünüyordu ve İngiliz aklı şunu şekillendirdi, dedi ki, “Aynı modeli devam ettirmek zorundayız. Dünya egemenliğinin aynı model üzerine kurulu olması lazım, ben de artık bir daha kreditor olmayacağıma göre, bana en iyi kreditor olacak ve aynı dili konuştuğum bir ülke lazım, dünyaya bir kreditor lazım.” Hangisi? Amerika.

İki ülkenin temsilcileri, İngiliz aklıyla gene, aynı sistemi devam ettirmenin başka bir modelini yaptılar. Bu model ikinci savaş yıllarında, üç yıl süren bir sürede oluşturuldu. Modelin önemli bir mimarı, hepimizin tanıdığı iktisatçı Keynes’dir ve bunu 1944’ün Temmuz’unda Amerika’nın

kuzeydoğusunda şirin bir mezrada, oraya *Bretton Korulukları* deniliyor, *Bretton Woods* denilen yerde, bütün dünya ülkelerine imzalattılar, dediler ki, “Kendimiz için bir şey yapıyorsak namerdiz, sizler için yapıyoruz. Şunu imzalayın.” dediler, onlar da pek bakmadan imzaladılar.

Yeni sistemde, ağa Amerika’dır, daha doğrusu, ağanın parası dolar egemendir. Doları altınla tartıyoruz, tesadüfen Amerika’nın, 1933’te Roosevelt’in ilan ettiği altın paritesi ile Doların değerini saptıyoruz. Yani 1 ons altın 35 dolardır diyoruz. Yüzyıl süreyle 20 dolardan gelmiş, 1933’te Roosevelt, bütün dünyanın altınlarını Amerika’ya çekebilmek için, altının fiyatını, ons’unu 35 dolara çıkarmıştı.

Yeni terazi bu, dolarla altını tarttık. Fakat farkı şurada: Altını alıp kasaya kilitliyoruz, diyoruz ki, “Bakın, artık dolar var, siz paralarınızı dolara göre tanımlayın.” Bütün ülke paralarını da dolarla tartıyoruz. Ondan sonra dünya bir dolar standardında yaşıyor ve herkes inanıyor ki, dolar altın kadar değerlidir, çünkü dünyanın yegâne kreditor ve güçlü ülkesi Amerika’dır.

Böylece 1970’e kadar gelindi ve o arada şu ortaya çıktı ki, bu kral da çıplaktır. Yani Amerika aslında dünyanın kreditorü olarak sistemi kurmuştur, fakat dünyaya kendini finanse ettiren bir sistem kurmuştur, çünkü demiştir ki, “doları rezerv para olarak tutacaksınız.”, tıpkı İngiltere gibi. İngiltere çok küçük bir altın rezerviyle dünyayı idare etmişti, küçücük bir adadan. Amerika da hiç rezerve, (kendi parasını kendi basıyor çünkü) ihtiyacı olmadan, dedi ki, “Hepiniz benim paramı rezerv olarak tutacaksınız; ama şöyle de yapabilirsiniz,

ister yeşil dolarları tutun, isterseniz benim hazinem bastığı kâğıtları tutun. Onun bir de faizi var üstelik.” dedi. Bütün dünya Amerikan hazine kâğıdını tutmaya yönelince, Amerika kendini, çıkardığı hazine senetleriyle dünyaya finanse ettirmeye başladı. Bu sistem Amerika’nın hoşuna gitti, fakat dünya da bunu görmüştü artık. Dolayısıyla, Amerika gitgide büyük açıklar verirken, 60’lardan itibaren, dünya artık Amerika’yı pek finanse etmek istemediğini ortaya koydu, çünkü dünya fiyatları arasında değişmeler oldu, vesaire, işin o tarafına girmeyelim.

1971’den itibaren, daha doğrusu 1973’te Amerika dedi ki, *“Ben bitiriyorum. Ben de 1931’de İngiltere’nin yaptığı gibi, altınla bağımlı kesiyorum. Altın serbesttir.”* ve gene bildiğiniz gibi, 70’lerde altın 35 dolardan, 38 dolardan 800 dolara kadar çıktı, âdeta bugünkü gibi.

Altın o tarihten itibaren, artık uluslararası düzende, hiç anlam taşımayan bir meta haline geldi. Bugün de hiçbir anlam taşımıyor. Kuyumculukta var, işte Hindistan sayesinde mesela, filan böyle altına talep var, benden iyi biliyorsunuz, sanayide ve tüketimde altına talep var, ama altının rolü, altının kapitalizme yaptığı hizmetten sonra, 1973’te altın uluslararası düzenden emekliye ayrıldı. Ondan sonra altın, zaman zaman spekülâtorlerin sevdiği bir şey haline geldi. Yani, emekliye ayrıldıktan sonra part-time çalışmak üzere spekülasyon hizmetine girdi! Bugün de öyle, 1000 dolara galiba

varmak üzere. Önümüzdeki yıl da, İsviçre Birleşik Bankasının yeni bir raporu, bunun 2009’da 1 000 doları geçeceğini, 1 100’e varacağını söylüyor. Ama uluslararası düzende artık altının bir anlamı yok. Uluslararası düzenin de bir anlamı kalmadı gerçi. Uluslararası düzen de Anglosakson modelinin bence sona erişiyile birlikte, artık bu sona erişin Eylül ayından itibaren belli oluşuyla birlikte, bundan sonrası meçhul ve belirsiz bir noktaya geldi. Uluslararası düzen belirsiz olursa, ağanın kim olacağı, bir ağa olup olmayacağı ve bundan sonra finans dünyasının nasıl düzenleneceği, ekonomilerin nasıl kendilerine çeki düzen verecekleri üzerinde apayrı konuşulmaya değer bir konu. Bu özellikle Türkiye ölçeğindeki ülkeler için, bizim için çok önemli, çünkü bu düzen sona ererken, dünyada hukukun da kalmadığını gösteren eylemlerle sona erdi. 1990’dan beri, dünyanın ağası rolündeki Amerika, bütün dünyayı tarumar etti ve uluslararası hukuku da çiğnedi. Finans kurallarını çiğnediği gibi, uluslararası hukuku da çiğnedi.

Dolayısıyla, bundan sonra dünya barışının yeniden kurulabilmesi, Amerika gibi, kendini ağa yapmak isteyen bir ülkeye emanet edilebilecek bir şey değil. Fakat bizimki gibi ülkelerin, kendi kişiliklerini bulabilirlerse, dünya barışının teminatı olacak bir rolü oynamaları mümkündür sanıyorum. Teşekkür ederim efendim. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI- *Bilsay Hocaya bu tarihsel süreçteki gelişimi son değerli toplu anlatan, aydınlatıcı konuşması için teşekkür ederiz. Süre sınırına da uyduğu için ayrıca teşekkür ediyorum.*

İkinci sunum, “Altın ve Para Politikası” üzerine Profesör Doktor Fuat Ercan,

burada ayaküstü özgeçmiş yazmak istememiş kendisi, ama biz onu emekten, kamudan, halktan yana bir iktisat doğrultusundaki çalışmalarıyla biliyoruz. TMMOB'nin sanayi kongrelerinde birlikte yürüdüğümüz bir yol arkadaşı. Buyurun Hocam, söz sizin.

Altın ve Para Politikası

Prof. Dr. FUAT ERCAN

Evet, merhaba. Ben özellikle teşekkür ederim, böyle bir konuda düşüncelerimi sizinle paylaşmama olanak verdiğiniz için, ama altın konusunda, sevgili hocam büyük bir olanak sağladı, çünkü altın konusunda çok büyük bir uzmanlığım yok. Hocamız gibi ben de çevresinde dolaşacağım, belki hocamızın açtığı çerçeve içinde, birazcık altını var eden, çok önemli kılan, tarihin belirli döneminde önemli kılan daha yapısal koşullara değineceğim, ama zaman yetmeyecek, onu biliyorum, bir de 1960'la, 2000 Türkiye'sini fiyat politikaları açısından ele alacağım.

Son dönemlerde gündelik hayatımıza baktığımızda, sanki kaotik bir ortamda yaşıyoruz ve bu kaotik ortamın şeylerine baktığımızda, para, devlet, banka, meta, şirket, faiz, bir sürü kavram, bir sürü değişken, dilimize dolanıyor, sürekli bunları birbirinin yerine kullanıyoruz. Fakat kapitalizmin yapısal mantığını anlamamız

için, ilginç iki değişken birbirinin yerine kullanılıyor. Bir, bu kaotik ortam, olabildiği kadarıyla parçalara ayrılarak bize aktarılıyor, iki, parçalara aktarılırken de sistemin yapısal mantığı üzerinden bir dile çevriliyor.

Bu kaotik ortamı anlamak açısından, önemli değişkenlerden birisi, dikkat ederseniz faiz, kredi, döviz kuru, para, banka, ücret, kâr gibi kavramların her biri parasal kavramlar ve her biri, ilginç bir şekilde bir şeyin ölçümü olarak gündeme getiriliyor. Aslında sisteme baktığımızda, ilginç bir şekilde, dört tane değişkenin, ücret, fiyat, faiz, döviz kuru gibi değişkenlerin, günümüz dünyasını anlamamız açısından çok çok önemli olduğunu görüyoruz. Ücret, daha sonra açıklayacağım, piyasada zamanla ölçülen emek gücünün karşılığı olan bir fiyat. Fiyat ise, bütün metallerin, malların dolaşımdaki malların fiyatı, faiz, kapitalist toplumda çok belirgin olan, paranın belirli

bir zaman süresi içinde alınıp satılmasının fiyatı ve döviz kuru da bir ülkenin parasının başka bir ülkenin parasıyla karşılaştırılarak elde edilen fiyatlar. Bize kapitalist sistem, sürekli, yapısal mantığı parçalara ayırarak, bu değişkenler üzerinden, ücret, fiyat, faiz, döviz kuru üzerinden anlamamızı sağlayacak, parçalı bir bilgi üretiyor. Bu parçalı bilgi, eğer derli toplu bir arada analiz edilemezse, genellikle piyasada, piyasanın işleyen mantığı içinde düşünmeye başlıyoruz. Ne yazık ki birçoğumuz bunu bu şekilde gerçekleştiriyoruz.

Oysa bu mantığa baktığımızda, şöyle de bir mantık var, bu son dönem kapitalizmi anlamamız açısından, şöyle bir şey deniyor. Piyasa dedikleri olay şu: Birileri, emek arz ediyor, götürüyor piyasaya diyor ki, *“Mezun oldum, üniversiteyi bitirdim, şu kadar zamanda emeğimi satmak istiyorum.”* Öteki de diyor ki, *“Ben de senin emeğini satın almak istiyorum.”* Orada birisi arz ediyor, birisi talep ediyor, ücret oluşuyor. Diğer tarafta, fabrikalarda üretilen, birileri malını piyasaya götürüyor, başka birisi de gidiyor piyasadaki o malı satın alıyor, orada da fiyat oluşuyor. Başka birisi ise, parasını götürüyor, o paraya ihtiyacı olan da alıyor, kapitalizmin yapısal mantığı içinde, piyasada bütün bu parasal fiyat değişkenleriyle olay çözülüyor.

Üniversitede 17-18 yıllık öğretim görevlisiyim, öğrencilerimize, dört yıllık öğrencilerimize soru sorduğumda, birinci sınıfa giren de, dördüncü sınıfa giren de bu mantıkla düşünüyor ve ne yazık ki, birçoğumuz da bu mantığı içselleştirmiş durumda. Kapitalist sistemin yapısal mantığı, bu şeyi için bir şekilde ele almış durumda.

Oysa burada iki-üç tane şeye değinmeden

altını anlamamız mümkün değil. Bir, insanlık tarihinde hangi dönemde ne oldu da insanlar, emek güçlerini piyasaya götürüp, alıp satacak bir emek piyasası oluştu? İnsanlık tarihinde ne oldu da, birden insanlar kendi ihtiyaçlarını üretme yerine piyasaya üretecek ve piyasada alınıp satılan bir metalar yığınına döndü ve insanlar ne oldu da, paranın kendisi alınır satılır bir şeye dönüştü? Bu kavramların açıklanmasının tarihsel arka planı, altını da önemli kılan, önemli bir dönüşümün ipuçlarını bize veriyor. Onu görmeden, sevgili hocamızın ifade ettiği, altın bir dönem çok önemliydi, şimdi önemini yitirdi ifadesini de çok rahat anlayamayız, bu farklılıklar zaman içinde altını çok önemli kıldı, fakat sistemin yapısal mantığı da zaman içinde altının yerini alan, diğer değişkenleri gündeme getirdi.

Burada çok basit bir şeye girecek olursak, aslında olayı anlamak açısından, altını özellikle anlamak açısından, insanlık tarihinde hemen hemen, eğer ihtiyaç kategorisinden bakacak olursak, bütün insanlık tarihi, insanların ihtiyaçlarının üretilmesi, üretilen ihtiyaçların, malların, neyse tarımsal ürünlerin, daha sonra üretilen ürünlerin fazlasının, dolaşım alanında, 10 tane üretmişim, 8 birimini kendim tüketeceğim, 2 birimini de götürüp başka bir ihtiyacım için, başka birisine vereceğim ve böylelikle üretim alanında yaratılan şey, dolaşım alanını yaratmış olacak. Yani 10 birim buğday ürettim, 8 birimini kendim kullandım, 2 birim fazla buğdayım var, bu 2 birim fazla buğday için de ayakkabı ihtiyacım var. Ayakkabı alabilmek için gidiyorum başka birisine buğdayı veriyorum, ondan ayakkabı alıyorum.

İlk dönem toplumlarında, genellikle insanlar malları mallarla değiştiriyordu, ihtiyaçları dolayısıyla. Fakat çok çok dikkat edilmesi gereken şey, birinci ve ikinci mal-mal, mal-para-mal dönemini ifade eden dönemde, üretimin temel mantığı, üretimi yapanlar kendi ihtiyaçlarını gidermek için üretim yapıyorlardı. Ama zamanla doğayı dönüştürme, ihtiyaçlar farklılaştıkça, malların mallarla değiş-tokuş edilmesi doğal olarak zorlaşmaya başladı. O yüzden, birkaç nedeni vardı, malların işte diyelim ki, on litre zeytinyağını bir yerden bir yere götürüp oradan başka bir şey alacaksınız, öteki taraftan başka bir şey alacaksınız. İnsanlık tarihi bu sürede, malların mallarla değişimine aracılık etmek için, aracı dediğimiz, o dönemde açığa çıkan paraları gündeme getirdi. Baktığımızda insanlık tarihinde insanlar malı malla değiştirmek için, bazen özel kaya parçalarını, bazen çikolata, Maya ve Azteklerde kendi yaptıkları çikolatalar para yerine geçmiş, yani bir şeyi bir şeyle değiştirmek için, çikolata veriyor insanlar birbirine. Bazen bakır bloklar, bazen deniz kabukları, bazen temel metal, teneke, bakır, bazen değerli metaller, ama çok daha önemlisi, zaman içinde devlet güvencesinde kâğıtlara dönüş oluyor.

Sorun şu: İnsanlık tarihinde ilk defa, para kapitalizmden önce de var, ne oldu da, nasıl oldu da malla malın değiştirilmesine aracı olan para, birden sistemin yapısal mantığının merkezine yerleşti? Çünkü bir önceki şeye baktığımızda, kapitalizmle birlikte, adı üzerinde kapitalden geliyor, ilk defa üretim süreci, malla mal anlamında değil, parayla başlıyor. Biz bu parayla üretim sürecini başlatana ne diyoruz? Kapitalist diyoruz. Parayla üretim sürecini başlatıp, üretim sürecinde metalleri yeni

bir metaya çevirme sürecine de sermaye birikimi süreci diyoruz. Daha sonra onun piyasaya dolaşıma sokulması da yeni bir ihtiyaç olan malın ortaya çıkması gündeme geliyor.

Bu üçüncü aşama, aslında siz mühendis arkadaşların çok iyi bildiği bir başka şeye tekabül ediyor. Bu altını da önemli kılan şey, o da doğadan elde edilen ürünlerin, üzerinde işlem yapılarak dönüştürülüp, ihtiyaçları karşılama kapasitesinin artması sanayi devrimi demek.

Sanayi devrimi, altını tarihsel olarak, sürekli var olan bir takı, diğer nesnelere gibi meta olma, mal olma halinden çıkartarak, ilk önce nitelikli bir mala çevirmiştir. Çıkartma koşulları değişmiştir, o ürünün doğadan elde edilme koşulları değişmiştir, ama çok daha önemlisi, insanlık tarihinde altının niçin önemli olduğunu anlamak için, söylenmesi gereken şey, kapitalist toplumla birlikte ilk defa üretimin mantığı değişmiştir. Üretimi yapanlar, diyelim ki Koç Grubu, 1300'lü yıllarda yaşasaydı bir ailesi vardı, karısı, kızı, çocuğu ya da kocası, bir toprağı işliyordu, o topraktan elde ettikleri ürünleri kendi ihtiyaçları için karşılıyordu, bir miktarını da değiştiriyorlardı.

Düşünün, Doğan Grubu milyonlarca gazete çıkarıyor, kızım, torunum, kuzenim okusun diye çıkarmıyor. Artık üretimin mantığı tam anlamıyla dolaşım alanı için gündeme geldi, üretimin mantığı değişti. Kapitalizmin, tarihsel olarak insani olan üretim mantığını dönüştüren temel şeyi burası. Üretim sürecinin mantığı değiştiği anda, metanın metayla değiştirilmesi için gerekli olan aracı çok önemli olmaya başladı. O aracıya biz ne diyoruz, para diyoruz, fakat kapitalizmin ilk geliştiği

dönemlerde, yavaş yavaş, daha önce meta olmayan, mal olmayan birkaç şey de mal olmaya başladı.

Birisi, en önemlisi, insanlık tarihinin en belalı olayı, bütün üretim sürecinin altında yatan emek gücü alınıp satılmaya başladığında, bu emek gücünün alınıp satılmasının karşılığında bir fiyatı olması gerekirdi. Marks'ın dediği gibi, zamanla ölçülen bir fiyat. Orada değişim değeri gündeme geldi.

İkincisi, metalar üretiliyor, bir metanın diğer metayla değiştirilmesi gerekiyor, bu metaların değiştirilmesi için, o metaların üretim zamanında harcanan toplumsal emek zamanını tanımlayacak bir değişim aracına ihtiyaç var. Fakat önemli olan şu: Acaba nasıl olacak ki, kapitalist sistemde üretilen bir metayı, başka bir mekândaki metayla değiştirirken, aracı olan şeye güvenilirliğimiz olsun. O aracıyı biz, aracı olarak kabul edelim. Orada da karşımıza değerli metal olarak, altın çıkıyor, çünkü bu değişim değerinin egemen olduğu dönemde, bir paranın sahip olması gereken değişim aracı olması, hesap birimi olması, değerlik likit biçimine dönüşebilmesi, ödeme aracı olması ve çok daha önemlisi, sermaye birikimi aracı olması, değerli şeyler içinde, en çok altında karşılık buluyor. Yani değişim değerinin egemen olduğu bir dönemde, bütün her şeyin fiyatının belirlendiği kapitalist sistemin mantığı içinde, fiyatı belirlenen şeylerin birbiriyle değiş tokuşunda, güven unsurunu sağlayacak, değiş tokuşu hızlandıracak bir şeye ihtiyaç vardı. O şeyi tanımlayacak en önemli özellik de, kendisinin üretim koşullarının yine emek zamanıyla değerli olmasıydı. O yüzden altın birden önem kazanmaya başladı ve değişim aracı olarak

altının sağladığı şeyler, süs olarak değerini sürekli koruyor, fiziksel sürekliliği var, diğer şeyler gibi değil, ağırlığına göre yüksek değere sahip, diğer şeyleri mesela, bir koyunu şarapla değiştirdiğinizde, yok 0,75 koyun ver diyemezsiniz, bölünebilirliği yok. Altının bölünebilirliği var, parçalara ayırabiliyorsunuz, farklı amaçlarla kullanabiliyorsunuz. Ayarlama mümkün, 2 ons, 3 ons diye çok daha önemlisi, tabii eğer kapitalist toplumda üretim mantığını yaratılan değerlerin arkasında, emek değer teorisi de yatıyorsa, altını da önemli kılan, altının üretim zamanı. Altının üretilmesi için kullanılan emek zamanının, diğer metalar gibi çok önemli olması, zorlu olması o dönem için.

Bu değişkenler, birden kapitalist toplumun temel mantığı, tüketici mantığı, insanı ve doğayı tüketen mantığın içine değişim aracı olarak altını sokuyor ve altın bu dönemden itibaren, dört-beş değişkeni bir arada, kendisi içinde taşıyor, bir değişim aracı, biriktirme aracı. Hocamız çok güzel ifade etti, değişim ve biriktirme aracı olan her bir ortak ölçü olan şey, iktidar ilişkilerinin temelinde yer alır. Altın uzun süre, iktidar ilişkilerinin, uluslararası hegamonik ilişkilerin merkezine yerleşti ve altın değerli metal olarak, üretim sürecinde emek zaman içeren bir şey oldu ve altın bugünlerde çok yaşadığımız bir ekolojik probleme dönüştü. Teknoloji geliştikçe, *Sektör1* dediğimiz, üretim araçlarının üretimi geliştikçe, altın üretim süreçleri hızlandı, işte Afrika'daki boyerleri falan biliyoruz.

Altının uluslararası piyasadaki bugünkü, bu haliyle, kapitalist sisteminin değişim değerinin egemenliği yatmakta, ama değişim değerinin egemenliği, beraberinde

değiştirilen şeylerin, yani üretimin, yani özellikle mühendislik bilimlerinin gelişip birim zamanda 10 yerine 15-20-30-40 üretilmeye başladığında, o üretilen metaların, birebir karşılığı olan altın olması gerekiyor, fakat o kadar üretime karşılık, altının üretilmesi mümkün olmadığı için, zamanla altın, yerine devletin, siyasal iktidar aracı olarak da damgasını koyduğu değerli kâğıtlar gündeme geliyor.

O anlamda altın, hem değerlendirme aracının kaynağı, hem birikim aracının kaynağı, ama hem de kapitalist sisteminin artan üretim mantığı içinde, onun hızına ulaşamayan bir süreç arz ediyor. Mesela şu günlerde şeyi yine göreceğiz, ne zaman ki faiz, döviz kuru, mevduatlar, değerli kâğıtlar, spekülâtif dünya patlak veriyorsa, o zaman altın yeniden gündeme geliyor, değerlendirme birikim aracı olarak gündeme geliyor. Mesela bankalarımız bugünlerde, altın hesaplarını hızlandıracak, uluslararası alanda altının önemi yine artacak, ama hocamızın dediği gibi, bu bir süreklilikte, çünkü şu an, değer biriktirme aracı olarak, insanların elinde tutup güvenebildiği tek şey yine altına döndü, bugünlerde, ama ne kadar devam eder, hatta şimdi uluslararası yeni standart arayışları başladı. Bu bizim açımızdan, yani sizlerle paylaşmak istediğim temel mantık, altının bugünkü mantığımızdaki altın olarak var olması, kapitalizmin yapısal mantığından ayrı ele alınmaz. Hem bir değişim aracı, hem de bilfiil doğadan elde edilen, üretim sürecine konu olan bir ürün olarak.

Biz iktisatçılar, biz iktisatçılar demeyeyim, genellikle iktisatçıların temel problemi aslında kapitalist temel yapısal mantığı olan değişim değerinden açığa çıkan ücretin, yani emeğin fiyatı, metaların

fiyatı, paranın fiyatı ve yabancı paraların fiyatındaki oynamaları, farklılaşmaları, hep dengeli hale getirmek, ama kimin için dengeli hale getirmek? Hocamız ifade etti, sürekli egemen sınıfsal pozisyonlara bağlı olarak, ücretler her zaman baskı altındadır, yükselir alçalır, metaların fiyatı, paranın fiyatı, sürekli hastalıklı durumlar ifade eder, devalüasyon, enflasyon gibi kavramlar aslında fiyat sisteminin, kapitalist sistemin bir denge konusunun, sürekli dengesizlik içerdiğinin ipuçları. İktisat mantığı, iktisat disiplini tam anlamıyla, şu hastalıklı, bu iniş çıkışları tedavi etmek için, belirli bir sınıfsal duyarlılıkta tedavi etmek için varolmuştur.

Belki sizinle bunu paylaşmak isterdim, ama zamanın mümkün değil yetişmesi, Türkiye'ye baktığımızda, Türkiye'deki fiyat politikalarını iki farklı döneme ayırdığımızda, altın üzerinden belki birtakım şeyler kullanabiliriz, çok basit, belki sorarsanız sorularla açarız. Türkiye'de 1960-1980 döneminde ücretler, o döneme ben sermaye oluşum dönemi diyorum, geç kapitalistleşme dönemi diyoruz, o dönemde ücretler verimliliğe göre yükselme eğilimi içinde, 70'lere doğru düşüyor. Sermaye oluşum döneminin hemen hemen her aşamasında malların fiyatı sürekli enflasyonist bir süreç içinde yükselme eğilimi içinde, bu birikimin bir aracı aslında, hastalıklı gibi görünen şey, birikimin bir aracı olarak kullanılıyor.

Döviz kuru ise, sabit döviz kuru, işte daha önce hocamızın dediği gibi, bütün ülkelerin parasının yabancı para karşısındaki şeyi sabitlenmiş durumda. Bu dönemde altının önemi şu: Faiz ve döviz kuru üzerinden birikimler değerlendirilemediği için, verilere baktığımızda, o dönemde, 60'lı,

70'li, 80'li yıllarda insanların ellerindeki tasarruflarını değerlendirmek için başvurduğu en önemli yollardan birisi, altına yönelmeleri. Yani altının, yatırım aracı olarak ve net geliri açısından, özel sektör tahvilleri, hisse senetlerine göre çok daha getirisi fazla.

Bu sistem ne zaman değişiyor, ki o dönemde de bu oluşumun tamamen sınıfsal bir mantığı var, egemen sınıf fraksiyonu o dönemde, biliyorsunuz her mahallede bir milyoner yaratmak demek, her mahallede bir üretken kapitalist yaratmak demek. Üretken kapitalist yaratmak için, ücretler belirli bir düzeyde yüksek olacak, düşünün talep unsuru, ama en önemlisi üretilen malların fiyatı çok yüksek olacak ki, dolaşımda birikime kaynak tüketsin. Faizler çok düşük olacak, çünkü geç kapitalistleşen dönemde, hocamızın ifade ettiği Keynes, üretken sermayenin peygamberidir, faizleri baskı altına almıştır, döviz kuruysa sabittir. O yüzden altın, 60'lı, 80'li dönemlerde, işte yastık altı denilen şey, hem geleneksel formda, hem de sistemin yapısal mantığı içinde, bir birikim değerlendirme aracı olarak kullanılmıştır.

Fakat 1980'den sonra, Türkiye'ye baktığımızda, birden uluslararası sisteme açılma ve uluslararasılaşmış büyük sermayenin önemli bir manevrasıyla, fiyat politikalarında, ücreti baskılama, bunu biliyoruz, 12 Eylül ile birlikte başlayan, daha sonra fiyatları, bütün fiyat politikaları, 1980'den sonra, hocamız demin altın üzerinden onu ifade etti, dünya ekonomisine açılan bireysel sermayelerin, dünya ekonomisindeki, kendilerini kabul ettirmenin biricik yolu, ürettikleri ürünlerin fiyat değişkenlerini sabitlemektir. Yani enflasyonu düşürmektir,

1980'lerden itibaren baktığımızda en önemli şey, sürekli fiyatlar genel düzeyini belirli bir seviyeye çekebilmektir, bir de siyasi iktidar bir önceki siyasi iktidarın övünülen konusu, enflasyonu aşağıya çekmek. O enflasyonu aşağıya çekmenin mantığı başarılı bir iktisat politikası değil, Türkiye'de uluslararasılaşmak isteyen büyük sermayelerin, uluslararası piyasanın kabullerini, sabitelerini gerçekleştirmek için, gündeme geldi ve o dönemde biliyorsunuz faiz oranları ki, yine bu verilerle, altınla karşılaştığımızda, faizin getirisiyle altının faiz oranları muazzam, getiri oranı artacak, döviz kuru da bu dönemde, sabit döviz kuru değişecek, işte piyasa koşullarına göre belirli şeyler de değişecek.

Bu dönemde bir bakıyorsunuz, artık uzun bir süre altın, eski değişim değeri olarak, birikim değeri olarak, Türkiye'de değerini çok önemli ölçüde kaybediyor, yerini faiz ve döviz kuru üzerinden, ülke içindeki kaynaklar üzerinden bir dile, bir gelişmeye yol açıyor ve bunun da temel mantığı, Merkez Bankasının daha önceki erken sermaye birikimi oluşumunda Hazine, Merkez Bankası kanalıyla para yaratırken, yani şu faize konu olan şey, o aradaki bağlantı kesilecek işte ve buna bağlı olarak Gelirler ve Giderler Genel Müdürlüğü farklılaşacak. Bu noktada da, hatırlarsınız, yani bu politikaların hepsi sınıfsal, politik bir sürecin ürünü, bir yıl önceydi herhalde, bütün gazetelerde, Tüm İhracatçılar Meclisinin yaptığı bir açıklama vardı, ekonomik terörizmden bahsediyordu. Neydi ekonomik terörizm, yüksek faiz oranları, değerli Türk Lirası. Yüksek faiz oranları ve değerli Türk Lirası, IMF'nin, Dünya Bankasının bizden talep ettiği şey,

ama esas Türkiye'deki büyük sermayenin, dışarıdan sıcak sermaye, para girmesini sağlaması ve içeride, o elde edilen parayla, bu sefer üretim sürecini destekleyecek imalat sektörüne girdi kullanımını arttığı ölçüde, o dönemdeki fiyat politikası, daha çok uluslararasılaşmış büyük sermayenin birikim sürecini hızlandırmıştır. Daha önce Sanayi Kongresinde, bir önceki Sanayi Kongresinde ısrarla Koç Grubunu vermiştik, son 5 yılda Koç Grubunun 70 yıllık birikimi, neredeyse yüzde 140, yüzde 150 artış göstermiş, 5 yıl içinde. Yani Koç, muazzam bir gelişme göstermiştir bu sürede, ya da Doğan Grubu, ya da işte Çalık Grubu, şu anki siyasi iktidarın çevresindeki yapılar.

Bu anlamda, uluslararası paranın içselleştirmesiyle, nitelikli girdi kullanımı eş zamanlı giderken, para, altın eskisi gibi, çok fazla değişim değeri olma öneminden daha çok, bir değerli maden olarak Türkiye'de üretim sürecine başladı. Onu arkadaşlar belki detaylı anlatacak, ama önümüzdeki günlerde, altın yeniden Türkiye'de elinde biriken sermayeyi değerlendirmek isteyen insanlar açısından önem kazanacak, kazanmaya başladı, ama bu ne kadar sürer, nereye kadar sürer, bilmiyorum.

Teşekkürler. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI- *Teşekkür ederiz, ikinci bir uyarıya ihtiyaç bırakmadan, süresi içinde toplandı. İki iktisatçı arkadaşımız konuştu, sıra mühendislerde. Tahir Öngür arkadaşımız şimdi konuşacak.*

Tahir Öngür, Jeoloji Yüksek Mühendisi, 1966 yılında İTÜ Maden Fakültesinden mezun oldu. 14 yıl Maden Tetkik Arama Enstitüsünde çalıştı, 28 yıldır da

serbest çalışıyor. 12 yıldan beri yeraltı kaynaklarının ekonomisi ve çevresel etkileri üzerinde çalışmaları var. Bugünkü, yani bu oturumdaki konuşması, “Altın İşletmeciler Şirketleri, Kökenleri, İlişkileri, Borsa Spekülasyonları”. Kendisinin yarın da Ege Çevre Platformu adına, “Küreselleşme Sürecinde Altın Politikaları” oturumunda konuşması var. Buyurun Tahir Bey söz sizin.

Altın İşletmeciler Şirketleri, Kökenleri, İlişkileri Borsa Spekülasyonları

TAHIR ÖNGÜR

Teşekkür ederim Sayın Başkan, saygılar. Şu iki konuşmadan, iki derin konuşmadan, benim hiç değilse, kendi adıma edindiğim temel izlenim, altının bin bir yüzlü, bin bir suratlı, şekilden şekile giren, ama hep bir değer, artı değer aktarılmasında çok işlevsel bir araç olduğu. Belli ki altın, madencilik konusu olduğunda, yeraltından, bir yeraltı kaynağı, bir doğal kaynak olarak çıkarıldığında bir değer kazanıyor evet, orada verilen emekle, bilginin emeğe dönüşmesiyle, işgücüyle ve sermayeyle bir değer kazanıyor; ama onun dışındaki süreçlerde de, peşine düşülmesi, izinin sürülmesi gereken, çeşitli biçimlerde toplumsal emeğin değişik araçlarla, değişik enstrümanlarla el değiştirdiği, yaratılan artı değerlerin el değiştirdiği yerlerde de çok önemli işlevler kazanıyor. Bu açıdan, altın işletmecisi şirketleri izlemek, buna bir

açıdan, bir yönden bakmak için önemli bir fırsattır diye düşünüyorum.

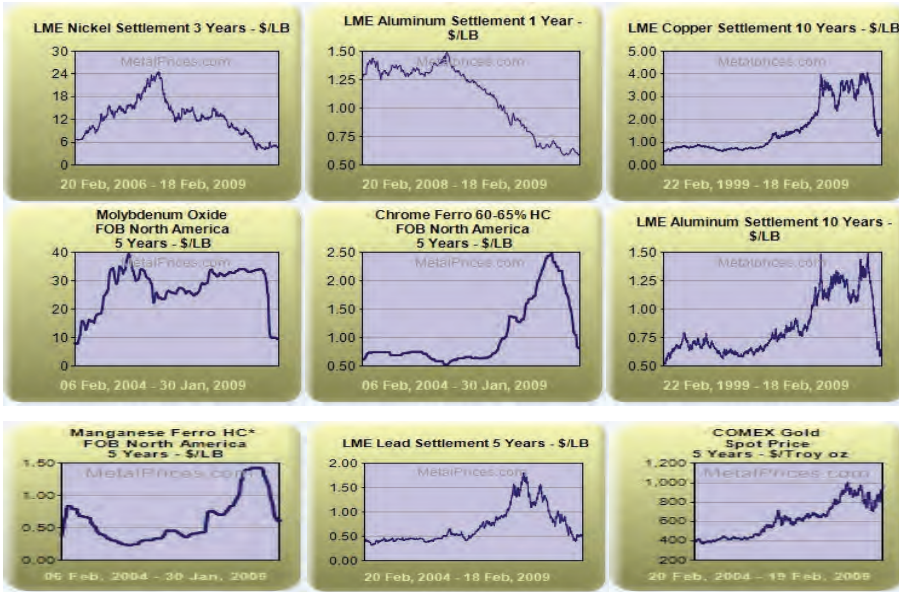
Günümüzde küresel ekonomik krizden ötürü, hemen bütün doğal kaynakların, yeraltı kaynaklarının, metal ve metal dışı madenlerin pazar fiyatları borsada oluşuyor. Altının işlem gördüğü ortam, Uluslararası Altın Borsası. Bütün öteki metallerin işlem gördüğü bir başka borsa da var, Londra Metal Borsası. Madenlerin de talebe göre bir değer kazanması, talebin düştüğü zaman da değerlerinin düşmesi söz konusu. Bu borsalar metallerin fiyatlarını oluşturuyor ve kapitalizmin tarihi boyunca, metal fiyatlarının gerçek değerlerinin yavaş yavaş azaldığı biliniyor. Fakat güncel değerlerin, nominal değerlerin de sürekli olarak salındığı çok açık. Ondan ötürü, herhangi bir metalin fiyatının yükseldiği dönemlerde, o metalin

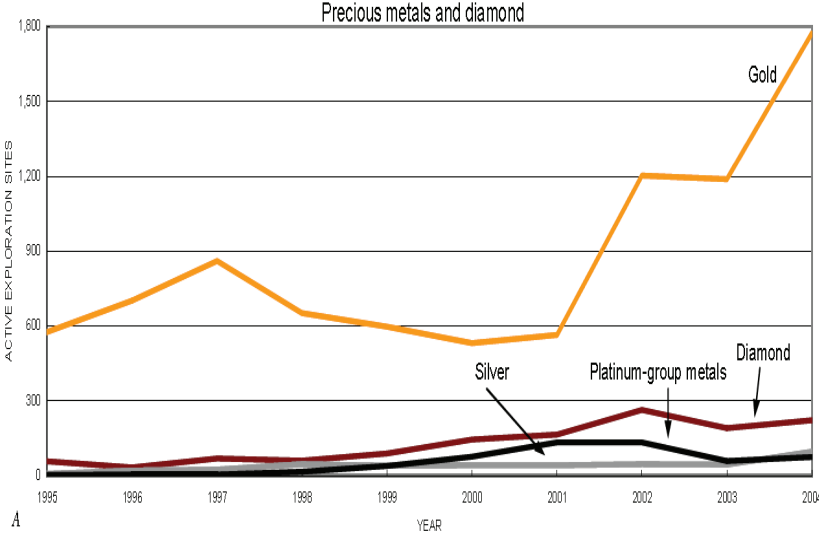
zenginleştirilerek alındığı cevhere yönelik aramalar, yeni yatırımlar hızlanıyor, daha fazla istihdam oluyor, daha fazla yatırım yapılıyor. Fiyatların düştüğü zaman da, birçok işletme kapanıyor ya da arama ve geliştirme projeleri de aksıya alıyor.

Bunun yakın zamandaki aşağı yukarı hareketleri, Londra Metal Borsasına ilişkin fiyatların oynayırlarıyla ilgili veriler var. Bunların çoğu üç yıllık dönemlerle ilgili; geri kalanların çoğu da beş yıllık süreçlerdeki fiyatların oynamasını sergiliyor. Böyle bir salınım var, bu salınımı talebin ve arzın düzenlediği kuşkusuz; ama, onun için de ciddi spekülasyonların da etkili olduğuna ilişkin epeyce veri ve yayın var. Örneğin, bundan 3 yıl kadar önce, Londra Metal Borsasının alüminyum stoklarında bulunan miktarın iki katı kadarının metal üzerinde spekülasyonlar yapan bir şirketin gizli stoklarında olduğu söyleniyordu. Belli ki, serbest bir pazar gibi, arzın ve talebin birbiriyle denkleşmesini sağlayan bir araç gibi görünen borsa da, ciddi bir

şekilde spekülasyona açık bir konu. Ama dünya ekonomik sisteminin, kapitalist sistemin, küresel kapitalist sistemin son bunalımından önce, ciddi bir spekülasyon dalgasıyla, özellikle 2007 yaz aylarında çok artan metal fiyatları, ondan sonra belirgin bir şekilde düştü. O zaman bu, Çin'in yüksek talebine bağlanıyordu. Sonra anlaşıldı ki, Çin'in yüksek kalkınma hızı ve sanayileşmesi bu talebi o kadar da zorlamıyor; çünkü Çin pek çok metali kendisi üretiyor. Daha sonra fiyatlar bir süre düştü ve bir yerlerde sabitleşmişti. Ta bu yılın içinde yaşanan, geride bıraktığımız aylarda yaşanan küresel kapitalizmin açık krizine kadar. Metal fiyatları da çok sert bir şekilde düştü. Hemen hemen hepsinde bunu gördük.

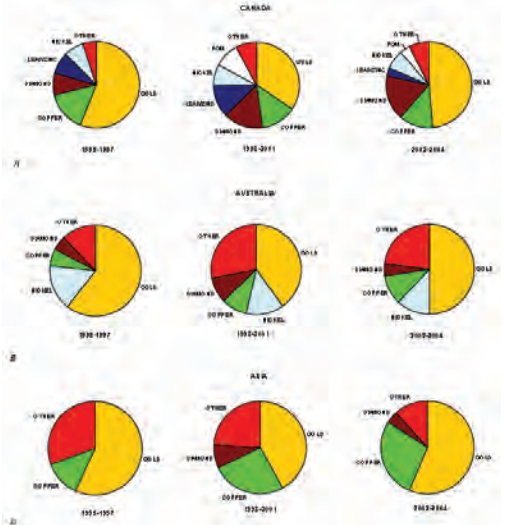
Bunun bir tek istisnası var. Kendisi de değerli bir metal olmasına, madencilik yoluyla üretilmesine, bir borsaya sunulmasına karşın, altının fiyatının hiç de öbürlerinin paralelinde düşmediği, onlar ne kadar düşüyorsa, altının da o kadar

yükselme eğiliminde olduğu görülüyor. Belli ki, altın konusunda çalışanların, altın borsasının dışında da birtakım güdülere var ve o güdülerin bir bölümü az önce ardi ardına iki konuşmada ortaya konulmuştu. Altın ortada dolaşan, kaynak aktarımında kullanılan, artı değerin paylaşılmasında bir aracı olarak, bir sığınak olarak kullanılabilir. Bu 2005'te biten, o yüzden bizi biraz yanıltabilecek grafiğe göre, altın fiyatlarının da iyi zamanlarda başka metallerle birlikte, nikel, kurşun, çinkoyla birlikte, normal, onlara benzer, paralel bir şekilde değiştiği görülüyor.

Bunun arkasında, altın işletmeciliği yapan şirketlerin çok özel yanları var. Metal borsalarındaki bu oynamalardan kazanılmasının dışında, altın işletmecisi şirketlerin de bir borsası var. Hisse senetleri borsaları, bu şirketlerin bağlı oldukları hisse senetleri borsaları. Orada çok özel, başka bütün işletmelerden farklı ilişkilerin içinde bulunduğu ve bu ortamların önemli kaynak aktarımlarına aracı olduğunu görüyoruz. 2007 yılında dünyada maden arama

işlerine yaklaşık 10 milyar dolar kaynak harcanmış. Bu biraz daha fazla olabilir, çünkü bu verinin alındığı kaynaktan bir dipnot var: bu ancak ulaşılabilen, güvenilir istatistiklere dayanıyor diye. Deyin ki siz 12 milyar. Bir önceki yıla göre de yüzde 40 bir artış olmuş. Bunu 122 ülkede, toplam 1966 şirket gerçekleştirmiş, bu şirketlerin yüzde 56'sı olan 1105'i, Kanada'da kurulu ve Kanada Toronto Borsasında kayıtlı.

Geri kalanların toplamının yüzde 20'si Asya'da, yüzde 11'i Avrupa ve eski Sovyet ülkelerinde, yüzde 9 civarındaki bölümü de Amerika Birleşik Devletlerinde.

Ciddi bir şekilde dünya madenciliğine bakıldığında, hele altın işletmeciliğine bakıldığında, sermayenin en sık el değiştirdiği ve artı değerlere el konduğu, spekülasyonların yapıldığı yer, Kanada'da kurulan şirketler aracılığıyla daha çok Toronto Borsası. Bu şirketlerin bir bölümü, aynı zamanda New York Borsasında, tek tük birkaçı Londra ve Melbourne'da kayıtlı. Ama Toronto Borsası, bu sektörü besleyen ve oradan nemalanan önemli bir merkez. Anılan arama bütçesinin yarıya yakını Kanada'da kurulu bu şirketler harcamış, (yüzde 48'i.) İlginç olan, büyük Kanada şirketlerinin arama harcamalarının yüzde 41'inin altın aramasına ayrılmış olması, yüzde 37'si geri kalan çeşitli baz metallere ve yüzde 11'i de elmas için ayrılmış. Dünyada kurulu kapitalist uygarlığın, kapitalist üretim biçiminin kütleli olarak, en fazla ihtiyaç duyduğu girdiler, hammaddeler altının gerisinde kalmış; aramaya, daha sonra da göreceğimiz gibi geliştirmeye ayrılan kaynaklar açısından.

Değişik ülkelerde, 1995-1997, 1998-2001, soldan sağa ve 2002-2004'te değişik metallere yönelik arama harcamalarının nasıl değiştiğini gösteren grafikte en üstte Kanada, ortada Avustralya, altında da Asya var. Latin Amerika, Amerika Birleşik Devletleri ve Pasifik Bölgesi, Afrika, daha aşağıya doğru Ortadoğu'ya kadar giden bir eğilim var. Aradaki yıllarda biraz azalma göstermekle birlikte altın, gerek bu sürenin başında, gerekse sonuna doğru tekrar eski halini alıp, aramaya ayrılan harcamaların, aramada tüketilen kaynakların yarıdan

çoğunu, hemen hemen bütün kıtalarda tüketmiş.

Arama yapılan aktif sahaların sayısına göre düzenlenmiş olan grafiğe dikkat edilirse, altının giderek artan bir şekilde ve 2004 yılında 1800 sahada arama yapılmasına varan bir baskınlığı var. Geri kalan değerli metaller, 300 sahadan daha azında aranıyor. Bakır, nikel, kurşun, çinko gibi metal aramaları gene 300 sahadan daha az. Giderek bunlar da hafif hafif artmışlar 2004'e doğru. Geri kalan mineraller ise, dünyanın değişik yerlerinde, toplamında en çok 150 sahada arama konusu olabilmıştır. Altının çok özel bir yeri var madenciliği çekip götürmek, bir değer yaratmak açısından.

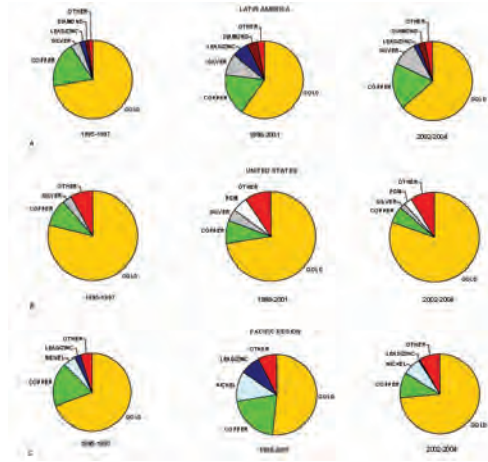
2007 sonunda, Kanada Borsalarında kayıtlı olan büyüklü küçüklü madenci şirketlerin sayısı 1105. Bunlar Kanada ile birlikte 100'den çok ülkede, 8300 maden sahasına sahipler. Bu bir önceki yıla göre yüzde 16 artmış, 2007'de. Bunların çoğunluğu aramanın ilk aşamalarında; bunlardan 4103'ü de yabancı ülkelere, yani Kanada dışında. Büyük Kanada şirketlerinin arama harcamalarının üçte ikisi ise Kanada dışında yapılmış.

Günümüzde, dünyada yeni maden işletmelerine yapılan yatırımın da yarıdan çoğu altın işletmelerine ayrılıyor, bu arama süreçlerinden sonra. Görülüyor ki, artık genel olarak madencilik bir yanda; ama altın işletmeciliği bir başka yerde, göğeriyor.

Büyük ve küçük Kanada şirketleri aramaya ayırdıkları harcamaların yılda 3 milyon doların üzerinde ya da altında oluşuna göre ayrıldığında, 327 büyük Kanada şirketinden yüzde 41'i yalnız Kanada'da

çalışıyor, yüzde 54'ü ise yalnızca Kanada dışında çalışıyor, Kanada'da çalışmıyor. Bu şirketlerin yüzde 90'ı yalnızca tek yabancı ülkede çalışıyor, bunun bizde de

göre, Kanadalı madenci şirketler, dünyanın herhangi bir yerinde 1 milyon dolarlık bir yatırım yaptığında, Kanada'da onlara hizmet sağlayan, madencilğe hizmet sağlamak için kurulmuş, sondaj makinesinin karot alıcısından kimyasala varıncaya kadar her şeyi sağlayan özel ve kamu kuruluşları, 1 milyon dolarlık dış yatırıma karşılık 1 milyon 700 bin dolarlık satış gerçekleştirebiliyorlar. Kanada, böylesine bir yapılanmanın devlet tarafından da ciddi bir şekilde desteklendiği, kendi ekonomik yapılanmasını da bu şekilde önemli ölçüde besleyen bir sistemin göğerdığı bir ülke.

örnekleri var. Sadece Türkiye'de çalışmak için kurulmuş, adı burada çekici gelecek şekilde seçilmiş, bir kaç tane Kanada firması var. Bazıları arama çalışmalarını giderek yatırıma da dönüştürdü, bazılarıysa arama çalışmalarında hüsrana uğradı, geri döndü, borsadan çekildi. Bunlardan yalnızca yüzde 9'u iki ila beş ülkede çalışacak şekilde kurulmuş ve o şekilde sürdürüyorlar çalışmalarını. Küçük Kanada şirketlerinin, yılda 3 milyon dolardan daha az arama yatırımı yapan 778 Kanada şirketinin yüzde 81'i yine tek bir yabancı ülkede, dünyanın şurasında ya da burasında, o ülkede çalışmak için kurulmuş.

Dünyanın nerelerinde yoğunlaştığına ilişkin oransal bir dağılım var; yine arama yapılan sahaların yüzde oranları. Latin Amerika uzun yıllar önde gitmiş; ama giderek onun yerini Kanada, daha çok ta Avustralya ve Afrika almış. Son zamanlarda, özellikle de 2004'ten sonra özellikle eski Sovyet ülkeleri ve Orta Asya hızlı bir şekilde öne geçmiş.

2007'nin sonunda en az, 208 milyar dolar değerinde yeni bakır, altın, elmas, demir, nikel, uranyum, çinko, kurşun yatırımı, planlama, fizibilite, inşaat ya da hizmete alma aşamasına girmiş. Kanada'da kurulu 2200 şirket de, bunlara mal ve hizmet sağlamış. OECD'nin yaptığı bir araştırmaya

Dünyanın önde gelen borsalarında kayıtlı olan altın arama, geliştirme ya da işletmecisi şirketlerin sayısı, tüm öteki maden şirketlerden daha fazla. Altın işletmecisi şirketlerin kâğıtlarının indeksleri borsaların genel indekslerinden de, madencilik sektörünün toplu indeksinden de apayrı geliyor. Örneğin, 2006 yılında, dünyada en çok altın üreten şirketlerinin sıralaması, Amerika Birleşik Devletlerinden bile fazla üreten bir Kanada şirketi, Barrick başta; Newmont arkasında; Anglo Board ile devam ediyor. Barrick'in üç yıllık hisse senedi fiyatlarının değişimini üstte görüyoruz. 2007'lere kadar, hisse fiyatı pek değişmemiş, 2008'in başında hızlı bir yükselişe girmiş, ondan sonra bir düşüşü var, ama nasıl olmuşa, krizle birlikte hisse

Top World Gold Producers
2008

Company	Country	Gold Production Tonnes
Barrick	CAN	268.8
Newmont	USA	184.9
Anglo Gold Ashanti	RSA	175.3
Gold Fields	RSA	126.3
Harmony	RSA	72.9
Navoi Metals & Mining	UZB	58.2
Freeport McMoran	USA	53.9
Gold Corp.	CAN	52.7
China National Gold Group	CHN	49.3
Fujian Zijin Mining	CHN	49.3
Buenanentura	PER	48.1
Newcrest	AUS	47.7
Kinross	CAN	43.0
Shandong Gold Group	CHN	39.0
Polyus	RUS	37.8
Shandong Zhaojin	CHN	35.5
Rio Tinto	GBR	31.2

SOURCE: U.S. Geological Survey

Created: November 2007

senedi fiyatları gene artmaya başlamış, Barrick'in. Dünyanın en büyük altın üreticisi firma, Barrick. Onun altındaki Newmont'un da benzer bir çizgisi var. Yalnızca 2008 başlarındaki, Barrick'in o yükseliş trendi, bunda görülmemiş.

Küçük firmalar, ki bunlardan biri Türkiye'de kurulu bir firma, yine benzer bir eğilimin içinde. Üstelik yargının kapatma kararı verdiği bir dönemde bile, hisse senetlerindeki düşüşü, son krizle

birlikte artışa çevirmiş. Yine Türkiye'de çalışmak için kurulmuş bir Kanadalı şirket, Türkiye'de birkaç tane ruhsatını bir başka büyük madenci firmayla birlikte ortak girişimler halinde geliştiriyor. Bunlardan birini bu yıl sonuna kadar üretime almaya hazırlanıyor. Onun da projelerinin gelişmesine bağlı olarak yükselen bir ara dönemi var. Metal fiyatlarındaki, madencilikle ilgili krizle birlikte, biraz da üretime geçmesinin gecikmesiyle birlikte hisse senedi fiyatlarında bir düşme var; ama dünyanın genel, kapitalizmin genel kriziyle birlikte onun da hisse senedi fiyatları artıyor. İlginç olan şu: mesela bu son firma üzerinden gidersek, küresel madencilik firmalarının toplam ortak indisinden daha yüksek bir döneme geçmiş. Neden, çünkü borsaya devamlı olarak verdiği bilgilerle, projelerin nasıl geliştiği ve nasıl kendisine para yatırımlara kâr getireceğini örneklemiş. Aynı şeyi, küresel altın indeksinin de üzerinde geliştirmiş, çünkü o projenin gelişme döneminde ciddi örnekler verebilmiş.

Bu şu açıdan önemli: Altın işletmecisi şirketlerin, borsalardaki sicilleri pek iyi değil. Hiçbir başka sektörde istenmediği kadar, çok sıkı ve kurallı bilgi isteniyor onlardan. Neden? Çünkü 1990'larda New York Borsası'na kayıtlı Bre-X adlı bir şirket, Endonezya'da dünyanın en büyük altın yatağını bulduğunu haber vermiş. Devamlı olarak rezerv artışıyla ilgili bilgileri duyurmuş hisse senetlerine para yatıranlara ve tam 2,5 milyar dolar para toplamış ki, verdiği analizlerin hepsinin sahte olduğu, ruhsatının bile olmadığı ortaya çıkmış. Bu BreX skandalından sonra dünyadaki bütün borsalar, madenci şirketlerden, ama özellikle altın işletmecisi şirketlerden çok daha farklı bir disiplinde bilgiler istiyor. İşte bundan sonra uluslararası rezerv kategorileri, bilgileri ve bunların nasıl belirleneceği, bunların nasıl ancak yeminli danışmanlar tarafından imzalandığı takdirde hisse senedi borsasına para yatıranlara iletilebileceği konusunda kurallar getirilmiş.

Bunun dışında başka örnekler de söz konusu. Örneğin, bu yakın zamanda, Türkiye'de gene Kazdağları'nda, ruhsat sahibi olan bir Kanada şirketiyle birlikte ortak girişimde bulunan, bayağı ünlü, ama başka madencilik alanlarında da faaliyet gösteren bir Kanada şirketi, madenciliği de ciddi bir şekilde etkileyen genel bunalımdan ötürü, Ocak ayının başlarında, çalışanlarının yüzde 12'si olan 1400 kişinin işine son vereceğini duyurmuş. Hisse senedi fiyatları biraz daha düşmüş, arkasından birdenbire, dünyanın bir yerindeki bir işletmesini bir başka firmaya satma konusunda anlaştığı haberini vermiş. Hisse senedi fiyatları birdenbire yüzde 5 artmış. O arada ne olmuş olabilir diye

düşündüğünüz zaman, bu süreci önceden bilebilen ya da düşünebilenlerin, fiyatların düştüğü zaman hemen, o şirkete ait hisse senetlerini bol bol alması, ama işte anlaştım deyip, hisse senedi fiyatlarının yüzde 5 arttığı zamanda da o hisse senetlerini satıp, özellikle böyle bir dönemde önemli rantlar edinmesi olanağı doğmuş.

Çeşitli ve sayısız örnekle bunlar çoğaltılabilir, ama altın işletmecisi şirketler başta olmak üzere, öbür metallerde de var, ama altında çok daha önemli şekilde, bu şirketlerin borsalardaki hisse senedi fiyatları ciddi bir şekilde salınımlar gösterebiliyor. Bu işletmeciliğe akıtılan parasal kaynağın büyük bölümü, Toronto'dan ve kalanları da Londra ve New York borsalarından geliyor. Daha çok, emekli fonları ve sigorta fonları buralarda tüketiliyor, aynı bizim Kastelli dönemindeki banker olaylarında olduğu gibi, insanlara büyük umutlar pompalanıyor, hele genel kriz varsa, başka yerlerde o kadar kazanma olanağı yoksa bunlar şişirilerek o kaynaklar, kolayca el konulabilir hale gelinebiliyor.

Bu sektörde, sözünü ettiğimiz büyük ve küçük Kanada altın işletmecisi şirketler, borsada da iki farklı kategoride kayıtlı. Girişimci genç şirketler için, ikinci bir kategori var Toronto Borsasında. Orada demin sözünü ettiğimiz gibi, çoğu bir ülkede çalışmak için kurulmuş, orada özel ilişkiler kuran ve gidip serüvenci bir şekilde yoktan saha var etmeye çalışan şirketler var. Bunların bazıları başarılı oluyorsa, hemen büyük şirketlerin, büyük madenci şirketlerin ortak girişimleriyle aramalarını finanse edebiliyorlar; daha başarılı olanlar, o şirketlere katılıyor ya da ortağı olarak devrediyorlar sahaları; birçoğu da adı filan unutulurak, piyasadan

çekiliyorlar. Olan, o şirketlerin fonlarına para yatırımlara oluyor. Büyükler son derece temkinli, arama ve geliştirme risklerini de böylece devretmişler, projelerin çoğunun sürdürüldüğü az gelişmiş ülke bürokrasisiyle ilişkilerinin olgunlaştırılmasını, finansal duyarsızlıkları, hep küçük maden şirketlerine bırakmışlar; batan batıyor, kalanlarsa sindiriliyor. Büyükler metal borsalarında daha güçlü durabiliyor, açık ya da gizli stoklarıyla fiyatları dilediklerince salındırabiliyorlar ve hem metal borsalarında hem de pay senetlerinin işlem gördüğü borsalarda, spekülasyon rantları kendilerine akıtabiliyorlar. Büyükler, kurdukları Dünya Altın Konseyiyle, hem altın piyasasını derinleştirip denetlemek ve hem de ortak çıkarlarını korumak üzere kartel koşullarından da yararlanabiliyor. Bunu, küresel kapitalizmin çeşitli finansal kuruluşlarıyla destekleyebiliyorlar. Altın işletmecisi şirketlerin, suyun altındaki büyük ve gizli gücü biraz daha pekiştiriliyor.

Altın işletmeciliği, mühendislik ve işçilik emeğiyle, bilim ve teknolojinin birikimiyle doğal zenginliklerin yeniden üretilmesiyle değil, tabii ki öyle, ama ondan daha çok spekülasyon cambazlıkları, borsalar ve karaborsalardaki gizli oyunlarla, üretilen ölçülemez boyutlardaki artı değerlere bu karanlıklarda el konularak değer yaratıyor.

Bu perdenin arkasına bakılmadıkça, altın işletmeciliği üzerine tartışmalar üretken olamaz. Perdenin arkasında da altın işletmeciliğinin dayatıldığı az gelişmiş ülkelerin içine düştükleri yoksulluk ve borç sarmalı var. Dünya Altın Konseyinin bir metninden alınan alıntılar, 2004'te dünyanın toplam altın üretiminin yüzde

72'sinin gelişmekte olan, yani az gelişmiş ülkelerde olduğunu söylüyor. Bu düşük ya da orta gelirli ülkelerde, toplam üretimin üçte ikisi yapılıyor. Üretimin en fazla arttığı yerler de, en ağır borçlu, en yoksul ülkeler. Altın üretimlerinin 1994'ten 2004'e kadar en ağır borçlu 38 ülkede yüzde 84 arttığı belirtiliyor. En ağır borçların artışı da, altın dış satımının toplam ihracattaki payının artışına bağlı olarak artıyor. Örneğin 2003'te, 14 önemli üretici ülkenin dış satımının yüzde 13'ünü altın oluşturuyor. Dış alımın yüzde 10'u bununla ilgili hizmetlerden oluşuyor. Bu dünyanın en borçlu ülkelerini bir grup olarak ele aldığınızda, dış satımlarının neredeyse ortalama yüzde 8'inin altından oluştuğu ortaya çıkıyor. Dünya Altın Konseyi, o ülkeler için altın üreticisi olmanın ne kadar önemli olduğunu söylemeye çalışıyor; ama Mali'nin dış satımının yüzde 59'u, Tanzanya'nın yüzde 44'ü, Gana'nın yüzde 32'si, Guyana'nın yüzde 26'sı altından olduğu zaman da, borçları azalmıyor, ne yazık ki artıyor.

Sonuçta karanlık, gölgede olan bir alan var. Altın, sondajlarla, kimyasal analizlerle, teknoloji testleriyle, fizibilite raporlarıyla, ÇED raporları ile yatırımlarla, inşaat faaliyetleriyle ve sonuçta madencilik çalışması, cevher hazırlama çalışması, kimya mühendisliği çalışması, onlara eşlik eden değişik yerbilimci gruplar ya da çevre mühendisliği çalışmasıyla önemli bir mühendislik emeğinin değere dönüştüğü bir ortam. Çok yüksek istihdam olanağı sağlamasa bile, önemli bir emek gücünün de değere dönüştüğü bir yer; ama, altınla ilgili değer kazanma, değer alışverişleri, tamamen bu vitrinin arkasında, altın borsasında, spekülasyon borsalarında,

karaborsalarında ve bu şirketlerin Toronto, New York ve Londra borsalarındaki spekülasyonlarında yaratılıyor. Bu şirketlerin, özellikle küçük olanlarının büyük çoğunluğu, daha önce büyük madenci şirketlerde çalışmış, teknokrat ya da finans uzmanları kuruluyor. Kurucular, bu şirketlerin kurucu sermayesinin küçük bir bölümüne sahip gibi görünüyorlar, ama o şirketlerin sermayelerinin önemli bir bölümü, hiçbirinde yüzde 60'tan az değil, dünyada birtakım broker şirketlerinin elinde görünüyor. O paranın kimin adına ve nasıl işletildiği konusunda ise, en küçük bir bilgiye ulaşamıyorsunuz. Bu bizim ülkemizde tartışılan pek çok işletme için de söz konusu, dünyanın her yerinde de söz konusu.

Bu açıdan, altın işletmecisi şirketleri, madenci şirketlerden ayrı bir gözlükle gözden geçirmek, izlemek, borsalardaki hisse senedi hareketlerini, projeleriyle ilgili verdikleri bilgileri takip etmek, hem kendi ülkesinde insanların neyle karşılaşacağını öngörmesi, hem de sonuçta, dünya altın pazarında nelerin nereye gidebileceğini öngörebilmesi için son derece önemli diye düşünüyoruz.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI- *Tahir Bey, süreye uyarak toparladı konuşmasını, teşekkür ediyoruz. Altıncı şirketlerin kimler olduğunu anlattı bize.*

Bu oturumun ilk turunun son konuşmacısı Şinasi Eskikaya Hocamız. Kendisi 1935 Tokat doğumlu, hemşeriymiş, bu vesileyle onu da öğrenmiş oldum, Balıkesir Lisesinden mezun olmuş, İTÜ Maden Fakültesinden 1961’de maden yüksek mühendisi olarak mezun oldu. 1 yıl

DSİ’de çalıştı, askerlikten sonra 1964’te İTÜ Maden Fakültesinde asistan olarak çalışmaya başladı. 1966-1970 arasında İngiltere’de New Castle Upon Tyne Üniversitesinde doktora yaptı, 1976’da İTÜ’de doçent, yine aynı yerde 1981’de profesör unvanını aldı. 2002 yılında emekli oldu, evli, bir kız bir oğlan çocuğu babası. Maden mühendislerinin tanıdığı, bizim kongrelerimizde hep bizimle birlikte olan bir meslektaşımız, ağabeyimiz. Söz sizin efendim, buyurun.

Altın Madenciliği Üzerine Düşünceler

Prof. Dr. ŞİNASI ESKİKAYA

Teşekkür ederim. Efendim, hepinize sevgiler, saygılar. Önce bir durumu açıklamak istiyorum. Bu kongreye davet bana 10-12 gün kadar önce yapıldı. Rahatsızdım. Zaten oturarak konuşmamın sebeplerinden biri de bu. Ayağымda bir ağrı var, o zaman yatar durumdaydım. Eğer başka bir toplantı, ya da başka konulu ve isimli bir kongre olsaydı, muhtemelen rahatsızlığımdan dolayı katılmazdım. Fakat, malum sebeplerden dolayı “çekindi ve ayağının ağrısını bahane etti” denmesin diye geldim. Bu arada şunu da söylemem lazım: Ben bu konuyu diğer arkadaşlar gibi sürekli takip edip devamlı olarak konunun içinde olan birisi değilim. Öyle

olmadığı için de bilgilerim pek güncel değil. Eğer birkaç ay zamanım olsaydı, size daha doyurucu konuşma yapmak üzere hazırlanma imkanım olabilirdi. Kısaca, konuşma sırasında söyleyeceğim şeyler belki birçoğunuzun toplantı ve seminerlerde duyduğu şeyler olabilir. Ama olsun. Bu gibiler bilgilerini tazelemiş olurlar, diğerleri de yeni öğrenmek fırsatını yakalarlar. Gene de bu eksikliğimden dolayı sizlerden özür diliyorum.

Bu toplantıya en azından akademisyenlerin, yani benim pozisyonunda olan kimselerin katılmalarını beklerdim. Onların gelmemesini biraz yadırgadım. Konuşmazsak, tartışmazsak doğruyu

nasıl bulacağız? Keşke o arkadaşlar da burda olsaydı da onlar bizi, biz onları dinleyesdik! Mesela benim uzmanından dinlediğim şöyle bir görüş var: Deniyor ki *Bergama'da gerçekte etkili bir arıtma yoktur, çünkü İNKO yöntemi ile arıtma yapılırken, ağır metallerin çoğu suda az çözülen hidrositler şeklinde kalmaktadır.* Böyle midir, değil mi? Ben bu konuyu, gerçekten uzman ama karşıt görüşlü iki kişinin münakaşasından dinlemeyi çok isterdim. Bugüne kadar böyle bir fırsat çıkmadı. Herkes, televizyonlarda veya toplantılarda tek tek konuşuyor. Monolog şeklinde yani. Mesela işte bunu, bir araya gelip tartışmazsak, doğrunun ne olduğunu nasıl bulacağız? Dolayısıyla, isterdim ki karşımda üniversite mensupları olsun.Çünkü bizim mesleğimizin özü zaten konuşmak ve tartışmak üzerinedir. Kaldı ki bizim fikirlerimizi serbestçe ifade etme özgürlüğümüz de vardır. Bu da bize cemiyete karşı bir sorumluluk yüklemektedir. *Tartışarak doğruları bulma ve halkı aydınlatma sorumluluğu!*

Bu girişi yaptıktan sonra gelelim asıl konumuza. Biliyorsunuz madencilikte bazı değişmez gerçekler vardır. Bunlardan biri, hepimizin çok iyi bildiği gibi, *“madenlerin buldukları yerde çıkarılacağı, bu konuda kişinin seçme hakkının bulunmadığı, dolayısıyla da doğanın az veya çok tahrip edilmek durumunda kalınacağı”* hususudur. İkinci gerçek de şu: Gerçi bunu herkes biliyor. Biliyor ama nedense gerektiği yerde hiç dile getirilmiyor. Evet ikinci gerçek de şu: *“Madenler bir defa vardır ve tüketedikten sonra tekrar yerine konması mümkün değildir”* Bunu da söyleseler, gerçekten inanarak samimi bir şekilde bunu da dile getirseler belki

düşünce sistemlerinde veya olaylara bakış açılarında birazcık değişme olur ve ülke menfaati açısından farklı bir davranış içine girebilirler. Benim neslim, genç iken hep bu gerçeğin çerçevesinden olaylara baktı. Gerçi şimdi bazı arkadaşların görüşleri değişti. Ama ben maalesef ne değişebildim, ne de gelişebildim! Hala aynı görüşteyim.

Bu arada söylemek istediğim bir şey daha var: Bana göre Maden Mühendisleri Odası da yayınlarında bir yanlışa düşüyor. Diyorlar ki: *“Altın madenciliği de her madencilik gibidir, aralarında fark yoktur”.* Ben aynı görüşte değilim. Tahir bey kendi yönünden bunun sebeplerini, yani altın madenciliğinin farklı taraflarını açıkladı ve isabetli olarak *“altın madenciliği bir tarafa, diğer bütün madencilikler bir tarafa”* dedi. Bana göre de öyledir. Farklılıklardan bir tanesi siyanür kullanımındır ki diğer madenlerde böyle bir uygulama yok. İkinci fark ise altın madenciliğinde muazzam bir atık olayının var olduğu gerçeğidir. Hangi madende bu kadar büyük miktarda atık var? Oda tarafından yayınlanan bir kitapta daha dün okudum. Nejat Utkucu arkadaşımız Kışladağ hakkında güzel bir makale yazmış. Orada cut of grade 0.4 imiş. Yani düşünün: 1 ton toprak çıkarıyorsunuz, bunun 999 kilo 999.6 gramını atıyorsunuz. Bu hangi madende var? Dolayısıyla altın madenciliğini diğerlerinden ayırmak ve başka bir görüş altında incelemek gerekir. Tabii bu benim şahsi düşüncem, başkalarının buna katılması söz konusu olmayabilir.

Şimdi önce şu siyanür konusuna gelelim. Ama önceden belirteyim: siyanür benim uzmanlık konum değil. Dolayısıyla bu konuda işin bilimsel tarafına girip te herhangi bir görüş bildirecek değilim. Gerçi

konunun uzmanı olmadığı halde konuşan birçok insan var ama ben onlardan biri değilim. Bu sebeple arkadaşların sözlerine inanmak istiyorum. Diyorlar ki *“bizim atık barajlarımız çok sağlam ve herhangi bir felaketle karşılaşılması söz konusu değil.”* Güzel, güzel de o zaman insanın aklına şu geliyor:.

Dünyada meydana gelmiş birçok altın madeni kazası var, onlar ne olacak? Bunlar niye hiç dile getirilmiyor? Ben isterdim ki, *“altın madenciliğinin yolunu açalım, bunları ülkeye kazandıralım”* diyen kesimden bir veya iki arkadaş olayın bu tarafını da araştırсын, iyice incelesin ve gelip burada bize anlatsın. Desin ki: *“Bakın şurada şu kaza olmuş ama bu şu eksiklikten dolayı meydana gelmiş. bizde bu eksikliklerin hiçbiri yok”*. Evet, işte böyle desin. Ama hayır, bunlar hiç konuşulmuyor, hiç dile getirilmiyor. Benim gibi bu hususlardan bahsetmek isteyenler de tenkit ediliyor. Bakın 1992 yılında ABD’de yayınlanan bir makalede *“EPA tarafından incelenen 900 barajdan 800’ünde sızıntı tespit edildiği, bunların da % 25 inin insanlar için potansiyel tehlike teşkil ettiği”* belirtilmektedir. Bu sızıntı olayı. Bir de baraj patlamaları var. İşte birkaç örnek:

Mesela Ekim 1990 da, **Güney Carolina**’daki **Brever Gold Mine**’da atık barajı patlıyor ve 10 milyon galon siyanürlü su, **Lynches Nehri**’ne akıyor, 10.000 balık ölüyor. Bir başka örnek: **Güney Dakota**’daki **Gilt Edge Mine**’da yağın yağmur atık barajını yıkayıp asitli ve kirlenmiş suları **Spearfish** kanyonuna taşıyor. Bir başkası: 1993’te **Montana**’daki **Zortman and Landusky** madeninde sülfürik asit ve ağır metalli sular, çevredeki

derelere akıp kirletiyor. Bir diğeri: **Arizona**’daki **China Copper Mine**’da, 180 milyon galon kirli maden suyu **White Water Creek**’e akıtılıyor. **Montana**’da gene, **Nevada**’daki **Battle Mountain**’de bulunan **Mc Coy/Cove Gold** altın madeninde, göç yolları üzerinde bulunan atık barajından su içtikleri için 1000 kuş ölüyor. Bir diğer örnek: Güney Amerika’da Guyana’da, **Gorgetown**’nın 100 mil güneyindeki **Omai Altın Madeni**’nde 20 Ağustos 1995’de baraj patlıyor. Bu maden, Güney Amerika kıtasında açık işletme olarak çalışan en büyük altın madeni. Esas itibariyle bir Kanada şirketi tarafından işletiliyor (% 65 Kanada, % 30 ABD ve % 5 Guyana devleti). Patlama sonucu 4 milyar metreküp kirli su iki gün boyunca **Omai** ve **Essequibo** nehirlerine akıyor. İki gün içinde 50 mil katederek binlerce balığın ölümüne yol açıyor. Kuşlar ve bazı büyük baş hayvan ölümleri de kaydediliyor. Hükümet, yörede yaşayan 18.000 kişiyi: “a) *Sulara dokunmamaları, b) Balık ve diğer su ürünlerini yememeleri, c) Hayvanlarına bu nehirlerden su içirmemeleri”*

konusunda uyarıyor.

Bunların dışında, belki de hepimizin bildiği bir başka olay, **OK TEDI** kaza olayı var. **Papua Yeni Gine**’de geçiyor. Bu aslında bir bakır madeni. Ama yan ürün olarak altın da elde ediliyor. Şirket ana yapısı itibariyle **Avustralya**’lı. Yıllar önce meydana gelmiş olan bu kazada son durum ne, tam olarak bilmiyorum. Önceden de söylediğim gibi bilgilerimi güncelleştiremedim. Ya baraj patlıyor, ya da kasıtlı olarak atıklar **Ok Tedi** nehrine veriliyor. Başvurduğum iki kaynakta iki farklı bilgi var.

OTURUM BAŞKANI-*İnşa halindeyken baraj göçüyor, bir daha baraj yapmıyorlar.*

Prof. Dr. ŞİNASI ESKİKAYA- Öyle mi? Baraj yapmıyorlar ve atıkları nehre veriyorlar. 30 000 köylü bundan etkileniyor. Herşeyden önce bir defa nehir doluyor. O kadar sığlaşıyor ki, köylüler artık kanolarla veya kayıklarla nehirde hareket edemez ve mallarını pazara götüremez hale geliyorlar. Yer yer adacıklar ve durgun su birikintileri oluşuyor. Sivrisinekler ürüyor, sıtmadan ölümler başlıyor. Neticede madenci şirket, olay büyümesin diye anlaşma yoluna gitmeyi tercih ediyor. Ödediği tazminatlar açısından gene farklı rakamlar var. Herhalde bunların bir kısmı müzakereler yapılırken, bir kısmı da sonuçlandıktan sonraya ait olmalı. Özetlemek gerekirse: verdiği zarar-zıyan için 87 milyon dolar, adli çerçevede de 57 milyon dolardan bahsediliyor. Olaydan en fazla etkilenen köylülere verilen tazminat 40 milyon dolar. 1995'e kadar olan süre için 18 milyon dolar, ve maden ömrü boyunca da her yıl 4 milyon dolar yöredeki halka ödemeyi taahhüt ediyor. Bunun dışında çok ilginç başka bir husus daha var: Madenden çıkacak atıklar artık nehre verilmeyecek ve bir hayli uzaktaki (sınırım 80-100 km kadar) bir dağın eteğinde bulunan boş bir araziye, borular vasıtasıyla pompalanacak. Bunun da proje maliyetinin 300 milyon dolardan fazla olacağı öngörülmekteydi. Bu örnek te gösteriyor ki, eğer yöre halkı bilinçlenip haklarını aramayı bilirse bazı sonuçların alınması mümkün olabiliyor.

Gene bizdeki bazı uygulamalarla benzerlik bulunabilir diye bir de "**Poblane Project**" ten bahsetmek istiyorum. Deniyor ki : "*Diğer ülkelerdeki altın madenlerinde olduğu gibi, **Crescet Vadisi**'ndeki **Poblane Projesi** de, maden işleten şirketler için çok büyük bir kazanç kaynağı olurken,*

*susuzlaştırma ve siyanürle kirlilemeden dolayı, orada yaşayan halkın hayat kalitesinde önemli kayıplar meydana gelmektedir. **Bati Shoshone** bölgesi, zengin doğal kaynakları barındırmaktadır. Bunları işleten şirketler muazzam kazançlar sağlamışlardır ve sağlamaya da devam etmektedirler. Diğer yandan halk çok fakirdir. Bu zenginliklerden hiçbir pay alamadığı gibi, bir de şirketlerin sebep olduğu kirliliğin ceremesini çekmektedirler. Zira şirketler, işleri bittikten sonra herşeyi olduğu gibi bırakıp çekip gitmektedirler."*

Düşünebiliyor musunuz, **Amerika** gibi bir yerde bu gibi durumlar var. Bunun da sebebi 1872 de çıkmış olan ve halen (1993'te) yürürlükte bulunan Maden Kanunu. Bu kanuna göre yabancı medencilik şirketleri, kamuya ait arazileri dönümü 2.5 ila 5 dolar arasında satın alabiliyor ve sonra hiçbir devlet hakkı ödemedi madeni çalıştırabiliyor. Geçen 120 yıl içinde bu çerçevede 35 milyon dönüm arazi müracaatı kayıtlara geçmiş ve 3.2 milyon dönümlük bir kısmı madencilik faaliyetine sahne olmuş. Bu şirketler bir kuruş bile devlet hakkı ödemedikleri gibi, üstelik maden ömrü tamamlandığında da herşeyi arkalarında olduğu gibi bırakarak çekip gitmektedirler. Yöre halkı bu duruma isyan ediyor ve bir hareket başlatıyor. Bu hareket anında karşı bir reaksiyonla karşılaşılıyor. Özellikle yabancı şirketler, sahip oldukları ayrıcalıkları ve avantajları kaçırmamak için büyük bir mücadele içine giriyorlar. **Halk Cephesi**'nin tezi şu: "*Madenlerimiz bu kadar ucuzaya gitmesin, Devlet de bundan biraz pay alsın. Şirketler brüt gelirlerinin % 8 ile % 12.5 kadar bir miktarını Devlete ödesin*". Bu tezlerini kongre üyelerine de kabul ettiriyorlar. Teklifin geçme ihtimali

olduğunu düşünen şirketler (**literatürdeki ifadeyi aynen alıyorum**): “Yabancı maden şirketleri tarafından finanse edilen çok sayıda insan akın akın Washington’a geldi. Gazeteler paralı ilanlarla dolup taşı. Bu ilanlarda “**Bu teklif madenci şirketlere, yani bize, yani endüstriye 3 milyar dolara patlar. Biz bunu kaldıramayız. Ayrıca 30 000 kişi işsiz kalır**” denmekteydi. İşte böyle propaganda yaptılar. Sonuç ta almışlar. Zira kongre üyeleri bu lobi faaliyeti sonunda yumuşayıp fikir değiştirmiş ve sonuçta teklif, hem devlet hakkı hem de çevre tedbirleri açısından tatmin etmeyen bir şekle çevrilmiş. Bu olay gerek oluş şekli ve geçirdiği safhalar, gerekse alınan sonuç itibarıyla herhalde size pek yabancı gelmemiştir.

Susuzlaştırma olayını biraz daha detaylandırmak istiyorum. **Western Shoshone**, kuzey **Nevada** bölgesi. Maden şirketinin yaptığı projeye göre günde 5000 ton altınlı kayaç öğütülüp işlenecek. Atık alanı 586 dönüm, yığın liçi alanı 420 dönüm. Açık işletme çukurunun büyüklüğü ise 241 dönüm olacak ve 350 metre derinlik kazanacak. Şirket, altın içeren kayaçlara ulaşmak için araziye susuzlaştırıp kazı yapmak istiyor. Porjeye göre 49 000 dönümlük bir alandan dakikada 30 000 ila 50 000 galon (dakikada 105 ila 170 metreküp) su çekip pompalayarak araziye susuzlaştıracak. Bu görüldüğü gibi çok büyük bir rakam. Nitekim yöre halkı buna karşı koyuyor. Diyorlar ki: “**Rio anlaşmasına göre, bu alanların gerçek sahipleri gelecek nesillerdir. Dolayısıyla bu arazileri bu görüşle ele almalı ve çocuklarımız için muhafaza etmeliyiz. Çünkü siz bu miktarda su çektiğinizde yeraltı suyu seviyesinde**

meydana gelecek düşme, maden ömrü bittikten sonraki 50-60 yılda bile eski haline gelmez. Ayrıca bütün doğal yaşam şartları ve dengesi de değişecektir. Sizin sonuçlarınız bilgisayar modellemesine dayanıyor. Yeraltı su hidrojeolisi ise bilgisayarlarla modellenemeyecek kadar karmaşıktır. Nitekim **Crescent Valley**’in kuzeyindeki **Barrick Goldstrike Mine**’da, orası için yapılan projenin ilk halinde dakikada 12 000 galon su pompalanacağı öngörülmüşken, şu anda dakikada 60 000 galon su çekme izni alınmıştır. Gerçek miktarın ise 100 000 galon/dakika olduğu yolunda söylentiler vardır. Dolayısıyla, önümüzde böyle yaşanmakta olan bir örnek varken, sizin proje değerleriniz hiç te güvenilir değildir. Kaldı ki, sizin hesaplarınız 10 yıllık bir maden ömrü baz alınarak yapılmış. Halbuki sahanın civarı yeni altın alanları ile dolu. Dolayısıyla ilerde madeniniz kaçınılmaz olarak genişleyecek ve şu anda çekilen dakikada 30 000- 50 000 galon su miktarı belki de 100 000 galon seviyelerine çıkacak.”

Tabii iddia bu kadarla da kalmıyor. Bir de 700 metre çapında ve birkaç yüz metre derinliğinde açık işletme çukuru var. Bunun için de deniyor ki: “**Maden terk edildikten sonra bu çukur su ile dolacak. Bunun birinci mahzuru, yeraltı sularına açık bir pencere teşkil etmek suretiyle devamlı bir buharlaşmaya yol açacak olması. İkinci tehlike ise, açılmış olan çukurun yan yüzeylerinin yağmur suları ile yıkanması sonucu ağır metallerin çukurdaki suya akması ve oradan da yeraltı sularına karışma ihtimali**”.

Ben dün **Kışladağ Altın Madeni** hakkında bir makale okudum. Maden bittikten sonra 1 km çapında ve 400 metre derinliğinde bir

çukurdan bahsediliyor. Böyle yüzbinlerce metrekare yüzey alanına sahip bir çukuru tasavvur edebiliyor musunuz? Yan yüzeyinin büyüklüğü yaklaşık 1.3 milyon metrekare. Eğer Amerikada ileri sürülen görüşler doğru ise, burada da büyük bir risk var demektir. O kayaçların yapısı, sülfür içerip içermedikleri, vs. iyice incelenmesi gerekir.

Atıklara sıra gelmedi. Bir iki dakika içinde kısaca temas edeyim, belki daha sonra ki 5 dakika içinde daha detaya inebilirim. *Bu atık konusu siyanürden daha önemli diye düşünüyorum. Çünkü siyanürü bir şekilde arıttıklarını iddia ediyorlar. Ne diyorlar: "Havayla temas edince bozuluyor. Tehlikesi az. Bakın işte içinde yüzüyoruz. Hatta suyunu içiyoruz. Bakın işte içinde*

ördek yüzüyor" vs. gibi doğru yanlış bir sürü iddia var. Ama atığı ne yapacaksınız? Nereye koyacaksınız? Mesela **Kışladağ** örneği. Deniyor ki *"maden ömrü boyunca cevherli, yaklaşık 132 milyon ton, cevhersiz, yani ekonomik değeri olmayan cinsten de 105 milyon ton kayaç çıkarılacaktır. Yoğunluk ve kabarma faktörünü birlikte düşünmek suretiyle bu miktarın en azından 200 milyon metreküp gevşek bir toprağa tekabül ettiği söylenebilir. Şimdi bu miktarı 50 metre yüksekliğinde ve 50 metre eninde bir yığın olarak düşünün oluşacak heyulanın boyu kaç km olur tasavvur edebiliyor musunuz? Şimdilik teşekkür ederim.(Alkışlar).*

I. Oturum

Soru ve Yanıtlar

OTURUM BAŞKANI- *Hocama teşekkür ediyoruz, rahatsızlığına rağmen, gelip bizlerle birlikte olduğu için, görüşlerini paylaştığı için.*

İkinci tur, beşer dakika, burada hiç müsamaha yok, birinci turda söylemeyi eksik bıraktığınız bir şeyler varsa ya da diğer konuşmacıların söylemleriyle ilgili yapmak istediğiniz bir yorum, beş dakikalık süre içinde bitirin. Son bir dakikanızda uyaracağım, ilk söz Bilsay Hocam, buyurun sizin.

Dediler ki, sorulardan sonra yanıtlayalım, soru sormak isteyen arkadaşlar kendilerini tanıtınsınlar kayıtlar için, ama soru sorulsun, Korsan bildiri yok, onu söyleyeyim baştan, yani izin vermeyeceğim. Bir göreyim kaç kişi soru sormak istiyor ona göre, tamam 8 tane, 8'i pek aşmayalım ki süre yönünden. Arkadan başlayalım, öne doğru gelelim, en arkadan el kaldıran arkadaş kimdi? Orada bir hanımefendi var, ona verirsiniz.

SEVİNÇ (Jeoloji Mühendisi)- Ben şey için soracağım. Altın ne için gerekli, onu kestiremiyorum, çünkü altın deyince hani akla hep para geliyor, para geliyor gibi sürekli bunu tekrarladık, ama aslında benim aklıma gelen, altın denilince para ve kadın geliyor. Çünkü altının kullanıldığı

en büyük şey ne takı alanı ve bu takı alanı da neye yönelik, kadına yönelik, işte kolyesi, gerdanı, bir sürü şeyi var ve bu anlamda benim için çok gerekli bir şey mi, aslında benim için çok da tehlikeli bir şey. Çünkü koluma taktığım altın yüzünden kolum kesilebilir, boğazıma taktığım altın yüzünden boğazım kesilebilir, parmağıma taktığım yüzük yüzünden evlilik kurumuna girip çok daha tehlikeli bir şey yaşayabilirim. Yani her alanda benim için bir tehlike, çok çok büyük bir tehlike. Hani ne kadar gerekli hayatımda, gerçekten çok gereksiz bir alana giriyor benim için ve istihdam falan diyoruz, işçi falan dediğimiz yerde de, bir yandan da sağlık gidiyor, o alanda gerekli mi, ya da insanlara iş bulmak için böyle bir sektörün olması gerekli mi? Böylesine bir şey var ve Hocamın da az önce çok iyi değindiği bir nokta vardı, işte dedi ya, PPM cinsinden ifade ediyoruz altını. Bir sürü metalik maden içerisinde altın bizim için PPM cinsinden değer verdiğimiz bir alanda ve bu da riskli, çok tehlikeli bir alan. Atıkların oluşumu, o şeylerin geri kazanımı falan...

OTURUM BAŞKANI- *Sorunuzu alabilir miyim?*

SEVİNÇ- Sorum, işte az önce dedim

ya, ekonomik mi, sosyal mi, aslında çok karıştırdım, ama sorum şey, altın ne kadar gerekli?

OTURUM BAŞKANI- *Anlaşıldı. Diğer soru soracak arkadaşlar da kime yönelttiklerini, eğer birden fazla kişiye onu da belirterek söylerlerse yararlı olur. Oradan bir söz isteyen arkadaşımız var, buyurun.*

FATMA BOZBEYOĞLU- Evet, ben Tahir Öngür'e soru sormak istiyorum, çünkü konuşmasının biraz yarım kaldığını düşünüyorum. Özellikle son cümlesinin sonunda altın üretiminin üçte ikisinin borçlu ülkelerde, yüzde 84'ünde bu borçlu ülkelerden en borçlu ülkelerde olduğunu söyledi. Ben Maden Mühendisleri Odasının broşüründe, program broşüründe aslında çok güzel bir resim basmışlar, borçlu ülkelerin resmi galiba, bu altın gerçekten çok emek isteyen ve borcunu ödeyemeyen ülkelerin resmi herhalde. Ben buna nasıl bakılması gerektiğini, yani borçlu ülkeler altınsız mı, bu konuda açıklama yapmasını istiyorum, nasıl bakmamız lazım?

OTURUM BAŞKANI- *Evet, Mehmet Bey oradan söz istiyor.*

MEHMET KAYADELEN (Maden Mühendisi)- Teşekkür ederim. Benim sorum Sayın Şinasi Eskikaya Hocamıza olacak. Öncelikle, kendileri de söylediler, konunun uzmanı olmadıklarını, keşke Odamız konunun uzmanı bir arkadaşımızı getirseydi de dinleyiciler daha sağlıklı bilgiye erişebilirdi. Benim Hocamıza sormak istediğim soru şu: Altın madenciliğinin en önemli farkının atıklarının büyüklüğü olduğunu söyledi. Ben kendilerine şunu sormak istiyorum, altın tamam bir tonda 0,5 gr'a kadar

işletilebiliyor. Bakırda ne kadar, bakırda da hepimiz biliyoruz işte yüzde 0,4-0,5'e kadar inilebiliyor, yani altın madenciliğinde atık miktarı, neredeyse 1 tonda 1 tona kadar ulaşıyorsa, bakır madenciliğinde de 1 tonda 950 kg'a kadar ulaşabiliyor, daha da fazla da olabiliyor. Yani sorun bakırla altın arasındaki fark, 50 kg mı, yani 1 tonda 50 kg olması, onun altın madenciliğinin çok kötü olması anlamına mı gelir?

Buradan bir başka sorum da şu; yine size, bu söylediklerinizden nasıl bir sonuç çıkartmalıyız? Altın madenciliği kesinlikle yasaklanmalı mı? Yani atıklarının büyüklüğüyle, çukurunun büyük, genişliğiyle ya da ne bileyim, işte siyanür, o zaten sorun olmadığını siz söylediniz, yeraltı suyuna tahribatıyla, bütün bunlar yasaklanmalı mı, bütün bunlar yalnızca altın madenciliğinde mi oluyor? Başka madenlerde de oluyorsa, hepsi de yasaklansın mı, teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI- *Evet, öne doğru gelelim, şuradan var, orada bir bey daha var ona verelim, ondan sonra bu tarafa aktaralım, buyurun.*

SAVAŞ DİLEK (Jeoloji Mühendisi)- Merhaba, ben Bilsay Hocaya sormak istiyorum. Kapitalizmin krize girdiği dönemlerde, kıymetli metal talebi yükseliyor ve büyük şirketler, ülkeler, kaynaklarını kıymetli metale yönlendiriyorlar. Bu sırada yurttaşlar da kaynaklarını tasarruf aracı olarak altına yönlendiriyor. Bu krizi yöneten sistem, acaba yurttaşların, ülkelerin tasarruflarını bu suretle tokatlarken, acaba yurttaşların tasarruflarını da bir süre sonra altının değerini düşürerek, tokatlamayı mı amaçlıyor? Bu konuda bir açıklama yapabilir mi? Ya da bir şeyler söyleyebilir mi Hocam? Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI- *Teşekkür ederiz, söyle ortaya ve sola doğru getirseniz, Serdar Bey ve beyefendi, ondan sonra Mehmet Beye vereceğiz.*

SERDAR ÖMER KAYNAK- (Maden Mühendisi) Teşekkür ederim, Bilsay Hocaya bir şey sormak istiyorum, bir de Fuat Hocamıza soru sormak istiyorum.

Bilsay Hocaya şunu söyleyeceğim, altın uluslararası para ilişkilerinden tamamen elini çekti deniliyor dediniz, ama bakıyoruz ki, dünyada, merkez bankalarında 120 ton altın bulunuyor. Yani en büyüğü de ABD, ondan sonra Almanya geliyor. Bu nasıl bir işlev görüyor? Bir bunu soracağım, ikincisi, 1960 yıllarında Fransa De Gaulle tekrar altın külçe sistemine geçmek için dünyaya, yani Vietnam Savaşını sen bize ödetiyorsun diye, altın külçe sistemine geçmeyi önerdi ve yakın tarihte görüyoruz, İran'ın kendi uluslararası döviz olaylarını, yani dolar olaylarının tamamen altına dönüştürme diye bir çabası var. Bunlarla ilgili bir açıklık getirirseniz memnun olurum diyorum, teşekkür ederim.

ÜMİT ÜNCÜ (Maden Mühendisi)- Benim sorum Tahir Öngür'e 2000 yılında "Aydın Karanlık Yüzü" çalışmanızda, altın şirketlerinin bir Hollanda ayağı, bir de Hollanda Anti'leri'ndeki ayağını ortaya koymuştunuz. Baktığımızda, Türkiye'den bugün giden Newmont şirketi ya da mevcut Eldorado şirketinin bir Hollanda ayağı görünüyor. Bu Hollanda ayağı bu şirketlere ne sağlıyor, çünkü baktığımızda direkt olarak o şirketlerin Türkiye'deki altın çalıştıran şirketlerin sahibi olduğu bu şekilde görülüyor. Dolaylı bir sahiplik var. Bunun amacı nedir?

İkinci sorum da, dünya borsalarında

spekülasyon ya da bir tokatlama olayından dolayı farklı raporlar istiyor demiştiniz. New York ve Toronto borsalarına baktığımızda, 40F, 10K, 8Q gibi çok detaylı ve sağlıklı etüd edilmiş raporlar gündeme geliyor. Bizim İMKB'de böyle bir durum var mı, yoksa niye yok?

OTURUM BAŞKANI- *Evet, oradan bir arkadaş istiyor, sonra öne doğru alacağız. Ondan sonra siz hanımefendi, sonra beyefendi ve sonra Mehmet Başkandan son sözü alacağız.*

ERHAN ŞENER (Galata Madencilik Genel Müdürü)- Bizim konumuz altın tamamen, ben Bilsay Hocaya şunu sormak istedim. Kendisi, altın çok kıymetli bir metal ve insanlık tarihinde, M.Ö.3000-4000'li yıllarda Mısır Firavunlarından tutun, Hititlerde, her yerde altın çok önemli bir metal. Buna, biraz evvelki arkadaş dedi ki, koluma takmaktan ben korkuyorum dedi, o belki bugün için böyle, ama bayanlar da olsun, erkekler de olsun, altına önem veriyor. Bir şeyin fiyatı, bir şeyin değerli olup olmaması, nadir olmasından ve insanlar tarafından buna önem verilmesinden ileri geliyor.

BilsayHocaburayabirkatkıdadahabulundu gördüğüm kadarıyla, o da altın çok önemli, çünkü kapitalist sistemin yaşamı da altına bağlandı. Ben pek bu kısmı anlayamadım, yani altın olmasaydı kapitalist sistem olmayacak mıydı? Bu mekanizma nasıl çalışacaktı, o zaman altın olmayacaktı da belki nikel olacaktı. Ama altın olmasının sebebi, altının hakikaten çok kıymetli bir metal olmasından. Birinci sorum bu, ikinci sorum da, bu yabancı şirketler, Toronto Borsası vesaire, spekülasyon oluyor, bu kapitalist sistem olduğu sürece, bu sadece altında değil, her türlü madende, her türlü

buğdayda bile, yemek içmek, her şeyde bir borsa vardır, borsa işler, borsanın işlemesi için de insanlar, tabii ki problemleri vardır, problemleri giderici tedbirler alınır.

Altın da, mesela spekülative olan yatırımda eğer altın, gerçekten üretilmesi çok güç, çok masraflı ve çok riskli. Yani böyle bir altın madenini, örneğin devletin işletmesi söz konusu olamaz. Böyle bir şeyi devlet katiyen yapamaz. Sebebi de gayet basit, çünkü altın çok riskli, üretilmesi çok riskli, risk sermayesi isteyen bir alandır.

OTURUM BAŞKANI- *Sorunuzu alabilir miyim?*

ERHAN ŞENER- Sorum şu, yabancı borsalarda olan bu spekülative hareketler, altın için olduğu gibi, diğer bütün, her türlü madende vardır, altının bir özelliği yoktur.

OTURUM BAŞKANI- *Evet, hanımefendiyi alıyoruz, ondan sonra size verilecek, ondan sonra Mehmet Beye.*

Dr. OYA OTYILDIZ (İzmir Tabip Odası ve Türk Tabipleri Birliği Temsilcisi)- Ben bir katkı yapmak istiyorum, çünkü gerek Şinasi Eskikaya Hocamız, gerekse oradan bir maden mühendisi arkadaşımız, sanki siyanür çok masummuş gibi konuştu, o anlamda yaşadığımız bir şeyi söylemem şart oldu. Kışla Dağı'nda, Hocamızın örnek verdiği, bir siyanür zehirlenmesi durumu yaşandı orada.

Siyanür, biliyorsunuz esasında çok toksik bir madde, ölümlerde kullanılıyor. Oradaki yaşayan insanlarımızda çok şiddetli baş ağrısı, nefes darlığı, ellerde ayaklarda uyuşma gibi, siyanür entoksikasyonu ile uyuşan bulgular ortaya çıktı. Bunun üzerine ben Türk Tabipleri Birliğinin temsilcisi olarak, Eşme'ye gittim, oradaki

yurttaşlardan kan aldık, gerekirse, soru olursa bunu ayrıntılı anlatırım, türlü engellemelere rağmen, 9 kişiden alabildik. Buradaki Ankara'daki bir laboratuara getirildi kan örnekleri, çünkü İzmir'de kanda siyanür bakan laboratuvar yok. Buradaki laboratuvar da 9 kanın 9'unda da normalin 10 ila 40 kadar yüksek çıktı siyanür. Yani siyanür zehirlenmesi kanıtlandı yurttaşlarda. Bu anlamda, öyle siyanür masum bir şey değil. Onun dışında şunu söylemek istiyorum, bizim esas siyanürü önemsememiz, siyanür, topraktaki milyonlarca yıldır doğayla barışık halde bulunan ağır metalleri aktive ediyor, en başta arsenik. Bunlar yeraltı sularına, yiyeceğimize, içeceğimize karışıyor. Bu nedenle biz önemsiyoruz, arsenik biliyorsunuz Dünya Sağlık Örgütü tarafından, kanserojen olarak ilan edilmiş bir maddedir ve işin en kötüsü, kanser olayları ancak birikime dayalı olduğu için, 10 yıl sonra, 15 yıl sonra ortaya çıkıyor ve biz bunu hemen bu nedenle kanıtlayamıyoruz. Böyle çok büyük sağlık tehlikeleri var, buna dikkat çekmek istedim.

OTURUM BAŞKANI- *Doktor Hanuma teşekkür ediyoruz. Evet, soru sırası sizde.*

MEHMET AKİF ÖZNAL- Teşekkür ederim. Ben de Kazdağları'ndan geliyorum bu toplantı için. Yüzde 85'i mücevherat için olan bir madenin üzerinde tartışıyoruz şu anda, yaşamın sürdürülmesi için çok da gerekli olan değil, sadece yüzde 1'i o da bilgisayar alanında kullanılan bir madenden bahsediyoruz, gerisi sadece para kazanmaya dayalı.

Spekülasyonlara yönelik, Bilsay Hocama çok net bir soru sormak istiyorum, çoktandır kafama takılan bir olay. Hocam, sizi sık

sık Işık Kansu'nun köşesinden izliyorum, değerli görüşlerinizden yararlanıyorum. Çok dikkatimi çekti, bu küresel krizle ilgili yaptığınız bir değerlendirme vardı. Dünyada gerçek Gayri Safi Milli Hâsılanın, doğru söylüyorum herhalde, 50-60 trilyon dolar civarında olduğunu, ama sanal olarak ortada dönenin, 500-600 trilyon dolar olduğunu söylediniz. Tahir Öngür'ün borsa ilişkileri, Galata Madencilik temsilcisinin spekülasyon itirafıyla birleştirerek sormak istiyorum.

Türkiye'de yapılan şu, veya başka ülkelerde de, örneğin Türkiye'nin işte 5'te 1'ine arama ruhsatı verilen bir ortamdayız şu anda. Altın açısından da müthiş derecede, 82 yabancı şirket, bir sürü yerli şirket vesaire, ne kadar altınımız varsa, hatta işte müthiş Türkiye belki işte birkaç trilyon dolarlık altın rezervine sahip yalanlarıyla da bu süreci yaşıyoruz. Bu şöyle yansıyor bence, örneğin Cominco, Eldorado Gold ve benzeri, Toronto Borsasında işlem yapanlar, Ağrı Dağı'nın altınını, daha ortada bir şey yok, arama yapmış, ama bizim gibi münafık örgütler de çıkıp engelliyor sürekli. Bildiriyor borsaya, çünkü bunu şundan söylüyorum, yazın birlikte yer aldığımız bir panelde, Tahir Beyle birlikte, Yurt Madenciliği Geliştirme Vakfı Başkanı ve altın madenciliğini Türkiye'de en çok savunan Profesör Doktor Güven Önal dedi ki, "Burada çıkan madenin onlar için çok önemi yoktur, borsalara bildirirler buldum diye, orada tavan yapar kâğıtlar, en çok parayı oradan kazanırlar."

Bu sanal alem, yani 10 katı sanal sermaye ve belki de küresel çöküşün en önemli nedeni ne? Ben Türkiye'deki bu birebir borsalara yansıyan, bulduk deyip, ama ancak şu anda sadece üç yerde işletme var,

hatta iki yerde, Kışla Dağı ve Bergama, Küçükdere'den de taşıma yöntemiyle yapıyorlar. İlk defa yeni bir yöntem, dekapaj faaliyetiyle kamyonlara yükleyip götürerek yapılan bir sistem var. Henüz bu trilyon dolarlık altına ulaşan yok, arama faaliyetleri tamam, işletme başvuruları, şu bu falan, müthiş bir ortaya atılan rakamlar var.

Bu rakamların o borsalara yansıyor, sizin bahsettiğiniz 10 kat sanal ve dünya çöküşüne sebep olan olaylardaki katkısını, sizden de duymak istiyorum, bunu sormak istedim. Çok teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI- *Evet, son soru Mehmet Beyde, buyurun.*

MEHMET KARADENİZ (Maden Yüksek Mühendisi)- Teşekkür ederim, Sorum, Bilsay Hocama, çok kısa bir soru, aslında Fuat Hocamız da aynı şeyi söyledi. Altının değer kazanmasını daha çok 1. Sanayi Devriminden sonraki sürece ilişkilendirdiniz, ben yanlış anlamadıysam, altının asıl değer kazanmasını ekonomik sistemler içinde, 1. Sanayi Devrimi sürecine bağladınız yanlış anlamadıysam, eğer yanlışsa, düzeltirseniz memnun olurum. Soru, daha önceden bir ekonomik sistem olarak kabul ediliyor sanıyorum, Merkantilizm dönemi var. Onunla bir ilişkilendirerek yorum yapar mısınız? Teşekkür ediyorum.

MEHMET TORUN (Maden Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Başkanı)- Ben öncelikle sunum yapan tüm uzman arkadaşlarımıza, hocalarımıza teşekkür ediyorum. Sorum Bilsay Hocama ve Şinasi Hocama olacak. Bilsay Hocam, "Altın uluslararası düzende emekliye ayrıldı." dedi cümlesinde. Kapitalizm

son bulmadığına göre, sistem krizde, ama devam edeceğini şimdilik en azından bildiğimize göre, bu sistemde yeni ağa kim olacak size göre ve altın emekliliğinde de ikinci bir iş yapacak mı? Bunu öğrenmek istiyorum.

Şinasi Hocama da sormak istiyorum, Şinasi Hocam aynı zamanda benim de hocam, bize de ders verdi, gurur duyduğumuz bir hocamız. “Maden Mühendisleri Odası, yayınlarında yanlışa düşüyor, altını diğer madenlerden ayrı düşünmediği için.” şeklinde bir cümle kullandı. Ben şunu sormak istiyorum, mülkiyeti tamamen bağımsız tutarak, yani yabancı sermaye, özel sermaye olmadan, örneğin kamu yapsa bu işletmecilikleri, bahsettiğimiz riskler önlenemez riskler mi, çünkü bilim adamlarının da, mühendislerin de görevi, çözüm bulmak diye biliyorum. Bunu aydınlatırsa sevinirim, teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI- *Evet, “Bir dokun bin dinle kâseyi fağfurdan” diye bir şey var, bu kongrede tabii daha iki gün boyunca çok tartışılacak konu. Bu ilk oturum, yani her şeyi burada sormak imkânı yok tabii, diğer oturumlarda da sorulacak, çünkü altının ekonomisi esas oturumun teması. Ben konuşma sıralarına göre değerli panelistlere söz vereceğim, hem soruları yanıtlar hem de diğer konuşmacılar yönünden, hem de eksik bıraktıkları hususlar varsa onları tamamlarlar. Hocam buyurun söz sizin.*

Prof. Dr. BİLSAY KURUÇ- Efendim, teşekkür ediyorum bütün sorular ve ilgi için. Önce Maden Mühendisleri Odasını tekrar kutlamak isterim, 55 yıllık esaslı bir geçmişi olduğu için değil sadece, bugün hâlâ burada altın gibi ışıldayan bir dinleyici kitlesine sahip olduğu için. Gerçekten

bu Türkiye'nin kabına sığamayan bir ülke olduğunu ve ilerici potansiyelinin hakikaten altın gibi ışıldadığını gösteren, benim için çok güzel ve burada bulunmamı, bulunduğum için bana çok büyük gurur kazandıran diyeyim, çok büyük bir şey oldu, bir gün oldu, bir vesile oldu. Onun için tekrar teşekkür ediyorum.

Efendim, sorulardan ötürü ışıldama çok belirgin, bunlara elimden geldiği kadar yanıt vermeye çalışayım. Sevinç Hanımdan başlayalım, ekonomik olarak gerekli mi sorusunu sormuştu. Ekonomik olarak gerekli değil, benim anlattığım, anlatmaya çalıştığım şey de buydu. Ekonomik olarak gerekli değil. Ne demek ekonomik olarak gerekli, yani sistemi işletmek için gerekli değil. Ekonomik büyüklüklerimizi ihtiyaç duyduğumuz büyüklükleri etkilemek için gerekli değil, yani bir ülkede yatırımların ne olacağını, istihdam hacminin ne kadar olacağını, insanların ne kadar gelir elde edeceğini belirleyen çok esaslı bir unsur, çok esaslı bir temel parametre değil.

Bu insanların aklıyla karar verecekleri bir şey. Bir ülkede, gelişmenin ne kadar olacağını insan aklıyla karar verebiliriz, yoksa bir maden fetişiyle buna karar veremeyiz, ama İngiliz aklı, dünyayı yönetebilmek için, bir model kurmak zorundaydı ve bu model mutlaka hiyerarşik olacaktı. Kapitalizm hiyerarşıktır ve bu model mutlaka hiyerarşik olacaktı, yani en yukarıdakine kayıtsız şartsız güvenmeniz lazım ve o, insanların bu fetişe olan zaafıyla diyelim, yahut da bu metali binlerce yıldır değer vererek, ticari işlemlerde, muhasebe işlemlerinde, kara gün için, spekülasyon için saklama eğilimlerinden ötürü, bunu alıp sisteminin merkezi haline getirdi ve bunu alıp sisteminin merkezi haline

getirdiği içindir ki, kendi parasına, yani İngiliz Sterlinine altın kadar değerlidir inancını yerleştirdi. Bütün insanlar, o güne kadar buna inanmayan bütün insanlar, 1. Sanayi Devriminin de sahibi olan İngiltere'nin parasının altın kadar değerli olduğunu ve bunun ebedi olacağını düşündüler, bunu kabul ettiler. Tıpkı 20. Yüzyılda da aynı inancın, İngiliz aklıyla gene ve Amerikan gücüyle birleşmesinden ötürü, doların yegâne ve müstesna para olduğu, Amerika'nın dünyanın sahibi olduğu ve bunun ebediyen süreceği inancı, hâlâ bugün akıllarımızda değil mi? Yani dünya kapitalizminin bağı olan, Amerika'da kopan krize rağmen, hâlâ Dolara ve Amerika'ya inanmıyor muyuz, aklımızın bir yerinde? Bu 200 yıldır zerk edilmiş olan bir şey.

Ama altına gelince, tabii bir deyiş vardır ya, üç ses güzelmiş, birincisi su sesi, ikincisi para sesi, yani altın oluyor, üçüncüsü de kadın sesi. Bu üç ses çok güzelmiş, bunlar dokunulmazmış. Onun için, bu çerçevede, altının niçin gerekli olduğunu, bugün dünyada en büyük alıcısı kimse ona bakarak düşünmek lazım. Galiba Hindistan, Tahir Bey benden daha iyi bilecek, yani en büyük tüketici, 10 bin ton altın stoku olduğu söyleniyor Hindistan'ın. Ziyet için, işte sizin zaaf dediğiniz şeyler için almıyor. Dolayısıyla bu bir gerçek ve adınızı zapt edemediğim için özür dilerim, Erhan Bey, eski tarihlerden beri gerçekten, işte binlerce yıldan beri bu var ve zaman zaman buna olan inanç da bir tazeleniyor. Yalnız altın fiyatı, gene bildiğim kadarıyla, Tahir Bey beni düzeltabilir, 1970'lere kadar, geçmişinden itibaren aşağı yukarı sabitmiş.

Babil zamanında altınla, yani bir ölçek

altınla, o zaman ons yoktu herhalde, bir ölçek altınla ne kadar ekmek alırsanız, 1960'ta da o kadar alabilmişsiniz. Bu büyük bir istikrar gösteriyor, altının ekonomik olarak, gene İngiliz aklıyla sistemin merkezine yerleştirilmiş olması da fiyatının çok uzun dönemlerde, en istikrarlı metal olmasından ileri geliyor, tabii istisnai bir şeyi var.

SavaşBeyinsorusunagelirsek,kriziyöneten ülkeler, altın fiyatını düşürerek, sonradan faturayı zayıflara mı kesecek? Olabilir, ama bu sadece altından kaynaklanmaz. Cumhuriyetin unutulmuş bir, ama bence en önemli iktisat vekili vardır, Mustafa Şeref Bey, 1930-31-32 yıllarının İktisat Vekilidir. O dünya krizini o zaman ve Osmanlı İmparatorluğunun çöküşünü analiz eder, şimdi öyle vekillerimiz maalesef yok ve der ki, "Niye Osmanlı bu kadar açık verdi ve sonucu ne oldu?"

Açıkları bir ülkede kim az kazanıyorsa o öder, yani açıkları size verdirenler, onun bedelini az kazananlardan ödetirler, çünkü az kazananlar, gelirleriyle üretimlerini karşılayamadıkları için, ellerindeki menkul ve gayrimenkul değer, gene altından başlamak üzere, bunları satmak zorunda kalırlar ve bunlarla ödersiniz. Dolayısıyla bizimki gibi zayıf bir ülkede de altın iddihar ediyorsanız, bunu bir süre sonra elden çıkarmak zorunda kalabilirsiniz. Faturayı o veya bu şekilde ödetirler.

Yalnız burada çok önemli bir başka soruya geliyoruz. Başkanın sorusu, yeni ağa kim olacak? İşte benim anlatmaya çalıştığım da bu, 200 yıldır ağaya dayanan bir sistem var. Ağaya dayanan bir sistem var ve ağa kendi parasının en değerli ve müstesna para olduğunu ve ebedi olduğunu söylüyor ve inandırıyor. Sistem bunun sayesinde

işliyor, bu güven sayesinde işliyor. Yalnız son geldiği noktada ve bu son geldiği nokta, 30 yıldır tedricen gelinen bir nokta, yalnız 2 yıldır artık patlak verdi, dikiş tutmaz hale geldi ve son 6 aydır artık hiç dikiş tutmadığı ve sistemin, yani Amerika'da somutlaşan, ama İngiliz aklıyla kurulmuş olan modelin artık çöktüğü görülüyor.

Çöküş, Mehmet Akif Beyin sorusunda karşımıza çıkıyor. Dünya mal ve hizmet toplamının 60 trilyon dolar olduğu tahmin ediliyor, fakat son 10 yıldaki, özellikle son 10 yıldaki üst üste yazılan rakamlarla, üst üste taahhüt edilen sayılarla, 600 trilyon dolarlık, yani 60'ın 10 katı, 600 trilyon dolarlık bir taahhüt edilen para ortaya çıkıyor. Buna dünya likiditesi diyebilirsiniz, yani böyle bir para yoktur. Böyle bir para yoktur, bunun karşılığı da yoktur. Bu vaat edilen bir paradır ve bu vaat edilen para, tabii bu başka bir bahis ve çok uzun bir bahistir, bu vaat edilen para, son 10 yılda para yerine kullanılan kâğıtların, çeşitli kâğıtların gitgide artmasıyla ve gerçekte de hiçbir anlam taşımamasıyla ortaya çıktı. Bunun son damlası, nasıl 1973'te fiyat artışlarının son damlası OPEC fiyatının artışı idiyse, bunun son damlası, Amerika'daki ipotekler krizi oldu. Yani eve muhtaç olan garibanlara, işin günahı âdeta yüklenmek istenildi, adamların eve ihtiyacı var, fakat piyasa bunlara dedi ki, "Senin eve mi ihtiyacın var? Bir kâğıda yaz canım," dedi, "ben sana teminatsız kredi de veririm." dedi. Dolayısıyla, herhangi bir kâğıda yazılan şu kadar borcum vardır, bu kâğıt elden ele dolaşırsa ve yarın öbür gün bu kâğıdı bana getiren, bunu bana getirirse, ben şu kadar para ödeyeceğimin hiçbir anlamı yok, çünkü adamın bunu ödeyecek karşılığı yok.

Bu bütün sistemin neyin üzerine kurulduğuna dair bize müthiş bir ipucu veriyor, sistem vaatler üzerine kurulu, ama bu vaatlerin karşılığında bir şey yok, yani bir altın stoku yok. Karşılığı olan bir döviz stoku da yok. Mesela Amerika paket çıkarıyor değil mi, Eylül ayından beri 700 milyar dolarlık paket çıkarıyor. Şimdi Obama da 800 milyar dolarlık paket çıkardı. Nedir bunun karşılığı? Nerede bu para? Böyle bir para yok. Bu para, tabii bu para şu, bu bir bilânço operasyonu, Amerikan Hazinesi diyor ki, ben kefilim, devletimin bütün malını mülkünü karşılık göstererek bu kadar borçlanıyorum diyor. Yani Amerikan Devletinin kendi varlığını kefalet olarak kabul ederek çıkardığı kâğıtlardır. Bunu Amerikan Kongresi evet dediği zaman, Amerikan Merkez Bankası bu parayı basacak ve dolayısıyla bu topluma dağıtılacaktır. Ama Obama, 800'ün üzerine bir 800 daha, onun üzerine bir 800 daha çıkarmaya girişirse, bu sefer dolar'ın değeri hakkında bütün dünyada şüpheler başlar ve bütün bunlar bize şunu anlatıyor ki, gene sizin sorunuzun etrafında dolaşıyoruz. Şu anda sayıların, yani sayılara dolarlar diyebiliriz mesela, sayıların hiç önem taşımadığı ve son derece değişken olduğu bir dönemden geçiyoruz. Söyleniyor ya, 1 trilyon dolar açığı varmış, işte kâğıt şu kadar, 500 milyar dolar edermiş, zarar 3 trilyon dolarmış, bunların hiçbir anlamı yok. Çünkü Amerika'nın başlattığı ve bütün dünyada yaşanacak olan, Türkiye'nin de henüz yaşamadığı bir çöküş süreci var. Buna bir daralma da diyebiliriz, bir sönme de diyebiliriz, yani 600 trilyon dolarlık vaat ki bu 600 trilyon dolar şirketlerin varlıkları, sahip oldukları menkul, gayrimenkuller, çalıştırdıkları insanlar, yöneticiler vesaire

bütün bunları da kapsıyor, tesisler. Bunlar sönecek efendim. Bunlar sönmeyen, 60'a kadar mı sönecek, yani 60 trilyon dolar mı onu bilmiyoruz, ama bir yere kadar sönecek. Bir yere kadar sönerken, bunun bedelini bizlere ödetecekler, yani kim az kazanıyorsa dünyada, biz bunu yüksek elektrik fiyatıyla, doğalgaz fiyatıyla, çeşitli hayalimizde şu anda olmayan yollardan biz bunu ödeyeceğiz.

Bu bizi altın sistemine geri götürmeyecek, dediğim gibi altın emekliye ayrıldı. Kapitalizmin altını kullanma vadesi bitti, öyle diyelim, vadesi bitti. Çünkü dünyayı yeniden bir değerli metale inandırmak filan, böyle bir şey mümkün değil, ama bu hiyerarşik sistemi sürdürmeye kalkarlarsa ki, Amerika tabii bunu sürdürmek isteyecektir ve dünya kapitalizmi bunu sürdürmek isteyecektir, o zaman bunun hasarı daha çok olacak, çünkü aynı oyunu tekrar oynamak demek olacak. Yani gene aynı kağıtları çıkarmak, gene borsaların yükselmesi, mesela Tahir Beyin anlattığında çok dikkat çekici bir şey var. 2000-2001 tarihinden itibaren, bütün metaller üzerine yatırımlarda müthiş bir artış var. İşte bu, bu finans araçlarının, yani hiç değer taşımayan bunların, piyasaya çıkışıyla örtüşüyor. Bütün şirketlerin değerleri, yatırımların dayandığı vaatler, hepsi, bütün bunların dolaşması ve piyasalarca kabul edilmesiyle, ben bu kâğıdı versem İstanbul Menkul Kıymetler Borsası kabul eder mi? Ederse, işte bu oyun oynanıyor. Demek ki, buna eşdeğer bir tablo var karşımızda.

Serdar Beyin sorusuna gelelim, çok da uzatmamaya çalışayım. Dünya merkez bankaları, bir kere sistemin kalecisidir efendim. Sistemin kalecisidir, onların yaptıkları ataklar sınırlıdır, 18'in dışına

fazla çıkamazlar, yani onlar tabidir ve sistemde yegâne önemli merkez bankası, sistemin ağası kimse onun merkez bankasıdır. Dünyanın faizlerini o belirler. Mesela Amerikan Merkez Bankası 0'a düşürdü, dikkat buyurun, bütün merkez bankaları, bizimki de tabii normal olarak bunu izlemek zorunda. Dünyanın faizlerini orası belirler, çünkü o merkez bankası kendi sermaye piyasasıyla birlikte bu işi yapar, yani bütün senetler, dünyanın bütün senetleri, kayıtları, hisseleri oraya döner. Onun için, o merkez bankası faizi belirlerken kendi piyasasıyla, yani Amerikan Fed'i Wall Street'le mutlaka birlikte iş yapmak zorundadır. Bank of England da City ile birlikte iş yapmak zorundadır. Onun için merkez bankalarının bir sınırı da budur. Bunların altın politikaları da piyasaya tabidir, mesela 1990'larda çok altın satıldı, yani merkez bankaları 90'ların 2. yarısında bir hayli altın sattılar. Böyle bir furya oldu, 2000'lerden sonra Tahir Beyin verdiği grafiklerden de görüldüğü gibi, bütün metallerde, fakat altın dahil olmak üzere, en fazla altında, yeniden artış oldu. Neden, çünkü bu 60'tan 600 trilyon dolarlık şeye çıktık, yavaş yavaş kabarma oluyor, yavaş yavaş balona doğru çıktık. Kim önde koşarsa o kazanacak mantalitesiyle, bu modelin sonu geldi. 1929 da böyle gelmişti, ama bu sefer dünya çapındaydı, o gün Amerika çapındaydı.

Zaman zaman altın üzerine oynanan, devletlerin de oynadığı oyunlar var, De Gaulle'ninki de bunlardan biriydi. De Gaulle Amerika'yı sıkıştırmak istiyordu, biliyorsunuz 50'lerin sonunda Cumhurbaşkanı oldu ve baktı ki, bu Amerikan sistemi, Amerika dünyaya kendini finanse ettiriyor, dedi ki, "Ben

yokum bu işte. Amerikan dolarını sen tarttın mı şu kadar, onsu 35 altın. Tamam,” dedi, “ben veriyorum sana dolarları, rezervimdeki dolarları, ver bana eşdeğer altını” dedi. Amerikanın veremeyeceğini ve sıkışacağını biliyor, neden, çünkü Amerika açık vermeye başlamış olan o tarihte ve kendini dünyaya finanse ettiren ülke. Dolayısıyla ver bakayım dedi ve onun üzerine altının fiyatını düşürmemek için, bir altın havuzu denilen şey, 1960’larda icat edildi. Altın fiyatını ayarlayacak, bütün ülkeler buna katılacak. Kısacası, De Gaulle’nin atağı, Amerika’nın uyguladığı modelin sonunu getiren etkenlerden biri oldu, ama altın üzerine yepyeni bir şey kuramamış oldu.

İran’ın çabası, o da mevzidir sanıyorum, yani petrolü altına dönüştürme meselesidir. Gene dikkat buyurursanız, bütün metallerin fiyatı, gene Tahir Beyin bize verdiği güzel bilgilerde görünüyor, bütün metallerin fiyatı düşüyor, altın hariç. Metallere petrolü de ekleyebiliriz, geçen sene bu zamanlar 200 dolara çıkacağı rivayet edilen, 100 doları aşmış olan petrol, bugün indi 40 doların altına, değil mi? Demek ki, bir tek altın kaldı. Bu işte tamamen spekülasyon, geçici olan ve yarın fiyatı gene manipüle edilebilecek olan bir şey. İsviçre Bankası diyor ki, “1100 olacaktır önümüzdeki yıl, fakat bir sonraki yıl 1000’in gene altına düşecektir.” diyor. İsviçrelilerin gözlemi bu.

Efendim, kritik, güzel bir soru, altın olmasaydı, kapitalist sistem olmayacaktı mıydı? Bu sistem olmayacaktı muhtemelen. Bu sistemde belki o zaman hiyerarşik rolü gümüş oynayacaktı, bilmiyoruz, çünkü bildiğim kadarıyla 1848’e kadar altın miktarı sınırlıdır ve gümüş öne geçer,

fakat 1848-1850 arasında, California’da ve Avustralya’da, Tahir Bey daha iyi söyleyecek, büyük altın yataklarının bulunmasıyla, Avrupa kapitalizmi patladı. Almanya ondan sonra birliğe doğru gitti. Büyük bankalar o sayede kuruldu, Avrupa’ya büyük altın girişi oldu, yani kapitalizm bir anlamda, kendini dalgalarla yenilediği için, bu hiyerarşik sistem pekişti ve 1848-1850’deki büyük altın rezervlerinin bulunmasından sonra, 1870’de altın standardı bir kulüp halini aldı. Demek ki, İngiltere’nin istediği model, 20 yıl sonra 1850’den 20 yıl sonra yerine oturmuş oldu. Dolayısıyla bu bir İngiliz aklıydı, ama işte İngiliz aklı, 200 yıl sürdü ve zaman zaman tabii krizlerle işledi bu model.

Merkantilizmle, 1. Sanayi Devrimi çağını gene sanırım ayırmak lazım, merkantilizm bir sınırlı ticaret dünyasıydı. Hâlbuki kapitalizm artık kabına sığmıyordu. Altın standardının gelişini de biraz böyle düşünebiliriz, yani gümüş sikkelerin artık ticaretin gereklerini, yani ticaretin kapitalizme sağladığı yayılmacılığı, gümüş sikkelerle ödeme imkânımızın kalmadığı bir dönem diye düşünebiliriz. Dolayısıyla, merkantilizmin kabuğu çatladıktan sonra, yani kapitalizm, bırakınız yapınlar dönemine geçtikten sonra, mutlaka hem öyle bir sistem bulmalıydı ki, gene İngiliz aklıyla, hem sadece kendine kazandıracak, hem de öteki ülkeleri disipline edecek. Altının rolü burada disiplin rolüdür. Kendine kazandırma rolü de, Poundun altın kadar değerli olduğuna bütün dünyayı inandırma rolüdür. Dolayısıyla bu böyle bir akıldır ve daha sonra da, biraz önce söylediğimiz gibi, doların yegâne değerli şey olduğuna dünyayı 20. Yüzyılda

inandırmasıdır, dünyadaki paraların büyük kısmı, her ne kadar Amerikan hazine tahvillerine hâlâ gidiyorsa da, dünya Amerika'yı finanse etmek istememektedir. Niçin, çünkü 1990'lardan sonraki dönem, yani son 20 yılımız artık bir Amerikan yayılcılığı dönemidir dünyada. Eğer, bu modeli dünya devam ettirmek istese, bütün dünyanın kaynaklarını, yine Tahir Beyin ekranında görüldüğü gibi, Afrika'da ne kadar metalin bulunduğu görülüyor. Dünya, bütün kaynakları, şimdiden Amerika'ya, Asya'dakileri, Ortadoğu'dakileri ve Afrika'dakileri Amerika'ya buyur al, biz seni finanse ediyoruz, yeter ki ağamız sen ol diyecektir ve bunun için ne kadar operasyon lazımsa, Irak, Kafkasya falan, hepsini yap, buna da razıyız diyecektir, böyle bir dünya yok. Belli ki dünya, şeye gelmiş, artık ben bu modeli, yani Amerika'nın ağalığını finanse etmek istemiyorum, çünkü bunun hasarı görüldüğüne göre artık benim de altından kalkamayacağım şeydir, diye düşünüyor. Ben çok uzattım, bilmiyorum sorulara yanıt verebildim mi? Efendim teşekkür ederim. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI- *Biz de teşekkür ederiz Hocama.*

Fuat Hocam, söz sizin, buyurun.

Prof. Dr. FUAT ERCAN- Bana soru sorulmadı, ama herhalde sorulardan anladığım kadarıyla, şunu söyleyeyim: Tahir Ağabey başlarken dedi ki, altının birçok yüzü var. Aslında altının sahip olduğu, belki de arkadaşların sorduğu sorular orada da karışıyor, acaba kapitalizm öncesi olsaydı, olmasaydı sorunu orada gündeme geliyor, o da şu: Altın her zaman değerli bir madendi, açık. Altın her zaman tüketim için kullanılıyordu,

fakat kapitalizmle birlikte ilk defa altın, bir endüstriyel alan, sırf yatırım yapılan bir alana dönüştü. Altın diğer şeylerin ölçülmesi için gerekli bir metale dönüştü.

O yüzden altının sahip olduğu özellikleri, tarihsel dönemler içinde, kapitalizmin yapısal mantığı içine koymadan kesinlikle altın, bir işletme mantığı içinde, sektör olarak da algılayamayız, altının niye bu kadar önemli olduğunu da algılayamayız. Birinci vurgu o.

İkinci vurgu, bence esas önemli olan, insanlık tarihinde iki çeşit para var, bu değiş-tokuş dediğimiz şey, birisi meta para dediğimiz, daha çok mal para dediğimiz şey. Bir şeylerin bir şeylerle değiştiğinde ona karşılık gelen bir değerle yapılması. Onun, para teorisinde çok tartışılır, arkasında yazan şey, mutlaka değişim için bir aracı olması gerekiyordu, fakat paranın kökeni, mesela Marks da buna bağlar, Adam Smith de buna bağlar, ama siyaset bilimciler, çok daha önemli bir şey söyler. Ne zaman ki, kapitalizm ulus devletler biçiminde örgütlendi, o zaman meta para yerine devletlerin üzerinde damgaları olan kâğıt paraya dönüştü. Metaların üzerindeki, kendilerinin değeri kadar değer olan metalar yerine, kâğıt paraya geçince, artık kapitalizmin mantığı altında, Hocamızın söylediği gibi, altın daha önceki değerli olma halini yavaş yavaş meta paradan kopmaya başladı, daha hayali kağıtlar üzerinden değerler üretmeye başladı.

O yüzden, altının bir sektör olarak ele alınmasını, kapitalizmin yapısal mantığı içine koymazsak anlayamayız, çünkü ne zaman ki değerli, değerlerin ölçülme aracı oldu, o zaman da sektör olarak çok önem kazandı, ikisi arasında biri.

Üçüncü şey, ben arkadaşına yüzde yüz katılıyorum, altın insanlık tarihinde, müzelere gittiğimizde her zaman takı, ama bu takı öyle bir takı ki, insanların zanaatkarların kendi ellerinde şey yaptığı, çok küçük komiteler halinde, bir şey karşılığında değiş-tokuşa konu olan bir şey. Şimdiki tüketim, gösterişçi tüketim, yani Hindistan, ben Hindistan'dan yeni geldim, Hindistan'ı dolaştım. Hindistan'daki geleneksel olan model, yani takı ziynet eşyası, kapitalizmin gösterişçi tüketimiyle birleştiği zaman, kıyamet kopuyor, yani tüketim dediğimiz, altının tüketilme biçimlerinin, şeyi bilmiyorum, gerçekten de öyle bir sunuş olsa, yani dinlemek isterim. Altının endüstriyel alandaki kullanımları nelerdir. Büyük ihtimalle bazı alanlarda önemli kullanım vardır, bilmiyorum, ama bir tüketim nesnesi olarak altın, o da kapitalizmin yapısal mantığı dışında düşünülemez, ele alınamaz. Kapitalizm tüketim için üretim yaptığından, sürekli tüketmek için, daha fazla üretecektir, bu diğer metaller gibi, altın da üretecektir, bu kadar açık ve net.

Üçüncü özellik, bu dünya kapitalizminde yeni bir şeydir. Ne zaman ki, mal paradan kâğıt paraya geçildi, o zaman başka bir şey daha oluyor, kâğıt paraların değer kazanması için, metallerin finansallaşması sürecinin hızlandırılması, işte Hocamızın ifade ettiği şey, hızla metaller kendi varoluşlarının dışında bir de kâğıt olarak varlık kazanmaya başladı. Fakat, belki Hocamızla tartışacağımız, farklı düşüğümüz şey şu olabilir, İngiltere'nin Sterlini ile ABD'nin Dolarının dünya ölçeğinde egemen olmasının arkasında yatan şey sadece bir inandırma değil, oradaki, ABD'nin ve İngiltere'nin emek

verimliliğinin ifadesi olan paranın arkasında, gerçekten emek verimliliği olması. Ne zaman İngiltere'nin Sterlini güç kaybediyor, ne zaman ABD'nin doları güç kaybediyor? 1969'da aslında Amerika'da şey başlıyor, emek verimliliği düşüşü, 100'den, yani birim sermaye getiri oranı 100'den 83'e 70'e iniyor, o zaman da yavaş yavaş De Gaulle ile başlayan, paranın temsil ettiği değer, artık arkasında emek gücüyle ya da sermayenin verimliliğiyle desteklenmediği an, o para yavaş yavaş kendisini tüketiyor ve gittikçe bir tarafta "bubble bubble, how much trouble?" diyorlar, bir tarafta kâğıt olarak yükseliyor, ama diğer tarafta onu temsil eden, yine kapitalizmin yapısal mantığında, Marks'ın ifade ettiği şey, parayı temsil eden emek verimliliği azaldığı zaman, o ülkenin hegemonik parası da gücünü kaybediyor.

O yüzden ABD'nin bugünlerdeki dolar üzerinden kurduğu şey, ki Irak'a girişi falan, Ander Gunder Frank'ın ölmeden önceki düşüncesi, ABD'nin Irak'a girmesi, o bölgeye girmesinin en büyük şeyi, dolar alanı gittikçe Euro alanıyla çatışmaya başladı, Yen alanı ortaya çıktı, eskiden tek para, egemen para üzerine kurulan ilişki, bu sefer yeni gelişen kapitalist, emek verimlilikleri artan ülkelerdeki paralar öne çıktıkça, dolar köşeye sıkıştı. Amerika'da kâr oranlarında gerçekten müthiş düşüşler yaşandığı anda, kâğıt değerler üzerinden değerlendirme çabasına girdi. Tek bir farklılığı var, bizim için altın konusunu konuşuyoruz, en önemli şey, ABD'de bir altın değerlerine ilişkin konuşma, ikincisi, 1969'dan beri, benim bir dönem yazdığım bir şey var, ABD'deki bütün üretim alanlarında, firmaların hisse değerleri düşerken, iki sektörde artıyor. Bir finansal alan, finansallaşma, ikincisi

de savunma sanayi. 1971'den 2006'ya kadar ABD'deki firmaların önemli bir kısmı, kendi hisselerinin dışında savunma sanayinden hisse alıyorlar. Yani ABD'yi ayakta tutan, bu dünyada tartışılan şey, ABD'yi ayakta tutan artık kendi emek verimi, sermaye verimi değil, silah sanayi, savunma sanayi ve şimdiye kadar sahip olduğu organizasyon.

O yüzden önümüzdeki dönem dünyasına ait temel şey, Yen bölgesi mi olacak, Euro bölgesi mi olacak, Dolar bölgesi mi olacak, yoksa bunların ötesinde yine bir uzlaş, çünkü Davos'taki görüşmelerde, artık ortak yeni uluslararası finansal bir dil, yeni bir ölçüye ihtiyaç var. Hocamız çok güzel söyledi, aslında şu an, mesela Obama'nın çıkarttığı bütçeye baktığınızda anlamsız, çünkü temsil edilen rakamların karşılığı yok, ne kadar zarar edildiği hesaplanamaz ki, yok öyle bir reellik yok. Kapitalizmin yarattığı en ilginç yanlardan birisi o anlamda da, Mehmet arkadaş haklı, o anlamda da madenler, altın madenleri diğer madenler, bazen bilfiil üretim için değil, finans, piyasada, borsada değer kazanması için orada varlıklarını sürdürüyorlar. Kropotkin anarşist bir düşünür, "Kapitalizm lanet olası bir şey, ayrımlar çağı, her şey birbirinden ayrılıyor." diyor. Şimdi ne yaptı? Kendisini ayakta tutacağı ölçüler sistemini, ortak ölçü sistemini kendisi parçaladı. Meta paradan, kâğıt paraya geçtikçe kendisini var eden, dengeleyen, yani mesela Türkiye'nin kaderi, 1980'den şimdiye kadar hep enflasyon, yani fiyatlar düzeyini sabitlemekti. Bunlarla uğraşırken kendi kendini vuran şey, değerler sistemini, ölçü sistemini mahvetti.

O yüzden, iki şey gündeme geliyor, bir kapitalizmin sistematik kriziyle karşı karşıyayız. Bu her bir alanı vurabilir, ,

piyasadaki karşılığı olmayan para ayakta kalmak istiyor, bazen buğdaya gidecektir. Türkiye'deki sermaye gruplarının Başbakan'dan talebi IMF, IMF dedikleri şey, gelen parayı kendi kaybettikleri o kâğıt değerlerin yerine koymak için istiyorlar, yani bu çok açık. Kaybedilen şey kâğıt paralar ve sermaye bunu yerine koymak istiyor. Burada hangi madenin, yani altın bir daha gelir mi sorusu, spekülatif bir süreçte buğdaya ya da pirince gelebilir, hangi ürüne, o kadar yüklü para, nereye akacaksa orası birden çıkacak. Kâğıda mı gidecek onu bilemiyoruz. O anlamda, yani tek bir şey değer, ortak ölçü sorunu, kapitalist sisteminin temel mantığıdır, dolar gücünü kaybediyorsa, ABD'deki emek verimliliği düşmesi anlamına geliyor. Başka bölgelerde yükseliyorsa, mesela Arigi diye birisi onu söylüyor, Çin, Yeni Çin'in yükselişi, Çin'in hegemonyasının içine giriyoruz diye bir şey var, onu önümüzdeki dönem mücadeleler belirleyecek, bazıları da kötümser. Deniliyor ki, hani işte Erinç Hocanın, geçen yine konuştuk, o da bu ABD'nin askeri gücü buna izin vermeyecek kadar bir büyük savaşa yol açacak gibi Troçkistlerin de özellikle üzerinde durduğu böyle bir şey karşındayız. Ama ısrarla çevreden dolaşmak dedi Hocamız, ısrarla mühendis arkadaşların, mühendislik faaliyetinin kapitalizme içkin olduğu, uğraştıkları alanı, kapitalizmin yapısal mantığına bakmadan anlayamayacaklarını söylemek istiyorum. Bir sert eleştiri, uyarı olarak kabul edin, teşekkürler.(Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI- *Buyurun Tahir Bey, söz sizin.*

TAHİR ÖNGÜR- Değerli kardeşimizin kolunda altın takı taşımaktan kaygı duyması çok doğal. Büyük bir kentte yaşıyor, güvenlik sorunu olan bir kentte

ve yoksulluğun, zorbalıkla at başı gittiği bir ülkedeyiz. Ayrıca ondan bir medet umması, takıdan bir güzellik, bir hoşluk hissi duymaması da doğal, çünkü bir mesleği var, kendi geçimini, belki kendi başına yaşamını sürdürebilecek kadar, sürdürme umudu var. İkincisi, yaşlılığında da birtakım güvenceleri çalışma yaşamı boyunca edinebileceği gibi bir modelin içinde. Ama Hindistanlı bir kadın böyle değil. Hindistanlı kadının miras, veraset hakkı yok, ailenin malları üzerinde de bir payı yok. O yüzden geleneksel Güney Asya ülkelerinde, toplumlarında kadınların sığınabilecekleri tek şey takıları. Aynı bizde, yavaş yavaş siliniyor bile olsa, hâlâ ağa düğünlerini televizyonlarda gördüğümüz gibi, o kadar altın takının olması, aile içinde kadının bir güvencesi. Zorla altınlarına da el konulup, annesinin evine gönderilen gelinler de var kuşkusuz, ama hâlâ altın takı, toplumsal hiyerarşi içinde, ilişkiler sistemi içinde, denge içinde, yerini bulamamış, güvencesi olmayan kadınlar için önemli bir şey ve altın pazarının önemli bir kısmı da onun için Güney Asya'ya yönelik.

Bu tabii ki kentleşme ilerledikçe, medya aracılığıyla tüketim alışkanlıkları, tüketim hızı ağırlaştırıldıkça, süse, yarışmaya falan da dönüyor, o da pazarı geliştirmeye çalışan bir şey. Zaten Dünya Altın Konseyi de bu pazarı böyle hızlandırabilmek için kurulmuş ve bir ara bizim televizyonlardaki yarışmalarda altın takı armağanları vardı, onların parası doğrudan doğruya Dünya Altın Konseyinin altın tanıtma fonlarından geliyordu. Dünyada altın tüketimini hızlandırmak için de böyle bir örgütlenme var.

Böyle baktığımız zaman, altının kapitalist sistem içindeki çeşitli işlevlerinin yanında,

geriden gelen, feodal ilişkilerin kadına yüklediği olumsuzluklara karşı da bir cevabı var. Ondandır, altının ne yazık ki, hâlâ dünyada bazı insanlar için, kadınlar için yararı var. O aşılabilmesi için belki pek çok yolu geçmemiz gerekiyor. Ama Fatma arkadaşımızın sorduğu soruda vurguladığı gibi, borçla altın ilişkisi, ben hızlı geçiştirdim hatta verdiğim örneklerde, dünyanın en ağır borçlu ülkelerinin en fazla altın üreticisi olması, onların borçluluklarını ortadan kaldırmıyor. Bu yalnız altın için değil tabii, yani Maden Mühendisleri Odasının yıllardır savunduğu, sloganlaştırdığı bazı şeyler var, bir ülkenin kendi yeraltı kaynaklarını çıkarıp da ham olarak işlemeden yurtdışına satmasının o ülkeye hiçbir yararı yok. Üstelik bu konuda ciddi deneyimi olan bir ülkeyiz.

Cumhuriyet Türkiye'si, işte 1929 bunalımından sonra, kuzeye bakarak, bunalımın getirdiği şeyleri aşmanın yolu olarak, madencilikini, kendi sanayinin girdisini sağlayacak bir sektör olarak geliştirmiş, onun kurumlarını oluşturmuş ve işte ben satayım da borcumu azaltacak bir gelirim olsun gibi, uzun bir süre, 70'lere kadar düşünmemiş, ama ne zaman ki, küresel kapitalizm Türkiye'yi liberalleştirmeye, kamu kurumlarını zayıflatmaya, o kuruluşları yok etmeye başlamış, hukuksal altyapıyı da o yönde dönüştürmeye başlamış, o zaman Türkiye kamu madencilikini yok saymış, hani kamu hiçbir şekilde yapamaz bu kadar pahalı şeyleri filan, bize dedirtecek bir ideolojik şartlandırmaya girmişiz, bir ikna aracı, bir kavram, hegemonik bir kavram oluşmuş. Neden oluşmuş, çünkü o sürecin içinde kamu kurumları da ciddi bir şekilde yıpratılmış, tüketilmiş, siyasileştirilmiş,

işlevsizleştirilmiş, ekonomi dışına çıkarılmış. Sonuçta bize, bir Arap şeyhinin, bir futbolcu transfer etmek için ayırdığı parayla üç tane, Kemah'ın kuzeyinde, Iliç'in orada bu yıl işletmeye geçecek olan, altın işletmesi kuracak kadar bir yatırım miktarı kalmış. Türkiye'deki bugüne kadar, iki tanesi işletmeye geçmiş, biri de geçmek üzere olan altın işletmelerinin, aramadan başlayarak bütün yatırımları, 50 milyon dolarla 170 milyon dolar arasında değişiyor. Düşünebiliyor musunuz Aydın Doğan'a kesilen vergi cezası, 4 tane altın işletmesi kurar. Aşılıamaz, yatırımı yapılamaz büyüklükte bir işletme değil bunlar.

İkincisi, teknolojisi ulaşılamaz değil. Buraya gelenlerin hiçbiri kendi uzmanlıklarıyla gelmiyorlar, becerileriyle geliyorlar, kurdukları ilişkilerle, yasaları değiştirme güçleriyle ve o yasalar değiştirildikten sonra da ondan yararlanma becerileriyle geliyorlar, ama geldikleri zaman, sondajlarını bazen içerideki firmalara bazen yurtdışından gelen firmalara yaptırıyorlar. Analizler Kanada'da ACME'ye yaptırılıyor, biz de burada bir şey yaptıracağımız zaman paketliyoruz ya da şişeye dolduruyoruz ACME'ye gönderiyoruz. Fizibilite raporlarını uluslararası mühendislik firmaları yapıyor. Pekâlâ Türkiye'de de böyleleri gelişebilirdi, gelişme de Türkiye'deki bir kamu kurumu altın işletmeciliğini gerekli ve kamusal bir görev olarak bilse, bu kamu alanıdır, ben daha iyi denetlerim diye düşünse, aşılıamayacak en küçük bir sorun yok. Türkiye'ye gelen o küçücük küçücük Kanada şirketlerinin hiçbiri Türkiye'ye, Türkiye'de ulaşılmamış, ulaşılamayacak bir teknoloji getirmiyor.

Ondan ötürü, altın işletmeciliği gerekliyse, orada işte Sayın Başkanın sorusu da, Hocama sordu ama, riskler aşılıamaz mı sorusu geliyor. Altın işletmeciliği gerekirse, bu ülke bir şekilde dönüştürüp de ya da başka ülkeler kendisini dönüştürüp de, altın madenciliğini ve altın işletmeciliğini bir kamu görevi olarak ele aldıkları zaman, bu teknolojiye mahkûm değiller. Aşağı yukarı 1980'den bu yana, ne Türkiye'de ne yurtdışında, hemen hemen hiçbir üniversitede başka bir altın işleme teknolojisini geliştirecek bilimsel araştırmalara fon bulunamıyor. Başlamış, önerilmiş, kuramsal olarak, laf olarak söylenmiş, birkaç laboratuvar deneyiyle yapılabileceği ortaya konulmuş, ama fizibilitesi, ekonomikliği, büyük çapta uygulamasının nasıl sonuçlanacağı doğrultusunda, sonuçlara ulaşılamamış sayısız öneri var.

Onu bırakın, siyanürün toksikolojisi konusunda, son 25 yılda bir tek araştırma yok dünyada. Siyanür konusunda bir kitap var, 20 yıl önce yayınlanmış, bütün altın işletmecilerinin, çoğunun danışmanı olan bir kişi tarafından hazırlanmış, siyanürle ilgili bir güzel fizikokimyası, işletmede nasıl kullanılacağı falan anlatılıyor. Ama hiçbir üniversitede, neden, çünkü kamu üniversitesinin kalmadığı, kamu üniversitelerinin bile bilimsel araştırmaya kaynak ayıramadığı yerde, ama mütevellî heyetleriyle, endüstri üniversite ilişkileri geliştirilsin diye kurulan düzenlerle döner sermayelerle filan, bir kamu anlayışının, kamusal çıkar anlayışının gerektirdiği yeni teknolojileri geliştirmek mümkün değil, değildi. Bugün elimizde ekonomik olarak altın işleyebileceğimiz bir tek teknoloji var. Buna mecbur değiliz, insanlık bunu

bulabildiği gibi, hani siyanürle altının tutulabileceğini 120 yıl önce bulmuştu, ama siyanürün içine tutulan altının aktif kömürde tutulabileceği, ondan da bir şekilde doreye dönüştürülebileceği de 70'li yıllarda bulundu. Neden, çünkü o zamanki pazar, yeni bir sıçrama gerektiriyordu ve o teknoloji hemen işleve geçiverdi.

İnsanlık bunları becerebildiyse, bu riskleri yok edebilecek, bu riskleri aşabilecek teknolojiler üzerinde çalışırsa, bol bol bulur, ama onu yapabilmesi için, bilimsel ortamında, akademinin de, mühendislik ortamının da kapitalizmin bu pazara bağlı, hele böyle spekülative pazara bağlı yapısını aşabilmesi gerekiyor. Ondan ötürü, bu riskler aşılabılır, ama bu yöntemlerle, bugün değil.

Ondan ötürü, yasaklanmalı mı diye bir sorunun da anlamı yok, olabildiğince uzak durmalı. Zorunlu kalındığı zaman, ülkenizin ekonomisi gerektirdiği zaman, insanlık için gerektiği kadarıyla tabii ki yapılmalı, ama düşünebiliyor musunuz Türkiye, bütün bakır metalini yurtdışından alıyor, bugün eski işletmelerinin bir bölümü kapanmış, çalışan işletmelerde dışarıya biraz zenginleştirilmiş çamur halinde satıyor. Türkiye metal gereksinmesini, onu bırakın, dünyanın en güçlü seramik endüstrilerine sahip, ama seramik endüstrisinin en kritik girdilerini ham olarak ihraç eden bir ülke haline gelmiş. Burada, bu işletme işte çevreye zararından ötürü gerekli mi, yasaklanmalı mı, aşılamaz mı filan sorusundan önce, gerçekten madenciliğin Cumhuriyet döneminde olduğu gibi, kendi ülkesinin sanayini de geliştirmeye, artı değeri burada tekrar tekrar üretmeye, insanlarına istihdam yaratmaya yönelik olması

lazım. Öyle yaptığımız zaman, dünyanın üçüncü, bazı yıllarda ikinci büyük altın üreticisi Amerika Birleşik Devletleri, 8000 istihdam yaratabiliyor ancak, kalsın biz altını dışarıdan alalım, şimdi olduğu gibi, yılda 3-4 milyar dolar verelim, ama 200 binin üzerinde insan altın takı yapımıyla, kuyumculukla ilgili sektörde, istihdam ediliyor, en kötü zamanımızda ve dışarıya verdiğimizize hemen hemen yakın miktarda parayı da zaten ürettiğimiz takılarla geri alıyoruz. Artı değerimizi burada üretiyoruz, istihdamla üretiyoruz, o insanların harcadıklarından vergi alıyoruz, kısmen okullara, yollara dönüşebiliyor. Ama hiçbir zaman, seramik hammaddemizi dışarıya ham olarak sattığımız gibi, kazanamıyoruz. Tükenen, yenilenmeyen kaynaklarımız geri gelmeyeceği gibi, ondan doğabilecek rantları da biz dışarıya taşımış oluyoruz.

Ümit arkadaşımızın sorduğu bir soru vardı, Hollanda ayağı, geçiştirdim bir ara değindim, bu özellikle küçük madenci şirketlerin, öncü, girişimci, saldırgan olan madenci şirketlere baktığımız zaman, borsaya bildirdikleri sermaye yapıları, ya da yıllık genel kurullarının imza listesine baktığımız zaman, hiçbirinde yüzde 60'tan az olmayan miktarda birtakım firma adları var. Bunlar borsada birilerinin parasını işleten firmalar. Türkiye'de de geçmişte gündeme gelmiş olan Hollandalı firma öyle bir firmaydı, yüzde 65'in üzerinde bir şey, Hollanda'da bir borsa şirketinde görünüyordu. O zaman bunun dedikodusu çok oldu, onların önünü açan Bakanlar Kurulu Kararını çıkaran Bakanlar Kurulunun, Başbakan yardımcısının dayısı aslında bununla ortak diyen oldu, bilmem kim, bir medya patronu bunun ortağı, dedikodu orada boldu. Bunlar ne kadar

doğru ayrı bir şey, ama o konuda bilgi edinmek hiç mümkün değil. Birileri çok büyük olasılıkla, özellikle o küçük altın işletmecisi, aramacısı, proje geliştirici şirketlerin, ortakları yüzde 8-10 gibi, kendileri paya sahip görünüyorlar, ama çok büyük olasılıkla borsadaki oynamalarda önemli miktarda kazançları, o şirketler içinde gizli tuttukları paylarıyla alıyorlar. Oralarda bile bu oluyor.

IMKB'ye geldiğinizde, Fenerbahçe dışarıdan bir futbolcu aldığı zaman ya da anlaşma yaptığı zaman, IMKB'ye bildiriyor, şu kadar paraya anlaştım, yılda şu kadar vereceğim, karşılığında güvencesi şu olacak, Beşiktaş öyle bildiriyor, Galatasaray bildiriyor, ama Türkiye'de altın işletmecisi bir şirket, IMKB'ye kayıtlı olan zaten bir tane, belki iki tane var, IMKB'ye olsa olsa, ben Kozak Yayla'sının şurasında Çağlan'da bir yatak buldum işletme yapacağım diyor. Ama hiçbir yerden kamuoyuna sızabilecek en küçük bir rezerv bilgisi, bir "cut of grade" bilgisi, ben bunu işlediğim zaman yüzde 8 ya da yüzde 80 verimle geri kazanacağım bilgisi yok.

Altın cevherinde, her altın cevheri altının başka minerallerin içinde, üzerinde, arasında, şurada, burada, farklı bir şekilde bağlandığı bir cevher. O farklı minerallerle bir arada bulunuyor, o yüzden siyanürle işleyin ya da başka bir yol bulun, ne yaparsanız yapın, her altın yatağının ayrı bir işletmesinin olması lazım. İşleme, kimyasal işleme, cevher hazırlama sisteminin olması lazım. Dünyada başka bir yerde yok, Bergama'nın üç şehriden kamyonla taşıyacaksınız, Havran'dan kamyonla taşıyacaksınız, bambaşka kuvars damarının içindeki serbest altını işlediğiniz

tankların içinde zenginleştireceksiniz. O zaman yapılmış olan o tesiste verim yüzde 70 idiyse, şimdi taşıyarak biz yüzde 10'unu ya da 15'ini hızlı bir şekilde kazanmaya tamah ediyoruz. Şöyle düşünün, Anayasa yeraltı kaynakları devletin malıdır diyor, çıkaracağı yasalarla işler ya da işletir. Türkiye'de ister Kanadalı olsun, ister yerli görünsün, hiçbir şirket işlettiği madenin sahibi değil. Anayasaya göre, devletin çıkardığı bir yasayla devlet adına işliyor. O zaman bu ülkede, Çöpler'de, Kışla Dağı'nda, Havran'da ya da Çağlan'da ya da Kozak'ın öbür olası yataklarında ben şu kadar altın içeren cevher çıkaracağım, milyon ton, içindeki tenör budur, yapacağım işlemlerle orada bıraktığım, şurada bıraktığım filanla yüzde 15'ini ya da 50'sini kazanacağım diyen bir bilgiye sahip olma hakkına sahip değil mi?

Bunu beceremeyen, al benim yatağımı işlet diyen devlet, o konuda bilgiyi geri alamıyorsa, IMKB'ye bilgi gitmemesi, uluslararası standartlarda rezerv bilgisinin verilmemesi son derece doğal. Nitekim Türkiye'deki yabancı altın işletmelerle ilgili her türlü ayrıntılı bilgiyi kendi borsalarından ediniyoruz. SEDAR'a giriyoruz, Kanadalı bir şirketin burasıyla ilgili verdiği fizibilite raporunu ya da son üç aydaki sondaj raporlarını görüyoruz. Ama yerli görünen bir şirkete ilişkin böyle bir bilgi elde etmek mümkün değil. Madencilik ne yazık ki, son derece gevşetilmiş, sadece dışarıya kanamamızı sağlayan, tükenir kaynakları, yenilenmeyen kaynakların tükenmesine, talanına aracılık veren bir hukuksal yapı içinde, istihdamı giderek azalan, çevre kirliliği giderek katlanılmaz hale gelen ve ülkeye de şu kadarlık kaynak sağlamayan bir sektör

haline getirilmek durumunda. Teşekkür ediyorum. (Alkışlar)

Çok kısa iki şey söyleyebilir miyim? Bir ironi bir şey, geçen hafta internette dolaşan yabancı kaynaklı bir haber, Japonya’da bir kentin kanalizasyon atıkları arıtılıyor ve tonda 1,92 gr altın elde ediliyor, başka şeylerin yanında. Japonya’da başka bir tane, gerçek bir altın işletmesi var, madeni var, orada tonda 1,2 gr işletiliyor, yani altına çok ihtiyacımız olsa başvuracağımız başka yerler var.

İkincisi, kapitalizmin önümüzdeki dönemdeki ağanın bir olasılıkla Çin olma riski var, çünkü Amerika Birleşik Devletleri şirketlerinin ya da finans kuruluşlarının, Avrupalıların, şunların bunların terk ettiği büyük barajlar alanını Çin kapladı, dünyanın dört bir yanında büyük barajlar kuruyor. Çin dünyanın dört biryanında madencilik tesisleri kurdu. Altın konusunda da önemli girişimleri var, özellikle Afrika’da. Ondan ötürü bu köpük bir şekilde birilerini yıkarken, belki Çin’in hegemonya alanının gelişmesine ve kapitalizmini bir süre daha suni teneffüsle ayakta tutmasına yardımcı olabilir gibi bir kaygım var. Onu paylaşmak istedim, teşekkür ederim. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI- *Evet Şinasi Hocam, siz de soruları yanıtlarsanız, ondan sonra toparlayacağız bu oturumu.*

Prof. Dr. ŞİNASI ESKİKAYA- Teşekkür ederim. Önce ilk sorudan, **Mehmet Kayadelen** arkadaşımızın sorusundan başlayayım. Bir defa ben *arıtma konusunda uzman değilim* dedim. Hatta, hatırlarsanız *“o konuda kafamda karışıklık var, keşke iki uzman tartışsa da ben de aydınlansam”* demiştim. Bunun dışındaki konularda

rahatlıkla konuşabilirim. Sizin uzmanlık alanınız nedir bilemiyorum. Eğer arıtma konusunda bilgi sahibiyse, oturumdan sonra sizden de istifade edebilirim. Lütfen söylenenleri karıştırmayalım.

İkincisi, bakır konusunda biraz haklı olabilirsiniz, tenör açısından. Ama altın madenciliğini bakırdan ayıran, yani tenör ne kadar düşük olursa olsun, ikisini birbirinden ayıran başka kıstaslar da var. O hususlara, o detaylara burada girmeyelim. Benim kısaca söylemek istediğim şey şudur: Diğer arkadaşlar da temas ettiler: *“altın madenciliği bugün, sadece Türkiye’de değil bütün dünyada birçok bakımdan diğer madencilik faaliyetlerinden ayrılıp, kendi başına ve kendine has özellikleriyle ele alınıp incelenmesi gereken, farklı bir madenciliktir”*.

“Altın madenciliği yasaklansın mı?” sorunuza gelince, benim o konuda 10-12 sene önce de yazmış olduğum ve hala da muhafaza ettiğim bir görüşüm, bir ölçüm var. Unutmayın ki ben bir maden mühendisiyim, *sayısı kaç oldu bilmiyorum*, binlerce öğrenci yetiştirmiş bir hocayım. *“Ülkedeki madenleri en ekonomik şekilde ve en az ziyanla çıkarıp halkın istifadesine sunmak için”* maden mühendisi yetiştirme görevi üstlenmiş bir eğitimciyim. Onun için ben *“madenler çıkarılmasın”* diyemem. Böyle birşey kendimi inkar etmekle eşdeğerdir. Ama, dediğim gibi, bir ölçüm var ve o da şudur: *“Bir madenin çıkarılması sonucu hasıl olacak gelirden **ülkeme kalacak miktar**, bakan dikkat edin” **ülkeme kalacak miktar**”dan bahsediyorum, evet, işte bu miktar, eğer o madenin çıkarılması sonucu doğada, yörede ve yöre halkında oluşacak kısa ve uzun vadeli zararları karşılayıp*

onlardan daha fazla olacaksa” çıkarılsın.. Eğer değilse, o madeni çıkarmanın herhangi bir makul, izah edilir bir sebebi kalmaz. Benim ölçüm budur. Bir defa daha dikkatinizi çekiyorum: madenden elde edilecek tüm gelirden değil, ama **ülkeme kalacak miktar**’dan bahsediyorum. Ne demek istediğimi herhalde anlıyorsunuz.

Oya Otyıldız hanım, siz “*siyanür kısmını geçiştirdi*” dediniz. Hayır, öyle birşey yapmadım. Siz herhalde bu konuda düzenlenen başka toplantılarda fazla bulunmadınız. Çünkü o toplantılarda ısrarla “*siyanürün artık bir tehlike teşkil etmediği, arıtıldığı*” iddia ediliyor. Hatta örnek te verdim: “*atık havuzlarında yüzüyorlar, içindeki suyu içiyorlar, havuzda ördek yüzdürüyorlar*” dedim. Benim demek istediğim şey şu: *Bir an için bu iddiaları doğru bile kabul etsek, atık meselesinde söyleyebilecekleri hiçbirşey yok*. Ben bunu söyledim. Yoksa *siyanür tehlikeli veya değil* gibi bir yargı beyanında bulunmadım.

Kaldı ki, her ne kadar gene uzmanlık alanım dahilinde değilse de, önümde bir not var. Halk sağlığı kürsüsü profesörlerinden birinin yayınından almışım. Burada deniyor ki, “**Kanada Ontario**’da yapılan bir araştırmada, altın madeninde çalışanların, işe başlamayı takip eden 10 ila 19 yıl içinde mide kanserine yakalanma oranı ve buna bağlı ölümlerin arttığı gözlenmiştir” Evet, böyle bir not var. Dolayısıyla ben siyanür konusunu tamamen görmezden geliyor gibi bir tutum içinde değilim.

Tekrar atık meselesine gelecek olursak, şu anda **Türkiye**’de hiçbir altın madeni ömrünün sonuna gelmediği için, halkımız da, madencilerimiz de, sonunda karşılaşacakları felaketin henüz

farkında değiller. Mesela ilk projelere göre Bergama’da atık barajının üstü önce kille örtülecek sonra da üzerine toprak serilecekti. Hala öyle mi yoksa bir değişiklik var mı bilmiyorum.

SALONDAN-İlk başta öyleydi.

Prof. Dr. ŞİNASİ ESKİKAYA- Şimdi nasıl?

SALONDAN- Yükseltiyor, hacmi büyütülüyor

Prof. Dr. ŞİNASİ ESKİKAYA- Maden bittikten sonra ne olacak peki?

SALONDAN-İşte o sizin sorunuz çok önemli. Onun ne kadar verimli olduğunu ve sonrasını söyleyen yok..

Prof. Dr. ŞİNASİ ESKİKAYA-Bakın, uzmanların görüşüne göre bu katı maddelerdeki ağır metaller arıtılmadan havuza veriliyor. **Mehmet** bey gene beni *uzman değilsin* diye suçlamasın, ama bu işin uzmanları bunlara “*tehlikeli atık*” diyorlar. Nitekim **ABD**’deki **EPA**,13 Haziran 1991 de bütün *altın madeni atıkları*’nı “**zararlı atık**” sınıfına aldı. Dünyada bu gibi atıkların farklı yönetmeliği vardır. Bizde de var mı, bilmiyorum. Fen Fakültesi Dekanı, ki bu konuda uzman bir arkadaşımızdır, diyor ki: “**ABD**’de 2 milyon dönüm arazi, daha önce atık deposu haline getirildiği için bugün kullanılamamaktadır. Dolayısıyla **Türkiye**’de de 500 adet altın madeni ruhsatının önemli bir kısmı işletme haline dönüşecek olursa, sonunda ülkemiz de bir “**kullanılmayan alanlar mezarlığı**” haline gelecektir. Konunun uzmanı böyle diyor.

SALONDAN-Cüzzamlı coğrafya.

Prof. Dr. ŞİNASİ ESKİKAYA- Artık bilmem adına ne denir. Zaten iddia sahibi

de ben değilim. Aklıma takılan bir konu daha var: Bu tehlikeli atıkların üzerini örterek muhafaza etmek çıkar bir yol mu? Bu şekildeki bir yerden şu veya bu şekilde yararlanılabilir mi? Mesela ağaç dikilse! Ama ağacın kökleri derinlere indiği, yani ağır metalleri çeren seviyeye ulaştığı zaman, o metaller ağacın bünyesine geçmeyecek mi? Dolayısıyla bu atık meselesi birçok yönü ile çok önemli. Ciddiyetle ele alınıp incelenmesi gerekir.

Bakın dün otobüste gelirken gazetede şöyle bir haber gördüm: “İngiliz atıkları Afrika’ya gidiyor”. Böyle bir manşet vardı. Afrika’da nereye? Nijerya ve Ghana’ya! Niye Almanya’ya değil, İtalya’ya değil, hatta Romanya’ya, Polonya’ya, Bulgaristan’a değil de Nijerya veya Ghana’ya? Yani buraları gelişmiş ülkelerin çöplüğü mü? Galiba öyle. Gerçi bunlar maden atığı değil, elektronik atık. Ama olsun, atık atıktır. Hatırlarsanız bundan birkaç yıl önce de Fransa’dan Rusya’ya atık gitmesi söz konusu idi. (sanyorum nükleer atıklardı). Ama Almanlar trenlerin geçişine bile müsaade etmek istemediler. Halbuki bu atıklar Almanya’da bir yere çıkarılacak veya bırakılacak değildi. Düşünün, eloğlu başkalarının atığının transit geçişine bile müsaade etmiyor. Ama kendi atıkları olduğu zaman gelsin Afrika, hatta gelsin Türkiye!

Bu haber bana birşey hatırlattı. Şimdi size ilk defa duyacağınız bir olay anlatacağım. Başka bir yerde duyamayacağınız, ben de göçüp gidersem hiçbir zaman da duyanızın mümkün olamayacağı bir olay..

Ben Fakültenin idaresindeyken, birgün Yıldız Üniversitesi’nden Doçent bir hanım geldi. “Üretimi bitmiş maden

ocaklarının değerlendirilmesi” diye bir sempozyum düzenlemiş. Bütün hazırlıklarını ve bağlantılarını da tamamlamış. Almanya’dan ve başka yerlerden katılanlar olacak. Son anda Üniversite ile arasında bir sorun çıkmış ve bana gelip “Bu sempozyumu beraber yapalım mı? Zaten Maden Fakültesi de sizde” dedi. O sırada Belediyenin de Haliçin çamurlarını Karadeniz sahilindeki boş maden ocaklarına pompalamak” gibi bir projesi vardı. Yani konu günceldi ve medyada tartışılıyordu. Bu sebeple ben de ilginç bulup kabul ettim. Zaten biz sadece ev sahipliği yapacaktık.

Sempozyumun başlamasından birgün önce Almanlar geldi. Doçent hanım onları karşılayıp yerleştirmiş. Ertesi gün öğreniyorum ki bu zevat, gelir gelmez ayaklarının tozuyla gidip Karadeniz sahilindeki üretimi bitmiş ocakları görmüşler. Bu acele biraz garibime gitmişti ama üzerinde fazla durmamıştım. “Herhalde tebliğlerini sunmadan önce olayı yerinde incelemek istemiş olabilirler” diye düşündüm. Dediğim gibi üzerinde durmadım.

Birkaç ay sonra bizim Rektör, İlhan bey ve iki yardımcısı, Fuat bey ile Senai bey Berlin’e gittiler. Ben onlarla birlikte değildim. Şimdi bu bizim ekip Almanlarla iki Üniversiteyi ilgilendiren konularda bir toplantı yapıyorlar. Alman heyetinde bir de madenci bir profesör var. Beyaz tenli birisi. Ufak bir olayda dahi yüzü kıpkırmızı oluyor. İşte bu profesör bir ara toplantıdan çıkıyor. bir süre sonra tekrar, yüzü kıpkırmızı (herhalde söyleyeceği şeyin niteliğinden kaynaklanıyor) olarak içeri giriyor ve bizim Karadeniz sahilindeki üretimi bitmiş maden ocaklarına atık koyup

koyamayacaklarını soruyor. Düşünebiliyor musunuz? Şimdi birkaç ay önceki ziyaret olayı ile bu teklif arasındaki bağlantıyı kurabiliyor musunuz?

Allah rahmet eylesin, **İlhan** bey son derece saf, dürüst ve tertemiz bir adamdı. O anda hemen reaksiyon gösterip teklifi reddediyor. Keşke biraz bekleseydi! Biraz bilgi isteseydi. “*Bu atıklar neyin nesidir, nereden gelmektedir, ne miktardadır?*” gibi. Bu olayın üç şahidi vardı, ikisi rahmetli oldu. Gelirken üçüncü kişiye, yani **Senai** beye “*şunu bir daha anlatsana!*” dedim. **Senai** bey olayı hatırlıyor ama detaylar aklında kalmamış.

Toparlıyorum, sonuna geldim. Gelelim **Mehmet** beyin sorusuna. **Tahir** bey zaten yeteri kadar anlattı ben de aynı şeylerin altına imzamı atıyorum. Oturumun başında genel anlamda söyleyip de yeteri kadar açamadığım konuya biraz daha açıklık getirmek istiyorum.

Bu madenler bir defa var. Tüketildiği zaman yerine konulamayacak. Onun için tüm madenlerimizin, altın ya da başkası, ne olursa olsun hepsinin gelirinin tamamen ülkeme kalmasını istiyorum. *Devlet yapamaz* iddiasına da kesinlikle karşıyım. Niye yapamayacakmış? Devletin üstlenemeyeceği risk yoktur. Yani koskoca bir devletin yanında sözü bile edilemeyecek, esamisi bile okunamayacak bir firmanın üstlendiği riski benim devletim üstlenemeyecek, öyle mi? Bunun ne teknolojisinde, ne şununda, ne bununda ulaşamayacak, halledilemeyecek hiçbir taraf yoktur. Eğer siz bundan korkuyor ve çekiniyorsanız, zaten daha baştan bitmişsiniz demektir. Başka hiçbir şey yapamazsınız.

Bu bakımdan (gerçi artık bu sözümün

hiçbir anlamı yok ama gene de söylemekten kendimi alamıyorum) mümkün olsaydı, ben, ülkemdeki bütün madenlerin ya devlet eliyle, ya da, en azından ülkem vatandaşları tarafından işletilmesini tercih ederdim. Çünkü onların içinde, ne de olsa bu vatanın evladı oldukları için, bir parça insaf vardır. Bir şeyi yapmadan önce önünü ardını biraz düşünürler. Benim görüşüm bu. Baştan da demiştim ya, bir türlü değişemedim ve gelişemedim.

Tekrar konumuza dönersek, bakın 1986’da **Güney Afrika**’da altın çıkarmanın maliyeti 189 dolarmış. Halbuki bu maliyet **ABD**’de 302 dolar. Neden? Çünkü işçilik yüksek. Halbuki iki ülkenin ocak şartları, **Güney Afrika**’nın aleyhine olacak şekilde çok farklı. Orada cevher 4-5 km derinlerden çıkarılıyor. Yani bu 189 doların çok önemli bir kısmı nakliye masrafı. İşçiliğin parasal değeri az, çünkü işçi ücretleri çok düşük. **ABD**’de ise ya açık işletme yapılıyor, ya da ocak derinlikleri birkaç yüz metre. Ama gene de maliyet yüksek. Sebebi de işçi ücretlerinin yüksekliği. Maliyetin içinde işçiliğin payı bir hayli. Eğer **ABD**’de **de Güney Afrika**’da olduğu gibi cevher 4-5 km derinlikten çekilecek olsaydı işçi ücretlerinin yüksek oluşundan dolayı maliyetler belki de 302 dolar yerine 600-700 dolar seviyelerinde olacaktı.

Şimdi, bu örnekten hareketle soruyorum: Benim ülkemde maliyet ne, biliyor muyuz? Bilmiyoruz. Kazanç ne? Onu da bilmiyoruz. Yani elde edilen gelirin ne kadar yabancı şirkete kalıyor, bilmiyoruz. Ama eminim kalan miktar bir hayli büyüktür. Zaten öyle olmasa, ne bu kadar yoğun lobi faaliyeti, ne de bu kadar büyük kavga olurdu..

Bu örneği niye verdim? Şunun için: İster

kabul edin ister etmeyin, benim şöyle bir teklifim var: Diyorum ki bir **Kanada** şirketi veya **ABD** veya **İngiliz** şirketi kendi ülkelerinde bu tür madenleri işletirken kendi işçilerine ne ücret ödüyorlarsa, benim ülkemizin işçisine de aynısını ödesin. Aynı husus mühendisler için de geçerli. Orada burada yapılan iş aynı olduğuna göre, “burada işçilik ucuz” diye, bir de insanımızı sömürmesinler.. Bitmedi. Yerin altında ne var ne yok alıp götürdükten sonra, geride kalan pislik ne olacak? Ona da bir çözüm bulsunlar. Ayrıca bıraktıkları doğa tahribatının ceremesini oranın halkı çekecek. Dolayısıyla, *o yörenin halkına, belediyesine ve diğer bazı sosyal hizmet kurumlarına da, elde ettiği gelirden, her sene makul ama önemli miktarda bir pay ödesinler. Hiç olmazsa bunu yapsınlar* diyorum. Teşekkür ederim (**Alkışlar**).

SALONDAN- Biz de buna karşı 5177 sayılı yasayı yapıyoruz tam aksine hocam!.

OTURUM BAŞKANI- Teşekkür ederim. Bir sonraki oturum bir saat sonra başlayacak. Üç saat süren oturumumuz sonuçlandı. Ben bütün konuşmacılara katkıları için teşekkür ediyorum. Altın önemli, son cümlem o olacak, bu ülkede Başbakan mal varlığını oğlunun düğünündeki gelen altınlarla açıklıyor. Başbakanın oğlunun, kızının, gelinin altın şirketleriyle olan ilişkilerinde hep birlikte kamuoyunda görüyoruz.

Teşekkür ederim. (**Alkışlar**)

İkinci Oturum

ALTIN İŞLETMECİLİĞİ ve ÇEVRE

Oturum Başkanı : Mehmet TORUN
Maden Mühendisleri Odası
Yönetim Kurulu Başkanı

KONUŞMACILAR

Dr. Bülent ŞENTÜRK : Altın İşletmeciliğinde Siyanür
Kullanımı

Prof. Dr. Mahir VARDAR : Madencilik, Çevre ve Yapay Doğa

Dr. Ethem TORUNOĞLU : Altın İşletmelerinde Çevre Sorunları

Ahmet ATALIK : Doğal Kaynaklara Etkisi
: (Toprak, Orman, Ziraat, Yeraltı
Suları)

Savaş DİLEK : Asit Maden Drenajı

Mehmet KARADENİZ : Ağır Metaller Sorunu ve
Çözüm Önerileri

Sorular ve Yanıtlar

SUNUCU- Değerli konuklar, ikinci oturumumuz olan “Altın İşletmeciliği ve Çevre” adlı oturumu açıyoruz. Oturumu yönetmesi için Sayın Mehmet Torun’u kürsüye davet ediyoruz.

OTURUM BAŞKANI- Değerli konuklar, sabahtan itibaren yoğun bir oturum trafiğinde gerçekten hâlâ canlılığını koruyan bir topluluğun önündeyiz. Ben öncelikle sizlere çok teşekkür ediyorum sabrınız için. İkinci oturumda konuşmalarını yapacak arkadaşlarımı da buraya davet ediyorum; Sayın Bülent Şentürk, Sayın Mahir Vardar, Sayın Ethem Torunoğlu, Sayın Ahmet Atalık, Sayın Savaş Dilek, Sayın Mehmet Karadeniz.

Değerli arkadaşlar, oturumumuz sabahki yoğun oturumdan dolayı sarktı, saat 14.00’de başlaması gereken oturumumuz, 15.15’te başlıyor, süresi 2 saat, 17.15’te

bitirmeyi düşünüyoruz. 15’er dakikalık sunum yapacak arkadaşlar, daha sonra da 5 dakikalık bir toparlama sunumundan sonra salona söz vereceğiz ve salonla birlikte karşılıklı soru cevaplarla oturumumuzu tamamlamak istiyoruz.

İlk sunumunu yapmak üzere Sayın Doktor Maden Yüksek Mühendisi Bülent Şentürk’ü davet ediyoruz. Bülent Şentürk, 1959 Ankara doğumlu, 1984 yılında ODTÜ Maden Mühendisliği Bölümünden mezun oldu, 1987 yılında aynı bölümden Yüksek Mühendis, 1996 yılında Doktor unvanını aldı, 1985-1996 yılları arasında aynı üniversitede Araştırma Görevlisi olarak çalıştı, yine 1986-1988 üç dönem TMMOB’de görev yaptı, 1992-1994 ve 1994-1996 yıllarında da Maden Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu üyeliği yaptı meslektaşımız, buyurun Sayın Bülent Bey.

Siyanürle Altın Kazanımı

Dr. Bülent ŞENTÜRK

Maden Y. Mühendisi

Teşekkürler, Çok gündemde olan bir madeni tartışmak üzere buradayız, benim konum da “Altın Madenciliğinde Siyanür Kullanımı”. Aslında kamuoyu olarak çok uzun bir süredir hepimiz bir şekilde bunun bilgilendirilmesi içindeyiz. Yani her taraftan, çok

değişik kaynaklardan, çok değişik informasyonlar geliyor ve son yıllarda ülkemizde birçok konuda olduğu gibi bunda da bir bilgi kirliliğinden söz etmemiz mümkün. Mümkün olduğunca kısa tutarak, daha sonra sorularınızı cevaplamak istiyorum.

ÖZET

Altın, bulunduktan sonra, tarih boyunca en çok istenen metal olmuştur. Altın için, sömürgeler kurulmuş, uyarlıklar yok edilmiştir.

Bugün de çok tartışılan ve önemi gittikçe artan bir metaldir. Altın önemli yatırım araçlarından biri olması yanında, madenciliği de siyanür üzerinden tartışılmaya devam etmektedir.

Siyanür sihirli bir kelime olarak dolaşmakta, bilimden uzak değerlendirilmeler yapılmakta ve konuyu, aslında tartışılması gereken noktaların göz ardı edilmesine kadar götürmektedir.

Altın, diğer madenler gibi topraktan çıkarılmakta, siyanür ile zenginleştirilmektedir. Dünyada altın üretiminin %90'ında siyanür kullanılmaktadır.

Siyanüre alternatif başka maddeler yıllardır araştırılmaktadır; ancak, siyanürün kolay elde edilebilirliği, etkinliği, ekonomik olması ve de artırımının kolayca yapılabilmesi, ayrıştırıcı olarak kullanımının devam etmesine neden olmaktadır.

Altın, sıvı içerisindeki siyanürle kolayca etkileşerek, sıvıya geçmektedir. Daha sonra, altın aktif karbonla tutulmakta, siyanürlü sıvı, atık havuzunda toplanmaktadır.

Siyanür, altın ve çevreye etkileri uzun süre tartışılacak gibi görünmektedir.

1. GİRİŞ

Altın yer kabuğunda en az bulunan elementlerden biridir. Bu oran on milyonda iki civarındadır. Sadece nadir bulunması değil, doğadaki diğer elementlere göre, çok farklı ve üstün özellikleri olması da

önemini arttırır. Albenisi vardır, güzeldir. Su ve oksijenle reaksiyona girmez. Oksitlenmeyen altın, ilk yapıldığı şekli korur. Bu nedenle, kuyumculuk ve mücevherat sanayinin en önemli metalidir. Kolay işlenmesi ve şekil verilmesi, altına olağanüstü bir özellik sağlamaktadır. Para olarak kullanılmasının nedenlerinden biri de budur. Denizin dibinde, toprak altında, herhangi bir yerde yıllarca kalsa, ne şekli değişir, nede ağırlığı azalır. Çağlar boyunca en güvenli yatırım aracı olmasının nedeni budur. Bilinen en iyi iletkenidir. Bu özelliklerinden dolayı, elektronik, sağlık ve uzay sanayinde çok yaygın olarak kullanılmaktadır.

Merkez Bankalarının, tonlarca altını stok olarak tutmaları, altına bambaşka bir önem verir. Altın talebi tarih boyunca artmış, üretimi ise bu talebi karşılayamamıştır. Altın nedeniyle savaşlar olmuştur ve savaşların finansı yine altınla karşılanmıştır. Tarih boyunca işlenen madenler bitince ya da azalınca, gözler başka yerlerdeki altınlara çevrilmiştir. Orta ve Güney Amerika'daki uygarlıkların yıkılması, Kanada ve Amerika için savaşılması ve Afrika'nın sömürgeleştirilmesinin önemli nedenlerinden biri de altındır.

Altın madenciliği çok eskilere gitmekle birlikte siyanür kullanımı, yüz yıl önce başlamıştır. Bu tarihten itibaren, gittikçe artarak kullanılmaya devam edilmiştir. Gelinek noktada, dünyada altın kazanımı yapan tesislerin % 90'ından fazlasında siyanür kullanılmaktadır. Siyanür hiç kuşkusuz çok zehirli bir maddedir. Belli bir oranın üzerinde, solumak, içmek ya da açık yaralardan veya deriden vücuda almak ölümcüldür ve bir kez alındıktan sonra tedavisi yoktur.

Altın Madenciliği ilk çağlardan beri, özellikle uygarlığın geliştiği yerlerde yapılmıştır. İlk zamanlarda alüvyon arazilerde, ağırlığa dayalı ayırım yöntemleri uygulanmıştır. Son iki yüzyılda dünyadaki keşifler hızla yapılmıştır. Keşfedilen yerlerdeki altın madenleri üretime açılmıştır. Bu keşiflerin birçoğunun arkasında Altın hırsı vardır. Bu hırs ve ilk zamanların dışında Altın talebine, arzın yetişmemesi nedeniyle, keşfedilen, gidilebilen ve madencilik yapılabilen her yerde, yüzeydeki, serbest parçaya dayalı madenler neredeyse bitirilmiştir. Tavayla altın kazanımı, ya da civa amalgamasyon metodu birkaç örnek dışında, ancak Afrika, Amazonlar ve Papua Yeni Gine gibi kolayca ulaşılamayan yerlerde kalmıştır. Altın arzı halen tüketime yetmemektedir. Altın kazanımı, kaya içindeki çok ince, gözle görülemeyecek küçük parçaların kazanımına dönmüştür. Bunun içinde etkili yöntem siyanürdür. Maden kırılıp öğütüldükten sonra, yıgın yapılmakta, üzerine siyanür püskürtülmektedir. Diğer yöntem ise, cevheri, siyanürlü sıvı ile birlikte tanklarda karıştırmaktır.

Sıvı içindeki siyanürün bozulmasını ve Hidrojen Siyanür gazının ortama çıkmasını önlemek için pH sürekli 10-11 arasında tutulmalıdır. Altın kazanımından sonra ise, atık havuzuna atılacak siyanürlü su, kontrol edilmeli, doğaya deşarji önlenmelidir. Bunun için özel atık barajı dizaynları gerekmekte, birçok madende ise atık havuzuna atılmadan, sıvı siyanürden temizlenmektedir. (Bernstein, 2008; Marsden ve House, 2006).

Siyanürlü sıvıların doğaya bir şekilde karışması çevresel felakatlere yol açabilmektedir. Siyanürlü altın kazanımı

prosesleri sürecinde siyanür dikkatle kontrol edilmeli, insanların, karada yaşayan hayvanların, kuşların ve de suda yaşayan hayvanların siyanüre mazur kalması önlenmelidir. Halkın siyanüre karşı hassasiyeti bu nedenledir.

2. Altın Kazanım Metotları

Altın klasik madencilik yöntemleri ile topraktan çıkarılmaktadır. Altının saflaştırılması ve bu arada geçen prosesler, cevher yatağının, türü, tenörü ve diğer yapısal özelliklerine göre, seçilecek fiziksel, kimyasal ve metalürjik yöntemlerden biri ya da bir kaç ile yapılır.

Serbest ve iri taneli altın yataklarından gelen cevher, ağırlık, büyüklüğüne bağlı olarak, fiziksel yöntemler olan, yıkama ve gravitasyon gibi cevher zenginleştirme yöntemleriyle zenginleştirilir, son ürün için eritme işleminden yararlanır. Bu tür cevherleşmenin olduğu maden yatakları, insanoğlunun ulaşabildiği her yerde bitmiş ya da bitmek üzeredir.

Altının, çok küçük tane iriliğinde bulunduğu cevherlere ise kimyasal ve metalürjik süreçler uygulamak gerekmektedir. Bu sistem, cevherin doğrudan ya da ön zenginleştirme yapıldıktan sonra, uygun bir çözücü ile muamele edilerek, katı olan altının, sıvı faza alınması (özütleme) ve sıvı fazdan altının geri kazanılması ilkesine dayanır. Cevherdeki altının kimyasal çözünme ve difüzyon yoluyla sıvı faza özütlenmesini mümkün kılan amalgamasyon ve siyanürleme ve bakteriyel, tiyoüre ve asitle özütleme yöntemleri kullanılmaktadır. Bunlardan sadece amalgamasyon ve siyanürleme endüstriyel boyutta uygulama

alanı bulmuştur. Araştırmalar sürmektedir. Özütleme için, altının serbest yüzeyi olmalı ve özütlemeyi olumsuz etkileyecek diğer minerallerin, bazı organik ve kimyasal maddelerin olmaması yada sistemden uzaklaştırılması gerekir. Endüstriyel bazda uygulanan iki yöntemden, civa amalgamasyonu, yerini siyanüre bırakmıştır. Buharları oldukça zehirli olan civa ile çalışmak için özel çalışma koşulları gerekmektedir (Henley, 1975; Marsden ve House, 2006).

2.1. Ağırlığa Dayalı Altın Kazanımı

Son yüzyıla kadar en önemli altın kazanım metodudur. Serbest altının iyice azalması ve üreterek doğadan büyük ölçüde alınması, bu metodun önemini azaltmıştır. Afrika, Papua Yeni Gine, Amazonlar'da insanların kolayca gidemeyeceği, henüz tüketilememiş, madenlerde, ilkel olarak bu metot, kişilerce uygulanmaktadır. İri taneli altın içeren cevherlerde ise gelişkin metot uygulamaları ve tesisler az sayıda bulunmaktadır.

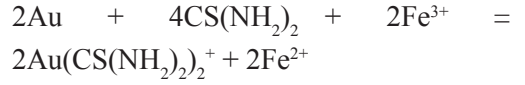
2.2. Amalgamasyon

Altın doğal olarak çok stabil bir metaldir. Ancak siyanürün dışında, başka bir maddeyle, bir metalle kolayca etkileşir. Bu madde civadır. En eski yöntemlerden biri olan amalgamasyon altının civa ile alışı yaparak özütlenmesidir. Bu yöntemin uygulanabilmesi için bazı ön koşullar gerekir. Ortamda bulunan, antimuan, arsenik ve diğer sülfürlü mineraller amalgamasyonu olumsuz yönde etkiler. Altının yüzey verecek irilikte olması da diğer önemli bir ön koşuldur. Civa sıvı bir

metaldir. Kolayca buharlaşır, civa buharları insan sağlığı ve çevre için çok tehlikelidir. Günümüzde azda olsa gravimetrik yollarla zenginleştirilmiş konsantrelere uygulanmaktadır. Uygarlıktan uzak yerlerde, bireysel olarak uygulanan bu yöntem, öncelikle uygulayanlar için tehlike oluşturmaktadır. Civa ile amalgam yapılan altın, kazanılmak için, ısıtılmakta böylece civa buharlaşarak uçmakta, geride altın kalmaktadır. Çevre ve insanlar da zehirlenmektedir.

2.3. Tiyoüre

Tiyoüre organik bir bileşendir. Asidik ortamlarda kolayca sabit moleküler yapıya geçer. Altın asidik tiyoüre solüsyonu içerisinde kolayca eriyerek stabil bir bileşik yapar;

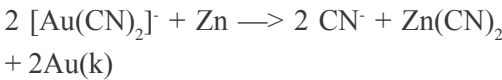
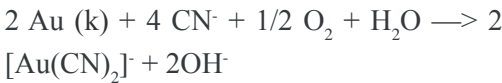

Siyanürle özütlemeyen, 1.5-2 kat pahalıdır ve henüz alternatif değildir. Kullanılan kimyasalların zararlı etkileri araştırılmaktadır (Hisshion ve Waller, 1984).

2.4. Siyanür Özütlemesi

Elsner'in 1846 yılında, altının potasyum siyanür solüsyonunda eriyebildiğini keşfetmesi ve ilk patentin 1887 yılında alınmasından sonra, siyanür hızlı bir şekilde altın kazanımında kullanılmaya başlamış ve metot sürekli geliştirilmiştir. Yaklaşık yüz yılda, altın kazanımında siyanür kullanan tesislerin oranı % 90'ı

geçmiştir. Yerine kullanılacak maddenin sürekli araştırılmasına karşın, çok zehirli bir maddenin bu kadar yaygın kullanılmasının bazı nedenleri vardır. Kolayca elde edilebilirliği, etkinliği, ekonomisi, insan ve çevre üzerinde kabul edilebilir risk ile kullanılabilirliği başlıca nedenlerdir. Küçük tane boyutlu altın içeren düşük tenörlü yatakların değerlendirmesinde tek seçenek haline gelmiştir. Siyanürle altın kazanımı, prosese hazırlanmış cevherdeki altının, seyreltik sodyum siyanür sulu çözeltisi kullanarak, oksijenli bazik ortamda çözündürülerek sulu faza alınması ve sulu fazdan kazanılması sürecidir. Altın kazanımında onlarca akım şaması vardır. Bu süreçlerin belirlenmesinde, cevherin rezerv, tenör ve mineralojik yapısı önemli rol oynar. Geçirgenlik ve difüzyon gibi yapısal özellikler, seçilen yöntemler açısından önemlidir. Sıvı faza geçen altının, sıvı fazdan geri kazanımı, altın derişimlerine ve çözünme kinetiklerine bağlı olarak, CIP (Carbon In Leach), CIL (Carbon In Column) ve CIP (Carbon In Pulp) gibi aktif karbona yüzey soğurma ve geri sıyırma işlemleriyle ön zenginleştirmeden sonra veya doğrudan çinko tozu ile indirgeyerek metalik altın elde edilir. Reaksiyonlar aşağıda verilmiştir (Marsden ve House, 2006; Habashi, 1987; Venter vd., 2004).

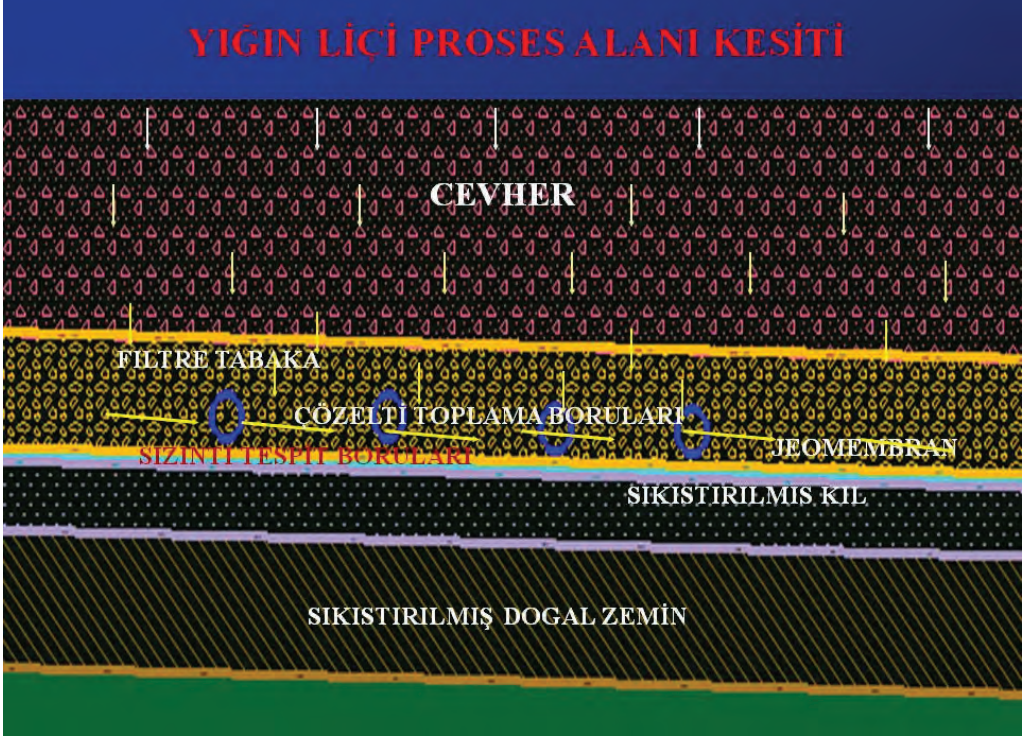
Elde edilen külçe ürünler daha sonra rafinasyon tesislerinde saflaştırılır.

2.4.1. Yığın Özütleme

Yığın özütlemesi, düşük tenörlü altın cevherinin özütlenmesinde kullanılan en ekonomik metottur. İlk yatırımı düşük, işletme maliyeti diğer metotlara göre daha azdır. Açık arazi düzeltilir, belli bir eğim yapılır. Hazırlanmış araziye geçirgen olmayan kil dökülür, sıkıştırılır. Üzerine polietilen örtü yerleştirilir. Kırılmış maden cevheri bu örtü üzerine dökülür ve yığın (heap) yapılır. Siyanürlü su, yığın üzerine yağmurlama sistemiyle püskürtülür. Tabana ulaşan siyanürlü su, eğimin yardımıyla akarak, eğimin sonundaki küçük havuzda toplanır. Buradan siyanürlü su tekrar sisteme yağmurlama olarak gönderilir. Siyanürlü su yukarıdan aşağı inerken rastladığı, altını eriterek taşır. Siyanürlü su içindeki erimiş altın miktarı istenilen seviyeye gelince, CIP ya da diğer yöntemlerden biri kullanılarak altın elde edilir.

Bir defada, birkaç yüz ton cevher özütlenebilir. Bütün avantajlarına karşın, bu metodun uygulanabilmesi için bazı koşulların oluşması gerekir. Cevher içinde geçirgenliği önleyecek minerallerin olmaması ilk koşuldur. Öğütme yapılmadığı için maliyet düşmektedir. Ayrıca cevher öğütüldüğünde geçirgenlik azalacağı için bu metod uygulanamaz. Kırılmış cevherin içinde altın serbest yüzeylere sahip olmalıdır. Aksi takdirde siyanürlü sıvı altına dokunamaz ve özütleme olmaz. Bu metod açık ortamda, siyanürlü sıvı ile yağmurlama yaparak uygulanmaktadır (Heinen vd., 1979; Clem, 1982). Şekil 1'de yığın özütlemesi proses alanı kesiti görülmektedir.

Uşak Kışladağ yığın özütleme prosesinde, damlama toprak bir örtünün altında

Şekil 1. Yığın Özütlemesi Proses Alanı Kesiti

yapılmakta, yığın alanında açıkta siyanür kullanılmamaktadır.

2.4.2. Karıştırılmalı Özütleme

Siyanürle altın kazanımında en çok kullanılan yöntemdir. Kırılıp, öğütülerek istenilen serbestleşme boyutuna indirilen cevher, büyük tanklarda, siyanürlü sıvı ile karıştırılır. Sıvı faza geçen altın, CIP yada diğer yöntemler uygulanmak üzere diğer operasyona gönderilirken, atıklar, atık havuzuna gönderilir. Bu prosesinde dikkat edilmesi gereken hususlar vardır.

Elsner denklemine bakarsak, Sisteme oksijen gerektiği kolayca görülür. Karıştırmanın iki temel nedeni vardır. Katı parçaların sıvı içerisinde asılı kalmasını ve de oksijeni sağlar. Böylece altın daha kolay özütlenir. Başka oksidanlar kullanılmaz.

Hava ucuzdur ve diğer oksidanlar kullanıldığında siyanit kolayca siyanata dönüşebilir, bu da özütlemeyi olumsuz etkiler.

İkinci önemli faktör alkanitidir. Sisteme kireç eklenir. Böylece pH 11 civarında tutularak, siyanür kaybı önlenir. Düşük pH da siyanür hızla buharlaşarak Hidrojen Siyanür gazı yapar. Bu gaz öldürücüdür. Bu nedenle kireç eklenir ve sistem kapalı devre çalışır.

Altının sıvı faza geçmesinde, ortamda bulunan serbest siyanür miktarı önemlidir. Sanıldığı gibi aksine ortama çok siyanür konulması, altın kazanımını arttırmaz. Altın 0.25% konsantre NaCN ile seyreltilmiş % 0.001 NaCN arasında kazanılabilir. Genellikle büyük tesislerde %0.02 – 0.03 serbest siyanür kullanılır.

Sıcaklık arttıkça, altının siyanürlü sıvıya geçme hızı artar. Bu oran 85 derecede maksimum olur. Aynı sıcaklıkta siyanür kullanımı da çok artar. İdeali 17-20 derece arasındır. Çok soğuk iklimlerde su ısıtılır.

Bazı mineraller, siyanürle altın kazanımını olumsuz yönde etkilerler. Bunların ortamdaki uzaklaştırılması ya da etkilemeyecek duruma getirilmeleri gerekir.

Bütün bakır mineralleri siyanürde sıvı faza geçerler. Ortamdaki siyanür ve oksijeni kullanırlar. Ortamdaki siyanür ve oksijen başka mineraller tarafından kullanıldığı zaman, altın kazanım verimi ve maliyeti artar.

Çinko metali ve mineralleri de siyanürle altın kazanımını olumsuz etkiler. Metalik çinko, altının yeniden çökmesine neden olur.

Sülfürlü Arsenik ve Antimuan Mineralleri, Orpiment, Realgar ve Stibnit altınla kompleks yapı arz eder ve prosesi çok olumsuz etkiler. Altının sıvı faza geçmesini engeller, hatta çökmesine neden olur.

Eriyebilen demir tuzları siyanürle kolayca reaksiyona girerler. Demir metalinin ve minerallerinin siyanüre etkisi çok değildir.

Aktifkarbon ihtiva eden cevherlerde siyanür özütlemesi çok zordur. Aktif karbon, sıvı faza geçen altını bünyesine tutar, bu nedenden dolayı altın kazanımı çok düşük olur. Siyanür özütlemesini engelleyen tüm mineraller ve maddeler sistemden çıkarılmalı yada bozundurulmalıdır. Flotasyon, roasting, smelting, klorlama gibi yöntemler uygulanır (Afenya, 1991; Reese vd., 2000; Marsden ve House, 2006).

Altın, siyanürlü sıvıdan iki yöntemle alınır.

Çinko tozları ile altının çöktürülmesi daha eski ve oldukça etkili bir yöntemdir. Sistemin kontrolü kolaydır ve hızlıdır. Sistemden vakumla oksijenin alınması gerekir. Böylece daha az çinko tozu ile daha çok altının çökmesi sağlanır (Miller vd., 1989).

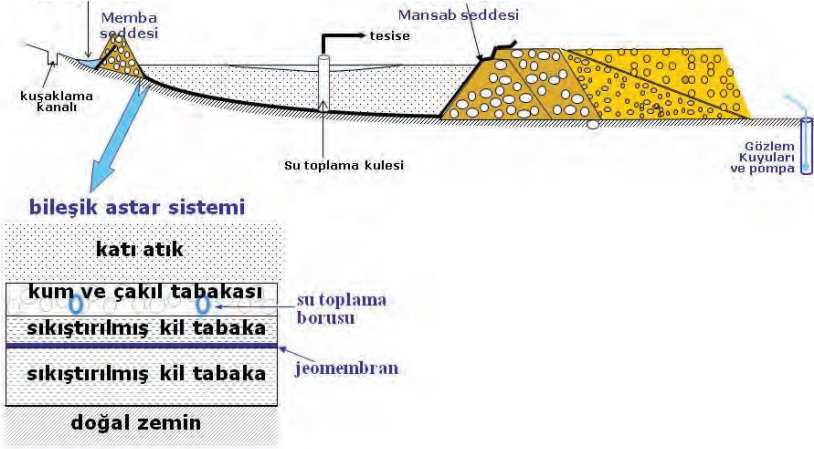
Karıştırma tanklarında, altın taşıyan siyanürlü su ile aktive olmuş karbon parçaları karıştırılır. Aktif karbon, sıvı içindeki bulunan altını kendi bünyesine alır. Yeterince altın alınca, aktif karbon parçaları sıvıdan ayrıştırılır. Genellikle Hindistancevizi kabuğundan yapılmakla birlikte, başka materyallerde elde edilir. Aktif karbon tarafından soğurulmuş altın, geri sıyırılarak alınır. Bunun için alkali siyanür sıvısı kullanılır. Elektroliz ve eritme ile son hale getirilir (Yalçın ve Arol 2002).

Altını alınan cevher ve siyanürlü sıvı, atık barajına gönderilir. Kapalı sistem çalışan tesiste, siyanürün açıkta olduğu tek yer atık havuzudur. Atık Havuzu, dikkatle planlanmalıdır. Genellikle, sıkıştırılan kil dolgu maddesinin üzerine, geçirmez jeomembran bir örtü serilip, üzerine yeniden sıkıştırılmış kil konularak inşa edilir Şekil.2. Atık Havuzu, depreme dayanıklı inşa edilmeli ve aşırı yoğun yağışlarda hesaba katılmalıdır.

3. Siyanür ve Çevre

Siyanür hiç kuşkusuz zehirli bir maddedir. Günlük hayatımızda sık sık karşılaştığımız, Karbon (C) ve Azotun (N) basit bir bileşenidir. Altın kazanımında Sodyum

Şekil 2. Tipik Bir Atık Havuzu Kesiti

Siyanür (NaCN) kullanılır. Siyanürün toksik özelliklerini şöyle sıralayabiliriz;

Yüksek dozlara maruz kalındığında akut toksik etkisi vardır. Çay kaşığının yüzde ikisi oranında siyanür, ağızdan, deriden ya da teneffüs ederken alındığında, ölümcüldür ve tedavisi yoktur. Organizmalarda birikir. Kanser yapıcı etkisi yoktur.

Güneş ışığı, bitkiler ve bakteriler tarafından doğal olarak bozundurulur ve bileşenlerine ayrılır. Düşük pH'da NaCN bozulur ve HCN ye dönüşür. Bu gaz öldürücüdür. Bu kadar öldürücü bir kimyasal nasıl kullanılabilir. Dünyanın en çevreci ülkeleri, Yeni Zelanda, Kanada, Avrupa'da İspanya bu izni nasıl verebilmektedir? Bu sorunun cevabı siyanürle ilgili çalışma yapılırken, gerekli tedbirler alındığında ve kurallara uyulduğunda siyanürün bir tehlike oluşturmayacağını düşünmeleridir. İnsan ve çevre üzerinde kabul edilebilir risk ile kullanılabilirliğindedir.

Siyanürün üretimi, taşınması, depolanması, kullanımı ve yok edilmesi dünya çapında başarıyla yapılmaktadır (Degussa AG, 2000). Bu ülkelerin, insanların, hayvanların, yaban hayatın ve sudaki

organizmaların siyanüre maruz kalmalarını sınırlandıran, önleyen çok kesin sayısal standartları ve kriterleri vardır. Pek çok ülkede, bu standartlar bilerek ya da bilmeden çiğnenmesini önleyen, ciddi yasal cezalar vardır.

Bu yasalar ve kurallar olmasına karşın, siyanür kullanımıyla ilgili riskler mevcuttur ve kaza ihtimali vardır ve kazalar olmaya devam edecektir. Ülkelerin hepsi siyanürü ya da tehlikeli maddeleri aynı oranda denetlemez. Bu tür ülkelerde siyanürden kaynaklanan çevresel etkiler oluştuğunda, mevcut standart ve nizamnamelerin kabulü çözüm olabileceken, bu kazalar öne sürülerek daha fazla kontrol ve yasa istenebilmektedir.

İnsanlarla birlikte, siyanüre maruz kalabilme olasılığı olan üç temel hayvan grubu daha vardır. Birinci grup kara hayvanlarıdır. İkinci grup kuşlar, üçüncü grup ise suda yaşayan canlılardır. Birinci gruptaki hayvanların, siyanürle karşılaşma olasılığı, insanlar için alınacak önlemlerden dolayı azdır. Kuşlar için de riskin az olduğunu söyleyebiliriz. Asıl risk grubunda olan su canlılarıdır. Bunlar

siyanür zehrine en duyarlı olanlardır ve siyanür suya karışırsa, zarar görmeleri kaçınılmazdır.

Bu nedenle, Genel bir siyanür yönetme planı gerekmektedir. Birinci koşul, kural ve yönetmeliklere harfiyen uymaktır. Siyanürün bölgeye nakliyatı, proses çözeltilerinin taşınması, işçi sağlığı ve güvenlik önlemleri, su yönetimi ve arıtımı, acil durum yönetimi ve hazırlığı, iş yeri

çok iyi kontrol edilmektedir

Madencilik çalışmalarında kullanılan siyanür ve siyanür bileşiklerini yok etmek için sağlam ve güvenilir kimyasal, fiziksel ve biyolojik teknolojiler bulunmaktadır. Tek başına ya da birlikte kullanılabilen bu prosesler, atık sudan çevreyi etkin bir şekilde koruyabilir. Dört kimyasal oksidasyon teknolojisi kullanılmaktadır (Mudder ve Boltz, 2004.). Çizelge 1’de

Çizelge 1. Siyanür Arıtma Proseslerini Seçmek için Başlangıç Rehberi

Arıtma Prosesi	Demir Siyanür Uzaklaştırma	WAD Siyanür Uzaklaştırma	Çamur Uygulaması	Çözelti Uygulaması
SO ₂ /HAVA	√	√	√	√
Hidrojen Peroksit	√	√		√
Caro Asidi		√	√	
Alkali Klorlama	√	√		√
Demir Çökeltme	√	√	√	√
Aktif Karbon	√	√		√
Biyolojik	√	√		√
Siyanür Geri Kazanımı		√	√	√
Doğal Arıtım	√	√	√	√

ve çevre denetimi ve toplum ilişkileri bir plan dahilinde olmalıdır. Böylece, maden sahalarında potansiyel riskler azalacaktır.

Üzerinde bu kadar çok konuşulan siyanür birçok sektörde kullanılmaktadır; Plastik ve Tekstil Sanayi, Metal işleme ve kaplama, galvanizleme, Kuyumculuk ve mücevhercilik, Boya Sanayi, Tarım ilaçları İmalatı, Optik Parlaticılar, Metallerin Renklendirilmesi, Fotoğrafçılık, Tıp, Madencilik.

Dünyada, diğer sektörlerle bakarak, madencilikte kullanılan siyanürün oranı %30’dur. Ülkemizde yılda kullanılan siyanürün sadece %1-2 si altın madenciliğinde kullanılmaktadır. Üstelik Madencilik Sektörü’nde siyanür kullanımı

görülen prosesler, dünyanın her yerinde yıllardır kullanılmaktadır. Ayrıca, bozundurma yerine, siyanür geri kazanımı da yaygın olarak kullanılır.

Siyanürün bozundurmaya yardımcı bir özelliği vardır. Siyanür kolayca bozular, Karbon ve Azot bileşenlerine dönüşür. Bu bozundurma güneş ışınları altında kendiliğinden gerçekleşir. Bazı tesislerde, siyanürlü sıvı arındırmadan havuza gönderilip, tekrar kullanılır.

Siyanür çok zehirli olmasına karşın, siyanür ve bileşikleri için yeterli bilgi birikimi, siyanürü güvenli bir şekilde kullanmak için yeterlidir. Ancak insan hatasından kaynaklanan kazalar olmuştur ve gelecekte de olacaktır. Siyanür kaynaklı

çevresel etkiler, 1-2 saatle, 1-2 gün sürecek şekilde kısa sürelidir. Son otuz yılda siyanürle ilgili önemli kaza sayısı 30'dur. Başlıca kazalar, Taşıma esnasında yaşanan kazalar, boru arızaları, atık barajı ile ilgili nedenler ve taşma kazalarıdır. Önemli kazadan kastedilen de, insanlara ve ekolojik sistemlere, özellikle de sudaki yaşama etkisi olan atık çamurun veya çözeltilinin salınımı içeren durumlardır. Yaşanılan kazalarda, siyanürün salınımının herhangi bir insan kaybıyla doğrudan ilgisi olmadığı bilgisi vardır. WAD siyanür seviyesinin deşarj öncesi 50 mg/l altına düşürülmesi, kısa süreli büyük etkiler riskini ortadan kaldırabilir (Mudder ve Botz, 2004)

Altın Madenciliğinin ülkemizde siyanür üzerinden yapılması, muhalefetin ve medyanın bu noktada odaklanması, asıl tartışılması gereken bazı konuları arka plana atmakta ve gözden kaçırmaktadır. Bilindiği gibi madenler tükenbilir kaynaklardır. Yerine yenisini koymak mümkün olmamaktadır. Bu nedenle ülkemizde yapılan Altın Madenciliğinin, bu ülkeye ne faydası olduğu ve altın madenciliğinin bu günkü haliyle kamu çıkarları gözetilerek yapılıp, yapılmadığı ciddi şekilde tartışılmalıdır. Odamız 1974'ten beri 'madenlerin gerçek sahibinin halk' olduğunu söylemektedir. Bu söyleme katıldığımı belirteyim. Yasalar böyle, bu nedenle madencilik böyle yapılıyor söyleminin, doğru bir söylem olmadığı inancındayım. Yasalar bu gün böyle, yarın değişebilir. Önemli olan yapılan madenciliğin bu ülkeye ne faydası olduğu konusudur ve bence tartışılması gereken noktada budur.

Çevrecilerin peşine takılarak sadece siyanüre bağlı kalmak doğru değildir. Ya

madencilik ya çevre dayatması son derece yanlıştır. Madenler buldukları yörelerde, bilim ve teknolojiye, mühendislik normlarına uygun olarak, ülke ekonomisine en yüksek katkıyı koyacak şekilde işletilmelidir. Bu yapılırken elbette çevre göz ardı edilmemelidir. Gereken bütün tedbirler alınmalıdır. Unutulmamalıdır ki, insanların istedikleri gibi bir çevrede yaşama hakları vardır.

4. Sonuçlar

- Madenler buldukları ülkelerin gelişmelerinde çok önemli rol oynamışlardır.
- Madenlerin, yeraltı zenginliklerinin işletilmemesi düşünülemez.
- Madenler tükenbilir kaynaklardır ve buldukları yerlerde işletilmelidir.
- Dünyada ki altın tesislerinin %90'ında siyanür kullanılmaktadır.
- Siyanürle altın madenciliği kabul edilebilir bir risk taşıır. Kabul edilebilirliğinin devamı için gerekli tedbirlerin tamamı, harfiyen ve büyük bir ciddiyetle alınmalıdır.
- Madenler çalışırken, çevre göz ardı edilmemelidir.
- Her insanın, insan olmaktan gelen, istediği gibi bir çevrede yaşama hakkı vardır.
- Tartışma siyanüre takılmamalı, Altın Madenciliğinin bu ülkeye ne faydası olduğu ortaya konulmalıdır.
- Madenler ülke ekonomisine en yüksek katkıyı koyacak şekilde, bilim ve teknolojiye uygun olarak işletilmelidir.
- Madenlerin gerçek sahibi halktır.

KAYNAKLAR

- Afenya, P.M., 1991; 'Treatment of Carbonaceous Refractory Gold Ores' Minerals Engineering, Vol. 4, Issues 7-11, pp. 1043-1055.
- Bernstein, P. L., 2008; 'Altının Gücü'. Scala Yayıncılık, İstanbul.
- Clem, B.M., 1982; 'Heap Leaching Gold and Silver Ores' E&MJ., Vol.183, No.4, pp.48-74.
- Degussa AG, 2000; 'Sodium Cyanide, Potassium Cyanide- Properties, Reactions, Handling'.
- Habashi, F., 1987; 'One Hundred Years of Cyanidation' CIM Bulletin, 80(905), pp.108-114.
- Heinen, H. J., McClelland, G.E. and Lindstrom, R.E., 1979; 'Enhancing Percolation Rates in Heap Leaching of Gold-Silver Ores' RI 8388. Washington DC: Bureau of Mines.
- Henley, K.J., 1975; 'Gold Ore Mineralogy and Its Relation to Metallurgical Treatment'. Mineral Science & Engineering, 7(4), pp. 289-312.
- Hisshion, R.J., Waller, C.G., 1984; 'Recovering Gold with Tiourea' Mining Magazine, (September), pp. 237-243.
- Marsden, O.J., House, C.I., 2006; 'The Chemistry of Gold Extraction' 2nd Edition, SME.
- Miller, J.D., Wan, R.Y., Parga, J.R., 1989; 'Characterisation and Electrochemical Analysis of Gold Cementation from Alkaline Cyanide Solution by Suspended Zinc Particles' Hydrometallurgy Vol. 24, pp. 373-392.
- Mudder, I.T., Botz, M.M., 2004; 'Cyanide and Society: A Critical Review' 'The European Journal of Mineral Processing and Environmental Protection' Vol.4. 1303-0868, pp. 62-74.
- Mudder, I.T., Botz, M.M., 2008; 'Siyanür ve Toplum: Kritik bir İnceleme' Madencilik, Cilt 47, No3, sayfa 27-42
- Reese, K.L., van Deventer, J.S.J., 2000; 'The Mechanism of Enhanced Gold Extraction from Ores in the Presence of Activated Carbon' Hydrometallurgy, Vol. 58, pp. 151-167.
- Venter, D., Chryssoulis, S.L., Mulpeter, T., 2004; 'Using Mineralogy to Optimize Gold Recovery by Direct Cyanidation' Journal of Metals, (August), pp. 53-56.
- Yalçın, M., Arol, A.İ., 2002; 'Gold Cyanide Adsorption Characteristics of Activated Carbon of non-coconut Shell Origin' Hydrometallurgy Vol. 63, pp.201-206.

OTURUM BAŞKANI- *Evet Bülent Beye biz de teşekkür ediyoruz, sunumundan dolayı.*

Değerli arkadaşlar, ikinci sunumumuzu, Profesör Doktor Sayın Mahir Vardar Hocamız yapacak, Mahir Vardar Hocamız 1971 İTÜ Maden Fakültesinden Maden Yüksek Mühendisi olarak mezun oldu. 1973 yılında Almanya Karlsruhe Teknik

Üniversitesinde İnşaat Fakültesi Zemin Mekaniği, Kaya Mekaniği Temel İnşaatı bölümünden mezun, yine 1977 Almanya aynı okuldan doktorasını almış, 1982 yılında İTÜ Mühendislik Fakültesi Kaya Mekaniği Doçenti olmuş, 1987'den itibaren de İTÜ'de Profesör olarak görevine devam etmektedir. Buyurun Sayın Hocam.

Madencilik, Çevre ve Yapay Doğa

Prof. Dr. MAHİR VARDAR

Teşekkürler ediyorum, değerli arkadaşlar, bu bildiriye sunmaya kalkışırken birkaç şeyi düşündüm, altın üzerinden mi anlatmalı, yoksa üstün üzerinden mi anlatmalı? Ben biraz üst kısmından anlatmayı tercih ettim, çünkü altını çokça anlatmaktasınız. Niye öyle yapmak istedim? Aslında çevreyle yani doğal girişimlerle yaşanan ortamların karşılıklı etkileşimleri üzerinde bugün madenciliği ciddi anlamda zorlayan çalışmaları sınırlayan, bazen de olanaksız kılan gelişmeler oldu ve olmaya da devam ediyor. Bilenleriniz bilir de bilmeyenleriniz için belki söylemekte yarar var, 1981 yılından itibaren bir 9 yıl dekan yardımcılığı, sonra bir 7 yıl dekanlık gibi, 6 yıl bölüm başkanlığı yine bir o kadar da ana bilim dalı başkanlığı gibi hep yönetsel görevleri de eğitim, öğretim ve araştırmanın içinde birlikte yürütme durumunda

kaldım. İnsanın yönetici olduğu zaman yaşama bakışı, aldığı sorumluluklar daha değişik oluyor. İçinde, bütünün bir parçası olup, küçük bir kısmını tamamlamaya çalıştığınız zaman, yani düz öğretim üyesi olduğunuz zaman biraz daha değişiyor. Aradaki farklılık, sorumluluk düzeyinin değişmesinden kaynaklanıyor genelde. Size söylemek istediğim, bu madencilikle ilgili, bu adı taşıyan fakültelerimizin ve bölümlerimizin geleceğin ufkunu, öğretinin içinde muhakkak yerleştirecek şekilde hareket etme zorunlulukları var, yani geleceğinden kuşku duyan mühendislerin, üniversitelilerin doğru düzgün iş yapması mümkün değil. Dolayısıyla mesleğine güvenmesi, onun yararlarını çok yakından tanınması ve ona inanması, heyecan duyması lazım. İşte belki biraz da bu kaygıyı taşıdığım için,

bazı davranışlarda, burada madenciliğin aslında tek başına kahredici olmadığını, güzel de olabileceğini size 1-2 tanıtım ve örnek içinde vermeye çalışacağım.

Bir yapay doğa veya teknonature kavramı var. Örneğin çayırlar, çimenler görüyorsunuz, doğada piknik yapabiliyorsunuz, sonra parklarımız, bahçelerimiz var, yine güzel, orada yine çimenler var, normalinde orada piknik yapamıyorsunuz. Yaşam biçimleri birtakım değerler yarattığı zaman üstüne doğanın gibi, ama ondan biraz daha fazla başka değerlerden artanları koyarak bir değer yaratmaya başladığı zaman, onusahiplenme biçimimiz değişiyor. Bu ne demek? Biz aslında doğanın sakıncalarını giderebilmek için veya ondan yararlanabilmek için, onunla birlikte yaşarken onu sürekli kullanıyor, zaman zaman örseliyor, zaman zaman da iyileştiriyoruz. Tek örseleme yok içinde, bunu söylemek istiyorum.

Mühendislik girdileri dediğimiz girdilerin içinde tabii ki bilgi var, görgü var, deneyim var. Ama beceri, yetenek ve sezgi olmayınca yaşama bilinci ve sevinci de ona eklenmeyince, hele hele yaratıcılık, yapıcılık ve koruyuculukla ilgili felsefi altyapıyı insan yaratısına, yapıcılığına çevirecek olan değerlere ulaşmamız mümkün olmuyor. Bu değerleri niçin yapıyoruz? Çünkü beklentilerimiz var, bulunduğumuz yerden memnun değiliz, daha iyi yaşamak istiyoruz, daha varlıklı olmak istiyoruz, daha uzun yaşamak istiyoruz, kendimizi güvencede istiyoruz. Böyle olunca, değer, konfor, güven ve keyif dediğimiz aslında yaşamı yaşanır hale getiren değerleri bizim mühendisçe bazı katkılarla oluşturmamız gerekiyor ve böyle olunca, bir ara kültür sanat ve

onlarla ilgili işlerle de uğraştığım için, kültür deyince, çok kültürlü adam filan iyi bir şey zannediyorduk. Aslında her kültürlü adam öyle iyi bir şey -veya hanım, neyse, hanımlar alınmasın öyle adam deyince, ademoğlu, adem doğası diye konuşuyorum- yaşam biçimi ve alışkanlıkları demek, mesela Edward **Suis'un** çok önemli bir söylevi var, “*Öyle kültürler var ki, insanı hangi tarafından tutup da nasıl yiyeceğine karar veriyor. En güzel hangi baldırı iyidir diye, pişiriyorlar, etrafında dans ederek yiyorlar.*” Bu da bir kültür. Dolayısıyla yani kültürlü olmak, öyle çok iyi bir şey değil, kültürlü olmanın özel, seçkin kültür dediğimiz bir başka boyutu var, o da uygarlıkla bezenmiş olanı. Yani doğal değerleri ve insanlık değişmezlerini araştıran, bulan, koruyan, geliştiren ve geleceğe taşıyan kalıcı insan yaratıları, süreçleri ve düzenleri ile birlikte ise o zaman bu kültür, kültüre benziyor.

Yine bazen, bazı üniversitelerimizde var, bizde de öyle yazıyor, “*Asırlardır Çağdaş*” diye. Çağdaş olmak da iyi bir şey değil. Dalavereci dönemler var, o dönemlerin içinde bulunuyor olmak öyle çok iyi bir şey değil. Önemli olan insanlık değerleriyle buluşan yerde olup, tutunabilmek. Yani uygarlıktan söz ediyoruz. Onun için uygarlık kültürü diyoruz. İşte bunları söylerken bazı sözleri ne demek istediğim anlaşılın diye kullandım, çok da bilim filan çok konuşuyoruz, aslında neden doğduğunu sorgulaması insanın, ama bunu yöntemiyle yapması varoluşun, dolayısıyla bilinçle sorgulanması. Teknikte, bilime, görgüye, deneyime ve beceriye dayalı bilinçli ve yararlı yapaylık diyelim. Bu söylediklerim, ister istemez bizi sürdürülebilir madenciliğe götürüyor. Her

ögesiyle doğanın, insanın ve insanlığın yaşamsal beklenti ve gereksinimlerin, bulunulan ortamdaki koşul ve olanakların, her türlü doğal ve yapay malzemenin, insan ve doğa yararına kullanılabilir olacak önlem, işlem, yöntem ve yönetimlerin anlaşılmasına, tanınmasına ve bilinmesine dayalı madencilğe verebileceğimiz tanım oluyor.

Burada yine 1990-1991 yıllarında, 2000 yılından sonra acaba eğitim öğretim nasıl olur diye öğrencilerle birlikte yaptığımız bir sorgulamanın sonucunda, tamamen o dönem içinde oluşturulmuş, ama bugün hâlâ geçerliliğini koruduğuna inandığım, birtakım grafik çalışmamız var.

Bizim teknik girişimlerde, yani mühendisler, maden mühendisleri olarak biz ne yapıyoruz. Burada A-B diye iki bölüme ayırmışız. Birim yatırımlar var, bir insanın biraz önce söylediğim gibi, insanca yaşaması için olmazsa olmazlarını yapabilmek için yapılması, verilmesi, karşılanması gereken değerler, harcamalar. Bu B tarafında da, bunu birisi ödeyecek, kendiniz ödemezseniz borçlanıyorsunuz, borçlanınca sizi satın alıyorlar filan. Buna yaşam standardı deniliyor. Hak edilmiş bir yaşam standardı veya borçlanılmış yaşam standardı. Böyle de olabilir. Bunu da öyle adlandırın.

İşte bu A grafiği, birim yatırımın önce çok fazla olduğu, aşağıda da giderek büyüyen yerleşimler var. Bunu en sonunda ülkeye kadar, sonra da dünyaya kadar götürebilirsiniz. Dolayısıyla bunların sürdürülebilirliği, aslında insanlar açısından baktığımızda, bu harcamaları sizin ödeyebilir olmanızda, öte yandan da bunun karşılığında aldıklarınızla da bunu karşılayıp karşılamadığınızı sorgulamanıza

bakıyor. Şu aradaki beyaz boşluk, böyle dik çizgilerle bakarsanız aradaki delta kadar olan kısmı, sizin yaşamda kendinize, mutluluğunuza ayırabileceğiniz, kendiniz için kullanabileceğiniz değerler bütünü oluyor. Bu makas kapanmaya başlayınca, yani sistem büyüyüp de giderleriniz artmaya başlayınca, hatta şehirlerden tekrar küçük yerlere kaçmaya başlıyorsunuz, banliyöler vesaire gibi.

Biz ne yapıyoruz maden mühendisi olarak veya mühendisler olarak? Endüstri ağ üstünden, ağ arasındaki farkı yaratabilecek şekilde, yani ucuzlatmaya çalışan işler bulmaya çalışıyor. Bu arada mühendislik ve mimarlık da bu yaşam standardını arttırabilecek şekilde onları yükselten işlerin üzerine gidiyor, makası açmaya çalışıyoruz. Diğer yanda C ve D diye iki bölümümüz var. Bir tanesinde kaynakların yeterliliğiyle ilgili, yine bu kaynaklar bir kişi olursak dünya bizim, hepsi bol, ama biraz büyümeye başlayınca, giderek bunlar azalıyor, azalıyor, en sonunda karşılanamaz hale geliyor. Ama ne kadar çok insan varsa, o kadar da pislik oluyor, yani kendi yarattığımızı sonradan temizlemeye çalışıyoruz. Dolayısıyla kaynakları tüketiyoruz ve kirletiyoruz.

İştemadencilik, kaynakları biraz daha arayıp araştırıp, bollaştırarak C'yi C üstünden çekmeye çalışırken, burada gördüğümüz gibi, çevre de bu kirleticiliği azaltacak şekilde dengeli, kolay giderilebilenler şekline sokmaya çalışılıyor, en azından olmazsa kısmen gidebilirler düzeyine ötelemek istiyor, giderilemeyen kalıcı olumsuzlukları ortadan kaldırabilmek için. Sonuçta, karşımıza bir yapay doğa *teknonature* kavramı çıkıyor. Doğaya benzetimiyle malzemesi doğal olan,

doğaya uyumlu, yeni ekosistemlerin oluşturulması.

Madencilikğin tüm ürünleri, ister altın olsun, ister kömür olsun, ister kum, çakıl olsun, ne olursa olsun doğal. Dolayısıyla doğal bir malzemenin, doğal haliyle doğaya geri kazanımı, biraz önceki konuşmalar arasında sevgili Şinasi Hocamızın söylediği, atıklar fazla olursa ne olur filan meselesine geleceğiz buradan. Malzemesi doğaysa, doğal zaten, bunu doğaya uyumlu bakıp ta benzeceğiniz ne hoşunuza gidiyorsa o var, yeni ekosistemleri oluşturmak da bilimin ve niyetin işi.

İşte bu durumda neler oluyor? Bu durumda, kendini yenileyen, besleyen, büyüten ve geliştiren eğer yapay kurgu oluşturabiliyorsak, seçici ve zorlamasız şekilde de bunları uyarlayabiliyor ve uygulayabiliyorsak o zaman bir yapay doğa oluşturmuş oluyoruz. Yani, bozulan doğa, yeniden düzenlenebilir, iyileştirilebilir ve geliştirilebilir. Bir kere bütün madencilerin bunu bilmesi gerekir. Yani bir yeri ben bozarsam, daha güzelini de yaparım. Bundan bir kere emin olun.

Bunun için gereken aşamalar, iyi planlamadan anlamam lazım, yeniden düzenleme işinden anlamam lazım, iyileştirme ve izleme ve denetim bilgileri, yani bunların hepsi bizim aslında eğitim ve öğretimimizde öğrencilerimize kazandırmak zorunda olduğumuz değerlerdir. Mesela burada İstanbul'dan aldığım örnekleri bilerek, Cendere bölgesinde bulunan görünüm, madeni bozmuş. Açık maden ve taşocaklarının çevresel etkileri arazinin kazılmasından başlıyor, madencilik çalışmalarında devam ediyor, dekapaj dolguları, biraz önceki 100 milyon metre küpü nereye

koyacağımız meselesi, taşıma ve diğerleri. Şimdi bunlara bakarsak, bunların her birini, böyle birtakım matris gibi açmak da mümkün veya burada, çizelgelerde göstermek mümkün. Etmenler oluşturduğu bu etmen neymiş, arazinin kazılmasıymış, ne yapıyor muyuz, malzemeyi alıyoruz. Hangi etkiyi oluşturuyor muyuz, doğal topografyayı bozuyor muyuz. Arazi kullanım şekli ve koşullarını değiştiriyor muyuz, doğal görünümü bozuyor muyuz, bitki örtüsünü berbat ediyor muyuz, duraylılığın stabilitesi var mı, bunları yazıyoruz alt alta. Sonra bakıyoruz "*bunun derecesi nasıl? Çok büyük, acayip büyük, acayip*" falan diye onları da değerlendiriyoruz. Sonra kalıcı mı, geçici mi, nasıl? Öbür tarafta da bunlarla kim uğraşacak, hangi bilim dalları bunlarla çözüm getirecek veya önerileri baştan verecek?

Mesela burada bir başka yer, Ömerli'den alınmış, İstanbul'un hemen üzerinde. Yine madencilik çalışmaları ne yapar, suyu kirletir, havayı kirletir, ocaktaki makine, ekipman gürültü yapar, delme patlama etkisiyle sallanırız, vesaire gibi. Burada da neler var, yine? Yine aynı şekilde derecesi nedir, süreğenliği nedir, öbür tarafta da kimler bu işle ilgili, sorumlu ve yetkili olmalı. Böylece bir yandan dekapaj dolguları, morfolojiyi değiştiriyor, arazi kullanımını bozuyor, doğal gelişimi bozuyor, bitki örtüsünü bozuyor, florayı yok ediyor, duraylıyor, vesairesi, burada da bunlar var. Öbür tarafta da yine, aynı olaylar.

Taşıma olayları var, diğerleri var, erozyonlar, siltasyon, vesaire gibi, bunlarla başınızı ağrıtmak istemiyorum. Mesela böyle bir yere bakıyoruz, uçaktan inerken, ben İstanbul'a gelirken vay vay, şu

gördüğünüz yer, denizin içinde yapılan bir madencilik çalışması, benim sol tarafımda, Türk Bayrağının aşağı yukarı sol ucunun bulunduğu yere kadar olan yer zaten kara, burası da eksi 50 metrelere filan ulaşmış bir yer. Bunların hepsi su altında kalacak olan bir kesim.

Bu ve bunun gibi değişik şekilde çevresel sorunların azaltılması ve giderilmesi için ne yapmalıyız meselesi var. Burada deminki çizelgeleri tekrar koyuyoruz, bu sefer de hangi önlemler, hangi aşamada ve nasıl yapılacak, bunları yazmaya başlıyoruz. Yine elimizde bir matriks oluşuyor, madencilik çalışmalarıyla ilgili, dekapaj dolgusu vesaire, sorun neyse, sorunun çözümüyle ilgili öyle.

Açık ocak tiplerinin bu sefer, bu altın ocağı, başka ocaklar olabilir, çevreyi etkileme düzeyleri ve rehabilitasyon çalışmasına etkisi ne olur. Önce, tipleri kısaca tanımak lazım. Bildiğiniz şeyler, ama bazıları artık gelişmiş ülkelerin hiçbir tanesinde izni verilmeyen ocak türü olduğu için söylüyorum, biz de yoğun biçimde kullanmaktayız ve öğretisini de veriyoruz garip olanı. Açık ocak tiplerinin çevreye etkisi nedir? Burada gördüğünüz yamaç ocakları var, yandan giriyoruz, burada ilerliyoruz, sonra istersek basamaklar yapıyoruz, sonra da o yamalar arazimizde kalabiliyor.

Bir başka çeşit, bunları yarısından kestiğimizi düşünün, tepenin bu sefer üstünden başlıyoruz. Yukarıdan aşağıya iniyoruz, aşağıdan taşıyoruz ve bu gördüğünüz yer, *sütire gerisi* dediğimiz öngörünümde tamamen saklı bir ocak, geri kalan kısmını da ağaçlandırarak ve ortasında da o beğenmediğimiz göllerden özellikle bırakıyoruz, mikro

klima oluşturmak için. Çukur ocak türleri yapıyoruz, eğimli veya dik, dik, ama basamaklı, burada gördüğünüz tabakalı ilerleme yöntemleri veya spiral şeklinde dönerek ilerleyip derinleşiyoruz, huni tipli ocaklar.

Bazen plaser türünde, tabakalı işliyoruz, yukarıdan aşağıya tabakaları ala ala, artanları önüne arkasına atıyoruz, düzlüyoruz, dekapaj dolgusunu düzenliyoruz ve geniş düzlük alanlar elde edebiliyoruz. Suyun içinde, ovalarda, bagarzey dediğimiz özel kum çakıl ocakları başta olmak üzere, akarsu yataklarında ve diğer yerlerde ihtiyacımızı karşılamak için ürün alıyoruz.

Bu ocak türlerini teker teker değerlendirirsek, bunların yamaç tipi, tepe tipi, çukur olanları, deniz veya göllerde olanların her birinin puantajını yapmak mümkün. Etkileme şekli çok az, az, orta, fazla, çok fazla gibi ve buna göre de değerlendirmede, bir ocak seçiminde neler getireceğini, biraz önce söylediğim yerlere aktarmak mümkün. Genel planlamada, bildiğimiz amaçtan başlayarak, kullanım seçeneklerinden belirlenen kullanım seçeneklerine uygun aşamaları tarif ediyoruz. Yeniden düzenlemede, örtüyü ayrıca değerlendiriyoruz, depoluyoruz, sıkıştırıyoruz, tesviye ediyoruz, drenaj ve teraslama uygulamalarını yapıyoruz. İşletme sonrası arazi nasıl olacak, onlarla ilgili ve bütün bu alandaki izleme ve denetim, her türlü yönüyle yapılması gereken işler.

Ocak, karşımızda, ama terkedilmiş ve bırakılmış, hiçbir şekilde de sahibi bulunamaz haldeyse, o zaman bunları ister istemez bir yöntem bulup düzenlemek mecburiyetinde oluyoruz. Yerleşim

sınırları, belirli bir yere ruhsat sınırları var, genelde olması gerekenden daha dik, az güvenli olarak çalışılmış ocakları kalıcı şev duraylığına gelebilecek şekilde düzenleme birinci amacı oluşturuyor ve bu renevasyon şevlerinin altında göl bırakabiliyoruz veyahut onları dolduruyoruz, önünü dolguyla kapatabiliyoruz, yani yöntemler açısından, hem göl, hem dolgu, hem de denetimli bir yapı yerleştirebiliyoruz. Bazı önlemlerle çıkılmayan yerleri bırakıyoruz ve bazen de bu gördüğümüz yerlerde, hem kontrollü dolgular, hem destek yapıları gibi, daha masraf getiren işler karşımıza çıkıyor.

Sonuç, bütün bu ocak sistemlerinin tamamı, türü nasıl olursa olsun, yeniden yaşanabilir ortama dönüştürülme kabiliyeti olan yerler oluyor. Yeter ki, bunun için harcamaları öngören, bunun için gerekli altyapıyı, bilimiyle, tekniğiyle ve her şeyden önce toplum beklentileri ve istemleriyle ilgili, yapmaya hazır bir ortam oluşmuş olsun.

Bu ocakları, sorunlarını incelerken, değişik öngörülerle, taş düşmelerinden kaya düşmelerine kadar, değerlendirme ölçütlerine göre, belirli uzman grupların yapması gerekiyor. Burada mesela üstten kopardığımız, yatırdığımız bir parçayı, değişik şekillerde, bu gördüğümüz yerlerde, ocak çukurunun kontrollü doldurmasından, basamakların örtülmesi ve kaya düşmelerine karşı önlem alınması, şev topuklarının dışarıdan getirilen malzemeyle doldurulması veyahut da şev uçlarının tıraşlanmasıyla topuk uçlarının doldurulması gibi, bunların düzenlenebilir, yaşanabilir yerler haline getirilmesi mümkün.

Kent ve çevre planlamasında, buradaki adımlar ister istemez, bazen madenler

dışarıda oluyor, ocaklarımız dışarıda oluyor, fakat kentlerimiz o kadar hızla büyüyor ki, bir süre sonra bu ortamları kucaklıyorlar. Böylece şimdi ne arıyorsun diye oradaki madenciye sorgulama başlıyor. Oysa tehdit edilmiş olan, madenci oluyor, onlar değil, işini yaparken, bunların da örneklemeleri olduğu için söylüyorum.

Bu söylediklerimize göre, planlamanın ikinci adımı, kent mühendisliğiyle planlamasıyla birlikte rekültivasyon ve arazi kullanım projeleri yazılıyor. Yapay doğa karşımıza nasıl çıkıyor, mekânsal düzenlemeler şeklinde, ortam oluşturacak şekilde. Dolgular oluyor bunlar, tepeler, illa çıkarı bir yere gömmek şart değil, bulunduğu yerde yükseltmek de mümkün. Düzlükler oluşturabiliyoruz, çukurlar hazırlayabiliyoruz, göller, havuzlar, akarsular yapabiliyoruz yönlerini değiştirerek. Çağlayanlar yapıyoruz, hatta içine bir miktar geçtiği yerlere toz kireç taşıları filan koyarak, onların çözülmesiyle kaskatlar yapabiliyoruz, travertenlere benzeyen, biraz gri renkte oluyorlar genelde, Pamukkale'ye benzemiyorlar, ama oluyorlar. Kıyı düzenlemeleri var, yeraltı boşlukları bırakabiliyoruz, bunları değişik amaçlarla kullanabiliyoruz, sonra da uygunluk düzenlemeleri yapıyoruz. Koşulları değiştiriyoruz, iklimlerken mikroklimalar oluşturuyoruz. Susuz olan bölgelere suyun gitmesiyle birlikte yepyeni bir ekoloji, yepyeni önceden tanımlanmış özellik ve güzellikleriyle, oraya bambaşka boyutlar kazandırabiliyor. Yüzey sularını gezdiriyoruz, gezdirirken onların yararlılığını arttırıyoruz, kullanıma açıyoruz. Bunlardan örnekleri birazdan göstereceğim. Yeraltı suyunu depolayacak şekilde bu ocakların içine, gronometresi

belirlenmiş özel malzeme döküyoruz. Elek arası malzemenin içine suları basıyoruz. Suları bastıktan sonra, yerleştirdiğimiz kuyulardan yeni baştan ürün elde edebiliyoruz. Depoluyoruz, buharlaşmayı azaltabiliyoruz gibi. Florayı değiştiriyoruz, keyifli, farklı bahçeler yapabiliyoruz. Faunayı değiştiriyoruz, buraya yeni birtakım yaşam ortamları hazırladığımız yerlere araştırma da yapılabilecek, güzel şeyler yerleştirebiliyoruz.

Bunlar bizim değişik şekillerde çalıştığımız birkaç tane örnek. Burası Yalova, Yalova'da deprem sonrası yıkılanlarıyla, her şeyiyle birlikte darmadağın olmuş bir yer. Burası da, bunu mimarlarla, planlamacılarla yaptığımız bir olay. Talesatrapı yapabiliyoruz, yani deniz suyunun hidroklimatolojik özelliklerini de harekete geçirebilecek şekilde, sulara, sıcak sulara yön verebiliyoruz.

Burada gördüğünüz berbat bir alan, çimento üretimi için kullanılmış ve burada, bunları yeniden planlayarak, turizm, sağlık sporundan, yeşil alanlarından, gezi yerleriyle birlikte ağaçlandırması dahil, bu gördüğünüz yerleri kullanıma açabiliyoruz. Yine aynı şekilde, maden sahalarını değişik kıyı yerleşim bölgelerine dönüştürebiliyoruz, dünyada çok örnekleri var. Limanlar yapabiliyoruz buralara, gölleri bırakabiliyoruz. Hep kötü dediğimiz şeylerin arasında, aramızda zaman zaman iyi şey yapanlar da var. Bu gördüğünüz yerlerin hepsi maden sahası, maden alınmış, dekapaj atmışız, ağaçlandırmışız, göller bırakmışız. Buradan ürün alınabilir hale geliyor, şu tepe son üzerinde çalıştığımız düzenlenen yer. Bugün ağaçlandırması vesairesi geliyor, tepeler, öbür tarafta da bizimki. Bu arada da taşını kullanmış

oluyorsunuz. Yalnız bizde değil, dünyanın her tarafında bunun güzelleri de var, çok kötülere de.

Amerika'dan olunca havası olur diye getirdim, biz yapınca olmuyor da. İşte burada bol bol gölleri filan var, böyle ara sıra çocuklar da bir şeye vuruyorlar. Konser alanı, mesela böyle bir yer, sonra bu hale dönüşmüş. Böyle üstüne yerleşebiliyoruz da, hani döküm sahalarının, bilmem ne üstüne yerleşilmezmiş, söyleyin yerleşiriz. Yerleşecek şekilde doldururuz.

Burada benim 1966 yıllarında, bu işlerle uğraşmaya başladığım yıllardır, oralarda *Borayn Brown İşletmesi* ve onunla ilgili olan yerlerde, bu şekillerin çizildiği, sonra yapıldığı, sonra da çiçeklerin açılıp şimdi gezdirildiği yerler var. Kiliseler, tarihi eser, yıkılıyor, yerine yenisi yapılıyor, modern geliyor, neyi neyle değiştirdiğiniz önemli. Burada gördüğünüz gibi. Burası eskisi, bu yenisi, genç ağaçlar görüyorsunuz, burada obelistler var, burada köprüleriyle filan geçen yeni ağaçlandırma sahaları vesaire.

Yani *teknonature* dediğimiz olan, yapay doğa, bizim özendiğimiz doğayı nasıl görmek istiyorsak, aslında öylesini yapma hakkını veriyor bize. Bakın, burası tepede yapılmış bir göl, bunun üstünden planörlerle filan uçuş alanları var, öylesine tepeler yapıyorsunuz ki, rüzgârın yönünü değiştiriyorsunuz, saatlerce havada, yani havadan uçmak isteyenler için, bizim için değil, onlar için yerler yapmak mümkün, yani beklentilerin tanımını bir ülkenin nasıl yaşadığını, yaşayacağını belirler. Üç tarafı denizlerle çevrili şu kadar kilometre var, ama kürek çekmeyi, yelken yapmayı, hatta yüzmeyi bilen sayımız azdır. Fakirlikten mi, yoksa başka nedenle biz fakiriz diye düşünelim diye söyledim.

Burada gördüğünüz yapay, içinde gezilen ormanlar, tamamen cennet mekânlara dönüştürülmüş yerler, içinde balıkları, yeni ürünleri ve yepyeni görünümüleriyle. Teşekkür ederim. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI- *Evet, arkadaşlar Hocama çok teşekkür ediyorum, sağ olun Hocam.*

Değerli konuklar, Çevre Mühendisleri Odamız adına Doktor Ethem Torunoğlu, “Altın İşletmelerinde Çevre Sorunları” isimli sunumunu yapacak.

Sayın Torunoğlu, 1965 Sivas doğumlu, ilköğretim ve lise öğrenimini, Ankara Anıttepe’de tamamladı. 1990 yılında ODTÜ Çevre Mühendisliği bölümünden mezun oldu. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kent ve Çevre Bilimleri Ana Bilim Dalında yüksek lisans ve doktora

çalışmalarını tamamladı. 1992 yılında Çevre Mühendisleri Odasının kurucuları arasında yer aldı. Çevre Mühendisleri Odasında değişik dönemlerde başkanlık görevlerinde bulundu. Türk Mühendis Mimar Odaları Birliği Yönetim Kurulu üyesi ve Çevre Mühendisleri Odası Onur Kurulu Üyesi olarak görev yapmaya devam etmekte, Çankaya Belediyesinde Dünya Sağlık Örgütü’nün, “Sağlıklı Kent Projesinin” koordinatörlüğünü yürütmekte, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Çevre Mühendisliği bölümünde Misafir Öğretim Üyesi olarak, çevre politikaları dersi vermektedir. Buyurun Sayın Torunoğlu.

Altın İşletmelerinde Çevre Sorunları

Dr. ETHEM TORUNOĞLU

Çevre Mühendisleri Odası Onur Kurulu Üyesi

Merhabalar, öncelikle Çevre Mühendisleri Odası adına tüm katılımcıları sevgiyle ve saygıyla selamlamak istiyorum. Sabah oturumuna katılamadım, Türk Mühendis Mimar Odaları Birliğinin Kentleşme ve Yerel Yönetimler Sempozyumunun aynı güne çakışması nedeniyle burada olamadım. O yüzden belki sabah ifade edilmiş şeyleri, çevre mühendisleri odası temsilcisi olarak bir kez daha ifade etmek, belki tekrarlama pahasına bunları dillendirmek istiyorum.

Öncelikle Maden Mühendisleri Odamızın Yönetim Kuruluna ve bu sempozyumu düzenleyen Sempozyum Yürütme

Kuruluna, Düzenleme Kuruluna, bir kere sonsuz teşekkürler, bizleri buraya davet ettiler ve böylesine güzel bir bilimsel ortam sağladılar, demokratik bir ortam sağladılar. Bence TMMOB ortamında, böyle bir sempozyumun yapılması ve bu konunun, özellikle politika bağlamında ele alınması gerekiyordu, çünkü odalar ortamında yıllardır tekil olarak ya da bazı odaların bir araya gelerek yürüttüğü birtakım çalışmalar vardı. Bu çalışmaların belki ana eksenini halkın dilek ve temennileriyle buluşturmak, onların beklentileriyle zaman zaman örtüşmek şeklinde oldu, ama TMMOB

ortamında böyle bir ihtiyaç çok önceleri gündeme gelmişti, bence bu ihtiyaca yanıt vermek anlamında atılmış çok önemli bir adım.

Altın madenciliği ve çevresel etkileri konusunda, Çevre Mühendisleri Odasından Cem Doğan arkadaşımızla hazırladığımız bir sunum vardı, ama ben benden önce yapılan iki çevreci sunumdan sonra bu sunumun çok da anlam taşımadığını, çünkü çok mutlu oldum bir kere, hem sevgili Bülent'ten, biz yıllarca beraber TMMOB ortamında çalıştık. O zaman da ortaklaştığımız, ama bazen de ayrı düşüğümüz yerler oluyordu, çok yaklaştığımızı gördüm, birincisi bu. Sevgili Hocam Mahir Vardar, çok enteresan sunum yaptı. Bence çevre adına söyleneceklerin önemli bölümü söylendi. Ben de madencilik üzerine konuşacağım, izin verirseniz, eğer haddimi aşmazsam.

O yüzden de çok anlatacağımız şey var, ama dediğim gibi tekrar olacak ve bu saat itibariyle ben madencilik, altın madenciliği konusundaki çevre meseleleri üzerine yeni bir şey söylemeyeceğim. Salonun bence bu uygunluğu var ve bu saat itibariyle daha fazla da yormak istemiyorum. Bir de Sayın Başkana da söz verdik, 5-10 dakikayla sınırlı tutmak anlamında.

Siz bunları okurken ve ben slaytları daha sonra hızlandıracağım, belki yine pek çok yerde söylendi ve sabah da belki dile getirilmiş olabilir ama Çevre Mühendisleri Odası temsilcisi olarak, bunu salonla ve bu sempozyuma not düşmek adına paylaşmak istiyorum. Madencilik faaliyetlerinde, 1980 sonrasında, Türkiye'de ve dünyada da tabii, özellikle 80'lerin ortasıyla birlikte bir aks kayması yaşanmıştır. Bu küresel ekonomilerdeki değişimin herhalde önemli

bir nedenidir. Küreselleşme politikalarının, yeni liberal politikaların, pek çok alanda ve sektörde yarattığı, “Değişim ve Yenileşme Süreçleri” aslında Türkiye için çok önemli hayati bir alan olan madencilik sektörünü de doğrudan, derinden etkilemiştir. Böyle bir aks kayması yaşanmıştır. Bunu takip eden süreçte, tabii ki yabancılaşıma ve özelleştirme süreçleri takip etmiştir. Bu kentleşmede de aslında böyle olmuştur. Kentsel alanda da, ben biraz kent çalıştığım için, oraya da bağımlı kuruyorum, ama madencilğe baktığımızda da böyle olduğunu görüyoruz. Özellikle Türkiye'de 1985'ten itibaren başlayan yasal ve idari örgütsel düzenlemeler de aslında bunun altyapısını tesis etmiştir.

Altın madenciliğini konuşursak, madencilik genel olarak böyle, altın madenciliği tabii diğer madencilik faaliyetlerinden farklıdır, bu sabah bence, dinlememekle birlikte katılımcıların daha önceki çalışmalarından biliyorum. Bu farklılık değişik boyutlarıyla, ekonomik ve siyasi boyutlarıyla ifade edilmiştir diye düşünüyorum. Altın madenciliği ve çevresel meseleleri tartışmak için, bizim şöyle bir altlığa ihtiyacımız var diye düşünüyorum. Madencilik, ulusal madencilik, sorumlu madencilik olduğu takdirde, herhalde çevre meselelerini de biz mühendisler, maden mühendisleri, jeoloji mühendisleri, meteoroloji mühendisleri, kimya mühendisleri ve biraz da çevre mühendisleri, biz bu işleri çözeriz diye düşünüyorum.

Tabii bir sataşmayla devam edeceğim. Yine de huylu huyundan vazgeçmiyor, biraz çevre, biz çevreci değiliz, ama biraz çevrecilik yapalım. Sevgili Hocam gitti, ama orada, slaytlara geçmeden önce

sürdürülebilir madencilik dedi, ben ne demek istediğini anladım sürdürülebilir madencilikten, ama sürdürülebilirlik kavramı, bugün öyle herkesin alanına giriyorum, biraz iktisat kokan bir kavramdır. Sürdürülebilir kalkınma, bu Birleşmiş Milletlerin 1992'deki *Çevre ve Kalkınma Konferansı* öncesi ve sonrasında şekillenmiş, iktisadi bir süreci anlatan bir terimdir. O yüzden, biz Çevre Mühendisleri Odası ortamında ve TMMOB ortamında da bunun mücadelesini yapmaya çalışıyoruz, sürdürülebilir madencilik, sürdürülebilir turizm, sürdürülebilir kentleşme, sürdürülebilir çevre, sürdürülebilir bilgisayar, sürdürülebilir mikrofon ya da koltuk gibi kavramlara karşı çıkıyoruz. O yüzden Hocam, çevreyle uyumlu madencilik demek istedi, ben öyle algıladım, ama sürdürülebilirlik biraz küresel boyutta biraz içi boşaltılmış ve çevrenin aslında çok yüzeysel olarak ele alınmasının ideolojik zeminlerini yaratmış bir kavram, birincisi o.

İkincisi de bence çok önemli şeyler söyledi, ama o tahrip edilen çevreyle dair rehabilitasyon, keşke Türkiye'de bu örnekler olsa, yani mevcut altın madenciliği işletimi yapılan sahalarda ya da başka maden faaliyetleri yapılan sahalarda, belli bir ekonomik ömür bittikten sonra, faaliyet sona erdikten sonra keşke bu tür rehabilitasyonlar yapılsa, yani bir onarıma ihtiyacı var Türkiye'nin, madencilik ve çevre alanında. Ama asıl olması gereken, bu onarımın olmaması, yani çevreyle uyumlu madencilik. O yüzden de demin tarif ettiğim, yani ulusal ve sorumlu madenciliğin temel aksı, yani aks kayan bir madencilik alanında, bizim karşı argümanımız, bu aksın yerine oturmasını

sağlamaya çalıştığımız temel ideoloji de, ulusal, sorumlu ve çevreyle uyumlu madencilik olmalı diye düşünüyorum.

Verdiğim sözü yerine getireceğim, siyanürle ilgili Sevgili Bülent o kadar güzel şeyler anlattı ki, sonuçta bunlar TMMOB ortamında ve değişik ortamlarda dile getirilen çalışmalar. Ben bunların hiçbirine girmiyorum, bu bildiriler kitabında bunlar zaten yer alacak, sizi fazla sıkmamak için, sadece değinmek istediğim bazı yerler var.

Evet, altın madenciliğinin özel bir faaliyet olmasından kaynaklı ve tabii ki son 15 yıldır madencilik politikaları ve madencilik faaliyetlerinin biraz da altın madenciliği üzerinde odaklanmasından kaynaklı çevre meselelerini biz biraz böyle tartıştık. Aslında madencilik çevre sorunsalını, başka pek çok boyutuyla tartışmak gerekiyor, yani kömür madenciliğini, başka madenciliği, ama hiçbir zaman için de altın madenciliğinin farklılığını ve özelliğini unutmaksızın. Bu özelliklerden bir tanesi de kaza olayıdır ve tabii ki, pek çok mühendislik ürünüde diyelim, bu yapı sektörü için de geçerlidir, bir enerji santrali için de geçerlidir, kaza olasılıkları vardır, sizin buna dair de mühendislik önlemlerinizi vardır. Biz özellikle Sempozyum Yürütme Kurulundaki arkadaşlarımızla görüşürken, bu kazalar meselesi üzerinde durduk, çünkü hem altın madenciliği işletilmesinde, hem de mesela başka bir alan, ama benzerlik kurulabilir bu bağlamda, nükleer santraller meselesinde, Türkiye'nin bu kaza ve kaza olasılıkları karşısındaki önlemleri ve risk yönetimi acilen konuşulması gerekir. Şu kazalar dahi bize bir fikir verir diye bunları alt alta yazdık, bunların da ayrıntısına girmiyorum.

Bunların bir kısmı, tabii ki o ülkelerin, demokrasileriyle ilgili, o ülkelerin demokratik anlamda gelişmeleriyle, çevre norm ve standartlarıyla ilgili ya da ilgisiz, yani çevre ve norm ve standartları yoksa konuşamazsınız, yani bir ilgi kuramazsınız. O anlamıyla bu kazaların bir kısmı, öyle okunabilir, ama riskli bir işletmeden söz ediyoruz. O yüzden tüm arka planındaki, Hocanın dediği gibi altını konuştuk, yani altını konuşurken arka planındaki politik ve ekonomik etkenleri, değişkenleri konuşurken, tabii ki teknik meselelere girdiğimizde de, bu işletmenin ciddi riskler taşıdığını da bir yere not etmek gerekiyor. Sunum yapabiliyedik bu detaylara, yapmamın da anlamı yok, ama bunlara girecektik.

Hukuki sürecin, altın madenciliği ve çevre tartışmalarında çok önemli olduğunu, hepimiz için çok öğretici deneyimler yaşandığını biliyoruz, görüyoruz ve tabii ki mühendis odaları olarak da gerek bu teknik süreçlerde, gerek hukuki süreçlerde, halkın talep ve istekleri bizim için hep belirleyici oldu. Bu aslında Çevre Mühendisleri Odasının olduğu kadar, Maden Mühendisleri Odası için de öyledir, çünkü “*Madenler halkındır,*” diyen bir örgütün, çevre tepkilerine, taleplerine kayıtsız kalması da mümkün olmamalıdır, öyle de oluyor. Hukuki süreç, çok enteresan, biz bildiriler kitabında en azından derli toplu bir doküman olsun diye bu, özellikle Bergama sürecini içine alan bir 20 yıllık öyküyü anlatmaya çalıştık. Bunların pek çoğuna da salonunda bulunan dostlarımız zaten hakimdirler diye düşünüyorum.

Tabii hukuk dışı işlemler var, hukuk dışı işlemler de, TMMOB ortamında tartışıldı, bunun çevreyle ilintisini şu açıdan

kurmak lazım: Çevre, artık bir bilimsel zeminde konuşulamaz duruma geldi. Çevre hukukun ve etiğin konusu olmaya başladı Türkiye’de ve herhalde bizim gibi ülkelerde böyle oluyor.

ÇED Yönetmeliği çok önemli bir kavram, buraları geçiyorum. Bir kısmı benim ya da bizim Çevre Mühendisleri Odasının sözleri değil, yani bugüne kadar tabii ki biz pek çok şeyi söyledik, ama basın açıklamalarımız böyle başlamadı, böyle bitmedi, ama bunları da benimsiyoruz satır aralarında.

Her yerde, her koşulda madencilik faaliyeti yapılamaz. Madencilik arama faaliyetleri çevresel etki değerlendirme sürecinden muaf tutulamaz. Bu altın madenciliği süreçlerini özellikle ilgilendiriyor diye düşünüyoruz ve Çevresel Etki Değerlendirme Yönetmeliklerinin, Türkiye’de bir hukuk garabeti haline geldiğini, Çevresel Etki Değerlendirme Yönetmeliğinin zaten 1980 sonrasında deminki o aks kaymasının, yani o ideolojik kaymanın nedeniyle, 1983’te çıkarılan Çevre Yasasında atıfta bulunulur. Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliğine göre birtakım düzenlemelerin yapılması gerektiği faaliyet ve işletmelerde, bu yönetmelik 1991 yılında, 93’te revize oluyor falan, çıktığına göre, burada çok büyük bir boşluk ve çıkan yönetmeliklerin bir kısmının tercüme, bir kısmının da bazı istisna maddeleriyle uygulanamaz olması, bu sektörün aslında piyasanın koşullarında belirlenmesi ve bazı istenilen raporların çıkması, bir bakanlık ve sektör arasında kurulan tuhaf ilişkiler, aslında çevresel etki değerlendirme sürecinin, şu an iyi işlemediğini gösteriyor. Ama bu iyi işlemediği nedeniyle, biz bu süreci

reddedemeyiz, Türkiye’de madencilik arama faaliyetlerinden başlayarak, daha sonra da madencilik faaliyetleriyle ilgili çevresel etki değerlendirmesi, hatta stratejik ÇED çalışmalarının yapılması gerekiyor.

Kirleticileri bilimsel olarak kanıtlanmış, işletilmesi risk taşıyan altın madenciliği gibi faaliyetlerde, ÇED ve çevresel risk yönetimi önem, öncelik taşıyan bir politika olmalıdır. Madenlerimizin gerçek sahibi halkımızdır, doğal kaynaklarımızın kamu yararı gözetilerek değerlendirilmesi esastır.

Çevre Mühendisleri Odası, tüm bu çevre sorunlarıyla madencilik, altın madenciliği ilişkilerini kurarken, özellikle bu politikaların çıkış noktası olması gerektiğini düşünüyor. Her şeye rağmen madencilik, hiçbir şekilde madencilik, her iki yaklaşım da yanlıştır ve son söz:

Üretimde ve yönetimde bilimin, emeğin ve halkın söz ve karar sahibi olduğu, çevreyle barışık bir madencilik. Bu da büyük Zonguldak yürüyüşünden fotoğrafçı dostumuz Birol Üzmez’in bir fotoğrafı, bilmiyorum ne kadar net çıktı, teşekkür ediyorum, saygılar sunuyorum. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI- Sayın Ethem Torunoğlu'na ve Çevre Mühendisleri Odamıza biz de çok teşekkür ediyoruz sunumlarından dolayı.

Değerli arkadaşlar, sunumunu yapmak üzere, Sayın Ahmet Atalık Beyi kürsüye davet ediyorum. Ahmet Atalık Bey, Ziraat Mühendisleri Odası adına, "Altın Madenciliğinin Doğal Kaynaklara Etkisi" konusunda bir sunum yapacak.

Sayın Atalık, 1966 yılında Samsun'da doğdu, 1987 yılında Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Toprak Bölümünü bitirdi. 1990-2005 yılları arasında Köy Hizmetleri Kastamonu ve İstanbul Bölge

Müdürlüklerinde görev yaptı. 2005 yılında Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün kapatılmasından bu yana İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Planlama Müdürlüğünde görev yapmaktadır. 1998-2004 yılları arasında KESK'e bağlı, ENERJİ YAPI YOL-SEN ve YAPI YOL-SEN sendikalarında örgütlenme ve şube sekreterlikleri yaptı. 2002-2003 yılları arasında TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesinde Yazman Üyelik görevini yürüttü. 2004 yılından bu yana şube başkanlığı görevini yürütmektedir. Toprak Bilimi Derneği üyesidir, evli ve 2 çocuk babasıdır. Buyurun Sayın Atalık.

Altın Madenciliğinin Doğal Kaynaklara Etkisi (Toprak, Orman, Ziraat, Yeraltı Suları)

AHMET ATALIK

Ziraat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi Yazman Üyesi

Teşekkür ederim. Arkadaşlar hepinize Odamızın sevgi ve saygılarını sunuyorum. Güzel bir konu seçilmiş, aynı bizim Odamızın uğraştığı bazı konular gibi, eminim bu Maden Mühendisleri Odasını zor durumda bırakmış bir konudur. Bizde de bir genetiği değiştirilmiş organizmalar meselesi var, ondan her bahsetmemizde, "Bilime mi karşısınız?" gibi, "Ziraat mühendislerinin önünü tıkiyorsunuz, kazancımızı engelliyorsunuz" gibi ondan sonra, daha neler söylüyorlar. Ama biz

onların hepsine, "Sömürüye dayanan bir kazanç hoş bir kazanç değil, doğru kazanmamız gerekiyor, halkın sağlığıyla ve çevre sağlığıyla oynayarak değil" diyoruz, kötü adam oluyoruz. Eminim, Maden Mühendisleri Odası da çevre, tek bir kelimeyi kullandığında, herhalde kötü adam oluyordur gibi geliyor bana.

Şirketler işin içine girmeye başladığında, liberal politikalar ortaya çıktı. Devletler, şirketlerin alanlarına pek karışmamaya başladılar, fakat daha sonra neoliberal, yani

yeni liberal politikalar safhasına geçildi. Bu diğer safhadan biraz daha değışikti, devletler karışmamakla kalmayacaklar, şirketlerin önünü açacak her tür faaliyette bulunacaklardı ve yaşadığımız süreçte, bu süreci yaşıyoruz. Biraz altın madenciliği olunca konuyu araştırıyım dedim, TMMOB'un güzel bir raporunu buldum, TÜBİTAK raporunu eleştiren. Tıpkı, yine bizimle çok benzeşiyor, eğer bir biyoteknoloji şirketi finanse ediyorsa, GDO'lar çok güzel hiçbir riskleri yok, ama halk yararına çalışan bir bilim insanı raporu yazıyorsa, hem çevre hem insan sağlığı açısından, risklerini de değil artık ispatlanmış sonuçlarını ortaya koyuyor ve bu insanlar da çalıştıkları kurumlardan kovuluyorlar, ilerleyemiyorlar ve şirketlerle bağlantılı olmadıklarından dolayı da kendilerini ziyaret eden arkadaşlarına belki bir çorba ancak ısmarlayabiliyorlar.

Şirketler işin içine girdiğinden beri, çok güzel 3P kavramı çıktı, "*Public, Private, Partnership*" kamu, özel, şirket işbirliği. Ne oluyor? Süreç içerisinde devletler dönüştürüldü, zaten şirket oldular, şirketlerin önünü açan en büyük mekanizmalar, yani o 2P şirket şirket oldu. 3. P "*Partnership*", işbirliği kavramında da sivil toplum örgütleri çok büyük görevler üstleniyorlar ve kendi yandaş sivil toplum örgütlerini de oluşturmaya başladılar. Ne güzel ki, halk için mücadele edilen yerde, konusu ne olursa olsun bugün altın, yarın GDO, yarın ücretler konusu, bir bakıyorum, bu salondaki insanların birçoğuyla o alanlardan tanışa tanışa salonun epey bir kısmı tanıdık geldi, arkadaşım olduklarını gördüm, bu da sevindirici bir olay, ama bu da şunu gösteriyor: Çok az kişi sorunlarla uğraşiyor ve artık tüm Türkiye'de şu

salonun yarısı kadar kişi tanışır ve her yere koşturur olmuşuz. Bu da zor bir olay.

TÜBİTAK raporunda bakıyoruz ki, eğer altın şirketi, o bilim insanlarını yönlendirmişse, onun verdiği değerlerle rapor yazılmışsa, altın işletmeciliğinin hiçbir riski yok çıkıyor. Artık hiçbir riski yok, GDO'da da öyle diyorlar, çok alerjik bir cümle olmaya başladı. Yahu, riski vardır da, nasıl çözülür ya da ne yapılabilir diye meslek disiplinleri ve STK'larla oturulur, yetkili kurumlar karşınıza alınır, tartışılır, bir sonuca bağlanılır ve TMMOB'un cevabında da görüyoruz ki, bu konuda da ayakta kalan, mücadele eden, doğruları söyleyen tek kurum kalmış gibi gözüküyor.

Madenlerin tanımına baktığımda ben, bu sempozyum dolayısıyla bu konuyu da öğrenmek zorunda kaldım. Teşekkür ediyorum madenci arkadaşlarıma, madenler önemli ve bazı durumlarda stratejik doğal bir zenginliktir, doğru. Ekonomik açıdan büyük bir değer ifade ederler, doğru. İstihdam ve katma değer yaratma yönleriyle kalkınma ve gelişmeye önemli katkılar sağlarlar, o da doğru, ama her bir doğru her zaman en doğruyu da göstermiyor arkadaşlar. Kimin için doğru bunlar, onu tartışmamız gerekiyor. Benim sunumum tek slayt ve bu arkadaşlar. Güzel bir doğa parçası olduğu için, bu slaytı seçtim.

Devam edersek, bir kere hiçbir riski yoktur kavramını lügatten kaldırmamız gerekiyor, çevre için kimi zararları, tüm madencilik faaliyetlerinin vardır, tarımın da vardır. Biz doğayla en uyumlu tarım modelini savunduğumuz için de birçok mesleğimizle karşı karşıya geliyoruz. Burada dikkat etmemiz gereken

noktaların en önemlilerinden biri, maden işletmeciliğiyle elde edilmesi beklenen yararlar; nedir bu? En büyük yarar, kamu yararadır, yararların, çevreye verilmesi kaçınılmaz zararlarla karşılaştırmasını yapmamız gerekiyor, ama çevreye vereceğimiz zararların telafisi mümkün değilse, bu sefer oturup onu tekrar düşünmemiz gerekiyor.

Kamu yararında bakıyoruz, bugün işletilen madenlerden bazı indirim ve muafiyetler gerçekleşmiş ve kamu payı yüzde 1'lere inmiş. Yüzde 1 kamu payının olduğu yerde, kamu yararından ne kadar söz edilebilir, bu yarar kimin yararadır, şirketlerin yararı. Peki, kazanç, o yukarıda saydığımız maden faaliyetlerinin o kadar faydası kimin faydasıdır, şirketin faydası, halkına bir yararı olmayan ve yığınla riski oluşturan bir faaliyet, halka yararlı değilse, sırf şirketlere yararlı diye ne kadarını savunmamız gerekir? Savunmazsak da birileri kızıyor, kızsınlar.

Çıkarılan altının, sabahki oturumda yüzdelere bahsedilmişti. Araştırdığım kaynaklarda, sadece yüzde 20'sinin bilim ve teknolojiye, yüzde 80'inin takı olarak kullanıldığı bahsediliyor. O zaman, ülkemizde birçok risk göze alınarak girişilen altın madenciliğinin bilim ve teknoloji alanında ne kadar gereksinimimiz olduğunun hesabını yapmamız gerekiyor.

Bir de ben altın madenciliğini severim, kendi bahçemde değil de, komşu bahçe ve komşunun bahçesinde gibi bir tavır içerisinde olmamız da, o yörede yaşayan insanlarımıza büyük haksızlık olur. Sadece o yörede yaşayan insanlarımıza değil, ucu bize de dokunacak, tarım üzerinden birkaç noktayı izah etmeye çalışacağım ben. Örneğin, Kazdağları, en son gündeme

gelen yöremiz, orada resmi raporlarda 1 trilyon ton kaya öğütüleceği, 400 bin ton siyanür kullanılacağı, 2,5 milyon dönüm orman alanının yok edileceği, toz, gürültü, hava, su, toprak kirliliği, vesaire gibi, birtakım risklerden, olumsuzluklardan bahsediliyor.

Siyanür, anlatıldı, hiçbir canlının bir konsantrasyondan sonra önünde durabileceği bir bileşik değil, çok zehirli, birikme şansı da yok ağır metaller gibi ve direkt etkilediği anda, karşısındaki canlıyı yok ediyor. Ağır metalleri yine altın işletmeciliğinin bir riski olarak görüyoruz. Sızar mı, sızmaz mı, baraj yıkılır mı, yıkılmaz mı, yığınla yerde yıkılmış. Amerika'nın Çevre Koruma Daire Başkanlığı 900 havuzunda yaptığı tespitlerin 800'ünde sızma olduğunu görmüş, demek ki, sızabiliyor, sızarsa ağır metal de siyanürüyle birlikte bizlere ulaşıyor.

Ağır metalleri gruplara ayırabiliyoruz tarım açısından, bitki gelişmesi için gerekli olan ağır metaller, bitkilerin gelişimini teşvik eden, yardımcı olan ağır metaller ve direkt bitkide toksik etki yaratan ağır metaller diye. Normalde, ağır metaller, toprakta ya da kayada buldukları yerlerde, insan etkisi olmadığı takdirde, gayet güzel geçiniyorlar, bir sorun çıkmıyor. Örneğin demir, en önemli, en çok bulunan ağır metallerden biri. Çözünürlükleri az olduğu için, bitki tarafından da gereksinimler az olduğu için, bir denge içerisinde alınıyorlar ve bitkide enzim aktivitesi üzerine etkisi var, kloroplast ve çok önemli fotosentez üzerinde etkileri var, kök gelişimi üzerine etkileri var ve bu ağır metallerin az ya da fazla bulunuşu, diğer besin maddelerinin alınımı da etkileyebiliyor. Dolayısıyla,

doğa kendi dengesini kurmuş, ancak işin içerisine insanoğlu girdiğinde, bu dengede bozulmalar meydana geliyor ve toksik etkiler başlıyor.

Topraktaki ağır metallerin hareket ve alımına toprak ph'ı etki ediyor, organik madde ve toprağın kil içeriği etki ediyor ve dolayısıyla altın madenlerinin çevresinde bulunan arazilerde, bu araştırmalar yapılıyor mu, yapılmıyor arkadaşlar. Neden yapılmıyor? Sadece bu değil, bu konuyla ilgili birçok halk yararına araştırmalar yapılmıyor, yapılmamasının nedeni de, AR-GE çalışmaları için üniversitelere çok az kaynak gönderiliyor, gönderilen kaynaklarla da hiçbir çalışma yapılamıyor. Ama altın şirketinin hayrına bir çalışma yapacaksınız, tüm finans kaynakları sonuna kadar önünüzde ve yığınla bilimsel yayın o konuda bulabiliyoruz.

Ağır metallerin, sulara belirmesi, çıkması konusunda, şunları söyleyebilirim: En iyimser analizlerle, balıkların solungaçlarında çökerek, daralma yaparak, onların solunumlarında güçlük yaratıyor. Üreme organlarında, yapılarında bozulmalar yaratıyor ve daha da önemlisi balığın bünyesinde sürekli birikmek suretiyle, yoğunlaşmış bir ağır metal alımına maruz kalıyoruz. Bitkilerde ağır metal alımı, ömürlerinin kısa olması dolayısıyla daha düşük düzeyde oluyor, fakat orada da şu sorunla karşılaşıyoruz: Eğer ki küçük ya da büyükbaş hayvanlar bu bitkilerle besleniyor ve o sudan içiyorlarsa, onlar da uzun ömürlü olduklarından, onların da bünyesinde sürekli birikim yapıyor ve o hayvanları tüketmek suretiyle o ağır metalleri yine bünyemize yoğunlaşmış şekilde alıyoruz.

Ormanlara gelince, orman son maddemdi,

ormanlardan da kısaca bahsedeyim. Aşağı yukarı 300 m'lik bir alanda 1-1,5 km'yi bulan bir çukur açıyorsunuz herhalde madencilik faaliyeti yaparken. Bir kere böyle bir alanın orman içerisinde açılması, orman ekosistemine etki eden bir faaliyet oluyor. O kadar derin bir çukur, çevrenin drenajını etkileyen bir faaliyet oluyor ve etrafındaki ekosisteme de olumsuz yansıyor. Örneğin, Kazdağları'nda ve Ege ve Doğu Karadeniz'de ormanlık alanlarda çoğunlukla altın madencilik faaliyeti yapılmak istenilen yerler. Burada orman fakültelerinin yazdıkları raporlara baktığımızda -az önce Hocamız yapay doğalardan bahsetti de- bizim doğal doğamızda, bu alanlarda önemli bitki alanları, milli parklar, tabiatı koruma alanları, önemli doğa alanları, SİT alanları, gen koruma ve yönetim alanları, vesaire, bir sürü alanlarımız var ve Dünya Sağlık Örgütünün de önemli yerlerden ilan ettiği bir bölgemiz. Çevrenin su kaynakları bu alanda ve açılan her bir, doğaya yapılan her bir müdahale, bu su kaynaklarına da müdahale sayılıyor.

Dolayısıyla, bir faaliyet yürüteceksek, Ethem arkadaş demin meslek gruplarını tek tek saydı, bizi unuttu. Biz de varız o meslek gruplarının içinde, şöyle diyelim. Hata yapmayalım, çok yönlü, ilgili meslek gruplarıyla bir araya gelerek, her yönüyle faaliyet hakkındaki karar vermemiz gerekiyor. En son Maden Mühendisleri Odasının bir cümlesiyle bitireyim, cümleye tam katılmıyorum, ama büyük oranda doğru bir cümle, hoşuma da gitti. "*Çevreye zarar veren madencilik faaliyetleri değil*" diyor, Maden Mühendisleri Odası İzmir Şubesi son Kent Sempozyumunda. "*Çevreye zarar veren şirketlerin gözü doymaz kâr*

hırsları” diyor, hep bir araya gelirse, o madencilik faaliyetinin yapılacağı bahçede oturan arkadaşlarımız da dahil olmak üzere, mesleklerimiz açısından, değerlendirerek faaliyetlere karar vermemiz gerekiyor. Teşekkür ediyorum. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI- Ben de teşekkür ediyorum Ahmet Beye. Ahmet Bey, buradaki fotoğrafın altında eskiden maden mi vardı, işletme mi vardı?

AHMET ATALIK- Yapay doğa yaptık.

OTURUM BAŞKANI- *Evet, sunumunu yapmak üzere Jeoloji Mühendisleri Odası adına Sayın Savaş Dilek Beyi davet ediyoruz.*

Sayın Dilek, Jeoloji Yüksek Mühendisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi mezunu,

1973'ten beri polimetallik ve kıymetli metal aramacılığında çalıştı. 30 yıllık çalışmanın 4,5 yılını özel sektörde geçirdi. 1999 yılında MTA'dan emekli olduktan sonra, danışmanlık ve konusuyla ilgili yayın yapmaktadır. Buyurun Sayın Dilek.

Asit Maden Drenajı

SAVAŞ DİLEK

Jeoloji Mühendisleri Odası

Sayın Başkan, değerli konuklar, değerli dostlar; ben Jeoloji Mühendisleri Odası adına bu sunuyu yapacağım. Çok değişik bir çalışmayı, sunum olarak hazırlamıştım. Programa “Asit Drenajı” başlığı konulunca, daha önce 2008’de İzmir Teknoloji Üniversitesi’nde yaptığım bir konferanstaki konuşmayı temel alan özeti size sunmaya çalışacağım. Zamanın çok yeterli olduğunu da düşünmüyorum. Birçok konuya da benden önceki konuşmacılar değindiler. Konunun başlığı benim adıma “*Asit Maden Drenajı*” diye konulmuş, benden sonraki konuşmacı arkadaş bu konuda uzman, yetkin bir arkadaş; birçok kaynağı da ondan, onun 2004’te verdiği bir konferanstaki (çok doyurucu iki saatlik bir sunumu vardı) notlardan aldım. Sanıyorum bu ay içinde de bu konuda bir boşluğu dolduran çok doğru bir kaynak kitabı da yayınlamış, onu kutlarım.

Programa göre, “Asit Maden Drenajı” adı altındaki sunum, “Maden, Madencilik, Altın ve Çevre” başlığı altında farklı bir sunumla mı(?) karşılaşacağız beklentisini doğurmuş olabilir. Çevre ve genel anlamda “Asit Drenajı”na değineceğim. Öncelikle burada geçecek iki terime açıklık getirmek istiyorum. “Asit Kaya Drenajı’yla” “Asit Maden Drenajı’nın” aynı şey olmadığını, belki işlevsel olarak aynı, ancak başlangıç süreci olarak aynı olmadığını söylemek istiyorum. “Asit Kaya Drenajı” doğal olarak oluşan, insanların hiç müdahale etmediği, yer kabuğunun jeodinamik süreçleri sonucunda ortaya çıkarlar. “Asit Maden Drenajı” ise, tamamen suni, insan faaliyetleri sonucunda ortaya çıkan bir olgu. Bunu başlangıçta söyleyeyim ve Mehmet Karadeniz arkadaşımızın benden sonraki sunumu, asit maden drenajına bağlı “Ağır Metal Sorunu ve Çözümü” olması dolayısıyla da ben asit maden

drenajına çok girmeyeceğim. Sunumu da kısa tutmak istiyorum o yüzden...

Yine de bir başlangıç olarak, hazırladığım sunum şu temel akış içinde olacak. Genelde maden yatakları ve ülkemizdeki yayılımları; maden, madencilik faaliyetlerinin çevreye etkileri; yeni gelişen koşullarda çevre politikaları. Tabii hep çevre çevre diyoruz, ancak gelen süreçte çevre politikalarının nasıl geliştiğini, tarafların konuya nasıl yaklaştıklarını, bunlara çok değinilmiyor. Biraz bunlara girmek istiyorum. Çok farklı bir yaklaşım gibi geliyor insanlara!..

Maden ve Çevre:

Öncelikle Türkiye'deki (çok genel yaklaşımla) maden yayılımlarını üç bölgede toplayabiliriz (metal ve kıymetli metal yataklarını). Biri Doğu Karadeniz, "Volkana Sedimenter" ve "Plütano-Volkanik" maden yatakları (yer isimlerini söylemeyeceğim, ilgi duyan olursa, daha ayrıntılı olarak verebilirim). Diğeride Batı Anadolu (Biga Yarımadası) bölgesi. Burada da "Plütano-Volkanik" maden yatakları yaygındır. Ancak iki ayrı yaş konağında oluşmuşlar (Eosen ve Miyosen). Dolayısıyla yoğunluk o yüzden. Bir de tabii masiflerdeki cevherleşmeler var. Onlar da maden yatakları içeriyor (özellikle kıymetli metaller). Menderes masifi, Kırşehir masifi ve Niğde masifi maden yatakları açısından özellikle öne çıkıyor. Maden ve çevreyi maden yatakları açısından değerlendirirsek: Magmatik ve volkanik olaylara bağlı mineralizasyon ve cevherleşmelerin çevresi, fizikokimyasal sistemler oldukları için, doğal kirletilmiş alanlardır. Bunlara örnekler vereceğim, aşağıda örneklerim var, özellikle

Türkiye'den de çalıştığım sahalarla ilgili örnekler var. Orada belki daha ayrıntılı açıklamalar yapabilirim. Bunların büyük bir bölümü, yerkabuğunun derinliklerinde, bir kısmı da paleoyüzeeye yakın oluşurlar. Oluştukları sistemden ayrılmaları özel fizikokimyasal koşulları gerektirir. Ekonomik olabilmeleri için, çok büyük hacimli olmaları ve de çok fazlı olmaları gerekir.

Bu şekilde (slyt-1) porfiriye bağlı; saçınımlı, ağsal, pirometasomatik, hidrotermal ve epitermal mineralizasyonları gösteren şematik bir kesit. Bir plütano-Volkanik sistemin ne olduğunu gösteren, genelleştirilmiş bir kesit. Burada cevherleşme, yaklaşık 1000 m'lik bir derinliği içerir. Yükselen magmadan ayrılan apofizler ya da sokulumlar, üstteki kayaların içine yerleşmeleri sırasında (tektonikle birlikte gelişirler), kayalarda deformasyon oluştururlar. Dolayısıyla bu deformasyona bağlı kanallar, cevherli eriyiklere kılavuzluk yaparlar. Kanallar ve çevresindeki çatlaklar, cevher mineralleri tarafından dolgulanarak damarları, bir kısmıda yan kayaçla reaksiyona girerek ornatma tipi yatakları oluştururlar.

Burada, sistemin ısısı 500 dereceyle 200 derece arasındadır. Magmanın kimyasına bağlı olarak hidrotermal çözeltilerin sıvı-gaz dengesi, tuzluluk oranları, sıcaklık ve basınç ile Ph'sı da önemlidir. Çözeltilerin asidik (PH<5) veya zayıf asit (PH>5) olması nedeniyle farklı mineral gruplarını oluşturabilirler (hem yan kayaç alterasyonları, hemde cevher mineralizasyonları). Bu onun bir kesitidir. Yanında simgelerle metaller ve alterasyon zonları gösterilmiştir. Örneklersek, Epitermal sistemlere bağlı olarak gelişen

Tablo-1 (genel olarak porfiriyeye bağlı alterasyon ve cevher mineralizasyonlarının, mineralojileri ve sülfür içerikleri, Aral ve Erler, 1981):

Alterasyon (Dıştan İçer Doğru)	Alterasyon Zonu Mineralojisi	Cevherli Mineral Zonunun	
		Tipi ve Mineral İçerikleri	Sülfür içerikleri(%)
Propolitik Alt.	Klorit+kalsit+epidot	(damar ve damarcık)	Pirit kayanın
	Albit+adularya+pirit	kuvars+illit+feldspat+	%2-6'sını oluşturur.
		pirit+(çinkosülfür)+	Pirit>(100-500gr)bakır içerir.
		(kurşunsülfür)+(serisit)	
Arjillik Alt.	Kuvars+kaolinit+		Toplam sülfür:%5,
	Montmorillonit+klorit+(pirit)	pirit+kalkopirit(Cu) bornit(Cu)+kuvars	pirit/bakır(Cu) oranı:23/1
Fıllık(serisitik) Alt.	Kuvars+serisit+pirit+	(<u>Kuvars damarcıkları</u>)	Toplam sülfür:%10
	kaolinit+biyotit+k.felds	kuvars+pirit+kalkopirit+bornit+ moilbdenit	Pirit/bakır:13/1
Potassik Alt.	Biyotit+K.feldspat+	(<u>Saçımlı ve/veya kuvars mikrodamarcıklı</u>)	Toplam sülfür:%3
	Moskovit+anhidrit	Kuvars+pirit+kalkopirit+	Pirit/(Cu)bakır
		Bornit+(molibdenit)+(manyetit)	Oranı:3/1

kıymetli metal yatakları: Asit Sülfat (Ph<5) tipi "Kuars-Alunit" damarları (alunite, diaspor, pirofillite, kalsedonik kuvars) ile Ph>5 çözümlerden türemiş "Adularya-Serizite" tipi (adularya, serizite, fluorite, rodokrozite) kuvars damarları...

Bu tabloyu şundan koydum; esas kirleticiler, ağır metal içerikleri ve asit oluşturma potansiyellerinden dolayı sülfütlü mineral içeren zonlardır. Tabloda da görüldüğü gibi cevherli zonların sülfüt içerikleri (%2 ile 10 arasında) yanı sıra, alterasyon zonlarının da sülfüt içerdikleri görülmektedir. Özellikle "Fillik", "Propilitik" kısmında "Ortaç Arjillik" alterasyon zonları... Dolayısıyla hep cevherli zon ve cevher stoklarının asit drenajı potansiyelinden bahsedilmektedir. Biliyorsunuz cevhere ulaşana kadar, yan kaya hafriyatı söz konusudur. Yani pasalar oluşur. Bu pasaların çok masum olduğu vurgulanır. Yan kaya, yan kaya diye hep geçilir. Hiçbir zaman da kirletici özelliği olduğu söylenmezler. Ben hiçbir yayında da görmedim. Ama burada onu göstermek istiyorum. Biliyorsunuz "Pirit" demir sülfürdür. Bakın hem alterasyon mineralojisinde var, hem de cevherin mineralojisinde... İçerikleri de yüzde olarak gösteriliyor. Sırf bunu izleyicilere sunmak istiyorum. Yani pasalarımızın da çok masum olmadığını söylemek istiyorum. Sözü öz bu.

Bunları geçiyorum, bunlar çok teknik bilgiler. Bu hidrotermal çözümlerin yan kayada oluşturdukları alterasyonların jeokimyasıyla ilgili. Bunlar genellikle hidrasyon, dehidrasyon ve hidroliz, dehidroliz tepkimeleriyle ortaya çıkar. Esas olan katyon ve anyon metasomatizmasıdır. Hidrojen iyonları eklenirken, ona

eşdeğer metal katyonları ortama salınır. Sodyum, kalsiyum, magnezyum, demir ve alüminyum katyonları, tamamen yan kaya silikat kimyasından çözümlenmiş elementlerdir.

Alterasyon kuşakları net eşdeğer metal kaybı gösterir. Yan kayadaki büyük element kayıplarının olduğu iki zon vurgulamak istiyorum. Biri "Fillik", diğeri de "Arjillik" zondur arkadaşlar... Yani burada, 1000 cm³ bir kayadan yaklaşık 3-8 gr/eşdeğer metal katyonlarının kaybedildiği saptanmıştır.

Derinde oluşan, doğal dengede bulunan sülfütlü mineralizasyonlar, jeolojik zaman içinde aşınarak yüzeyleyirler. Dolayısıyla meteorik etkilere açık hale gelirler. Sülfütlü minerallerin oksitlenerek "Asit Kaya Drenajının" oluşması, maden yatakları açısından "ikincil alterasyon zonlarının" ortaya çıkmasına neden olur. Özellikle vurguluyorum, bu bir asit kaya (maden değil) drenajıdır. Çünkü doğal süreçler sonucunda ortaya çıkar. Bu zonlar da oksitlenme olaylarının yanında, erime, iyonlaşma, hidroliz olayları da eşlik eder. Yüzeysel suların hava ile etkin olduğu zonlar da, silikat minerallerinin duraylılığı, esas olarak çözümlenin Ph'sına bağlıdır. Pirit'in yüzeysel sularla yıkanması (oksidasyonu) sonucunda oluşan sülfürik asit (AKD) dolayısıyla ortamın Ph'ı düşer, hidrojen iyon konsantrasyonu artar. Dolayısıyla feldspat ve mafik minerallerde hidroliz hızının artmasına ve silikatlerin bozulmasına neden olur. Hidrojen iyonları, hidroliz ve silikatların bozulmaları için yeterlidir. Oksijen gereksinmediği için su tablası altındaki indirgenme ortamından etkilenmezler.

Sülfürlü mineral yataklarının (yarı kurak iklimlerde) kimyasal bozulma

ve oksitlenme tepkimeleri (AKD) ile üst kesimlerin yıkanması ve aşağı sızarak yer altı su tablasında yeniden çökmesidir. Maden yatakları açısından söylüyorum; birçok ekonomik olmayan maden yatakları, yukarıda anlatıldığı gibi yüzeylemiş, faydalı mineral içerikleri düşük olan zonların yıkanması ile ve $Cu^{++}(Fe^{++},SO_4)$ iyonlarının yeraltı su tablasına kadar taşınıp, yeraltı su tablası ve hemen altında, özellikle bakır birincil sülfür minerallerini(kalkopirite, bornite gibi) ornatarak, ikincil sülfür minerallerine(kalkosite, kovellite,nabit bakır gibi...) dönüşerek zenginleşir ve o yatak ekonomik hale gelebilir(Sivas, Yıldızeli, Çırçır bakır cevherleşmesi). Bu tip oluşmuş, ikincil cevherli zonlara “sementasyon(zenginleşme)” zonu denir. Ekonomik olabilmesi için, üstteki yıkanan zonun kalınlığı, yarı kurak iklim, süreç, aşınma, erozyon taban profilinin konumu gibi olgular çok belirleyicidir.

“Asit Kaya Drenajı’na” ve “Alterasyon zonlarına ilişkin, doğal kirletilmiş alanlardan örnekler veriyorum. Hepsi, kendi arşivimdedir. Bu gördüğümüz (slayt-2), Gümüşhane, Torul-Mastra altınlı kuvars damarlarına ait saha. Görüldüğü gibi, kuvars damarlarının yakın çevresinde dar bir ortaç arjillik(kil) altere zonu, kuvars damarların hemen çeperlerinde, kuvars-serizit altere zonu var. Dışa doğru rengi giderek koyulaşan zon, aslında propilitik dediğimiz pirit içeren altere zonedir. Orada renk çatlak ve kırıklar boyunca açılır, dışa doğru koyulaşır. Bu bir asit kaya drenajıdır. Giderek ortamdaki piritlerin çözülmesi, Ph^1 düşünce çevredeki volkanik kayanın silikatli minerallerini bozmuştur(hidrojen metasomatizması). Ortamı giderek tekil

minerale, yani kil mineraline dönüştürür. Bunun önemi şudur: (AKD) sadece ağır metal toksitesi ve asitli sularla çevre açısından tehdit oluşturmaz, kayaları monominerali (kil) hale dönüştürerek çevre ve ekosistemin yıkılmasına neden olur. Buna örnek (slayt-3), Artvin, Yukarı maden: Asit sülfat tipi dediğimiz, kuvars-alümit damarlarının olduğu, “ileri arjillik” tamamen kile dönüşmüş zon. Gördüğünüz gibi hiçbir bitki yok!..

Slayt-4: Bu da yine “ileri arjillik” zon. Artvin, Ardanuç, Gümüşhane köyü, “Bakır-porfiri yatağı”. İleri arjillik zonun nasıl ekosistemi yıktığını gösteriyor. Milyonlarca yıllık bir süreçte dahi, orada ekoloji gelişmemiş!.

Slayt-5: Aynı sahadan, burada tabii çok özel bir durum, “ileri arjillik” altere zon içinde, tam Gümüşhane madeni yüzleklerinin kuzeyi, derenin yamacında. Bu gördüğümüz aslında arkadaşlar kireçtaşı. Görünen tabii ki değil, kireçtaşı yıkılmış. Burası ”götite-jarosite ve serizite” dönüşmüş, kireçtaşı diye bir şey yok.

Slayt-6:Yine aynı saha, burada da ikinci faza ilişkin ileri arjillik zon içinde, altın içeren sülfürlü ağsal kuvars damarları.

Slayt-7: Torul-Mastra’dan, propilitik zona ilişkin yakın çekim iki foto: sağdaki, çatlaklar boyunca kısmen (AKD)’ye bağlı killeşme ve limonitleşme başlamış, zon propilitleşmeye özgü yeşil renkli, soldaki; (AKD) gelişmiş, ikincil killeşmeye özgü aklaşma ve çatlaklara yönelmiş limonitleşme...Zon, “süperjen arjillik”e dönüşüyor. Tipik bir asit kaya drenajıdır. Yani madenler öyle çok masum kaynaklarımız değil.

Madencilik ve Çevre:

Madencilik faaliyetleri diğer endüstri faaliyetlerine göre çevrenin fiziksel ve kimyasal olarak bozulmasına direk nedendir. Doğası gereği alternatif yer seçimi şansı bulunmadığından, çoğu zaman tarım, orman ve canlı yaşam alanlarını, tarihi ve doğal sit alanlarını bozma, az-çok zarar verme durumu ile karşı karşıya kalınmaktadır.

Madencilik ile ilişkin faaliyetler birkaç aşamada olup, her birinde doğa farklı olarak zarar görür. En zarar verici faaliyetler: Maden işletme (çıkarma), zenginleştirme, metal tasfiyesi ve kazanılması gibi işlemlerden dolayı ortaya çıkan kirlenmelerdir. Bununla birlikte madenin büyüklüğü ve fizikokimyasal yapısı ile faaliyetin süresi önemlidir. Açık ocak maden işletmeciliğinde doğa tahribatı üretim sırasında doğrudan olmaktadır. Kıymetli metal madenciliklerine gelince, bunların diğer madencilikten farkı var arkadaşlar. Çünkü milyonda bir değerlerinde ekonomik olabilmeleri için, çok büyük miktarlarda işletilmeleri gerekir. Dolayısıyla doğayı çok büyük hacimlerde kazmanız gerekecek!..

Slayt-8: Madencilik çalışmaları ve atıkların, yer altı ve yüzey sularına etkilerini gösteren şematik kesit. (Wilkin, 2007)'den.

Madencilik çevre etkileri:

Hava-su-toprak kirliliği (fiziksel-kimyasal), estetik kirliliği (topoğrafya-morfolojinin bozulması), gürültü kirliliği, ekolojik dengenin nicel-nitel bozulmasıdır.

Cevhere ulaşmak için kazılan örtü ve faydalı mineral içermeyen altere zonların

(pasa) büyük hacimlerde depolanması, cevher zenginleştirme işlemlerinden itibaren oluşan ince taneli atıkların depolanması (hem arazi kaybına nedendir, hemde uzun süreli kontrol gereksiniminden dolayı su ve toprak kirliliğine nedendir), faydalı element ve/veya minerallerin zenginleştirilmesi ve kazanılması sırasında prosese katılan kimyasallarla kirlenmiş sıvı ve katı atıkların depolanmasıdır.

Sülfürlü mineralizasyon ve alterasyon içeren maden işletmelerinde ve sonrasında ortaya çıkan “**Asit Maden Drenajı**”(AMD) ve bununla birlikte oluşan ağır metal kirliliği çevre ve canlı yaşam için çok büyük risk oluşturur.

Yukarıda ana başlıklar altında özetlediğimiz önemli çevre konuları içinde, özellikle su ve toprak kaynaklarının ağır metallerce ve toksik elementlerce kirlenmesi ile asit maden drenajı (AMD) öne çıkmaktadır. Bu tip kirlenmeler, atık depoları ve atmosfer etkisine açılmış galeri-ocak şevlerinden itibaren oluşan sızıntılarla olabileceği gibi, atık depoları için yapılan kaya/toprak dolgu barajlarının çökmesi sonucunda ortaya çıkan büyük ölçeklerde ağır metal kirlenmelerini dolayısıyla bölgesel felaketlere neden olmaktadır. AMD, düşük Ph'nın yanı sıra, içerdiği yüksek sülfat ve ağır metal konsantrasyonlarından dolayı çevreyi-bölgeyi olumsuz yönde etkilemektedir. AMD başladıktan sonra durdurulması çok zor ve kontrolü çok pahalıdır. Dolayısıyla AMD, fizibilite çalışmaları sırasında doğru tahmin edilmeli, jeokimyasal modelleme çalışmaları yapılmalı ve ÇED süresince irdelenerek doğru işletim ve yönetim projeleri ortaya konmuş olmalıdır.

Asit Maden Drenajında dört temel faktör rol oynar. 1. Asitide, 2. Tuzlanma, 3.

Metal Toksikitesi, 4. Sedimentasyon. AMD, sadece su kirliliğine neden olan tek yönlü bir kirletici değil, aksine hem doğrudan, hemde dolaylı olarak sayısız sorunlara yol açan, ekonomik sonuçları şaşırtıcı derecede büyük olan bir sorundur. Tüm sülfürlü mineralleri jeokimyasal reaksiyona girerek ortamdaki uzaklaştırılana dek devam eder (Karadeniz, JMO, 2004).

Sonuç olarak, Madencilik'in çevre ilişkilerinin minimize edilerek yönetilmesinde: Atıkların cins ve miktarlarının belirlenmesi, atık gölet depolarının uzun süreli jeoteknik duraylılıklarının doğru belirlenmesi, atıklardaki kirleticilerin uzun dönemdeki davranışlarının kestirilmesi, kontrol ve arıtma sistemlerini de öngören projelerin geliştirilmiş olması şeklinde özetlenebilir. Madencilikten elde edilecek ekonomik yarar, fayda-maliyet analizlerinde; doğuracağı çevre sorunlarının giderilmesini de (yatırım-işletim) öngören bir bütün olarak değerlendirilmiş olmalıdır. Burada esas temel alınması gereken, şimdiki kuşakların ihtiyaçlarını karşılarken, gelecek kuşakların büyük maliyetler ödemesinin önüne geçilmesi için sorumluluklarımızın bilincinde olmamızdır.

Bu da biraz slayt göstereyim, Sayın Başkan izin verirseniz. Slayt-9: Balıkesir, Balya; Osmanlı-Cumhuriyet döneminde işletilmiş, Kurşun-Çinko madeni kalıntılarından bir görünüş. Üstteki fotoğraf stok alanı, hâlâ da orada bir malzeme var, alttakide pasa alanı. Slayt-10: Merzifon, Gümüşhacıköy-Gümüş istasyonu (1991), Osmanlı döneminde en çok işletilen madenlerden bir tanesi, bu cüruf, yaklaşık 10 m'ye yakın kalınlıkta, yayılımı da 50 hektarın üzerinde. Slayt-11: İzmir, Bergama,

Ovacık madeni işletme, atık deponisi ve pasa sahasından. 2007 yılındaki uydu fotoğrafı, burada gördüğümüz gölgeli boşluk, açık ocak işletmesidir, yanında atık havuzu var. Slayt-12: Bergama-Ovacık, 2009 uydu fotoğrafı. ikisini karşılaştırdığımızda, Dikili Ovası'nda da büyük pasa yığınlarını görmemiz mümkün. Çünkü, 1997 ÇED'indeki projelerinde açık ocak işletme derinliği ile 2004 ÇED'indeki açık ocak işletme derinliği yaklaşık iki katına çıkmış!..

Slayt-13,14,15: Uşak, Eşme-Kışladağ (2008), M., Sakaryalı'dan. Açık ocak ve yığın liçi sahasından görüntüler. Bir de yurtdışından bir kaç örnek, Dr. A., Karababa'dan. Slayt-16,17,18,19,20,21,22,23: Papua Yeni Gine, Grasberg Madeni (3000m.). Bir doğa katliamı!.. Gazeteci, Ö., Akdemir'den (2007), KTTC, Lefke, Güzelkonak Slayt-24,25,26,27,28: CMC Altınlı Bakır Maden sahası, terk edilmiş atık havuzları, AMD ve çevre kirliliğinden ibret verici örnekler!..

Yeni Gelişen Koşullarda Çevre Politikaları:

1980 ve sonrasında dünya madencilikinde ve çevre politikalarında ne gibi gelişmeler olmuş? 1950-80 yılları arasında dünya nüfusu iki kat artarken dünya ekonomisi beş kat artmıştır. Tüketime dayalı büyüme anlayışı aşırı doğal kaynak tüketimine neden olmuştur. "Sadece sanayide üretim artışı ve kar marjını öngören, üretim şeklinin kalitesini göz ardı eden serbest piyasa ve özel sektör ağırlıklı bu politikalar, doğal ve sosyal dengelerin ileri derecede bozulmasına neden olmuştur.

Çevre teknolojilerinin geliştirilmesi belki

lokal geçiçi çözümler getirmiştir. Ancak getirilen yeni teknolojik çözümler doğanın daha fazla tüketilmesi paradoksunda içermektedir. 2000’li yıllar doğal çevrenin hızla yok olmaya başladığını gündeme getiren olaylarla öne çıkmaktadır. “Katrina kasırgası, New Orleans, Avustralya yangın ve sel felaketleri” gibi... Kimi bilim çevreleri, küresel ısınma ile birlikte, Grönland buzullarının erimesinin artık geri çevrilemez bir noktaya geldiğini, Kalhari çölünün ikiye katlandığını, Pasifik kıyısındaki kimi canlı eko sistemlerinin çökmüş olduğunu öne sürmektedirler.

Buna koşut olarak, 1950’lilerden günümüze çevre politikalarında ne gibi gelişmeler olmuştur. Özet olarak:

1. Ekonomik Gelişmeci Yaklaşım (1950’lere kadar). Her şey insan için anlayışının temellendirdiği politikalar.

2. Çevre Korumacı Yaklaşım (1950-1987). Neoliberal politikaların çevreye bakışı olan, Çevre/ekoloji sorunlarını piyasa ekonomisiyle birleştiren bir anlayışı öne çıkarır. Buna göre kirleten öder!.. Paul Hawken’in “Ticaretin Ekolojisi” (Harper Business, 1993) adlı çalışmasında çevre/ekoloji sorunlarını ek vergilerle maliyeti artırarak caydırıcı olunabileceğini öne sürer.

3. Kaynak Yönetimci Yaklaşım (Sürdürülebilir Kalkınma): 1987 Birleşmiş Milletler Komisyonu ortak girişimi olarak ortaya konmuş, liberal ve piyasacı sosyal bilimciler tarafından savunulan, insan odaklı bir anlayışı temel alır. Bir anlamda, “ekonomik, sosyal ve çevresel” faktörlerin eşgüdüm içinde yönetilmesi iyimserliğini kamuoyuna pompalar!.. Çevreden, kalkınmanın ekonomik boyutlarına, hatta sosyokültürel boyutlarına kadar uzanan

geniş bir yelpaze... Bu konu UNESCO tarafından on yıllık eğitim programları ile tüm ülkelerde, özel sektörün “sosyal sorumluluk” projelerine yönelmesini amaçlayan bir çalışmayla gündeme gelmiştir.

Ekoloji/piyasa ilişkisi üzerine Jean Paul Marechal, Le Mond Diplomatik’teki (ekim, 1996) makalesinde: “Ekonominin insan yaşam sisteminin bir parçası olduğu, insan yaşam sisteminin ise biyosferin (küresel yaşam sisteminin) bir alt birimi olduğunu vurgulayarak, ekonomiyle ilişkin bir mantıkla (piyasacı) çok daha bir üst sistemin sorunlarının çözülemeyeceğini söylemektedir

Büyümeye dayalı ekonomik politikalar; büyümenin GSMH artışı ile ölçülmesi, sermayenin kıt faktör oluşu nedeniyle “kar ençoklaması” gibi sermaye odaklı, sermayenin çıkarları doğrultusundaki anlayışı temellendirmektedir. Buna karşı çıkan kimi sosyal bilimciler, “önce çevre” yaklaşımlarını öne çıkararak, kısa sürede kâr ençoklamasının yerine, kullanılan kısıtlı kaynağa göre, “katma değer” ençoklamasını aldığıında, kısmen de olsa bu durum çevreye olumlu olarak yansır ve “doğal kaynak korunumu” öne çıkar eleştirisini yapmaktadırlar. Artık işletmeler kar artışlarına göre değil, yarattıkları “katma değer” ve katma değer içindeki “ücret” payına göre değerlilik kazanır yaklaşımındalar.

4. Ekolojik Yaklaşım: 20. Yüzyılın sonlarından itibaren önce “Doğa Bilimciler ve Ekolojistler” tarafından kamuoyunun gündemine getirdiği “Ekocu” bir yaklaşımdır. Temeline “Sürdürülebilir Yaşamı” alan; insan odaklı, salt kalkınmacı ekonomikbüyümeyevekapitalizmeeleştirel

bir anlayışı simgeler. İnsanında “Ekolojik Çevrimin” bir parçası olduğu dolayısıyla esas olan “yaşamın” sürdürülebilmesidir. İnsanlığın tüm gereksinimlerinden önce, biyolojik varlığını sürdürebileceği bir doğal çevreye sahip olması gerekir anlayışıdır. Dolayısıyla yönetenlerin birinci görevi bunu güvence altına almaktır, yaklaşımını öne çıkarırlar.

Son yıllarda “Madencilik ve Çevre” politikalarında da yeni yaklaşımlar söz konusudur. Enerji ve doğal kaynak korunumu, geri dönüşüm ve hacimsel madencilik gibi... “Bir hammadde buna bağlı bir değer üretir” anlayışındaki “DEĞER Madencilikten”,

atıkların ortadan kaldırılması konulu çalışmalarında göz önüne alan, “yeniden değerlendirilmeyen ve tüketim döngüsüne katılmayan her şey bir hacim sorunudur” yaklaşımını da içselleştiren “Hacimsel Madencilik” anlayışına geçilmektedir.

Yukarıdaki saptamalardan sonra yerbilimciye düşen görev, potansiyel olarak zarar verecek yapı-oluşum ve faaliyetleri saptamak, karar veren ve plan yapan yetkililere bu bilgileri aktarmak, zararları en aza indirmek için yerbilimsel seçenekler üretmektir. Diğer taraftan da kamuoyunu yeteri kadar doğru bilgilerle donatmaktır. Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI- *Savaş Beye biz de teşekkür ediyoruz. Aslında tabii madenler çok masum değil derken, herhalde madenleri suçlama yerine, biraz önce Ahmet Beyin dediği gibi, herhalde gözü doymaz şirketler asıl suçlular demek gerekir diye düşünüyorum. Yani madenlerin suçluluğu soyut bir kavram diye düşünüyorum, teşekkür ediyorum.*

Son konuşmamızı yapmak üzere, “Ağır Metaller Sorunu ve Çözüm Önerileri” konusunda Sayın Mehmet Karadeniz’i davet ediyorum.

Sayın Karadeniz, 1961 Giresun Eynesil

doğumlu, 1983’te İstanbul Teknik Üniversitesi Maden Fakültesinden, 1998’de ABD’de bir üniversiteden, uzun ismi söylemeyeceğim, mezun olmuştur. Aynı yıl MTA Genel Müdürlüğünde göreve başlamış, 1999-2002 arasında Birim Yöneticisi, 2003-2006 arasında da Daire Başkanlığı yapmıştır. Bu arada 2005 Yılında Genekurmay Başkanlığı Harp Akademileri Komutanlığına bağlı Milli Güvenlik Akademisini bitirmiştir. Halen Hacettepe Üniversitesinde doktorasını sürdüren Karadeniz’in yayınlanmış iki kitabı, 30 kadar bildiri ve makalesi bulunmaktadır.

Ağır Metaller Sorunu ve Çözüm Önerileri

MEHMET KARADENİZ

Maden Y. Mühendisi

Herkese merhabalar, bu salonda bulunan herkese sabrı için bir kere teşekkür etmek lazım, bu kadar direnebilen insanlara saygı duymak lazım her şeyden önce.

ÖZET

Madencilik sektörünün, çevresel etkileri bağlamında en fazla irdelenen alanlarından biri olan altın madenciliğinde önemli hususlardan biri de ağır metaller sorunudur. Altın yataklarında hemen her zaman görülen

metaller, özütleme esnasında çözünerek çözeltiliye geçmek veya çözünmeyip katı kısım içinde kalarak, eğer asit drenaj gelişimi söz konusu olursa, asidite etkisiyle çözünmek suretiyle suların kirlenmesine sebep olabilir. Özütleme sırasında çözünen metaller, siyanürün arıtılması ile birlikte çözeltiden uzaklaştırılabilir. Asit drenaj meydana gelmesi olasılığı varsa bile, alınacak önlemlerle asit oluşması ve dolayısıyla, metallerin çözünmesinin engellenmesi zor değildir.

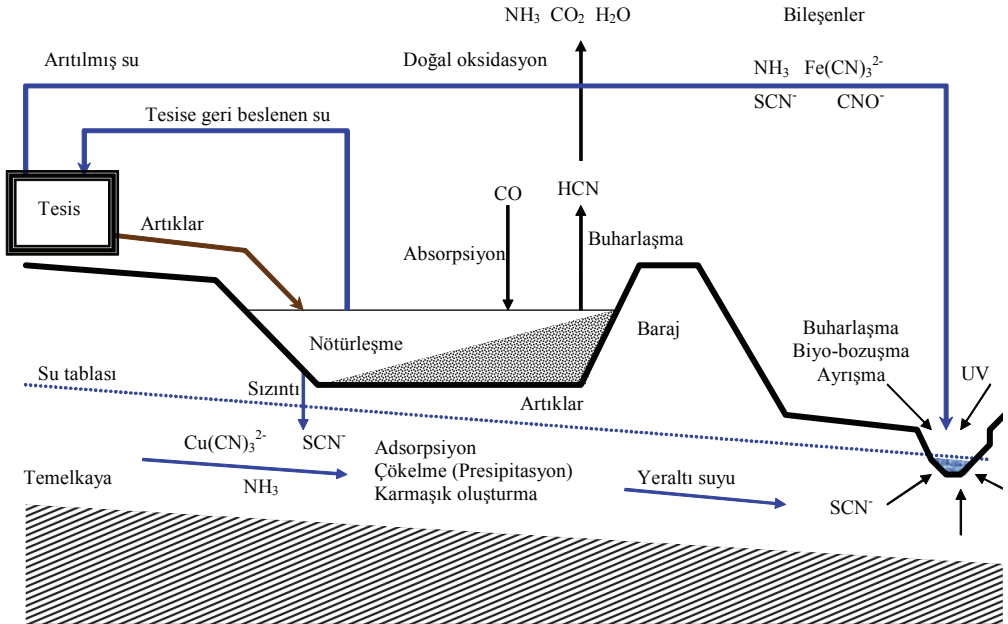
1 GİRİŞ

İnsanoğlunun, kullandığı ilk metal olan bakırdan dahi önce tanındığı belirtilen altın (Mullen and Parrish, 1998), Sanayi Devrimine dek gizemli gücü, sonrasında ekonomide oynadığı rol ve nihayet, 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren, madenciliğinin çevreye etkisi ile daima gündemde kalmıştır.

Temelde altın madenciliğinin, yerkabuğundan çıkarma (açık ya da kapalı işletme), hazırlama (kırama, öğütme, sınıflama) ve zenginleştirme bağlamında, diğerlerinden farkı yoktur. Siyanürle çözeltilmeye alınması ve düşük tenörlü olması, kimilerince, çevresel manada, onun öteki metallere göre ayrı değerlendirilmesine neden olmaktadır. Oysa siyanürleme (Şekil 1), farklı kimyasallarla bakır, nikel, molibden, kobalt ve gümüş (siyanürle çözeltilmeye alınır) gibi genelde tenörleri

düşük birçok metalin kazanılmasında uygulanan hidrometalurjik süreçlerden biridir. Bu metallere madenciliğinde de büyük miktarda artık söz konusudur. Gereken önlemler alınmadığı takdirde, aynen diğer madencilik faaliyetlerinde olduğu üzere, çevresel açıdan sorunlarla karşılaşılması doğaldır. Tabiatıyla, altın madenciliği-çevre ilişkisinde, üzerinde odaklanılan konu siyanürdür. Olası çevre kirliliğinde, zehirli oldukları için, serbest siyanürler ile orta kuvvetli ve zayıf metal siyanür karmaşıklarını kapsayan zayıf asitte çözülebilen siyanürler (weak acid dissociable -WAD) önem taşır.

Ortamdaki siyanür cevher mineralojisine ve serbestleşme tane boyutuna bağlı olarak tercih edilen altın kazanım sürecinin bir parçası iken, metallere varlığı yatağın mineralojik yapısıyla ilintilidir. Altın yataklarının türüne göre, metal içeren

Şekil 1. Artık havuzu ve yeraltı suyu çevresinde siyanür ile çözünen metallerin izlediği yollar (T. W. Higgs Associated Ltd., 1995)

bir mineral herhangi bir yatakta değişik oranlarda bulunabilir veya hiç olmayabilir. Ama sıklıkla görülen elementler arasında Ag, Cu, Pb, Zn, Fe, As, Sb, Ni, Co, Cd, Hg, Mo, Sn, W, Bi, Pt, P, Se ve Te sayılabilir. Siyanürün altın haricindeki metallere ilgisi de kuvvetlidir ve siyanürleme sürecinde metaller çözünerek siyanürle karmaşıklar yaparlar.

Cevher bünyesinde siyanürlü çözeltilerde çözünebilir sülfürlü, oksitli veya karbonatlı metalik mineraller varsa, bazı koşullarda, altın-siyanür temasını engelleyerek, siyanür veya oksijen tüketerek, altının çözeltiye geçme verimini düşürerek ve altını kendi yüzeylerine soğurarak altın kazanımını güçleştirirler (refrakter cevherler). Bu durum, verimi arttırmak için fazladan pirometalurjik, hidrometalurjik veya biyolojik işlemleri gerekli kıldığından, teknolojik sorun ve aynı zamanda ilâve gider demektir.

Çözeltiye geçip siyanürlerle karmaşıklar yapma neticesinde, çevresel tehlide dönüşen metaller için, süreç sularının alıcı ortama bırakılmadan önce arıtma işlemlerine tabi tutulması gerekir. Katı kısımda kalanlar da, özellikle demir sülfür mevcutsa, asit drenaj oluşumuyla birlikte suların kirlenmesine yol açabileceğinden önemlidir. Dolayısıyla, cevher bünyesinde, ekonomik olmayan metal varlığı hem teknik ve ekonomik, hem de çevresel temelde istenmez.

Metal dendiğinde, irdelenmesi gereken bir başka nokta “ağır metal” kavramıdır. Özgül veya atom ağırlığı yüksek metal olarak algılanan ağır metalin, genel kabul görmüş bir tanımı yoktur. Kimyadan biyolojiye, tıptan tarıma kadar yoğunluk, atomik sayı, atomik ağırlık veya kimyasal özelliklere,

hatta zehirliliğe dayanan birçok farklı tanımlamaları yapılmaktadır. Uluslararası Saf ve Uygulamalı Kimya Birliği'nin (International Union of Pure and Applied Chemistry -IUPAC) bir raporunda; “Ağır metal terimi anlamsız ve yanlış yönlendirici” diye nitelendirilmiştir (Duffus, 2001). Kesin sınırlar çizilememek ve bilimselliği tartışmaya açık olmakla beraber, yine de, ağır metal denildiğinde, “İlgililerin, en azından çevre konusunda, ağır metal algısı birbirine yakındır” denilebilir.

Metallerin yalnızca zehirleyici etkileri yoktur. Organizmadan organizmaya değişen oranlarda ve metalin cinsine göre, canlı bünyelerinde bulunmaları bazen hayati niteliktedir. Ancak belirli konsantrasyonun üzerine çıktıkları takdirde, canlının türüne, metal iyonunun yapısına, alınış şekline, koşullara ve bünyeye bağlı olarak olumsuz etkileri görülmeye başlanır.

Metal, yayılma kaynağını terk ettikten sonra, aynı zamanda canlı barındıran toprak ve sular gibi alıcı ortamlara geçer. Ya doğrudan veya besin zinciri yoluyla da canlı bünyesine taşınırlar. Kimyasal ve biyolojik yollarla atılmadıklarında ise birikirler. Neticede, canlı yaşamını tehdit edebilirler.

2 OLASI SÜREÇLER

2.1 Minerallerin Siyanürlü Çözeltideki Davranışı

Altın yataklarında; oksitli, sülfürlü, karbonatlı, silikatlı, arsenitli, antimonitli ve metalik olmak üzere çok sayıda farklı mineral bulunabilir. Dolayısıyla, çözeltiler, minerallerin çözünürlük davranışları (Çizelge 1) çerçevesinde kimyasal açıdan oldukça karmaşık yapı göstermektedir.

Metal	Mineral	Kimyasal Formül	Çözünürlük (%) (24 saat)
Altın	Kalaverit	AuTe ₂	Kolay çözünür
Gümüş	Arjantit Prustit Pirarjirit	Ag ₂ S Ag ₃ AsS ₃ Ag ₃ SbS ₃	Kolay çözünür Az çözünür Az çözünür
Bakır	Azurit	2CuCO ₃ .Cu(OH) ₂	94.5
	Malakit	CuCO ₃ .Cu(OH) ₂	90.2
	Kalkozin	Cu ₂ S	90.2
	Metalik bakır	Cu	90.0
	Kuprit	Cu ₂ O	85.5
	Bornit	FeS.2Cu ₂ S.CuS	70
	Enarjit	3CuS.As ₂ S ₅	65.8
	Tetraedit	4Cu ₂ S.Sb ₂ S ₃	21.9
	Krizokola	CuSiO ₃	11.8
	Kalkopirit	CuFeS ₂	5.6
Çinko	Smitsonit	ZnCO ₃	40.2
	Zinkit	ZnO	35.2
	Hidrozinkit	3ZnCO ₃ .2H ₂ O	35.1
	Franklinit	(Fe, Mn, Zn)	20.2
	Sfalerit	O.(Fe, Mn) ₂ O ₃	18.4
	Jelamin	ZnS	13.4
	Villemit	H ₂ Zn ₂ SiO ₄	13.1
		Zn ₃ SiO ₄	
Demir	Pirotin	FeS	Kolay çözünür
	Pirit	FeS ₂	Az çözünür
	Hematit	Fe ₂ O ₃	Az çözünür
	Manyetit	Fe ₃ O ₄	Çözünmez
	Siderit	FeCO ₃	Çözünmez
Arsenik	Orpiment	As ₂ S ₃	73.0
	Realgar	As ₂ S ₂	9.4
	Arsenopirit	FeAsS	0.9
Antimuan	Stibinit	Sb ₂ S ₃	21.1
Kurşun	Galen	PbS	Yüksek alkalın ortamda çözünür

Çizelge 1. Metalik minerallerin siyanür çözeltisindeki çözünürlüğü (Habashi, 1967)

Görevi altın ve/veya gümüşü çözmek olan siyanür cevherdeki mineraller, ortamda bulunan kimyasal maddeler, metal iyonları ve diğer iyonlar ile de tepkimeye girebilmektedir. Neticede, eğer cevherde çözünebilen metalik mineraller mevcutsa, bir kısım metal sıvı faza geçmekte, aktif karbona soğurma seçimli bir işlem olduğundan da, sonraki aşamalarda sıvı ile birlikte hareket etmektedir. Ortamda ayrışmalar sonucunda serbest siyanürler oluştuğu gibi, metaller kimisi zayıf, kimisi de kuvvetli metal siyanür karmaşıkları yapabilmekte ve ayrıca, başka siyanür türevleri ortaya çıkmaktadır. Burada gerçekleşen tepkimeler sonucu ortaya çıkan ürünler, sadece kazanma verimi üzerinde etkili olmakla kalmamakta, sürecin sonraki aşamalarında da önem kazanmaktadır.

Çizelge 1 incelendiğinde, açıkça görülmekte ki, altın ve gümüş mineralleri dışında kolay çözünme özelliği gösterenler bakır mineralleridir. Azurit, malakit ve kalkozinin çözünürlükleri 24 saatlik bir süreçte %90'ların üzerine çıkmakta, sıcaklık yükseltildiği takdirde, bazı mineraller için çözünürlük değeri %100'e ulaşabilmektedir. Tetraedrit, krizokola ve kalkopirit daha az olmakla birlikte, diğer mineraller de kayda değer ölçüde çözünebilmektedir.

Altın yataklarında en sık görülen arsenik minerali arsenopirittir. Ayrıca realgar, orpiment ve stibinite de rastlanır. Çözünürlüğü, bazı sülfürlü ve karbonatlı minerallere kıyasla oldukça düşük olmasına rağmen, arsenik ve antimuan mineralleri arasında en yüksek olan orpimenttir.

Demir mineralleri arasında, sudaki çözünürlüğü de yüksek olan markasit ve pirotin hariç, diğerleri ya çok az

çözünmekte veya hiç çözünmemektedir.

Çinko mineralleri ise, başta sfalerit, smitsonit, zinkit ve hidrozinkit olmak üzere, siyanürlü çözeltide kısmen çözünürler.

Altın yataklarında galen (PbS) dışında kurşun mineraline pek rastlanmaz ve flotasyon işlemlerinden de bilinir ki, siyanürün galen üzerinde bir etkisi yoktur. Galen, ancak yüksek alkalın koşullarda çözünmektedir.

Çözeltilinin oksijen ve siyanür derişimi, malzeme tane boyutu, karıştırma hızı, süre, sıcaklık, pH ve minerallerin tenörleri çözünme miktarını etkileyen, tepkimelerin gerçekleşip gerçekleşmemesinde etkin olan parametrelerdir.

2.2 Metallerin Siyanürlü Çözeltideki Davranışı

Gümüş ve altın genellikle bir arada bulunur. Cevher içinde yer alan gümüşün tenörü ekonomik ise, altın ile birlikte çözümleneceğinden, gümüş mineralinin çözünmesi genelde istenen bir durumdur. Cevher bünyesinde ekonomik değer taşımayacak düzeyde bulunan diğer metallerin çözünmesi ise istenmez.

Bakır: Altın yataklarında bakır mineralleri sıklıkla bulunur. Bunun da ötesinde, sülfürlü bakır yatakları genellikle altın içermektedir. Bu bakımdan, kazanım süreçleri esnasında bakır minerallerinin siyanürlü çözeltilerdeki davranışı önem taşımaktadır. Çözünen bakır mineralleri siyanürlerle tepkimeye girerek $CuCN$, $Cu(CN)_2^-$, $Cu(CN)_3^{-2}$ ve $Cu(CN)_4^{-3}$ gibi bakır siyanür karmaşıkları meydana getirmektedir.

Bakırın oksitlenmesi iki kademelidir, ama

siyanür varlığında iki değerlikli bakır duraylılığını koruyamaz ve bir kısım siyanürü oksitleyip, ardından CuCN halinde çökler. Ancak, yeterli miktarda siyanür mevcutsa, presipitasyon gerçekleşmez ve Cu(CN)₃⁻² karmaşığı oluşur. Siyanürlü çözeltilerde en sık rastlanan da budur (T. W. Higgis Associated Ltd., 1995). Çözeltide ayrıca, bakır siyanürler dışında, suda çözünür sülfür iyonu oluşur. Sülfürün oksitlenmesi sonucunda da tiyo-sülfat ve sülfat iyonları meydana geldiği görülür (Çelik ve diğerleri, 1998). Öte yandan, sülfür iyonu oksijen ve su ile tepkimeye girerek tiyo-siyanat verir:

gelir. Çözünürlüğü diğerlerine nazaran fazla olan orpiment, kireç ilâvesiyle çözeltili pH'nın yükseltilmesine bağlı olarak ortamda bulunan Ca(OH)₂ ile tepkimeye girerek Ca₃(AsO₃)₂ verir. Ayrıca, orpimentin OH⁻ iyonlarına ilgisi vardır. Bunu bir dizi tepkime izler ve sonuçta As oksitler oluşur.

Demir: Çözünürlüğü diğerlerine oranla çok daha yüksek olan pirotin, öncelikle çözeltideki oksijenle tepkiyerek sülfata dönüşür. Ardından gelişen tepkimelerle hem demir siyanürler, hem de bazı oksitlenme ürünleri meydana gelir. Demir siyanürle kuvvetli olarak nitelenen ve zor

Çizelge 2. Tesis atık sularında rastlanan metal siyanürler (Sparrow, Woodcock, 1988)

Siyanürün Türü	Örnek
Basit Bileşikler Kolay Çözünen	NaCN, KCN, Ca(CN) ₂ , Hg(CN) ₂ , NH ₄ CN
Zor Çözünen	Zn(CN) ₂ , CuCN, Ni(CN) ₂ , AgCN, AuCN, Fe ₂ Fe(CN) ₆ , Cu ₄ Fe(CN) ₆
Zayıf Bileşikler	Zn(CN) ₄ ⁻² , Cd(CN) ₃ ⁻ , Cd(CN) ₄ ⁻² , Zn(CN) ₂ (OH) ₄ ⁻²
Orta Kuvvetli Bileşikler	Cu(CN) ₂ ⁻ , Cu(CN) ₃ ⁻² , Cu(CN) ₄ ⁻³ , Ni(CN) ₄ ⁻² , Ag(CN) ₂ ⁻ , Fe(CN) ₆ ⁻³
Kuvvetli Bileşikler	Fe(CN) ₆ ⁻⁴ , Co(CN) ₆ ⁻⁴ , Au(CN) ₂ ⁻ , Hg(CN) ₄ ⁻²

Bakır ile değerli metaller arasında siyanür iyonuyla karmaşık oluşturmak için rekabet olacağı görülmektedir. Nihayetinde, bir kısım bakır sürecin sonuna dek değerli metalle birlikte hareket etmektedir.

Arsenik ve Antimuan: Bu minerallerin çözünürlüğünde ortamın alkalın olması çok etkin bir parametredir. O nedenle, ortamda arsenik ve antimuan siyanür karmaşıkları değil, oksitlenme neticesinde tiyo-arsenit, tiyo-antimonit, arsenat ve antimonat vb. tepkime ürünleri meydana

çözünen karmaşıklar (Çizelge 2) yapar. Bunun ötesinde Co, Cd, Cu, Pb ve Ni gibi metallerle de Fe₂Fe(CN)₆, Cu₄Fe(CN)₆, Cu₂Fe(CN)₆ ve Co₃(Fe(CN)₆)₂ gibi kuvvetli siyanür karmaşıkları oluşturur.

Çinko: Altın veya gümüşün çözüldürülmesi işlemlerinde, çözeltili içindeki çinko siyanür karmaşıklarının ve diğer çinko bileşiklerinin temel kaynağı ya sfalerit (ZnS) ya da altının çöktürülmesi amacıyla, çinko tozu (talaşı) kullanımındır (Merrill Crowe süreci).

Çinko içeren siyanürler ($Zn(CN)_2$, $Zn(CN)_4^{2-}$ ve $Zn(CN)_2(OH)_4^{2-}$) zayıf ve kolay çözünen niteliktedir. Bir başka ifadeyle, yaptıkları karmaşıklar duraylı değildirler. Ortamdaki siyanür tüketimini arttıran diğer metallerin aksine, çinko altın ile siyanürlü karmaşık oluşturma amaçlı bir rekabete girmez. İlk bakışta siyanür tüketir gibi görünseler bile, tepkime ürünlerinin özellikleri dolayısıyla, gerçekte siyanürü hem tüketen, hem de üreten bir davranış sergilerler.

Altın cevherlerinde karbonatlı veya oksitli çinko mineralleri pek bulunmamasına karşın, eğer varsa, çözeltide $Na_2Zn(CN)_4$ görülebilir.

Kurşun: Yüksek alkalın ortamda çözüldüğünden ($pH > 10$), galenin oksitlenmeye maruz kalmasıyla plumbat (Na_2PbO_2) meydana gelir. Plumbat siyanür ile tepkime yapabilen bir bileşiktir. Öte yandan, galenin çözünmesi esnasında açığa çıkabilecek olan S^{2-} de siyanürle tepkimesi sonucunda siyanata dönüşebilir.

Cıva: Altın ve gümüş yataklarında cıva minerallerine sık rastlanmaz. Fakat varsa, cıva siyanürle kolay tepkimeye girer. Cıvanın siyanürle yaptığı $Hg(CN)_2$ karmaşık zayıf olmasına karşın, $Hg(CN)_4^{2-}$ çok kuvvetlidir. Müdahale olmaması durumunda tüm süreç boyunca değerli metal ile birlikte hareket eder.

2.3 Katı Fazda Kalan Metaller

Cevher yatağının mineralojik bileşimine bağlı olarak, bünyede bulunan metaller, özütleme sürecinde, çözünmemeleri nedeniyle, katı fazda kalabilirler. Eğer, cevher sülfütlü ise ve pirit, pirotin ve markazit gibi bir demir sülfür minerali içeriyorsa, asit drenaj sorunu ortaya çıkabilir.

Asit maden drenajı, cevher üretimleri esnasında veya sonrasında arında, stok alanlarında, artık yığınlarında, pasa sahalarında ve benzeri yerlerde, demir sülfür minerallerinin nemli ortamda oksitlenmeye maruz kalmasıyla gelişen tepkimeler sonucu, sulu ortama proton (H^+ iyonu) geçmesi ve çözeltinin asidik niteliğe bürünmesidir. Bunun sonucunda, başta demir mineralleri olmak üzere, diğer sülfürlü metalik mineraller de çözünür ve asidik drenajın metal konsantrasyonu artar.

Neticede, yeraltı ve yerüstü sularının metal içeriği, alıcı ortam canlıları için tehdit oluşturacak ölçüde artabilir.

3 AĞIR METAL SORUNUNUN ÇÖZÜMÜ

3.1 Çözeltideki Metallerin Bertarafı

Metal siyanür karmaşıkları serbest siyanürler kadar zehirleyici etkiye sahip değildir. Etkilerinin düzeyini parçalanabilirlik, güneş ışığı, pH ve sıcaklık gibi faktörler belirler. Çözünme sabitleri yüksek olan çinko ve kadmiyumlu zayıf siyanür karmaşıkları, sulu çözeltilerde kolayca çözünerek ortama serbest siyanürler verirler. Bu noktadan yola çıkarak, onların da zehirleyici etkilerinin yüksek olduğu söylenebilir. Orta kuvvetli siyanür karmaşıkları olan bazı bakır, nikel, gümüş ve demirli siyanürler daha zor çözünmektedir. Ancak, pH'ın düşmesi ve ortam sıcaklığının yükselmesi halinde çözünmeleri kolaylaşmaktadır (Çizelge 3).

Genel olarak kuvvetli, yani çözünürlük sabitleri çok küçük olan bazı demir, kobalt, gümüş ve altınlı siyanür karmaşıklarının

Çizelge 3. Bazı metal siyanürlerin ayrışma hızları (h^{-1}) (Simovic, Snodgrass, 1989).

Karmaşık	pH 7		pH 10.5	
	4 °C	20 °C	4 °C	20 °C
$Zn(CN)_4^{-2}$	$2.3 \cdot 10^{-2}$	$4.9 \cdot 10^{-2}$	$1.0 \cdot 10^{-3}$	$2.2 \cdot 10^{-2}$
$Cu(CN)_3^{-2}$	$1.8 \cdot 10^{-3}$	$5.5 \cdot 10^{-3}$	$7.1 \cdot 10^{-5}$	$2.2 \cdot 10^{-4}$
$Ni(CN)_4^{-2}$	$4.2 \cdot 10^{-4}$	$9.7 \cdot 10^{-4}$	$5.1 \cdot 10^{-5}$	$1.2 \cdot 10^{-4}$
$Fe(CN)_6^{-3}$	$3.1 \cdot 10^{-5}$	$9.0 \cdot 10^{-5}$	$3.0 \cdot 10^{-6}$	$9.7 \cdot 10^{-6}$

zehirli etkilerinin olmadığı, ya da son derece düşük olduğu genel olarak kabul edilen bir görüştür.

Her ne kadar, kuvvetli metal siyanür karmaşıkları arasındaki $Fe(CN)_6^{-4}$ 'ün, güneş ışığı kaynaklı ultraviyole ışınlar ile foto bozunmaya uğrayıp serbest siyanür verebileceği ve çözeltinin CN^- iyonu konsantrasyonunun yükseleceği ileri sürülmüşse de bozuşmanın, ancak çok düşük seviyelerde olacağı ve kolaylıkla buharlaşacağı belirtilmektedir (Rouse, 1990).

Bu karmaşıklar, süreç tamamlandıktan sonra artığa dahil olup, onunla birlikte atıldıklarında, toksik özellikleri dolayısıyla insanlar ve suda yaşayan diğer canlılar için potansiyel tehlike oluştururlar. Bu bakımdan, serbest siyanürler ve metal karmaşıklar içeren atık suların yüzey veya yeraltı sularına karışmalarından önce arıtılmaları gerekir.

Siyanür arıtma süreçleri parçalama (bozundurma) veya geri kazanma (ayırma) esaslıdır. Bozundurma süreçlerinde, siyanürü daha az zehirli siyanür bileşiklerine dönüştürmek için kimyasal ya da biyolojik tepkimeler kullanılır. Fiziksel, adsorpsiyon ve zararsız karmaşıklar oluşturma yöntemlerini içeren ayırma süreçleri ise, siyanürü konsantrasyonunu azaltmak ve geri kazanmak için uygulanır (Young,

Jordan, 1995). Atık suyun siyanür içeriğini boşaltma sınırlarının (discharge limits) altına çekilmesini hedefleyen seyreltme seçeneğinde, ayırma veya bozundurma işlemi yoktur.

Mevcut arıtma seçenekleri arasında hangisinin tercih edileceği, arıtılacak çözeltinin özellikleri ile elde edilecek suyun istenen nitelikleridir. Cevhere bağlı özellikler bir kenara bırakıldığında, tesisin bulunduğu yerin iklimi, coğrafik durumu ve jeolojik yapısı yöntem tercihini belirleyen diğer etmenlerdir.

3.1.1 Siyanür Bozundurma

Bozundurma süreçleri, karbon azot bağı kopararak siyanürleri toksik olmayan veya daha az toksik hale getirmek için kullanılır. Siyanür moleküllerinde karbon ve/veya azot atomları oksitlemede değişime uğradığından, kimyasal ilâvesiyle bozundurma süreçleri genelde oksitleme yöntemleri olarak atfedilir (Young, Jordan, 1995).

Alkali Ortamda Klörlama: Alkali ortamda klörlama, alkali çözeltiliye genellikle gaz halindeki klor, sodyum veya kalsiyum hipoklorit ilâve edilmek suretiyle, çözelti içindeki serbest ya da karmaşık siyanürlerin oksitlenmesi esasına dayanan bir yöntemdir. Alkali ortamda klörlama, ilk defa bakır-kurşun-

çinko üreticisi olan Western Mines (Myra Falls, British Columbia) tarafından uygulanmaya başlanmıştır. Çözeltideki siyanürlerin parçalanmasında tepkime iki kademelidir. Bu esnada pH 10,5–11 olacak şekilde ayarlanır. Önce, siyanata dönüşen bileşikler, ikinci basamakta da bikarbonat ve azotu tepkime ürünü olarak verirler.

Bu yöntemde, Cl_2 gazının boğucu ve zehirleyici olması ve metal korrozyonuna sebep teşkil etmesi nedeniyle, Cl_2 gazı yerine sodyum hipoklorat veya kalsiyum hipoklorat tercih edilir. Tepkimeler sonucunda, ortamda bulunan klor, siyanatlar ile reaksiyona girmek suretiyle azot ve karbon dioksit gibi ürünler verir.

Uygulama kolaylığı, sürenin kısalığı ve ilk yatırım harcamaları açısından avantajlıdır. Fakat klor gazı boğucu ve zehirleyici özelliktedir. Dikkatli kontrol edilmelidir. CNCl çıkışını önleyebilmek, ortamın pH'ını sürekli 10,5 üstünde tutmakla mümkündür. Bu, onun hidrolize olmasına yardım eder. Sülfürlü cevherlerde reaktif harcaması çok fazladır. Klorlama yöntemi demirli siyanür bileşiklerini parçalayamaz. Atık suda zehirli organik klor bileşikleri oluşabilir.

SO₂/Hava Siyanür Oksitleme Süreci: International Nickel Company (INCO) tarafından geliştirilen ve “Inco Tech SO₂/hava Süreci” olarak lanse edilen yöntem, son yıllarda en çok ilgi gören yöntemlerin başında gelmektedir. Bu metotta gaz, sülfür tuzu veya çözelti halindeki SO₂, onunla birlikte oksitleyici olarak hava ve pH'ın kontrol edilmesi için kireç kullanılır. Ortamda az miktarda bakır iyonu bulunması gerekir.

SO₂/hava karışımı siyanürleri oksitleyerek siyanata dönüştürür. Ortam pH'ı 7–10

arasında tutulur. Tepkime esnasında oluşan asit, kireç ilavesiyle nötrleşir ve böylece pH kontrolü sağlanır. Bazı cevherler bakır içermektedir. Buna bağlı olarak da çözeltide bakır iyonları bulunur. Bunlar katalizör rolü oynar ve oksitleme hızını kontrol ederek verimi yükseltir. Eğer cevher bakır içermiyorsa, bir miktar bakır sülfat ilavesiyle ortamın bakır ihtiyacı giderilir.

SO₂/hava sürecinin önemli özelliklerinden biri, demir siyanür karmaşıklarını uzaklaştırabilmesidir. Bunlar çözünmeyen ferrosiyanür tuzları halinde ayrılmak suretiyle bertaraf edilir. Bu tuzlar geniş bir oksitleme ve pH aralığında çözünmezler. Diğer tüm siyanürler oksitlenerek etkisiz hale getirilirken, yalnızca demir siyanür karmaşıkları çökeltmeyle ayrılır. Metaller ise metal hidroksitler halinde uzaklaştırılır.

Reaktif harcamasının düşüklüğü ve işletme masraflarının diğer yöntemlere kıyasla azlığı nedeniyle, SO₂/hava metodu giderek yaygınlaşmaktadır. Çünkü demir siyanürleri etkisiz hale getirmenin yanı sıra, toplam siyanür konsantrasyonunu çok düşük seviyelere çeker, zehirli etki yapan ara ürünler de vermez.

Hidrojen Peroksit Prosesi: Kendisinin zararsız bir kimyasal madde olması, su kalitesini olumsuz yönde etkilememesi ve ara kademelerde toksik nitelikte başka kimyasal maddelerin oluşumuna yol açmaması, hidrojen peroksitin de oksitleyici olarak su arıtımında kullanımını sağlamıştır. Aslında, yaygın bir metot değildir. Özellikle Avustralya'daki bazı altın madeni işletmelerinde, örneğin Ok Tedi, tercih edilmektedir.

Hidrojen peroksit, serbest haldeki ve zayıf

karmaşıkları oksitleyerek tek aşamada siyanata çevirir. Siyanat ise, ortamın pH değerine bağlı olarak hidrolize olur. Hidroliz tepkimesi ürünleri de amonyum ve karbonat iyonlarıdır. Zayıf asitte çözünebilir veya kolayca serbest hale geçen bu karmaşıklar $Cd(CN)_4^{-2}$, $Zn(CN)_4^{-2}$, $Cu(CN)_2^{-}$, $Cu(CN)_3^{-2}$ ve $Cu(CN)_4^{-3}$ olarak örneklenebilir. Buna karşın $Au(CN)_2^{-}$, $Fe(CN)_6^{-4}$, $Fe(CN)_6^{-3}$ ve $Co(CN)_6^{-4}$ gibi özellikle kuvvetli demirli karmaşıkları oksitleyici etkisi yoktur. Bu nedenle, Cu(II) iyonu ilâve edilerek çöktürmeleri yoluna gidilir. Yalnız $Cu(CN)_2^{-}$ iyonlarının oksitlenmesi, hidrojen peroksitin iyi kontrol edilmesine bağlıdır.

Bir önemli problem, siyanatların hidrolizi sonucunda amonyak (NH_3) oluşmasıdır. Amonyak konsantrasyonu, 1 ppm'den yüksek olduğunda suda yaşayan canlılar için zehirlenme tehlikesi vardır.

Demir-Siyanür Çöktürme: Üç aşamalı bir yöntemdir. İlk adımda, serbest ve zayıf karmaşıklar halinde bulunan siyanürler, toksik olmayan ya da toksisiteyi çok düşük olan bileşiklere dönüştürülürler. İkinci adımda, kuvvetli siyanür karmaşıkları ve metaller çöktürülmektedir. Son kademe, katıların sedimantasyonunu ve ardından filtrasyonunu kapsar.

pH değerinin 8 civarında tutulması ve ortama hidrojen peroksit ve tiyo-sülfat ilâve edilmesi, serbest siyanürleri ve zayıf siyanür karmaşıklarını parçalarken, metal iyonlarını da serbest hale geçirir. Ortamda, önce hidrojen peroksitle tiyo-sülfat tepkimeye girer. Tepkime ürünü de serbest ve zayıf siyanürlerle tepkir. Ürün tiyo-siyanattır. Az miktarda da siyanat oluşumu gözlenir. Ortamda bulunan ferrosiyanürler bu süreçten etkilenmezler.

Etkisiz hale getirilebilmeleri için, ortama dördüncül amonyum tuzları (oktil- veya sterildimetilbenzil-amonyum klorür gibi) ilâve edilerek çöktürülmeleri sağlanır. Ferrosiyanürler, molekül ağırlığı 2000 olan ferrosiyanür tuzuna dönüşür. Organik grupların polar olmayan karakterleri ve onların yüksek moleküler ağırlıkları, dördüncül amonyum ferrosiyanürleri çözünmez hale getirmek için yeterlidir. Yine, çözeltiye ferrik sülfat ilâve edildiğinde, dördüncül amonyum ferrosiyanür tuzları için bir pıhtılaştırıcı (coagulant) fonksiyonu görür. Bakır ve metal iyonları için de kenetleyici görevi yapar. Ferrik tuz pH'ı düşürür ve hidrate $Fe(OH)_3$ çöker. Ayrıca, ferrik tuzlar askıdaki katı taneciklere hem pıhtılaştırıcı, hem de salkımlaştırıcı etki yapar.

Son aşamada çöktürme ve nihayet, filtreleme yapılır. Katı taneciklerin hızlı çökmesini sağlamak ve filtrelemeyi kolaylaştırmak amacıyla, bir polimer salkımlaştırıcı -anyonik poliakrilamid-kullanılır. Çöktürülen katı kısım filtre edilerek ayrılır.

Karo Asidi: Sülfürik asit ve hidrojen peroksit kullanılarak elde edilen Karo asidi (peroksimonosülfürik asit (H_2SO_5)), çabuk bozduğundan, kullanım yerinde üretilir.

Karo asidi, bakır katalizörün ilâvesinin istenmediği yerlerde, bir başka deyişle, SO_2 /hava sürecinin uygun olmadığı şartlarda tercih edilir.

Tepkimelerde açığa çıkan asiditeyi nötrleştirmek için kireç uygulaması yapılır.

Biyolojik Arıtma (Biyo-oksitleme): Çeşitli mikroorganizmalar siyanürleri bozduurmakta ve bozunma ürünlerinden

azot ve/veya karbon elde etmek üzere kaynak olarak yararlanmaktadır. Sadece serbest ve karmaşık siyanürler değil, tiyo-siyanat ve oksitleme yan ürünü olan amonyak da oksitleme tepkimelerinden etkilenir. Çözelti içinde bulunan kirletici veya potansiyel kirletici iyonlar daha az zararlı sülfatlar, nitratlar ve karbonatlara dönüşür.

pH 7–8,5 arasında iken, serbest ve karmaşık siyanürler oksitlenip karbonat ve amonyaklara dönüşürler. Bu esnada metaller, mikroorganizmalarca absorbe edilmekte, sindirilmekte ve presipite edilmektedir. Amonyak yan ürünü, bir başka grup bakteri tarafından nitrifikasyon kademesinde uzaklaştırılır. Bu kademe, önce yavaş oksitlemeyle nitrite ve sonra da, hızlı oksitlemeyle nitrata dönüştürmeyi kapsar.

Siyanürün anaerobik biyolojik bozunumu indirgen koşullar altında olur. Ara kademedeki tiyo-siyanat meydana gelir. Oluşan tiyo-siyanat tekrar bozularak, tiyo-siyanik asiti (HSCN) verir. Tiyo-siyanik asitin hidrolize olmasıyla devam eden reaksiyonun ürünleri amonyak, hidrojen sülfür ve karbon dioksittir.

3.1.2 Siyanür Geri Kazanma

Geri kazanım süreçleri bileşik oluşturma, fiziksel ayırma ve adsorplama yöntemlerini içerir.

3.1.2.1 Bileşik Oluşturma Yöntemleri

Bu yöntemlerin en yaygın olanı asitleme-buharlaştırma-yeniden nütürleştirme (AVR veya Mills-Crowe) sürecidir. Bilindiği

gibi, ortam pH'ı düştüğünde, serbest siyanürler ve zayıf asitte çözünen diğer siyanürler hidrojen siyanüre dönüşürler. Buna göre, önce ortamın pH seviyesi H_2SO_4 vasıtasıyla 8'in altına indirilerek HCN açığa çıkarılır. Ardından, havasıyırma (air-stripping) işlemi ile HCN çözülden alınır. Son kademedeki HCN alkali NaOH çözeltisine adsorbe edilerek kazanılır. Kazanma verimi %95'e kadar çıkabilir. Ancak ortamda çözünmüş bakır varlığı, bazı sorunlar yaratır ve ön işlem gerektirebilir.

Siyanür ve metal geri kazanımı için, AVR sürecine alternatif bir yöntem de buharlaştırma yerine filtrelemenin uygulandığı AFR'dir (Riveros, Molnar, Başa, 1998). Yine, bakır siyanür karmaşıklarının yüksek konsantrasyonda olması durumunda, istenen neticeyi vermemesi sebebiyle, AVR'ye alternatif olarak, çözeltiye asit ile birlikte sülfür iyonlarının ilâve edildiği MNR ve özellikle çinko siyanür varlığında etkin olan Velardena süreçleri geliştirilmiştir. Hem siyanür, hem de metallerin (bilhassa bakır) kazanılabildiği bir başka yöntem ise Augment sürecidir (Fleming, 1998).

Bileşik oluşturma yöntemlerinden biri de metal siyanürler oluşturmak veya çöktürmek amacıyla, çözeltiye çeşitli metal ve metal katyonlar karıştırmaktır. En bilineni Prusya mavisini metottur. Çözeltideki ferrosiyanürlerin çözünmeyen prusya mavisine $(Fe_4(Fe(CN)_6)_3)$ dönüştürüldüğü bir metottur. Ortam pH'ı 5'e ayarlanıp, sodyum sülfid ve Fe^{+2} iyonu ilâve edilir. pH 5'in altında kaldığı sürece, ferrus veya ferrik ferrosiyanürler duraylı çökeller olarak kalırlar. Ferrosiyanür prusya mavisini oluşturduktan sonra,

filtrelemeyle çözümlerden uzaklaştırılır.

Demir dışında bakır, gümüş gibi metal katyonlarla da çöktürme yapılabilmektedir.

Siyanür arıtmada iyon veya geleneksel flotasyon yapılarak kuvvetli asitte çözünebilir siyanür karmaşıkları ve kendiliğinden ya da metal ilâvesiyle oluşmuş çökeller ayrılabilir. İyon flotasyonunda, katyonik bir aminden (örneğin, trikaprilmetil (R_4NCl)) yararlanır.

Nadiren başvurulmasına karşın, bir başka yöntem de solvent ekstraksiyondur.

3.1.2.2 Adsorplama Yöntemleri

Çözeltide bulunan serbest ve karmaşık metal yapıdaki siyanürlerin mineral, aktif

Çizelge 4. Çeşitli yöntemlerin siyanür bileşikleri üzerinde etkinlikleri

Yöntem	CN ⁻ /HCN	Cd/Zn	Cu/Ni	Fe	SCN
Doğal Bozundurma	E	K	K	D	K
Alkali Ortamda Klorlama	E	E	E	D	E
Hidrojen Peroksit	E	E	K	D	D
Ozonlama	E	E	E	D	E
Asitleştirme/Buharlaştırma/Nötralizasyon	E	E	E	E	K
İyon Değişimi	E	E	E	E	M
Elektrokimyasal Parçalama	E	E	E	D	E
İyon Flotasyonu	E	E	E	D	
SO ₂ /Hava Prosesi	E	E	E	E	E
Bakteriyel Bozundurma	E				E

E : Etkin   D : Değil   K : Kısmen   M : Mümkün

karbon veya reçinelerce adsorblanarak uzaklaştırılması mümkündür.

Topraklar, atıklar, cevher içeren bazı mineraller (ilmenit, hematit, pirit, boksit) ve kimi mineral gruplarının (feldspatlar, killer

zeolitler) çözeltideki serbest siyanürleri ya da metal siyanür karmaşıklarını etkin biçimde adsorbe edebildiği bilinmektedir.

Genellikle altının çözeltiden kazanılması için kullanılan aktif karbon (termokimyasal işlemden geçirilmiş kömür, turba, hindistan cevizi kabuğu vs), siyanürün arıtılmasında da kullanılabilir.

Aktif karbona kıyasla daha seçici ve yüksek adsorpsiyon yeteneğine sahip reçineler, özellikle metal siyanür karmaşıklarının uzaklaştırılmasında etkindir.

3.1.2.3 Fiziksel Yöntemler

Siyanürler açısından geçirgen olan membranlar elektro-diyaliz veya ters osmoz ile ayırım sağlayabilir.

Bir membranla ayrılmış iki elektrod

arasında uygulanacak gerilimle, eksi yüklü siyanürler membrandan geçerek anodda yoğunlaşır ayrılır.

Ters osmozda, membran siyanüre geçit vermezken, siyanür çözeltisine basınç

uygulanıp, suyun membrandan geçmesi sağlanır.

Her iki yöntemin de serbest ve metal karmaşığı halinde siyanür içeren çözeltilere uygulanabildiği rapor edilmiştir (Young, Jordan, 1995).

Siyanürün geri kazanılmasında, sözü edilen yöntemlerin dışında elektro-kazanım (electrowinning) ve hidroliz/distilasyon yöntemleri de seçenekler arasındadır. Elektro-kazanım (Celec ve HSA süreçleri) kuvvetli ve zayıf asitte çözünebilen metal siyanür karmaşıkları için etkin iken, Hidroliz/distilasyon yöntemi daha çok serbest siyanürler açısından verimlidir.

3.1.3 Doğal Bozundurma

Siyanür kimyasal açıdan reaktivitesi son derece yüksek bir maddedir. Liç esnasında önemli bir sorun olan bu özelliği, artık barajlarında avantaja dönüşmektedir.

Doğal bozundurma yönteminin uygulanabilirliği, tesisin bulunduğu bölgenin jeolojik ve coğrafik koşullarına bağlıdır. Bölgenin yeraltı ve yerüstü su durumu ile tektonik yapısı önemli faktörlerdir. Sıcaklık değerleri, bölgenin aldığı yağış miktarı ve rüzgâr rejimi gibi iklimsel etkenler bozunmada doğrudan tesirli olan faktörlerdir. Örneğin sıcaklığın yüksek olması ve rüzgâr bozunma hızını arttırırken, yağış oranının fazlalığı olumsuz etki etmektedir. Yine, tesisin bulunduğu yere yakın yerleşim yerlerinin olması da önemlidir.

Artık barajlarında, serbest ve metal karmaşıklar halinde bulunan siyanürlerin bozunmalarında değişik işlevi olan üç kuşak vardır. Bunlar atmosfere açık yüzey,

sıvı artık kısmı içeren baraj içi ve çökelen katıların bulunduğu taban kısmı olup, ortamda yer alan maddeler her bir kuşakta farklı davranışlar gösterirler.

Doğal bozunma ile en fazla siyanür kaybı, siyanürün HCN gazı olarak buharlaşmasıyla olur. Atmosfere açık yüzeyde, atmosferden CO₂ absorpsiyonu ve yağmur nedeniyle artık sularının pH'ı düşer (asidifikasyon). pH düşüncü, CN⁻ iyonları H⁺ iyonları ile tepkiyerek HCN açığa çıkarır. HCN gazı ya atmosfere difüze olarak uzaklaşır, ya da çeşitli doğal olaylarla taşınarak toprak veya yüzey sularına geçer. Ancak, son derece seyrelmiş olduğundan hiçbir tehlikesi yoktur.

Atmosfere açık yüzeyde gerçekleşen bir diğer süreç, siyanürlerin UV ışınları ile parçalanmasıdır. Bu mekanizma, özellikle çok kuvvetli karmaşıklar olan demir siyanürlerin bozunmasında etkilidir. Foto bozunma adı verilen olayın meydana gelebilmesi için, siyanür bileşiklerinin hava/güneş ışığı ile temas kurması gerekir.

Havanın oksijeni yüzeydeki iyonlarla temas ederek, bazı siyanür bileşiklerinin okside olmasına sebep olabilir. Ortamda yer alan çeşitli mikroorganizmalar da siyanür bozunmasında rol oynarlar.

Sıvı artık kısmı içeren baraj içi, askıda bulunan katı tanecikler, çeşitli iyonlar ve su gibi bileşenlerden oluşmaktadır. Ortamdaki koşullara bağlı olarak indirgenme, yükseltgenme, biyolojik oksitlenme, karmaşık yapma, biyolojik nitrifikasyon ve ayrışma gibi kimyasal tepkimeler, sorpsiyon, desorpsiyon, çökeltme, dağılma ve kondenzasyon gibi fiziksel hareketler yer alabilir. Baraj içi çok sayıda karmaşık

oluşumun gerçekleştiği, fiziksel, kimyasal ve biyolojik olaylar açısından anlaşılması güç bir ortamdır.

Çöken katıların bulunduğu taban kısmında anaerobik biyolojik aktiviteye bağlı oluşan hidroliz ve biyolojik oksidasyon reaksiyonları meydana gelir. Tepkimeler sonucunda oluşan ürünler HSCN, NH₃, H₂S, CO₂ ve CH₄ (metan)'dır.

Aktivitesi çok yüksek olan siyanür, ortam koşullarının etkisi altında çeşitli tepkimeler yaparak bozuşur. Bu süreçte etkin fotodekompozisyon, oksitlenme, hidroliz, buharlaşma, biyolojik oksitlenme ve nitrifikasyon olayları siyanürleri parçalar ve ürün olarak NH₃, NO₃⁻, CO₂ ve CH₄ açığa çıkarır. Sonuçta siyanür konsantrasyonu düşer, ancak süresi önemli bir faktördür. Doğal bozundurma yönteminin de uygulanabilirliğini belirler.

3.2 AMD ve Ağır Metaller

Katı fazda kalarak, olası AMD gelişmesi durumunda çözünüp drenaj sularına karışabilecek metallerin, AMD için alınacak önlemlerle tehlide dönüşmesi engellenebilir.

Şekil 2'de verilen algorithmadan da görülebileceği üzere, öncelikli amaç, sorunu kaynağında çözmek, diğer bir deyişle, oluşumuna mani olmaktır. Üretime başlamamış, henüz plânlama aşamasında olan, sülfürlü madenler için bunu sağlamak çok zor değildir.

Kaynakta önleme, asit oluşumuna yol açan üç bileşen; demir sülfür, oksijen (hava) ve nemin (su) eş zamanlı olarak bir araya gelmesinin engellenmesini içerir. Başvurulan yöntemler arasında; su örtüler,

toprak örtüler, ayrıştırma, harmanlama, şartlandırma, bazik katkı ve bakteri giderici uygulama ve sızdırmazlık sayılabilir.

Asit üretimi ve dolayısıyla, metal çözünmesi başlamışsa, aktif ya da pasif yöntemlerden birinin tatbiki yoluna gidilebilir. Aktif arıtmada, metallerin uzaklaştırılması için genellikle bir nötürleştirici kimyasalla önce pH'ın yükseltilmesi, sonrasında da metalleri oksitleyerek çöktürmek ve katı-sıvı ayrımıyla alıcı ortama bırakılabilir bir su elde etmek hedeflenir. Geleneksel su arıtma yöntemlerine de başvurulabilmektedir.

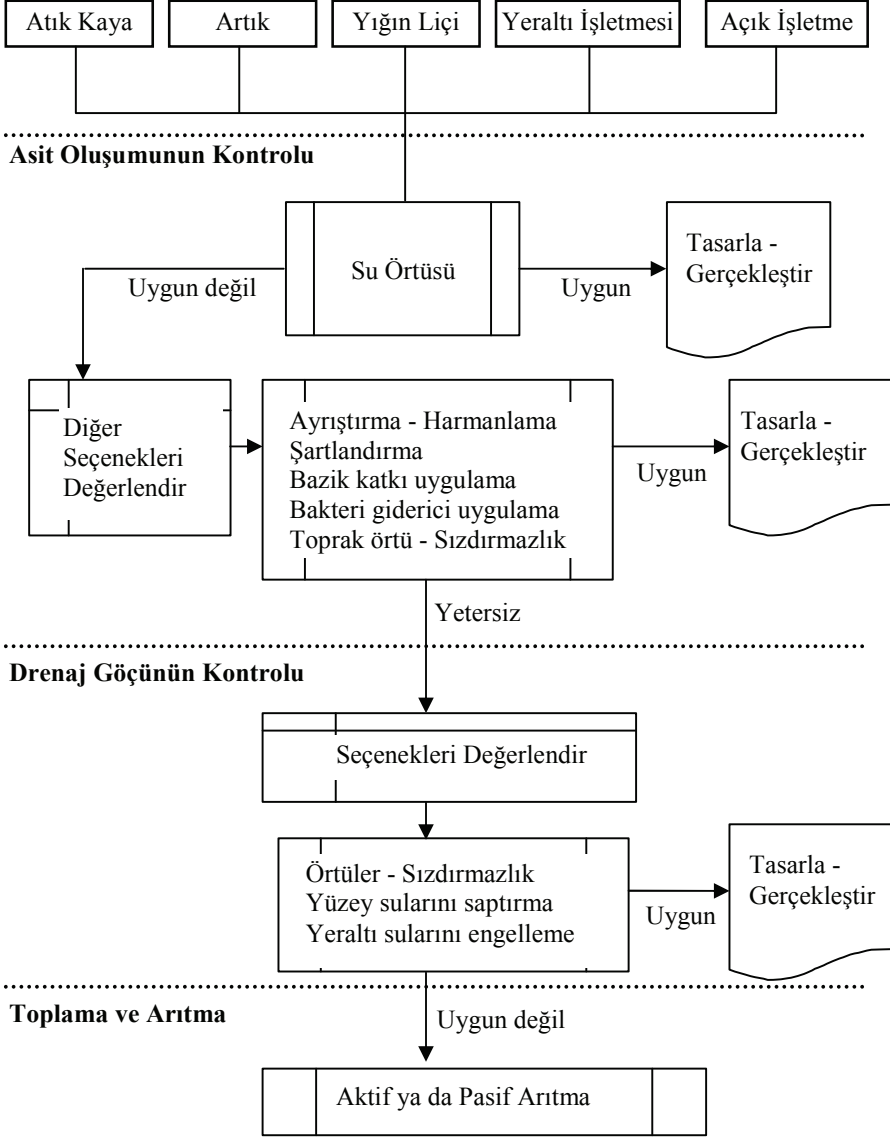
Son yıllarda giderek daha fazla ilgi gören pasif arıtmada ise, doğadaki süreçlerin mühendislik teknikleriyle hızlandırılmak suretiyle, suni biçimde arıtmaya uygulanmasıdır. Bu yöntemler arasında, aerobik ve anaerobik suni bataklıklar, anoksik kireçtaşı drenleri, açık kireçtaşı kanalları ve kireçtaşı havuzları en yaygınlarıdır.

3.2.1 Su Örtüler

Asit üretme potansiyeline sahip, sülfürlü atık kaya yığınlarının oksijenden tecrit edilebilmesi için tercih edilen yöntemlerden biri, hidrolojik rejim müsait olduğu sürece en güvenilir seçenek olan (EPA, 1995), su örtüleri uygulmasıdır.

Oksijen suda $2 \cdot 10^{-9}$ m²/s ile, havaya oranla, çok daha yavaş taşınır (Davé, Vivurka, 1994). Sudaki oksijenin yayılma (difüzyon) katsayısının havadakine göre çok düşük olması nedeniyle, doğal suda çözülmüş oksijenin azami içeriği havadaki değerin yaklaşık 25 000'de biri ölçüsündedir (Environment Australia,

Yığın Tipleri

Şekil 2. AMD'nin kontrol ve arıtma algoritması (Robertson, Barton-Bridges, 1990)

1997). Bu ise, asit oluşum hızını ihmal edilebilir seviyeye düşürür. Ayrıca, sudaki mevcut oksijen tüketildiğinde, tepkime hızı daha da yavaşlar. Oksijen eksikliği dışında diğer bir neden, henüz okside olmamış sülfürlü minerallerin su altında kimyasal açıdan tepkimeye meyilli bir nitelik taşımamalarıdır. Oksitlenmemiş artıklar su altına depolandığında metal salımı çok düşüktür. Başlangıçta kayda değer düzeyde olsa bile, zamanla yavaşlamaktadır (St-Arnauld, 1994). Bunu takip eden süreçte, malzeme doğal çökeltme sonucu gömülmektedir.

Su örtü uygulamalarında; depolama işlemi doğrudan su altına yapılabilir. Bu amaçla; göller, denizler ve okyanuslardan yararlanılabilmektedir. Bir başka yöntem, açık veya kapalı işletmede ocağın suya gömülmesi ve artık göletlerinin suyla kaplanmasıdır (flooding).

Yığınların emniyetli bir biçimde bertaraf edilebilmesi, su altına depolanmanın suyun niteliği ve diğer amaçlarla kullanımı (balıkçılık, eğlence-dinlenme mekânı oluşturma gibi) bakımından olumsuzluk yaratmamasına bağlıdır. Alıcı ortam, asit üretme potansiyeli olan malzemeyi sürekli olarak kapatabilecek (atmosferle temas kurmasını önleyecek) su dengesine sahip olmalıdır. Öte taraftan, depolanacak malzemenin tane boyutu ve kimyasal yapısı müsait olmak durumundadır.

3.1.2 Toprak (Kuru) Örtüler

Toprak örtülerin görevi, öncelikle yığındaki sülfürlü malzemeyle oksijen ve suyun temasını engellemektir. Buna göre, başka bazı faktörler de dikkate alınmakla birlikte, esas olan yığın içi, su sistemleri

ve hava hareketlerini kontrol edebilecek bir yapının teşkil edilmesidir.

Toprak örtü uygulanıp uygulanmayacağı ve uygulanacaksa taşıyacağı özelliklerin neler olacağı hususunda, yığının karakteri mutlak olarak belirleyici unsurdur. Toprak örtülerin tasarımında atık yığınının bulunduğu yerin mikro-ikliminin ve toprak örtününün yapımında kullanılacak malzemenin jeoteknik özelliklerinin bilinmesi gerekmektedir (Boldt-Leppin ve diğerleri, 1999).

Toprak örtüler; tek, üç veya çok katlı olarak hazırlanır.

Basit yapıdaki tek katlı örtülerin, bilhassa yağışla gelen suyun süzülmesini engelleyebilmek adına kil ya da silt türünden ince taneli dokuya sahip malzemenin oluşturulmaları gerekir. Öte yandan, yığın içine oksijen nüfuzuna (difüzyonuna) mani olması için de yüksek miktarda nem içermesi istenir. Gözeneklerin %10 kadarının suya doymuş hale getirilmesiyle, örtü, oksijen nüfuzuna etkin biçimde engel olabilir. Yağışlı ve kurak mevsimler arasında, örtü, nem içeriği açısından büyük değişimlere maruz kaldığında, yapı içinde kuruma çatlakları gelişmesi ve süreksizlikler meydana gelmesi kaçınılmazdır.

Üç katlı örtülerde, yığının hemen üzerine yerleştirilen temel kuşak, ortada bir tür su rezervuarı görevi yapan, böylelikle, hemen altındaki zonun suya doymuş kalmasına yardımcı olan ara zon bulunur. En üste örtünün erozyona karşı direncini arttırmak üzere koruyucu bir kuşak yerleştirilir. Genellikle, tane boyutu iri malzemenin yapılır. Gerektiğinde, bu kısımda gerçekleştirilecek bitkilendirmeyle,

erozyon azaltıldığı gibi, süzülme de sınırlandırılır. Oksijen nüfuzunun %99,9 azaldığı, yağış kaynaklı süzülmelerin %3,9'a kadar düştüğü hidrolik iletkenliğin 10^{-7} ölçüldüğü örnekler verilmektedir (Yanful ve diğerleri, 1994).

Bu uygulama, basit tek katlı örtüye oranla, özellikle mevsimlere bağlı değişimlerden daha az etkilenir.

Toprak örtülerin etkinliğinin yanı sıra, direncinin de artırılması mümkündür. Bunun için, yağın üzerine her birinin işlevi farklı çok sayıda katman yerleştirilir. Böylelikle, yağın içine su ve oksijen nüfuzunun azaltılması ile beraber, örtü sisteminin zamana bağlı zayıflaması, belirli bir nispette giderilmiş olur. Yağın yüzeyinden başlayarak en alta, bazik malzemeden teşkil edilmiş bir temel katman, sonra alt kapiler sedde denen bir katman, onun hemen üstünde süzülme

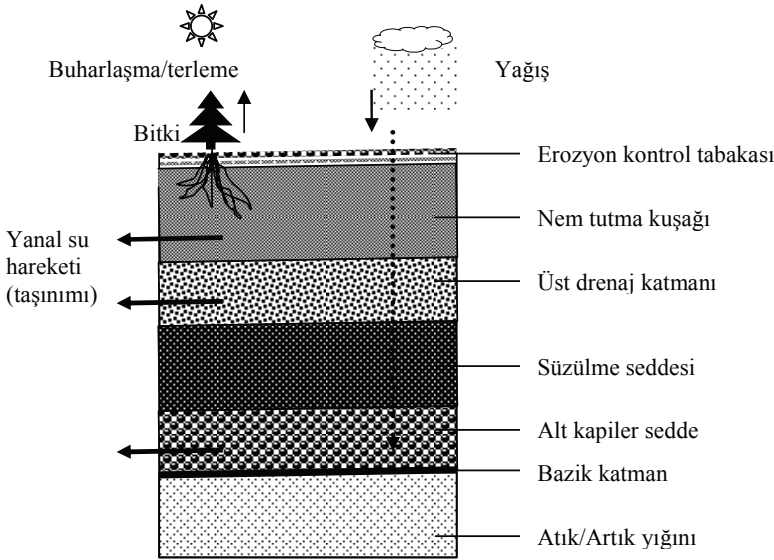
seddesi, onu takiben üst drenaj katmanı, ardından nem tutma kuşağı ve nihayet yüzeye erozyon kontrol katmanı serilir (Şekil 3).

3.1.3 Seçimli İşlemler ve Tecrit

Asit oluşumunun temel unsurlarından olan oksijen ve nemin kontrol altına alınması (su altına depolama, suyla kapatma veya toprak (kuru) örtü uygulamaları), mühendislik yapılarıyla mümkün olduğu gibi, yerel koşullar dikkate alınarak, diğer iki unsur da hedef olarak seçilebilir.

Mademki, riskli malzemeden kasıt pirit içeren malzemedir, o halde önce piritin -ya da tetikleyici mineral pirotin veya markazit ise onların- ayrıştırılması düşünülebilir. Bu amaçla, asit üretme potansiyeli taşıyan malzeme doğrudan işleme sokulur.

Seçimli işlem uygulamalarında tepkimeye

Şekil 3. Çok katlı bir toprak örtü sisteminin şematik görünümü (Rasmuson, Eriksson, 1986'dan değiştirilerek uyarlanmıştır)

eğilimli sülfürlü malzemeyi, tepkime eğilimi göstermeyen oksitli malzemeyle birlikte, risk teşkil etmeyecek biçimde depolama yoluna gidilebilir. Burada, birbirlerine göre farklılıklar içeren yöntemlerden biri yalnız başına çözüm olabileceği gibi, birden fazlasının birlikte tatbiki de olasıdır.

Karar verebilmek için, jeokimyasal testlerle yığınların tanımlanıp sınıflandırılması gerekir. Ardından, malzemenin nasıl bir işlemden geçirileceği ve yerleştirmenin ne şekilde yapılacağı plânlanır. Malzemenin doğasına bağlı olarak plân;

- asit oluşumuna kaynaklık eden minerallerin uzaklaştırılmasını,
- asit üreten malzemenin seçimli işlenmesini,
- sülfürlü mineralin oksitlenmeye maruz kalmasını geciktiren veya oluşan asidi nötrleştirilen bazik madde ilâvesini,
- asit üretken malzemenin sarmalanması/ tecrit edilmesini,
- piritin oksitlenmesini engellemek/ yavaşlatmak için, yığına bakteri giderici ilâvesini içerir.

Açık ocakta depolama, yeraltına depolama, tecrit etme (encapsulation), harmanlama, karıştırma, birlikte depolama, mikro-tecrit veya sıkıştırma, gömme işlemleriyle kontrol altında yerleştirme yapılarak oksitlenmeye ve özütlenmeye karşı önlem alınabilir.

4 SONUÇ

Altın yataklarında, gelişen jeolojik süreçler ve neticede ortaya çıkan mineralojik yapı gereği, metalik mineral varlığı neredeyse

kaçınılmazdır.

Siyanürleme esnasında, metallerin bir kısmı çözünüp çözeltiliye geçer ve siyanürle çeşitli zehirli karmaşıklar oluşturur. Geliştirilen yöntemler siyanürleri zehirsiz bileşiklere dönüştürmeyi veya siyanürü geri kazanmayı hedefler.

Yöntemlerin metal siyanür karmaşıklarına karşı etkinliği farklıdır. Tümünü, aynı anda, zararsız hale getiren ve bütün işletmelerde kullanılabilen bir yöntem olmayabilir. Ama çevresel, teknik ve mali yönden işletmenin koşullarına uygun seçilen bir yöntem sorunları bertaraf eder.

Çözeltilerin arıtılmasıyla, istenen nitelikte bir su eldesi mümkündür. Bu yalnızca, bir maliyet meselesidir.

Çözünmeyip, katı kısım ile birlikte giden ve depolanan metaller, çoğunlukla asit drenaj oluşumu söz konusu olursa tehlide dönüşür. Fakat bir maden yatağında demir sülfür bulunması, orada mutlaka asidik drenaj gelişeceği anlamına gelmez. Karbonat varlığı da yalnız başına asit oluşumuna engel değildir. Maden üretime geçmeden alınan önlemlerle, asit drenaj gelişimi kaynağa önlenabilir.

İşletilmiş, çevresel tedbirleri alınmamış sülfürlü madenler de ise, aktif ya da pasif yöntemlerden işletmenin koşullarına uygun olanı kullanılarak arıtma sağlanabilmektedir. Aktif sistemler, sürekli kimyasal tüketimi ve bakım gibi işler nedeniyle, istenen nitelikte su eldesine olanak vermelerine karşın, yüksek maliyetli olduklarından yavaş yavaş terk edilmektedir. Pasif sistemler ise, teknik manada hızla gelişmekte ve giderek yaygınlaşmaktadır.

İster sıvıda, ister katı kısımda kalsın, metallerden kaynaklanabilecek çevresel sorunlar, alınacak tedbirlerle önlenabilir. Metal varlığı faaliyetin yapılmasına engel değildir.

Her türden kirlenmiş su, teknik anlamda arıtma ile içilebilir su haline getirilebilir.

KAYNAKLAR

Boldt-Leppin, B., O’Kane, M. and Haug, M. D., 1999; “Soil Covers for Soped Surfaces of Mine Waste Rock and Tailings”, <http://www.okc-sk.com/CoversGeneral-MineTailingsandWaste1999.pdf>.

Çelik, H., İpekoğlu, Ü., Mordoğan, H., 1998; “Bazı Ağır Metallerin Alkali Siyanür Çözeltilerindeki Davranışı”, *Madencilik*, Mart, s. 35-46.

Davé, N. K. and Vivyrka, A. J., 1994; “Water Cover on Acid Generating Uranium Tailings -Laboratory and Field Studies”, *International Land Reclamation and Mine Drainage Conference and Third International Conference on the Abatement of Acidic Drainage*, Vol. 1 of 4: *Mine Drainage*, United States Department of the Interior, Bureau of Mines Special Publication SP 06A-94, Pittsburgh, pp. 297-306.

Duffus, J. H., 2001; “Heavy Metals- A Meaningless Term”, <http://old.iupac.org/publications/ci/2001/>

[november/heavymetals.html](http://old.iupac.org/publications/ci/2001/november/heavymetals.html)

Environment Australia, 1997; *Managing Sulphidic Mine Wastes and Asit Drainage, Best Practice Environmental Management in Mining Booklet Series*.

Environmental Protection Agency-EPA, 1995; “Assessment and Management of Acid Drainage”, www.epa.qld.gov.au/register/p01206.am.pdf.

Fleming, C. A., 1998; “Thirty Years of Turbulent Change in the Gold Industry”, *CIM Bulletin*, November/December, p. 55-67.

Habashi, F., 1967; “Kinetics and Mechanism of Gold and Silver Dissolution in Cyanide Solution”, *State of Montana Bureau of Mines and Geology Bulletin* 59, Montana, April.

Mullen Jr., T. V. and Parrish, I. S., 1998; “Short History of Man and Gold”, *Mining Engineering*, January, s. 50-56.

Riveros, P. A., Molnar, R. E., Baša, F. J., 1998; “Large-scale Treatment of a Concentrated Cyanide waste Solution by Acidification”, *CIM Bulletin*, February, p. 93-95.

Robertson, A. M. and Barton-Bridges, J. P., 1990; “Cost Effective Methods of Long Term Acid Mine Drainage Control from Waste Rock Piles”, www.robertsongeoconsultants.com/papers/publicationlist.asp.

Rouse, J. V., “Cyanide and the Environment”, *Supplement to Mining Journal*, Volume 315, August, 1990, s:18-19.

Simovic, L., Snodgrass, W. J., 1989; “Tailings Pond Design for Cyanide Control at Gold Mills Using Natural Degradation”, *Proceedings of Gold Mining Effluent Treatment Seminar*, Canada, p. 61.

St-Arnauld, L. C., 1994; “Water Covers for the Decommissioning of Sulfidic Mine

Tailings Impoundments”, International Land Reclamation and Mine Drainage Conference and Third International Conference on the Abatement of Acidic Drainage, Vol. 1 of 4: Mine Drainage, United States Department of the Interior, Bureau of Mines Special Publication SP 06A-94, Pittsburgh, pp. 279-287.

Sparrow, G. J., Woodcock, J. T., 1988; “Cyanide Concentration, Degradation and Destruction Plants and Effluents”, Division of Mineral Products, CSIRO, MPC/M-035, Australia.

T. W. Higgs Associated Ltd., 1995; Technical Guide for the Environmental Management of Cyanide in Mining, British Columbia Technical and Research Committee on Reclamation.

Yanful, E. K., Aubé, B. C., Woyshner, M. and St-Arnaud, L. C., 1994; “Field and Laboratory Performance of Engineered Covers on the Waite Amulet Tailings”, International Land Reclamation and Mine Drainage Conference and Third International Conference on the Abatement of Acidic Drainage, Vol. 2 of 4: Mine Drainage, United States Department of the Interior, Bureau of Mines Special Publication SP 06A-94, Pittsburgh, pp. 138-147.

Young, C. A., Jordan, T. S., 1995; “Cyanide Remediation: Current and Past Technologies”, Proceedings of the 10th Annual Conference on Hazardous Waste Research, USA-Kansas, pp. 104–129.

II. Oturum

Soru ve Yanıtlar

OTURUM BAŞKANI- *Arkadaşlar; Sayın Prof. Dr. Mahir VARDAR Hocamız erken ayrılacak, aslında soruları en son alacağız, ama Hocamızla ilgili soru varsa, özel bir durum olarak alıp, Hocamıza teşekkür etmek isteriz. Buyurun.*

MEHMET AKİF ÖZNAL- Yeni öğrendiklerim için teşekkür ederim her şeyden önce ben ekolojik değeri yüksek bir bölgeden geliyorum, Kazdağları yöresinden geldiğim için, bir soru yöneltmek istiyorum.

Bu yerine yapay doğayı geçirmeye çalıştığımız birtakım işlemler sonucunda, tekrar yerine koyabileceğimize veya daha iyisini yapabileceğimize ben şu anlamda kaygıyla yaklaşıyorum: Bir kere bir ekosistem var, ekosistem bir bütündür. Oradaki, doğal yaşam, o ekosistem içerisinde, bütün varlıklar, flora ve faunasıyla ya da insan yerleşimleriyle, hatta o değiştirdiğiniz rüzgârların, değiştirilmemesi gerektiğine inanıyorum, oradaki ekosistem açısından. Burada yerine görsel olarak birtakım güzellikler geçirilebilir, ama sürdürülebilir yaşam açısından, ekolojik dengeyi altüst

ettiğimizde, onu tekrar yerine bütünüyle koymak mümkün mü? Sorum bu, yani bu sizi ilgilendiriyor mu, hiç bahsetmediniz eko sistemden, onun için sordum bu soruyu özellikle.

Prof. Dr. MAHİR VARDAR- Efendim, ilk bölüme bakacak olursak, orada üreyen insanlar, artan gereksinimler, yaşam ile ilgili sınırlanma koşullarını tarif ettik, yani bir yerden sonra ya şuna karar vereceğiz: İnsanların sayısı dondurulsun, madde bir. İki, beklentileri de sınırlansın. Eğer bunları kendi başlarına yapamıyorlarsa, biz onlara bunu yaptırırız. Kuralları koyarak, onlara nasıl yaşayacağını söyleyebiliriz.

Ben daha gerçekçi davranarak söylüyorum, bir yanda özgürlükçü, öte yanda yaşam bilinci ve felsefesiyle ilgili insanların öğrenebilme, öğrendiğini de iyi kullanabilme gibi özellikleri olduğunu kabul etmek durumunda olduğumuzu düşünüyorum. Böyle bir ortamda insanların, yani bizlerin yapacağı işler, doğaya değiştirici olmakla birlikte, çünkü ekosistem de kendini değiştirmektedir, bir denizlerin gel-gitleri, ani jeolojik ortam değişiklikleri, nereye bakarsanız bakın, değişmeyen hiçbir şey yok, her şey değişiyor. Volkanların patlaması, bunların

her birinin etkisi var. Kırımlar var, hayvanlarda veyahut da değişik bitkilerde, değişik böceklerin aşırı üremesi gibi. Ekolojik denge dediğimizde, dengesizlikler var aslında, sizin bizim denge dediğimiz yerin içinde bir an yangınlar var. Yangınlardan sonra tekrar gümrahlaşan, kök salan ağaçlar var. Dolayısıyla, bütün bunları kendi olgusu içinde kabul edebiliriz ki mümkündür, ama ben içinde yaşadığımız ve bizlere tanınmış olan, kendi yerinde hiçbirinin, ama hiçbirinin yapılamayacağına inanıyorum. Yani bir ağacı alırsınız, yakabilirsiniz, birisi alıp ondan bir oyma tahta bir şey yapabilir, hatta sanat eseri yapabilirsiniz; kâğıt yapar, üstüne yazabilirsiniz, yazabilirsiniz de ağacı bırakırsınız bulunduğu yerde çürütebilirsiniz de. Doğal olanı, ağacın kendi yerinde hiçbir şey yapılmadan çürümesidir.

Dolayısıyla işlerin dozunu, dozajını nerede bırakacağımızdır benim söylemek istediğim. Bunu toplumlar, kendi buldukları dönemin bilim, felsefe, onun için uygarlık tanımıyla başladım. Uygarlık adam gibiyse, yani bilimi, insan değerini, doğa değerini, tüm flora, faunasıyla bir bütünü dengeli tutabilme anlayışına uygun arayış, beklenti, bunun heyecanını duyarak da geleceğe taşıma özeni gibi bazı etik değerlerle kendisi bezenmiş ise, bu yapılan işler, nitelikli, güzel ve doğayla yarışabilir olur. Ama hiçbir şey doğanın kendisi kadar ne güzel, ne doğru, ne de tapınılır olur, öyle söyleyeyim, çünkü hepimizin geliş biçimi doğal olduğuna göre, gerçi yapaylar da olabilir bu dönemlerde, ama bu geliş biçimimizden memnun olduğumuz için söylüyorum, onun kalmasından yana olanlardan olduğum için söylüyorum.

Güzellikleri görebilmek, renklerin farkına varabilmek, sesleri işitebilmek, hepsi eğitim işi. Bu eğitimi güzel verebilirsek, biz değerlerimizi çok gerçek anlamda güzel işleyebiliriz, halkımıza, ülkemize, vatanımıza, dostumuza, canımıza yararlı hale getirebiliriz.

Bu globalleşme ifadeleri benim çok tuttuğum bir ifade değildir. Bana hep tekerleği hatırlatır, yuvarlak anlamında. Onun için ben o şeyle çok ilgili değilim, ben her güzel farklılığın aslında insan yaşamını niteliklendirdiğini, bunlarla bezenmiş bir yaşamın da yaşanmaya değer olduğunu düşünenlerdenim. O bakımdan, böyle herkese hizmet etme falan gibi, özel bir heyecan da duymamaktayım, bilinsin diye söylüyorum, hiç duymadım, ama nitelikli, düzgün, güzel bir yaşamı gerçekten oluşturabileceğimizi düşünenlerdenim. Madenler konusunda, nereye bakarsanız bakın, hep izini görüyorsunuz, bir şeyi biz bozarak bu hale geliyoruz. Oturduğunuz koltuklar, bozmasak olmaz. Burada eskiden bambaşka şeyler vardı, nerede şimdi karıncalar? Şu anda bir kütüphanenin içindeyiz. Dolayısıyla, abartılı düşüncelerden yana olmadığımı söylemek istiyorum, yani 60'ı geçtiğime göre artık nerede duracağımı da bildiğimi düşünüyorum, onun için abartılı her türlü düşünceden, her türlü davranıştan kaçınmaya özen gösteriyorum. Bu altın adı altında, Türkiye'de, madencilik çok zarar gördüğünü düşünüyorum. İşsiz kalan öğrencilerimi düşünüyorum, heyecanını yitirmiş gençleri düşünüyorum, güzel şeyler yapma imkânı ellerinden alınmış olarak görüyorum onları, bunu da böyle dinlemenizi, böyle anlamanızı rica ediyorum. Benim altınla falan bir derdim

yok, derdim, o kadar güzel ifade edildi ki, kendi değerlerini kendisinin kullanmadığı hiçbir sistemi, hiçbir anlayışı, hiçbir zaman doğru bulmadım, bulmuyorum ve bulmayacağım. Bu da bu kadar kesin, ama insan olmak yeterdir, dolayısıyla ha buranın insanı, ha başka yerin, maksat hep birlikte olalım filan hikâyesini ben çok, az sayıda dostum, çok sayıda sevdiğim var. Onlarla o şekilde yaşamayı düşünüyorum, sayısını da çok fazla arttırmayı da düşünmüyorum, yani onu söylemek istiyorum, bakışım bu. Teşekkür ederim. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI- *Mehmet Beye çok teşekkür ediyoruz.*

Değerli arkadaşlar, sunumlarımız bitti, sorularımızı alalım, sorularımızı sorarken önce ismimizi ve soruları kime soracağımızı bildirerek devam edelim.

MUAMMER SAKARYALI- Birden çok soru sorabilir miyim Sayın Başkan, kısa kısa, çok kısa?

OTURUM BAŞKANI- *Mümkünse az sorun, çünkü saat bayağı geç oldu.*

MUAMMER SAKARYALI- Çok kısa, yani bu kadar dinledik, kafada boşluklar kaldı böyle, onlar da tamamlansın istiyorum.

Bülent Şentürk Hocama ilk sorum. Savaş Dilek sunusunda Kışla Dağı'nın liç alanıyla ilgili bir fotoğraf gösterdi, umarım hatırlıyorsunuzdur. Orada kırılmış cevher getiriliyor, seriliyor, ilk kalınlık 10 m, ikinci, üçüncü, beşinci, altıncı diye gidiyor,

60 m kalınlık olacak orada. Oradaki eğime dikkat ettiniz mi bilmiyorum. Bunu şundan soruyorum: Birçok kazayı incelediğimiz zaman, birçok altın madenindeki veya başka madenlerdeki kazayı incelediğimiz zaman liç alanı düz, düz alan kaymış ve altında köy batmış bilmem ne olmuş. Oradaki liç alanı, ben Kışladağlıyım, yarın da sunum var, Kışla Dağı'ndaki liç alanı şu tepe gibi, orası düzlendi, şöyle bir eğim oluştu. Gezdik orayı biz Savaş Beyle beraber, Tahir Bey de çok iyi bilir. Oraya 60 m yığıyorsunuz ve olası bir afette oranın kayma ve bir kaza ihtimali nedir, size sorum bu.

İkinci sorum, arka arkaya sorsam olur mu Başkanım? İkinci sorum kime olsun, Torunoğlu hocama olsun, o çok geçi geçiverdi. Torunoğlu hocam, 5177 sayılı Maden Yasasını Anayasa Mahkemesi geçen gün bozdu biliyorsunuz. Siz orada diyorsunuz ki, her yerde madencilik yapılmamalı, ÇED'siz olmamalı filan dediniz diye soruyorum, Anayasa Mahkemesi böyle dedi, aynen böyle dedi: "Efendiler, her yerde olmaz bu iş." dedi, her yerde altın madenciliği yapılamaz ya da yapmamalıyız dedi, ÇED'siz olmaz dedi, ama oradaki mesele şu benim kafama takılan, 4,5 yıl sonra bozdu bunu Anayasa Mahkemesi ve bir yıl sonra uygulanmak üzere bozdu, Türkiye'den konuşuyoruz. Mevcut anayasaya, yani bizim kötü Anayasa, 82 Anayasası dediğimiz kötü Anayasaya, bu kötü yasa da ters, şimdi su yasası hazırlanıyor, muhtemelen o da ters olacak. 2B yasası ters, başka şeyler ters. Aklıma gelen şu: Bir, 1 yıl sonra neden uygulanıyor? İki, 4,5 yıl niye bekledi Anayasa Mahkemesinde? Üç, 29 Mart seçimlerinden sonra gündeme gelecek

Anayasada acaba kamu çıkarı yerine sürdürülebilir kalkınmayı esas alan bir neoliberal anayasa mı önümüze gelecek? Gelirse bizler ne yapmalıyız?

Bir başka soru Savaş Beye, Savaş Bey deniliyor ki, kriz zamanlarında özellikle gündeme geliyor, bu memleketi çok kısa sürede kalkındırırız, çünkü 6 bin 500 ton altın rezervimiz var. Ben de sizi 10 yerde, 20 yerde dinledim, yalan diyorsunuz. TMMOB Odalarının o TUBİTAK eleştirisi kitabını ben de okudum, yalan, yok öyle bir şey deniliyor. 6 bin 500 ton altın Türkiye’de yok, o modelleme çalışması da yanlış. Özellikle bunu diyoruz. Peki, nedir o olay, sizden de onu istiyorum.

Bu kadar soru yeter, bir soru daha....

OTURUM BAŞKANI- *Hocam, bence de yeter, çok teşekkür ediyorum. Evet, Hocama verelim isterseniz.*

ŞİNASİ ESKİKAYA- Teşekkür ederim, ben Mahir Bey uçağı kaçırmamın diye ona soru sormadım, ona bir şey söyleyecektim, fakat sonradan bir-iki konuşmacı dolaylı olarak bahsetti, Mehmet Bey de sanki o paralelde bir şeyler söyledi gibi, onun için şu konuyu açıklığa kavuşturulması lazım. Savaş Beyin konuşurken, yazılı olarak geçen bir yerde, şöyle bir şey yakaladım, çok hızlı geçti. SRC diye bir şey galiba, şeyleri tehlikeli atık sınıfına aldı, altın madenindeki şeyleri diye, öyle bir şey var. Dolayısıyla ben de aynı şeyleri söylemiştim. O katı maddeler, ağır metallerle ve bir miktar da siyanürle kirlenmiş olduğu için artık tehlikeli atıktır, yani siz onları alıp da istersem tepe, istersem vadi, istersem gölün

dibine koyarım diyemezsiniz. Yapay şey yapamazsınız yani onlarla. Onları, daha o bile belli değil, bir yere geçirgensizliği temin edilmiş bir yere gömüp bir şekilde muhafaza etmeniz lazım. En azından, daha fazlasını şu anda düşünmüyoruz, çünkü bu konuda da tam bir standart oluşmuş değil.

Ayriyeten, galiba buradan bir soru sordu beyefendi, yani şeyi de değiştiremezsiniz, oranın profilini de değiştiremezsiniz, eski haline en yakın hale getirmeniz lazım. Doğanın ilk andaki şeyini korumak için, yani istediğiniz yere çukur, istediğiniz yere tepe yapmanız söz konusu değildir. Ben çok küçük bir örnek vereyim, Almanya’da bir kum ocağında, yerden kazılan, çıkarılan kum ocağında en büyük dertleri şuydu, eski haline getirmişler, daha önce, başlamadan, kum ocağı başlamadan ilgili kurumlardan uzmanlar gelmiş, bütün bitki türlerini tespit etmişler. Bir defa o bitki türlerinin aynısını koyacaksınız. İki, içerisinde yaşayan bütün canlıları, sincabı, şunu bunu yakalayıp getirmişler de kuşları nasıl gelecek. Bilmem kaç tür kuştan 3 tür kuş gelmemişti, onu yapıyorlardı ve bunun da teminatını yatırmış durumdadılar, yani herhangi bir şekilde kendileri eğer ihmal ederse, onu ilgili kurum getirip yapıyordu. Ben bu açıklamayı yaptıktan sonra, Ethem Beye veya kim cevap verecekse ona bir soru sorayım. Bir laf dolaşiyor, ne kadar doğru bilmiyorum, bu altın madenciliğinin yapıldığı yerde arılar yok oldu diye, öyle bir şey var mı? Teşekkür ederim.

MEHMET AKİF ÖZNAL- Minicik bir soru da ben size, adaşıma sorabilir miyim Sayın Başkanım? Çok merak ettiğim bir konu, geç aklıma geldi kusura bakmayın. Derler ki, bizim topraklarımızda nadir

toprak elementleri de var, örneğin uranyum gibi, ve benzeri. Şimdi elin Amerikalısı Kanadalısı, bu kadar liberal yasalarla, elini kolunu sallaya sallaya bizim topraklarımızdan altınımızı çıkartırken, bunları da çıkartıp götürmediğini, yani bunların bir nadir toprak elementleri analizi yapılması gerektiği gibi şeyler öğreniyoruz, ama hazır burada sizi bulmuşken daha bilgilenebilim, bilgi sahibi olmadan fikir sahibi olmayalım diye soruyorum, yani bunlar yapılıyor mu ya da bu ağır metallerle ilgili asit drenajı oluşması durumuna karşı, hocalarımızın anlattığı bir sürü teknik, hangi madende, Bergama'da, Kışla Dağı'nda bu tür önlemler alınıyor mu, umurunda mı bu ağır metaller bu arkadaşların, bunu da çok merak ediyorum. Bunu Oda Başkanı olarak cevaplamanızı sizden istiyorum, çok teşekkür ederim.

ERHAN ŞENER- (Galata Madencilik)- Sabahtan beri dikkatle dinliyorum altın madenciliğini Türkiye'de. Buradan benim edindiğim intiba şu: Bir kere altın madenciliği farklı bir madencilik çeşididir. Belki normal bu, çünkü altın gerçekten diğer metallerden farklı, sabahtan da gördük bunu, yani altın bir sistem oluşturabilecek bir metal. Kapitalist sistemi, Bilsay Kuruç Hocamız ona bağladı, yani altın çok farklı bir maden.

Böyle olunca, bir de şu var: Konuşmacılar konusu ne olursa olsun, şunu söyledi, bir-iki konuşmacı bunu söyledi, "Madenlerimiz halka aittir." Ben bunu pek anlayamadım, ne demek bu? Hayır, madenlerimiz halka aittir, yani ne kadarı bana ait, ben de halkım? Bir kişi olarak ben bundan nasıl yararlanacağım halka ait olduğu zaman? Ben bu kısma bir açıklık getirilmesini

istiyorum. Kendi kendime tabii bunun cevabını da verebiliyorum, yani bunda şunu anlıyorum ben: Altın madenciliğini devlet yapmalıdır, devlet yaparsa iyi yapar, devlet yaparsa çevreye zarar vermez, devlet yaparsa en iyi teknolojiyi uygular, devlet yaparsa en iyi uzmanları kullanır. Böyle anlıyorum ben bunu, ama böyle olup olmadığını da tam bilemiyorum.

Bir şey daha söyleyeyim, biraz farklı olsun diye, konuşma diğer arkadaşları da belki düşünceye davet eder: Bir korkumuz var, yabancı sermaye geliyor diye bir korkumuz var. Bakalım, yani Türkiye'ye yabancı sermaye geliyor mu? Son zamanlarda hakikaten birkaç yanlış işlem oldu, bazı devlet şeylerini sattık, bu iyi bir şey değil tabii. Ama bunun haricinde, bunun haricinde direkt olarak yabancı sermaye Türkiye'ye gelip de madencilığe ne kadar para yatırmış, ona bir bakalım. Türkiye dev bir ülke, 75 milyon nüfusu olan ve 776 bin km² lik dev bir ülke, buraya gelen yabancı sermaye ne olmuş? Mesela, altın çok zor bulunan bir meta, onun için değerli, ne kadar arama yapmışız, yani Türk özel sektörü, ne yatırmış, altın aramasına Türk özel sektörü ne yatırmış? Ben söyleyeyim, Türk özel sektörü son sürat kaçıyor ondan, çünkü neden, herhangi bir altın madenini devreye sokabilmek en aşağı 7-8 senelik bir çalışma ve durmadan yatırım yapacaksınız, durmadan yatırım yapacaksınız, hiçbir karşılığı olmayacak.

OTURUM BAŞKANI- *Hocam, özür dilerim, sorunuz varsa alabilir miyim?*

ERHANŞENER-Sorum şu: Türkiye'de bu halk, halka ait olan bir şeyden ben vatandaş

olarak nasıl yararlanacağım? İkincisi, “Türkiye’ye yabancılar geldi” deniliyor, vesaire geldi deniliyor, bu gelenler kimler ve ne kadar yatırım yapmışlar Türkiye’ye? Aramaya ne kadar yatırım yapmışlar, bunu da öğrenmek istiyorum.

OTURUM BAŞKANI- *Evet, başka sorusu olan arkadaş?.. Buyurun.*

CEVDET ÇAKIR (Jeoloji Mühendisi)- Ben panelistlerin konuşmalarından küçük alıntılar yaparak sorularımı sormak istiyorum. Mahir Hocamız madenciliğin gerekçesi olarak, refah seviyesinin yükselmesini, daha doğrusu hayat standardının yükselmesini gösterdi. Madenlerimizin büyük bir bölümünü masumiyet müzesine götürebilir miyiz bilmiyorum. Çevreyle ilgili kaygıların giderilmesi noktasında, aslında fıkıyla bunu anlatmak, sorularımı da sormak istiyorum.

70’li yıllarda biliyoruz, Avrupa’ya büyük bir işçi göçü vardı, herkes bu kampanyadan, furyadan, hayat standardının yükseltilmesi için yararlanmak istiyordu. Temel de Avrupa’ya gitmek istiyordu, ama bir türlü gidemedi. Tabii köyünde böyle birkıskançlık falan oluştu Temel’de. Eşi Fadime’ye dedi ki, “Ben 1 yıl ortadan kaybolacağım” dedi, “yukarı çatıya çıkacağım. Soran olursa, Avrupa’ya gitti dersin.” dedi. Tabii bir süre ortada görünmedi ve Fadime’de gözü olan Dursun bunu, fırsatı kaçırmadı. Sordu Fadime’ye “Temel nereye gitti?” diye. Fadime de “Almanya’da büyük bir siyanür şirketinde çalışıyor, 1 yıl sonra dönecek” dedi. Bunu da ben ekledim tabii, sonuçta Temel durumu yukarıdan

gözlüyor ve şunu söylüyor sonuçta, “Ula Dursun, Almanya’da olmasaydım ben sana gösterirdim.” diyor.

Bülent Hocam, madenciliğin ve altın işletmeciliğinin aynı kapsamda değerlendirdi, altın işletmeciliği ve diğer madenlerin işletmesini hemen hemen aynı olarak ifade etti. Ben bir farkını göremedim. Madencilik yaparak kalkınan bir ülke örneği biliyor musunuz ve bu ikisi aynı şey midir, altın işletmeciliği, madencilik aynı şey midir? Bülent Hocama bunu sormak istiyorum.

Bir başka soru şu: Temel’in hayat standardı yükselmiş midir? Temel masum mudur? Bir de Temel’e yeni ve sürdürülebilir bir çevre yaratabilir miyiz? Teşekkür ederim.

TAHİR ÖNGÜR (Jeoloji Mühendisi)- Sayın Bülent Şentürk’e bir soru sormak istiyorum. Kendisi siyanürün teknolojik olarak kullanıldığında hangi ilişkiye girdiğini bir denkleme gösterdi. Siyanür için söylediği şeyler, siyanürün gerçekte bir zehir olduğu, tabii ki zarar verebileceği, ancak bu işletmelerde kullanılması durumunda katlanılabilir bir riskinin olduğu, bu sorunun aşıldığı, altın işletmelerine bir muhalefet yapılacaksa, siyanür üzerinden yapılmamasının doğru olacağı şeklinde görüşlerini ilettiler. Bizi bağışlasın, sorun bu kadar yalın değil ve altın işletmelerine karşı, altın işletmeleriyle ilgili tartışmaların olduğu her yerde mutlaka siyanür üzerinde de tartışmalar olacak, neden?

Kendisine bir soru yöneltebilmek için, bir örnek vermek istiyorum. Balya Kurşun Çinko İşletmesi 1939’da kapandı. Sadece flotasyonu hızlandırabilmek için, kaşıkla

denebilecek, çay kaşığıyla denilebilecek miktarda siyanür kullanılmıştı, ancak kapandıktan 63 yıl sonra aşırı yakınlardan ötürü Çevre Bakanlığının uzmanları doğrudan doğruya gelip çay suyunu örneklediklerinde, derenin suyunu örneklediklerinde atık sularda izin verilebilir limitlerin 22 katı yüksek siyanür buldular, her yağmurdan sonra. Belli ki siyanür bir şekilde, öyle hemen ultraviyole ışıkta, hidrojene, karbona, azota parçalanıp havada yarı yılını tamamlayıp bir şekilde tükenmiyor. Bir yerlerde bağlanabiliyor. Bu bir yerlerden biri, kuşkusuz Sayın Karadeniz'in ayrıntılarıyla anlattığı gibi, sıvı faz olabilir, ama gerek Bergama türü tank liçi yapılan yerlerdeki atık havuzlarındaki fazda, gerekse Kışla Dağı türü yığın liçi ortamlarında katı fazda siyanür bağlanır mı bağlanmaz mı? Sorum şu: Kışla Dağı'nda 14 yıllık liç sürecinde 40 bin ton siyanür tüketilecek, sodyum siyanür tüketilecek. Bu nereye gidecek, orada arıtmaya tabi tutulan ayrıca bir atık havuzu suyu söz konusu değil, yoğun bir şekilde atık kalacak. Bir kısmı kuşkusuz ph kontrolündeki zaafardan ötürü ya da doğal olarak havaya karışacak hidrojen siyanür olarak. Tamamı 40 bin ton havaya mı karışacak, yoksa Balya'da olduğu gibi, 50 yıl sonra, 60 yıl sonra, 500 yıl sonra bir atmosferik bir etkenle ya da başka bir etkenle tekrar tekrar çözülüp çevreye yayılmayı sürdürecektir mi? Teşekkür ederim.

ONUR DEMİR (Maden Mühendisi)- Sayın Mehmet Karadeniz'e benim bir sorum olacaktı. Kendileri ağır metallere bahsettiler, ben bir örnekle sorumu sormak istiyorum. Elimizde bir zenginleştirme

işlemine tabi tutulmuş ve ondan sonra elimizde bulunan bir yığın ya da cevher kütlelerini düşünelim. Örnek olarak da sizin daha çok bahsettiğiniz sülfürden ya da sülfattan bahsedelim. Bunların bildiğim kadarıyla belirli bir alt limitleri var. Ağır metal bu limitin altındaysa zararsız diye sayılıyor.

Bu Türkiye'de bu limiti belirleyen kurum bunu neye göre belirlemiştir ya da bu limitin, atıyorum, sülfür için x ppm olsun ya da x gr/lt olsun, bunun çok az altında olduğunda, bu miktar, gerçekten zararsız sayılabilir mi ve şunu sormak istiyorum, bu belirlenen miktarlar, göreceli kavramlar mıdır, ülkeden ülkeye değişir mi? Eğer değişirse, Türkiye içinde bölgeden bölgeye değişir mi, yani değişik yataklanmalar veya bu yataklanmaların içinde bulunduğu doğal çevreyi düşündüğümüzde, bunlara göre göreceli midir? Teşekkürler.

ATLIHAN ÖGE- Bülent Beye sormak istiyorum. Türkiye'de yılda ne kadar siyanür kullanılıyor, madencilikte bunun yüzde 1, yüzde 2 olduğunu söylediniz, o yüzde 99, yüzde 98 atıldığı zaman herhangi bir önlem alınır mı? Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI- *Buyurun.*

UĞURSERENGİL (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi)- Özellikle Bülent Beye şunu sormak istiyorum: Konuşmasının bir kısmında değindi, bizim şu anda dünyada yüzde 90 oranında altınla, altını siyanürle elde ettiğimiz ortada ve şu anda siyanüre mecburmuşuz gibi gözüküyor. Fakat siyanüre alternatif çözümler

konusunda dünyada ve Türkiye’de yapılan çalışmaları ve bunların altın üretiminde uygulanabilirliği konusunda acaba kendisi ne düşünüyor?

OTURUM BAŞKANI- *Evet, Bülent Bey, soruların çoğu size geldi, isterseniz sırayla başlayın.*

BÜLENT ŞENTÜRK- Evet, çoğu bana geldi. Aslında çok da beklenen bir durum. Önce, Muammer Sakaryalı arkadaşına bir cevap vereyim ve tabii sevgili Tahir Öngür’ün sorusu da benzer bir soru, ikisi de Kışla Dağı’yla ilgili. Sizinki kaymayla ilgili, ama orada da yine Kışla Dağı’yla ilgili bir soru var. İkisinde de özündeki soru şu: orası kayar mı ya da Kışla Dağı’nda kullanılan siyanür, 50 yıl sonra da olmayabilir Sayın Öngür, bugün de olabilir, yani herhangi bir şey sonucunda, toprağa, çevreye deşarj olur mu? Soru bu aslında.

Bu kabul edilebilir risk, bence çok tartışmalı bir risk, yani çok tartışmalı bir kavram. Kabul edilebilir mi, bu altın işletilirken kabul edilebilir diye bir kavram. Bu kabul edilebilirliğin, bir bilim adamı olarak, bunun kıstasını bilimsel anlamda anlatabilmek çok zor bir iş. Bu biraz da ne taraftan, hangi politik görüşle, nasıl bir dünya görüşüyle baktığınızla ilgili. Sizin sorunuza şöyle bir cevap vereyim.

Kışla Dağı, hiç kuşkusuz şirket çok büyük kârlar yapmak için yapıyor bunu. Siz bana diyorsunuz ki, bu yığın kayar mı, sorunuza şunu sorayım, çalışırken mi çalıştıktan sonraki süreç için mi soruyorsunuz bunu bana? Bunun ikisi önemli, niye önemli?

Çalışırken kaymayacağını varsaymamız gerekiyor, çünkü onun kayması demek, şirkete bir sürü maliyete geliyor. Diyeceksiniz ki, bunu kim kontrol ediyor, bu niye kayar, neye göre kaymaz? Bunu tabii ki Çevre Bakanlığı, ilgili bakanlığın kontrol etmesi gerekiyor. Bir mühendislik hesabına göre ben size kaymaz diyemem, desem de ne kadar doğru olduğu tartışılır bir noktaya gelir. Birkaç nedenden söyleyemem, bir, yapılış aşamasında ben bir mühendis olarak orada değilim, yani bizim bilgilenmemiz nasıl oluyor? Bizim bilgilenmemiz, şirketin bize verdiği bilgilerle oluyor. ben salona bir soru sorayım, hep siz soruyorsunuz ben de bir soru sorayım. Önemli bir soru olduğu için soruyorum.

Bu Kışla Dağı’nda ya da Bergama Ovacık’ta tonda kaç gram altın var arkadaşlar?

SALONDAN- Resmi belgelere göre.

BÜLENT ŞENTÜRK- Hocam, bunu nereden biliyoruz?

SALONDAN- Beyanda, her şey beyanda.

BÜLENT ŞENTÜRK- Bu şirketin beyanıyla ilgili bir durum. 8.7 gr/ton aranızda belki maden mühendisi olmayanlar var, bir şey anlatayım, madem biraz da sohbet şeklinde yapıyoruz. 8,7 gr/ton denildi Bergama’ya. Bu madeni çıkardık, tamam bu madeni çıkardık, altın madenciliği, siyanür kısmına kadar olan bölümünde, gerçekten diğer madencilikten bir farkı yoktur, yani deleceksiniz,

patlatacaksınız, örtü tabakasını kaldıracaksınız, kıracaaksınız, yani klasik madencilik yapacaksınız. Peki, sonra ne yapacağız, siyanürle bir zenginleştirme yapılacak. Bütün maliyeti yaptı şirket zaten. Ne yaptı, çıkardı, patlattı, kırdı, öğüttü, siyanüre sokacak, bundan sonraki maliyet nedir? Ağırlıklı siyanür maliyetidir, çünkü madencilik, cevher oraya geldi, burada 8,7 değil de 12,5 gr olduğunda, buradaki fark hani, ya da 8,7-17,4 desem iki misli, kâr iki misli olmuyor arkadaşlar. Zaten o madenin tonajının, 1 tonunun maliyeti geçmiş durumda o tarafta.

Buradan şuraya geleceğim, sizin sorunuzu bağlayacağım. Bize verdiği bilgilere göre şirketin, o yığının yıkılmaması lazım, ama siz bana sorduğunuzda, ben size bunun cevabını şirketin bana verdiği bilgilere dayanarak söyleyemem. Peki, siz söyleyin yıkılabilir mi, yıkılır mı?

SALONDAN- Bence yıkılır, çünkü niye, bir dakika, niye yıkılır? Bir, madenin söylediklerine inanmamak gerekiyor, bir yurttaş olarak söylüyorum bunu, çünkü madenin söylediklerine 4 yıl boyunca inandım ben. İnandım, sonra ne oldu, Danıştay 6. Dairesi, 9 Temmuz 2007 günü Kışla Dağı altın madenine yürütmeyi durdurma kararı verdi. Otuz gün sonra gittiler mühürlediler, her gün gittik baktık, gittik baktık, ben orada köylüyüm. Sonra çalışma devam ediyor, ya bu nasıl kapalı arkadaş dedik, yani olmaz böyle hani kapatılmıştı? Kapalı çalışmıyor, ya çalışıyorsunuz, çalışmıyoruz, peki nasıl tespit edeceğiz, sizin dediğiniz gibi. Sulh hakimine gittik, sulh hakimi dedi ki, “Ya beni bulaştırma” dedi. Kimi bulaştıracamız, bir işadamı bulamadık,

maden mühendisi bulamadık, jeoloji mühendisi bulamadık, nihayetine sulh hakimi Isparta Üniversitesinden, üç tane bilim adamı buldu, bilirkişi ve gitti. Orada çalışmayı tespit ettik, ama çalışma neymiş biliyor musunuz? Maden kapandı ya, o zamana kadarki çalışmalar herhangi bir erozyona tabi olmasın diye erozyon önleme çalışmasıymış. Aynen böyle söylediler, oysa ki gözümüzle görüyoruz ki, 600 hektarlık maden alanının 10’da 1’i liç alanıydı, o 10’da 1’in yüzde 4’ü yapılmamıştı, orayı yapıyorlardı. Şimdi oraya yığıyorlar işte. O adamlar sana bilgi veriyorlar, sen de benim, bilimsel tez diye benim önüme koyuyorsun, olmaz.

İkincisi, kayar mı? Afet oldu, gittik böyle yarıyor bu afet, yarıyor şeyi alıp götürüyor. 10 m yığılıyor, ikinci 10 m yığılıyor, üçüncü 10 m yığılıyor, 60 m gidiyor bu. Öyle böyle afet olmuyor. Yağmur yağmıyor yağmıyor, bir oluyor, o zehirlenmeler falan o zaman oldu. Siz diyorsunuz ya ph 10,5’a, 10,5’un altına düşerse, hidrojen siyanür olur; dünyada herkes kabul ediyor bunu.

Sevgili Hocam, konuşmasında aklıma geldi söyleyemedim, ÇED raporunun ekinin birinde -bir arkadaşımızın uyarmasıyla aklımız başımıza geldi, 6 çuval ek var-ÇED’in ekinde diyor ki, Siyanür Yönetimi diye bir ek var. Eğer, olağanüstü bir yağış durumunda ph 10,5’un altına, hele 9’un altına düşerse köyleri sayıyor, 7-8 tane köyün derhal boşaltılması lazım, yazıyor bu. Yazıyor, ama bunu köylüler bilmiyor, halk bilmiyor, kaymakam söylemiyor, vali söylemiyor. Şirket de söylemiyor arkadaşlar, yani içinde geldiği zaman böyle sizin konuştuğunuz kadar soğukkanlı olabilemiyorum ben, özür dilerim.

BÜLENT ŞENTÜRK- Doğal, yok rica

ederim, çok doğal tabii ki soğukkanlı olmaman. Şunu söyledim, öncelikle ben sunumumun hiçbir yerinde şirket lehine hiçbir şey söylemedim, önce onu söyleyeyim. Zaten şirketle de hiçbir ilişkim yoktur, zaten herhalde şeyi söylerken de biraz dünya görüşümün de farkına vardınız, ben size anlatırken, mesela diyorsunuz ki, yıkılabilir, ben size yıkılmaz demeyeceğim, çünkü yıkılabilir, doğrudur. Dünyada bunun örneğine baktığımızda, atık barajından bir sürü sızma vardır, onun için bu kabul edilebilir risk tartışmalı dediğim nokta odur, hiç sızmayan atık barajları da vardır, sızan atık barajları da vardır.

Buradan devam edeyim, Tahir Bey'e de bir cevap vereyim, siyanürle yapılan mücadelenin işi bitti demedim, yok öyle bir şey, yani bu mücadele devam edecek elbet. Ama bu mücadelenin arkasına, mutlaka ve mutlaka bu ülkenin madenlerinin bu şekilde çalıştırılmayacağı, madenlerin gerçek sahibinin halk olduğu kısmı konulması gerekir. Madenler kamuya aittir. Peki, ben size soruyorum, yani karşılıklı konuşuyoruz, biraz da fikir alışverişi yapıyoruz. Bu Kışla Dağı'nda yapılan ya da Türkiye'nin bir yerinde yapılan, bu şekilde yapılan altın madenciliğinin, kamuya ne yararı vardır? Kamusal olarak ne tür bir yarar bekliyoruz?

SALONDAN- 2007 yılı içinde TÜPRAG şirketi, Uşak İl Özel İdaresine 184 bin lira verdi. Evet, devlet hakkı verdi. Biz de dedik ki, biz bunu bütün köyden karşılız eğer ülkenin buna ihtiyacı varsa. Yeniden söylüyorum, o yazıyı yarın getirebilirim size, Uşak Valisinin bize 2007 yılı içinde TÜPRAG şirketinin İl Özel İdaresine

verdiği para yüzde 1'e indi biliyorsunuz, yüzde 2 merkezi devlet almıyor hakkını, İl Özel İdaresine, yani yerel idareye, 184 bin lira arkadaşlar, bu kadar.

OTURUM BAŞKANI- Hocam, ben sizin dediklerine katılıyorum da bu süreyi yarın keseceğim senden onun için.

BÜLENT ŞENTÜRK- Devam edelim mi? Cevdet Çakır arkadaşımız, "madencilik yaparak kalkınan ülke var mıdır?" dedi. Yani kalkınan ülkelerin arkasında madencilik vardır, bunun örnekleri vardır, yani Sovyetler Birliğinde de vardır, Amerika'da da vardır, ama sadece madencilikle mi kalkınır, sorusu elbette ki tek başına sadece madencilikle kalkınamaz, ama 70 milyonluk Türkiye Cumhuriyetinin, biraz konudan da geçiyoruz gibi, ama yani bu küreselleşme adı altında bize dayatılan ve bu sanal ekonomilerle Türkiye'nin gideceği bir yer yoktur. Türkiye'nin üretmesi gerekmektedir, Türkiye üretecektir. Bu madenler de halkın yararına en büyük katkıyı koyacak şekilde çalıştırılacaktır. Bugün bu ortam yoksa illa daha altın madenciliği yapacağız diye bir şey yok ki, şart değildir yani, temelden gidiyoruz ya, ben de bir fıkra anlatmayayım, sonra dışarıda anlatırım. Şart mıdır, şart da değildir.

Tahir Öngür arkadaşımızın başka bir sorusu, bu siyanür ne olacak diye bana sordu. Tabii buna cevap verebilmeyi çok isterdim sevgili dostum. Gerçekten dediğiniz konu çok önemli bir konu. Bu sadece işlenirken, sizin bugün karşılaştığımız olay da değil, bir de bunun daha sonraki kısımları var. Kışla Dağı'nda, o yine yığına döneyim,

Kışla Dağı diyor ki, ben bunu alırım, altını, sonunda biraz inceledim projeyi, bu su göndermeye devam ederim diyor, bu su yine aynen liçteki gibi, özütlemdeki gibi yıkar diyor, orada diyor, siyanürlü bir şey kalmaz diyor şirket, Mehmet Beye sormak lazım, oradaki ağır metaller ne olacak?

Bunların hepsini toplayayım, yani belki böyle tek tek şirket adına da cevap verebilecek durumda da değilim, ama şöyle toplayayım. Şu sorulardan bile, bu konuda ne tür belirsizlikler olduğu ortada, bir denetlemenin yapılamadığı, ortada doğru dürüst bir denetlemenin olmadığı da ortada, çalışmaz derken çalışıyor. Bir adım atayım, bu neoliberal politikalar sonucunda, ülke madenciliği, kamunun yaptığı ülke madenciliği mahvedilirken, yöneticileri, bilgi birikiminin dışında, politik atamalar yaparken ve oralar çalıştırılmaz hale getirilirken, Etibank, TKİ gibi, MTA gibi, bu ülkenin madenciliğinin oluşmasında, gelişmesinde bu kadar büyük katkıyı koyan kuruluşlar işlev göremez hale getirilirken, karşımıza dikilen olay bu. Ya çokuluslu bir tekel gelsin ya da yerli işbirlikçiler gelsin, bizim madenimizi böyle çalıştırsınlar. Hukuku bir şekil ayarlasınlar, para güçleri var, ekonomik güçleri var, o zaman ben de şunu diyorum, tabii medyada, ben de şunu diyorum, bu mücadele sadece siyanür bazında yapılacak mücadele değildir. Bu siyanür mücadelesi devam edecek, ama bunun arkasına artık politik bir şey koymamız gerekir.

Bir şey daha söyledim, onu siz herhalde yakaladınız, her bir birey, istediği gibi bir çevrede yaşamak zorundadır. Oradaki siyanür havuzu, Sayın Tahir, akıtır ya da akıtmaz, bugün bir şey söyleyemiyorum, ama mesela orada yaşayan sevgili

dostumuz, öyle bir siyanür havuzunun yanında yaşamak ya da yaşamamak tercihini yapma hakkı olması gerekir. Bu en doğal haklarından biridir.

Devam edeyim, çok da konuşmayalım, Atlıhan Öge'nin sorusuna geçelim: "Siyanür atılırken önlem alınıyor mu?" maalesef alınmıyor. Özellikle biraz da yakinen bildiğim, kuyumculuk sektöründen söz edeyim. Onların hepsi, çok güzel, normal, bizim atık sulara attığımız şekilde, kanalizasyonla Haliç'e gönderiliyorlar. Hani hep gazetelerde de çıkıyor, Haliç'i kazsak nasıl altınlar çıkar, Japonya'da bir altın madeni şeyi, doğrudur yani. Haliç'i kazsalar, belki Kışla Dağı'ndan daha çok altın olabilir.

Bu siyanürün dışında bir şey var mı? Bu kadar etkin, bu kadar ucuz bir şey yok, bugün yok. Yarın olmayacağı, öbürsü gün olmayacağı, yani burada gerçekten toplumsal tercihler söz konusu. Yani bir siyanürlü madenciliğin bu şekil yapılması, ülke kaynaklarının dışarı aktarılması konusunun üzerinde çok durmalıyız.

Madenlerin gerçek sahibi halktır, 1978'de Odamız bunu söyledi, 76'da belki, belki Sayın Başkan Fikret Bey burada söyler kaç yılında olduğunu, ben o zaman öğrenciydim. Doğrudur, madenlerin gerçek sahibi halktır. Oradan madenler, altın alınıp gidilecek, sonraki oradaki bozulmuş araziyle, siyanürle, bilmem ne ile bu arkadaşlarımız baş başa kalacak. Bunun mantıklı bir tarafı yoktur ve ben şunu da söyleyeyim, bu neoliberal politikalar sonucunda, bizim Etibank'ımız TKİ'miz işlemez hale getirilirken, onlardan biri yapıyor olsaydı ki, bu altın madenciliğini yapabilirler, bunun teknolojisi olabilir; olmadığını isterseniz burada dışarıda

tartışabiliriz, yapabileceğini ben anlatırım size. Gümüşköy’de zaten yıllarca çalışıldı, şunu bağlayayım, Türkiye kamu kurumu bunu işletir, çok da güzel işletir. Kamu kurumunun bir de niteliği vardır, şöyle hantaldır, bürokrattır falan, bir sürü şey söyleyebilirsiniz. Ama buna da eski yılları da hatırlamanızı isterim, yani bu kurumların çok etkin olduğu yıllarda neler yaptığımı hatırlamanızı isterim, ağabeylerimiz burada, anlatırlar gerekirse.

Kamu kurumu bir iş yaparken, o mahkeme o kararı verirse, orada o çalışmayı yapamazsınız. Orada bilmem ne analizi yapılacaksa, onu kamu kurumu yapmaz, yani onun yapılmaması, bilmem ne olması, şu olması, kamu kurumu şu kadar gr/ton altın var dediğinde, bunun bu olduğuna inanabiliriz, çünkü sonuçta buradan gelen altın, artık neyse bu sonunda devlete gidecek bir iştir. Ama öbür tarafın dediğinde, bir sürü örnek var, yani nasıl inanacağız, nasıl yapacağız, bunu kim denetleyecek gibi bir sürü soru içinde, teşekkür ediyorum, var mı atladığım bir soru varsa onu yanıtlayayım. Teşekkür ederim Sayın Başkan.

OTURUM BAŞKANI- *Biz teşekkür ediyoruz. Ethem Bey buyurun.*

ETHEM TORUNOĞLU- Yararlı bir toplantı oluyor, sohbele dönüştü, ama ben maden mühendisi dostlarımı dinleyip, onların dillendirdiği birtakım doğrularla buluşmayı çok anlamlı ve yerinde buluyorum. O yüzden, belki hep Bülent’ten sonra konuşmak benim adıma şanssızlık, ama ben bundan da, bir anlamda da keyif alıyorum. Bu bizim TMMOB ortamındaki ortak bir mücadele hattını, madencilik

alanında ya da başka alanda kurmamızın da bence önemli adımlarından biri diye düşünüyorum bu etkinliği.

Sevgili Muammer Sakaryalı bana bir pas attı, öyle görüyorum. Ben hukukçu değilim, ama elimde bu Anayasa Mahkemesinin verdiği karar var, Maden Yasasına ilişkin. O yasa çıktığında ki, böyle çevreyle ilgili önemli bir günde de gündeme gelmişti. Sonrasında yorum yapmıştık, yani elimdeki dokümandan bakarak hatırlıyorum, Kapadokya’da da, Ayasofya’nın bahçesinde de, Kelebekler Vadisi’nde de madencilik mümkün görünüyordu. 4 yıldan fazla bunu Anayasa Mahkemesinde değerlendirilmesi işi, birazcık hukuk ve politika tartışmasıdır. Ben Yüksek Mahkemenin neden böyle bir tasarrufta bulunduğunu değerlendirmek istemiyorum. Anayasa Mahkemesinin son 2 yıldır bazı başka konularda verdiği kararlara baktığımızda da onu yorumlamak mümkündür, ama sadece şunu biliyorum ki, Türkiye yine bir ilki başardı, Yüksek Mahkemenin Başkanı hukukçu değil. Dünyada başka bir örneği yok. Bu bile herhalde bir yorum, yeterli bir yorum olur, bilmiyorum?

İptal ve yürürlüğün 1 yıl sonra yapılması da başka bir enteresantlık, ama Anayasaya aykırı olan bir yasanın bir de böyle bir iptali söz konusuysa, buna dayanarak işlem yapılması, zaten bir Anayasa ihlalidir. Bunların, bu tür işlemlerin, idare tarafından izin verilmemesi lazım, Sevgili Bülent’in dediği gibi, yani öyle bir kamu yönetimi, öyle bir devlet mekanizması olmalı ki, bunlara izin vermemesi gerekiyor ve tabii yine bu Anayasa Mahkemesi kararıyla birlikte, madencilik faaliyetleri izin yönetmeliğinin ve başka birtakım tasarrufların da iptali gerekiyor. Birinci

husus bu.

İkincisi, ben tabii sunumda hızlı hızlı geçtim, bu arılar meselesi. Hemen ziraat mühendislerini unuttuğum için özür diliyorum, onların konusu, ama Türkiye’de şöyle, arıların azalması ve bu sektördeki sıkıntılar konusunda, benim bildiğim kadarıyla, benim eksikliğim olabilir, böyle çok bilimsel araştırmaların, bir envanterin çıkarılmadığını biliyorum. Varsa okuyan, bu toplantının bana öyle bir hayrı olabilir, ama gözlemsel birtakım şeyler var, yani gerek birtakım türlerin yok olması anlamında ki bu sonuçta, bizim zirai üretimlerimizi etkileyen bir süreç, ama sevgili dostumuzun sanırım alanı, ben fazla konuşmayayım.

Bir de bu madenler halkındır ve madencilik üzerinden kalkınma ve katma değer mevzusunda, ben Latin Amerika’yı bir parça başka saiklerle inceliyorum, okumaya çalışıyorum, ama Bolivya ve Evo Morales’in iktidarı ve iktidarda kalıp kalmayacağı, oradaki devrimin tamamlanıp tamamlanmayacağı da aslında tamamıyla madencilik sektörü ve oradaki çatışmalara bağlı ve eğer Bolivya başarabilirse, herhalde kalkınması, gelişmesi, büyümesi temel eksende de madencilik üzerinde olacak. O yüzden, bence çok kritik ve stratejik bir sektörü konuşuyoruz, madencilik ve tabii ki onun alt başlıkları olarak. Teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI- Evet, ben teşekkür ediyorum. Ben soru gelmez diye Oturum Başkanı oldum, ama kaçamadık sorudan. İki soru var benim cevap vermem gereken diye düşünüyorum. Birincisi, bu madenlerin içindeki nadir elementlerle, iz elementlerin

durumuyla ilgili bir soruydu. Tabii değerli arkadaşlar, altında da, bakırda da, nikelde de iz element dediğimiz, nadir elementler dediğimiz daha değerli elementler var.

Ama ne yazık ki, ülkemizde AR-GE’ye yatırım yapılmaması, bilim ve teknolojinin gelişmemesi nedeniyle de, aramadan itibaren bulunan numuneler Kanada’ya gidiyor. Kanada değerlendiriyor, madenimizin ne olduğunu bilmiyoruz bir kere. Onlar bize şu var diyor, dirilerini en azından, oraya yatırım yapılıyor ve daha sonra da çıkarılan madenler, hammadde olarak, bu sade altında da değil, altında dore olarak gidiyor, yüzde 50 gümüş, yüzde 50 altın şeklinde, ama bu bakırda da böyle, nikelde de böyle, kromda da böyle. Ne yazık ki, ülkemizin kaynakları bu anlamıyla talan ediliyor. Zaten Odamızın da yıllardan beri dediği bu, yani hammadde üretip satarak kalkınan hiçbir dünya ülkesi örneği yok derken, buradan yola çıkılıyor.

Eskişehir Kaymaz’da altın var, yıllardır biliniyor. Oradaki kayalar parçalanıp, asfaltın altına stabilize malzemesi olarak serildi. Herhalde en pahalı yoldan gidip geliyoruz biz, dünyanın en pahalı yolundan. Bir kere ne olduğunu bilmiyoruz, yani hangi kaynağımız olduğunu bilmiyoruz. Bildiğimizi de koruyamıyoruz. Böyle bir sıkıntı var. Bu aslında hem bilimsel, teknolojik bir konu, ama aynı zamanda politik de bir tavır, yani önce bileceğiz, bilmiyoruz, yıllarca devlet, Küre’de de, Murgul’da da bakır üretti. Yüzde 2’nin altındaki bakırları, Çoruh’a gönderdi. Devlet de bunu yaptı. Bilinmiyordu, arınmıyordu veya teknolojik olarak hakim değildik. Önemli olan burada, üniversitelerimize büyük görevler düşüyor, mühendislere büyük görevler düşüyor.

Bilim ve teknolojiyi, ARGE çalışmalarını geliştirmemiz gerekiyor, ama öyle bütçenin binde 4'leriyle bu olmuyor. Gelişmiş ülkelerde, gelişmiş şirketlerde yüzde 10 oranında cirosundan kaynak ayırıyor ARGE'ye. Bizde ise ne yazık ki bu çok çok az, böyle giderse de biz bu sıkıntıyı uzun süre yaşayacağız diye düşünüyorum.

İkincisi, Galata Madencilik'ten yetkili arkadaşımız, bu madenler halkın deniliyor, ama ben bunu tam anlayamadım dedi, aslında anlıyor bildiğim kadarıyla, biraz daha açmamızı istiyor. Anayasanın 168. maddesi, madenlerin, devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğunu emrediyor. Dolayısıyla, halkın malı gerçekten, yani 70 milyonda 1 hisse de sizin var, benim var bu anlamıyla. Ama bu kaynaklarımız ne yazık ki bize sorulmadan, yabancı şirketler, çokuluslu şirketler tarafından geliniyor buraya, alınıp, sonuç olarak götürülüyor arkadaşlar, yani bunu böyle görmek lazım. Hiçbir yabancı sermaye, "Doğu Karadeniz'in fakir halkını veya Doğu Anadolu'nun fakir halkını kalkındırırım yazıktır, onlar da insan gibi yaşasın." diyerek buralara gelmiyor herhalde. Bunu bilmemiz gerekiyor. Tabii yabancı sermaye sadece madencilik sektöründe de değil, tüm sektörlerde Türkiye'de hâkim. Aslında tabii, arkadaşlar bakın, biz ...

SALONDAN- Altın madenciliğinde hepsini yapabilecek durumda mıyız?

OTURUM BAŞKANI- Oraya geleceğim, bakın, şu anda yabancı sermayenin madencilikteki payı yüzde 1, yani Türkiye'ye gelen 100 birim yabancı sermayeden madencilikteki pay yüzde 1 veya 1,2 Hazine kayıtlarına göre. Diğer

otomotiv sektöründe, tarımda, hepsinde yabancı sermaye almış başını gitmiş. Biz bunu yapabilir miyize geldiğimizde, biz bunu gayet güzel yaparız, hem teknolojik olarak yaparız, hem de bütçe olarak yaparız. Ülkemiz yılda 50-55 milyar dolar faize para veriyor arkadaşlar, yani faize biz para veriyoruz, biz faize bağlanmıştık, bizim oralarda bunlara kara faizci derler, yani ümüğümüzü sıkıyorlar. 50 milyar doları alıyorlar bizden. Demek ki kaynağımız var ki veriyoruz. Bir yerden biriktirip veriyoruz bunu. Para olarak bir sıkıntımız yok, bu anlamıyla söylüyorum, eğer siyasi irade buna karar verebilse, Chavez diye birisi çıkıyor Latin Amerika'da, diyor ki ABD'li petrol şirketlerine, "Yıllardır canımızı aldınız, kanımızı emdiniz, üretimimize devam edin, ama sizin payınızı yüzde 80'den yüzde 18'e indiriyorum. Buna 2 yıl devam edin, 2 yıl sonra sözleşme bitince, tekrar değerlendiririz." diyor, yani bunlar yapılabilecek şeyler. Teknolojik olarak da mümkün, biraz önce arkadaşlarımız söyledi, MTA'sı var bu ülkenin, Etibank'ı var, yıllarca Gümüşköy'ü çalıştırdı. Ne kadar iyi, ne kadar kötü ayrı, hepsini tartışalım, ama önce biz kendimiz yapmayı öğrenelim, kendimize güvenelim. Ben bu anlamda bunun yapılabileceğini de, hem akademisyenler anlamında, hem mühendislik anlamında, hem da kaynak anlamında olduğuna inanıyorum.

Söyleyeceklerim şimdilik benim bunlar, teşekkür ediyorum.

MEHMET ATALIK- Ben arılar konusunda kendi yorumlamalarım üzerine kısa bir cevap vereyim. Madencilik faaliyetlerinin yapıldığı yerde kükürdün havaya karışması ve yağışlarla asidik yağış oluşması, zayıf asitler olarak düşmesi,

toprak yüzeyindeki mikroorganizmalar üzerine etki ediyor. Mikroorganizmalara etki eden bir yapı, arılara da etki ediyor olabilir, bir.

İkincisi, ağırmetallerüzerindendüşünürsek, Başkan, sunumunuzda daha kaç slayt kaldı deyince bana, herhalde süremi çok aşım diye deerken bitirdim. Ağır metallerde bakır konusunda bazı şeyler söyleyebilseydim, bakırın bitkide polen oluşumu ve tozlaşma üzerine büyük etkisi var. Dolayısıyla, bu madencilik faaliyetlerinden, eğer sızıyor ise, tabii bunu ben bilemiyorum, herhalde kimse de bilemiyor. Sızıyor ise, bakır o bitkisel ortamda, bitkilerin polen oluşumu üzerinde yarattığı olumsuzluk arıyı etkiliyor olabilir. Bir de siyanürden her canlı cüssesi oranında etkileniyor, siyanür gazlarından. Herhalde arının cüssesi küçük, daha fazla etkileniyor olabilir ya da rahatsızlık duyuyor olabilir, ama dediğim gibi, bu konuda bir araştırma yapmak, altın şirketlerinin aleyhine bir çalışma olacağından ve o konuda rapor hazırlayan kimi akademisyen arkadaşlarımı da çok yakından tanıdığım arkadaşlarım var, yazdıkları rapor 3 kez kendileri tarafından yumuşatılıyor ve dekanlıkları da birkaç kez yumuşatarak o raporlar, çıkabiliyor oralardan.

Benim bilgilerim ışığında yorumlarım bu şekilde.

SAVAŞ DİLEK- Evet, bana soru herhalde “bu kaynaklar rezerv haline geldi, 6 bin 500 ton” değil mi, o muydu soru? Evet.

Arkadaşlar, yani o kadar büyük spekülasyon var ki, bu değerli bilim ya da araştırmacı insanların yaptığı çalışma, amacı bu tür kestirim çalışmalarının,

kaynak kestirim çalışmalarının amacı üç temel politikaya dayanıyor. Birincisi, ilgili madenin araştırılmasına kaynak ayırmak için politikaların teşvik edilmesidir. İkincisi, bir bölgeye madencilik için yatırım yapılmasının teşviki için, bu kaynak kestirimi. Üçüncüsü, şirketlerin politikalarının önünün açılması için, yani onlara teşvik ve uygulamaların önünün açılması için, politikaların oluşturulması amacıyla yapılır.

İki temel kuralı var, biri genelleşme, genelleştirme, ikincisi de kıyaslamadır. Ancak, özellikle olması gereken, yani sözgelimi kıyaslamada bir ana formasyon ya da ana birim tespit edilip, o aranması gereken ülkede, onu yaygınlaştırmaktır. Burada temel olan, işletilen sahaların çevresindeki kestirimlerdir. Yani Türkiye’de o arkadaşlar işletilen sahaların çevresinde kestirim yapmadılar. Onlar sırf o dönemde, Türkiye’de yabancı şirketlerin yatırım politikalarına uygun hukuksal ortamı, siyasal ortamı yaratmak için yapılmış bir çalışmadır. Onların yaptığı kestirim, bizde o zaman, sanıyorum 1998 ya da 1999 olabilir, o dönemde işletilen maden, Ovacık madeni biliyorsunuz 1997’de durdurulmuştu, 2001’de işletmeye açıldı. İşletilen hiçbir maden yok, fizibil kılınmış maden var, ama işletilen maden yok.

Dolayısıyla, ancak o kayaçlarda, yani o yaş formasyonunda, Amerika Nevada’daki o kayaçlarda altın var, orada altın işletiliyor, Türkiye’de de o tip kimyasal ve o döneme ait kayaçlar, fiziksel olarak altın içerebilirliği tespit ettiler. Ama esas, yani ekonomik hiçbir değeri, teknolojik hiçbir değeri yoktur arkadaşlar. Esas olan, Türkiye’deki politikaları kamuoyu oluşturmaktır.

Dolayısıyla bu tamamen spekülatif ve kamuoyu oluşturmaya yöneliktir. Bilimsel, teknolojik ve ekonomik hiçbir değeri yoktur. Bunu söyleyeyim.

Bir de Başkan izin verirse, bu şirketler, sen söyledin ya, 184 bin TL bıraktı, çok kısa bir özet yapayım, şu anda KDV'yi kaldırdılar, yani aramadan nihai ürüne kadar ve bütün alınan hizmetlerde KDV yok. İki, 1987'de Özal döneminde bir kararname çıkarıldı, kanun hükmünde kararname, sonra bu iktidar, bu hükümet iktidara gelince onu yasallaştırdı. Orada dedi ki Özal, "Bir şirket gelirlerini, nakdi veya menkul gelirlerini iki yıl aktifinde tutarsa ve o iki yılsonunda bunu işletme sermayesine katarsa vergi vermeyecek." dedi.

Bir bu kural kesinleşti, ama bunun uygulaması, yani o şirket, para transferinde kaynak transferinde, acaba sermayesinde başka bir şekilde transfer ediyor mu etmiyor mu onu bilemiyorum.

İki, sanıyorum 2005'ti, ya da 2004 olabilir, 5527 sayılı Kanunla Kurumlar Vergisinde bir değişiklik yaptılar. O ne getirdi? Evet, arkadaşlar, o ne getirdi biliyor musunuz, o ihracata yönelik faaliyet gösteren şirketler, Kurumlar Vergisi olarak, gelirlerinin yüzde 75'i muafiyete tabi tutuldu. Geri kalan yüzde 25'ini de gelirlerin, yüzde 20'si Kurumlar Vergisi olarak ödeniyor, yani toplam gelirlerinin yüzde 5'ini ödüyorlar. Yani "Biz vergi veriyoruz, ülkemiz kazanıyor, biz zengin ülkenin fakir insanlarıyız." bunlar hepsi palavra arkadaşlar.

Gerçekler kamuoyundan saklanıyor. Bu benim verdiğim rakamlar uydurma değildir, Öztin Akgüç'ün bir araştırmasıdır, şu anda çantamda var mıdır bilmiyorum, ama

onları gösterebilirim size. Yani ülkemize hiçbir şey bırakmıyor, bıraktıkları şu: Çevre kirliliği, pasa, yani katı atıklar, evet, bıraktıkları bu. Ovacığı gösterdim, Ovacığın ilk ÇED projesinde, sonraki 1997'de revize edilmiş ÇED projesinde de pasa olarak öngördüğü, ÇED projesinin öngördüğü rakam 7 milyon ton atık barajının gövdesinde, 4 milyon ton da pasa olarak biriktirilecek denildi, 2001-2004 arasındaki işletme sürecinde, tam 12 milyon 400 bin ton pasa ürettikleri kendi ÇED, 2004 ÇED raporunda var, arkadaşlar.

Başka bir şey daha var, 2006'da yeni atık barajı için bir ÇED hazırlamışlar, diyorlar ki "Biz 33 ton altın aldık, 3 ton daha 300 bin-384 bin ton cevherimiz var. Arkadaşlar, rakamlar yine onların ÇED'lerinden, bunların kurulu tesis kapasitesi, yani tank, liç tankı, yıllık altın üretim, yani liç hammaddesinin üretim miktarı 300 bin ton. Şu anda bunların ortalama değeri 10gr/ton'dur ÇED'lerinde. Peki, bunlar 2001'den günümüze kadar diyelim ki 7-8 yıl kesintisiz üretim yaptılar, 3 kere 8, 24, 2 milyon 400 bin ton, nerede bu bizim 3 milyon 300 bin ton, nerede işlediler acaba arkadaşlar? Bunu soran var mı? Evet, yani bunu nerede işlediler? Bu 3 milyon 300 bin tonu nerede işlediler? Tesislerinin kurulu kapasitesi bu. Arkadaşlar bunlar, yani onların kendi ÇED raporları bunlar.

Bunu, diyeceksiniz ki, Çevre Bakanlığı var. Ben size söyleyeyim, Çevre Bakanlığı, 1997'de, 98'de çıkan ÇED Yönetmeliğindeki değişikliklerle, bütün sorumluluklarını şirketlere yıktı. Niye diyorum? ÇED olumlu raporu, ya da olumsuz raporu veriyordu, ÇED olumlu ya da olumsuz görüşe, idari mahkeme hiçbir

zaman görüşe dayalı itirazları, davaları kaale almıyor arkadaşlar. Dolayısıyla Çevre Bakanlığı bu sorumluluğu üzerinden attı. Başka bir şey daha yaptı, 2001, 2002, 2004, 2005 ÇED Yönetmeliğinde yaptığı değişikliklerle o kadar önemli, şirketlere avantajlar getirdi ki, deminden beri yankısını bulan, hani 5177 sayılı yasayla ilgili, örneğin Efem Çukuru madeni için, biliyorsunuz metropol belediyeler su havzaları için yönetmelik çıkarırdı, metropol yasasında değişiklik yaptılar, orada bu maden ÇED sürecine gitti, maden işletmeye kalktı, orada metropol belediye, “Burası su havzası ben baraj yapacağım, kentin baraja, suya ihtiyacı var.” dedi ve yönetmeliği İZSU yapacağı için tuttu hemen, sanıyorum 2004 ya da 2005 olabilir, ÇED Yönetmeliğinde değişiklik yaptı dedi ki, “Evet metropol belediyeler yapar, ama Bakanlığın olurluğunu almak koşuluyla.” dedi. Yani bakanlık İZSU’nun, onun için yönetmeliği geçerli saymadı mahkeme, o değişiklikten sonra, hemen İZSU’nun oradaki müdahil olmasının önünü kestiler.

Yani arkadaşlar, eğer bir ülkede, şirketlerle yurttaşlar arasında bir tartışma çıktığı zaman idare nerede duruyor, ona çok dikkat etmekte yarar var. Eğer idare yurttaşlarının yanında durmuyorsa, sorun var demektir. Demek ki yönetimin demokratikleşmesi gibi, bu ülkenin çok büyük bir açmazı var, arkadaşımız baştan beri hep onu söylüyor, bu iktidar bu ülkeye çok büyük zarar veriyor. Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim, yani bu konular hep konuşulacak konular.

OTURUM BAŞKANI- *One minute, diyelim. Şimdi arkadaşlar çok ...*

MEHMET KARADENİZ- Birkaç tane soru var, onları tamamlamam lazım, hâlâ bekliyor çünkü o arkadaşım, o soruyu soran arkadaşım, bir kaç tane de soruyu dolaylı bir şekilde ilgilendiriyor, onlara bir yanıt vereyim.

Birinci soruyu Mehmet Akif Bey sormuştu, Başkanımıza sorduğunuz soru, bu nadir toprak elementleriyle ilgili, bakın bu nadir toprak elementleriyle ilgili iki tane farklı cevap vereceğim size. Bir tanesi kamuoyunun da farkında olmadığı bir mesele, Türkiye’de kurşun, çinko üreticileri ya da bakır üreticileri gibi bazı baz metal üreticilerinin yaptığı bir uygulamadır, Türkiye’de bir geçici ihracat mevzuatı vardır, o mevzuat çerçevesinde konsantre edilmiş cevher yurtdışına gönderilir ve hiçbir bedel ödenmeksizin, yani bilabedel, orada bu cevher saflaştırılır, Türkiye’ye gelir. Bunun karşılığı o cevherle birlikte giden nadir topraklardır işte, o bazen içerikleri cevherine göre değişir, ama o nadir topraklardır; bir tanesi bu. Bu Türkiye’nin bir problemi, kendisi rahatlıkla çözebilir bu problemi, ama nedense ilgilenilmiyor.

İkincisi, nadir topraklar, tabii bir dolu cevherler de, çok değişik ortamlarda bulunabiliyor, bunlardan en önemlisi, en bilineni, Türkiye açısından, Eskişehir Sivrihisar’daki yataktır. Benim daire başkanlığı yaptığım dönemde çalıştığımız bir projedir, ETİ Maden, MTA ve TAEK, üçümüz birlikte yapmıştık ve daha önce o sahaya ilgili çok sayıda araştırma yapılmış olmasına rağmen, ne mutluyum ki benim kurduğum, MTA’da benim kurduğum ekip o çalışmada çok başarılı oldu. O sahada barit ve florit var, onların kazanılabildiği gösterildi, o saha hala çalışılmıyor, yani yatırım yapılmadı, barit

ve florit'in kazanılabildiğini gösterdik, toryum'un kazanılabildiğini gösterdik, nadir toprakların kazanılabildiğini, hidrometalurjik yöntemlerle gösterdik. Daha öncekiler parça parça yapılmıştı, o saha üzerinden birkaç tane doktora çalışması yapılmıştır, bizim o, benim dönemimde yapılan o çalışma, ben yaptım demiyorum yanlış anlamayın, benim kurduğum ekipten bahsediyorum, MTA için sadece üstelik de ETİ Madeni de TAEK'i de karıştırmaksızın söylüyorum. O ekip, MTA'da o çalışmaları bir bütün olarak başarıyla tamamlamıştır, yatırım yapmak ETİ Madenin bileceği bir şeydir. Yani nadir toprak varsa, olsaydı zaten diğer sahalarda da onunla ilgili bilgi olurdu, sadece nadir topraklara ilişkin birtakım yatırımlar için o firmalar geliyor olsaydı, örneğin bu Eskişehir'deki saha toryumdur, üstelik de toryum, 380 bin ton da toryum vardır orada, onun için gelirlerdi.

Dolayısıyla nadir toprak konusunda kafanızın karışık olmasına gerek yok, biz üstümüze düşeni yapmıyoruz o konuyla ilgili. Sadece, hayır hayır hayır, uranyum değil, hayır toryum var, tantal, nobium, europium gibi elementler var. Bunlar kazanılabilir şeyler, sadece birilerinin yatırım yapması ya da üniversitelerimizin özellikle bu konu hakkında çalışma yapması lazım, bir tanesi bu.

İkincisi, Tahir Beyin siyanürle ilgili bir analizden bahsettiği bir soru vardı, o konuya ilişkin şöyle bir şey söyleyeceğim: Bugüne kadar, çok iddialı konuşuyorum bakın bu sözümde, Balya'da, Küre'de ve Eskişehir Kırka'da çalıştık, o proje ekibindeydim Daire Başkanı olmadan önce. O proje 6 yıldan fazla yapılmıştır, Balya'da aklınıza gelebilecek her dönemde çalışma yaptık.

Yaptığımız analizin sayısını şu anda size söylemem mümkün değil, o kadar çok. Hatta benim muhtemelen doktora konusu da Balya'daki atıklar üzerine ve asit madenin drenajı bağlantılı olacak. Biz, bırakın 40 kat siyanüre filan rastlamayı, siyanüre rastlamadık orada Tahir Bey, bunu size bilgi olarak söylüyorum, MTA'da yapılmıştır analizleri, siyanüre rastlanmadı. Onu bilmiyorum, gerçekliğini de, bakın kaynağının nerede olduğunu da bilmiyorum, olabilir, biz her dönemde gittik, her dönemde yani bunu Küre için de konuşabilirim, Aralık ayında, diz boyu karda bile arazi çalışması yapıyorduk biz, bütün örneklemelerini yaptık, analizleri yaptık, o söylediğiniz olaya rastlamadık. Sadece bilgi olsun diye söylüyorum.

Tamam, teşekkür ediyorum, çünkü Balya'da çok kişi çalıştığını iddia ediyor, abartmadan 3-4 yıl civarında çalıştık Balya'da, Balya'yı şu anda benim o çalıştığım ekipten daha iyi bilen hiçbir ekip yok Türkiye'de, son derece iddialı konuşuyorum bakın. Çünkü çok ciddi çalıştık.

İTÜ değil, hayır hayır hayır, İTÜ değil, biz MTA ekibi olarak çalıştık. MTA Genel Müdürlüğünün bir proje ekibi çalışmıştır orada.

Bir soru da genç maden mühendisi arkadaşımın gelmişti. Mutlaka ki, bir doktor hanım da var aramızda, ama bu yönetmelikler, geçmiş dönemde yapılan araştırmaların sonucunda oluşan literatürler üzerinden hazırlanıyorlar, yani belli bir birikimle hazırlanıyor, ama daha önemlisi Türkiye'de, Çevre Bakanlığında şu anda arkadaşım var mı bilmiyorum, biraz önce Çağatay buradaydı, ama şu anda yok galiba, ağırlıklı olarak Avrupa

Birliğin Yönetmelikleri tercüme edilerek yapılıyor, o yüzden oldukça katıdır bizim yönetmeliklerimizin sınır değerleri, o açıdan emin olabilirsiniz. Fakat sorunuzun bir parça başka bir tarafı vardı, bölgesel değişim diye, bunun mutlaka dikkate alınması gerektiği konusunda ben düşünüyorum, mutlaka dikkate alınması lazım, çünkü mevcut yerel şartlar son derece etkilidir. O dedeksiyon limitlerini, dedeksiyon limitleri değil de daha doğrusu o sınır değerleri siz yukarı da bir miktar çıkarabilirsiniz, aşağı da indirebilirsiniz. Veri olmadan konuşmak son derece yanlıştır, mühendislikte böyle şey olmaz, sadece belirli bir yer için, o yere özgü koşullar, veri üretildikten sonra konuşularak ancak net bir şeyler söylenebilir, ondan ötesi spekülasyondur ve bilim, spekülasyonu normal şartlarda kabul etmez, eğer siz bir pure olarak, saf olarak bilim konuşuyorsanız.

Özel madencilikten, Galata Madencilik demıştınız sanıyorum, Türkiye’de siyanürle altın kazanımına ilişkin çalışmalar, yabancı firmalar yokken de biliniyordu. MTA Genel Müdürlüğü Cumhuriyet tarihinde 2 defa pilot ölçekte zenginleştirme yaparak, altın kazanımını fiili olarak gerçekleştirmiş ilk ve tek kurumdur. Dolayısıyla da o yeni bir bilgi değildir. MTA bunu yapmıştır zaten, dolayısıyla da bu bir yatırım meselesidir, yatırım yapıldığı sürece teknik bilgi açısından, bilimsellik açısından bir eksiklik yoktur. Sadece son söz olarak bir şey söyleyeceğim, sözümüzü, ben sözümü burada kapatacağım. Bugünkü bu toplantıda konuşulanları dikkate alarak, farklı düşünen insanların bir araya gelmesini, konuşmamda da söyledim, çok memnuniyetle karşıladım, fakat bir şeyi

altını çizerek sözünü etmek istiyorum, bir şey üzerinden, bütünü konuşalım, ama lütfen, lütfen rica ediyorum, çünkü 20 yıldır ben de bu konuyla ilgili araştırıp öğrenmeye çalışıyorum. Lütfen mühendislik uygulamaları, bu işin çevre boyutunu, uluslararası sermayeyi lütfen birbirine karıştırmayalım, bir bütün olarak konuşalım, ama bir şey konuşurken onun üzerine konuşalım. Çünkü mühendislik uygulamalarda siz yeterli emniyet katsayısını getirebilirsiniz, problemi çözersiniz, onun ötesi sadece maliyet problemidir. Maliyetini gösterdikten sonra problemleri çözersiniz. Dolayısıyla da lütfen mühendislik uygulamalarla, lütfen yabancı sermaye karşılığını birbirine karıştırmayalım. Denetim mekanizmasını birbirine karıştırmayalım. Teşekkür ediyorum, çok sağ olun.

OTURUM BAŞKANI- *Evet değerli arkadaşlar, gerçekten yoğun bir günün sonuna geldik. Ben bildiğiniz bir fıkradır, ama hep Temel’e çok yüklenildi. Temel’e sormuşlar, “adın ne?” diye, demiş “Temel, ama içinde A yok” demiş. Demişler “kardeşim, içinde A nasıl olur? Temel’in içinde A yok, olmaz.” Temel “Ben de aynı şeyi söylüyorum zaten” demiş.*

Aslında bakıyorum hepimiz aşağı yukarı aynı şeyleri söyledik. Ben sabrınız için sizlere ve katkı koyan herkese teşekkür ediyorum, iyi akşamlar diliyorum. (Alkışlar)

Üçüncü Oturum

ALTIN ve MADENCİLİK

Oturum Başkanı : F. Berna VATAN

KONUŞMACILAR

Ertuğrul IŞIK : Stratejik Maden Nedir

Ümit R. ÜNCÜ : Ülkemiz Altın Madenlerinin
Ekonomik Analizi

Erşat AKYAZILI : Altın Madenciliğinin Diğer
Madencilik Faaliyetleri ile
Karşılaştırılması

Sorular ve Yanıtlar

SUNUCU- “Altın ve Madencilik” konulu oturumu başlatıyoruz.

Oturumu yönetmesi için, Sayın Berna VATAN’ı kürsüye davet ediyorum.

OTURUM BAŞKANI BERNA VATAN-
Evet sayın konuklar, öncelikle hepimize gü-naydın diyorum.

Bu karlı günde bizi dinlemek için burada olduğumuz için hepimize teşekkür ediyorum. Dünden bu yana altınla ilgili çeşitli şeyleri tartıştık, ekonomisini tartıştık, üretimini tartıştık. Bugün biraz daha farklı bir boyuta geçelim dedik. “Altın ve Madencilik” üzerine konuşalım dedik.

Altın özellikle biz bayanlar için maden olarak çok şey ifade etmiyordu baştan diyeyim en azından kendi adıma. Bu bölüme geçene kadar maden mühendisi olana kadar altın bir ziynet eşyası, bir takı, bir güç varlığıydı. Altını maden olarak düşündüğümüz zaman tabii ki birçok şey de değişiyor diye düşünüyorum. Burada “Bu-

gün altının stratejik midir, değil midir? Ülkemizdeki altın madenlerinin ekonomik durumu nedir? Diğer madencilik faaliyetleriyle nasıl kıyaslanabilir?” konularını tartışacağız. Bunları tartışmak üzere Sayın Ertuğrul Işık, Sayın Ümit Üncü ve Erşat Akyazılı’yı kürsüye davet ediyorum.

İlk sunuşumuzun konu başlığı “Stratejik Maden nedir?” bu sunumu Ertuğrul Işık arkadaşımız yapacak. Ertuğrul’dan özgeçmiş istediğim zaman “özgeçmişe gerek yok, Ertuğrul dersin, Etibank’ta çalışıyor, madenci, sosyalist, Beşiktaşlı dersin” dedi, ama ben gene de bir kuralına uygun özgeçmişini okuyayım.

Ertuğrul, 1957 doğumlu, 1983 yılında Zonguldak Maden Fakültesini bitirdi, değişik dönemlerde Odamızın yönetimlerinde yer aldı. Şu an TMMOB Yüksek Onur Kurulu Üyesi, Eti Maden İşletmelerinde Başmühendis olarak görev yapıyor. Evli ve bir kızı var.

Buyurun Ertuğrul Bey,

Stratejik Maden Nedir?

ERTUĞRUL IŞIK

Maden Mühendisi

Değerli konuklar, hoş geldiniz.

Aslında çok onurlandım, çok gururlandım. Dünkü tebliğlerde, dünkü konuşmalarda benim konum üzerine oldukça fazla vurgulamalar yapıldı. Bir anlamda onların özeti gibi olacak. Özellikle sevgili TMMOB

Başkanımız Mehmet Soğancı’dan başlayan süreçte, konuşmalarda sevgili Oda Başkanımız Mehmet Torun ve tebliğ sunan arkadaşlarımız özellikle sevgili Hocam Şinasi Bey, Tahir Bey ve diğer arkadaşlar bol bol vurgu yaptılar. Çalışmaya başlarken aslında birkaç sayfada bitecekmiş gibi

görünen bir konu olmakla birlikte daldıkça çok boyutları olan bir konu olduğunu fark ettim. Olabildiğince burada özet yapmaya çalıştım. Kongre, Sempozyum Bildiri Kitapçığında detayları var, daha da geliştirilmeye açık bir konudur. Şimdi arkadaşlar, gerçekten farklı bir konu, özellikle bizim gibi geri kalmış ülkelerde ciddiyetle üzerinde durulması gereken bir konu olduğunu başta vurgulamakta yarar var. Elbette hayatın bütün alanlarında olduğugibi, konuyu incelemeye başlamadan önce yaşama dair tüm alanlara ilişkin bir bakış açısının olması var olması gerektiğinin altını çizmekte yarar bulunmaktadır.

İnsan ya düşündüğü gibi yaşar ya da yaşadığı gibi düşünür. Elbette olaylara, konulara nereden bakıldığı önemlidir. Nesnel olarak bulunduğunuz yer, eğer emekçi duruş noktasıysa, olayları ve dünyaları o bakış açısıyla değerlendirirsiniz, yorumlarsınız. Yani bugüne ve geleceğe ilişkin olarak emeğiyle geçinenlerin sömürülmesi, işsizlerin açlık ve yoksullukla boğuşan insanların içler acısı durumu, yolsuzluğun, eşitsizliğin adaletsizliğin artık normal karşılanan ahlaki zafiyetler olduğu gerçeklerini yaşadıkça rahatsız olursunuz ve çözümler üretmeye çalışırsınız. Sanayiye hammadde temin eden, sanayileşmenin motor gücü, yakıtı olan yeraltı kaynaklarının da toplumun refahı, emekçi halkların yaşam kalitelerinin geliştirilmesi ekseninde incelenmesi gerektiği kanısındayım. Ben de bu çalışmada durduğum yere göre düşünerek konuyu değerlendirmeye çalışacağım.

Konuyu incelemeye başlamadan önce yaşama dair tüm alanlara ilişkin bir bakış açısının var olması gerekliliğinin altını çizmekte yarar bulunmaktadır. İnsan

ya düşündüğü gibi yaşar ya da yaşadığı gibi düşünür. Elbette olaylara/konulara nereden bakıldığı önemlidir. Nesnel olarak bulunduğunuz yer eğer emekçi duruş noktası ise olayları ve dünyayı o bakış açısıyla değerlendirir, yorumlarsınız. Yani bugüne ve geleceğe ilişkin olarak, emeğiyle geçinenlerin sömürülmesi, işsizlerin, açlık ve yoksullukla boğuşan insanların içler acısı durumu yolsuzluğun, eşitsizliğin, adaletsizliğin artık normal karşılanan ahlaki zafiyetler olduğu gerçeklerini yaşadıkça rahatsız olursunuz ve çözümler üretmeye çalışırsınız. Sanayiye hammadde temin eden, sanayileşmenin motor gücü-yakıtı olan yeraltı kaynaklarının da toplumların refahı, emekçi halkların yaşam kalitelerinin geliştirilmesi ekseninde irdelenmesi gerekir kanısındayım. Bende bu çalışmada durduğum yere göre düşünerek konuyu değerlendirmeye çalışacağım.

1) STRATEJİ / STRATEJİK KAVRAMININ ANSİKLOPEDİK KARŞILIĞI

Strateji sözcüğü Fransızca kökenlidir. Bugün dünyada çeşitli alanlarda kullanılan/örneklenen küreselleşmiş bir sözcüktür. Elbette bizim sektörümüzde de çok sık kullanılmaktadır.

Nedir bu strateji/stratejik kelimelerinin taşıdığı anlam?

Türk Dil Kurumu sözlüğünde strateji;

- önceden belirlenmiş/tasarlanmış bir amaca ulaşmak için tutulan yol
- bir ulusun veya uluslar topluluğunun barışta ve savaşta benimsenen politikalara en fazla destek vermek amacıyla politik, ekonomik, sosyolojik, psikolojik ve askeri

güçleri bir arada kullanma bilim ve sanatı

Stratejik: (s) 1) stratejiye ilişkin 2) askeri bir görüş açısının önemini belirten, savaşı dolaysız ilgilendiren her şey için kullanıldığı söylenebilir.

Büyük Larousse ansiklopedisinde strateji; 1) Askeri güçlerin harekâtını siyasi iktidarcı belirlenmiş bir hedefe ulaşacak biçimde birleştirme sanatı 2) Bir savaşın sürdürülmesi ya da bir ulusun veya ittifakın savunma hareketi için gerekli siyasi, iktisadi ve manevi güçlerin hareketini birbiri ile uyumlu kılma sanatı. Stratejik; 1) taktik sözcüğünün karşıtı olarak askeri stratejiyi ilgilendirene denir 2) savaş ve savunma politikasında kullanılan her şeye denir 3) kesin olarak belirlenmiş bir plan çerçevesinde gerçekleştirilen parlamenter bir stratejiye denir 4) stratejik hammaddeler, bazı ülkelerce üretilen, gelişmiş ülkelerce kullanılan ve bazı gelişmiş teknolojiler için gerekli olan madenlerin hazırlanmasında kullanılan maddeler olarak ifade edilmektedir.

Ana Britannica Ansiklopedisinde strateji: savaşta belirlenmiş hedeflere ulaşmak için eldeki bütün kaynakları (askeri, ekonomik, siyasi) uygun bir biçimde seferber etme ve düzenleme sanatı veya bilimi şeklinde açıklanmıştır.

Bu tanımlamaları/tarifleri göz önünde tuttuğumuz takdirde strateji kavramını (elbette kullanım alanına, sosyolojik olarak nerede durulduğuna, bakış açısına da bağlı olarak); daha önceden belirlenmiş bir ihtiyaç ya da ihtiyaçları karşılama/ elde etmeye yönelik hedef doğrultusunda başlangıçla hedef arasında gerçekleşen eylemler bütünlüğü, aşamaların geçilmesi süreci olarak formüle etmek mümkündür.

2)STRATEJİ/STRATEJİK KAVRAMININ ÇEŞİTLİ ALANLARDA KULLANIMI

Görüldüğü üzere strateji, askeri/militarizm alanında oldukça fazla kullanılan bir kavramdır. Savaşların hiç olmamasını dilemekle birlikte ne yazık ki bu alanda birçok nedenle kullanıldığı bir gerçektir. Örneğin, stratejik ortaklık, stratejik tepe, stratejik bölge, stratejik köprü, stratejik silahlar vb gibi ya da “düşmanı alt etmek için stratejimiz şu şekildedir” gibi söylemleri çok duymuşuzdur. Bir de, yakın tarihimizden hatırlanacağı üzere “Sovyetler Akdeniz’e inmek için boğazlarımızı ele geçirmek istiyor, ülkemiz ve tüm dünya için boğazların stratejik bir önemi vardır” gibi askeri/ekonomik/politik/sosyolojik bölgesel yaklaşımlar ve yine günümüzden bir örnek daha verilmesi gerekirse, ABD’nin başını çektiği emperyalist/kapitalist ülkelerin BOP projesidir.

Tükenmeye yüz tutan petrol rezervlerinin kontrolü/ele geçirilmesi bakımından (kaldı ki o süreç adamakıllı işlemektedir) Orta Doğu coğrafyasının, malum ülkelerin stratejistlerince jeopolitik nedenlerle çok uzun yıllar öncesinden işgalinin projelendirilmesi yapılmış, zamanının gelmesi beklenmiş ve uygulamaya konmuştur. Her defasında öne sürdükleri traji komik gerekçe ise “o ülke/ler diktatörlükle yönetiliyorlar, biz demokrasiyi götürüyoruz” olmaktadır. Dün Latin Amerika da, Afrika da, Uzakdoğu da Vietnam da, bugün Irakta, Afganistan da, yarın İran da kim bilir başka hangi coğrafyada hangi ülkelerde! Bu zorbalığın nedeni bellidir ve çok açıktır; çok uluslu tekellerin emrindeki ülke yöneticilerinin emperyalist saldırganlığının esas amacı az

gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerin yeraltı ve yerüstü zenginliklerine, enerji hammaddelerine özellikle de petrol rezervlerine el koymaktır. Yani demokrasi götürmek bunun neresindedir?

Bu anlamda Orta Doğu, anlatılan nedenlerin yanında dünya halklarına gözdağı verme anlamında da stratejik bir bölgedir/coğrafyadır (İsrail Amerika'nın stratejik ortağı aynı zamanda Türkiye'nin de ortağıdır yani ortağımın ortağı ortağımdır. Bu durumda yağsın Filistin halkının üzerine bombalar, ikiyüzlü politikaları uygulayan yöneticilerce timsah gözyaşları değil midir akıtılan? Din kardeşlerimizi dillerinden düşürmeyenlerin eklektik/faydacı/çıkarıcı/omurgasız politikalarının tarihe iz düşürdüğü bir ironi olsa gerek. Hoş, Başbakanın bu ay'ın başında Davos ta yaptığı sıra dışı çıkışa bakmayın siz. Bu sansasyonel çıkışa “sadece o olay” diye bakıldığında yanılısamalara kapılmak mümkündür. Konunun önüne ve arkasına gözetildiğinde ise farklı bir tablo ortaya çıkmaktadır. İktidar olduklarından bu yana İsrail'i bu coğrafya da neredeyse kendi sınırlarından bile daha güçlü hale getiren, stratejik ortaklık kuran, Türkiye de eğittikleri pilotlarca bombalar yağdırılmasına-cinayetlere ortak olan, insansız uçak anlaşmaları yapan bu iktidar değil midir? Diğer stratejik ortak ülke olan barbar dünya imparatorluğunun lideri ABD'nin Türkiye den kaldırdığı uçaklarla yine Irak halkına yağdırdığı bombalarla masum halkın katledilmesine ses çıkarmayan yine bu iktidar değil midir?

Diğer yandan özellikle son yıllarda gelişmiş kapitalist ülkelere büyük bir hızla kirlenilen dünyamızın yaşadığı/yaşayacağı tehlikeleri için artık alarm verdiği bilim

adamlarınca endişeyle kabul edilen bir gerçektir.

Kapitalizmin eşitsiz gelişme yasasının yansımalarının tüm gerçekliğiyle gezegenimize çok büyük zararlar verdiği görülmektedir. Tekellerin aşırı kar hırsının neden olduğu gerekli/gereksiz üretim, ozon tabakasının delinmesine, karbondioksit salınımının artışına, küresel ısınmaya neden olmuş ve haliyle dünyanın dengesi insan eliyle alabildiğine bozulmaya başlamıştır. Yerkürede ve atmosferde oluşan kirliliğin büyük çoğunluğunun sanayileşmiş ülkelere yapılmasının tesadüf olmadığı söylenebilir mi? Son yıllarda dünyada sıra dışı felaketlerin ardı ardına yaşanması iklimsel değişim, buzulların erimesi, kuraklık/çölleşme tehlikeleri, yeraltı ve yerüstü sularının kirlenmesi ve azalması bugünkü ve gelecek kuşaklar açısından oldukça endişe vericidir. İnsanlık bu gidişe radikal bir karşı duruş gerçekleştirmezse her geçen yılın bir önceki yılı aratacağı muhakkak gibidir. Özellikle yeraltı ve yerüstü su kaynakları gelecekte, bu gün olduğundan çok daha fazla oranda önem kazanacaktır. Bu anlamda jeotermal kaynaklar, su kaynakları vazgeçilmez nitelikte stratejik bir madde/temel ihtiyaç olup, rasyonel kullanımı konusunda acil tedbirler almak gerekecektir.

Elbette temel ihtiyaçlar diye bakıldığında tarım/gıda, barınma vb. gibi konular da çok önemlidir. Bu açıdan bakıldığında Yöresel/bölgesel anlamda orada yaşayan insan topluluklarının yaşamlarını devam ettirebilmeleri için öncelikler göz önünde tutulmalıdır. Belirli objeler/ürünler/gereksinimler bazı yöreler için sıradan, bazı yöreler için öncelikli konumda olabilir. Bu anlamda geçimi sağlayan o unsurlar

o insan toplulukları için stratejik öneme sahip olabilir. Örneğin açlıkla boğuşan bir yörede tarıma dayalı sanayileşme önemlidir. Balıkçılıkla geçinen bir kıyı yöresinde de öncelik su ürünlerine dayalıdır. Ülkemizden örnekler verilmesi gerekirse Karadeniz yöresinde balıkçılık, fındık ve çay üretimi, Malatya Yöresinde dünya harikası kayısı üretimi, Doğu da hayvancılık, turizm (Nemrut, Hasankeyf vb) Orta Anadolu da tarım, turizm (Kapadokya gibi) ve yine Akdeniz-Ege bölgelerimizde turizm öncelikli olabilir. Bu şu anlama gelmektedir: “insanı” öncelik aldığımız da, yöre insanların yaşamlarını sürdürebilmelerini teminen “ihtiyaç” bazında bir strateji tanımlaması yapılması gerekecektir.

Kuşkusuz bu konuyla ilgili yaşamın birçok alanından sayısız örnekler vermek mümkündür ancak stratejik maden kavramının ne olduğu, nasıl anlaşılması gerektiği ile ilgili düşünce geliştirmek olduğuna göre oraya odaklanmakta yarar vardır.

3) STRATEJİK MADEN NEDİR, BU KAVRAMA İLİŞKİN SEKTÖRÜMÜZÜN ÇEŞİTLİ ALANLARINA GENEL BAKIŞ

Bilindiği üzere maden yatakları 4,5 milyar yıl önce yerkürenin oluşum sürecinin ilerleyen safhalarında çeşitli fiziksel, kimyasal, biyolojik, bakteriyolojik, jeolojik vb. süreçlerin bir arada ve yavaş yavaş ilerlemesi /işlemesi ile oluşmuşlardır.

Doğada mevcut birçok ürünü belirli bir zaman ve mekân boyutunda tekrar üretmek mümkündür ancak madenler yenilenemez, bir kez tükendiğinde yerine

tekrar konulamayacak değerlerdir. Bu nedenle de çok özel olarak ele alınması gerekmektedir.

Diğer yandan madenler, insan emeği olmadan doğal olarak oluşmuş kaynaklardır. Buldukları haliyle aslında bir değer ifade etmezler, onlara değer kazandıran insan emeğidir. Meta haline dönüştüklerinde değere kavuşurlar. Bu noktada da madenlerin insanlık ailesinin ihtiyaçlarını karşılamak üzere ortak kullanım kaynakları olduğunu anlamak, kolektif niteliklerinin/ toplumsal karakterlerinin önemine dikkat çekmek gerekmektedir. Sanayinin temel hammaddelerinden/girdilerinden olup, teknolojinin gelişmesi ile değerleri daha da artar.

Stratejik maden kavramı günün koşullarına göre ve ülkeden ülkeye değişen göreceli bir kavramdır. Liberal ekonomilerde bir madenin stratejik olduğu ilan edildiğinde devletin hemen işletmeye geçmesi yerine stoklama yollarını araması istenir. Sosyalist blok ülkelerinde madencilik sektörünün tamamı stratejiktir, fanatik liberallere göre ise hiçbir maden stratejik olamaz. Türkiye’de stratejik maden denildiğinde uranyum ve toryum gibi nükleer madenler akla gelir. Bazılarına göre ise savaş zamanlarında silah gibi kullanılacak bor ve krom gibi madenlerimizde stratejiktir.

Stratejilik kavramını askeri tanım dışında ele aldığımızda, eğer bir ülkenin sanayisi için olmazsa olmaz nitelikte hammaddeler güvenli kaynaklardan sürekli olarak sağlanamıyorsa, olmayan maden de stratejiktir. Yine, yukarıda belirttiğimiz gibi, coğrafyada oluşumu ve dağılımı gereği bir maden büyük oranda bir ülkede bulunuyor ve spesifik özelliklere sahipse (bor ve krom gibi) bu maden de stratejik

bir madendir. Üstelik bu stratejilik sadece bulunan ülke için değil tüketen ülkeler için de geçerlidir. Savaşlar artık sadece silahla yapılmıyorlar.

Ulusal savunma stokları (Defense National Stockpile Center. DNSC) ABD’de çok eski bir maziye sahiptir. Milli güvenlik kuruluşlarınca 3 yıl sürecek bir savaşa yetecek miktarlarda her yıl tespit edilip bütçe kanunu kapsamında parlamentonun onayına sunulmaktadır. Yıl içinde bu stoklardan satış yapmaya sadece devlet başkanı yetkilidir. Soğuk savaş döneminde ortalama 10 milyar dolar değerinde 90 çeşit maden ve ürün ülkenin muhtelif yerlerinden stoklanmıştır. Sovyetler Birliğinin dağılması nedeniyle son yıllarda stok miktarları 5,5 milyar dolar seviyesine inmiştir. Stoklardan yıl içinde yapılan satışların değeri ise 600 milyon dolar civarındadır. US Bureau of Mines (USGS) teşkilatı ABD’nin bütün maden ve minerallerdeki dışa bağımlılık oranlarını her yıl yeniden hesaplayarak yayınlamaktadır. ABD’de bir kamu kuruluşu olan Defence Logistics Agency (DLA), ülke dışından temin edilen birçok madeni stoklar ve zaman zaman piyasayı düzenlemek amacıyla satar. Sistem hem ülke güvenliği için gerekli madeni stoklamakta hem de piyasayı kontrol altında tutmaktadır.

Almanya ve Japonya gibi ülkeler daha az sayıda stratejik madenin stoklanmasını, bu madenlerin ticaretini yapan özel şirketler eliyle sağlamaktadır. Devlet, ambarlama masraflarına iştirak etmekte ve stok miktarlarını belirlemektedir. Bu konuda ülkelerin kendi kaynaklarına göre stratejik bir sınıflamaya gittikleri resmi ve özel kritik ve stratejik mineral listeleri

hazırladıkları görülmektedir. Listeler sadece askeri amaçlar için değil, stratejik bazı malzemeler ve sanayiler göz önünde tutularak ticari ve ekonomik amaçlar için de hazırlanabilmektedir.

Yurtdışı kaynaklardan hammadde güvenliğinin uzun vadeli olarak sağlanabilmesi az gelişmiş ülkelere verilen kredilerin temel şartlarından birisidir. Dünya literatüründe : “Almanya çeşitli ülkelere 1,3 milyar dolar DM kredi sağlayarak yılda 12 milyon ton demir, 16.000 ton nikel, 67.000 ton bakır, 13.000 ton çinko, 90.000 ton boksit ve 3.000 ton kurşun ithalatını garanti altına almıştır.” türünden haberlere sık sık rastlanmaktadır.

Savaş metalleri ve stratejik mineraller bakımından çok zengin olan Orta Asya Cumhuriyetleri son yıllarda batı dünyasının yoğun ilgisini çekmektedir.

Ülkemizin yurt içi stokları bulunmadığı gibi kredi sağlayarak denizaşırı hammadde kaynaklarına sahip olma imkânı da sınırlıdır.

20 yıl önce hazırlanan mastır planlarda 2000 yılı için petrol üretimimiz 7,8 milyon ton, taşkömürü üretimimiz ise 8,3 milyon ton olarak öngörülmüş idi. Bugün bu hedeflerin yarısına bile ulaşamamıştır. Enerji hammaddelerindeki dışa bağımlılık harp hali ve kriz dönemleri için çok tehlikelidir. Yakın bir geçmişte Avrupa çelik sanayiinde fluorit yerine Türk kolemanitinin (kalsiyum borat) kullanılması da Türkiye’nin tek üretici olduğu ve bir harpte işgal edilirse Avrupa’da çelik üretiminin aksayacağı ileri sürülerek önlenmiştir. Avrupa’da Türk kolemanitinin çelik sanayiinde kullanımı halen sağlanamamıştır. İlginçtir, ülkemizde de kolemanit, çelik sektöründe

kullanılmamaktadır. Kolemanitin stratejik mineral olma özelliği kendini hemen göstermektedir. Zira Avrupa bu madene bağımlı olmak istememektedir.

Emperyalist/kapitalist paylaşım savaşlarında madenlerin önemi;

Bugünü anlayabilmek ve geleceği planlayabilmek için geçmişi nesnel ölçütlerle değerlendirmek kuşkusuz çok önemlidir. Diğer bir deyişle önümüzü görebilmek için gerçekçi tarihsel birikime sahip olmamız gerekir.

İnsanlığın varoluşundan bu yana (yaklaşık 3,5 milyon yıl öncesi) insan toplulukları arasında birçok nedenle çatışmalar hiç eksik olmamıştır. Kabaca ilk, orta, yeni ve yakın çağ (modern! çağ) olarak nitelendirilen toplumsal evrelere bütünsel olarak bakıldığında çatışmaların özünde iktidar ve güç'ün başka toplulukların üzerinde tahakküm oluşturma amacıyla kullanıldığı görülmektedir. Oluşturulan baskıların neredeyse değişmez olan uygulaması ise fiziki şiddettir. Bu şekilde baskı altına alınan diğer toplumların yaşadığı yörelerde bulunan her türlü zenginlik iktidara (güç'e, erk'e) sahip olan, egemen olan toplumca söğürülmektedir. Elbette başka ülkelerin ele geçirilmesi ile egemen ülke daha fazla yayılma eğilimine giriyordu. Feodalizm (derebeylik) olarak nitelendirilen bu dönemlerde dünya üzerinde egemen olan çeşitli krallıklar-imparatorluklar vardı. Bu derebeylik sınırları içinde de haliyle eşit bir toplum biçimi söz konusu değildi. Sayıca az olan, yöneten kesim (serfler/soylular) toplumsal zenginliği kendisinde topluyor ve büyük çoğunluğu teşkil eden diğer kesimi (plep/köylü) baskı altında tutarak

iktidarlarının devamını sağlıyorlardı. Yani hem dış hem de iç dinamiklere karşı kontrol ve stratejik yaklaşımlar söz konusu idi.

Kimi buluşların da etkisi ile deniz aşırı seyahatlerin maceracılarla başlatılması, bu seyahatler sırasında yeni keşfedilen coğrafyalarda (Afrika-Güney Amerika-Uzak Doğu-Avustralya) elmas ve altın'ın varlıklarının belirlenmesi ve yerli halkların akıl almaz katliamlarla imha edilerek bu zenginliklere sahip olunması bu yıllara denk gelmektedir (15.YY ortalarından başlayan süreç). Elbette bunda köle ticaretinin de çok önemli etkisi olmuştur. Bu zenginliklerin birikimiyle Avrupa ülkeleri dünya üzerinde tahakküm kurmuşlar ve birçok sömürge ülkeler oluşturmuşlardır.

18.Y.Y'ın ikinci yarısında yeni bir süreç başlamış, sanayi devriminin ilk evresi üretim biçimlerini farklılaştırmaya başlamıştır. (O döneme kadar ekonomik hayat büyük ölçüde tarıma dayanmaktaydı. Asıl üretim kaynağı olan toprak soyluların elindeydi). İlk dönemlerde merkantilist üretim yoğunluklu olan sistem belirli birikimler sonucu teknolojik buluşların da etkisi ile sanayi devrimi sürecini başlatmıştır.

Kimi tarih bilimcilerce bu sanayi devrimi süreci ikiye ayrılmaktadır. İlki 18.YY' da, başlayan ve 19.YY'ın ortalarına kadar devam eden evre olup, buna "makineleşme" dönemi denmektedir. Temel ve ayırıcı özelliği makine kullanımının artması sonucu demir ve kömürün asıl enerji kaynağı olduğu büyük fabrikaların ortaya çıkmasıdır. Demir yollarının inşası da bu dönemde başlatılmıştır. Tüm ürünlerin artması ve aynı zamanda işgücünün açıkta kalması yanında henüz çocukluk evresinde bulunan endüstrinin hammaddeye ihtiyacı

vardı. Diğer yandan bu üretilen ürünler için de pazara gereksinim doğmuştu. 1870 li yıllarda başladığı kabul edilen ve sanayi devriminin 2.aşaması olan bu döneme “hammadde arayışı” dönemi denmekte, temel hammaddelerde (1789 yılında Fransa’da yapılan burjuva devrimi ile yeni bir evreye girilmiş olup, hızlanan sanayileşme kapitalist üretim biçiminin dünyaya egemen olmasına yol açmıştır. Sınıflı toplumların ortaya çıkması da bu dönemdedir) ve enerji kaynaklarında değişime yol açmıştır.

Kömür ve demirin yanında çelik, elektrik, petrol ve kimyasal maddeler de devreye sokulunca kapitalist üretim ilişkileri tüm dünyaya hâkim olmuştur. Bu dönemde devasa ölçülerde oluşturulan silah sanayi, sistemin yayılmasına ve hammadde kaynaklarına daha bir kolay ulaşılmasına, teminine yol açmıştır. Kapitalizmin emperyalist aşamaya ulaşmasına, tekelci kapitalizmin belirleyici konuma gelmesine yol açan sistemsal gelişmeler yaşanmıştır. Hammadde konusunda oluşturulan çeşitlilik teknolojinin ivmesel olarak daha bir gelişmesine neden olmuş, bilgisayar teknolojisinin müthiş ilerlemesinin de etkisiyle tekelci aşama, sermayenin önünde engel tanımayarak ve ne pahasına olursa olsun ilerleyerek dünyamızda savaş, vahşet ve felaketler yaşanmasına neden olmuşlardır.

Gezegenimizde bugün yaşanan; çok uluslu tekellerin yeni sömürgecilik yöntemleriyle dünya halklarını baskı altında tutarak tüm zenginlikleri rezervlerine almalarıdır. Kısaca özetlediğimiz bu sürecin ortalarına dönecek olursak mesleğimizle, konumuzla ilgili olan döneme, Avrupa ülkelerinin geri kalmış ülkeleri sömürgeleştirerek nasıl da

zengin ülkeler haline geldiklerini, elmas ve altınla başlayan yağma sürecinin bütün metal ve diğer endüstriyel madenlerle devam ettiğini ve nihayet petrol, kömür, doğalgaz gibi fosil enerji kaynakları ile Uranyum-toryum gibi radyoaktif mineraller ile devam ettiğini anlamaya çalışacağız.

PETROL

Stratejik madenler konusunu incelerken, dünya da süren günlük yaşamın en fazla kullanılan maddelerinden birisi olan, sanayinin en önemli enerji hammaddesi konumunda bulunan, elbette ki yararları tartışılmayan ancak dün olduğu gibi bugünde uğruna savaşlar yapılan, ne yazık ki gelecekte de yerel, bölgesel çatışmalara yol açacağı malum olan Petrol den bahsetmemek olmaz.

Madencilik/enerji kaynakları ve uluslar arası ticaret, sömürü ilişkileri şeklinde konuya baktığımızda bugün altın başta olmak üzere diğer değerli metaller, radyoaktif mineraller, bazı endüstriyel madenlerle birlikte ve hatta en başta fosil yakıtlar ve haliyle petrol gelmektedir. Bilindiği üzere petrol oluşumu için ideal ortam sığ denizlerdir. Bu bölgenin de “Arap plakası” denilen yer olduğu yine bilgilerimiz dâhilindedir. Bu plakanın da kabaca Afrika’nın kuzeyi ile Güney Amerikanın kuzeyi ve Kuzey Amerika’nın güney kesimindeki bölgedir. Kuzey Afrika’dan Orta Asya içlerine kadar uzanır. Bu bilimsel gerçek son yıllarda geliştirilen Coğrafi Bilgi Sistemleri ile de (CBS) desteklenmektedir. Petrol yataklarının % 70’i, 65 milyon yıl ile 144 milyon yıl arasındaki zaman aralığında oluşmuşlardır.

Petrolün bugün için 85.000 adet kullanım alanı vardır. The Energy Watch Group ve BP nin 2007 yılında yaptıkları araştırmalar sonucunda dünyada bugün için, 1,250 trilyon varil (6 varil= 1 ton) civarında petrol rezervinin olduğu belirtilmektedir. Yıllık dünya tüketiminin 25 milyar olduğu düşünülürse bu günkü tüketim miktarı temel alındığında mevcut Petrol rezervlerinin ömrünün 30-40 yıl olduğu söylenebilir. (Bazı petrol ülkelerinin rezervlerini saklamış oldukları düşünülse bile bu rakam aşağı yukarı bu şekilde olacaktır)

Dünyadaki 206 ülkenin bugün için günlük petrol tüketimi 82 milyon varildir. Bunun yaklaşık % 25'ini tek başına ABD tüketmektedir. İkinci sıradaki Çin'in tüketimi şimdilik % 10'a yaklaşmıştır. Ancak hızlı sanayileşme atağı nedeniyle daha da çok tüketeceği söylenebilir. Elbette Hindistan'ı da ihmal etmemek gereklidir. Türkiye ise günlük 715.000 varille tüketici sıralamasında 23.sıradadır. Hal böyle olunca gelişmiş sanayi ülkeleri başta ABD olmak üzere bu son derece kıymetli ve hızla rezervleri azalan bu bölgelere ilişkin jeopolitik stratejiler oluşturmayacaklar mıdır? Elbette hayır. Batılı yağmacıların 1885 yılında Berlin de Konferans düzenleyerek Afrika'yı paylaştıkları ve o günden bu yana o ülkelerin zenginliklerini sömürdükleri bu çalışmada defalarca bahsedilen konudur.

Tıpkı altın, elmas, metal madenleri, kritik endüstriyel ve radyoaktif minerallerin yağmalanması sürecinde biraz ayrı gibi görünse de petrol ve diğer fosil kaynaklar da mutlaka emperyalist yağmacılar tarafından en azından kontrol edilmeliydi ve nitekim de gelişmelerin bu şekilde olduğunu

yaşayarak görmekteyiz. Çeşitli senaryolar uygulamaya koyarak bir biçimiyle bu zenginliğe sahip ülkeleri denetimleri altına almayı başarmışlardır. Yeni sömürgeciliğin tüm ahlaksız yöntemlerini uygulayan emperyalist yağmacılar, petrol rezervi bulunan bölgelerde geçmişte uyguladıkları yöntemleri birazcık değiştirerek/ geliştirerek uygulamaktadırlar. Bu çerçevede geçmişten günümüze Somali (Darfur krizi), Çad, Mali ve Nijer, Liberya (bölgede emperyalist ülkelerin beslemesi-truva at'ı), Etyopya, Kenya, Moritanya, Kamerun, yine Ortadoğu'da Irak, İran, Libya ve diğerleri aynı akıbete uğramışlardır.

Başta ABD olmak üzere emperyalist kapitalist sistem başta enerji hammaddeleri olmak üzere tüm yeraltı ve yerüstü kaynaklarını değişik senaryolar uygulamaya koymak üzere geri kalmış bu ve gezegendeki başka coğrafyaları da sömürmeye devam edecekler gibi gözükmektedir. Elbette DUR!!! deninceye kadar. Bu "DUR" u ise bütün bu ülkelerin işçi emekçi halklarının diyeceğinden ve gereğini bir gün mutlaka yapacaklarından kuşku duymuyorum.

4) STRATEJİK MADEN/LER ÖLÇÜTLERİ NELER OLABİLİR

- a) Rezerv miktarları (dünya rezervlerinin önemli bir bölümüne potansiyel ve kalite itibarıyla sahip olmak) ve cevher tenörlerine,
- b) Coğrafi konuma ve dağılıma, yüzeye yakın olup olmamaya (işletim kolaylıklarına),
- c) İkame edilip edilememeye,

d) Ülke ekonomisine katkıya, ihracatta önemli yer tutmasına, öncü sektörlerle girdi temin etmeye (sanayiye hammadde servisi, katma değer yaratmaya/bölgesel kalkınmaya, alt yapı ya etkisi),

e) Uluslararası pazarlara hakimiyete, o maden/ler konusunda oligopol veya monopol konumda bulunmaya ve bu rezervlere sahip olan ülkenin dünya ticaretini ve fiyatlarını yönlendirecek durumda olmasına,

f) Küresel ölçekte ihtiyaç duyulan, vazgeçilmez önemi olan, sanayi ve teknolojik gelişim çevriminde hammadde olarak önem kazanan niteliklerine,

g) Kullanım alanlarının çeşitliliğine, belli alanlarda vazgeçilmez olmalarına,

h) Nadir toprak elementleri içeren mineral özelliklerine, (burada tenör, miktar, kazanımının ekonomik olması “bugün ve gelecekte” gibi boyutlar göz önünde tutulmalıdır)

i) Ülkelerin ihracatlarında önemli yer tutması ve diğer sektörlerle çeşitli nitelik ve niceliklerde girdi sağlayan ve bu şekilde de ülke ekonomisine küresel ölçekte yarar sağlamaya,

j) Geleceğin endüstrilerinin kestirimleri kapsamında önem kazanabilecek nitelik ve niceliklerine (konjonktürel olarak arz talep dengelerinin değişimine),

göre çeşitli yaklaşımlar olabilir

Aslında stratejik maden dediğinde göreceli bir kavramla karşı karşıya olduğumuz da söylenebilir. Zamana, konjonktüre, bilimsel ve teknolojik gelişimlere, ihtiyaçlara, değişen koşullara ve daha birçok faktöre bağlı olarak yeniden güncellenmeye tabi tutulan bir kavram olmalıdır. Yani

bir dönem stratejik olarak kabul gören bir maden, koşulların farklılaşması ile sıradan bir konuma gelebilir, bunun terside mümkündür, değişim/dönüşüm geçirebilir. Saldırı amaçlı askeri alanlarda kullanımının bir an için yok olduğunu varsaydığımızda, küresel düzlemde insanlığın ihtiyaçları bakımından çok önemli, önemli ve sıradan diye 3 grup oluşturmak ta mümkündür.

Bir madenin yukarıda belirtilen ölçütlerin hepsine birden sahip olması mümkün olmadığı gibi böylesi bir yaklaşım gerekli de değildir.

Konunun daha iyi anlaşılması bakımından bir örnek olarak güncel ve ülkemiz için önemli bir maden olan Bor Madenlerimizi bu çerçevede irdelenecek olursak: Rezerv ve kalite açısından bakıldığında potansiyel olarak dünya rezervlerinin çok büyük bir kısmı ülkemiz topraklarında bulunmaktadır (3,5 milyar ton, yaklaşık % 70'i). Bor minerallerinden olan ve özellikle fiberglas sanayisindeki üretim prosesine basit bir kırma-eleme-öğütme işlemleri ile direkt verilebilen Kolemanit rezervleri ülkemizde 1 milyar ton civarında bulunmakta olup, dünyada bu özellikte ve güzellikte kolemanite pek az rastlanır. Tüm bor minerallerimizin ortalama tenörü oldukça yüksektir. Yüzeyle oldukça yakın olup açık işletme tekniğiyle oldukça ekonomik bir maliyetle ham cevher üretimi yapılabilen, dağılım olarak da birbirlerine yakın yörelerde (Batı Anadolu'da) bulunmaktadırlar (Kırka-Bigadiç-Kestelek-Emet). Bu durum Bandırmada bulunan rafinasyon tesislerine ve limana yakınlık bakımından da oldukça önemli avantaj sağlamaktadır. Bu alanda rakibimiz olan US Borax üretiminin tamamını artık ekonomikliği kaybolmuş

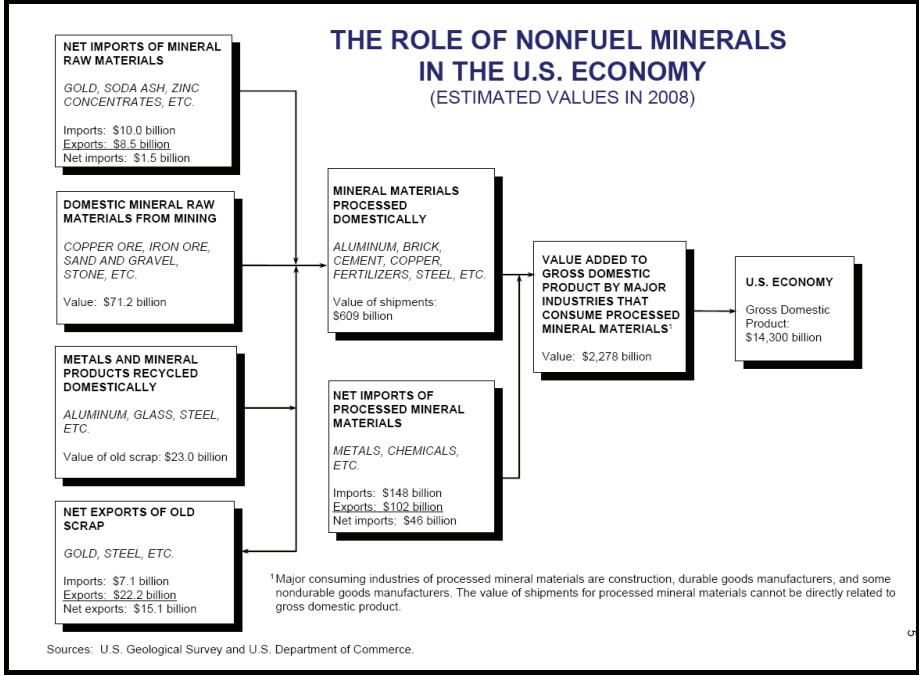
ve tükenmeye yüz tutmuş Amerika Kaliforniya'daki tabii borat yataklarından oldukça büyük bir maliyetle ürettiğini göz önünde tutarsak ne kadar avantajlı olduğumuz ortadadır. Kullanım alanlarına bakıldığında çeşitli sektörlerde değişen miktarlarda olmak üzere 250 den fazla alanda kullanılmaktadır. Bunların büyük bir kısmında "vazgeçilmez" niteliktedir. Burada değinmeden geçemeyeceğim konu da şu ki: bilindiği gibi 1994 yılına kadar bor, uranyum, toryum gibi trona madenlerimizde 2840 sayılı yasa kapsamında idi. Yani, devletçe işletilecek madenler kapsamındaydı. Dünyada ABD den sonra ikinci en büyük komple yatak olma özelliğine sahip trona madenin bu kapsamdan çıkartılmasının yanı sıra bor sektöründe tek rakibimiz olan US Boraksın sahibi Rio Tinto'ya Kazan/Ankara'daki trona sahalarında "buyur istediğini yapabilirsin" denmesi tam bir 3.dünya ülkesi aymazlığı ya da trajedi komedyası olabilir mi? Bindığın dalı kesme ya da kendi topuğuna kurşun sıkma diye buna denir işte. Tam bir Türkiye Madencilik Politikası (politikasızlığı), kara mizahı olsa gerek. Gülelim mi yoksa ağlayalım mı bilemiyorum.

Borların yanında 1998 yılında özelleştirme idaresine devredilene kadar bütün metal madenlerini adam gibi işletebilen büyük ve deneyimli bir kuruluş un trona'yı işletemeyeceği düşünülebilir mi? Bor konusunda uluslararası pazarlarda US Boraks'la (ana şirket İngiltere orijinli-Anglo Amerikan karakterli Rio Tinto adlı çok uluslu şirket) tekel konumunda olduğumuz bilinmektedir. Bu konuda bazı ticari paradokslar yaşanmakla birlikte anılan şirketle dünya piyasalarında

belirleyici olduğumuz bir gerçektir. Diğer yandan bor madenlerimizden elde edilen rafine ürünlerin (borik asit, boraks pentahidrat, dekahidrat, sodyum perborat, susuz boraks) katma değer sağladıkları, ileri ve uç ürünlerinin de (Bor hidrür, nitrür, ferro bor, vb) gelişmiş teknolojilerde kullanıldığı bilinmektedir. 40-50 yıl sonra dünyada petrolün tükenmeye yüz tutacağı düşünüldüğünde bilim adamları tarafından yeni enerji kaynakları araştırmaları doğrultusunda borların geleceğin yakıtı olarak düşünülen hidrojenin en emniyetli ve ekonomik taşıyıcılığında olmazsa olmaz önem içerdiği kabul edilmektedir. Gelecekteki yakıt pili/bataryaları üretiminde vazgeçilmez önemine dikkat çekilmektedir. ABD ordusu daha şimdiden uzun dayanım ömrü nedeniyle Sodyum Bor Hidrür içerikli Hidrojen bataryalarını Afganistan ve Irak ta kullanmaktadır. Yani şuanlamagelmektedir ki: Bormadenlerimiz gelecekte daha da önem kazanacaktır. Ülkemizin ihracatında %1 ler düzeyinde seyreden ham maden ihracat kalemlerinde mermer ve feldspattan sonra 3. sırada yer almaktadır. Ancak feldspatların ham ürün olarak, mermerlerinde kullanım özellikleri dolayısıyla fazla bir işleme gerek duyulmadan satılabilmesi nedenleriyle Bor madenlerimizin yarattıkları katma değer bakımından ayrı bir yerinin olduğu, aslında nesnel olarak kömürlerle birlikte en önemli madencilik faaliyetimiz olarak değerlendirilmesi gerektiği düşüncesindeyim. Burada esas yapılması gerekenin madencilik boyutunda bir bor tuzu ülkesi olduğumuz bilinciyle özellikle yurt içinde bu minerale dayalı sanayileşmenin alt yapısını oluşturmak/ geliştirmek yönünde ve "kamu için işletmecilik" anlayışı doğrultusunda

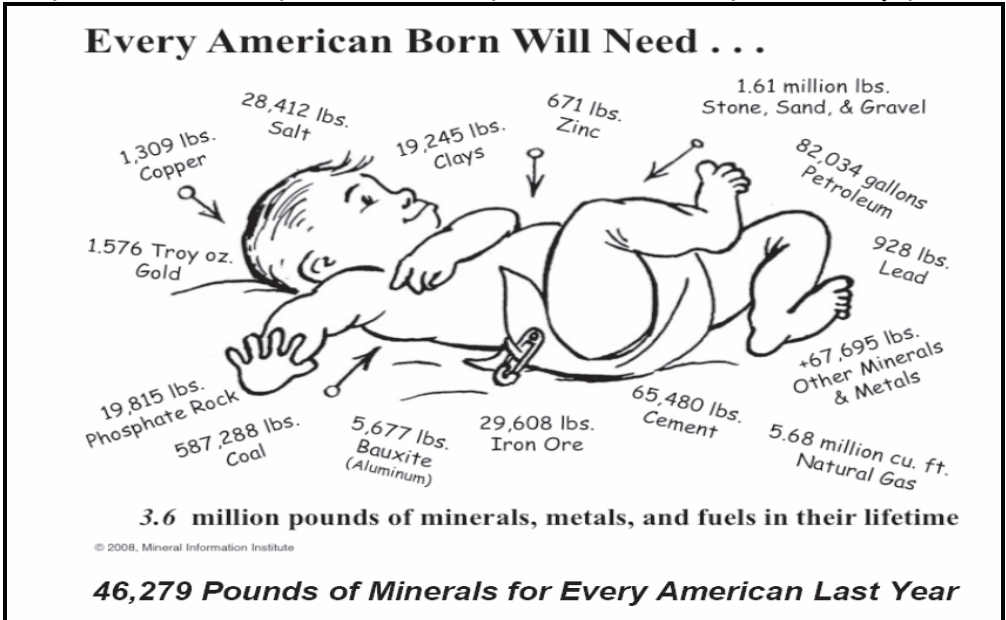

Şekil 1- Yakıt Dışı Minerallerin ABD Ekonomisindeki Önemi (2008 yılı için)

Kaynak: U.S. Geological Survey and U.S. Department of Commerce.

Şekil 2- ABD Vatandaşlarının Standart Yaşamlarını Sürdürmesi için Maden İhtiyaçları

Kaynak: Mineral Information Institute Golden, Colorado

rasyonel politikalar uygulanmadır görüşündeyim. Bütün bu nedenlerle Bor minerallerimizin stratejik nitelikte, çok önemli yeraltı kaynaklarımızdan olduğu sonucu çıkmaktadır.

5) SANAYİLEŞMİŞ ÜLKELERİN STRATEJİK MADEN/LER KONUSUNA BAKIŞLARI VE STRATEJİK OLARAK BELİRLEDİKLERİ MADENLER

Bugün dünyada ekonomistlerin, iktisat bilimcilerin kabul ettiği bir gerçek: ülkelerin gelişmişlik düzeyini belirleyen en önemli göstergenin gayri safi milli hâsılanın ne düzeyde olduğudur. Yine kişi başına düşen mineral ve özellikle demir çelik tüketimi gelişmişlik ölçütü olarak kabul edilmektedir. ABD nin 2008 yılı GSMH'si 14,3 trilyon dolardır .

Bu miktarın %16 sı madencilğe dayalı sanayi üretimine aittir. Bu büyüklüğe fosil yakıtlar (petrol-kömür-doğal gaz vb.) ve nükleer amaçlarla kullanılan (uranyum, toryum vb) mineraller dâhil değildir. “İkinci

Bin Yılın Muhasebesi” adlı kitabında İbrahim Okur, Washington savcılarında Jeremy Rifkin ve E.F. Schumacher ve Roma Kulübü tarafından yaptırılan bir araştırmadan alıntılar yapmıştır. “Rifkin, hammadde kaynaklarını ve tüketimini esas alarak yaptığı değerlendirmelerinde, yeryüzünde azalan değerli madenlerin stoklarının tüketilmesinin ana sorumlusu Amerika’dır. ABD İçişleri Bakanlığı’na göre ABD ekonomisi dünya boksit üretiminin % 27 sini, demir cevheri üretiminin % 18 ini, nikelin de % 28 ini üretir veya ithal eder. Dünyanın geri kalanının Amerikan hayat standartlarıyla eşit bir dereceye ulaşabilmesi için günümüzde yeryüzündeki yenilenemeyen nitelikteki maden kaynaklarının 200 mislini tüketmesi gerekecektir (bu yaklaşım 21.yüzyıl içinde nüfusun iki ye katlandığı noktayı göz önünde tutularak yapılmıştır).

“Mineral Information Institute” adlı Amerikan kuruluşunun yaptığı bir araştırmaya göre her bir Amerikan vatandaşı 80 yıl olduğu varsayılan ömrü boyunca standart yaşamını sürdürebilmesi

E.F.Schumacher “Küçük Güzeldir” isimli eserinde (1973) dünyada her yıl üretilen madenlerin ABD tarafından tüketilen yüzdelerini şöyle vermektedir;

TABLO 1- Dünyada Üretilen Bazı Madenlerin ABD tarafından Tüketim Yüzdeleri

Altın	%26	Gümüş	%26	Nikel	%38
Aluminyum	%42	Kalay	%24	Petrol	%33
Bakır	%35	Kobalt	%32	Platin	%31
Civa	%24	Kömür	%44	Tungsten	%22
Çinko	%26	Krom	%19	Manganez	%14
Demir	%28	Kurşun	%25		
Doğal gaz	%63	Molibden	%40		

Kaynak: Rant Lordları Sayfa 106 – Mustafa Çınk

TABLO 2-Dünyadaki Bazı Madenlerin Kalan Ömrü

Maden Cinsi	Bilinen Dünya Rezervi	Yıllık Tüketim	Rezerv Ömrü
Bakır (ton,Cu)	321.000.000	9.477.043	Yaklaşık 34 yıl
Barit (ton)	170.000.000	5.581.966	Yaklaşık 30 yıl
Civa (ton, Hg)	130.000	5.845	Yaklaşık 22 yıl
Çinko (ton, Zn)	150.000.000	7.104.712	Yaklaşık 21 yıl
Gümüş (ton, Ag)	280.000	14.854	Yaklaşık 19 yıl
Kurşun (ton, Pb)	70.000.000	3.338.000	Yaklaşık 21 yıl
Altın (ton, Au)	43.000	1.918	Yaklaşık 22 yıl

Kaynak: Rant Lordları Sayfa 107 – Mustafa Çinkı; MTA raporları, Mining Magazin Annual Reports (1990-1995)

için en az 1.741 ton birincil maden kaynağı tüketmektedir yani her yıl kişi başı yaklaşık 22 ton maden kaynağına ihtiyacı vardır. 300 milyonu geçen ABD nüfusunun bugünkü nesli göz önüne alındığında da ihtiyaçları olan maden kaynakları ihtiyacı/tüketimi yılda en az 6.5 milyar ton civarındadır. ABD dâhil diğer gelişmiş ülke insanların ihtiyaçları da göz önüne alındığında 6,8 milyar olan dünya nüfusunun %14 ü civarında olan bu ülkelerin insanların yılda tüketebilecekleri maden miktarı kaba bir hespla 20 milyar ton civarındadır. Gelişmiş ülkelerin sahip oldukları nüfusun şu anki ağırlıklı yaş ortalamasının %67 si 15-64 yaş arasında, %18 i 0-14 yaş arasında, %15 i de 65 ve üstü yaş ortalamasındadır. Yani ortalama 80 yaş ömür biçersek, bu nüfusun %60'ı ortalama 40 yıl daha yaşayacak ise lazım olan toplam maden miktarı sadece bu nüfusun 40 yıl boyunca standart yaşamlarını sürdürebilmeleri için 500 milyar tonu geçer. Bu basit hesaba gelişmiş ülke insanların dışında dünya nüfusunun % 86'sını teşkil

eden az gelişmiş ve gelişmemiş ülkelerin toplumlarının tükettikleri/tüketecekleri maden kaynakları dâhil edilmemiştir. Son yıllarda sanayileşme yolunda müthiş bir hızla gelişen ve dünya maden üretimi ve tüketiminde ilk sıraya yerleşen 1,5 milyara yaklaşan nüfusu ile Çin ve yine nüfusu 1 milyarı geçen Hindistan gibi ülkelerin konumu da dikkate alındığında dünya maden tüketiminin daha da artacağı söylenebilir. Peki, şu an için bilinen maden yataklarındaki rezerv miktarları özellikle ileri kapitalist ülkelerde olağanüstü tüketimi de göz önüne alarak önümüzdeki dönemde ne kadar süreyle ihtiyaçları karşılayabilecekler? Bu soruya ne yazık ki olumlu yanıt vermek mümkün değildir. Özellikle metal madenleri bakımından tabir-i caizse durum vahimdir. Her ne kadar dünyada bilinen maden yataklarında rezerv artışı araştırmaları devam ediyorsa da bu minerallerin oldukça derinlere indiği bir gerçektir. Yani ekonomik olarak üretimi hususu sıkıntılıdır. Teknolojinin hızla gelişmesi bir avantaj olmakla

TABLO 3- 1975 Virginia Konferansında belirlenen Stratejik Madenler

Optik mika	Niobidyum	Cesiyum	Manganez
Tantalyum	Kobalt	Boksit	Platin Grubu Met.
Asbest	Kromit	Kalay	Florin
Nikel	Civa	Tungsten	Antimuan
Selenyum			

Kaynak: Rant Lordları Sayfa 108–Mustafa Çınkır; State of Alaska Department of Naturel resources. Mines & Geology Bulletin March 1980

TABLO 4- AVRUPA Ülkeleri İçin Stratejik Madenler

Ülke	Devletin Sahip Olduğu Madenler	Özel Sektörün Sahip Olduğu Madenler
Avusturya	Kaya tuzu ve kaya tuzu ile beraber oluşan diğer her tür tuz, hidrokarbonlar ve uranyum ve toryum içeren diğer doğal maden cevherleri	Demir, manganez, krom, molibden, tungsten, vanadyum, titanyum, zirkon, kobalt, nikel, bakır, gümüş, altın, platin ve platin grubu metaller, çinko, civa, kurşun, kalay, bizmut, antimuan, arsenik, kükürt, alüminyum, berilyum, lityum çıkarılabilen nadir toprak elementleri içeren tüm teknik olarak çıkarılabilir maden kaynakları. Ek olarak, jips, anhidrit, barit, florit, grafit, talk, kaolin, lökofilit ve her tip kömür ve petrol şistleri, manyezit, kireçtaşı (%95’den fazla kalsiyum karbonat içeren) ve diabaz, Toprakta Bulunan Diğer Bütün Madenler: Bütün diğer mineraller
Belçika	Metal cevherleri ve kömür	Endüstriyel mineraller ve yapı mineralleri
Çek Cumhuriyeti	Madenlerin çok önemli bir kısmı	Yapı taşları, kil ve çakıl

Danimarka	Kıyıdan uzak madenler ve tuz, petrol ve gaz gibi derin oluşumlu madenler	Kıyıya yakın madenler
Estonya	Kil, dolomit, fosfor, kristal yapı taşları, kireçtaşı, bitümlü şist, silis kumu ve devletin sahip olduğu topraklardaki madenler	Diğer bütün madenler (buzul çağı öncesi ana kayaçlar hariç)
Finlandiya	Metal cevherleri, endüstriyel mineraller, değerli taşlar, mermer ve sabuntaşı	Diğer bütün madenler
Fransa	Altın, gümüş, bakır ve çinkoyu da içeren yüksek değer veya ulusal öneme sahip madenler	Kireçtaşı, volkanik kayaçlar, kum ve çakıl
Almanya	Metaller, hidrokarbonlar, kömür ve linyit, potasyum, magnezyum, bor tuzları, tuzlalar, florit ve barit. Doğu Almanya'da yüksek tenörlü kayaçlar, taşlar ve ürünleri	Diğer bütün madenler
Yunanistan	Enerji madenleri, zımpara, sodyum klorid, metalik madenler ve feldspat gibi stratejik açıdan önemli madenler	Diğer madenler
Macaristan	Bütün madenler	
İrlanda	%35-40'ı özel sektörçe işletilen tebeşir taşı, dolomit, kil, silika kumu, jips, anhidrit, tuz, potas, barit, fluorspar ve metaller	Kumtaşı, diğer volkanik/metamorfik kayaçlar, kireçtaşı, kum ve çakıl ve kil
İtalya	Enerji madenleri (turba hariç), metalik cevherler, endüstriyel öneme sahip metalik olmayan cevherler (örn. tuz, potas, barit ve florit gibi), deniz kumu ve çakıl	Diğer bütün mineraller (özellikle taş ocakları), kumtaşı, volkanik kayaçlar, kireçtaşı, tebeşir taşı ve dolomit, kum ve çakıl, silika kumu, kil, şist ve ateş killeri, jips ve anhidrit

Letonya		Devlet, yerel otoriteler vb dışındaki madenler
Litvanya	Bütün madenler	
Lüksemburg	6 metreden derin bütün madenler	6 metreden az derinlikteki bütün madenler
Hollanda	Kıyıdan uzak madenler Kıyıya yakın, tuz gibi yüzeyde olmayan madenler	Kıyıya yakın yüzey madenleri (örn. yapı madenleri gibi)
Polonya	Yer altı madenciliği veya sondajı ile çıkarılan madenler	Açık ocak yöntemiyle çıkarılan madenler
Portekiz	Bütün metalik ve radyoaktif cevherler, grafit, pirit, fosfat, asbest, talk, kaolin, kuvars, feldspar, kıymetli ve yarı kıymetli taşlar, potasyum tuzları ve kaya tuzları	Killer, kireçtaşları, mermer, jipsüm, granit, kum ve dekoratif taşlar, yapı taşları
Slovenya	Bütün madenler	
İspanya	Bütün madenler	
İsveç	Metal cevherleri, endüstriyel minerallerin önemli bir kısmı, kömür, petrol, gazlı hidrokarbonlar ve elmas	Diğer madenler
İngiltere	Petrol ve gaz, kömür, gümüş ve altın, deniz tabanındaki madenler	Diğer bütün madenler

birlikte maden rezervlerinin sabit (bilinen, bilinmeyen) olduğu ve dünya nüfusunun giderek artması toplumların ihtiyaçlarının artmasını da beraberinde getirdiği göz önünde tutulduğunda iç açıcı bir manzara olmadığı söylenebilir. Önümüzdeki yıllarda üretim ve tüketimin ivmesel olarak artacağı ve bunun da yerkürede mevcut yenilenemeyen yeraltı kaynaklarını daha bir hızla tüketeceği bir gerçektir.

“Bugün için ” bazı maden rezervlerinin tespit edilmiş miktarlarına bakıldığında tükenmek üzere olduklarını söylemek mümkündür. Şöyle ki;

Yukarıda belirtilen bu bilgilerin gelişmiş emperyalist kapitalist ülkeler stratejistlerince çok iyi kavrandığı ve çok uluslu tekellerle iç içe geçmiş ülke siyasetçileri vasıtasıyla yeni sömürgecilik yöntemlerini / politikalarını çeşitli senaryo değişikliklerini de zaman zaman gündeme getirerek dünyaya uyguladıkları ve bedellerinin geri kalmış ülke halklarınca oldukça ağır ödendiği muhakkaktır. Böyle devam ettiği takdirde daha da dramatik sonuçlara yol açacağını ön görmek kehanet olmayacaktır. Zaten günümüzde Irak, Afganistan, İran, Ortadoğu olayları durumu yeterince açıklamaktadır. Bu çerçevede stratejik madenlere ilişkin bu ülkelerin yaklaşımlarını irdelemek yerinde olacaktır. ABD stratejistlerince 1975 yılı itibariyle stratejik olarak kabul edilen madenler;

Elbette ki Altın, gümüş, uranyum, toryum gibi madenlerde bunların içinde olmalıdır. Bu listede bulunan minerallerden Asbest daha sonra insan sağlığı açısından çok sakıncalı olduğu için çıkartılmıştır. Bunların yerini bor tuzları almıştır. Yani bor asbesti ikame etmiştir. Daha sonraki

dönemde bu tablodaki minerallerin yanına borlarla birlikte kurşun, çinko, bakır, gümüş, titanyum, stronsiyum, vanadyum, barit vb. gibi bazı minerallerinde eklenmesi ile 40 civarında mineral stratejik olarak kabul edilmiştir. Avrupa Ülkelerinin ülke içinde mevcut olan madenlere yönelik endüstri tesislerinin ihtiyaçlarına göre stratejik olarak niteledikleri mineraller şu şekildedir:

Yukarıda ki tablo çeşitli açılardan ilginçtir. Mesela komşumuz Yunanistan’ın bizde ham ürün şeklinde bol miktarda dış satımı yapılan feldspatları stratejik maden olarak nitelendirmesi önemlidir. Buradan çok özel anlamda bazı madenlerin bazı ülkelere stratejik olarak görülmesi savlarımızın doğruluğunu kanıtlamaktadır. Öncelikle söylenmesi gereken şudur ki; ülkemizde kimi çevreler birazda alaysı bir şekilde “küreselleşen dünyada stratejik maden mi kaldı?” diyerek bilinçli olarak konuyu sulandırmaya çalışmaktadırlar. Doğrudur, küreselleşmiştir birçok şey. Ancak görülen o dur ki, yeni ve modern (!) bir ortaçağa girilmiş olup, dünyada çok uluslu tekellerin/sermayenin önünde engel tanımadığıdır. Küreselleşme, emperyalist ülke ideologlarının özü uluslar arası sömürünün yeni sürümü olan jargonunun adıdır. Neoliberal ya da yeni sağ diye nitelendirdiğimiz ve ülkemizde de bu durumdan nemalanan işbirlikçi sermaye sözcülerinin dillerinden düşürmedikleri söylem budur. Onlara göre her türlü değer satılmalıdır. Ülke çıkarları, gelecek kuşakların ihtiyaçları, yoksulluğun yolsuzluğun, işsizliğin yok olması değerlerin hakça paylaşılması yeraltı kaynaklarının yağmalanması, su ve havanın kirlenmesi sera gazı salınımlarının

olağanüstü artması, buzulların erimesi, çölleşme vs. umurlarında değildir. Bu meseleler “öteki insanların” işidir. Onların işi parayadır. Varsa yoksa kar, daha fazla kar, daha da fazla kar’dır.

6) TÜRKİYENİN MEVCUT DURUMU

6.1- Mevcut Durum

Madencilik sektörünün üretim değeri yönünden Türkiye ekonomisi içindeki yerinin belirlenmesi amacıyla, son 6 yıllık dönemde ülke GSYİH (Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla) değerleri ve değerler içersinde

toplam sanayi ve madencilik sektörlerinin payları aşağıdaki tablolarda (Tablo-5/A-B) verilmiştir.

Tablo-5/A’nın incelenmesinden görüleceği gibi son yedi yıllık dönemde madencilik sektörünün toplam sanayi içindeki payı yüzde 4,16- 5,63 aralığında, GSYİH içindeki payı ise yüzde 1,05-1,43 aralığında değişmiştir. Tabloda dikkat çeken bir husus ise söz konusu değerlerin geçirdiği değişimdir. Buna göre; cari fiyatlarla madenciliğin gerek toplam sanayi ve gerekse GSYİH içindeki payı 1999-2002 aralığında düşerken, 2002 sonrasında

Tablo.5/A: Madencilik, Sanayi ve GSYİH (Cari üretici fiyatlarıyla 10⁶ TL)

SEKTÖR	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Madencilik	884	1.423	2.135	2.914	3.858	5.174	6.963
Toplam Sanayi	17.974	29.028	45.881	70.034	88.813	107.061	123.669
GSYİH	77.415	124.583	178.412	277.574	359.763	430.511	487.202
YÜZDE PAYLAR							
Madencilik/T.Sanayi	4,92	4,90	4,65	4,16	4,34	4,83	5,63
Madencilik/GSYİH	1,14	1,14	1,20	1,05	1,07	1,20	1,43

Kaynak:TUİK

Tablo.5/B: Madencilik, Sanayi ve GSYİH

1987 Üretici Fiyatlarıyla 1000 TL

SEKTÖR	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Madencilik	1.662	1.643	1.498	1.432	1.390	1.426	1.609
Toplam Sanayi	31.814	33.738	31.207	34.142	36.793	40.234	42.840
GSYİH	110.646	118.789	109.885	118.612	125.485	136.693	146.781
YÜZDE PAYLAR							
Madencilik/T.Sanayi	5,22	4,87	4,80	4,19	3,78	3,54	3,79
Madencilik/GSYİH	1,50	1,38	1,36	1,21	1,11	1,04	1,10

Kaynak:TUİK

yeniden artış sürecine girmiştir. Ancak bu durumun gerçeği ne ölçüde yansıttığının anlaşılabilmesi için durumun bir de sabit fiyatlarla incelenmesi gerekmektedir.

Tablo-5/B konunun farklı bir boyutuna işaret etmektedir. Sabit fiyatlarla, son yedi yıllık dönemde, madencilik sektörünün gerek toplam sanayi, gerekse GSYİH içindeki payları 2004 yılına kadar istikrarlı bir şekilde gerilemiştir. Bu dönemde,

madenciliğin toplam sanayi içindeki payı yüzde 5,22'den yüzde 3,54'e gerilerken, sektörün GSYİH içindeki payı ise yüzde 1,50'den yüzde 1,04'de düşmüştür. 2005 yılında ise, madenciliğin toplam sanayi içindeki payı 3,79, GSYİH içindeki payı ise 1,10 olarak gerçekleşmiş olup son altı yıllık gerilemeden sonra bir artış gözlenmiştir.

Türkiye'nin toplam birincil enerji tüketimi

Tablo.6 Türkiye Toplam İthalatı ve Madencilik Sektörü İthalatı (Milyon ABD Doları)

SEKTÖR	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Toplam İthalat	40.686,7	54.502,8	41.399	51.553,8	69.339,7	97.539,8	116.774,1
Toplam Sektör İthalatı	4.258,7	7.096,8	6.576,	7.192,3	9.020,5	10.980,9	16.321,2
H.Petrol ve D.Gaz İthalatı	3.703,1	6.196,1	6.076,	6.193,4	7.765,7	9.365,8	14.140,1
Madencilik İthalatı	556,6	900,7	500,4	998,9	1.254,8	1.615,1	2.181,1
YÜZDE PAYLAR							
Sektör İthalatı/T. İthalat	10,47	13,02	15,89	13,95	13,01	11,26	13,98
(HP-DG İthalatı) /T. İthalat	9,10	11,37	14,68	12,01	11,20	9,60	12,11
Madencilik İthalatı/T.İthalat	1,37	1,65	1,21	1,94	1,81	1,66	1,87

Kaynak:TÜİK

Tablo.7: Türkiye Toplam İhracatı ve Madencilik Sektörü İhracatı (Milyon ABD Doları)

SEKTÖR	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Toplam İhracat	26.587,2	27.774,9	31.334,2	36.059,1	47.252,8	63.120,9	73.476,4
Madencilik İhracatı	385,0	400,3	348,7	387,2	469,1	649,2	810,2
YÜZDE PAYLAR							
Madencilik/T.İhraca	1,45	1,44	1,11	1,07	0,99	1,03	1,10

Kaynak:TÜİK

Tablo 8: Türkiye Maden Rezervleri

Cinsi	REZERV MİKTARI (Görünür+Muhtemel) (Ton)	AÇIKLAMALAR
Altın	609	Metal Au
Alümit	4 000 000	%7.54 K ₂ O
Antimuan	106 306	Metal Sb
Asbest	29 646 379	Değişik lif boylarında, lif yüzdesi %4 ' ün üzerinde
Asfaltit	74 370 000	AID:2876-5536 Kcal/kg
Bakır	2 279 210	Metal Cu
Barit	35 001 304	%71-99 BaSO ₄
Bentonit	250 543 000	Sondaj+döküm+ağartma
Bitümlü Şist	1 641 381 000	Or.AID 541-1390 Kcal/kg
Boksit	87 375 000	% 55 Al ₂ O ₃ (25.667.000 Metal Al)
Bor	3 066 300 000	% 24.4-35 B ₂ O ₃
Cıva	3 820	Metal Hg
Çinko	2 294 479	Metal Zn
Demir	149 925 000	% 55 Fe (82 458 750 t metal Fe)
Diatomit	44 224 029	İyi kalite
Disten	3 840 000	% 21-52 Al ₂ O ₃
Dolomit	15 887 160 000	% 15 MgO ve üzeri
Feldspat	239 305 500	Albit ve Ortoklaz
Fosfat	70 500 000	% 19 P ₂ O ₅
Fluorit	2 538 000	% 40-80 CaF ₂
Grafit	90 000	2-17 C
Gümüş	6 062	Metal Ag
Kaolen	89 063 770	% 15-37 Al ₂ O ₃
Kaya Tuzu	5 733 708 017	% 88,5 üzeri NaCl içerikli (200.000.000 tonu göl rezervi)
Kil (Ser.+Ref.)	354 362 650	Seramik ve Refrakter Kili
Krom	25 931 373	% 20 üzeri Cr ₂ O ₃
Kurşun	860 387	Metal Pb
Kuvars Kumu	1 307 414 250	% 90 Üzeri SiO ₂
Kuvarsit	2 270 287 821	% 90 Üzeri SiO ₂
Kükürt	626 000	% 32 S
Linyit	9 300 000 000	AID:868-5000 Kcal/kg
Lületaşı	(Sandık)1 483 000	İyi, orta kalite
Manganez	4 560 000	%34.54 Mn (Metal Mn İçeriği 1.576.000)
Manyezit	111 368 020	% 41-48 MgO
Mermer	5 161 milyon m ³ (13.933 milyon ton)	Toplam potansiyel rezerv
Pomza	(m ³) 1 479 556 876	İyi kalite

içinde fosil yakıtlar % 90 paya sahiptir. Fosil yakıt tüketiminin ise % 80'i ithalat yoluyla karşılanmaktadır. Bu durum, enerji açısından ülkenin dışa bağımlılığını açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Buna karşılık, kalite sorunları olmakla birlikte Türkiye'nin önemli bir linyit potansiyeline sahip olduğu da bilinmektedir. Bu çerçevede linyit potansiyelinin değerlendirilmesi için gerekli tedbirlerin alınması ülkenin öncelikli sorunları arasında yer almaktadır. Diğer taraftan, teknolojik sorunların çözülebilmesi koşuluyla, Türkiye bir nükleer enerji hammaddesi olan toryum açısından da önemli bir potansiyele sahiptir.

Demir-çelik başta olmak üzere ülkemizdeki alüminyum, bakır izabe ve ferrokrom tesisleri yurtiçi metal madenciliğimize dayalı olarak kurulan sanayilerimizdir. Buna karşılık söz konusu ürünlerde ferrokrom hariç Türkiye kendi kendine yeterli olmaktan uzaklaşmış ithalata bağımlı hale gelmiştir. Ancak, ülkemizin metalik madenlerde önemli bir potansiyele sahip olduğu da bilinmektedir. Özellikle altın, çinko-kurşun, bakır, krom, gümüş

bunların arasında en önemlileridir. Son yıllarda metal fiyatlarındaki artışlar ülkemizde metal madenciliğine olan ilgiyi yeniden arttırmıştır.

Türkiye'deki cam, seramik, çimento, alçı, hafif yapı malzemeleri, gübre, boya, tuğla, kiremit, mermer sanayileri ülkemizdeki endüstriyel hammaddelere dayalı olarak kurulan önemli sanayi dallarıdır. Söz konusu sanayiler yurtiçi madenciliğe dayalı olarak kurulmuş olmakla birlikte, bugün Türkiye gerek ihtiyacın büyümesi ve gerekse kalite problemleri nedeniyle önemli miktarda endüstriyel hammadde ithal eder duruma gelmiştir.

Ülkemizdeki endüstriyel hammaddeleri 5 (beş) grupta toplamak mümkündür.

a-Zengin rezervlere sahip olduğumuz ve yeterince değerlendirdiğimiz mineraller; bor tuzları, mermer grubu, manyezit, barit, tuz (kaya tuzu), feldspat grubu, sodyum sülfat, bentonit grubu, pomza, jips, kuvars-kuvarsit, silis kumları, perlit, dolomit, zımpara, lületaşı, pirofillit, kalsit, stronsiyum tuzları.

b-Zengin rezervlere sahip olmakla beraber etüt eksikliği, yatırım yapılmaması

Tablo.8/A Türkiye Maden Rezervlerinin Dünya Rezervleriyle Karşılaştırılması

Maden	Dünya (Bin ton)	Türkiye (Bin ton)	%
Bor (B ₂ O ₃)	1.021.000	644.000	63,1
Linyit	390.000.000	800.000	2,05
Trona	24.236.000	196.000	0,81
Krom	3.500.000	31.000	0,75
Demir	69.607.000	131.000	0,20
Bakır	341.000	2.200	0,40
Boksit	28.047.000	87.400	0,31
Taş kömürü	650.000.000	1.100	0,17
Fosfat	34.000.000	39.000	0,12

Kaynak:Min. Com. Sum. 2000

veya pazar bulunamayışı gibi sebeplerle yeterince değerlendiremediğimiz mineraller; trona, asbest, flourit, disten, zeolit, basnazit (nadir topraklar), olivin, şiferton, sepiolit, vermikülit, flogobit, arduvaz, huntit, glokonit.

c-Rezervleri yetersiz olan aranması gereken mineraller; fosfat-apatit, kükürt, grafit, boya toprakları, kil grubu, mika grubu, talk, arsenik.

d-Ülkemizde bugüne kadar işletilebilir hiçbir yatağı bulunmayan mineraller; potasyum tuzları, lityum mineralleri, titanyum mineralleri (rutil, ilmenit),

bromin, iyodin, zirkon, andaluzit, sillimanit, korindon, magnezyum tuzları.

e-Rezervleri ve işletilmeleri normal düzeyde bulunan mineraller; kaolin, boksit, diatomit, alünit, Vollastonit (granat), süs taşları, nefelinsiyenit, tras, yapı taşları, kalker-marn, kum-çakıl, tuğla toprakları.

6.2- Rezerv Durumu

Türkiye'nin maden potansiyeli genel olarak; "çeşitlilik açısından zengin, ancak birkaç örnek dışında dünya ölçeğinde rezervleri sınırlı" olarak tanımlanmaktadır.

Tablo.8/B: Türkiye Maden Rezervlerinin Zenginlik Sınıflandırılması

Çok Zengin	Zengin	Normal-Fakir	Yok
Krom	Altın	Bakır	Platin
Civa	Gümüş	Kurşun	Kalay
Toryum	Wolfram	Çinko	Vanadyum
Lantan	Antimuan	Kadmiyum	Potas
Fluorit	Alüminyum	Demir	Zirkon
Feldspat	Linyit	Manganez	Rutil
Jips	Silis	Kobalt	Sillimanit-Andaluzit
Bentonit	Asbest	Nikel	Korendon
Bor	Sodyum Sülfat	Molibden	Gühercile
Manyezit	Stronsyum	Titan	Lityum
Mermer	Huntit	Arsenik	Elmas
Perlit	Sepiolit	Uranyum	Brom-İyot
Kalker-Marn	Kalsit	Taşkömürü	Kolombiyum
Dolomit	Ditsen	Petrol	
Zımpara	Diatomit	Doğalgaz	
Tuz	Alünit	Kükürt	
Barit	Şiferton	Kil	
Zeolit	Olivin	Kaolen	
Lületaşı	Vermikülit	Grafit	
Pomza	Fologobit	Fosfat	
	Yapı Taşları	Vollastonit	
	Profillit	Mika	
	Kum-Çakıl	Lösit	
	Pirit	Süstaşları	
	Gröna	Boya T.	
	Glokonit	Talk	
	Tras	Arduvaz	
	Kuvarsit		

Rezervler yönünden diğer bir sorun ise cevher kaliteleri ile ilgilidir. Gerçekten, Türkiye’de hemen her türden maden varlığına rastlanmaktadır. MTA tarafından yapılan bir araştırmaya göre günümüzde dünyada ticareti yapılan 90 çeşit madenden bugüne kadar sadece 13’ünün ülkemizde varlığı saptanamamıştır. Ülkemiz, geri kalan 50 çeşit maden açısından zengin ya da çok zengin, 27 çeşit maden bakımından ise yetersiz kaynaklara sahiptir. Ancak, var olan maden yataklarının birçoğunda, en azından bugün için, bilinen rezerv miktarları veya cevher kaliteleri ekonomik işletmecilik için yeterli veya uygun değildir. Özellikle, enerji hammaddeleri açısından Türkiye’nin zengin olduğunu söyleyebilmek zordur. Buna karşılık başta bor, trona, mermer, feldspat, manyezit, alçıtaşı, pomza, perlit, stronsiyum ve kalsit olmak üzere Türkiye dünyanın sayılı zengin ülkelerinden birisi konumundadır. Sonuç olarak, gerek yüz ölçümüne ve gerekse nüfusuna oranla Türkiye’nin maden potansiyeli açısından şanslı ülkelerinden birisi olarak değerlendirilmesi mümkündür.

Konu hakkında daha açık bir fikir verebilmek amacıyla, Türkiye’nin bilinen maden rezervleri miktar ve ortalama tenör değerleri itibariyle tabloda (Tablo:8) gösterilmiştir.

Buna karşılık konu ile ilgili olarak MTA Genel Müdürlüğü tarafından yapılan çalışmanın ortaya çıkardığı tablo (Tablo.8/B) oldukça farklıdır. Buna göre Türkiye 46 çeşit maden türü açısından “çok zengin” ve “zengin” kategorisinde yer almaktadır.

7) STOK KONUSU

Madenler dünyamızın çeşitli bölgelerine düzenli/düzensiz yayılmış durumdadırlar. Dağılım bakımından değişik oluşumlar söz konusudur. Yani her maden her coğrafyada olmayabilir, yine var olan madenlerde rezerv, tenör içeriği, derinlik vb. gibi yapısal nedenlerle farklılıklar gösterebilir. Ancak toplumların/ülkelerin sanayileşme derecelerine ya da ihtiyaç parametrelerine göre belirli madenlere çok daha fazla ihtiyaç duyulabilir. Örneğin Japonya’nın kayda değer mineral potansiyelleri bulunmamasına karşın, maden hammaddelerini temel girdi olarak kullanan sanayileşmesi vardır. Doğal olarak bu gereksinimlerini dışalım yoluyla karşılayacaklardır. Yine ülkelerin maden olanaklarına bakıldığında belirli maden türlerinde dışa bağımlılık söz konusudur. Neredeyse bütün dünya ülkeleri için aşağı yukarı, az ya da çok aynı durum geçerlidir. Bu nedenle sanayisi gelişmiş, teknolojik bakımdan da ileri teknoloji üreten ve kullanan aşamaya ulaşmış ülkelerin hammadde sıkıntısını yaşamamak için dışalım konusunu uzun vadeli kestirimlerle belirlemenin yanında önceden planlayarak uygulamaya koydukları stok politikaları vardır. Yani kısa ve uzun vadede sanayilerinin ihtiyaç duyduğu/duyabileceği hammaddelere karşı stratejik yaklaşımları vardır.

ABD’nin bugün için, dünya emperyalist kapitalist sistemin lideri olması elbette ki tesadüf değildir. II. dünya savaşı sırasında ve sonrasında askeri-teknolojik-bölgesel-siyasi vb. avantajlarını değerlendirerek ve dünyanın birçok bölgesinde sömürgeler oluşturarak ve tabî ki geri kalmış/bıraktırlmış ülkelerde barbar yöntemlerle

zorbaca katliamlar/soykırımlar uygulamaktan çekinmeyerek tüm yeraltı ve yerüstü kaynaklarını yağmalayıp talan ederek kendi ülkesine transfer etmek suretiyle zengin bir ülke haline gelmişlerdir. Bu çerçevede sanayisini de olağanüstü geliştirerek bu alanda da lider konuma ulaşmışlardır. Dünyanın en fazla sanayileşmiş ülkesi olan ABD'nin ülke topraklarında bulunmayan ama sanayisi için gerekli olan maden hammaddelerinin sürekliliğini sağlamak bakımından belirli tedbirleri aldığı, bunların içinde de stok politikalarına fazlasıyla önem verdikleri görülmektedir.

Bu konuyla ilgili olarak Birleşik Devletler koordinasyonumarifetiyle çeşitli kuruluşlar oluşturulmuş/görevlendirilmişlerdir. Bu amaca yönelik olarak oluşturulmuş birçok kuruluşun biriside DNSC (Defense National Stockpile Center) olup, devasa ölçülerde 12 ana depo, 58 adet de bağlı depo ile ihtiyaç duyulan mineralleri stoklamaktadırlar. Sadece stoklamakla yetinmeyip gelecekte ihtiyaç duyulabileceğini düşündükleri belirli mineralleri ülkelerinin içinden ve dışından temin etme konularında uzun vadeli planlar ortaya koymakta ve bu amaca yönelik sözleşmeler yapmaktadır.

8) ÖZELLEŞTİRMELER

1970'li yıllarda başlatılan ve uluslar arası sermayenin azalan kar oranlarını yükseltme amacına yönelik olarak önündeki engellerin kaldırılması için dünya ölçeğinde uygulamaya koydukları kamu kuruluşlarının özelleştirilmesi emekçiler bakımından dramatik gelişmelere yol açmıştır. Bu özelleştirme sürecinde

görülen en önemli sonuç, küresel yağma ve talanın ivme kazanmış olduğudur. Bu gün dünya ölçeğinde yaşanan krizin de nedeni bu politikalarlardır. Kriz, sermayenin, kapitalizmin, tekellerin krizidir. Ancak ne yazık ki daha önce defalarca olduğu gibi fatura, yine işçi- emekçi halka ödetilmektedir. Ülkemizde de bu politikalara paralel olarak 24 Ocak 1980 de programlanarak yürürlüğe giren ve 12 Eylül faşist darbesiyle de devamlılığı sağlanan, neoliberal söylemlerle süslenen özelleştirmeler, o günlerden bu yana kamu varlıklarının tam anlamıyla yağmalanmasının nedeni ve sonucu olmuştur. Özelleştirmeler; ekonomik açıdan kamu mülkiyetinin kaldırılarak mülkiyetin özel kişilere devredilmesi, en genel anlamda ise devletin iktisadi faaliyetlerinin azaltılması ya da bu fonksiyonlarının bütünüyle serbest piyasa koşullarına devredilmesi olarak tanımlanmaktaydı. IMF, Dünya Bankası eliyle yürütülen, çeşitli varyasyonlarla toplumlara kabul ettirilen bu politikalar, yine aynı toplumlara çok pahalıya mal olmuştur. Hatırlanacağı üzere o yıllarda tek yanlı propagandalarla toplumun büyük bir kısmına benimsettirilen özelleştirme gerekçeleri şunlardı:

- Mülkiyet halka yayılacak,
- Halk ekonomiye doğrudan katılacak, ekonomiye canlılık gelecek,
- Sanayileşme hızlanacak
- KİT'ler artık devlete yük olmaktan çıkacak, devletin gelirleri artacak,
- Yolsuzluk azalacak,
- Yatırım ve verim artacak
- İstihdam artacak şeklindeydi.

TABLO. 9 Bazı Maden ve Metallerde ABD Hükümet Stokları
2001 Yılı 9. Ay Sonu İtibariyle

MADEN	HÜKÜMET STOKLARI / TON
Antimuan	4.716
Boksit	5.563.000
Berilyum	Ham cevher (11% BeO) 281 Berilyum-Bakır alaşımı 41 Berilyummetal 298
Bizmut	85
Kadmiyum	800
Krom	Kromit: -Kimyasalkalite 192.000 -Metalurjikkalite 62.000 -Refrakter kalite 202.000 Ferrokrom: -Yüksek karbonlu 560.000 -Düşük karbonlu 237.000 Ferrokrom-silikon 9.370 Krommetal 7.280
Kobalt	7.890
Kolombiyum (Nibiyum) (Kolombiyum stokları yaklaşık 500 milyon dolar değerinde olup,Defense National Stockpile Center tarafından Önerilen ilave stok 10 ton kolombiyum karbit,254 ton kolombiyum konsantresiyle birlikte sadece kolombiyum stokları 1 milyar civarında olacaktır).	Ferrokolombiyum 48 Kolombiyum metal ingot 9 Kolomb.içeren tantalyum 3
Germanyum	42
Grafit	550
Lodin	1.629
Kurşun	186.000
Manganez	331.000
Civa (146 tonu “US Department of Energy Oak Ridge”stoklarında)	4.581

Mika (tabaka)		3.785
Platin		4,7
Paladyum		16,7
İridyum		0,784
Gümüş		321
Stronsiyum		5.100
Tantalyum	Tantalyum karbid	2
Önerilen stok seviyesi;kapasitör kalite tantalyum metal tozu 23 ton,Tantalyum cevheri 227 ton	Kapasitör kalite toz metal	20
	Vakum kalite toz metal	18
	Tantalyum cevher	5
	Tantalyum oksit	9
Toryum	Toryum nitrat	3.219
Kalay		53.019
Tungsten	Cevher ve konsantre	6.410
	Ferrotungsten	342
	Tungsten metal tozu	151
Çinko		114.000
Zirkonyum ve Hafniyum (National Defense Stockpile ve U.S.Department of Energy (DOE) stoklarında)	Beddeleyit cevheri	15.726
	Zirkonyum (çeşitli formlar)	500
	Hafniyum	35
Titanyum	Titanyum dioksit	11.277

Kaynak:Department Of The Interior,U.S. Geological Survey.Mineral Commodity Summaries 2002

(Rant Lordları Sayfa 99 – Mustafa Çınk))

Bu stoklara demir çelik işletmelerinin, kimya komplekslerinin, alüminyum elektroliz hanelerinin, kurşun-çinko izabe tesislerinin stok sahalarında tuttıkları ve milli park ilan ederek madencilğe kapattıkları rezerv alanları dâhil değildir

Oysa o günden bu yana ülkemizde geline noktada ortaya üzücü bir tablo çıkmaktadır. Şöyle ki;

- Ülkemizde özelleştirmelerin başladığı günden bu yana kamu varlıkları olan 190 kuruluş çeşitli yöntemlerle özelleştirilmiş olup, 175 inde hiç kamu payı kalmamış, 15 kuruluşa ise az oranda kalmıştır.

- Özelleştirilen bu kurumların büyük bir kısmında faaliyetler tamamen durmuş ve kapatılmıştır.

- Birçok kurumda ise faaliyetler kısmi ve daha çok kar getiren bölümlerinde devam etmektedir.

- Çalışanlara sembolik bir rakamla verilen KARDEMİR’de çalışanların hissesi çok az kalmıştır.

- Zarar eden kurumların kar etmesi bir yana kar eden kurumlar satılmış, ya da kar eder duruma getirildikten sonra satılmıştır. Bu kurumların birçoğu maliyetlerinin çok altında, hemen hemen bedelsiz haraç-mezat elden çıkartıldığı halde hiçbir yeni yatırım yapılmamış ve sanayileşmeye hiç katkı sağlamamışlardır.

- Devlete yük olduğu söylenen ve özelleştirilen kurumlara sağlanan vergi indirimi, düşük faizli kredi, gümrük muafiyeti gibi teşviklerle devlete yük olma devam etmektedir.

- Birçok özelleştirmede yolsuzluk iddiaları ve soruşturmalar vardır.

- Devletin vergi gelirlerinin artmadığı hatta azaldığı bir gerçektir. Bir örnek olarak, 2002 yılında özelleştirilmeden önceki yılda en fazla kurumlar vergisi ödeyenler sıralamasında 6.sırada bulunan Petrol Ofisi, özelleştirildikten sonra hiç vergi ödememiştir. Bu durum diğer

kurumların çoğu içinde geçerlidir.

- Yatırım ve verimin artması bir yana azaldığı görülmektedir. Bu kurumlarda verimlilik değil kar artmıştır.

- İstihdam konusunda da tersine bir durum yaşanmış, istihdam hacmi %13,8 gerilemiştir. Özelleştirilen işyerlerinde işten atılma oranı %68,2, sendikasılaştırma oranı ise %72’dir. Buna çok düşük ücretlerle, sosyal güvenceden yoksun, adeta boğaz tokluğuna işçi çalıştırılmakta olduğunu da belirtmekte yarar vardır.

Bu genel çerçeve içerisinde madencilik sektörümüzde doğal olarak ve fazlasıyla olumsuz etkilenmiştir. Şöyle ki;

Bahsedilen bu gelişmeler madencilik sektörümüze 1990’lardan itibaren hızla yansımaya başlamış olup, kamu madencilik kuruluşlarının özelleştirilmesi sürecinde düğmeye basılmıştır. Bu amaçla bu kuruluşlarda acil olan yatırımlar oldukça azaltılmıştır. Mülkiyet ve yönetim değişikliklerini gerçekleştirmeye yönelik olarak sektörel bölünme, ticarileştirme, şirketleştirme, taşeronlaştırma, kiralama (röдовans) ve özelleştirmeye yönelik uygulamalar ardı ardına gelmeye başlamıştır. Madencilik sektörünün kamu ağırlıklı yapısı bozularak özel sektöre rekabet alanı oluşturulmaya başlanmıştır. Liberizasyonu sağlamaya yönelik yasal düzenlemelerin gevşetilmesi, devletin müdahale, düzenleme ve denetimlerinin kaldırılmaya yada yumuşatılmaya çalışılması, yasal mevzuatta sık sık yapılan değişiklikler ile bir yozlaşma ortamı yaratılmıştır.

Cumhuriyetimizin kuruluşu ile birlikte başlatılan sanayileşme hamlesi doğrultusunda oluşturulan bu

kuruluşlarımızın bu günkü durumları hiçde iç açıcı değildir. Çok uzun yıllar ülke sanayileşmesinde çok önemli görevleri yerine getiren bu kamu kuruluşlarımızın bugünkü konumlarına bakacak olursak;

TTK; 1970 yılına kadar alınan dış krediler ile satılabilir kömür miktarı 5 milyon ton/yıla çıkmış, neo liberal politikaların uygulanmaya başladığı 1980 sonrası yatırımlarının süreksizliği çalışan sayısının azalması sonucu üretim miktarı yıllara bağlı olarak azalarak satılabilir taş kömürü 2 milyon ton/ yıl düzeyine düşmüştür/ düşürülmüştür. Maden kanununda yapılan değişikliklerle havza sınırları daraltılmış ve bir kısım ocakların işletme hakkı rödovans yoluyla özel sektöre devredilmiştir. Kimi hizmetler taşeronlara yaptırılmaktadır. Kurum, kuruluş amaçları gereği kendisinin yapması gereken hizmetleri deneyim ve uzmanlık bakımından yetersiz firmalara yaptırmakta, böylelikle hem çok sayıda ölümlü iş kazasına, hem sosyal güvencesiz ve ucuz iş gücü oluşmasına, hem de maden kaynaklarımızın uygun olmayan üretim yöntemleriyle heba edilmesine, israfına yol açılmaktadır. 1980 de 45.000 çalışanı olan Kurum bugün 11.797 çalışana inmiştir. Rödovans'la işletmecilik yapan ve taşeron firmalarda çalışan sayısı 4.500 olmuştur. İstihdamda azalma % 60 olmuştur.

TKİ; 2000 yılında termik santraller için 33,5 milyon ton kömür üreten TKİ'nin santral üretimi, 4 yıl içerisinde %50'ye yakın oranda düşürülmüş, 2002 yılında 25,3 milyon ton ve 2003 yılında ise 19 milyon ton düzeyinde üretim yapılabilmektedir. Uluslararası tahkim anlaşmaları gereğince, doğalgaza dayalı santrallerin ürettiğinin devlet tarafından satın alınması zorunluluğunun getirilmesi ile doğal

gazın elektrik enerjisi üretimindeki payının %60' lara yükselmesi TKİ' nin üretim politikasını olumsuz etkilemiştir. Böylece kömür ülkesi Türkiye'de yerli kömürlerin elektrik enerjisi üretimindeki payı 1998 yılındaki oran olan %40'lardan 2003 yılında %15'lere düşmüştür. 1980 yılında 20.000 çalışan sayısı 1990 yılında 32.000'lere çıkmış, hizmetlerin taşeron eliyle yürütülmesi ile bugün 10.557'lere düşmüş, taşeron sayısı ise 10.000' lerin üzerine çıkmıştır. İstihdamda daralma % 35'dir.

ETİBANK (Eti Maden İşletmeleri); 1935 yılında kurulan ETİBANK, 26.01.1998 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile "madencilik önündeki engellerin aşılması, sektöre dinamik, üretken ve rekabetçi bir yapı kazandırılacağı " gerekçeleriyle Eti Holding AŞ unvanıyla yeniden yapılandırılmıştır. ETİBANK Genel Müdürlüğü, Holding çatısı altında Eti Bor AŞ, Eti Dış Ticaret ve Pazarlama AŞ, Eti Alüminyum AŞ, Eti Gümüş AŞ, Eti Krom AŞ, Eti Bakır AŞ ve Eti Elektro Metalürji AŞ adlarıyla 7 ayrı şirkete bölünmüştür. Ardından Bor İşletmeleri hariç 5 şirket Özelleştirme İdaresine devredilmiştir. Bu şekilde küçük lokmalar haline getirilerek özel sermayenin rahatça yutması için sofrasına sunulmuştur. Eti Bor hariç diğerleri haraç-mezat satılarak özelleştirilmiştir. Bu gün gelinen nokta itibariyle cumhuriyet dönemi boyunca yüksek katma değer yaratarak ülkeye hizmetler veren bu Müessese Müdürlükleri çok düşük bedellerle özel firmalara peşkeş çekilmiştir. Aslında o süreçte borların da özelleştirmeleri amaçlanmışken, kamuoyunun, demokratik kitle ve meslek örgütlerinin tepkileri nedeniyle cesaret

edilememiştir. Bu niyet hala söz konusu olup, uygun bir zamanın kollandığı, koşulların olgunlaştığının ortaya çıktığının tespiti halinde her an gerçekleştirilebileceği kaygısı taşımaktayım. 1990 yılında 23.000 çalışanı olan kurumda bugün sadece 3.700 çalışan istihdam edilmektedir. Azalma % 80 dir.

Diğer madencilik kurumlarında daha büyük trajedi yaşanmıştır. İstihdam açısından bakılırsa; KARDEMİR özelleştirildikten sonra 5.417 çalışan sayısı 3.900'e düşmüştür. DİVHAN 1.400, KBİ 3000, ÇİNKUR 700 civarında çalışana sahipken bugün hiç çalışanları yoktur. Demir Çelik İşletmeleri, Kütahya Manyezit, Bozüyük Seramik ve Çimento Fabrikalarında da durum farklı değildir.

Yaklaşık 20 yıldır yapılan özelleştirme uygulamaları emekçi kitlelere yoksulluk, işsizlik, sendikasızlık, sosyal güvence yokluğu, geleceğe kaygılı bakma gibi olumsuzluklar getirmiştir. Kamuoyuna yansıyan ve yansımayan yolsuzluklar ve suistimallerde işin diğer acı bir yanı olmuştur.

Güney Amerika'nın siyasi tarihi bakır, gümüş, kalay, fosfat ve güherçile gibi madenlerle o kadar iç içedir ki, bir Avrupalı yazar bunu şu sözle dile getirir: "Latin Amerika'da devlet başkanları ya yabancı şirketlere maden imtiyazı verip kredi aldıkları için veya bunu yapmayı reddettikleri için devrilirler".

Körfez bölgesindeki petrol zenginliğinin, Osmanlı Devletinin yıkılışından, son yıllardaki körfez savaşına kadar dünya politikasında ne kadar önemli bir rol oynadığı bilinmektedir. Hazar Denizi ve civarındaki petrol ve doğal gaz yatakları

da bugün uluslararası politikaların odak noktası haline gelmiştir.

Savaşlar ve madenler arasında ilk çağlardan beri süregelen talihsiz bir ilişki vardır. "Stratejik Madenler" veya "Savaş Metalleri" gibi kavramlar bu ilişkiden doğmuştur. Sanayi ülkeleri bu gerçeği bildiklerinden enerji ve hammadde güvenlikleri için gerektiğinden uzun yıllar süren savaşları bile göze almışlardır.

Şimdi birileri çıkıp bize, "bu çağda stratejik maden mi olur?" diye soruyor. Her çağ bir önceki çağdan kanlı geçti. 20. yüzyıl, tüm yüzyılların toplamında ölen insandan daha fazlasının ölümüne sahne oldu; iki büyük dünya savaşına şahitlik etti. 21.yüzyılın barış yüzyılı olacağına ilişkin ciddi hiçbir emare yok ve her tarafımız kan gölü; Balkanlar, Kafkaslar, Ortadoğu, Irak halen çatışmaların sürdüğü coğrafyalardır. ABD'nin tüm Ortadoğu'da haritaları değiştireceği, bu ülkenin en üst yöneticilerinin ağzından ilan edildi. Bunların güle oynaya gerçekleşeceğini düşünmek biraz saflık olur. Kendi doğal kaynaklarımıza dayalı, güçlü bir maden, metalürji ve kimya sanayiinin bulunması mutlaka gereklidir. Fakat ekonomik faaliyetler içinde en başarısız olduğumuz alanlardan birisi de madenciliktir. Madencilğe stratejik bakış eksiktir. Üzülerek belirtelim ki, İktidarlarımız ve Muhalefetlerimiz kendilerini taşıyamamakta, gelecek için uzak görüşlülükten yoksun bulunmaktadır.

Madencilik devletin yakın ilgi göstermesi gerektiren alt yapı yatırımlarının en önemlisidir. Yabancılarla bırakılamaz, "riskli bir sektör ve kar etmesi uzun zaman alan sınaî ve ticari bir faaliyet" olarak görülemez. Yabancılar tarafından dikte

ettirilen kanun değişiklikleri gerekçelerinin hep bu argümana dayanması tesadüfi değildir.

Madenler Güç unsurlarındandır ve tabii ki stratejiktir.

Uluslararası dinamizmin akışına kendini kaptırılmış, kimlik yoksunu politikalarından vazgeçilmelidir. Kendi dinamizminin potansiyelini uluslararası dinamizmin potasında bir güç parametresi haline dönüştürebilme çabası ile kişilikli ve güvenli bir duruş sergilenmeli, bunun gereği olarak, diğer güç unsurları gibi madenlere de stratejik bir açıdan bakılmalı ve bu yönde siyasi irade üretilmelidir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME:

Madenler yenilemeyen/tükenebilen doğal kaynaklardır. Oluşumlarında haliyle insan faktörü yoktur. İnsan faktörü emeğin kullanımı ile değer kazanır ve bu emek madenleri meta haline dönüştürür. Sanayinin temel hammaddelerindedir. İnsan emeği ona değer katar.

Bu çalışma ile yapılmak istenen, küresel bazda sömürü ilişkilerinde dünya yeraltı kaynaklarının/madenciliğin yerini ve önemini vurgulamak, tarihsel gerçekleri inceleyerek günümüzü anlamak ve nihayet bu veriler ışığında tükendiğinde yerine yeniden koyulması mümkün olmayan madenlere ilişkin geleceğe dair yeni bir bakış açısı/ anlayış ortaya koymaya çalışmak olmuştur.

Yeni dünya düzeni denen şey, ulus ötesi sermayenin (ÇUŞ) dünyayı çıkarlarına göre yeniden yapılandırmasının adıdır. Finans örgütleri (IMF, DB, DTÖ vb.) eliyle geri kalmış ülkeleri finansal baskılarla, yeterli

olmadığı taktirde de direkt askeri işgallerle kontrol altına almaktadırlar. Yeni kontrol altına alınan coğrafyalarda/ ülkelerde çok geçmeden yağma ve talan başlamaktadır. Üretim araçlarının özel mülkiyetine dayanan üretim ilişkilerinde, egemen sınıf olan burjuvazi, özünde işçi sınıfı tarafından oluşturulan artı değeri sömürmek suretiyle sermayesini büyütmektedir. Özellikle ekonomik ilişkiler çevriminde eşitsiz gelişim yasası, hem neden hem de sonuç işlevi görmektedir. Kapitalist sömürü sistemi, uluslararası düzeyde geri kalmış ülkelerin zenginliklerine özü itibarıyla zorbalıkla ve çeşitli yöntemleri de kullanmak suretiyle el koyarak ve giderek bu ülkeler arasında uçurumların oluşmasına yol açarak sürdürmektedir. Ulusal düzeyde ise uluslararası sermayeye eklemlenmiş yerli sömürücü sınıflar, yine aynı yöntemleri işçi emekçi sınıflar için uygulamakta ve toplumsal sınıflar arasında gelir dağılımı giderek bozulmaktadır. Ulusal ve uluslararası ölçekte zengin daha zengin fakir daha fakir olmaktadır. Bu durum küresel ölçekte sık sık çatışmalara yol açmakta, savaflara, gözyaşına ve büyük acıların yaşanmasına neden olmaktadır. Ülkeler düzeyinde de toplumun büyük çoğunluğunu oluşturan emekçi sınıflar aleyhine işsizlik, açlık, yoksulluk, yarınlar karşı umutsuzluk, korku ve endişe gibi olumsuzluklar yaşanmaktadır. Vatani/ sınırı olmayan uluslararası tekeller, aşırı kar hırsı ile dünyamızı yaşanmaz hale getirmiştir. Bu her alanda böyledir. Ekonomik, ticari, sosyal, çevresel, kültürel, siyasi düzlemlerde yıkımın, bozulmanın, çirkinliğin adı ve nedenidir tekeli kapitalizm.

Ancak umut edilen şu dur ki Nazım'ın çok inandığı ve şiirinde de belirttiği "BÜYÜK

İNSANLIK” yani emeğiyle geçinen, bugün için acımasızca sömürülen, her türlü adaletsizliğe, eşitsizliğe uğrayan ve çaresizliğe sürüklenen emekçi kitleler “ancak bu böyle gitmez, sömürü devam etmez” diyerek mutlaka çare üreteceklerdir. Aslında çare vardır, bu emekçi sınıfların ellerindedir. Emek bir gün mutlaka özgürleşecektir. Geçmişte yaşanan deneyimlerin de yol göstericiliğiyle içinde savaşların, şiddetin sömürünün, sınıfların bulunmadığı doğa ve insan sevgisiyle bütünleşmiş, kendi siyasi sistemini, 21.yüzyıl sosyalizmini kuracak ve enternasyonalist bakış açısıyla barışı, küresel kardeşliği bir yaşam biçimi haline dönüştürecektir. Gezegenimizde varolan her türlü kaynak/üretim değerleri büyük insanlığın eşitlikçi ve adaletli bir şekilde, toplumsal gelişimlerine ve özgürce kullanımına sunulacaktır. Unutulmaması gereken şudur ki; varolan sistemden kan içerek beslenen kapitalist vampirlerin parayla sağladıkları saltanatları varsa biz emekçi yığınların da bugün için belki cılız olabilir ama giderek büyüyecek, çığ gibi, sel gibi olmaya aday örgütlerimiz vardır. Devrime, insanlığa yakışır bir toplumsal ilerlemeye inancımız var. Karanlığı yırtacak olan madenci fenerlerimiz gibi bize yol gösterecek tarihsel birikimimiz var. Gelecek sosyalizmdir ve mutlaka gelecektir. Bundan kuşku duymuyorum. Ya barbarlığa boyun eğmeye devam edeceğiz yada üretim süreçlerindeki toplumcu karakterimizi ortaya koyarak sosyalizmi kuracağız.

Bu kapsamda sektörümüze bakacak olursak;

Madenlerin bugün için ve gelecekte insanlığın yararına kullanılması konusu

özünde ekonomik, iktisadi, sosyolojik, çevresel, kültürel, toplumsal vb. boyutları olan bir faaliyetler (etkinlikler) bütünlüğüdür. Aslında öz itibariyle politiktir. Sağlıklı değerlendirebilmek için sınıfsal bakış açısı gerektirir.

Kapitalizm özel mülkiyet esasına dayanır. Üretim araçlarına sahip olan sınıf (burjuvazi), üretici güçlerden olan işçi ve emekçi sınıfların yarattığı artı değeri sömürerek zenginleşir, sermayesine sermaye katar. Bu süreçte onu güdüleyen “aşırı kar hırsı” dır. Doğasında vardır bu. Kapitalist üretim ilişkileri kaotiktir, anarşi içerir. Rekabet ve eşitsiz gelişim temel dinamiklerindedir. Sömürdükçe büyümek, büyüdükçe daha fazla sömürmek ister, ruhunda bu hep mevcuttur. Doymaz ya da asla azla yetinmez. Aç gözlüdür, obez dir. Akmak, yayılmak ister, önünde engel tanımaz. Emperyalizm (tekellerin imparatorluğu), kapitalizmin son aşamasıdır. Tekelleşmiş kapitalizmin adıdır. Para/sermaye tanrılarıdır. Yağma, işgal, talan ve katliamlarla, soykırımlar ve cinayetlerle beslenir.

Kapitalizmin eşitsiz gelişme yasası tüm alanlarda ifadesini bulur. Küresel sömürü boyutunda en büyük tekellerin ülkesi olan ABD, bu emperyalist- kapitalist sistemin lideridir. Diğer bir deyimle “en” dir. Bu zorba liderin Padrao’su/bayrağı arkasında mevzilenen diğer emperyalist ülkeler adeta bir çekirge yada kurt sürüsü gibi önüne ne çıkarsa parçalar, yer, yutar. Geri kalmış ülkelerin işe yarar ne kaynağı varsa indirirler midelerine. Zenginlikleri sayılarla ifade edilemez hale gelir. Sermayelerinin (paranın) getirdiği güçle erk’i, iktidarı ellerindetutaraksisteminde devamını sağlarlar ve dünyaya hükmederler. Oluşturdıkları

çeşitli kurumlar ve yasalarla ve diğer yöntemlerle azınlık olarak çoğunluğa baskı uygulayarak iktidarlarının devam etmesini sağlarlar. Bu çok uluslu tekeller dünya zenginliklerinin çok büyük bir kısmına el koyarlar. Zengin kuzey-yoksul güney (Genel olarak), tanımlamasının anlamı burada yatar. Ulusal sınırlar içinde de bu bütünün yerli prototipleri hüküm sürer. Uluslararası sermayeye eklenmiş/iç içe geçmiş yerli sermaye iktidarı elinde bulundurur. Üretim araçlarının mülkiyetine sahip olduğu için üretim ilişkilerini de dizayn eder. Sermaye güç, güç de iktidar demektir. Her ne pahasına olursa olsun doğal olarak bu sömürü sistemini devam ettirmek isteyecektir. Bu nedenle ve çeşitli manipülasyonlarla ve daha çok, sıklıkla zorbalıklara başvurarak üretici sınıfları baskı altında tutarlar. Bu üretici sınıfların en başında işçi sınıfı vardır, en fazla artı değeri onlar oluştururlar. Bu işçi ve emekçi sınıflar toplumların büyük çoğunluğunu teşkil ederler. Örgütlü bir güç olup sömürü düzeninin önünde engel teşkil etmemeleri için akıl almaz tezgahlar planlanır, uygulanır. Depolitize durumda kalmaları için ne gerekirse yaparlar. Aslında sermayenin en çok korktuğu sınıfta budur doğal olarak. İşsizlik, yoksulluk, açlık, acı, gözyaşı sürekli ve değişmeyen gündemleridir bunların.

Toplumsal gelişim için toplumcu düşünen, yaşayan insanlara, idealist yaklaşımlara gereksinim vardır.

Madencilerde elbette halkın ta kendisidir. Halkın yaşam düzeyini yükseltme anlayışı içinde dir/olmalıdır.

➤ Madenci geçimini doğadan sağlar, onunla sürekli yoğunluk/iletişim halindedir. Bu anlamda içerik olarak ekmeğini çıkardığı

kaynağa saygılı olmak zorundadır. Korumak, kollamak, ihtiyacı olduğu kadarını, gerektiği kadarını alma, obur olmama durumundadır. (Kızılderililerin istilacı beyazlara yönelik anlamadıkları yaklaşım gibidir “biz bizonları ihtiyacımız olduğu kadar avlarız oysa beyazlar hepsini katlediyorlar, yeni doğmuş olanlarını bile.. biz bunu anlamakta zorlanıyoruz” dedikleri gibi. Ya da geçimini orman ürünlerinden sağlayan orman işçisinin yaşlı ağaçlara yönelip, genç fidanları alabildiğine koruması örneği gibi).

➤ Madenci, israf’a karşı olmalıdır. Bakir madeni üretme eylemine girdiğinde şayet bırakırsa bir daha üretilmeyeceğini yada çok zor olacağını bilerek arkasında düşük tenörlü olsa da maden bırakmamaya özen gösterir. Kaymağını alayım bir an önce para yapayımda gerisinden bana ne! demez.. dememelidir. Madenle arasında duygusal bir bağ vardır. Ona karşı sevgi doludur. Yokedici-talancı olmamalıdır, insanlığa arz/hizmet yaklaşımı içindedir.

➤ Madenci üretimin toplumsal karakterinin farkındadır, bilincindedir. Emek yoğun bir süreç olduğunu bilir, yaşar. Özverili ve mücadelecidir öz olarak. İşçisi, mühendisi ve diğer çalışanlarıyla bu güç koşullara karşı dayanışma içinde paylaşımcı olmak zorunda bulunmalarının önemini bilirler.

➤ Maden üretim bölgelerine gittiklerinde bölgesel kalkınmaya katkıda bulunurlar. Zorlu yerlerdir çoğunlukla. Yol, elektrik, su vb. gibi alt yapı tesisi işlerini yaparak yada yaptırarak o yörenin gelişimine katkıda bulunurlar. Varolan meslek dalları etkinlikleri içinde en fazla katma değer yaratan sektör olması bundandır.

➤ Diğer meslek dalları ile de sürekli

iletişim içinde olmalıdır, o meslek alanlarını doğal olarak daha çok besler ama haliyle onlardan beslenirde. Barışçı, dayanışmacı, paylaşımcı, katılımcı özelliği olmalıdır.

➤ Madenlerin bilimsel teknik yöntemlerle üretilmesinin çok önemli olduğunu bilir, bilime inanır.

➤ Paylaşımcı duruşa/ruha, adaletli ve hakça davranışa sahip olması tekelleşmeye karşı olmasını gerektirir. Antiemperyalist olmalıdır.

➤ Mücadeleci özelliği haksızlığa tahammül edememe, başkaldırı, kısaca isyan ruhunu barındırır içinde. Bu nedenle ezilenin, hor görülenin yanındadır. Devrimci bir karakteri olmalıdır.

Özelleştirmeler ve yaşanan son kriz en üretken sektörlerden olduğu için Madencilik sektörünü de doğal olarak olumsuz etkiledi

✓ Sektörde cumhuriyetin kuruluşundan bu yana sanayileşmede öncü/motor olan kamu kuruluşları küçültüldü/bozuldu.. öncü nitelikleri yok edildi, bu şekilde ülke, ithalata daha bağımlı oldu, kendi kendine yeterlilik ten uzaklaşıldı salt uluslar arası tekellere, onların sanayisine girdi sağlama uşaklığı tercih edildi

✓ Madenler gelişmenin olmazsa olmaz hammaddeleridir. Biz sanayileşme düzeyi bakımından alt-orta sınıfta bulunan bir ülkeyiz. Diğer bir deyişle geri kalmış ülkeyiz. Bu nedenlerle kalkınma hamlesine ihtiyacımız vardır. Sosyalist sistemin sanayileşmeye yönelik argümanları bizim gibi ülkeler içinde yaşamsal öneme sahiptir. Hammadde kaynaklarımızı kamu yararına kullanmak hedefli stratejik yeraltı kaynakları gibi görmeli, korumalı,

gözetmeliyiz. Devlet kuruluşlarının yine öncü pozisyona gelmeleri buna yönelik düzenlemelerin yapılması şarttır. Özellikle dünya ticaretinde çok önemli yeri olan bazı minerallere yönelik stratejik yaklaşım içinde olunmalı (metal madenleri, bor, trona, boksit. toryum, uranyum, feldspat, fosfat vb) bu madenler “kamu işletmeciliği” çerçevesinde kamu yararına, halk yararına kullanılması için düzenlemeye tabi tutulmalı

✓ ETİBANK yeniden yapılandırılmalı, bakır, gümüş, krom, kurşun-çinko, alüminyum, fosfat gibi madenlerin tekrar kurum bünyesine katılımı esas alınmalı, buna göre 2840 sayılı kanun a dahil olmaları sağlanmalı

✓ MTA ya itibarı ve etkinliği tekrar geri verilmeli, yine Enstitü olma durumu inşa edilmeli. Rasyonel planlamalar yapılarak arama faaliyetleri ülke madenciliğinin hizmetine sunulmalı

✓ TKİ, yine kömür madenciliğinde düzenleyici.. üretici kimliğine kavuşmalı, sahaların özel sektöre devri/peş keşi önlenmeli

✓ TTK eski fonksiyonuna dönmeli, taş kömürü üretim sürecinde belirleyici olmalı

✓ İsrafın önlenmesi bakımından madenlerde rasyonel üretim konusuna özel önem verilmeli, geri kazanım (re cycling) konusu önemsenmeli, düşük tenörlü madenlere yönelik strateji oluşmalı

✓ AR-GE, inovasyon, ürün geliştirme gibi konular önemsenmeli, gelişmişliğin göstergelerinden birisi olan AR-GE faaliyetlerine ayrılan pay arttırılmalı (% 0.2 dir ülkemizde)

✓ Yurt içi cevher nakliyelerinin daha rahat yapılabilmelerini teminen demir yolu ağı genişletilmeli, geliştirilmeli

✓ Stratejik nitelikte olan, altın ve gümüş madenciliği 2840 sayılı devletçe işletilecek madenler kapsamına alınarak yağma zihniyetinin bertaraf edilmesi sağlanmalı

✓ Madenlerde eğitim-iş güvenliği gibi konulara daha bir önem verilmeli.. bu konular için tahsisat arttırılmalı

✓ Planlamacı, kalkınmacı uzak görüşlü anlayış egemen olmalı

✓ Madenciliğe, özellikle ülkemizde rezerv ve kalite olarak popüler olan madenlere yönelik sanayi oluşturma çalışmaları yapılmalı, rafine-ileri-uç ürünlere yönelik üretim süreci gündeme alınmalıdır

Bunların gerçekleşebilmesi yolunda bir avantaj teşkil edebileceği düşünülmekte olup, bu amaca yönelik olarak; Yeni bir anlayış çerçevesinde madenciliğin bütün kamu özel sektör kuruluşlarını bünyesinde toplayan sağlam bir çatının oluşması, kurumlar arası koordinasyonun sağlanması, gelecekle ilgili stratejilerin oluşturulması için bir takım organizasyonların örgütlenmesi bugün için önemli görülmektedir.

Yaralanılan Kaynaklar:

- DPT 9. Beş Yıllık Kalkınma Planı
- Rant Lordları 2004 –Mustafa Çınkı
- Department Of The Interior,U.S. Geological Survey. Mineral Commodity Summaries 2002
- Min. Com. Sum. 2000
- TUİK
- MTA Genel Müd.‘lüğü yayını
- State of Alaska Department of Naturel resources. Mines& Geology Bulletin March 1980
- Mineral Information Institute Golden, Colorado
- <http://www.wikipedia.org> - Necati Yıldız
- Maden Savaşları –Prof. Dr. Doğan Aydal
- Petrolsüz Dünya – Prof. Dr. Doğan Aydal
- U.S. Geological Survey and U.S. Department of Commerce.

OTURUM BAŞKANI- Ertuğrul Beye sunumu için çok teşekkür ediyoruz.

Bir sonraki sunumun konu başlığı “Ülkemiz Altın İşletmelerinin Ekonomik Analizi” Sunumu Sayın Ümit Üncü yapacak.

Ümit Üncü, 1957 doğumlu, Maden Mühendisi. ODTÜ Maden Mühendisliği Bölümünden 1980 Ağustos ayında mezun oldu, 1981 yılında Etibank'ta işe başladı. 1981-88 yılları arasında oda yönetiminde yer aldı. Genel sekreter ve saymanlık

görevlerinde bulundu. 1988-1992 yılları arasında Oda Denetleme Kurulu Başkanlığı yaptı. 2000-2001 yılları arasında Eti Holding'e bağlı Eti Pazarlama AŞ'nin Genel Müdürlüğünü ve Yönetim Kurulu Üyeliği görevinde bulundu. 2007 Ocak ayında girdiğinde adı Etibank olan en son adı Eti Maden olan kurumdan emekli oldu. Şimdi tembellik hakkını kullanıyor, ama bize sunum yapacak bu tembellik sırasında.

Buyurun Sayın Üncü,

Ülkemiz Altın İşletmelerinin Ekonomik Analizi

Ümit R. ÜNCÜ

Maden Mühendisi

Teşekkürler Sayın Başkan. Sevgili dostlar, hepiniz hoş geldiniz.

Dün Kışladağı'ndan gelen Muammer Sakaryalı arkadaşımın bahsettiği gibi, ülkemizdeki altın madencilerinin ürettiği değerlerle ilgili bilgileri ben de çok merak ettim. Yasal olarak müracaat edip, bilgi alamadıklarından bahsettiler. Bu konuyu ben de gerek İnternet üzerindeki gazetelerden, basından haberlerden takip etmeye çalıştım, ama sağlıklı bir kaynağa ulaşmak Türkiye'de mümkün olmadı. O zaman yurtdışı kaynaklara müracaat etmek durumunda kaldım.

Genellikle tebliğlerde kaynaklar sona konulur, ben başa koydum, hangi kaynaktan

faydalandığımı belirtmek için. Faydalandığım kaynakların hemen hemen tamamı resmi kaynak niteliğinde olan ve buradaki bilgilerin geri dönüşü de olduğu için buradaki bilgileri doğru bilgiler olarak varsaydım. Tabii biz merak ediyoruz da, milletvekillerimiz merak etmiyor mu bu konuda altın madencilerinin ne yaptığını? Tabii o dönem Bergama Altın Madeni üretim faaliyetine de geçmişti. Bir grup milletvekilimizin sordukları soru: “Bergama Ovacık İşletmesi ne kadar altın üretiyor? Bunun içinde diğer daha ne madenler var? İstanbul altın borsasında alım-satım işlemleri yapılıyor mu? Cevherlerin işlenmesi sonucunda elde edilen dore altın Türkiye'deki rafinerilerde işlenmiyor, niye yurtdışına

gönderiliyor? Gene buna benzer Normandy firması kaç kişiyi istihdam etmiş, kaç kişi çalışmış, kaç para kazanmış, kaç para vergi vermiş?” Bu konular hepimizin olduğu gibi milletvekillerince de bizim adımıza merak konusu olmuş.

Maliye Bakanlığının bu konudaki soru önergelerinin hepsini standart aynı şekilde verdiği çok güzel bir tek cevap var. “213 sayılı Vergi Usul Kanununun 5. maddesinde yer alan düzenlemeler (yani vergi mahremiyeti) dikkate alındığında bu konulara cevap verilmesi mümkün görülmemiştir” diyor. Tabii bu iktidar ve iktidara talip olan diğer partilerde de hep şu gündeme gelmiştir: Açıklık, şeffaflık, katılımcılık, bilgi edinme. Bilgi Edinme Yasasını da Avrupa Birliğinin zorlamalarıyla Türkiye’de çıkarmış bir ülkeyiz.

Bilgi Edinme Yasasının çerçevesinde “çevreci avukatlar” diye geçiyor, ama avukatın çevrecisi olmaz, avukat hukukla ilgilidir. Doğaldır ki, çevre konularında ve diğer konularda da hak sahiplerinin hakkını aramak için yasal yollarda onlara danışmanlık ve yardımcılık eder. İzmir grubu bölgesindeki arkadaşlarımız da Maliyeye müracaat etmişler, cevap alamayınca mahkemeye müracaat etmişler. Ankara 4. İdare Mahkemesinden bir karar almışlar, tabii mahkeme bu kararı alırken şu ibareyi koymamış olsaydı belki daha rahat bilgi alınabilirdi. “Bunun demokratik, şeffaf yönetimin gereği olduğunu, eşitlik ve tarafsızlık ilkeleri çerçevesinde bunların verilmesini, ancak kamu kurum ve kuruluşlarının yasada belirtilen istisnalar dışında” deyince burada da bilgi verilmez hale geliyor, mahkeme kararlarına istinaden.

T.C.

ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANLIĞI

Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı

Ankara

Sayı : B.15.0.APK.0.23.300- 2155

Konu : Yazılı Soru Önergesi

30 ARALIK 2003

19001

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İLGİ: a) TBMM Başkanlığının 17.11.2003 tarih ve KAN.KAR.MD.A.01.0.GNS..0.10.00-02-7/1316-3312/12387 sayılı yazısı.

b) Başbakanlığın 20.11.2003 tarih ve B.02.0.KKG.0.12/106-268/5227 sayılı yazısı

Adana Milletvekili Sayın Prof. Dr. Nevin Gaye ERBATUR'un Sayın Başbakanımıza tevahh ettiği Sayın Başbakanımızın da kendileri adına koordinatörlüğümde cevaplandırılmasını tensip ettikleri, 7/1316-3312 esas no'lu yazılı soru önergesi T.E.M.M. İç Tüzüğü'nün 99'ncü maddesi gereği, Gümrük Müsteşarlığı Gümrükler Genel Müdürlüğü ve Hazine Müsteşarlığından alınan yazılı bilgiler doğrultusunda cevaplandırılarak ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinize arz ederim

Dr. Mehmet Hilmi GÜLER
Bakan

2003 yılında bir soru önergesinin cevabı dikkatimi çekti, “İzmir Bergama Ovacık Altın İşletmesi bugüne kadar ne miktarda dore altın üretip, yurtdışına işlenmek üzere göndermiştir?” Sayın Hilmi Güler yani Enerji Bakanlığı bu cevabı verirken bilgileri Hazine Müsteşarlığından alıyor.

Üretim bilgileri en azından MİGEM’de olmalıydı ki, kendine bağlı MİGEM teşkilatının bilgilerini burada derc edebilseydi. Gene aynı soru önergesinde “yurtdışına çıkışı beyan edilen miktarlardaki kıymetli

1998 yılında Türk Parası Koruma Kanunu 32 Sayılı Kararında 7. Maddede 1998 yılında bir değişiklik yapıldı. “Kıymetli madenler, taşlar ve eşyaların yurtiçinde alım ve satımı serbesttir, ancak yurtiçinde cevherden ve her tür şekilde üretilen kıymetli madenlerin alım ve satım işlemleri de borsa tarafından düzenlenecek yönetmeliklerle belirlenecek esaslara göre İstanbul Altın Borsasında yapılır”.

İstanbul Altın Borsası bu karar üzerine yönetmeliğini 1999 yılı Haziran ayında çıkar-

Bakanlar Kurulu Karar Sayısı: 89/14391
Karar Tarihi: 7 Ağustos 1989

TÜRK PARASI KIYMETİNİ KORUMA HAKKINDA 32 SAYILI KARAR

Resmi Gazete Tarihi: 11 Ağustos 1989
Resmi Gazete Sayısı: 20249

Kıymetli madenler, taşlar ve eşyalar Madde 7-

b) (Değişik: 98/12217 - 11.12.1998 / m.2) Kıymetli madenler, taşlar ve eşyaların yurt içinde alım ve satımı serbesttir. Ancak yurt içinde cevherden her tür ve şekilde üretilen kıymetli madenlerin alım ve satım işlemleri de Borsa tarafından düzenlenecek yönetmeliklerle belirlenecek esaslara göre İstanbul Altın Borsasında yapılır.

İstanbul Altın Borsası Yönetmeliği

(Yönetmelik 30.6.1999 tarih ve 23741 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır, 29.7.1997 tarih ve 23770 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Yönetmelik ile yapılan değişiklik ilgili maddeye işlenmiştir.)

Cevherden Üretilen Kıymetli Madenin Borsa’da İşlem Görmesi

Madde 43- Yurt içinde cevherden her tür ve şekilde üretilip Borsa’da işlem görecektir. Standartta getirilen kıymetli madenlerin alım ve satım işlemleri de Borsa’da gerçekleştirilir. Kıymetli maden üreticileri cevherden ürettikleri kıymetli madenleri Borsa Başkanlığı tarafından belirlenecek dönemler itibarıyla Borsa’ya bildirmek zorundadırlar.

metalleri ilk alım işlemleri İstanbul Altın Borsasında yapılmış mıdır?” diyor. Yıl 2003, tarihe dikkatinizi çekeceğim. Cevap: “Yurtdışına çıkışı beyan edilen miktarlarda kıymetli madenlerin ilk alım-satım işlemleri İstanbul Altın Borsasında yapılmamıştır. Bu konudaki mevzuata açıklık getirilmesini teminen Hazine Müsteşarlığında çalışmalar sürdürülmektedir.” Cevap yılı 2003.

tır, cevherden üretilen kıymetli madenin borsada işlem görmesi, madde 43. “Yurtiçinde cevherden her tür ve şekilde üretilip borsada işlem görecektir. Standartta getirilen kıymetli madenlerin alım ve satım işlemleri de borsada gerçekleştirilir. Kıymetli maden üreticileri cevherden ürettikleri kıymetli madenleri borsa başkanlığı tarafından belirlenecek dönemler itibarıyla bor-

KIYMETLİ MADEN STANDARTLARI VE RAFİNERİLERİ HAKKINDA TEBLİĞ

T.C. BAŞBAKANLIK HAZİNE MÜSTEŞARLIĞI

(18.11.2006 tarih ve 26350 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.)

Cevherden kıymetli maden üretimi

MADDE 13 – (1) Yurt içinde cevherden üretilen dore bar, granül ve diğer şekillerdeki kıymetli madenler,

a) Bu Tebliğ hükümlerine göre belirlenen Türkiye'de kurulu rafinerilerde rafinaj işlemine tabi tutulur ve rafinaj işleminin tamamlanmasını müteakip yedi iş günü içinde Borsa Takas Merkezine teslim edilir ve Borsanın ilgili piyasasında alım satımı gerçekleştirilir veya

b) Borsa tarafından belirlenecek işlem esasları dahilinde, Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü veya bu Kurumun belirleyeceği kuruluşlarca düzenlenecek ayar raporunda yer alan miktarlarına göre ayrı ayrı işlem yapılmak suretiyle Borsanın ilgili piyasasında alım satımı gerçekleştirilir.

(2) Teslimatta uyulması gereken esas ve usuller Borsa tarafından belirlenir.

Yürürlük

MADDE 18 – (1) Bu Tebliğ yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 19 – (1) Bu Tebliğ hükümlerini Hazine Müsteşarlığı'nın bağlı bulunduğu Bakan yürütür.

saya bildirmek zorundadır”. Gördüğünüz gibi iktidarın altındaki teşkilatlardan ya da Türkiye’den haberi yok, daha 2003 yılında bakan “*mevzuatın çıkartılmasını, çıkartılacağına yönelik çalışmaların sürdüğünü*” söylüyor, hal bu ki mevzuat 1998 ve 1999 yıllarında tamamlanmış. Tabii bu mevzuat yeterli görülmediği için 2006 yılı Kasım ayında Hazine Müsteşarlığı tekrar mevzuatta ilaveler yapmış. Cevherden kıymetli maden üretimine 13. Maddede getirdiği açıklıkla “*Yurtiçinde cevherden üretilen dore, bar, granül ve diğer şekillerdeki kıymetli madenler bu tebliğ hükümlerine göre belirlenen Türkiye’de kurulu rafinerilerde rafinaj işlemine tabii tutulur ve rafinaj işleminin tamamlanmasını müteakip 7 işgünü içinde Borsa Takas Merkezine teslim edilir ve borsanın ilgili piyasasında alım satımı gerçekleştirilir*” diyor.

Arkadaşlar, bizim hep söylediğimiz dore madenlerimiz yurtdışına gidiyor, dore altınlarımız yurtdışına gidiyor. Bunun için-

de ne olduğunu bilmiyoruz. 1998 ve 1999 yılında şartlar konulmuş, 2006 yılında bu şartları daha da geliştirilmiş, ama yurtdışına dore satımı Türkiye’de durmuş mu? Hayır, başlangıcında nasıl gidiyorsa halen öyle devam etmiştir. Türkiye’de biliyorsunuz aktif olarak iki maden çalıştı, birisi Bergama da, birisi Kışladağ da. Bergama’dan başlıyoruz.

Normandy Newmont şirketinin 2001 yılı Aralık ayı sonunda faaliyet raporunda belirttiği işletilebilir rezerv olarak 430.000 ons altın, 2002 yılında da 340.000 ons altın kaldığını, kendi faaliyet raporunda yani Amerika’daki hissedarlarına yönelik ve New York Borsasına yönelik raporlarında bunu deklere ediyor. Tabii bu hesapları yaparken o zaman dikkate aldığı, ya da değerlendirmesine baz tuttuğu altın fiyatı 300 dolar ons. Gene 2002 yılı Aralık ayında ispatlanmış rezerv dışında resource, yani kaynak anlamındaki rezervlerini ortaya koyuyor. Kaynak tabii hepimizin bildiği

Çizelge 18. Mevcut altın projelerinin işletilebilir rezervleri

Maden	Au (ton)	Ag (ton)	Üretim Değeri (Milyon \$) ¹	Yatırım Tutarı (Milyon \$)	İstihdam (kişi)	Projenin Durumu
Uşak-Eşme	105		1013	180 ²	400 ²	Arama
Artvin-Cerattepe	30,3	1150	460	100 ³	250	Fizibilite
İzmir-Efemçukuru	30		290	100 ³	200 ³	Fizibilite
Bergama-Ovacık	24	24	240	70	250	İşletmeye hazır
Gümüşhane-Mastra	12	8	120	20	150	Fizibilite
Havran-Küçükdere	7,5	17	75	20	120	Askıda
Sivrihisar-Kaymaz	6,2	3	60	10	80	Yatırım
TOPLAM	215⁴	1202	2258	500	1450	

¹ 300 \$ ons üzerinden hesaplanmıştır; ² Tahmini; ³ Altın + Bakır için; ⁴ Teknik-ekonomik nedenlerle işletilebilir rezerv miktarıdır.

Kaynak: Şirketlere ait yayımlanmış ve yayımlanmamış dokümanlar.

gibi rezerv haline getirilmesi için üstünde sondaj, jeolojik etütler vs. teknik çalışmaların yapılıp, tamamlanıp üstüne birtakım çalışmalardan sonra gene de fiyatlara bağlı olarak analiz edilip, onun ispatlanmış re-

zerv haline çevrilebilecek potansiyelinin olduğu husustur. Kaynak anlamındaki beyanına baktığımızda da, 615.000 ons bir maden kaynağı olduğunu söylüyor.

Çevre, Jeoloji, Kimya ve Metalurji Mühendisleri Odalarının

OVACIK ALTIN MADENİ

hakkındaki iddialarına ilişkin

BİLGİ NOTU

Normandy Madencilik A.Ş. Ovacık Altın Madeni

01 Eylül 2003

İŞLETMENİN BUGÜNKÜ GERÇEK REZERVİ NE KADARDIR?

Ovacık Altın Madeni'nin, mevcut bilgiler dahilinde, görünür-mültemel rezervi 24 tondur. Madenin eski sahibi Normandy Mining Ltd. (Avustralya), 1999 yılında yayımladığı ve ortaklarına dağıttığı Yıllık Rapor'da Ovacık'taki kaynak miktarını 1 milyon ons, yani yaklaşık 31 ton altın olarak belirtmiştir. Bu kaynağın, daha sonra yapılacak sondajlarla teyit edilerek rezerv kategorisine dönüştürülmesi gerekir.

Bir maden sahasının işletmeye alınmasından sonra, işletmenin geleceğini güvence altına almak amacıyla rezerv geliştirme çalışmalarının yapılması madencilikte çok olağan bir işlemdir. Maden jeologları 'üretilecek cevherin yerine yeni cevher bulunması' ile görevlendirilir. Bu sayededir ki G.Afrika'daki altın madenleri bugün 4000 metre derinlikte üretim yapmaktadır. Maden jeolojisinin bu temel ilkesinden hareket ederek, Ovacık'ta üretim başladıktan sonra rezerv geliştirme çalışmaları kapsamında arama sondajları da başlamıştır.

Gerek ÇED Raporu'nda gerekse MİGM'ne verilen İşletme Projesi'nde, fizibilite etidüne esas teşkil eden sondajların damarın belirli bir derinliğine kadar yapıldığı; maden işletmeye alındıktan sonra damarın derine doğru takibinin yapılacağı ve rezervin artırılmasına çalışılacağı belirtilmiştir.

Sorgulanan bu bilgiler Şirket'in Yıllık Raporu'nda yer almaktadır. Halka açık borsa denetleme sistemleri kapsamında, Avustralya'da uygulanan JORC koduna ve ABD'de uygulanan SEC koduna göre, yanlış bilgi vermenin cezası son derece yüksektir.

2003 yılı bilançosuna baktığımızda Aralık ayı sonunda işlettiği bir anlamda 170 000 ons, 2004 yılı sonunda da 100 000 ons, yani 3 ton altın kaldığını Amerika'daki kendi hissedarlarına ve sorumlu olduğu yerlere beyan ediyor. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001 yılında çıkan raporunda Uşak-Eşme için 105 ton, Bergama Ovacık için 24 ton altın diyoruz. Tabii şimdi biraz önce olayları ons olarak verdim, ama birkaç slayt sonra tam tablo var, orada ons'ları ton olarak da size göstereceğim. Gene Enerji Bakanlığının 2002-2003 yıllarında soru önergesine verdiği cevaplarda "İzmir Bergama Ovacık madeninin 26.82

menin bugünkü rezervi ne kadardır?" şeklindeki sorusuna cevap veriyor, kendi sorduğu soruya kendi cevap veriyor. "Görünür altın muhtemel rezervi 24 tondur -Enerji Bakanlığı 26 ton diyor- Avustralya'da Normandy Mining Limited'in 1999 yılında yayınladığı ve ortaklarına dağıttığı yıllık raporda, Ovacık'taki kaynak miktarını 1 milyon ons yani yaklaşık 31 ton altın olarak belirtmiştir.

Hâlbuki benim gösterdiğim faaliyet raporunda 615.000 ton gösteriyor. Tabii buradaki bu karışıklıklar nedir? Biraz sonra tabloda göreceğiz. Şimdi diğer tablolarıma geçmeden önce burada dağarcınıza bir bil-

Year Ended December 31,	Other Indonesia			Central Asia		
	2004	2003	2002	2004	2003	2002
Ounces produced (000)	63.8	99.3	154.1	309.8	391.3	383.2
Equity ounces produced (000):						
Oxide	N/A	N/A	N/A	104.8	172.6	124.2
Refractory	59.9	92.3	130.5	N/A	N/A	N/A
Leach	N/A	1.0	14.4	205.0	218.7	259.0
	59.9	93.3	144.9	309.8	391.3	383.2
Equity ounces sold (000)	70.2	92.2	147.2	320.1	386.3	381.5
Production costs per ounce:						
Direct mining and production costs	\$ 248	\$ 240	\$ 212	\$ 168	\$ 137	\$ 128
Deferred stripping and other costs	3	3	2	(6)	(3)	(1)
Cash operating costs	251	243	214	162	134	127
Royalties and production taxes	8	6	4	4	5	3
Total cash costs	259	249	218	166	139	130
Reclamation/accretion expense and other	4	5	16	2	3	1
Total costs applicable to sales	263	254	234	168	142	131
Depreciation, depletion and amortization	32	78	60	81	62	61
Total production costs	\$ 295	\$ 332	\$ 294	\$ 249	\$ 204	\$ 192

ton altın, Uşak Eşme Kışla Dağı'nda 105.8 ton altın muhteviyatı olduğunu" beyan ediyor.

Çevre, Jeoloji, Kimya ve Metalürji Mühendisi Odalarının Bergama Ovacık bölgesine yaptıkları ziyaretle ilgili firmanın kendi mühendislerine imza attığı bilgi notuna baktığımızda, tarihi 1 Eylül 2003, "İşlet-

gi katmak istedim. Firmalar ve tabii diğer Kanada firması da genellikle aynı yöntemi kullanıyor. Maliyet yani Cash Operating Cost, (nakit işletme maliyeti) bundan anlayacağımız şey şudur arkadaşlar: Dore haline gelip ocaktan çıkana kadar ki maliyete "nakit işletme maliyeti" deniyor. Bunun üzerine devlet hakkı ve vergiler

bindiğinde toplam nakit işletme maliyeti ortaya çıkıyor. Bunun üstüne arazi düzenleme, çevre düzenleme ve buna benzer masraflar konulduğunda, satışa esas bir maliyet ortaya çıkıyor. Bunun üzerine de yıpranma, aşınma ve amortisman değerlerini koyduğunuzda toplam üretim maliyeti çıkıyor. Bana göre -tabii ben bir ekonomist değilim- bir mühendis olarak baktığımda aşınma, yıpranma ve amortisman bir maliyet değildir, sadece yatırımcı firmalara devletler tarafından tanınan, yatırımları olan makine ekipmanlarının zamanı gelince tamir bakımından ya da değiştirmelerini sağlayacak bir paranın vergisiz bir şekilde ceplerinde durmasını sağlayan miktardır.

Evet, Bergama-Ovacık Tablosuna baktığı-

Gene beyanlara göre toplam yatırım bedeli bu tesisin 110-120 milyon dolar arasında. Newmont Türkiye'den giderken, yani 2004 yılı sonunda görüşmelerine başlayıp, 2005 yılı Mart ayında Koza'ya devrettiği gün ya da dönemde geriye 3 ton altın, artı 19 ton bir kaynak niteliğindeki rezervi bırakıyor, artı üstüne 3 senelik rezerv. Tabii 3 sene çok fazla bir zaman değil. Tesisin makine ekipmanları daha eskimemiş, daha yeni, ve daha üstünde amortisman bedelleri devam ediyor ve henüz yenilenme, yani birtakım ufak tefek tamir bakımın dışında henüz bir değişim ihtiyacı yok. Bu dönemde ürettiği altın miktarına bakıyoruz 414.000 ons yani 14.2 ton, sattığı altın miktarı da 12.5 ton görünüyor kendi tablolarını irdelediğimizde. O dönemdeki altın ortalama satış

TOPLAM REZERV (Ozs)		530.000 Ozs (NEWMONT)16.5TonAu+ 615.000 Ozs (19.1 Ton) Resources 861.600 Ozs (ETKB) 26.8 ton Au (% 10-14 gr/ton Au) 1 Troy ounce = 31.1034768 grams					
(toplam yatırım tutarı beyana göre 110-120 mio \$)							
BERGAMA OVACIK		TOPLAM	2004	2003	2002	2001	2000
Kalan İşletilebilir Rezerv (Ozs)		100.000	170.000	340.000	430.000	530.000	
+ (615.000 Ozs) (19.1 ton)		3.1 ton	5.2 ton	10.5 ton	13.4 ton	16.4	
Kalan Rezerv Ömrü (yıl)		1	2	3			8
Üretilen Altın Miktarı (Ozs)		414.000	101.000	173.000	138.000	46.000	
		14.2 ton	3.1 ton	5.4 ton	4.3 ton	1.4 ton	
Satılan Altın Miktarı (Ozs)		403.900	110.000	168.200	125.700		
		12.5 ton	3.4 ton	5.2 ton	3.9 ton		
Altın Ort. Satış Fiyatı (\$/Oz)		412	366	313			
Toplam Nakit İşletme Maliyeti (\$/Ozs)		193	129	122			
Toplam Satışa Esas Maliyet (\$/Oz)		208	133	127			
Yıpranma, Aşınma ve Amortisman (\$/Ozs)		169	84	92			
Toplam Üretim Maliyeti (\$/Ozs)		338	213	229			
KOZAYA MADENİN VE TESİSLERİN SATIŞ FİYATI 44.5 mio \$ (MART 2005)							

mızda Neewmont 530.000 ton faaliyet raporlarında ,yani başlangıçta- 16,5 ton altın, 615.000 ton resource, yani 19.1 ton kaynak beyan etmiş durumda. Enerji Bakanlığına 861.000 ons yani 26.8 ton altın beyan ediyor, bu altının tenörü 10-14 gramlar arasında değişiyor.

fiyatları -bu kendi beyanıdır, ben ortalama altınları bu fiyattan sattım diye- onsu 313, 366, 412 dolar ve zaten bu rakamlara baktığımızda o senenin yıllık Altın fiyatlarının ortalamasının 1-2 dolar üstündeki rakamlardır.

Burada tabii esas olan bu işletmenin maliyeti nedir? Toplam nakit işletme maliyeti olarak baktığımızda 1 ons altın, 2002 yılında 122 dolar, 2003 yılında 129 dolar, 2004 yılında 193 dolara çıkıyor. 2004 yılında tabii 193 dolara çıkmasının temel

rını toplamaya çalıştım. 2001-2002-2003-2004 yılı sonunda toplam 146 milyon dolarlık bir gelir elde ediliyor. Toplam üretim maliyeti -tabii üstündeki amortisman bedelleri dahil- 101 milyon dolar. Burada vergi öncesi yaklaşık 44,5 milyon dolar

TOPLAM REZERV (Ozs)		530.000 Ozs (NEWMONT) 16.5 Ton Au + 615.000 Ozs (19.1 Ton) Resources 861.600 Ozs (ETKB) 26.8 ton Au (% 10-14 gr/ton Au) 1 troy ounce = 31.1034768 grams					
(toplam yatırım tutarı beyana göre 110-120 mio \$)							
BERGAMA OVACIK		TOPLAM	2004	2003	2002	2001	2000
Kalan Rezerv (Ozs) + (615.000 Ozs) (19.1 ton)			100.000 3.1 ton	170.000 5.2 ton	340.000 10.5 ton	430.000 13.4 ton	530.000 16.4 ton
Kalan Rezerv Ömrü (yıl)			2	2	3		8
Üretilen Altın Miktarı (Ozs)		414.000 14.2 ton	71.000 3.1 ton	173.000 5.4 ton	124.000 4.3 ton	46.000 1.4 ton	
Satılan Altın Miktarı (Ozs)		403.900 12.5 ton	110.000 3.4 ton	168.200 5.2 ton	125.700 3.9 ton		
Altın Ort. Satış Fiyatı (\$/Ozs)			412	366	313		
TOPLAM Gelir (mio \$) (1x2)		146.2	45.3	61.6	39.3		
Toplam Nakit İşletme Maliyeti		58.3 mio USD	21.2 mio USD	21.8 mio USD	15.3 mio USD		
Satışa Esas Maliyet		62.7 mio USD	22.9 mio USD	22.3 mio USD	17.5 mio USD		
Aşınma, Yıpranma ve Amortisman		44 mio USD	18.6 mio USD	13.9 mio USD	11.5 mio USD		
Toplam Üretim Maliyeti		101.8 mio USD	37.1 mio USD	35.9 mio USD	28.8 mio USD		
V.Ö. KAR (mio \$)		44.4	8.2	25.7	10.5		
KOZAYA MADENİN VE TESİSLERİN SATIŞ FİYATI 44.5 mio \$ (MART 2005)							

nedeni, tesisin mahkeme kararıyla kapatılıp, uzun bir süre çalışmamasından dolayı doğan “cost”ların bu maliyetin üstüne bindirilmesi. Toplam nakit işletme maliyetinden, toplam üretim maliyetine gelirken bakıyorsunuz 193 dolardan 338 dolara çıkıyor, arada amortisman en büyük kalemi tutuyor. Bu arada unutmamalım Koza’ya bu madenlerin ve tesislerin satış fiyatı 44,5 milyon dolar. Toplam nakit işletme maliyeti ile gerçekleşen ortalama satış fiyatı arasındaki kıyaslamaya baktığımızda, kâr marjının bayağı yükseklerde olduğunu görüyoruz.

Burada Bergama Ovacık rezervinin olayla-

kâr kalıyor. Vergi veriyse de tabii buradan da birtakım rakamlar düşecek. Arkadaşlar, şimdi düşünebiliyor musunuz, tesisin yatırım maliyeti 110-120 milyon dolar, geriye kalmış rezerv olarak görünen 3 ton Altın, artı 19.1 ton kaynak. Vergiyi vermediğini varsaysak 44,5 artı 44,5 yaklaşık 90 milyon dolar gelir elde ettiği ve yatırımı 120 milyon dolar olan bir tesisin satılması ile ilgili bir alışveriş var. Genellikle biz tesislerimizi ucuz satarız da Amerikalılar tesislerinin hurdalarını bile ucuz satmazlar. Burada çok ucuz bir alışveriş görünüyor. Koza’yla Newmont arasında. Tabii bu ilişkiler değişik yerlere, değişik zeminlere bağlanabilir. 2003 yılı Kurumlar Vergisi oranı yüzde 33,

gene Normandy'nin Türkiye'deki karşı hareketler ve mahkeme kararları karşısında çıkarttığı İngilizce bir broşürçük vardı o zaman. Orada 2003 yılında işçilik olarak 5.6 milyon dolar, vergi olarak da 5.2 milyon dolar ödediğini ve devlet hakkı olarak da 164 bin dolar ödediğini görüyoruz. Bu 5.2 milyon dolar benim dikkatimi çekti, hemen bir geriye dönüyorum. 2003 yılında vergi öncesi benim hesaplarıma göre 25 milyon dolar görünüyor, yüzde 33 bu-

Kazdağları'yla ilgili, tabii o dönem Kazdağları basında ve kamuoyunda çok büyük hareketler gördü. Doğaldır ki, milletvekili de işte bu hareketler çerçevesinde onların merakını da cezbettiler, "Kazdağları'nda altın madeni arama izini alan şirketlerin isimlerinin ve hangi ülke sermayesiyle kurulduğunu kamuoyundan gizlenme nedenleri nedir?" deyince, Çevre Bakanlığı hemen cevap vermiş, "Kazdağları'nda ruhsat alan firmaların isimleri saklanma-

T.C.
ÇEVRE VE ORMAN BAKANLIĞI
Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği – Bilgi Edinme Birimi

Sayı : B.18.0.BHİ.0.00.00/610.01-14
Konu : Sayın Fevzi TOPUZ'un 7/564
Esas Numaralı Yazılı Soru Önergesi

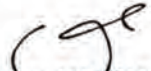
23.11.2008

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA
(Kanunlar ve Kararlar Dairesi Başkanlığı)

İlgi : Başbakanlığın 22/11/2007 tarihli ve B.02.0.KKG.0.12/106-14-3/4500 sayılı yazısı.

İlgi yazı ekinde alınan, Muğla Milletvekili Sayın Fevzi TOPUZ'un, Sayın Başbakanımıza tevcih ettiği, Sayın Başbakanımızın da kendileri adına Bakanlığımız koordinatörlüğünde cevaplandırılmasını talep ettikleri, madencilik faaliyetlerine ilişkin, 7/564 esas numaralı yazılı soru önergesi hakkındaki cevabi yazı ilişikte gönderilmektedir.

Arz ederim.

Prof. Dr. Vezir EROĞLU
Bakan

nun vergisi olsa, 8.5 milyon dolar ediyor. Demek ki arada daha birtakım muhasebe hesapları ve uygulamaları vergiyi düşürmüş oluyor. Bu vergiyi ödediğini beyan ediyor, inşallah ödemiştir. Bununla ilgili soru önergeleri hep sorulduğunda Maliye Bakanlığı gizlilik dolayısıyla bunu vermiyor, ama firmalar bunu beyan ediyor.

Gene 2008 yılında Çevre Bakanlığının bir soru önergesine verdiği bir cevap var. Tabii bu soru önergesi muhtemelen 2007 Kasımın'da falan verilmiştir. Konu

mıştır. Söz konusu firmalara ait bilgiler aşağıda verilmiştir" diyor. Listeye baktığımda, bizim Kanadalı bildiğimiz TÜPRAG Metal Madencilik Sanayi ve Ticaret Şirketinin, yüzde 99.60 Hollanda sermayeli bir şirket olduğu ortaya çıkıyor. İçinde ABD ve Kanada vatandaşları çok küçük bir miktar, Türk vatandaşı çok küçük bir miktar, doğrudur, ben bunu Ticaret Sicil Gazetesinden çek ettiğimde de aynı şirket karşımıza çıkıyor.

Koza Altın'a baktığımızda Koza Altın bil-

Soru 9:
Kaz dağında altın madeni arama izni alan şirketlerin isimlerinin ve hangi ülke sermayesi ile kurulduğunun kamuoyundan öğrenme nedenleri nedir? Bu şirketlerin adları ve şirketlerin sermayelerinin hangi ülke kuruluşuna tabi oldukları konularında kamuoyunu bilgilendirmeyi düşünmüyor musunuz?

Cevap 9:
Kaz dağlarında rubust alan firmaların isimleri saklanmamıştır. Söz konusu firmaların ait bilgiler aşağıda verilmiştir.

ŞİRKETLER	SERMAYESİ (YTL)	HİSSEDARLAR	HİSSE ORANI (%)	SERMAYE VAPISI
Teck Comlaco Arama ve Mad.San.Tic.A.Ş.	6.000.000	Kanada Şirketleri	99,52	Kanada Sermayeli Türk Şirketi
		Kanada vatandaşları	0,48	
Kızıy Truva Madencilik San.veTic.Ltd.Şti.	10.000	Kanada Sermayeli Türk Şirketi	100,00	Kanada Sermayeli Türk Şirketi
Doğu Truva Madencilik San.veTic.Ltd.Şti.	10.000	Kanada Sermayeli Türk Şirketi	100,00	Kanada Sermayeli Türk Şirketi
Tüpraş Metal Maden San. ve Tic. A.Ş.	186.889.600	Hollanda Şirketi	99,56	%99,56 Hollanda Sermayeli Türk Şirketi
		ABD ve Kanada Vatandaşları	0,40	
		Türk Vatandaşları	0,13	
Çankale Madencilik Ltd. Şti.		Türk Vatandaşları	100,00	Türk Sermayeli Şirket
Hüseyin Avni AKOL		Türk Vatandaşları	100,00	Türk Vatandaşı
Global Mad. ve Tıp. San. Tic. A.Ş.		Türk Vatandaşları	100,00	Türk Sermayeli Şirket
Preşid Madencilik A.Ş.	50.000	Türk Şirketi	90,00	Türk Sermayeli Şirket
		Türk vatandaşları	10,00	
Koza Altın İşlet. A.Ş.	7.549.147	ABD Şirketi	60,00	%60 Amerikan Sermayeli Türk Şirketi
		Türk Şirketi	39,99	
		Türk vatandaşları	0,01	
Yeni Anadolu Madencilik	5.000	Amerikan vatandaşı	99,50	%99,5 Amerikan Sermayeli Türk Şirketi
		Türk vatandaşları	0,50	
Park Enerji Ekipmanları Mad. San. ve Tic.A.Ş.	118.500.000	Türk Şirketi.	52,68	Türk Sermayeli Şirket
		Türk vatandaşları	67,32	

hasa 2008 yılının Mart-Nisan aylarında çok feryat figan etti basında, “ben yüzde yüz yerli şirketim, Türk şirketiyim” diyor, ama 2008 Ocak ayında Çevre Bakanlığı “Koza Altın İşletmelerinin yüzde 60 Amerikan sermayeli Türk şirketi olduğunu” deklere ediyor. Yani şimdi ben burada devlete mi inanayım, Koza’ya mı inanayım şaşırılmış bir vaziyete geldim. Devletin herhalde bize yanlış bir bilgi verecek hali yok. Hele ki, devlet bu bilgileri verirken bakan bunu tek başına ezberle imzalayıp vermiyor, altında mühendise ya da uzman kadar inen bir çalışma ortamı var. Uzmanlardan yukarı doğru bilgiler gidiyor, en sonunda Müsteşar ve Bakanın önüne süzüle süzüle geliyor. Yaklaşık 7-8 kişi olsa bu merdiven basamağında, kimsenin gözünde kaçmazdı herhalde bu iş yanlış olsa. Tabii şirket Koza’ya geçtikten sonra Koza ne yaptı diye bakıyoruz. Koza 2004 yılında zarar eden bir şirket konumunda, çünkü davetiye satışı ağırlık, işte antimuanla il-

gili bir maden grubu var, oradan da ufak tefek bir madencilik olayına girmiş. 2005 yılında bilanço hızla düzelmeye başlıyor. 2004 yılında 14 milyon YTL olan satış gelirleri 2005 yılında 82, 2006 yılında 190, 2007 yılında 186 milyon YTL’ye çıkıyor. Burada yurtiçi, yurtdışı satışlar verilmiş, tabii Koza Davetiye’nin yurtdışı satışları davetiye olarak bu büyük rakamlar olması imkânı yok. Doğaldır ki, antimuan konusunda da bu büyük rakamlara ulaşması imkânı yok. O zaman Koza’nın yurtdışına altın sattığını görüyoruz. Bu altın dore mi acaba, yoksa işlenmiş altın mı? İşlenmiş altını rafine ettikten sonra altın borsası varken ve birtakım uygulama zapturaptları varken niye yurtdışına satasınız? O bir başka maliyet getirir o zaman benim buradan yorumum dore olarak yurtdışına gidiyor.

Maden grubu satışlarına baktığımızda 72 milyon YTL, 2006’da 180 milyon YTL, 2007’de 174 milyon YTL, şimdi tabii burada Koza ve buna benzer şirketler bilan-

KOZA GELİR TABLOSU (YTL)	31.Ara.07	31.Ara.06	31.Ara.05	31.Ara.04
SATIŞ GELİRLERİ	186.135.679	190.122.991	82.878.702	14.336.134
Yurtiçi Satışlar	14.149.110	64.487.365	53.152.030	8.566.962
Yurtdışı Satışlar	171.986.569	126.550.137	29.726.672	5.478.668
Davetiye Grubu Satışları	12.079.199	9.584.821	10.652.300	
Maden Grubu Satışları	174.056.480	180.538.170	72.226.402	
SATIŞLARIN MALİYETİ (-)	-77.408.134	-75.180.280	-51.302.709	
BRÜT ESAS FAALİYET KARI / ZARARI	113.290.865	131.309.272	32.298.085	
FAALİYET GİDERLERİ	27.866.465	27.721.172	7.331.502	
FAALİYET KARI /ZARARI	85.424.400	102.946.130	24.830.999	
Ana Ortaklık Dışı Kar/Zarar	-29.097.915	-30.770.588	-5.860.729	
VERGİ ÖNCESİ KAR	55.370.550	72.175.542	18.970.270	
VERGİ TUTARI	17.087.761	17.909.127	5.900.754	
NET DÖNEM KARI/ZARARI	38.282.789	54.266.415	13.069.516	-2.982.092
ORTALAMA USD /YTL	1.30	1.43	1.34	1.42
NETKAR mio USD	29.4	37.9	9.8	(2.1)
Tahmini Üretilen/Satılan Altın Miktarı	5.5 ton	5.8 ton	4.2 ton	
	171.069 Oz	187.472 Oz	134.959 Oz	
KOZA MADEN GRUBU	31.Ara.07	31.Ara.06	31.Ara.05	31.Ara.04
Brüt Kar	153.911.478	131.983.358	31.537.025	n/a
Faaliyet Karı	129.247.342	104.645.908	14.668.747	n/a
Net Kar	111.827.919	86.474.101	8.644.862	n/a
Net Kar mio USD	86	60	6.5	n/a

çoğu konsolide ediyor, bilanço konsolide olunca, grup şirketleri içerisinde diğerlerinin zararları, gelirleri giderleri burada üstüne biniyor, doğal olarak altının getirisinin üstünden ödenebilir vergiye gelece kadar birtakım indirimler oluyor. Tabii bu indirimler neticesinde doğrudan altın madenciliğinden almanız gereken vergi yerine, grup şirketinin içerisinde olması dolayısıyla konsolide edilmiş sistem içerisinde bir vergi doğuyor. 2005 yılında 5.9, 2006 yılında 17.9, yani 18, 2007 yılında 17 milyon YTL vergi doğmuş. Tabii şimdi Türk şirketi olduğu için denetimde Türk Maliyesinde olduğu için bu vergileri, doğal vergileri vermeme şansı birazcık zor.

Bunu bu şekilde değerlendirdiğimizde, 2005-2006-2007'nin ortalama döviz kurlarını aldığımızda Koza konsolide olarak 9.8, 38 ve 29 milyon dolar kâr etmiş. Tabii bilgiler verilmiyor, Maliye Bakanlığı tara-

findan deklere edilmiyor, saklanıyor, ama bilançolara baktığımızda o bilançoları tabii ilgi duyarsanız bulacağınız yerleri bilebiliyorsunuz. Allah'tan Koza'nın da kendi web sayfasında birazcık içerlerde olmasına rağmen bilançolarını yayınlıyor. Bilançolarının içerisinde ilgimi çeken Koza Maden Grubu olarak grup şirketini ayrı bir rakamsal dökümünü yapmış. 2005 yılında brüt kâr maden grubunun 31, 2006 yılında 131, 2007 yılında 153 milyon dolar brüt kâr ettiğini görüyoruz. Bunun netleri de aşağıda var. Ben bu net kârları aldığımızda 6.5-60-86, yani yaklaşık 150 küsur milyon dolarlık bir getiri doğmuştur. Biz bu tesisi Koza'ya 44,5 milyon dolara satmıştık. O dönemde de Dünya Altın Konseyi olsun, New York Borsası olsun, Londra Borsası olsun, altının yükseliş trendinin süreceğiyle ilgili analistlerin değerlendirmeleri vardı. Bunu belki biz gözümüzden kaçıp,

işin içinde olamadığımız için bilemiyoruz, ama Newmont gibi altın madenciliği içinde olan bir şirketin bunu görüp, bilmemesinin imkânı yok. Baktığımızda ortada ince bir ticaret var. Bu ince ticaretin sebebi şeffaflık ve açıklık, aydınlık olmadığı müddetçe tarafımızdan bilinme şansı olmayan bir alışveriş şeklinde kalacaktır.

Tabii Koza Grubu Bergama'daki altını almadan önce Etibankın gümüş tesislerini almıştı, 5-6 aylık ya da 7-8 aylık bir süre sonunda altın madenini alınca nakite kavuşma gereği nakit elde etmek için Gümüşköy Tesislerini bir başka gene kendi paralelindeki bir gruba, yani Yıldızlar Holding'e satarak gümüşten çıkıp altına girmiştir. Görüyorsunuz ki, altına girmesi Koza'yı birden bire ihya etmiştir.

Diğer altın şirketimiz Kışladağ'da çalışan şirket. Şirketin 2000 yılındaki kendi tablolarına baktığımızda; Türkiye'deki TÜPRAG'ın Eldorado Gold şirketine kadar uzanan zinciri içerisinde Hollanda Antileri'ndeki bir şirketi görüyoruz, daha sonra bir başka Hollandalı şirketi görüyoruz, ondan sonra TÜPRAG'a geliyoruz. Hollanda Antileri enteresan bir ülke, hepimizin bildiği George Soros'un Kuantum Fonunun merkezlerinden olan bir yer. Burası İngilizce tabirle "çamaşır makinesi" olarak geçiyor, aklamak için yani kara para aklama merkezlerinden birisi olarak addediliyor uluslararası finansman piyasalarında. Benim burada ilgimi ve dikkatimi çeken Eldorado Gold Kanada şirketi olarak deklere ediliyor. Kanadalı Şirketin, Çevre Bakanlığının beyanlarında ve de kendi web sayfalarında gösterildiği gibi Kışladağ Altın Madenini İşleten TÜPRAG şirketine bir aracı şirket vasıtasıyla sahip olduğu görünüyor.

Genelde internette artık firmalar kendilerinin tanıtımını hep web sayfalarında yaptığı için Solcourt N.V. ve SG Resources B.V. şirketlerini, yani Hollanda'daki ve Hollanda Antillerindeki şirketleri internette araştırmaya çalıştım, bu iki firmayla ilgili bir adres dışında herhangi bir web sayfası herhangi bir ulaşım telefonu, herhangi ulaşacak bir şeyi bulamadım. Ortada Hollanda'da görünen, ama ne olduğunu bilemediğimiz bir şirket. Hollanda Antileri'nde ne olduğunu bilemediğimiz bir şirketten sonra Eldorado Gold'un sahip olduğu TÜPRAG Kışladağ Altın madeni var.

2005 yılına geldiğimizde Hollanda Antileri'ndeki şirketin aradan çıktığını görüyoruz, doğrudan Hollanda'yla bağlantı kuruluyor. Burada da tabii Sayın Tahir Öngör'ün 2000 yılında "*Ayin Karanlık Yüzü*" diye yazdığı bir makalenin etkisi olabilir mi diye de düşündüm. Çünkü ben, ilk bu şirketler ilişkisini onun makalesinde gördükten sonra ilgimi çekmişti, o güne kadar da hiç aklıma gelmemişti. Yani ben doğrudan Kanada şirketi Eldorado Gold'un, TÜPRAG'ın hisselerinin sahibi olduğunu zannediyordum, ama ondan sonra ticaret sicil gazetesine girdiğimde de gene karşımıza Hollandalı şirket çıktı, şirketin sahibi olarak.

2007 Mart ayına geldiğimizde Türkiye'de TÜPRAG Metal Madencilik Sanayinin dışında bir de TÜPRAG Export İhracat Ticaret Limited Şirketinin kurulduğunu görüyoruz. Buradan da görülüyor ki, altınların yurtdışına ihracat edilmesiyle ilgili ikinci bir şirket, çünkü ikinci şirketi kurduğunuzda, bir şirketten öbür şirkete geçerken masraflar, maliyetler deyip, vergi oranlarınız değişebilir.

Uşak Kışla Dağı incelediğimizde, Uşak Kışla Dağı'nın Enerji Bakanlığına deklere edilen rezervi ya da 2001 yılı Madencilik Planlama Komisyonunda alınan çalışmaya baktığımızda 105.000 ton Altın olduğunu görüyoruz. Devletin kayıtları düzeltilmiştir diye düşünüyorum, çünkü Eldorado Gold bunu revize ettiğinden 5,5 milyon ons yani 171 ton altın Kışla Dağı'nda görülüyor.

yılı deneme üretim yılı 2.2 ton, 2007'de 4.2 ton, 2008 rakamları tam çıkmadı 18 Şubatta geçici rapor çıktı, ama 9 aylık net rakamları vardı. 9 aylık net rakamlarına göre 4 ton, geçici rakamlarına göre 2008'de 5.9 ton altın üretmiş görünüyor. Satışlarına baktığımızda 2006'da 1.9 ton, 2007'de 4.4 ton, 2008'de 5,5 tonu bulan bir satışları var. Burada da nakit işletme ma-

TOPLAM REZERV (Ozs)	5,5 MİO Ozs (EGOLD) 171 ton Au+ 10 MİO Ozs (310 Ton) Resources				
(toplam yatırım tutarı beyana göre 170-180 mio \$)	3,5 MİO Ozs (ETKB) 105,8 ton Au (% 1,11-1,12 gr/ton Au) 1 troy ounce = 31,1034768 grame				
UŞAK KIŞLADAĞ	2009 Planlanan	2008 Geçici	2008 (9 ay)	2007	2006
Kalan Rezerv Ömrü (yıl)	11	12	13	14	15
Üretilen Altın Miktarı (Ozs)	240.000 7.5 Ton	190.334 5.9 Ton	129.581 4.0 Ton	135.306 4.2 Ton	70.895 2.2 Ton
Satılan Altın Miktarı (Ozs)	250.000 7.7 Ton	176.800 5.5 Ton	126.552 4.0 Ton	142.725 4.4 Ton	63.352 1.9 Ton
Altın Ort. Satış Fiyatı (\$/Oz)	900	876	902	674	609
Nakit İşletme Maliyeti (\$/Ozs)	265	254	239	189	206
Toplam Nakit İşletme Maliyeti (\$/Oz)		256	242	192	208
Yıpranma, Aşınma ve Amortisman (\$/Ozs)			41	32	21
Toplam Üretim Maliyeti (\$/Ozs)		291	276	224	229

Bunun yanında gene biraz önce tarifini verdiğim kaynak niteliğinde, yani resource niteliğinde bunun her an yani fiyatlara bağlı olarak işte, araştırmalara bağlı olarak ispatlanmış rezerve dönmesi mümkün olan 10 milyon ons, yani 310 ton da ilave bir rezervi görülüyor. Enerji Bakanlığında kayıtlı dediğim gibi 3,5 milyon ons, yani 105.000 ton görülüyor. Enerji Bakanlığı sorulara verdiği cevaplar da halen 105.000 tonu kullandığı için o konuda ne kadar bilgisi var, devlet bu konularda ne kadar haberli göremiyoruz.

Üretim miktarlarına baktığımızda, 2006

liyetine baktığımızda 206, 189, 239, 254 dolar değerlerini görüyoruz. Yani nakit işletme maliyeti dediğim daha önce de örnek verdiğim gibi dore haline gelene kadar ki maliyet. Toplam üretim maliyetlerinde ise, burada tabii Eldorado Gold'un ülkemizde daha uzun kalacağı görüldüğü için çünkü 15 yıllık rezerv artı kaynakların da rezerve dönmesiyle 25 yıllık bir süreçte belki kalmayı planladığını gördüğümüzden amortismanlarda da hızlandırılmış amortisman tekniğini kullanmıyor, daha uygun miktarlarda gidiyor. Bu kendi değerlendirmeleri, ama kendi değerlendirmeleri derken Eldorado Gold'un aynı anda yani o tarihlerde

çalışan iki tane ocağı var, biri Türkiye’de, öbürü Çin’de.

Aradaki kâr marjını görüyorsunuz, işte satış fiyatlarıyla oluşan kâr marjı. Ben bunu Türkiye için yaptım, bizim ülkemizde ne? Ortalamanın üstüne çıkıyor, 620 dolar 2008’de Eldorado’ Gold’un kâr marjı var 256 dolar nakit işletme maliyeti karşılığında. Yani altın işletmeciliğinin ne kadar kârlı, ne kadar gelir getirici olduğu ortaya çıkıyor. Peki, vergi verici niteliği var mı? Kışla Dağı’nda tabii raporlar daha temiz. Doğan vergide, 2006’da 2.1 milyon dolar vergi iadesi görülüyor. Bu da tabii ki 2003-2004-2005 dönemi yatırım dönemleri olduğu için normaldir muhasebe hesaplarında. Bu devlette ya da devlet kurumları için de aynıdır, Türkiye’deki şirketler içinde aynıdır. Birtakım zararlar, zararlar hesaplanır, alacak verecek hesabı yapılır. 2007’de tam faaliyet üretime geçme dönemi, orada kendi raporlarına göre 9.3 milyon dolar vergi doğuyor. Hocam, sen sormuştun, hani sana valilik 184.000 YTL devlet hakkı rakamı vermişti, burada da 9.3 milyon dolar vergi vermek üzere bir vergi doğduğunu görüyoruz, ama raporun detayına inince, bu verginin ödenmeyeceğini görüyoruz. Ödenmeme sebebi, 2007 Ağustos ayında tatili faaliyet edilen, yani mahkeme kararları üzerine çalışması durdurulan bu şirketin madenin 2008 Mart ayına kadar çalışmaması neticesinde o tesisi ayakta tutabilmek için doğan masraflar zarar olarak ortaya konuyor. Dolayısıyla 2007’deki ticaretten doğan vergi tutarı da, zararlar karşılığında mahsup edilince, vergi ödenmez hale geliyor. Yani 2007’de henüz daha vergi ödemedi, 2008’de inşallah gene böyle bir duruş kalkışlar olmaz da, vergi verir.

Burada en son KDV olayına geleceğim. Biliyorsunuz KDV ile ilgili bu şirketlerin yoğun miktarda baskıları, söylemleri ve de beyanları oldu. İlk KDV tebliği ya da kanunu 2004 yılı Temmuz ayında değişikliğe uğradı. Zaten bu değişiklik yapılır yapılmaz aynı gün Eldorado Gold’un CEO’su Paul Right açıklama yaptı. Burada Orijinali olan İngilizcesi var, bir sayfa sonra Türkçe tercümesini gösteriyorum.

“Türk Hükümetinin madencilik endüstrisini olumlu yönde etkileyen iki önemli yasağı yürürlüğe koyduğunu bildirmekten memnunuz. Türkiye’de altın üretiminin KDV’den muaf tutulması ve Türk Maden Yasasındaki değişiklikler Türk Parlamentosundan geçmiş ve onay almıştır. Türk KDV kanununda yapılan değişikliğe göre altın madenciliği endüstri (Türkiye’deki altın gümüş üreticileri) arama, inşa (yapım), ekipman, satın alma, maden işletme, izabe ve rafinasyon gibi faaliyetler için KDV ödemelerinden muaf tutulacaktır. Değiştirilen KDV Kanunu (yeni KDV uygulamaları) maden hazırlık/inşasıyla değerli metallerin üretim maliyetlerini düşürerek Türkiye’yi diğer ülkelerle güvenilir/uyumlu ve rekabetçi bir hale getirmiştir” diyor. Gene aynı Paul Right bu KDV indiriminin 2004 Mayıs ayında HATCH Grubunun, yani danışmanlık grubunun yaptığı çalışmadaki rakamları da ortaya koyuyor. Çünkü bunlar bu KDV indirimini bekliyorlardı, bu KDV indirimi olursa projelerinin maliyetlerinin, nakit işletme maliyetlerinin ons başına 23 dolar azalacağını ve bunun projenin kârlılığına, yani iç kârlılık dediğimiz kârlılık oranını da, yüzde 29’dan yüzde 43’e çıkarılacağını beyan ediyor. Tabii bütün bu hesaplar 350 ons altın üzerindeydi. Bugün altının onsu 900 dolar ve

Eldorado Gold 725 dolar ons altın fiyatını hesaplamalarında kullanıyor bugün. O zaman bu kârlılık oranı çok daha yukarılara çıkmış oluyor. Eldorado Gold için 1.000 doları hesaba alamazsınız orada 725 dolar normal doğru bir hesap, çünkü altının geri gelip gelmeyeceğinin garantisi yok.

Tabii aynı şekilde, Maden Kanunundaki yapılan değişikliklerle yüzde 2 devlet hakkı, ürettiği cevheri kendi tesisinde işlediği işletme sahibinin devlet hakkı da yüzde 1'e indirildi, faydasını da görüyor ve Eldorado Gold'un CEO'su bu olaya çok seviyor, demek ki, problem çözüldü diye düşünüyoruz.

Yasalar kimin için çıkıyor? İktidarlarımız Dünya Bankası, IMF, ABD ve AB'nin dayatmalarıyla kanun üstüne kanun çıkartarak ülke doğal kaynaklarını üzerinde yaşayanların refahı ve refahın eşit bölüşümü için kullanılmasını hiçe saymakta, yerli yabancı sermayenin sömürü ve vahşi kâr güdüsüne uymayan kanunları bunların istekleri doğrultusunda değiştirmektedir.

Yurt Madenciliği Geliştirme Vakfının 24 Ocak 2003 tarihinde Dedeman Otelinde düzenlediği 3. Madencilik Platformunda Bakan Hilmi Güler *"yabancılar bizim bu çalışmalarımızı kavramışlar, yurtdışı ziyaretlerimizde samimiyetle müşahede ettik, ancak yerli madenciler olarak sizler bunun henüz farkında değilsiniz. Siz optimum düşünün, ben önünüzdeki engelleri kaldıracam"* diyordu, dediğini de yaptı biliyorsunuz. 5177 Sayılı Maden Kanunu. Yakın tarihte, 27 Kasım 2008'de İstanbul'da 1. Uluslararası Altın Zirvesinde Maliye Bakanı madencilere müjde verdi, *"Türkiye'de çıkartılan altın yurtdışına ihraç edilse dore altın olarak KDV iadesi alınıyordu, ama altın içerde satılıyorsa,*

KDV iadesi düzenlemesi yoktu" diyor. Bunu Bakan diyor, ama 2004'te bu düzenlemeler yapılmıştı. Bunun için de *"bununla ilgili bir sorun vardı, kaldırmıştık, ama bu sıkıntıları da 15-20 gün içerisinde gidereceğiz"* dedi. 15-20 gün olmadı, belki üç ay sürdü, ama bu sıkıntılar da düzeldi. 12 Şubat 2009 tarihinde Resmi Gazetede KDV Tebliğinde düzenleme yapıldı, *"altın madencisine müjde"* olarak basında yer aldı, *"KDV'yi kaldırdık"* dediler. Halbuki KDV 2004 yılında zaten kalkmış vaziyetteydi. Demek ki, bizim bilmediğimiz bir şeyler daha var. Bakıyoruz Maliye Bakanlığının 93 ve 95 sayılı tebliğlerine, yani 2005 yılında değişen KDV kanunu üzerine çıkan tebliğlere, bu istisnanın uygulanabilmesi için satın alınan mal ve hizmetlerin altın, gümüş veya platinle ilgili arama, işletme, zenginleştirme ve rafinaj faaliyetlerinin yürütülmesinde kullanılması gerekmektedir. Basında ve medyada geçen sene ve bu senenin başında yer alan konu hep rafinaj faaliyetlerinde *"KDV'den faydalanamıyoruz"* diyor, ama burada bir rafinajdan KDV var. Tabii KDV'nin indirim bindirimlerine baktığınızda, bu eksiklik varmış, 95 sayılı Kararla da bunu düzeltmişler, istisna kapsamına giren işleri değiştirmişler. Bu en son değişiklik: İstisna kapsamına münhasıran altın, gümüş veya platinin rafinajı faaliyetlerinde kullanılan mal ve hizmet alımları girmektedir.

Altın madencileri derneğinin bir açıklaması var, geçen sene başladı, bu sene de devam eden açıklamasında *"vergiler düşsün"* diyor. Altın Madenciler Derneği Başkanı ödedikleri KDV'nin büyük oranını devletten geri aldıklarını, geri kalanı da zarar olarak gösterdiğini belirtiyor. Bu ülkede, yani bebeğin sütünde, okuduğumuz

gazetede, yediğimiz ekmekteki KDV bir türlü düşmüyor da, burada büyük oranını da aldığı KDV'nin hâlâ düşmesi gerekir diyor. Gene aynı Derneğin Koordinatörü bir arkadaşımız *“Türkiye’de mevzuat gereği üretilen altının ihraç edilmesi halinde KDV’nin tamamının geri alındığını, altın borsasına verilmesi halinde ise, geri alınmadığını”* söylüyor. Diğer sektörlerle oranla daha yüksek vergi verdiklerini belirterek *“altın bir paradır”* diyor, yani paradan vergi alınmaz. Arkadaşlar, bu ülkede paradan vergi alınmıyor da neden vergi alınıyor acaba? Dünya vergi almıyormuş paradan, biz de almıyormuş, rahatsızlık burada.

Gene Türkiye’deki altın üretici şirketin patronu ya da ortağı, en büyük hissedarı diyelim, 2-3 gün önce, yani 15 Şubat 2009’da bu KDV değişikliğiyle ilgili beyanda bulunuyor. *“KDV değişikliği bizimle ilgili değil, benim bilançomu hiçbir şekilde etkilemiyor, ancak, rafinerisi olan şirketler için faydalıdır. Ben zaten ihraç edilen ürünlerden KDV’nin tamamını aldığım için -buradaki beyandan da ürünlerini yani dore altını ihraç ettiği ortaya çıkıyor-benim kâr/zarar hesabımda hiçbir şekilde*

bilançomu etkilemiyor” diyor.

O zaman bu bağırıtı, çağırıtı bu KDV’nin halen değiştirilmesi ne hesaptır; bilmek zor. Eldorado Gold 2007 sonunda açıkladığı raporda dore altınlarını Valcambi İsviçre ve İstanbul Rafinerisinde rafine edip, pazara sunduğunu söylüyor. Valcambi ilgimi çekti, çünkü onu bir yerden hatırlıyordum, dönüp baktığımda 2003 yılı Kasım ayında Valcanbi’nin yüzde 50 ortağının Newmont olduğunu görüyoruz.

Şimdi de Koza İpek Holding iştirakine birincilik ödülü verilmesinden bahsedelim. İstanbul Maden İhracatçıları Birliği her sene İhracat Yıldızları Ödülü veriyor. Burada dore ihracatçıları kategorisinde de en fazla ihracat gerçekleştiren firmalara ödül veriyor, bu firmanın ATP yani Koza İpek Holding İştiraki olduğunu görüyoruz 2006 yılında. 2007’de gene bu liste yenileniyor, gene ödüller veriliyor, bir bakıyorsunuz şimdi ATP’nin yanı sıra TÜPRAG’da görünüyor. İhracatçıları Birliğinin web sayfasına girdiğimizde işlenmemiş ya da yarı işlenmiş altını İsviçre’ye gönderen firmaların en büyüklerinin TÜPRAG ve ATP olduğu ortaya çıkıyor. Hâlbuki 2006 yılında çıkan tebliğde Türkiye’de cevher olarak

	OVACIK 2001-2007	KIŞLADAĞ 2006-2008
YATIRIM (Mio USD) (BEYANLARA GÖRE)	120	180
REZERV (ton) ETKB	26.8 +	105 +
ÜRETİM (ton)	30	12,3 (12 ay)
SATIŞ (ton)	28,3	11,8 (12 ay)
GELİR (Mio USD)	400	295
KAR (Mio USD)	240	145

elde edilen Altının Türkiye’de rafine edilip, Türkiye’de altın borsasında işlem görmesi gerekiyordu.

Kamer Genç, 2008 Ekim ayında bir soru önergesiyle soruyor Başbakana. “132 milyar dolar ihracatımız var, bunun ne kadarı Türkiye’ye gelmiştir?” diyor. Bakan Şimşek cevap veriyor: “2008 Şubatta ihracatla ilgili paraların Türkiye’ye gelmesini kaldırdık. Ne kadar geldiğini de bilmiyoruz, şu ana kadar 52,5 milyar doları yurda getirildi. Bununla ilgili de ihracı yapılan bedellerle ilgili, gelmeyen paralarla ilgili Merkez Bankasının da bilgisi yok” diyor basında çıkan açıklamalarında.

Son slâydım ve toparlıyorum. Ovacık Madeninin 2001-2007 yılları arasındaki değerlerine baktığımızda, toplam 30 ton üretim yapmış, halbuki en son ETKB rezervini kabul edersek 26.8 ton. Demek ki, orada hâlâ birtakım rezervler var ya da dışarıdan taşıdığı cevherler var. Resource kaynakların bu fiyatlarla artık rezerv haline gelebilmiş olması lazım. Gelir olarak baktığımızda bu sadece bir derlemedir, tabii bilançolarda bunları toparlayıp, ancak bu şekilde bakabiliyoruz. Gelir 400 milyon dolar, kâr 240 milyon dolar görünüyor. Kışla Dağı için daha yeni başladık, 180 milyon dolar beyanlara göre yatırımı var, gelir olarak 295 milyon dolar, kâr olarak da 145 milyon dolar bir rakam görünüyor, yani kaba hesapla bizim görebileceğimiz şekilde yüzde 51 karlılık oranları görünüyor.

Şimdiki zaman yağmalanırken, gelecek zaman yok edilir arkadaşlar, hepimize beni dinlediğiniz için teşekkür ederim. (Alkışlar)

KAYNAKLAR

1. www.dpt.gov.tr (T.C.Başbakanlık DPT Müsteşarlığı)
2. www.imkb.gov.tr (İstanbul Menkul Kıymetler Borsası)
3. www.iab.gov.tr (İstanbul Altın Borsası)
4. www.newmont.com (Newmont Mining Corporation)
5. www.koza.com.tr (Koza Davetiye)
6. www.kozaaltin.com (KOZA ALTIN İŞLETMELERİ A.Ş)
7. www.eldoradogold.com (Eldorado Gold Corporation)
8. www.tuprag.com.tr (Tüprag Metal Madencilik)
9. www.tbmm.gov.tr (Türkiye Büyük Millet Meclisi)
10. www.icpcredit.com (International Company Profile)
11. www.nyse.com (Newyork Borsası)
12. www.tsx.com (Toronto Borsası)
13. www.sec.gov (U.S. SECURITIES AND EXCHANGE COMMISSION)
14. www.altinmadencileri.org.tr (Altın Madencileri Derneği)

OTURUM BAŞKANI- *Biz de Ümit Beye sunumu için teşekkür ediyoruz.*

Şimdiki sunumun konu başlığı “Altın Madenciliğin Diğer Madencilik Faaliyetleriyle Karşılaştırılması” Sayın, Erşat Akyazılı sunacak.

Erşat Bey, 1965 yılında Ankara’da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Ankara’da tamamladıktan sonra 1982 yılında Hacettepe Üniversitesi Maden Mühendisliği Bölümünde eğitime başladı, 1986 yılında mezun oldu. 86-90 yıllarında Tünel Man-yezit ve Altın İşletmelerinde çalıştı. 1990 yılında Enerji Bakanlığına bağlı Elektrik Etüt İdaresi Genel Müdürlüğünde göreve başladı. 1995 yılında kurulan KESK’E bağlı Enerji Yapı Yol Sendikasında Merkez

Yönetim Kurulu Üyeliği görevini yürüttü. Bu dönem de Public Services International, PSI ile ilişkileri yürüterek çeşitli uluslararası toplantılarda yer aldı. 2001 yılında Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü TODAİE’de kamu yönetimi alanında lisansüstü eğitimi yaptı. 2006 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi tarafından düzenlenen Avrupa Birliği Hukuku Sertifika Programını tamamladı. Aynı yılın Temmuz ayında Europeen Insittud of Public Administraiton tarafından Berlin’de düzenlenen Euro Metrienning and Training of Public Administration programına katıldı, halen Elektrik İşleri Etüt İdaresinde Maden Mühendisi olarak çalışıyor.

Buyurun Erşat Bey.

Altın Madenciliğinin Diğer Madencilik Faaliyetleri ile Karşılaştırılması

ERŞAT AKYAZILI

Maden Mühendisi, Kamu Yönetimi Uzmanı

Teşekkür ediyorum. Değerli meslektaşlarım, sevgili öğrenciler, değerli konuklar hepimiz hoş geldiniz. Öncelikle söylemek istediğim şey, böyle bir etkinliği gerçekleştirdiği için Yönetim Kurulunu kutlamak istiyorum, bunu belirtiyorum ve sunumuma geçiyorum.

Konum “*Altın Madenciliğinin Diğer Madencilik Faaliyetleriyle Karşılaştırılması*”

Son dönemde Kaz dağlarında yapılan arama çalışmaları nedeniyle yeniden gündeme

gelen altın madenciliği, toplumda olduğu kadar bilim-teknik ve siyasal çevrelerde de tartışma konusu oldu. Her ne kadar Kaz dağlarında yürütülen arama faaliyetleri nedeniyle konu yeniden gündeme gelmiş olsa da, bu tartışma çok yeni değildir. Söz konusu tartışma, son yıllarda madencilik faaliyetleri kapsamında süregelen önemli bir tartışmadır ve haklı-haksız, doğru-yanlış bir zeminde tartışılmaya devam edilmektedir.

Bu çalışmada, altın madenciliği tartışmasına bir çerçeve sunacak, altın madenciliği ile diğer madencilik faaliyetleri arasında belirli ölçütlere bağlı kalarak görel bir karşılaştırma yapacak, tüm olgular göz önüne alarak toplumsal fayda-maliyet değerlendirilmesi ile bir sonuç çıkartmaya çalışacağım.

Herkes tarafından bilinmektedir ki, üretme dayalı tüm ekonomik faaliyetler doğrudan ya da dolaylı bir biçimde insan yaşamı üzerinde etkide bulunmakta, yaşam kalitesini artırmakta ya da azaltmaktadır.

Bütün olumsuz sonuçlarına karşın insan yaşamının sürdürülmesi için üretim faaliyetlerine devam edilmek zorundadır. Bu durum toplumsal yaşamın sürdürülebilmesinin kaçınılmaz bir sonucudur.

Diğer birçok üretim alanı gibi madencilikte doğrudan ve/veya dolaylı olarak genel olarak doğal yaşama, özel olarak da insan yaşamına olumsuz etkilerde bulunmaktadır. Ancak ekonomik sistem, toplumsal yaşam ve bu bağlamda insan yaşamında kaçınılmaz hala gelmiş gereksinimlerin karşılanabilmesi için madencilik faaliyetleri de diğer üretim faaliyetleri gibi yapmak zorundadır.

Burada temel sorun, yapılacak faaliyetin insanlığın hangi tür gereksinimini ne oranda karşılayacağı ve buna karşılık ne tür olumsuz sonuçlar doğuracağına gerçekte bir hesabın yapılabilmesi sorunudur.

Bu genel çerçevede altın madenciliğinin tipik özelliklerinin belirlenerek, benzerliklerinin ve aykırı yanlarının ortaya koyulmasıyla diğer madencilik faaliyetleri ile karşılaştırması yapılabilir ve buradan olası bir sonuca varılabilir.

Altın Madenciliğine İlişkin Temel Yaklaşımlar

Altın madenciliğinin diğer madencilikle ilişkisine/çelişmesine değinmeden önce altın madenciliği konusundaki görüşleri belirtmekte yarar var. Bu görüşler üç ana grup altında özetlenebilir.

1. Altın madenciliği, genel madencilik faaliyetlerinden ayrı tutulamaz. Tüm diğer madencilik faaliyetleri gibi altın madenciliği de yapılmalıdır.

2. Altın madenciliği, genel madencilik faaliyetlerinin bir parçasıdır. Ancak, taşıdığı özgünlükler itibarıyla kamu ya da yerli sermaye eliyle yapılmalıdır.

3. Altın madenciliği diğer madencilik faaliyetlerinde ayrı tutulması gereken özel bir madenciliktir. Yapılması zorunluluğu yoktur.

Bu üç temel görüş arasından sağlıklı bir sonuca ulaşabilmek için altın madenciliğinin kendine özgü özelliklerini değerlendirmek gereklidir.

Altın Madenciliğinin Tipik Özellikleri

Altın birçok açıdan özel niteliklere sahip bir metaldir. Yer kabuğunda bulunan en nadir element olması, bilinen en iyi iletken olması, oksijen ve su ile tepkimeye girmeyen özelliği, kolay işlenebilirliği, görsel güzelliği ve benzeri özellikler onu gerçekten de özel yapmaktadır. Beklide bu özel nitelikleri, altın madenciliğine de ayrı bir nitelik kazandırmaktadır.

Altın madenciliğinin ayırt edici özellikleri genel başlıklar altında şöyle sıralanabilir;

A) Madencilik Tekniği Açısından

1- Altın, tenör ve tenöre bağlı kazı miktarı açısından diğer birçok madenden ayrılır. Örtü kazı miktarı hariç sadece cevher açısından kazı miktarı çok büyüktür. Örneğin 1 ton kömür için yaklaşık 1 ton kömür kazılır, 1 ton demir için 2-3 ton demir cevheri kazılır, 1 ton bakır için 100-150 ton bakır cevheri kazılır ama 1 ton altın için yaklaşık 300.000 ton altın cevheri kazılır (3,5 gr/ton). Yani oran bazında doğa tahribi en fazla altın madenindedir.

Bugün işletilen madenlerdeki ortalama altın tenörü (milyonda) 3,5 ppm; gümüş tenörü 100 ppm; molibden ve cıva tenörü 1.000 ppm; bakırın ve kalayın 3.500 ppm; çinkonun 5.000 ppm. Bu cevherlerden 1 ton metal elde edilebilmesi için yüzbinler, milyonlarca ton kayanın kazılıp işlem görmesi gerekmektedir.

Bu yanıyla altın madenciliği endüstriyel hammaddelerden, kömürden birçok metal madenciliğinden kesin olarak ayrılır. Bakır, nikel, cıva, gümüş vb metal madenciliğine yaklaştığı söylenebilir. Metal madenciliğinin genelinde yüksek olan kazı miktarı, altın madenciliğinde açık ara en üst seviyelere çıkmaktadır

Örneğin, sıradan bir işletme sayılabilecek ve 15 yılda 100 ton (son 600 usd / ounces üstünden yaptıkları değerlendirme görünür+muhtemel rezerv 170 ton olarak verilmektedir) kadar altın çıkarılabilecek olan Uşak Kışladağ altın işletmesinde 1 km çapında ve 400 m derinliğinde bir kazı çukuru oluşacak, bu sırada 240 milyon ton kazı yapılacaktır.

Üretilen 1 Ton Maden	Tenör	Kazılan Hacim (Örtü kazı oranı 3/1 hacmen)	Kazı Miktarı	Kimyasal Atık
Kömür	-	2,7 m ³	9 ton	yok
Demir	% 50	1,6 m ³	5 ton	yok
Bakır	%0,35	286 m ³	822 ton	285 ton
Gümüş	%0.01	5.560 m ³	20.425 ton	9.999 ton
Altın	% 0,00035	286.000 m ³	822.250 ton	285.000 ton

Özgül ağırlıklar; kömür=1,5 gr/cm³, demir cevheri=5 gr/cm³, bakır cevheri=4 gr/cm³, gümüş cevheri=7,2 gr/cm³, altın cevheri= 4 gr/cm³

Altın Madeninde Pasa Alanı

Altın Madeninin Uydu Görüntüsü

2- Altın madenciliği esas olarak kimyasal bir madenciliktir. Altının siyanür ile işleme tabi tutulmasından sonra, başka hiçbir madende görülmeyecek oranda kimyasal zehirli atık oluşmaktadır. Bu atık, doğadan yalıtık olarak tutulması gerektiğinden, cevherin kazılması sırasında yapılan tahribattan daha büyük hacimde, ikinci bir çevresel tahribat yapılmaktadır.

ton atık bırakılıyor. Zenginleştirme atığı olmaksızın yılda 730 milyon ton demir çıkarılıyor. Bunlara karşı, altın işletmelerinde, dünyada yılda 2,500 ton metal için 500 milyon-2.5 milyar ton, fiziksel zenginleştirme de değil, kimyasal atık bırakılıyor.

Maden	Tenör	İşlenen Miktar (ton)	Zenginleştirme	Atık
Demir	% 50	730.000.000		Atık yok
Alüminyum		16.000.000		5.000.000
Kurşun	% 5	2.000.000	% 45 konsantre	10.000.000
Çinko	% 5	4.000.000	% 45 konsantre	29.300.000
Bakır	% 1	6.500.000	% 25 konsantre	156.000.000
Altın	% 00001	2.500		500.000.000- 2.500.000.000

Altın madenciliğinde uygulanan zenginleştirme oranının yüksekliği atık oranın yükselmesini de beraberinde getirmektedir. Örneğin kurşun cevherlerinden metal elde edilene kadar uygulanması gereken ortalama zenginleştirme oranı, yaklaşık olarak 5 kat; bu oran bakırda % 95, demirde %50, çinkoda 10 kat ve altında yaklaşık olarak bir milyon kat düzeyindedir¹.

Dünyada yılda ortalama %1 tenörlü 6,5 milyon ton bakır çıkarılıp %25 konsantre tenöre zenginleştirildiğinde yaklaşık 156 milyon ton fiziksel zenginleştirme atığı bırakılıyor. Yılda ortalama %5 ekonomik tenörlü 4 milyon ton çinko çıkarılıp %45 tenöre konsantre edilmekte ve dünyada yılda 29,3 milyon ton fiziksel zenginleştirme atığı bırakılıyor. İki milyon ton kurşun üretilip yılda 10 milyon ton fiziksel zenginleştirme atığı ve 16 milyon ton alüminyum çıkarılıp çevreye yalnızca 5 milyon

3- Altın madenciliğinde adı sıkça geçen siyanür daha çok sanayide kullanılmaktadır. Hangi alanda kullanılırsa kullanılsın siyanür sadece kendisi zehirli bir kimyasal değildir. Ek olarak, siyanürün açık alanda kullanılması ya da açık alana karışması durumunda doğada kararlı halde bulunan arseniği aktifleştirerek canlı varlığına ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Siyanür özütlenmesi sonrası oluşan bu kimyasal atığın çözünerek ve bozularak normalleşmesi ise yüz yılı aşkın süre almaktadır.

B) Ekonomik Kriterler Açısından

Altın madenciliğinin ekonomik açıdan taşıdığı özgünlüklere değinmeden önce birkaç ekonomik veriyi vermekte yarar var;

MTA Genel Müdürü Mehmet Üzer'in basına yaptığı açıklamaya göre işletilebilir altın rezervi 600 tondur. (<http://www.ntvmsnbc>.

1- Duman, İ., 2002, Çağdaş Yaşam ve Ulusal Çıkarlarımız Açısından Bergama Gerçeği, ppt gösterisi

com/news/466149.asp#storyContinues)

Bu rezervden elde edilebilecek altın miktarı % 75 verimle 450 tondur. (14.5 milyon ounces)

Bunun toplam ekonomik büyüklüğü 22,5 milyar TL (13,5 milyar \$) dir. (50 TL/gr) (950 usd/oz)

Yıllık değeri (Toplam rezervin 30 yıl içerisinde tamamen çıkartıldığını düşünsek, üretim maliyetleri sayılmaksızın) 450 milyon \$ dır.

Altın ithalatı (1994-2009 arası) 2.424 ton

2007 230 ton 7 milyar \$

Türkiye'nin 2007 toplam ithalatı
169,987 milyar \$

yılında Brezilya'da yaşadıkları topraklarda altın çıkarılmasını reddeden Yanonami Kabilesi'nden 16 yerli gencin şirketin korumaları tarafından öldürülmesine bile neden olmuştur. Bu büyüklükteki kar oranı ile altın madenciliği sıradan madencilikten belirli ölçüde ayrılmaktadır.

2- Konu tartışılırken, altın madenciliği ile elde edilecek değerlerin, madencilik yapılmaksızın yörenin mevcut haliyle elde edilecek değerlerle karşılaştırılması yapılmamaktadır. Böylesi bir karşılaştırmada kullanılması gereken veriler, altın üreten şirketlerin gelirleri değil, altın işletmeciliğinden ülke içinde kalacak net ekonomik değerler ile geleneksel üretim faaliyetlerinden elde edilen gelirler olmalıdır. Örneğin

1. Aylara göre dış ticaret

Değer: Milyon \$

Aylar	Yıl	İhracat (FOB)		İthalat (CIF)		Dış Ticaret Dengesi		İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%)
		Değer	Değişim (%)	Değer	Değişim (%)	Değer	Değişim (%)	
	2004	63,167		97,540		-34,373		64.8
	2005	73,476	16.3	116,774	19.7	-43,298	26.0	62.9
Ocak - Aralık	2006	85,535		139,576		-54,041		61.3
	2007	107,154	25.3	169,987	21.8	-62,833	16.3	63.0
Aralık	2006	8,604		13,048		-4,444		65.9
	2007	9,676	12.5	16,047	23.0	-6,371	43.4	60.3

Altın madenciliğinin ekonomideki oransal karşılığına ışık tutan bu verilerden sonra ayrıntılara geçebiliriz.

1- Altın oldukça karlı bir yatırımdır. Kapitalist ekonomilerde % 20 net kar oldukça önemli bir kar oranıdır. Ekonomide % 50'yi aşan kar oranları ise rant ile ilişkilendirilebilir. Kimi araştırmacıların hesaplamalarına göre altının fiyatı, üretimin fiyatına oranı açısından diğer 33 kaynağın ortalama fiyatlarınının 350 katıdır² (1995 fiyatlarıyla). Bu öylesine büyük bir kar oranıdır ki, 1993

Bergama'da zeytincilik, Kaz dağlarında turizm ve ormancılık diğer yerlerde tarım, balıkçılık, hayvancılık vb faaliyetlerden elde edilen uzun dönemli gelirler karşılaştırılabilir. Altın madenciliğinde kazı alanının doldurulmasının zorluğu ve kimyasal atık alanın büyüklüğü geniş bir araziye çok uzun yıllar kullanılmaz hale sokacağından, madencilik faaliyetinden sonra geleneksel üretimin devam edeceğini söylemek çok olanaklı değildir.

2 - Madencilik Eskisi Gibi Değil, Tahir Öngür

3- Madencilikte elde edilen ürünler, bütünsel olarak sanayi sektörlerinde kullanılabilen, bu ek bir artı değer yaratmakta, sanayinin gelişmesine hizmet etmektedir. Örneğin demir madenciliği demir-çelik sektörünü beslemekte, bu sektör ise tüm sanayiye girdi sağlamaktadır. Oysa altının sanayide, özellikle ülkemiz sanayinde kullanımı ihmal edilebilecek kadar azdır. Bütünsel kullanımı söz konusu değildir. Sadece taqi sektöründe kullanılmaktadır.

4- Geçmiş örneklerde çokça dillendirilen bir olgu, dore külçe içersindeki altının eksik beyan edilerek yurtdışına kaçırılması olgusudur. Böylece elde edilen değerlerin önemli bir miktarı ülke içersinde kalmamakta, ulus ötesi çok uluslu şirketlerin kasasına akmaktadır. Bu konuda kimi denetim çabaları ise “ticari sır” kalkanına takılmaktadır.

5- Altın işletmeleri diğer madencilik işletmelerine oranla daha az emek yoğun ve daha kısa süreli işletmelerdir. Ülkemiz örneğinde, 10 yıl ömürlü bir işletmede yaklaşık 250-300 kişi çalışmaktadır. Bu yanılla diğer madencilik faaliyetlerine oranla yöre ekonomisine ve istihdama da anlamlı bir katkı sağlamamaktadır.

6- Bütün ekonomik analizlerde altın madenciliğinin toplumsal maliyetleri yok sayılmaktadır. Atık barajlarından sızdırma ve/veya kimyasal nitelikli kaza riski taşıyan altın işletmelerinde, böyle riskin gerçekleşmesi durumunda doğal çevreye ve buna bağlı olarak üretim faaliyetlerine vereceği zarar, yarattığı kirliliği önleyici harcamalar göz önüne alınmamaktadır.

ABD'deki mevcut 900'den fazla tehlikeli atık depolama tesisinden 800'ü aşkınında

zemine atıksu sızıntısı olduğunun belirlenmiştir.

ABD Çevre Ajansı (EPA), yaptığı inceleme sonunda Amerika'da bulunan siyanürlü atık barajlarının % 85'inde siyanür sızıntısı olduğunu açıklamıştır.

Altın madeni atık barajı sızdırmaları ve kazalarına birkaç örnek olarak şunlar verilebilir;

Şili; Şili'de 1965 yılında, deprem sonucu 14 atık barajının 10'u hasar görmüş ve sızıntı sonucu 200 den fazla kişi zehirlenerek ölmüştür. Burada çevrenin diğer etkilenmeleri ayrıca çok yüksek düzeylerde.

Güney Afrika; Güney Afrika'da 1994 yılında siyanürlü altın havuzunun taşması sonucu 150 kişi yaşamını yitirmiştir. Afrika'nın Victoria Gölü'nde 1994 yılında yapılan incelemede altın madenlerinden sızan siyanür nedeni ile doğal yaşamın sona erdiği tespit edilmiştir.

Barksoon Nehri ve Issyk Kuş Gölü; 1998 yılında bir altın madenine siyanür taşırken yuvarlanan kamyon nehirde ve gölde yaşamı sona erdirip 2500 kişinin sağlığını etkilemiş, 800 kişinin tedavi görmesine ve 4 kişinin de zehirlenerek ölmesine neden olmuştur.

Papua Yeni Gine; Ok Tedi Altın Madeni: Madenin zehirli atıkları, yoğun yağmurlarla yaşanan toprak kayması yüzünden çevreye yayılmış, 1100 km uzunluğundaki Fly River nehri tamamen kirlenmiştir.

Yeni Zellanda; Tui, Martha Hill, Golden Cross Altın Madenleri; Tui Altın madeni, 1973 yılında 2,5 milyon ton maden atığı bırakılarak terk edildi. Kurşun, civa ve kadmiyum içeren bu atıklar bölgenin

tüm yer altı ve yerüstü kaynaklarını kirletmiştir.

Martha Hill altın madeninde durum daha vahimdir. Atıkların oranı 30 milyon tondur ve maden yakınındaki Ohi nemuri deresine bırakılmakta, kimyasal kirlilik tüm bölgeye yayılmıştır.

Endonezya; Irian Jaya Madeni: Günde 125.000 ton zehirli atık, yakında bulunan Ajikwa nehrine bırakılmaktadır. Bölgede korkunç bir çevre kirliliği yaşanır. Sular, balıklar, bitkiler, insanlar, toprak zehirlenmiştir.

Kanada; Rabbit Lake Altın Madeni: Maden yakınlarında bulunan Collins Creek deresi Wallaston Gölüne akmaktadır. Bu dereye 2 milyon litre radyoaktif madde ve radyum, arsenik, nikel gibi ağır metalleri içeren maden atığı karışmaktadır.

ABD; Montana Zortman Landusky Madenleri, Summitville, New Mexico, Virginia Altın Madenleri: Zortman Landusky madeninden doğal ortama akan siyanür ve ağır metal sızıntıları, asit kaçakları vahşi hayvan ölümlerine, tüm içme suyu kaynaklarının kirlenmesine, maden çevresinde yoğun toprak zehirlenmesine neden olmuştur.

Summitville altın madeninde şirket, atık barajından “sıfır deşarj” olacağını, doğaya hiçbir zehirli atık bırakılmayacağını garanti etmiştir. Fakat madenin işletilmesinden bir ay sonra, atık barajından atığın sızdığı tespit edilmiştir. Bölgedeki Alamosa nehri 27 km boyunca siyanür bileşikleri, asit ve ağır metaller içeren maden atıklarıyla zehirlenmiştir.

New Mexico’da 1992 yılında yapılan incelemede 800 den fazla sızıntının olduğu belirlenmiştir. ABD’de 1993 yılında tonlarca atığın İdoha’daki Silver Madeninden sızarak çevre sularına karıştığı tespit edilmiştir.

Batı Virginia’da 1972 yılında, şiddetli yağmurlar sonucu atık barajı çökmüş 155 kişi yaşamını yitirmiştir.

Guyana; Omai Altın Madeni: 19 Ağustos 1995 tarihinde maden de bulunan atık barajı, yoğun yağmurlarla Omai nehrinden taşan suları tarafından yıkılmıştır. 4 Milyar ton zehirli atık beş gün içinde nehrin yan kolları ile 80 km kadar uzağa taşınmıştır. 18 bin yerli yerlerinden olmuş, milyonlarca canlı zehirlenmiş ve ölmüştür. Birleşmiş Milletler Guyana’yı yardıma muhtaç felaket bölgesi ilan etmiştir.

Yine Guyana’da 1995 yılında aynı madende siyanür barajının taşması sonucu sıkıyönetim ilan edilmiştir. Güney Colorina’da 1990 da yağmurlar sonucu, Brever Altın Madeni’nde yaşanan çökme sonucu onbinlerce balık ve canlı ölmüştür.

Romanya, Baia Mare Altın Madeni: 2000 yılı şubat ayı başında Romanya’nın Baia Mare Bölgesi’nde Aurul Altın Madeni’nden sızan siyanürün 100 bin metreküplük siyanür atıkları, Tizsa Nehri’nden, Tuna Nehri’ne oradan da Karadeniz’e kadar ulaşmıştır. Milyarlarca Balık ve su canlısı yaşamını yitirmiştir. Etkisi uzun süre devam edecek olan bu felaket “Çernobil”den sonra en büyük çevre felaketi” olarak kabul edilmiştir.³⁴

Peru’da Haziran 2000

3 - Greenpeace, Mineral Policy Center,EPA,Washington Post, Mining Journal Şubat 2000,

4 - “Bergama Gerçeği ve TÜBİTAK Raporu”, TMMOB, 2001

Avustralya'da Haziran 2000

Bolivya'da 1993 yılında maden atığının kayması sonucu binlerce insan hayatını kaybetmiştir.

NEWMONT, TÜPRAG, RIO TINTO, COMINCO, ANGLO TUR Madencilik ve Anatolia Madencilik (Anatolia Mines Development Corporation) bunlardan birkaçıdır.

Baia Mare-Aurul Altın Madeninde Atık Barajı Sızıntısından Sonra Tuna Nehri

7- Tüm kesinleşmiş altın rezervi Ülkemizde işlenen altın miktarının (2007 yılı ithalat rakamlarına göre) sadece iki yıllık gereksinimine karşılık gelmektedir.

C) Siyasi Kriterler Açısından

1- Bugün ülkemizde altın işletmeciliği büyük oranda yabancı firmalar tarafından yapılmaktadır. Yerli olarak görünen firmaların ne kadar yerli olduğu tartışma konusudur. Bu alanda faaliyet yürüten ve tekel konumunda bulunan şirketler ulus ötesi şirketlerdir. EUROGOLD, NORMANDY,

Bugün birçok az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde, daha doğru bir ifadeyle geri bırakılmış, gelişmesi engellenmiş ülkelerde bu tür doğal servetler tekel konumunda bulunan bu birkaç şirket tarafından talan edilmektedir.

Doğal kaynakları, ulus ötesi şirketler tarafından sömürülen hiç bir ülke gelişmemiş, yoksul kalmış daha doğrusu yoksul bırakılmıştır. Bu ülkeler demokrasinin gelişmediği, temel insan hakları ihlallerinin yaşandığı, askeri darbelerin olduğu ülkeler-

dir. Örneğin Şili, Endenozya, Papua Yeni Gine, Etiyopya, Ekvator, Zaire, Zambiya, Hindistan, Dominik Cumhuriyeti, Malezya, Zimbabve, Mali, Fildişi, Mozambik, Filipinler, Brezilya, Arjantin, Venezüella, Kolombiya, El Salvador, Sudan, Namibya, Gana, Honduras, Guayana, Kosta Rika vb. ülkelerdir.

Bu ülkelerde yapılan madencilik, o ülkeye, o ülke toplumuna yarar getirmekten çok, belirtilen şirketlerin kasalarının dolmasına hizmet etmektedir.

2- Türkiye'nin siyasi yönetim yapısının demokratik olmadığı, birçok anti-demokratik yasa ile yönetildiği bilinmektedir. Bu konuda en genel bilgi, burjuva hukukunda dile getirilen kuvvetler ayrılığı kavramı yani yasama-yürütme-yargı erklerinin bir birlerinden ayrılması ilkesidir. Kuramsal olarak benimsenen bu ilke uygulamada karşılık bulmamaktadır. Yürütme, yasama erkini de önemli ölçüde üstlenerek ve yargıyı da dışlayarak ülkeyi yönetmektedir. Yaşamın birçok alanında karşılaştığımız bu durum altın madenciliği konusunda da belirgin olarak gözlenmektedir. Altın madenciliği uygulamalarında birçok dava açılmış ve çeşitli yargı kararları verilmiş olmasına karşın bu kararlara uyulmamaktadır. Yargı kararları, idari kararlarla boşa çıkarılmakta, hatta daha da ileri gidilerek bakanlar kurulunun gizli kararları ya da ilke kararları ile yargı kararları yok sayılarak, şirketlerin çalışmalarına devam etmesi sağlanmaktadır. Bu durum zaten sorunlu olan siyasal sistemimizin sorunlarının artarak devam etmesi anlamına gelmektedir.

3- Altın madenciliği teknik bir konu olmanın çok ötesine geçmiş, sosyal bir olgu olmuştur. Altın madenciliğinin söz konusu

olduğu her bölgede “**toplumsal muhalefet hareketleri**” ortaya çıkmıştır. Bu yanılla konu salt teknik bir olgu olarak değerlendirilerek tavrı alınmaz. Alınacak her hangi bir tavrı aynı zamanda sosyal-siyasal bir tavrı olacaktır. Örneğin meslek örgütlerinin alacağı tavrı ya yerel toplumla, yerel kitle hareketleriyle yakınlaşmaya yol açacak ya da şirketlerle. Bu örnekte, yerel halkın yanlış bilgilendirildiği, yönlendirildiği düşünülse bile, kendi yaşamlarını doğrudan ilgilendiren böylesi konularda “bilim-teknik” adına, “mesleki hassasiyetler” gerekçeleriyle onlara karşı çıkmak, yöre halkıyla açık bir şekilde çatışmak, şirketlerin yanında saf tutmak anlamına gelmektedir. Bu nedenle tam tersine, yanlış yaptıkları düşünülse bile yöre halkıyla birlikte olmak, onlarla dayanışma göstermek, demokratik örgütlerin toplumla bütünleşmesi açısından önemli görülmelidir.

4- Altın madenciliği konusunda yaşanabilecek olası karşıtlık sadece yöre insanıyla olmamaktadır. “bilim-teknik” adına ve “mesleki hassasiyet”lerle alınan tavrı, yaşamın birçok alanında beraber olunan, birlikte tavrı koyulan kardeş demokratik meslek ve kitle örgütleriyle karşı karşıya gelinmesine neden olmakta, bu süreçte zaman zaman demokratik muhalefetin dışına düşülebilmektedir. Altın madenciliğinde zaten tartışmalı olan “bilim-teknik” ve “mesleki hassasiyetler”, toplumsal mücadelede korunması gereken birlikteliğin ve demokratik dayanışmanın önüne geçmemelidir.

5- Son dönemde altın işletmelerinin teknik standartlarının yüksekliğinden söz edilmekte, bu çerçevede işletme daha açık savunulabilmektedir. Ancak bir gerçek atlanmaktadır. Demokratik gelenekleri geri,

bilinçsiz toplumlarda düşük maliyet için teknik standartları uygun olmayan teknolojilerin kullanıldığı, güvenlik standartlarının ihmal edildiği bilinen bir gerçektir. Altın madenciliğinin gündemimize girdiği ilk örnekte de böyle bir gerçeklik yaşamış bulmuş, ancak yöre halkı ile demokratik çevrelerin birlikte geliştirdiği tepki, uzun süreli eylem ve etkinlikler ile yargı kararları sonucu işletmenin teknik standartları zaman içerisinde yükseltilmiştir. Bu gerçeklik atlanarak işletmenin bugünkü teknik standartlarının yüksekliğinden bahsetmek, eğer bilgi eksikliği değilse kötü niyet kaynaklıdır. Bu durumun kendisi bile demokratik yerel tepkinin anlaşılması ve desteklenmesi için önemli bir ipucu vermektedir.

6- Üstelik bütün bu tartışmalar, insan yaşamında (ileri elektronik teknolojiler ve uzay teknolojileri hariç ki bunlardaki tüketim için bu güne kadar elde edildiği bilinen 90.000 ton altın bu gereksinimleri birkaç yüzyıl sağlar) hemen hiç bir kullanım değeri olmayan, hiç bir yaşamsal gereksinimi karşılamayan, yani kömür, demir, bakır, kum, kil, çakıl ve diğer birçokları gibi barınma, ısınma, ulaşım, iletişim, yaşamı kolaylaştırma ve konfor gereksinimlerimizi sağlayan bu madenlerin yanında hiçbir önemi olmayan, sadece zenginlik, takı eşyası olarak kullanılan bir maden için yapılmaktadır. Bunun için doğal su kaynakları, doğal yaşam alanları, ormanlar, toprak zenginliğimiz bozuluyor ya da ortadan kalkıyor.

****

Altın madenciliğini diğer madencilikten ayıran teknik, ekonomik, sosyal ve siyasal nedenler yukarıda özetlenmeye çalışılmıştır. Elbette tek tek ele alındığında, her biri-

ne tersten yanıt verilebilir, başka bir maden işletmeciliğiyle karşılaştırılarak benzerliği kanıtlanabilir. Örneğin kazı miktarı büyük rezervlere sahip açık kömür işletmeleriyle kıyaslanabilir, ya da taş ocaklarıyla. Kimyasal atıkları bakır madenciliğiyle, ulus ötesi şirketler olgusu diğer değerli metal madenciliğiyle kıyaslanarak görece benzerlikler bulunmaya çalışılabilir. Ancak yukarıda tek tek sıralanan özgün gerekçelerin hepsi bir bütün olarak değerlendirildiğinde, altın madenciliğinin diğer madencilik faaliyetleriyle önemli ölçüde farklılaştığı açıkça görülecektir. Bu nedenle altın madenciliği diğer madencilik faaliyetlerinden ayrı ele alınması gereken özgün bir örnek olarak değerlendirilmelidir.

Sonuç

Özetlemek gerekirse;

- Doğal çevrede çok büyük miktarda tahribat yaratan
- Milyonlarca ton kimyasal atığı olan
- Olası bir kazada çevre felaket ve sızdırma riski taşıyan
- Yapıldığı yerdeki geleneksel üretim faaliyetlerini geri dönüşsüz sonlandıran
- Ekonomide bütünleşik kullanımı bulunmayan
- Elde edilen ekonomik değerleri, yabancı şirketle ya da borsa spekülasyonları ile ülkeden çıkaran
- Ülke içerisinde elde edilen gelirlerin bir gecelik operasyonlarla çeşitli sermaye gruplarına aktarıldığı
- Siyasal erk üzerinde meşru olmayan güç kullanarak siyasal sistemi daha da kirleten

- Yöre halkıyla karşı karşıya gelmeye neden olan
- Demokratik mücadele yürüten kardeş örgütlerle çatışma yaratan
- İnsan yaşamında hiçbir yaşamsal gereksinimi karşılamayan

Bir madenin işletilmesine, doğal zenginliklerimizin bir kaç uluslararası tekelin kassasına aktarılmasına karşı çıkılması, yani günümüz koşullarında altın işletmeciliğine karşı çıkılması doğal ve anlaşılabilir bir olgu olarak görülmelidir.

“Bilim-teknik” ve “mesleki duyarlılık” gerekçeleri ile toplumsal saflaşmada tutulan yerin gölgelenmesine izin verilmemelidir.

Bütün bu açıklamalar gözden geçirildiğinde, aslında iki farklı madenciliğin olduğu olgusu ortaya çıkmaktadır.

Biri az gelişmiş ülke madenciliğidir. Bu madenciliğin katlanılamaz sonuçları vardır. Çevresel ve toplumsal maliyetleri çok yüksektir. Atıkları, su ve enerji tüketimi, zarar verdiği alanlar çok büyüktür. Buna karşılık, yapıldığı ülkedeki katma değer,

yarattığı istihdam ve kamusal kazançlar yok denecek denli azdır. Trona ve mermerciliği bir yana bırakırsak ülkemizdeki yabancı madencilerin ilgisinin altın-gümüş-nikel-kobalt-bakır-molibdene yoğunlaştığı görülür. Altın madenciliği bu tip bir madenciliktir. Bütün bu görüşlere karşın bırakınız işletilsin denilebilir. Ama bu noktadan itibaren altın işletmeciliğine yönelik verilecek her türlü yanıtın yaşama bakış açısı, yani siyasal yaklaşımla ilgili olduğu bilinmelidir.

Demokratik geleneklerin sürdürücüsü olan, “doğal kaynaklarımız bize atalarımızdan miras kalmadı, onlar gelecek nesiller için bırakılmış emanetlerdir” diyerek gelecek nesillerin hakkını da gözeten, “madenlerimizin gerçek sahibi halkımızdır” ilkesini benimsediğini savlayan her kişi, kurum ve örgüt genel olarak madenciliğin yapılış biçimine ama özel olarak altın madenciliğine yönelik duruşunu gözden geçirmelidir.

Beni dinlediğiniz için teşekkürler.

III. Oturum

Soru ve Yanıtlar

OTURUM BAŞKANI- *Biz de Erşat Bey'e teşekkür ediyoruz.*

Şimdi salondan soruları alacağım. Sorusu olan herkes önce kendini tanıtıp, sonra kime soru sormak istediğini söylese iyi olur. Şöyle baştan başlayalım, Sabahattin Beyden.

SABAHATDİN SAKATOĞLU (Maden Mühendisi)- Erşat Bey, sunusuna devam ederken ben aslında sorumu hazırlamıştım. Yapmış olduğunuz sunuda değerlendirmeleriniz sonunda "Türkiye'de altın madenciliği yapılması sonucuna varabilir miyiz?" diye soracaktım, ama zaten sonuç kısmında bu konuyu açıklıkla dile getirdi, "Türkiye'de altın madenciliği yapılması" dedi. Kendisine teşekkür ediyorum. Sorum yok.

MEHMETTORUN (Maden Mühendisi)- Ben Erşat Bey'e sormak istiyorum. Son cümlelerde "altın madenciliğinin bugün için yapılmasının gözden geçirilmesi gerekliliğini" söyledi. Bugün için'den kastınız nedir, yarın ne olabilir? Bunu bir açıklar mısınız?

ŞİNASI ESKİKAYA- Efendim, her üç konuşmacıya da teşekkür ederim. Gayet güzel hazırlanmışlar. İki sorum var, birisi Ümit Bey'e, birisi Erşat Bey'e.

Şimdi zaman zaman şu veya bu safhada ve sebeple bu madencilerin faaliyetleri yargı kararıyla geçici olarak durdurulduğu zaman, bu madencilğe bu şekilde bakış açısı olanlarda bir rahatlama, sevinç oluşuyordu diye düşünüyorum, ama şimdi sizin verdiğiniz örnekten sonra herhalde sevinmememiz gerekiyor. Çünkü 9 milyon dolarlık gibi bir vergiden bile mahrum oluyoruz. Herhalde öyle değil mi? Yani bunu teyit etmeniz için sordum.

Erşat Bey, siz de 2007'de 7 milyar dolarlık bir altın ithalatı olduğundan bahsettiniz, değil mi? Bu ithalat belli bir ülkeden mi, yoksa başka değişik ülkelere mi? Bu konuda bilginiz varsa, verirseniz memnun olurum.

MEHMET KARADENİZ (Maden Mühendisi)- Merhabalar, ben önce salona dönerek bir şey soracağım: Proses madenciliği konusunda bilgisi olan hocamız ya da çalışan biri var mı acaba? Hiç kimse yok mu, proses madenciliği

konusunda. Sabahattin Bey mi var. Şimdi ilk sorulara geçeceğim.

Sevgili Ertuğrul'un yaptığı konuşmada sadece altının stratejiyle çok ilişkilendiğini düşünüyorum, kendisi bu konuda bir ilişkilendirme yaparsa çok memnun olacağım. Teşekkür ediyorum kendisine.

Ümit Beye sorum yok. Sevgili Erşat'ın konuşmasının karşılıklı belki bir tek günü bu işe ayırarak yapmamız lazım, çünkü özellikle tek bir boyutuyla ilgili söyleyeceğim. Ekonomik ve siyasi boyutuyla ilgili tartışmalarla da bir yerlere varmak çok kolay değildir. Çünkü bakış açısına göre çok değişkendir o noktalar, yine de onların tartışılabilir olduğunu düşünüyorum, ama proses madenciliğiyle ilgili söyledikleri, yani belki burada belki 20-30 tane soru sorabilirim şu anda size. Yalnız sadece birkaç tanesini soracağım. Bakın, oransallık başka bir şeydir, miktar başka bir şeydir. İki gündür bu konuyla ilgili sürekli altı çizilerek üzerinde duruluyor ve bu konularla ilgili konuşma yapılırken dikkatini çekiyorum. Proses madenciliği bilen kimse yok şu anda salonda. Bunun sonucu çok acımasız bir noktaya gider, tamamen yanlış yönlendirme söz konusu çünkü. Bunu neden söylüyorum? Evet, altın madenciliğiyle uğraştığınızda tenörler gerçekten diğerleriyle mukayese edildiğinde daha düşüktür, ama altına yakın olan molibden, nikel, kobalt, bakır gibi metalleri düşündüğünüzde durum çok değişir, çünkü bunların üretim miktarları altınla mukayese edilemeyecek kadar büyüktür ve sonuçta ortaya çıkan atık miktarı da ya da artık miktarı da son derece büyüktür. Örneğin, Palabora gibi, Kenakit gibi ya da şu anda aklıma

gelmeyen sayısız işletme var dünyada çok çok büyük, altın işletmeciliğiyle mukayese bile edilemeyecek büyüklükte, onların keşke bir mukayesesi olsaydı, bu açıdan bir değerlendirme yapar mısınız? Bu bir.

İki, kimyasal atık miktarı konusu, bakın, ben manyetik zenginleştirme ya da işte gravite yoluyla da zenginleştirmede onlarla ilgili çok sınırlı kimyasal kullanılır, ama az önce sözünü ettiğim metal madencilikleriyle ilgili konuştuğumuzda onlar ya flotasyon yoluyla -örneğin; bakır, molibden gibi metaller için konuşuyorum nikel, kobalt gibi- ya da hidrometalürjik ya da ich diye bildiğimiz yolla zenginleştirilirler. Özellikle metallerde flotasyon yoluyla zenginleştirme yapıldığında kullandığınız kimyasal siyanür olabilir. Ama salonda bilen var mı? Siyanür sadece altın madenciliğinde kullanılmaz arkadaşlar, başka madencilik alanlarında da örneğin piritin bastırılmasında da kullanılan bir malzemedir. Ayrıca, sadece siyanür kullanılırken altın madenciliğinde yerlerinde sayısız reaktif kullanılır, kimisinin görevi aktivasyondur, kiminin görevi bastırıcılıktır, kiminin ise regüle edicidir ortamı regüle edicidir. Solvent ekstraksiyonuna kadar giderseniz, iyon değiştiricilere kadar giderseniz, sayısız kimyasal kullanırsınız dolayısıyla bu tespiti tekrar bir gözden geçirerek tekrar bir yorum yaparsanız memnun olurum.

İkincisi, sanayide kullanımı, altın o kadar pahalıdır ki, sanayide istediğiniz gibi kullanamazsınız; bu çok net bir yorumdur.

Üçüncüsü istihdam ile ilgili bir şey söylediniz. Evet kullandığınız teknoloji ileri olduğu zaman istihdam konusunda Kömür İşletmelerine baktığınızda, örneğin Zonguldak'taki çalışan insan sayısı çok

mekanize olarak işletilen Çayırhan'daki işletmeyle mukayese ederseniz, o istihdamdaki durumu görebilirsiniz ya da Küre'ye gidip insan sayısına bakarsanız, onlar teknolojik olarak ileri düzeyde çalışan kuruluşlardır ve istihdam sayısı da doğal olarak azalır; altınla ilişkili değildir yani. Bir de bir işletmede yine istihdam özel ve kamu ilişkisi içinde değerlendirilmelidir, yani özel şirketler az adamla çalışırken, kişi başına verimi yükseltmeye çalışırken ya da maliyeti düşürmeye çalışırken, kamu daha fazla insan çalıştırır.

Son bir şey Çin'in gelişmesinin nasıl engellendiği konusunu anlayamadım, bir açıklama yaparsanız teşekkür ederim. Özür dilerim çok fazla vaktinizi aldım.

SERDAR ÖMER KAYNAK (Maden Mühendisi) - Ben konuşmacılara teşekkür ederim. Şimdi bir Ertuğrul'a ve konuşmacı arkadaşına sorum var. İlk önce Ertuğrul arkadaşından konuşmasıyla, sunumuyla, stratejikle ilgili bir soru sormak istiyorum..

Şimdi ülkemizde genel olarak sanayi ürününün dört tane girdisi var. 1. Enerji, 2. Teknoloji, 3. Emek, ucuz işgücü, 4. Hammadde.

Bu ülkede Avrupa'da sanayide enerjinin ikinci sırada pahalı olarak kullanıldığı biliniyor. Teknolojiyi de dışarıdan ithal ettiğimiz kendimizin üretmediği malum, kala kala bir hammadde olayı kalıyor, bir de ucuz emek gücü geriye kalıyor. Fakat dünya piyasalarında Uzakdoğu ülkelerinin ucuz emek gücünün bizim de altımızda olduğu düşünüldüğünde bize kala kala bir tek hammadde olayı kalıyor. Bu anlamda bakıldığında temel girdi olarak hammadde

olaylarının, ülkemizde sanayiye giriş anlamında hammadde olaylarının stratejikliği konusunda bir fikir verebilir misiniz? Aydınlatıcı bir olay sunabilir misiniz? Bir.

Bu bağlamda Erşat arkadaşına tekrar bir soru sormak istiyorum Evet, bir ülkenin bazı ürünleri stratejiktir, mesela tek bir ürüne bağlılık olayları. Diyelim ki, geçmişte Şili bakır, Bolivya kalay, bugün İran'ın petrol gibi -İran'da petrolü çıkartırsan herhalde hurmadan başka bir şey kalmaz, Suudi Arabistan'ın petrolü çıkartırsan, hurmadan başka bir şeyi kalmaz- tek bir ürüne bağlı olarak gelişen sanayiye kontrol edebilmek çok kolay. Bu anlamda tek bir ürüne bağlı olarak oluşmuş olan kapitalist üretim biçimiyle diktatörlükler arasında bir ilişki kurabilir miyiz? Yani birkaç tane çeşitli ürün olduğu zaman, o kapitalist ilişkiler görüldüğü vakit, bunu idare edebilmek diktatörlükler anlamında zor mu bugünkü dünyada?

Bir başka sorum tekrar Erşat Beye: 80 öncesinde şöyle bir bunalımlı gün vardı, Spot alımlar olayı oluyordu petrol ile ilgili Adnan Kaşıkçı tankeri çekiyordu Akdeniz'e diyordu ki, "benim petrolüm var, sizin neyiniz var?" O zamanlar gerçekten şeye sunuldu, kutsal hazinenin değiş tokuşu sunuldu, Topkapı'daki kutsal hazinenin Arabistan'a petrol karşılığı verilmesi konuşuldu. Bu anlamda altın bunalımlı ve zor günlerde bir dış ödeme aracı olarak kullanılamaz mı? Diyelim ki, bu ülke ilelebet, sürgit böyle gitmeyecek, bir kopuş yaşanacaktır. Bu kopuşun karşılığında hiçbir şeyini sunamayabilirsin; demirine, bakırına hatta bor'una bile kimse bakmaz, ama altını Arab'ın şeyhinden Amerika'nın Yankee'sine kadar satabilirsin. Bu anlamda bir servet aracı değil mi?

Bir de Ümit arkadaşına bir şey sormak istiyorum. Şimdi bu Bergama'yla ilgili olarak, 2000 yılında 16 ton altın gösteriliyor, 2004 yılında 3 ton altın; demek ki, her senede bir 4 ton altın rezervi düşmesi söz konusu. Bu da deneme üretimi adı altında yapılan herhalde, deneme üretimiyle gerçekleşen bir olay? Şimdi sene 2009 ve bu altının çoktan bitmiş olması lazımdı; yani her sene 4 ton bittiğine göre çoktan bu işin bitmiş olması lazımdı. Nerelerden bu altın geliyor da şu an bakıyorsunuz 2007 yılında Koza'nın işte satışları, hisse senetlerinde artışlar var, yani bu gelir nerden geliyor? Demek ki, o zaman Bergama'da altının bitip bitmediği olayı, yani böylece ne olduğu belli değil. Bu konuya biraz daha açıklık getirirse teşekkür ediyorum diyorum.

Sorularıma cevap verirseniz memnun olurum.

ERHAN ŞENER (Galata Madencilik) - Benim sorum Ertuğrul Beye, belki sonra da Erşat Beye bir sorum olabilir. Eğer bu toplantı 1990'ların başında yapılmış olsaydı Ertuğrul Beyin sunumunu büyük bir heyecanla dinleyebilirdim, ama bu sunum şimdi yapıldığı için aynı heyecanı duymadım. Sebep, bir kere herhangi bir meseleye bakarken, bu işin tabii ki politik yönüne bakılıyor, sistemine bakılıyor. Dünyada iki tane sistem var ekonomik olarak. Kapitalist sistem -değişik varyasyonları var- bir de sosyalist sistem. Hocamızın dünkü tebliğinde kapitalist sistemin son 200 yılda çok etkili etkin olduğu ve şu son zamanlarda da zorluklarla karşılaştığını söyledi. Kapitalist sistem nedir? Hangi mallar nasıl ve kimler tarafından çözüleceğini bilinmeyen bir ele

birakır, serbest piyasaya bırakır; kapitalist sistemin mantığı budur. Sosyalist sistemin mantığı ise, her şey tepededir “şu kadar altın üreteceksin” veya “üretmeyeceksin” şeklindedir. Ama vatandaş altın üretilmesini istiyor, hiç önemli değildir, önemli olan o kişinin kararıdır yani merkezi otoritenin kararıdır. Bu deneme yapıldı ve şu anda çok iyi bilemiyorum ama, dünyada bir örneği belki birazcık Çin'de var. 1917'de başladı, 1990 başlarında da bu sistem bitti. Kapitalist sistem zorluk çekiyor, özellikle içinde bulunduğumuz durumda, fakat yaşamaya devam ediyor ve göreceğiz şu veya bu şekilde sistem kendi içerisinde yeni bazı buluşlarla bu sistem devam edecek; çünkü, hayat devam ediyor.

Dolayısıyla meseleye bakarken eğer bu açıdan bakacak olursak, hangi mallar, nasıl ve kimleri biz mi tayin edeceğiz, yani burada oturan arkadaş mı tayin edecek? Ben altın üretilsin, demir şu kadar üretilsin, buğday bu kadar üretilsin. Buna kim karar verecek, onun için bir kere burada çok şey yapmak lazım. Ekonominin temel prensibi budur, hangi mallar nasıl ve kimler için üretilcek. Kapitalist sistemde kimler için üretileceğine vatandaşlar karar verir, öbür sistemde ise, sosyalist sistemlerde ise, merkezi otorite karar verir.

Erşat Beyin sunumu enteresandı ve orada arkadaşın sorusuyla tamamen birleşiyorum. Efendim, Erşat Beyin söylediği iş kazası her zaman olabilir, her yerde iş kazası olabilir, örnek veriyorum. Çernobil'de korkunç bir kaza oldu, demek ki artık bundan böyle hiçbir yerde nükleer enerji santrali kurulmasın. Böyle bir şey olabilir mi efendim, böyle bir şey olabilir mi? Sızdırma var, evet var olabilir. İş kazasıdır olabilir. Sızdırma olduğuna göre biz bu

işi yapmayalım. Hayır şöyle yapabiliriz, insanlık çok ilerliyor, mühendislik hizmetleri var, çalışmalar var ve bakın sizi şu bakımdan da ben biraz rahatlatayım burada çok büyük şüpheler oluşuyor kişilerde.

Altın madenciliği Türkiye’de çok ileridir, neden ileridir. Erşat Bey çok güzel izah etti, çünkü bir halk hareketi oldu bu, çok güzel bir şey. Kendisi de belirtti dolayısıyla altın madenciliği, Türkiye’deki altın madenciliği dünyanın en iyi altın madenciliğidir. Yeni Zelanda’dan da iyidir, çünkü en iyisi onlarda, en son onlarda, bizde ondan da iyidir, Amerika’dan da iyidir bizimki. Çünkü biz daha yeniyiz, yeniyiz, bizim altın madenciliğimizin 10 yıllık bir geçmişi var. Bir çok sorular burada sorulan sorular 10 yıl önce olsaydı, ben pek çok şeyi şüphelerle karşılayabilirdim. Mesela, o zamanlar söylenen şey şuydu: Ovacık’ta gölet var, o göletten kuş uçacak, pıt diye düşüp ölecekti, bunlar söylendi efendim. Ha şu da söylendi: Ovacık’taki öyle bir olay olacak ki, Yunan adalarındaki insanlar zehirlenecekti. Şimdi yani şu anda 10 yıl geçti böyle bir şey olmadı. Tabii şu söylenebilir, efendim 1000 yıl sonra ne olacağını söyleyebilir misin söyleyemem. Ancak şunu söyleyebilirim, bugün mühendislik hizmetleri maden mühendislerimiz var burada, çok kıymetli kişiler var, bunlar çalışıyorlar ve herhangi olacak bir zararı herhangi olacak bir sızdırmazlık tehlikesini, tehlikeyi önlemek için her türlü tedbiri alıyor ve insan beyni bu önlemleri alacak güçtedir. Ben buna inanıyorum. Eğer bir problem varsa, herhangi bir şekilde üretimde bir problem varsa, bugün insanlık 21. Yüzyılda o düzeye gelmiştir ki, o problemi kendi

beyniyle çözer ve sifıra indirir gerektiğinde sifıra indirir. Zaten esasta sıfırdır.

Teşekkür ederim bu kadar.

OTURUM BAŞKANI- *Şimdi ben burada bir şey söyleyeceğim, biz altın madencilerine de burada gelip, konuşmaları için Derneğe çağrı yaptık, keşke siz de gelip burada şey yapsaymışsınız.*

SİNAN DİNLER (Maden Mühendisi)- Şimdi biraz yorum olacak, biraz sorular iç içe geçecek. Şimdi Çernobil kazası olduğunda da sosyalizm vardı, ne kadar sosyalizm olduğu da ayrı bir konu, ama orada da sosyalizm vardı. Demin Tuna Nehri gösterildi, Tuna Nehri etrafında üretim yapan ülkelerde bir zamanlar çoğu sosyalistlerdi ki, Tuna Nehri o zaman kirlendi. Demek ki, yani sosyalizm ya da kapitalizm olması, çevre üzerinde tek belirleyici etken değildir. Çin de bir dönem sosyalistti, fakat şu anda en büyük çevre felaketi de Çin’de yaşanıyor; barajları, şunları bunları durumları ortada. Bizim olaya teknik olarak bakış açımız önemlidir; bu bir.

Şimdi Şinasi Hocam üniversitede hocamdır, bizleri eğitirken mühendisliği “sorunları olmadan görüp, çözüm üretmektir” şeklinde bizi eğittiler. Sorunları ortadan kaldırmak için sorunu yok saymak ya da o sistemi ya da o olguyu ortadan kaldırmak değil. İşte Demokrat Partili Milli Eğitim Bakanının dediği gibi “Maarif okulları olmasaydı ben ne güzel idare ederdim “mantığıyla bakarsak, madencilik de bize zarar veriyor, kaldıralım madenciliği yasaklayalım, yapılmasın gitsin gibi.

Şimdi bir başka konu, altın fiyatlarındaki yükselmeden dolayı şirketlerin kârlılığı sanki suçmuş gibi sunuldu burada. Bir dönem bakır 9.000 dolarlara yaklaştığında da bakır firmalarınca -ben aşağı yukarı 20 kusura senedir çinko, kurşun, bakır sektöründe çalışıyorum- çok büyük kârlar da edildi. Son iki sene içerisinde fiyatlar Londra Metal Borsasında şu an 3.200, çünkü 3.200 dolardı. Şu anda şunu da söyleyeyim: 3.500 dolardır. Ortalama bir bakır işletmesinin kârlılık başa baş noktası 3.500 dolardır çok kabaca ki, şu an çalışanlarda bir sene öncesinde fiyatlar yüksekken hedefledikleri malları satıyorlar. Onlar da tahminen Haziran, Temmuz ayında bitecek, eğer fiyatlar 3.500 doların üstüne çıkmazsa, şu an Türkiye’de aktif olan, faal olan bir-iki işletme de Haziran, Temmuz ayında muhtemelen kapanma durumuna gelecek.

Şimdi bu yüksek kârlılık temel fiyatlarla ilgili bir olaydır. Bundan üç-dört sene önce 400 dolarlar civarındaydı onsu, şimdi 900 dolarlara yaklaştı, yarın 1.100-1.200 da çıkabilir, sonra tekrar da düşebilir. Yani bunu bu fiyatlarla da ilişkilendirmek daha doğru olur diye düşünüyorum.

Bir de bir konuyu merak ettim de bu dore altın ihraç edilirken bunun analizi yapılmıyor mu? Sadece beyan mı esas alınıyor? Bunu cidden merak ettim.

Teşekkür ederim. Yani sorular ilgisine, notlar biraz iç içe girdi karıştı şeyler. Teşekkür ediyorum.

ZAFER MURAT ÇETİNTAŞ- Şimdi ben Ertuğrul Bey’e soru sormak istiyorum. Gümüş madenlerinde çalıştığımı ifade ettiler. Gümüş çıkarılırken siyanür

kullanılıyor mu ve ne kadar kullanılıyor? Gümüş madenleri bu ülkede kaç yıldır çalışıyor ve gümüş madenlerine eğer siyanür kullanılıyorsa, bugüne kadar neden tepki gösterilmedi; onu merak ediyorum. Kendileri çünkü çalışmışlar, teknolojileri nedir?.

İkinci sorum, Türkiye’ye ne kadar siyanür giriyor ve gümüş başta olmak üzere hangi alanlarda kullanılıyor? Bir de o miktarları verirlerse sevinirim. Yine çevresel boyutuna geldiğimizde işin, altın madeni ve siyanürün kirlettiğini kısmen kabul etsek de, ben çok iyi biliyorum ki, Çayeli’ndeki bakır işletmelerinin Çayeli’ni nasıl kirlettiğini ve balıkları yok ettiğini, nehir kanalıyla Karadeniz kıyılarını nasıl mahvettiğini biliyorum, gördüm, yıllarca yaşıyorum; bu da size yaşadığım ufak bir örnektir. Ben sadece yorum yapmıyorum, soru sordum. Ertuğrul Beyden bu soruların cevabını istiyorum. Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI- İki soru daha alacağız, Mehmet Bey.

MEHMET KAYADELEN (Maden Mühendisi) - Sorum Erşat Bey’e. Erşat Bey konuşmasının bir bölümünde “madencilik değeri değerlendirilmesinde sosyal fayda maliyet analizinin yapılması gerektiğini ve buna göre karar verilmesi gerektiğini” ifade etti ve bu anlama gelecek cümlelerle söyledi. Fakat sunuşunun sonunda “bu şartlarda Türkiye’de altın madencilik yapılmamalıdır” diye bitirdi. Şimdi bu yargıya nasıl vardı? Bütün altın madenleri aynı koşulda mıdır? Bütün altın madenleri aynı sosyal fayda maliyet analizinde bir olumsuz sonuç mu üretirler ki, bu sonuca vardı? Teşekkür ederim.

DUYGU TOPÇU (ODTÜ Maden Mühendisliği Bölümü Öğrencisi)-

Sorum Erşat Beye olacak. Şimdi Erşat Bey konuşmasının sonuna doğru ifade edildiği üzere şundan bahsetti: “Uluslararası şirketler altın madenciliğini yürütüyorlar Türkiye’de, ama bunlar hani direkt kapitalizmi benimsemiş şirketler, bize bir faydası olan şirketler değil, birçok zarar veriyorlar” gibi bir yorumda bulundu. Hani “Altınmadenciliğinkendibaşınasanayide hiçbir değer taşımadığını” söylediniz, ama şöyle ya da böyle sadece ziynet eşyası kullanılsa bile, altının ekonomik bir değeri olduğunu hepimiz biliyoruz. Eğer ulusal şirketler altın madenlerinin işletilmesine dair bir ihale açıldığında, bu ihaleyi alıp, ulusal şirketler eğer işletmeleri sürdürüyorlarsa ve uluslararası şirketler gelip, burada altın madenciliğini sürdürürken o yörenin halkına da istihdam olanakları sağlıyorlarsa, uluslararası şirketlerin gelip burada altıncılık faaliyetlerini sürdürmesinin ne gibi bir zararı olabilir? Ben bunu sormak istiyorum size. Dünden beri sürekli üzerinde durulan bir laf vardı: “Madenlerin gerçek sahibi halkın kendisidir” diye. Halkın kendisidir, ama bizim elimizde durup hiçbir faaliyet yürütülmediği göz önünde bulundurulursa, bundan halkın hiçbir ekonomik cebine hiçbir para girmediğini düşünürsek, neden uluslararası bir şirketin gelip, burada bir faaliyette bulunup, insanlara da istihdam olanağı sağlamasına biz neden karşı çıkıyoruz? Bu bakışla bakıldığı zaman, madenlerin gerçek sahibi olan halkın burada bir kazancı yok mu? Neden buna bu kadar karşı çıkıyoruz? Ben bunu sormak istiyorum.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI- *Tamam bir soru daha alalım.*

SALONDAN- Affedersiniz Başkanım ben dikkatinizi çekemedim, beni de geçmiş oldunuz o yüzden geciktim. Ümit Bey işin ekonomisine girdi, çok güzel şeyler söyledi, ama hep sonuçta tahakkuk eden vergi üzerinden ülkenin gelirini ya da madencilik şirketlerinin ülkeye bırakacaklarını irdeledi, ama başka bir boyutu var, acaba o boyutunu inceledi mi? Bu teşvik ve uygulamalar sonucunda Türkiye’ye gerçek bırakacakları nedir? Çünkü bizim basından takip ettiğimiz bazı olaylar, olgular var. Bunlar sözgelimi 5520 sayılı Kurumlar Vergisiyle ilgiliydi, teşvikle ilgili bir yasadır. Benim bildiğim kadarıyla ihracata yönelik yapılan faaliyetlerden gelirlerin yüzde 75’i vergi dışı tutuluyor, yüzde 25’inin de yüzde 20’sinden vergi alınıyor. Acaba bunun gibi başka teşvik edici madde, yasa ya da yönetmelikler var mıdır? Örneğin, elektrik kullanımı gibi, örneğin su kullanımı gibi böyle teşvikler var mıdır? Teşekkür ederim. Eğer bu konuda bir bilgisi varsa, çok seviniriz.

OTURUM BAŞKANI- *Evet Ertuğrul Bey.*

ERTUĞRUL IŞIK- Teşekkür ederim, soru soran arkadaşlara.

Sevgili arkadaşım, Mehmet Karadeniz sordu, yani iki gündür buradayız, bu konuyu irdelemeye çalışıyoruz, konuyu farklı bakış açılarıyla daha değişik bir şekilde tartışmaya çalışıyoruz.

Yani 1486’lardan başlamış süreç, işte o zaman Portekizli gemici deniz aşırı ülkelere gitmiş işte Hindistan ticaret

yolları falan bilirsiniz, baharat yollarını falan. Diago Kao'ya söylemişler, Kral II. Joe'nun emirleri üzerine gemi tahsis edilmiş, gitmiş çıkmış sahile, ilk çıktığı sahile dikmiş kralın Padrosunu, Padro dediğimiz şey haç şeklinde anıtlar oluyor. Bunlar yüzyıllar boyunca sömürünün simgesi olacak şeyler. O padroyu dikmiş sahile, o ilk diktiği sahilin adı bugün Angola. Katliamlar sahtekârlıklar işte her türlü yalan, riya, hırsızlık vesaire vesaire derken, uzatmayalım bildiğiniz şeyler, şu hoş olacak galiba: Afrikalı bir köylü kabile reisinin söylediği kitaplardan falan okumuşsunuzdur. Sevimli de bir olay, üzücü de bir olay, bir sürü duyguyu içinde barındırıyor. "Beyazlar geldiler, onların elinde İncil vardı bizim elimizde altınlar vardı. Hıristiyan din adamları misyonerler, papazlar bize dediler ki, ey İnsan kardeşim, kapat gözlerini sana Tanrı'nın mistik olayını anlatacağım, biz de dedikleri gibi kapattık gözlerimizi. Sonra gözlerimizi bir açtık ki, bizim elimizde İncil var, onların elinde altın var" Yani yağma süreci o şekilde başlamış, yüzyıllar boyunca devam etmiş. Bir sürü kan, gözyaşı, katliamlar, cinayetler derken, işte merkez bankalarında stok olayına dönmüş. Dün çok güzel anlatıldı, İngiltere'nin İngiliz aklı meselesi çok hoşuma gitti, gayet güzel açıklandı. Orada başlayan kapitalist dönemden sonra kapitalizmin o sınıflar olayı başladıktan sonraki sürecinde bu metallerin emekle birlikte emeğin değerlendirilmesiyle birlikte, emeğin üretkenliğiyle birlikte, nasıl değer kazandığı ve onun sömürünün bir aracı olduğu şeklinde konuşmalar gayet güzel açıklandı.

Bu kadar geniş bir konu, yani evet demin de bahsedildi, yarın bir gün mutlaka

borcunuzu şu şekilde ödeyeceksiniz denildiğinde elimizde birtakım değerler varsa ödeyebileceğiz, mesela bunlardan biri de altındır. Elbette altın stratejiktir, bunu tartışmanın gereğini de duymuyorum.

Arkadaşımız "1990'lı yıllarda bu tartışmalar olsaydı hoşuma giderdi, ama bugün" dedi. Vallaha insanların uzun yürüyüşü diyorum, işte 4,5 milyar dedik, bir süreçten bahsettik, 3-3,5 milyon da insanın türeyişi olayı, insan türünün ortaya çıkışı olayı, elbette bir 80-90 yıl bir süreç yaşandı. İnsanlığın en büyük ütopyasıdır, hayalidir bir anlamda realite oldu, gerçekleşti, ama şu veya bu nedenle dünya kapitalist sisteminin de hegemonyacı tavrıyla elbette kâr, aşırı hırs dediğimiz olay ve eşitsiz gelişim yasasının işin içine girmesiyle tekelistan haline geldi dünya, tekeli bir küreselleşmeden bahsedilebilir. Bunun sonuçlarını da hep yaşıyoruz. Siz adına isterseniz başka bir şey söyleyin, ama insanın insanca yaşayabileceği, sömürülmeden, kardeşçe, barış içinde yaşanacağı bir dünya mümkün diyoruz. Bu şekilde dediğim gibi ismini ne koyarsanız koyun, ama insan gibi yaşayalım, doğaya saygılı bir sistem oluşsun. Sömürü yok olsun, savaşlar, cinayetler yok olsun. Tersini mi söylüyoruz, yani bunlar olsun mu diyoruz. Bunların olmaması için de insanlığın uzun yürüyüşünün devam ettiğini düşünüyorum. Bana göre 90'larda değil de, 2020'lerde eğer aynı şeyleri yaşıyorsak ki, bilemiyorum eşit özgür bir dünya olacağını, barış içinde bir dünya olacağına inanıyorum, o zaman da konuşuruz diye düşünüyorum.

Serdar kardeşimin söylediği çok doğru, yani "belli ürünler itibarıyla özellikle ülkemize ilişkin olarak işte üç tane

parametre dışardan çıktı, sadece ucuz hammadde meselesi geldi” diyor ki, yüzde yüz katılıyorum. Buna yönelik olarak bir bilgi anlamında da söylemiş olayım, sunumumda da söyledim, biz özellikle belli ürünler konusunda zengin ülkeyiz, belki maden çeşitlerimiz çok fazla, rezervlerimiz belki çok büyük değil, ama belli alanlarda da gerçekten önemli madenlere sahibiz. Özellikle bor ve kömür ülkesiyiz biz; bu doğrudur. Bunun dışında diğer çeşitlerimiz de elbette vardır, bunların da ekonomik bir şekilde halkın yararına, ülkemize katma değer yaratacak şekilde değerlendirilmesi gerekir düşüncesindeyim.

Elbette toryum meselesine değinildi, geleceğin petrolün bitmesiyle, borun hapsettiği, içine en kolay bir şekilde saklanabildiği hidrojen enerjisi itibarıyla borun çok daha önemli olacağı doğrudur, geleceğin enerji yakıtları anlamında. Buna da katılmakla birlikte toryumun da önemli olacağını düşünüyorum. Bu anlamda da buna ilişkin fizibilite çalışması yapılması gerekmektedir.

Yine aynı şekilde tabloda çok üzerinde duramadım. Amerikanın o stoklarında özellikle ve en fazla önem taşıyan minerallerden biri krom -hatta başta- ve o kromun nerelere gittiği de malum, Irak'ta zavallıların beyinlerine iniyor, katliamlara iniyor. İsrail yandaşı ya da stratejik ortağı İsrail, Filistinlilerin üzerine yağın olaylar diye düşündüğümüzde bunların ne işe yaradığını görüyoruz.

Benim burada naçizane teklifim, bunların savaş için, katliamlar için değil, bütün madenlerin insanlığın yararlarına ve ihtiyaç olduğu kadar kullanılması. Burada da bu ihtiyaç meselesine hemen değinmek istiyorum. Yine bilirsiniz, biraz romantik bir şeydir. “Biz bizonları, bufalaları

ihtiyacımız olduğu kadar öldürüyoruz, evet yaşamamız için buna ihtiyacımız var, ancak yeni doğmuşları, hamileleri öldürmüyoruz, ama beyaz adam gelip hepsini katliam biçiminde yok edip geçiyor. Biz bu beyaz insanları anlamakta güçlük çekiyoruz “anekdotunu yine bilirsiniz tarihsel olarak. Evet ihtiyaç bazında diye madenlerin değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum.

Bu anlamda da bir örnek, bakın, biliyorsunuz Etibank zamanında ferrokrom tesislerimiz vardı Antalya’da ve Elazığ’da. Dünya konjonktürüne uygun olarak belli dönemlerde işte 80 000, 90 000, 70 000 düzeyinde üretimler yapıyorduk, fırınlar harıl harıl çalışıyordu, ancak biraz araştırmama rağmen çok sağlıklı bilgiler alamadım, bu konuda beni bilgilendiren arkadaşım olursa sevinirim, yanılmıyorsam 2007-2008 rakamı 37 000 ton ferrokrom, ancak bu sene henüz bir üretim var mı yok mu? Onu da bilemiyorum olmayabilir de.

Sonuç olarak şunu söylemeye çalışıyorum: Dünyanın gözbebeği olan krom madenlerimiz ki, vazgeçilmez yani o kromiti prosese sokmadıktan sonra ya da o hamına sokmadıktan sonra ekonomik sonuç vermeyen mutlaka ve mutlaka Türk kromuna ihtiyaç duyulan türden önemli gözbebeği niteliğindedir kromlarımız. Ancak, ihracat rakamlarını çok merak eden varsa içerde salonda tartışabiliriz, belli rakamları aldım. Tamamıyla hammadde olarak dışarıya veriyoruz. Antalya’da vardı tesislerimiz, Elazığ’da var. Buralarda ferrokrom ürettiyorduk, biliyorsunuz paslanmaz çelik olayında da çok önemlidir. Entegre olarak düşünmenin güzel olduğunu düşünüyorum. Bunun da keşke bir biçimde devam etmesi gerektiğini

özellikle işaret ediyorum.

Serdar'ın söylediğine ilişkin tek esas meselelerden biri, benim de bela olarak nitelendirdiğimiz “tekelistan” diyoruz dünyaya “küreselleşmiş tekelistan cumhuriyetleri imparatorlukları” diyoruz. Bizim ülkemizde de buna benzer yönelimleri kendi sektörümüzde yaşadığımızı düşünüyorum.

Sevgili Zafer Bey arkadaşım Kütahya ile ilgili soru sordu. 1986 yılında Seydişehir’de çalışıyor idim, işe orada başladım. Doğanuzu Açık İşletmesinde Dekapaj Mühendisi olarak görevliydim. O zamanlar özelleşme, taşeronlaşma falan pek yoktu, pek yoktu demeyeyim, hatta hiç yoktu, bizim o çalıştığımız yerlerde yoktu. Bir aile gibi düşünüyorduk koca kurumu, yani Kırka’daki çalışma da bizi ilgilendiriyordu, Elazığ’daki yaşanan süreç de bizi ilgilendiriyordu, böyle bir aile havası ile çalışıyorduk. Çok akıllı bir biçimde o günlerde Kütahya’da rezerv belirlendi, numuneler, altyapı çalışmaları, ön fizibiliteleri falan bitti. Endüstriyel tesis aşamasına gelirken bize söylediler, “yahu, böyle bir olay var, biz orada maden indirebilir miyiz aşağıya? Biz yapabilir miyiz bunu?” “Elbette yaparız” dedik, işte ekskavatörleri, kepçeleri, dozerleri yükledik, kamyonlarla birlikte Kütahya’ya yola çıktık. İki yaz, iki dönem orada üretimi yaptık, aşağıya indirdik, daha sonra da endüstriyel tesis haline dönüştürüldü, montaj tamamlandı, arkadaşlar devam ettiler. Ancak, bir idealist havada gerçekten harıl harıl çalışılan ve yemişlerini de birlikte topladıkları böyle bir hoş bir çalışma süreci vardı. 300-350 ton civarında bir siyanür kullanıldığı biliyoruz. Benim çalıştığım dönemler de o şekildeydi. Şu

önemliydi: Çevresel anlamda alabildiğine devlet ciddiyetinin içinde ne olması gerekiyorsa, o gün çalışanlar arasında Kütahya’da ve çevrede bu şeylere çok dikkat edilmesi gerektiğini ve bununla ilgili yasa ve yönetmeliklere uyulması gerektiği konusunda biz de birbirimizi uyarırdık. Bu arada madencilik esprisini gereği bazı meseleler kaçmış mıdır? Ona da hayır kaçmamıştır demem mümkün değildir, ama şu ya da bu şekilde daha çevreye saygılı, daha sağlıklı üretim yapılmalıdır noktasında da elbette öyle olmalıdır diye düşünüyorum.

Teşekkür ederim.

ÜMİT R. ÜNCÜ- Teşekkür ederim, evet Şinasi Hocam, maalesef o, 9 milyon doları da dur-kalklardan dolayı zarar doğduğu için birbirine mahsup edip ödemediler. Yani 2008’de belki öderler gene dur-kalk olmazsa.

Serdar arkadaşım, Bergama’da 2000 yılında Neewmont’un faaliyet raporlarında -ki, bu faaliyet raporları hissedarlarla ve kendi borsasına yönelik- 16,4 ton görünüyor hakikaten, ama aynı dönemlerde Enerji Bakanlığına verilen beyanlarda da 26 ton görünüyor. Tabii burada Neewmont’un yaptığı numaralardan biri de, kendi hissedarlarını ve kendi ülkesindeki birtakım yatırımcılarını kazıklamak ya da tokatlamak gibi görünen bir olaylar çıkabiliyor. 2004 yılına geldiğimizde Koza’ya devrederken yaklaşık 3 ton altın bakiyesi görünüyor, ama Koza ondan sonra her sene dediğiniz gibi 5 ton civarında altından 15 ton altın üretmiş durumda ve hâlâ da üretiyor. Ha tabii bu altının bir bölümü de Küçükdere’deki

kaynaklardan geliyor olabilir, ama benim resource niteliğinde koyduğum kaynaklar da bugün artık ekonomik hale gelmiştir, onlar da değerlendiriliyor olabilir. İşte hep şeffaf toplum olma, açık toplum olma, bilginin halka yayılması dediğimiz noktada bunların hepsini örtülü, üstü kapalı, gizli hale gelince yani Maden İşleri Genel Müdürlüğüne verilen rapor da gizlidir. Çünkü orada içeride ancak el altından bakabilirsiniz; bu da bizim açımızdan etik ya da doğru değildir. Bunları şirket kendi tablosunda açıklasa daha rahat görür, tartışabilirdik.

Sinan arkadaşım, dore altın ihraç edilirken analiz ve beyan olayını sordu. 1994 yılında Türk Parasını Koruma Kanununun bir maddesinin bir bendine ilave madde yapıldı. İşlenmemiş altın yani dore altın yurtdışına çıkartılırken herhangi bir şekilde rapor ihtiyacı ortadan kaldırıldı, beyana tabii kılındı, artı, üstüne bir de o ihraç edilen altının parasının Türkiye'ye getirilme şartı ortadan kaldırıldı. Bugün Türkiye'deki 28 Şubat 2008'e kadar olan kadar olan süreçte Türkiye'den yaptığımız ihracatı 180 gün içerisinde Türkiye'ye getirmek zorlaması vardı ya da kanunu vardı, 28 Şubat 2008'de bu kanun da ortadan kaldırıldı, artık Türkiye'de yapılan ihracatın bedelinin geri getirilmesi şartı da yok. Darphane ve damga ayarlar 1998-1999'lu tebliğlerinde görevlendirildiği halde altınlarımız oralarda o şekilde yapılmaya devam edildi. Tabii bunlar yönetmelik, tebliğ ya da kanun maddeleri bize geçerli oluyor genelde, bu çeşit şirketlere çok geçerli olmuyor.

Savaş arkadaşımın, sadece vergi boyutu konusu doğru. Orada sadece vergi boyutunu koydum, yani diğer konular

da dediğiniz gibi önemli, ama ben vergi boyutu üzerinden bir gerçeği de koydum. Teşvik uygulamalarının yanında, yabancı sermaye, ikiz yasalar, yani bundan önceki iktidarların da çıkardığı ihracat rejimi, başka teşvikler var mı? Tabii ki başka teşviklerde var, yani vergi vermemenin bütün unsurları bilhassa "yabancı yatırım, yabancı sermaye gelsin" adı altında hepsi sağlanıyor. Sizin de dediğiniz gibi ortalama yüzde 5 bile görünse yani net rakamları tablo, bilançoları ya da Maliyenin elindeki bilgilere girsek belki onlar yüzde 1-1,5 düzeyinde bile olduğu ortaya çıkacaktır.

Teşekkür ederim.

ERŞAT AKYAZILI- Ben bana gelen soruları mümkün olduğunca sırasıyla yanıtlamaya çalışacağım, ama bazı yerlerde birleştirme yaptığım için sırayı atlayacağım.

Oda Başkanımız Mehmet Torun'un sorusuyla başlayayım. Bugünkü koşullarda altın madenciliği yapılmaz, peki hangi koşullarda yapılabilir? Önce bugünkü koşulları tarif etmek lazım, çok kısaca tabii yeniden sunum yapmak niyetinde değilim. Toplumsal yapıların siyasal erk üzerinde etkili olmadığı koşullarda, yani çok genel bir tarif yaptım. Örnekleyelim mi? Örneğin; çevre standartlarının denetlenemediği ya da tanımlanamadığı yerlerde; örneğin, yabancı devletlerin doğrudan siyasal erk üzerinde tahakkümde bulunduğu, etkide bulunduğu koşullarda; örneğin, yasaların IMF ve Dünya Bankası gibi örgütlerce çıkartıldığı koşullarda; örneğin, bir gecede ekonomik operasyonlar yapıldığı, 50 milyar dolarların sermaye gruplarına aktarıldığı koşullarda; örneğin,

özel görüşmelerle çeşitli banka gruplarının kurtarıldığı durumlarda yapılmamalıdır. Çünkü, bu koşullarda ekonomik değer eldesi de sanal bir durumdur. Aslında gerçekte ekonomik değerleri başkaları elde etmekte, yani sıkıntıyı başkaları çekmekte, çıkarı başkaları almaktadır. Zahmeti çekenlerle fayda görenler ayrılmaktadır. Bu koşullarda yapılmamalıdır. Yarınki koşullarda yeniden tartışılır yapılıp, yapılmamasını. Hangi koşullarda? Toplumun örgütlendiği ve siyasal erk üzerinde etkili olduğu koşullarda yeniden tartışılır. Denetleme mekanizmalarımızı geliştirdiğimiz koşullarda yeniden tartışılır. Kendi bağımsız yapılarımızı örgütlediğimiz ve etkin kıldığımız koşullarda yeniden tartışılır, ama bugün büyük firmaların, çokuluslu şirketlerin ya da ulusötesi şirketlerin çeşitli sermaye grupların devletsel nitelikteki sermaye gruplarını da arkasına alarak tahakkümde bulunduğu koşullarda değil. Tarif ettiğim mesele buydu.

İkinci soru, Şinasi Hocamın sorduğu soru, rakamları Dış Ticaret Müsteşarlığının web sayfasından aldık. Ben hangi ülkelerden altın ithal edildiğini bilmiyorum. Sorunuza o anlamda yanıt veremeyeceğim.

Üçüncü sırada, Mehmet Karadeniz arkadaşım var. Mehmet Bey'le biz zannediyorum dışarıda da tartışmaya devam edeceğiz. Çünkü, şu dar alana yetişecek gibi gözüküyor. Zira tüm sorularını yöneltmediğini söyledi, bir miktar soru yöneltti. O nedenle sadece genel bir cevap vereceğim, ama dışarıda konuşmaya devam edeceğiz. Cevabım sunumumdan olsun istersen. Yeni bir ekleme olmasın. Süre darlığı nedeniyle atladığım bir bölüm var ya da dikkatten

kaçırdığım için de atlamış olabilirim. Aynen oradan okuyorum:

Altın madenciliğini diğer madencilikten ayıran teknik, ekonomik, sosyal ve siyasal nedenler yukarıda özetlenmeye çalışılmıştır. Altını çiziyorum, elbette tek tek ele alındığında her birine tersten yanıt verilebilir. Başka bir maden işletmesiyle karşılaştırılarak benzerliği kanıtlanabilir. Örneğin, kazımiktarı, büyükrezervleresahip açık kömür işletmeleriyle kıyaslanabilir ya da taş ocakları işletmeleriyle kıyaslanabilir. Kimyasal atıkları, bakır madenciliğiyle, çokuluslu şirketler olgusu diğer metal madenciliğiyle kıyaslanabilir ve hepsine benzerliği gösterilerek “arada fark yok” denilebilir, ama bütün bu gerekçeler, 10-14 kadar gerekçe ekonomik, teknik ve siyasal 14 kadar gerekçe, hepsi bir arada düşünüldüğünde bu özellikleri taşıyan bir başka örnek bulamazsınız; benim iddiam budur. Ayrıntılarına değiniriz.

Çin gibi kolay cevap verilecek basit bir soru sordunuz, yani konu dışı anlamında söyleyeyim. Şimdi siz Çin'in bugünkü durumunu düşünerek sordunuz sanıyorum soruyu. Oysa yarı sömürge kavramının tartışıldığı koşullarda üç temel örnek verilir. Yani yarı sömürge olgusu formüle edildiğinde, tarif edildiğinde üç temel örnek verilir: Türkiye, Çin, İran. Bunlar tipik yarı sömürge ülkeleridir o dönem. Sermaye grupları, Batılı şirketler bu ülkelere girerek gelişmelerini engellemiştir. Çok özel bir örnek olarak vereyim, dokumacılık sanayinin Hindistan'da engellenmesi özel bir örnek olarak işlenmiştir. Çin devrim yapana kadar, Halk Devrimini yapana kadar geri bıraktırmıştı, ancak sonradan toparlayabilmiştir. O anlamda tipik örnekler olarak vermişim.

Devam edelim. Serdar arkadaşımız “tek ürüne bağlı ülkelerde diktatörlükler daha kolay oluyor değil mi ya da oluyor mu?” dedi. Evet, oluyordur, ama sorun tek ürüne bağlılık sorunu değildir. Sorun bir bütün olarak ekonomik sisteminizin dışarıyla entegrasyonuna ve gücüne bağlıdır. Çok yönlü de üretim olsa, güçlü, büyük, emperyalist devletler sizin kaynaklarınızı sömürüyor. Bunları yapabilmek için de siyasal mekanizmanıza müdahale ediyor, siyasal mekanizmalarını kendi çıkarları doğrultusunda kuruyorlar, gerektiğinde de değiştirebiliyorlar. Bu nedenle de, tek ürün çok daha kolay diktatörlükler kurulmasına neden olsa bile, çok ürünlülükle sorun çözülüyor. Sorun, siyasal algının, siyasal toplumsal yapıyı değiştirebilmek gücünden, onu yeniden inşa edebilmekten ve bunu toplumcu tarzda yapabilmekten geçiyor.

Zafer Beydi sanıyorum, Karadeniz Bakır İşletmeleri örneğini verdiniz kirlitti diye, “altınla kıyaslandığında çok daha kirlenmiştir” dediniz. Muhtemelen doğrudur, muhtemelen değil, kesinlikle doğrudur, ama daha da ötesini söyleyelim, konuyu madencilik dışına çıkartalım, Marmara Denizi’ni madencilik kirlenmemiştir, sanayi kirlenmiştir. Kirlilik çok farklı alanlarda çok büyük boyutlarda yaşanmaktadır, ama benzer şeyi size de söyleyeceğim. Birincisi, nereden gelirse gelsin, tüm çevresel kirliliğe karşıyız. İkincisi de, bazen mecburen yaptığımız kirliliğin de toplumsal yararını gözetmek durumundayız, yani şu ya da bu nedenle yapmak durumunda kaldığımız işler de olabilir. “Altın için bu gerekli midir?” sorusunu sormak lazım. Bakır için kirliliğe karşıyız, ama bakır üretilmek zorundadır,

altın için bir soru işareti vardır, bunu düşünmemiz lazımdır diyorum.

Mehmet Kayadelen meslektaşımın sorusuna yanıt vereyim. “Karar verirken toplumsal fayda maliyet analizinin yapıp ondan sonra karar verilmesi gerektiğini söylediniz, ama buna uygun davranmadınız” gibi bir soru algıladım. “Hayır” diyeceğim ben buna uygun davrandım. Tek tek Bergama, Kışla Dağı örnekleri inceleyebilirsiniz, oradan da bir sonuca varırsınız, ama buna gerek bile yoktur. İşin genel çerçevesini ortaya koyduğunuzda tek tek tenörden rezervden, ekonomik kârlılıktan bağımsız olarak söyleyeyim, genel çerçevesini koyduğunuzda buradan zaten bir sonuç elde edebiliyorsanız, teknik detay ayrıntıya girmeyebilirsiniz de. Ben altını genel olarak değerlendirerek bu sonuçlara vardım. 10 kusur madde altında sınıflandırdım ve bütün bunlardan sonra “buradan toplumsal fayda elde edilmemektedir” dedim. Elde edildiğini söyleyen gösteren bir başka arkadaş da başka sonuçlara varabilir, ama ben incelememde toplumsal fayda elde edilmediğini, bu şirketlerin bireysel anlamda bireysel yarar elde ettiğini, bize de zararlarının kaldığını iddia ettim. Bu nedenle aslında analizi yaparak bu sonuca vardım ya da böyle bir yorum yaptım. Bunu belirtmek isterim.

İsimleri karıştırmış olabilirim, Sinan Bey, “sizin söylediğiniz çevre kirlilikleri de sosyalist ülkelerde oldu” dediniz, sonra da şey dediniz galiba. Sosyalist olduğu tartışılır, İkinci söylediğiniz doğru, ama ben böyle bir tartışmaya girmeyeceğim. Aslolan insanın duyarlılığı, insanı merkez alan bir sistemin kurulmasıdır; bunu kim yapmıyorsa yanlış yapıyordur. Tırnaklar içinde bu ülkeleri ifade edebiliriz şu ülkeler,

bu ülkeler diye, ama işin aslı bu değildir. İşin aslı paraya dayalı sistemler doğası gereği, yani niyetten bağımsız söylüyorum, iyi insan-kötü insan kavramından bağımsız söylüyorum. Doğası gereği parayı yatıracak, mümkün olan en çok kârı elde edecek, aralarında korkunç bir rekabet vardır. Şöyle demezler: Eğer karşılarında bir güç yoksa, dur yahu, ben biraz insancıl olayım, şuraya da vereyim demezler. Mümkün olan en fazla parayı elde ederler; mantık olarak söylüyorum, işleyiş biçimi olarak söylüyorum. Bu nedenle çevre onlar için bir maliyet unsurudur, dikkat edilecek bir şey değildir. Çevreye ancak, yasalarını çıkartırsan uyarlar, toplumsal müdahalelerde bulunursan uyarlar, kimi demokratik örgütlenmeler karşı çıkarsa, bu kriterlere uyarlar, uymak zorunda kalırlar. Bu nedenle de ikisi arasında mantık farkı vardır. Herkes kirletmiş olabilir, ama birinin doğasından geliyor kirlilik, o kimse, o para endeksli olan, insan merkezli olmayan sistemin kirletme doğasından geliyor. Bunların hepsini insani bir durum olarak, doğal bir durum olarak görmüyor, maliyet unsuru olarak görüyor ve yapmak istemiyor.

Duygu arkadaşımızdı sanıyorum, arkadan bir soru soruldu. Önce sizin sorunuz vardı galiba Galata Madencilikten firmasından gelen arkadaşımız. Çok belirgin bir tercihte bulunarak soru sordunuz. “Bir sistem bitmiştir, bir tanesi sorunları olsa da devam ediyor” dediniz. Şimdi insanlık ölmediği bitmediği sürece bu işler bitmeyecektir çünkü, bu çıkar savaşıdır. Çalışanların, yoksulların mücadelesiyle parayı elde tutanlar, gücü elinde tutanlar mücadelesidir. Bu dönem kaybedersiniz, bir dahaki dönem yeniden dünya üzerine çıkarsınız. Mesela,

Latin Amerika’ya bakmak lazım yeniden başka şeyler var. O yüzden buna bitmiş olarak bakmamak lazım, ama çok daha önemli bir şey var, sizin için söylüyorum: O “kapitalizm biraz sorun yaşıyor” dediğiniz var ya, o sizin cephenizden öyle. İnsanlar açlıktan ölüyor, insanlar savaşlarda ölüyor, insanlık düşmediği kötü duruma düşmüş durumda ve siz bunu “kapitalizm biraz sıkıntı yaşıyor” diyorsunuz, niye biliyor musunuz? Çünkü siz para kazanan kesimde olduğunuzdan, kapitalizmin işleyişindeki sıkıntıları görüyorsunuz. İnsanlık çok ciddi sosyal, siyasal varlık sorunu yaşamaktadır bugün ve bunları küçük sorunlar olarak görüyorsunuz. Kapitalizmin krizi küçük bir kriz değildir, sorunu da küçük bir sorun değildir. İnsanlığın varlığıyla, insanlığın kendisiyle boğuşmaktadır kapitalizm ve aslında bitmişliği, tükenmişliği de buradan kaynaklanmaktadır. Sorun aslında bizim daha adil, insan merkezli, insanın yaşamını hedef alan, refahını hedef alan yeni bir anlayışı tartışmamızdan geçiyor. Kapitalizm dönem itibarıyla tükenmiştir, aslında bu dediğiniz nedenlerle ayakta kalmaya çalışıyor. Evet kalacaktır, askeri gücü var, siyasi gücü var, yönetsel deneyimi var, 50 yıl daha ayakta kalacaktır, belki 100 yıl daha ayakta kalacaktır, krizini atlatacaktır, ama bu dediğimiz insanlık sorunlarını çözmeyecektir, kapitalizm hep sorunlu olacaktır.

Son olarak Duygu arkadaşımızın sorusuna yanıt vermek istiyorum, atladığım olursa söylersiniz. Bir algımız var bizim, biz mühendisiz, önümüze çıkan sorunları çözeriz. Bize üniversitede böyle öğretiliyor, sadece mühendisler için öğretilmiyor. Ekonomistler için de aynı şeyler öğretiliyor, hukukçular için de aynı şey öğretiliyor, “Siz

hukukçusunuz, siz ekonomistsiniz, şöyle yapacaksınız” deniliyor, ama bir gerçek atlanıyor. O gerçek şudur: Biz belirli bir siyasal ve sosyal çevrede yaşıyoruz. Bizim kuşatılmışlıklarımız var, engellerimiz var. Biz bilim ve tekniği istediğimiz gibi kullanamıyoruz, başka bir güç geliyor, bizi kontrol eden, bizi var eden bir güç ve “bunu yapamazsınız” diyor. Bu güç ne mi? Örneğin, siyasal yapının örgütlenme biçimi, örneğin devlet; oradan başlayalım.

Sizin çalışma koşullarınızı, mesleğinizi yapma koşullarınızı tanımlayan devlettir. Devletin koyacağı kurallara göre siz iyi mühendislik de yapabilirsiniz, kötü mühendislik de yapabilirsiniz, mühendislik yapamayabilirsiniz de. Şimdi bütün bu olguları atlayarak mühendislik kimliğinden bahsetmek mümkün değil. Sadece devlet yapısı değil, bu devlet yapısına bağlı olarak dışarıdan gelen çok ciddi müdahaleler var. Öz olarak söyleyeyim, para kazanma mekanizmasının kendisi siyasal gücü arkasına alarak size istediğinizi yaptırmaz, yaptırmayabiliyor ve bizim eğitim sürecimizde hatta yaşamımızda da atlanan gerçek, bize bir tek kimlik veriliyor, mühendis kimliği. Oysa biz siyasal kimliklerle de varolmalıyız ve bulunduğumuz, meslek icra ettiğimiz alanın siyasal ve sosyal özelliklerini de bilmeliyiz. Bunu neden söyledim? “Biz yapamıyoruz” diye bir şey yok. Çünkü oturumda ne kadar bilinen bir teknoloji olduğu ve nasıl yapılabileceği konuşulmuştu. Yapılabilir, yapılmamasının nedeni bir siyasi irade eksikliğidir. Siz yapamayınca -o sizle herhalde yerli sermaye kastediliyor- biz yapamayınca, yabancılar yapıyor, buna niye itiraz ediyoruz? Böyle doğal bir durum yok, yabancıların, dış firmaların bu işi yapmak için özel girişimleri, özel

yaptırımları, özel ilişkileri oluyor ve bunun da bir anlamı var, bunu da yatırım yapalım, şurada bir faaliyet yapalım, altın çıkartalım diye yapmıyorlar. Esas amaçları var, tüm dünya ülkelerinin topraklarındaki doğal zenginlikleri alıp, işleyip tekrar size satarlar ve bunun karşılığında da müthiş, tarif edilemez bir servet birikimi olur. Bunun karşılığı nedir biliyor musunuz? Sizin tarif edilmez düzeyde fakirleşmenizdir, çünkü bu eşitsizlik, ülkeler arasındaki bireyler arasındaki eşitsizlik nesnel bir durumdan kaynaklanır. Bunun zenginliği, diğerinin yoksulluğundan gelir. Bugün dünyanın en zengin maden potansiyeli taşıyan ülkelerin mesela; Afrika'nın bazı ülkelerin yoksullukla boğuşmasını nasıl tarif edebileceksiniz, o yabancı firmaların gelip orada yatırım yapması, değerleri çekip götürmesi ve kendi ülkesinde kullanması, başka hiçbir şey yok. İsviçre'nin ne kadar doğal zenginliği vardır bir tartışırız bunları, ama dünyada kişi başına geliri açısından en yüksek ülkelerden biridir. Bu rasgele olmuyor, bu bir sömürü mekanizması içerisinde oluyor. Yabancıların gelip burada faaliyet yürütmesinin altında yatan esas neden bu sömürü ilişkisidir ve biz bu nedenle yabancıların gelip burada üretim yapmasına birinci olarak karşı çıkıyoruz. İkinci olarak, üretimin toplumsal yapılmasını, elde edilen değerlerin de toplumsal olarak bölüşülmesini, yani sıkıntıları yaşarken zenginliği de hep beraber paylaşalım fikrini söylüyoruz.

Kimse bunların dışında, bu gerçek bilgilerin dışında faaliyet yürütmemektedir, yabancı şirketlerinde kendi çıkarları dışında hiçbir başka düşünceleri yoktur.

Teşekkür ediyorum, atladığım soru varsa alayım. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI- *Bende teşekkür ediyorum.*

Oda Başkanımız bir söz istedi, önce ona söz verip, sonra toparlayacağım.

MEHMET TORUN (Maden Mühendisleri Odası Başkanı)- Teşekkürler Başkan, Oda Başkanı torpilini kullanıyoruz herhalde? Şimdi ben öncelikle bu sempozyuma katkı koyan tüm taraflara teşekkür ediyorum. Sizin de söylediğiniz gibi aslında daha geniş bir katılım çok isterdik, herkes kendi düşüncesini özgürce söylesin, tartışsın istedik, ama bazı taraflar, bazı nedenlerle katılmayı reddettiler; o da bizden kaynaklanmıştır.

Biz Oda olarak bu ülkenin sorunlarına müdahil olurken, aynı zamanda da tüm yöredeki işletmeleri dolaşıyoruz, oranın sorunlarını, hem üyelerimizin sorunlarını hem de oradaki işletmelerin sorunlarını yerinde görmeye çalışıyoruz.

Bir arkadaşımızın arkada, Çayeli Bakır İşletmesiyle ilgili bir şey söylediği için düzeltmek ihtiyacı hissettim. Bu tamamen şirketin yönetiminden bağımsız olarak teknik bir düzeltmedir.

Çayeli Bakır İşletmesi yeraltı üretimi yapıyor, flatasyonunun zenginleştirilmesi sonucunda da, ürettiği bakırı konsantre olarak pazarlıyor, ama oradaki flatasyon atıklarının dereye döküldüğü gibi bir bilgi doğru değil, çünkü orada 7 kilometrelik boruyla Karadeniz'e ulaşıyor, Karadeniz'in de 3,5 kilometre içine borularla deşarj ediliyor, derin deniz deşarjı deniliyor buna. Karadeniz'i biliyorsunuz belli bir derinliğin altında yaşam yok, kükürt dioksit nedeniyle yaşam yok. O yaşam olmayan alana yine ağır pritler boşaltılıyor, orada sorun var mıdır, yok mudur? Aynı bir tartışma konusu, ama dereye verilerek oradaki balıkların öldürüldüğü bilgisi çok doğru değil, bunu açıklamak istedim.

Teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI- *Şimdi arkadaşlarımızın tabii kendi görüşlerini ve yorumlarını da katarak sundukları sunumları izledik.*

Bir sonraki oturum bir saat sonra başlayacak.

(Alkışlar)

Dördüncü Oturum

***ALTIN İŞLETMECİLİĞİNİN
SOSYAL BOYUTU***

***ALTIN İŞLETMECİLİĞİNDE
YÖRE HALKININ
YAKLAŞIMLARINA DAİR
ÖRNEKLER***

Oturum Başkanı : Çetin UYGUR

KONUŞMACILAR

Gülden KARABUDAK : Kozak Yaylası

İbrahim ÖZÇELİK : Munzur Vadisi

Muammer SAKARYALI : Kışladağ

Av. Arif Ali CANGI : Bergama

Mehmet Akif ÖZNAL : Kazdağları

Metin ÇULHAOĞLU : Yöre Halkının Verdiği Mücadelenin
Toplumsal Mücadeledeki Yeri

SUNUCU- Sayın konuklar, “Altın İşletmeciliğinin Sosyal Boyutunu” konu alan son oturumu başlatıyoruz. Oturumu yönetmesi için Sayın Çetin Uygur’u davet ediyoruz.

OTURUM BAŞKANI- Merhaba.

Herhalde en kalabalık oturum bu mu? Herkesin bir bildiği var. Evet, bu oturumda sizlere bilgilerinizi, düşüncelerinizi sunacak olan arkadaşlarımız Gülden Karabudak, İbrahim Özçelik, Muammer Sakaryalı, Avukat Arif Ali Cangı, Mehmet Akif Öznal ve Metin Çulhaoğlu.

Arkadaşlarımızı kürsüye davet ediyorum.

Hasan Şen arkadaşım katılamıyor, Hasan Şen arkadaşımızın yerine İbrahim arkadaşımız görüşlerini, düşüncelerini sunacaklar. Konuşmacı arkadaşlarımız sunumlarını 15'er dakikayla sizlere aktaracaklar ve bu sunumun arkasından da sorularınızı onlara yöneltebileceksiniz.

Ben bana böyle bir görevi onurlandırıcı görevi veren Oda yönetimine saygılarımı

sunuyorum. Oda yönetiminden yapılan bir uyarıyla da bilgi olarak sizlere aktarıyorum. Aslında bu oturumda bulunması özellikle istenen İşçi Sendikaları, Türkiye Maden İş Sendikası Yöneticileri katılmayacaklarını belirtmişler, o nedenden dolayı temsil edilemiyorlar.

Evet, ilk sunumunu aktaracak olan arkadaşım Gülden Karabudak, buyrun.

Gülden Karabudak, 1974 İzmir Bergama/Kozak doğumlu, 1987'de Uludağ Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü mezunu. 7 yıl özel şirketlerde dış ticaret bölümlerinde ihracat ve ithalat yetkilisi olarak görev yaptı. Özellikle KOBİ'lerin yurtdışı pazarlara açılması konusundaki çalışmalarının ardından halen dış ticaret danışmanı ve eğitmeni olarak çalışmaktadır. Doğaya olan tutkusu, çevrenin korunmasına yönelik birçok çalışmada yer almasına ve bu konuyu hayat felsefesi haline getiriyor. Kozak Yaylası Doğal Çevreyi Koruma, Kültür ve Turizm Derneği Basın Sözcüsü.

Buyrun.

Kozak Yaylası

GÜLDEN KARABUDAK

Teşekkür ediyorum. Öncelikle bizim buralara gelmemize sebep olan Maden Mühendisleri Oda Başkanımıza, bütün meslek arkadaşlarına ayrı ayrı teşekkür etmek istiyorum. Aslında 2,5 yıldır süren mücadelelerimiz boyunca sizlerle çok daha önce buluşabilmeyi ve çok daha önce bu hassas

konuyu sizlere aktarabilmeyi isterdim.

İki gündür dinlediğim bütün o hocalarımızın söylediklerinden çok güzel şeyler edindim. Bazı şeyleri elbette biliyordum, ama burada daha da zenginleştim. Şimdi sizleri birazcık bu teorik bilgilerden uzaklaştırıp bir rüyaya doğru, aslında rüya olduğunu

zannettiğiniz ama gerçek olan bir yere götürmek istiyorum.

Burası Kozak Yaylası, Bergama'nın 17 kilometre kuzeyinde Madra Dağı'nın eteklerinde bir bölge burası. İnsaniyle, doğasıyla tertemiz bir ortamın ta kendisini bulursunuz bu yörede.

Kozak Yaylası farklı bir yerdir. Osmanlı Döneminden bu yana biz kendi içimize biraz fazla kapanmışız. Sebebi de dışarıya göç verip, göç almamasıdır yörenin. Kızlarını bile dışarıya vermemeleri ve dışarıdan da kız almamaları bu konuda ne kadar hassas olduklarının iyi bir kanıtıdır. O yüzden de orada başka bir kültür oluşmuştur. Ben bunu sizlere şöyle aktarmak istiyorum.

Dediğim gibi burası Kozak Yukarıbey köyünden-bizim canımız ciğerimiz olan çam ağaçlarının görüntüleriyle beraber bir manzaramızdır. Kozak Yaylası ismini, "kozalak" kelimesinden almıştır. Osmanlı döneminden çok daha öncelere dayanan geçmişiyle ve tarih boyunca kozalağın üretildiği yer olarak bilindiğinden bu isimle anıla gelmiştir. Ve şu anda bu isimle dünyada özel bir marka olmuştur. Olmuştur diyorum, çünkü dikkat ederseniz MİGROS ve diğer marketlerde gördüğünüz o çam fıstığının üzerinde türü "Kozak" yazar. Biz bir markayız aslında. Bu nedenle bu bölgede gerçekten bir şeyleri daha iyi

yapabilmenin derindedeyiz. Sadece çam fıstığı değil-birazdan slaytta da göreceksiniz-çok daha başka değerlerimiz de var. Sadece çam fıstığının üzerinde duruyormuşuz gibi bir izlenim vermemizin sebebi de sesimizi ancak böyle duyurabildiğimizdendir. Duyuramıyoruz, anlatamıyoruz... bugüne kadar bize hep ekonomi diyerek geldiler. Biz de dedik ki; işte size ekonomi! Bu yüzden bize sağladığı ekonomik katkıyı öncelikle göstermek durumundayım.

Burası benim yaşadığım memleket daha doğrusu köy. Eskiden Selçuklu döneminde Yörüklerin o bölgeye gelerek kurdukları ve tamamı Yörük olan bir bölge burası ve şu gördüğünüz o yeşil alan karayolunu gösteriyor. Yukarıdan Balıkesir, aşağıdan İzmir ile sınırlanan ve sol tarafta Ayvalık'a giden bölgenin neredeyse tamamı Kozak Yaylası olarak bilinir. Bu bir yörenin adıdır ve 17 tane köyden oluşur, 17 köyün toplamına "Kozak Yaylası" denir ve her köyün bir ismi vardır. Örneğin Kozak Yukarıbey, Kozak Aşağıbey diye anılır.

Şimdi; neden Kozak Yaylası? Nedir diğer bölgelerden bu bölgeyi farklı kılan şey? Bu konuya girmek istiyorum.

Yeryüzü şekilleri, tabii ki iklim, bitki örtüsü ve doğal faktörleri ve nüfus özellik-

leri bu bölgenin diğer birçok bölgeye göre farklılık göstermesine sebep oluyor. Burada bölgenin havza özelliğinde olması, ona ayrı bir değer katıyor ve iklim özellikleri açısından çevreye göre farklılık göstermesine sebep oluyor. Kozak Yaylası'nın fıstık çamları toprak yapısından mutlaka etkileniyor. Akdeniz iklimi etkisi altında olmasına rağmen, bölgede yer yer karasal iklim de hüküm sürer. Kışları biraz sert geçer, yazları da çok sıcak değildir. O yüzden de yağış rejimi olsun, toprak yapısı olsun ve rüzgârın yönü olsun, bu bölgenin doğasına farklılık getirmiştir. İşte en çok bu yüzden Kozak Yaylası'nın fıstık çamları birçok bölgeye göre kalite açısından en değerli ürünü vermektedir. Diğer bir sebep de granit taşlarıdır. Madra Dağı'nın oluşumu sırasında meydana gelen granit taşının fıstık çamlarına sağladığı katkıyı ben ya-

bancı kaynaklardan öğrenmişim. Şöyle ki; İtalya'da ve İspanya'da granit taşıyla kaplı bölgelerde yetişen fıstık çamlarından daha kaliteli ürün alındığı belirlenmiş. Belki de bu yüzden fıstık çamının İngilizce isimlerinden biri "Stone pine"dır, yani "taş çam", taşla ağacın kardeşliği diyelim. Ben buna "Doğanın Kardeşliği" diyorum. Bu kardeşlik Kozak Yaylası'na hem doğal hem de beşeri hayat bahşetmiştir yüzlerce yıldır! Doğasıyla, sosyal yapısıyla, kendi-

ne has kültürüyle Kozak apayrı bir duruştur Türkiye'de. Orası ülkemizin kendi kendine yetme konusunda özel bir yetenek sahibi. Bu yetenek de yine kutsal ağaçlarımızın bize öğrettiği bir şeydir. O ağaçlar sayesinde ekonomisini oluşturmuş, çocuklarına iyi bir gelecek sağlayabilmiş ve Türkiye'nin çam fıstığı ihracat şampiyonu olmuştur. İşte bizim ekonomik değerimiz zaten çok çok yüksek. Birazdan yine devam edeceğim, göstereceğim.

En çok vurgulamak istediğim şey bölgenin doğal özellikleri beşeri özelliklerinin oluşmasındaki en önemli etkidir. Çünkü Kozak Yaylası dediğim gibi ta Osmanlı döneminden bu yana aslında 300 yıldır bu ağaçların hasadını yapıyor ve Türkiye'de dağılış alanı olarak en yaygın bölgedir, en verimli bölgedir ve burası çam fıstığını gerçekten doğru anlamda işleyen ve piyasaya sunan bir bölgedir.

Çam ağacının kendine özgü bazı özellikleri vardır, insanlar da bundan etkilenmiştir. Örneğin, Türkiye'de -yine az önce nüfus özellikleri demişim tek tek açıklamaya çalışayım- nüfus planlamasında birinci, bilemediniz ikinci sıradadır. O istatistiklerde de var, isteyen araştırabilir. Çünkü Kozak Yaylası aile yapısında iki çocuktan fazla yoktur. Yine bu da bize doğanın verdiği bir hediyedir aslında. Neden dersenez,

çamlar en az on yılda yetişir, onbeş-yirmi yılda ürün vermeye başlar. Yetiştirdiğiniz o ağaçların her biri çocuklarınızın geleceğidir. Yani kişi kendisi için orada herhangi bir şey yapamaz, ancak çocuğu ve torunu için bu çalışmayı yapabilir, onun için kazanabilir, kazanmak isteyebilir. Bu nedenle de öyle 9-10 çocuğumuz ya da 5-6 çocuğumuz yoktur. Kendi kendine yetebilecek, hayata bir o kadar katkıda bulunabilecek az sayıda ama düzgün eğitilmiş çocuk yetiştirme çabasıdır Kozaklılar.

Çam fıstığı denince akla mutlaka Kozak Yaylası gelir. Dediğim gibi marka olmuştur. O bölgede 17 köy ve toplam da 10 000 kişi yaşar. Fıstık çamının ortalama yayılım alanı ortalama 16 000 hektardır. Şu anda da tahmin ediyorum -geçen günkü konuşmalarımızda ben slaytlara yansıtmadım- 20 milyon adet fıstık çamı olduğu söyleniyor. Bu da ülkemizdeki fıstık çamı alan-

larının yarısından fazla demektir. Yine en önemlisi buradaki fıstık çamı daha doğrusu çamfıstığının yurtdışına satışı 1.200 tondur. Türkiye'nin sadece 1.000 tonu bizim memleketimizden sağlanıyor. Kozak fıstık çam ormanları, Türkiye'nin yüzde 60'ına tekabül ederken dikkatinizi çekiyorum, fıstık ihracatının yüzde 90'ını karşılıyor. Verimle ilgili yorumu size bırakıyorum. Türkiye'nin en verimli ve en kaliteli çamfıstığına sahiptir bu bölge.

Bu bölgenin Türkiye'ye yıllık 40 milyon dolar ihracat getirisi var ve bunu zaten bizden net rakamlarla göstereceğim. Bugüne kadar bizden, bu anlattığım güzelliklerle bahsediyorlardı. Doğamızla anılıyorduk, çam fıstığımızla anılıyorduk, balmızla, üzümümüzle, elmamızla vs'mizle anılıyorduk. 2006 Kasımından beri ne yazık ki şu gördüğünüz resimdeki manzarayla yani altın madeni ile anılmaya başladık!

BİRLİK ADI: KURU MEYVE		
TARİH: 01/06/2005-31/12/2008 arası		
ÜLKE: Bütün Ülkeler		
MAL GRUBU: ÇAM FISTIĞI		
01/06/2005-31/12/2008		
ÜLKE ADI	MİKTAR (kg)	TUTAR (\$)
ALMANYA	55.400,00	1.936.380,58
AVUSTRALYA	27.977,90	469.972,38
BELÇİKA	47,88	2.042,01
BİRLEŞİK ARAP EMİR.	46.800,00	940.903,50
BİRLEŞİK DEVLETLER	202.893,28	3.340.966,25
BİRLEŞİK KRALLIK	10	318,6
DANİMARKA	5.000,00	97.619,56
EGE SERBEST BÖLGE	35.900,05	933.497,13
FRANSA	20.562,50	774.882,94
HONG KONG	80	2.687,40
İSPANYA	155.510,00	3.988.990,89
İSRAİL	3.000,00	58.500,00
İSVEÇ	849	21.806,10
İSVİÇRE	213.800,00	6.516.399,48
İTALYA	3.269.134,38	69.089.753,28
JAPONYA	1.400,80	35.598,47
KANADA	869,56	28.445,29
KÜVEYT	2.250,00	50.601,09
KUZAY KIBRIS TRK.CUM	603,75	14.935,19
MİSİR	4.500,00	133.007,69
PORTEKİZ	13.000,00	431.996,92
SURİYE ARAP CUM.(SUR	12.000,00	328.800,00
SUUDİ ARABİSTAN	10.660,00	236.479,18
ÜRDÜN	8.000,00	154.200,00
YENİ ZELANDA	100	2.962,50
Genel Toplam	4.090.349,10	89.591.746,43

Ve ne acıdır ki, kendi bölgemizde bunları resmetmeye bile izniniz yok. O bölgede fotoğraf çekirtmiyorlar, izin vermiyorlar ve arkadaşlar tarafından çekilmiş bu fotoğrafı bozuk da olsa size göstermek zorunda kaldım.

Sizlerle birlikte bir karşılaştırma yapmak istiyorum: Burada söylenildiği gibi gerçekten altın madeni Kozak Yaylası'na olmayan bir değer mi katacak? Bunun araştırmasını hepimiz yaptık. Maden Mühendisleri Odasının kendi yayınladığı yerlerde -birazdan onu göstereceğim- bir madenin açılabilmesi için, söz konusu işletmenin, maden çıkarılacak bölgede var olan değerlerin üstüne, kat kat değer katması gerekiyor ki ancak bu durumda o bölgede madencilik yapılır. İşte Kozak'ta madencilik yapılmasının mantığını siz değerli dinleyicilere bırakıyorum.

Altın madenin genel müdür yardımcısı Bergama'daki tesisle ilgili şunu söylüyor “**2,5 yılda 60 milyon lira** bu ülkeye ihracat geliri kazandırdık”. Kozak Yaylası'nın aynı dönemde sadece çamfıstığından **107,2 milyon lira** devlete ihracat geliri kazandırdı, **aradaki fark; bu bir.**

İkincisi, yurt içi satışlarımızın toplamı 10 milyon TL. Ayrıca buyrun ülkelere göre ihracat dağılımı; onların söylediği 2,5 yıllık döneme göre de en aşağıda yazıyor 89

milyon dolar ve bunu hesapladığınızda çıkan sonuç belli: Kozak bacasız bir sanayidir. Kozak Yaylası çamfıstığı ihracatının yüzde 80'ini karşıladığına göre, buna bağlı olarak oluşan istihdamla bile bir madenin getireceği katkının kat kat üstünde bir değer oluşturuyor bu ülkede.

Ayrıca, altın madencileri tarafından en çok iddia edilen nokta, “*biz buraya işte şu kadar yatırım yapacağız ve ülkemize bu kadar getireceğiz.*” Onlara cevabımız: **Söz konusu şirketin yıllık 60 milyon TL'lik ihracatına karşılık, Kozak'ın 107 milyon liralık ihracat getirisidir!** İkincisi, “*biz bu memlekete istihdam getireceğiz*” diyorlar. Çok sağ olun, çok düşüncelisiniz ama bizim istihdamımızı şöyle açıklayalım ister seniz. Şu anda altın madeninde onların ifadeleriyle 500 kişi çalışıyor ve tutun ki 500 aile diyelim. Bizde yani Kozak Yaylası'nda 20 tane fıstık işletmesinde ortalama 15'er kişi çalışıyor, toplamda 300 kişi ve ayrıca hasat dönemi ve ürünün ayıklanması sırasında toplamda gruplar halinde 1.100 kişi çalışıyor, ortalama 1.400 kişi. İşte size istihdamın cevabı **500'e karşı nerdeyse 1.500 kişi.**”

Kozak Yaylası'nda sadece çam fıstığı değildir gelir, burada çam fıstığı haricinde kozak üzümü, kozak balı, şarabı, salçalık domatesi vesaire gibi ürünler vardır. Bizim orası ova değil. Zaten çam fıstığından başka bir ürünü çok iyi şartlarda üretmiyorsunuz; bahsettiklerim en iyi olanlar. Akabinde bitkisel ve hayvansal gelirleri de topladığımız zaman İzmir Ziraat Mühendisleri Odasının açıklaması, **Kozak Yaylası tüm ürünlerinden yıllık toplam 85 milyon lira satış geliri elde ediyor.** Ve altın madeninin ton başına cevherden çıkarmayı planladığı altın ve altın gümüş miktarına

göre **madenden elde edeceği yıllık geliri sadece 23,6 milyon liradır**. Buyrun bu da üçüncü karşılaştırma. Bu bir yıllık bilançodur, benim az önce anlattığım 2,5 yıl baz alınarak yapılan karşılaştırma idi.

Sabahki ve dünkü bütün açıklamaları düşünerek şunu iletmek istiyorum: Bu verdiğim net rakamlar, öncelikle bizleri dinlemekten çekinen, bizlere söz vermektan imtina eden arkadaşlar içindir. Biz gerçekleri haykırıyoruz, ezber cümleleri değil. O yüzden hassasiyetle duruyorum bu bilgiler üzerinde. Kozak'taki istihdam, madenci firma istihdamına göre ortalama 3 kat fazla. Kozak'ta yıllık satış geliri altın madenine göre yaklaşık 4 kat fazla, 2,5 yılı baz olarak aldığımızda ihracat geliri yaklaşık 2 kat fazla. **O zaman niye geliyorsunuz?** Bunun bizim bilmememiz gereken başka bir sebebi mi var? Ben bulamıyorum, eğer bulabilen varsa, bu açıklamayı lütfen yap-sın bize, biz bulamadık çünkü. Ve sizlere bırakıyorum tüm bu açıklamalarımın değerlendirmesini.

İşte fıstık çamının hikâyesi burada başlar.

Fıstık çamlarının yükseklikleri ortalama 30 metredir (yetişkin, ergin çamlar) ve 30 metreye insanlar çıkmak zorundadır. Sonra yaz sıcaklarında harmanlar serilir, gele-

neksel usullerle ayıklanır ve fıstık işleme makinelerine verilir. Geleneksel usullerle yapılması ürünün kalitesinin bozulmaması açısından oldukça önemlidir. Avrupa standartlarında bu usulle yapılan işlem daha makbuldür.

Fıstık çamı bizim onurumuzdur, her şeyimizdir, kültürümüzdür, yaşamak için ayakta durabilme sebebimizdir. Biz bu ağacın sunduğu hiçbir şeyi atıl bırakmayız. Kozalağın kendisi de, ayıklama sonrası kalan o boş kozalak da -biz ona "çelik" deriz-atılmaz, yakacak olarak kullanılır. Ve en son şu hali yani kabuklu hali ve kabuksuz hali piyasaya sürülür. Hiçbir şeyi atılmaz, hiçbir yeri kirletmez, hiçbir şeyi değersiz değildir. Bizim için her şeyi bir değerdir o çam fıstığının. Şimdi tekrar soruyorum size: Bu maden işletmesi burası için ne anlam ifade eder? Hayat standartlarının yükselmesi mi? Yöreye ve ülkeme sağlayacağı gelir mi, yoksa istihdam mı? Hangisi? Cevap: HİÇBİRİ!!!

Bütün bu anlattıklarımın tatmin olmayan kişi ve makamlar şu soruyu cevaplamak zorundadırlar. Madencilik üzerine en ciddi alt yapıya sahip, madenciligi geliştirmek için çaba gösteren bir kurum olan, Maden Mühendisleri Odasının, maden işletilmesindeki gereklilikle ilgili yukarıda bahsettiğim ifadeyi neden önemsiyor o zaman? Bilinçli bir insan bu cümle neye göre sarf

edilmiştir diye sormaz mı kendisine? Yani, bir madenin kurulduğu alanlara sağladığı fayda, daha önceki değerlerinden kat kat fazla değilse, ne ehemmiyeti vardır böyle kuruluşların? Amaç nedir burada? Hadi zararını geçtik amacı nedir önce bunu açıklasınlar kamuoyuna. *Bu kadar net bir bilançonun karşısında söyleyecekleri şey nedir biz onu merak ediyoruz.*

Bizim yani Kozaklıların cevabı belli: Kozak Yaylası'nda madencilik yapılması gerçekten abesle iştigaldir, mantıksız bir harekettir. Kozak Yaylası'nda madencilik yapmak, bindiğiniz dalı kesmektir, altın yumurtlayan tavuğu "*hayır, efendim ben altının kendisini istiyorum, tavuk istediği kadar yumurtlasın*" demektir. Altını beş yıl alıyorsanız, ben senelerdir buraya ihracat geliri sağlıyorum, 30 yıllık bir mazisi var ihracatının. 30 yıldır ülkeme sağladığı bu katkı bir ihracat geliri sayılmıyor mu? Onun yarattığı istihdam değil de nedir? Bu yöre dışarıdan günlük 150-200 kişi Balıkesir ve Ayvalık yöresinden işçi getiriyor. Bize, şükürler olsun ki, böyle bir imkân nasip olmuş. Zaten var olan yüksek değerlerin üstüne daha ne gibi değerler eklenmesi planlanıyor ki, ısrarla "burada maden işleteceğiz" ifadesi bu kadar itibar görüyor?

Kozak Yaylası'nda madencilik neden yapılamaz? Orada 10.000 kişi söz konusu, altın madeninde 1 şirket söz konusu. Orada 10.000 kişinin hayatı, çocukları söz konusu, diğer tarafta bir tek şirketin maddi çıkarları söz konusu. 500 kişiyi karşılaştırmıştım, hatırlarsanız, yine aynı şeyi tekrar etmiyorum.

Bize soruluyor, "*Gülden Hanım, neden sürekli ekonominizi anlatıyorsunuz?*" Başka çare bırakmadılar ki. Yani doğa diyoruz; hayır, sağlık diyoruz; hayır, biz kendi iste-

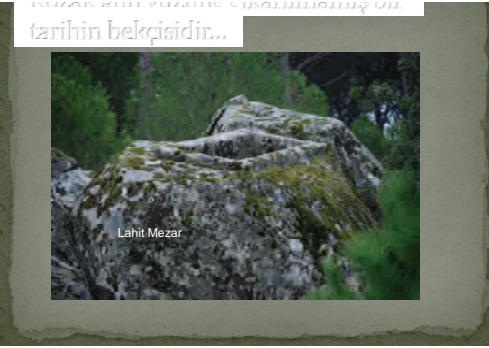
diğimiz çevrede yaşamak istiyoruz; hayır diyorlar. EKONOMİ diyorlar ısrarla, ekonomimize katkıda bulunacak bu maden işletmesi. Öyle mi, o zaman buyrun size ekonomi diyoruz biz de mecburen. Dahası nedir? Bunun başka bir açıklaması varsa, ne olur rica ediyorum birileri açıklasın. Benim heyecanımı da bağışlayın bu arada, biz oralarda çok alışkın değiliz böyle sunum yapmaya, ben size içimden geldiği gibi anlatmaya çalışıyorum her şeyi

Aslına bakarsanız Kozak Yaylası'nda fıstık çamı değildir sadece değer.

Bunlar elimizle dikilmiş şeyler değil, doğanın kendiliğinden ürettiği ürünler: Yabani asma, böğürtlen, yabani erik ve anıt ağaçlarımız. Bunların hiçbirini biz dikmedik. Anıt ağaçların tamamı aslında koruma altına alınması gerekiyor. 150-200 ve 500 yıla kadar ağaçlar var burada. Aynı şekilde odunsu bitkiler vs. Bütün burası doğal bir zenginlik teşkil ediyor. Hızlı geçmek zorundayım. Kısacası Kozak bir eko sistemdir ve şu anda direniyor. Lütfen artık bizi birileri anlasın. Eğer tüm bunlar sizlere gerçek üstü geliyorsa ya da inanmıyorsanız, halk boşu boşuna oralar da kendini paralıyor demektir. Lütfen gelin, bütün Maden Odalarını, Madencilik kurumlarını, Çevre Odasını her yeri, davet ediyoruz. Üniversiteleri davet ediyoruz. Burada bir şeyler yapılsın, araştırma yapılsın. Çünkü karşımıza “Araştırma yaptırдың mı?” diye geliyorlar. Elimizde tabii ki var araştırmalar, ama yeterli değil ve burası bir tarihsel mekân aynı zamanda. Çok fazla incelenmedi ama buralar arkeolojik olarak da açılması gereken, bir şekilde kazılması gereken yerler. Bunu da geçiyorum.

Kozak olarak aslında tek derdimiz, ağaçla insanın birlikteliğini ve oradaki güzelliği, oradaki o müthiş bağı anlatabilmektir. Biz çok uğraştık, her şeyi anlatmaya çalıştık ve maalesef yetmedi sözlerimiz.

Bize dediler ki, “Onlar madenciliğin gelişmesini istemiyor.”

Cevap: “Kozak Yaylası’nda 20 yıldır işleyen taş ocakları, madenleri var, neden o zaman onlar orda çalışıyor, çalışmaya devam ediyor?” dedik.

“Biz istihdam getireceğiz ülkeye.” dediler;

Cevap: “Zaten yukarıdaki net rakamlarla açıklıyoruz her şeyi” dedik.

“Biz en iyi fabrikayız, bizim üstümüze teknoloji yok.” dediler.

Cevap: “Pasa toprağın üstüne attığımız, belli bir miktar verimli toprağın üzerine ekilen ağaçların neden kurduğunu, neden sürekli dikmek zorunda kaldığınızı açıklayın.” dedik.

“Maden ocağımızı gezin” diye tüm Türkiye’ye ilan ediyorlar.

Cevap: “Maden ocağı dünyanın en iyi ocağı olsa bile, bu ocakla Kozak Yaylası’ndaki o talanı nasıl engelleyeceksiniz?” dedik.

En sonunda “Maden ocağı oraya gelip bir şey yapmayacak, oradan toprak taşıyacak, onlar bu ülkeyi sevmiyor.” dediler, “İs-yankârlık yapıyor” dediler.

Cevap: “Gerekirse canımızı ortaya koyarız bunun için.” dedik.

Biz toprağımızı, ağacımızı, insanımızı yani vatanımızı çok sevdik. Bunu da yürekten söylüyorum. Toplantılar düzenledik, paneller yaptık. Bizim köyümüzün âdetidir, köy düğünlerimize bayraklarla beraber çıkarız ve bayraklara selam verilir. Biz panellerimizde çamlarımıza selam verdik. O insanların yüzündeki ifadeyi görmeyi istiyorum.

Bu resim maden firmasından birisi açıklama yaparken çekildi. Bu ifadeleri biz yaptırmadık. Bir kişinin yüzü gülmüyordu ve hemen akabinde bunu göstereyim. Muhtarımız konuşurken hem ağladılar, hem alkışladılar.

Bunlar bizim insanımız, burada teyzemizin birisi çok yüreklidir, isyan etti, “Gelmeyin!” dedi. “Ne yapalım sizin için, sizi

buradan kovmamız mı gerekiyor?” diye haykırdı. Gelmeyin...

Çünkü bizim insanımız böyle şeylere alışkın değildir. Bağırın, çağırın isyan eden bir halk değil Kozak halkı. İşte bu yüzden belki de duyuramadık sesimizi ve hanımlar dediler ki “*Hatim indirelim bir araya gelelim.*” Onların inançları gönüllerinden gelendi ve o anda içlerinden gelen şeyi yaptılar. Bazı kişilere ilginç gelir belki bu konu veya farklı düşünebilirler ama onların tek dileği vardı Allah’tan. “Kimse duymuyorsa sesimizi madeni de duymayan, bilmezlikten gelen zihniyeleri de “*Allah’a havale ediyoruz.*” diyerek dua ettiler.

Radikal Gazetesine bu konu oldu. Geçen gün Mecliste bu sunuldu.” Kozak Yaylası her merciden, herkesten umudunu kesti ve bütün yapılanları Allah’a havale etti diye”. Biz gerçekten lokma döktürttük bunun için. Açıkçası biz memleketimizi çok sevdik ve doğayla-insanın bu tarif edilmez kardeşliğini anlatmak istedik herkese ve şu ağacı kendimize bir temsil olarak alıyoruz.

Bu ağaç yaşamaya çalışıyor her şeye rağmen, Kozak'ta her şeye rağmen ayakta kalmaya çabalıyor ve çabalamaya devam edecek.

Ben bu resimde gördüğünüz insanların ellerinden öpüyorum. Onlar bizlere bıraktı Kozak Yaylası'nın onurlu duruşunu. O nedenle onlara Kozak'ın evlatları olarak borcumuz var bu borcu yerine getirmek üzere buradayım ve gururla onları temsil ediyorum.

Sizlere derdini anlatmaya çalışıyor tam iki buçuk yıldır. Bu çocuklar bizim geleceğimiz. Türkiye'de belki de yöresel anlamda tek lise Kozak'tadır. Kozak Lisesi bir köy lisesidir ve üniversiteye çok sayıda öğrenci yerleştirdi bugüne kadar. Onları da mı hiçe sayacak yetkili merciler?

Elimizden gelseydi, o koca yöreyi örterdik her şeyiyle aynen şu resimdeki gibi. Yeter ki birileri buraya zarar vermesin diye. Buradaki bulutlar gibi örtmek isterdim. Kısacası bu toprakları korumak uğruna canımızı ortaya koyduğumuzu nasıl anlatabileceksek öyle anlatmaya geldim.

Tek başımıza kalsak da bu memleket, her şeyiyle bize emanet. Turgut Özakman'ın dediği gibi "Mustafa Kemal bize Allah'ın bir lütfü, Türkiye Cumhuriyeti de Atatürk'ün bize bir armağanı". Onlar bize, biz Allah'a emanetiz açıkçası ve bu bir aşktır.

Bizler aslında şu an cefa çekiyoruz. Belki bilmiyorsunuz ama o yörede gerçekten çalışanlara, bu uğurda bir şeyler anlatmak isteyenlere sürekli engellemeler yapıyor. Diziler durduruluyor, gazetelere çıkılması engelleniliyor, haberler engelleniyor, sürekli bir şeyler yapıyor. Kim, kimdir bunlar, yani nedir bu kadar? Allah mı bunlar bu kadar? Ben burada yaşama hakkına sahip değil miyim? Sizlere ulaşmak hakkına sahip değil miyim? Sadece ve sade-

ce doğruyu aktarmak sorumluluğum yok mudur? Nasıl anlatılır bilmiyorum, bu cefanın sonunda biz bir şeyi kazanacağımıza inanıyoruz. **O da Kozak aşkıdır!** Biz bu aşkı, bu davayı kazanacağız ve gerçekten, yürekten söylüyorum size, bu uğurda herkes sonuna kadar canını ortaya koymaya hazır.

Çok teşekkür ediyorum, beni dinlediğiniz için. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI- Biz de teşekkür ederiz.

Aslında ben bir hata yaptım, eksiklik yaptım. Çok kısa bir-iki sözcükle sizlere seslenmek istiyordum, ama Gülden arkadaşım hemen söz verdim. Onun bu aktarımları sonrasında hiç değilse iki kelimeyle kendi düşüncemi de ifade etmek istiyorum. Çünkü dünkü yapılan toplantıların tümü, sabahki yapılan toplantıların tümü gerçekten çok açık ve net bir şekilde bize ekonomik, siyasi boyutuyla, bilimsel ve teknolojik boyutuyla alabildiğine zengin bir bilgi aktarımını, zengin bir tartışma ve de mücadelenin önünü açıcı bilgileri sundular, ama bunu izlerken gerilere doğru gittim. Gerilere doğru gittim diyorum, 1967-68'lere gittim. 1967-68'lerde Teknik Üniversitesi Öğrenci Birliğinin panolarına özellikle bir afiş astım ben. Yanına da kalemle Türkçe'sini de yazarak o İngiliz Hava Yollarının afişiydi. Brithish Airways bütün İngilizleri Güney Afrika'ya geziye davet ediyordu ve o geziye davet eden afişte spotlar halinde diyordu ki "Size 1.000 metre aşağıdaki hayatı göstereceğiz yeraltında. Yerin 1.000 metre altında yaşayan insanları göreceksiniz, onlarla konuşacaksınız." diyordu. Evet, yerin o tarihte 1.000 metre altında altın, elmas madenleri işletiliyordu ve o madenler İngiliz ve Fransız sermayedarlarının elindeydi. Onlar 1.000 metrenin altında zenciler ya aileleriyle birlikte 6 ay çıkmaksızın kalıyorlardı ya da tek tek gene aynı şekilde 6 ay içeride kalıyorlardı; tam bir kölelik, tam bir sömürü düzeni.

Bu yaşamın içindeki o zenciler, cezaevlerindeki işkencelerde tutulan Mandela'nın oradan çıkarılışını sağlayan bir örgütlülüğün başlangıç adımlarını atan insanlardı

da. Onlar, o madencilik alanındaki emperyalist sömürüye karşı önce tam bir kölece yaşarken, giderek ayaklanan, örgütlenen ve bugün dünya üzerinde klasik sendikal anlayışı da ortadan kaldıran, toplumsal hareket sendikacılığı da diyerek tanımlanabilecek olan işçileri sadece 8 saatle değil, 24 saatiyle örgütleyen, işçiyi sadece işyerinde değil, evinde çocuğu ve avradıyla birlikte örgütleyen ve de mücadelenin içine girdiğinde sadece üreten değil, yönetme hakkının da kavgasını veren ilk adımı atan işçilerdir. Yani onlar, o alandaki madencilik alanında yeni bir toplumsal hareketin, yeni bir mücadelenin adımlarını atıyorlardı.

Onun bir benzerini, Che'nin yıllarca köylerinde dolaştığı Bolıvyaya kalay madeni işçileri verdiler 1990'lar da. Bolıvyaya kalay madeni işçileri, onlar da tıpkı Zonguldak maden işçileri gibi sadece dededen ve babadan kalma maden işçiliğı mesleğine sahip olanlardı. Onlar da kalay madenlerinde tam bir sömürünün içindeydiler, baskının içindeydiler ama giderek örgütlendiler; bu örgütlenmenin sonrasında önce işletmeleri ellerinde bulunduran uluslararası tekelilerin karşısında dikildiler ve de devletle çatışmaya girdiler. Ellerindeki mücadele silahları sadece kazmaları ve dinamitleriydi ve bu kavganın sonrasında onları kaçırıp devletleriyle yüz yüze, siyasi iktidarılarıyla yüz yüze kaldılar. Onlar ocakları, madenleri kapatmaya kalktığında, madenlerine el koyan bir mücadelenin içine girdiler ve kazandılar. Kazandılar, uluslarüstü sermayenin Londra Borsasındaki oyunuyla kalay fiyatları aşağıya çekilerek onları mahkûm etmeye çalıştı. Yani madencilik sektöründeki iki büyük örnek aklıma geldi. Afişler-

deki ve çağrıdaki resimleri önce gerçekten o Afrika'daki işçilerin, maden işçilerin altın işçilerininin kavgasının resmi gibi algıladım, ama Başkan "Hayır, bunlar yeni" diye söyledi. Evet, yeniymiş ama aynı kavga ve de bugün uluslarüstü sermayenin içine girdiği krizden çıkış açısında, girdiği saldırganlığın stratejisini belirleyen Dünya Bankası, IMF, bu stratejiye dayalı politikaları sunan emperyalist ülkelerin siyasi iktidarlarının karşısında mücadele vermek zorunda olanlar. Bu mücadelenin bir boyutu madenlerin bulunduğu alanlarda yaşayan insanlar ve bu mücadelenin o toplumsal boyutu. Dolayısıyla sizlere sunumlarını yapmakta olan arkadaşlarımın ülkemiz açısından altınla birlikte başlayan tartışmalarda bu doğrultuda sunumlar, bu doğrultuda aktarımlar aktaracaklar.

Dolayısıyla konuşan arkadaşımın, Gülden arkadaşımın yaklaşımı ve sunumu, onun bu alandaki bir toplumsal bir karşı çıkış, bir mücadele çizgisiydi. Dolayısıyla sıra şimdi İbrahim Özçelik arkadaşımda.

İbrahim Özçelik arkadaşım, Hasan Şen arkadaşımın yerine katılıyor; buyurun

Bu arada iki şey daha hatırlatayım size: Belki bölüyorum, ama Zonguldak Limanında gemiler ne yükü boşaltıyor? Kömür: Zonguldak Limanında kömür boşaltıyor, nereden geliyor? Avustralya'dan. Nerden geliyor? Ukrayna'dan. Kime geliyor? Erdemir'e. Kime gidiyor Karabük Demir Çelik'e. Ereğli Demir Çelik fabrikasının yıllık tüketimi 2,5 milyon ton. 2.200.000

tonunu Avustralya ve Ukrayna'dan getiriyor. Niye oradan geliyor? Çünkü birinci petrol krizi sırasındaki tıkanan petrol akışı karşısında Mobil'inden Shell'ine ve British Petrol'üne kadar hepsi Avustralya'da ve Afrika'da açmış oldukları devasa kömür işletmelerinin, kriz aşıldıktan sonra elle-riindeki kömürün biraz önce sözünü ettiğim o stratejinin belirleyicisi IMF ve onun, o stratejiye dayalı politikaları dayatan emperyalist ülkelerin kararlarıyla geliyor kömür boşalıyor bana.

Rodezya'da dünyanın en zengin kromları var ve de bütün kış boyunca uluslararası tekeller, sermayeler kromları alabildiğine çekiyorlar, ama havalar ısınmaya başlayıp da bağımsızlık savaşları -dikkat- havaların ısınmasıyla birlikte ilkbaharla birlikte uç vermeye başlayınca rahat dolaşmaya başlayınca onlar, bir anda Afrika'nın ucundan, Ümit Burnu'ndan dolanması, gemilerin maliyetini artırınca, o krom te-kellerinin gittiği yer neresi? Benim ülkem ve benim ülkemde dağ tepelerine kadar haldır haldır bir krom üretimi var kaçak, köçek. 10 ton kromu yaptığı zaman işleme ruhsatı olan kişiye verip oradan doğru krom gidiyor. Benim ülkemdeki krom soygunu örneği. Bütün bunlar yaşanırken bu üretimlerin bulunduğu alanlarda yaşayan kişiler o kromun üretiminde hiçbir sosyal güvencesi olmaksızın çalışan insanlar. Onların böyle bir sömürü ve soygun karşısındaki izlemesi gerekli olan çizgi, izlemesi gerekli olan atması gerekli olan adım.

Buyur, söz senin arkadaşım.

Munzur

İBRAHİM ÖZÇELİK

Teşekkür ederim. Öncelikle bir şeyi düzelterek başlamak istiyorum. Hasan Şen ve ben Ankara'dan İbrahim Özçelik, Munzur Koruma Kurulu üyesiyiz ve bu tip toplantılara birlikte katılıyoruz. Bu toplantıya Hasan Şen özel bir mazereti nedeniyle katılmadı, yerine ben katıldım, ama hazırlıklı değilim. Belki Hasan Şen çok daha fazla hazır olarak gelmiş olacaktı ve belki de benim size vereceğim bilgilerden çok daha fazlasını verebilecekti. Ancak biz Tunceliler, konu Munzur olunca, konu dağ ve su olunca, hiç hazırlık yapmadan da birçok kişiyi veya kurumları doyurabilir bir bilgi verebiliyoruz.

Şimdi ben öncelikle bu toplantıyı düzenleyen Maden Mühendisleri Odasına teşekkürlerimi sunuyorum. Sevgili Başkanım bizi heyecanlandıran bu konuşması için de kendisine teşekkür ediyorum, 1970'li yılların Başkanını hatırlattı bana.

Şimdi efendim, öncelikle Tunceli'yle ilgili bazı bilgiler vermek istiyorum. Tunceli'nin eski adı Dersim, 1936 yılında çıkarılan bir yasayla ismi Tunceli olarak değiştirilmiş ve hiçbir aklı başında insanın burada il olur diyemeyeceği bir yere de Tunceli İlini "Kalan" dediğimiz bir bölgeye kurmuş. Tamamen sarp ve kayalık bir bölgede bir il, görenler bilirler, belki çok güzel manzaralı bir yerde, bir taraftan Munzur Suyu, bir taraftan Pülümür Çayı, ama bir il ola-

rak bir kent olarak doğrusu çok uygun değil. 1936 yılında çıkarılan bu yasa sadece isminin değiştirilmesi değil, aynı zamanda birçok sosyal katliamların da başlangıcı ve itici şeyi olan bir yasaydı. Biz o tarihlerden beri, direniş ruhunu gerçekten içimizde taşıyoruz; belki iyi, belki kötü.

Hamsi; Karadeniz için ne ifade ediyorsa, kozalak; Kozaklı için ne ifade ediyorsa, dağ, su ve Munzur, Tuncelililer için aynı şeyi ifade ediyor. Yani dağ yoksa, su yoksa dolayısıyla bir kültür yok demektir. Bize de siyanürle altın arayan bir firma geldi, Tunceli'nin Ovacık İlçesi'nin bir dağında bir şantiye kurdu. Ne yapıyorlar bunlar? Altın arıyorlar. İlk anda Ovacıklılar heyecanlandılar "vay be, altın ha, altın!" dediler. İş yok, güç yok, köylerimizin birçoğu boşaltılmış, ilçe merkezlerinde yoğun nüfus var. Köylerde kimse yok, hepsi kazaya gelmişler, üretim yok. "Altın mı? Aman Allah'ım, tamam gelin arkadaş, kurun şirketinizi yapın." dediler. Hatta biz, yani kentlerdeki Tunceliler bir an için "Acaba Ovacıklıları satın mı aldılar?" diye düşündük. Tabii biz de çalışmalarımızı başlattık ve Tunceli'ye gittik. Duruma bir baktık ve oradaki insanlara anlattık durumu. Bunu yaparken yalnız değildik, üniversiteli hocalarımız vardı, diğer çevre kurumları vardı, yaklaşık bir yıllık bir süre içerisinde Ovacıklılar da, Tuncelililer de siyanürle

altın aramanın ne anlama geldiğini en az benim kadar öğrendiler.

Ben çok iyi bir sunumcu değilim, özür diliyorum. Ben parça parça anlatacağım, siz birleştirin. Şimdi bir defa Munzur Vadisi dediğimiz yer, UNESCO'nun 1972'de 17. Genel Kurulunda aldığı bir kararla dünyanın bize bıraktığı, insanlığa bıraktığı en zengin doğal miras kategorisine alınmıştır. Dolayısıyla Türkiye de orayı milli park ilan etmiştir. Yani şu anda altın aranan ya da altın madeninin açılması ya da şantiyenin kurulduğu yerle benim milli park dediğim yer arasında 40 kilometre bir mesafe var, çok fazla değil. Zaten o arada o Munzur Vadisi'nin anlatamayacağım o gerçekten zengin doğal mirası oraya kadar devam ediyor, ama sınır olarak. Bir çizmişler işte şuradan şuraya kadar milli parktır, bundan sonrası değildir. Tam bu civarda kurulu- yor. Biz tabii bunları anlattık. Parça parça anlatıyorum, yine söylüyorum, bu maden ocağının, maden şirketinin sorumluları, yetkilileri geçtiğimiz günlerde Ovacık'a gidiyorlar, tabii kullandıkları araç. İşte yabancı birisi gelmiş, kravatlı beyefendi insanlar bunlar. "Yahu, bunlar kim acaba?" diye zaten 15 dakikada Ovacık'ın tümü bilir kimin geldiğini. Ha bunlar maden firmasının yetkilileri. Ben çok kısa anlatmak istiyorum.

Lokantalarımızda yemek yiyemediler, bir gün boyunca aç kaldılar. Akşam otele yatmaya gittiler, otelci "Yatak yok!" dedi. Başka bir yer yok, iki tane lokanta var Ovacık'ta, bir tane de otel var. Geri döndüler, Tunceli'ye geri döndüler. Ertesi gün maden ocağını açmak için, şantiye kurmak için şantiye bölgesine gidecekler. Bir gün içerisinde, 24 saat içerisinde madene giden yol tamamen ağaçlandırdı. Ovacıklılar ağaç diktiler oraya, gidemediler.

Oraya gidemediler, biz tabii Bergama'dan, Kazdağları'ndan, o direniş örneklerini alarak yapmadık onları. Bizde böyle kendiliğinden geliyor, kendiliğinden bir direniş, örgütlenme ruhu geliyor ve bunu yapıyoruz; ancak yasalar karşısında, hukuk karşısında, bilmem ne karşısında elimiz kolumuz bağlı kalıyor. Başka türlü de elimizin kolumuzun bağlı kaldığı şeyler var.

Barajlar yapılmak isteniyor bizde. Biz barajlar konusunda da örgütlüyüz, barajlara karşı da bir tavır aldık. Biraz önce sunumcu arkadaşın size bahsettiği doğal ve sosyal yönlerini biz üniversitelere araştırttık. Davalar açtık, Danıştaya kadar gittik. Ancak Danıştay Üst Kurulu da maalesef Danıştay'ın verdiği kararı bozdu, ama yapamıyorlar oraya yani şimdi kazma vuramıyorlar. Neden? Nedeni malum, operasyonlar sürüyor, dağlarda çatışmalar sürüyor o bakımdan yapamıyorlar, ama yarın yapacaklar, Biz ne yapıyoruz? Biz boş durmuyoruz, biz de yeni hukukun o boşluklarını buluyoruz, onlardan faydalanıyoruz. Yeni yeni davalar açıyoruz, ama bu siyanürlü altın aramanın karşısındaki direnişimizin, doğrusu isterseniz barajlara karşı verdiğimiz mücadele kadar kolay olmayacağını düşünüyorum ben. Ama size biraz önce verdiğim bu örnek gerçekten çok mükemmel bir örnekti, çünkü o firma bütün yetkililerini çekti oradan, ama tabii bu geçici. Yemek vermiyoruz, yatak vermiyoruz, gittiği yollara demokratik haklarımızı kullanıyoruz, demokratik direniş şekilleri geliştiriyoruz, ağaç dikiyoruz. Orada yıksınlar bakalım ağacı, bu sefer de başka bir direniş geliştireceğiz.

Ben özür diliyorum, anlatacaklarım bu kadar. Teşekkür ediyorum. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI- *Biz teşekkür ederiz.*

Evet, Muammer Sakaryalı arkadaşım.

Muammer Sakaryalı arkadaşım, 1957 Uşak/İnay Köyü doğumlu. Çocukluğu ve erken gençliği İnay Köyü ve Kışla Dağı

bölgesinde geçiyor. Matematik öğretmeni, İnay Köyü'yle bağımlı hiç koparmamış. Şu anda TÜPRAG şirketiyle olan mücadelede TÜBRAG şirketi onu 50 milyar lira manevi tazminatla yargılatmak üzere mahkemeye vermiş ve de arkadaşımız İnay Vicdan Hareketi Sözcülüğünü yapıyor, buyrun.

Kışladağ

MUAMMER SAKARYALI

Herkese merhaba. Adet olduğu üzere, böyle bir toplantıyı düzenlediği için ben de Maden Mühendisleri Odasına çok teşekkür ediyorum. Kişisel olarak dünden beri sunumlardan çok yararlandım ama yarım saatir bir cümlelerin etkisinden hâlâ kurtulabilmiş değilim. Uluslararası altın şirketleri için “*Bu dünyanın Allahları mı bunlar, bu dünyanın Allah'ı mı?*” dedi Gülden. Öyle ya, bu dünyanın Allah'ı onlar. Ben hiçbir şeyin bu dünyanın Allahlarının gösterdiği gibi, görüldüğü gibi, bu dünyanın Allahlarının gösterildiği gibi olmadığını, yeniden yeniden fark ederek şaşırırmaya devam ediyorum.

Bu sempozyum için Ankara'ya davet edildiğimde, ne konuşmamı istiyorsunuz, dedim. “*Altın madenciliğinin toplumsal boyutuyla ilgili konuşacaksınız. Kışladağ altın madeninin toplumsal etkileri üzerine 15 dakikalık bir sunu yapacaksınız,*” dendi. Kabul ettim ve işte karşınızdayım, Kışladağ 15 dakikada tabii ki konuşulamaz, 15

saat bile yetmez, ama ben 15 dakikaya sığdırmaya çalışacağım. Çetin ağabeyimden ikaz duymak istemiyorum.

Başlarken, belki unuturum diye bir eksiği tamamlamak isterim. Ümit arkadaşım çok güzel bir sunum yaptı, ben çok yararlandım. Yalnız orada bir şeyi söylemeyi unuttu: TÜPRAG Şirketi Kışla Dağı'ndan çıkardığı dore altını kime satıyor? Onu söylemedi. Koza Altın Şirketi Bergama'da çıkardığı altını, dore altını kime satıyor? Onu da söylemedi. Kışladağ'ında TÜPRAG Şirketi dore olarak elde ettiği altını ESAS sahibine satıyor, esas sahibi Eldorado Gold, herhalde öteki de öyle yapıyordur.

Altın madenciliğinin toplumsal boyutla ilgili Kışladağ örneğine gelecek olursak: Kışladağ örneği gerçekten dünyada yapılan altın madenciliğinin en vahşi örneklerinden biri. 600 hektarlık bir alan toz duman içinde. Bu alanın yaklaşık onda biri kadar bir alan siyanür liç alanı. Açık ocak denen vahşi yöntemle altın ayrıştırılıyor.

Ve Kışladağ bölgesi şu anda endişe içinde, kaygı içinde; uzun zamandır böyle. Dolayısıyla Kışladağ altın madeninin öteki adı **kaygıdır**. Bu gazetenin manşetinde gördüğünüz olayı hatırlatıp geçmek istiyorum. 2007 yılı Haziran ayı 26-27-28'inde Eşme'de bir zehirlenme yaşandı, 1 500 ila 2 000 arasında insan hastanelere koştu, daha sonra bunun hidrojen siyanür zehirlenmesinden olduğu, Ankara'da yaptırdığımız, dün doktor Oya'nın da bahsettiği laboratuvar sonuçlarıyla kanıtlandı. Biz de çok kuşkuluyduk, acaba ondan mı diye böylece kuşkumuz giderilmiş ve endişemiz artmış oldu.

Aynı olay, bir başka gazetede manşetten böyle verilmişti, hemen size 2007 yılı sonu ve 2008 yılının başında benim köyümde, İnay'da geçen bir olaydan bahsetmek istiyorum. 550'ün üzerinde kuzu telefati oldu. Makul sayıda her yıl ölümler olur, her zaman kuzu telefati olur, ama bu yaşanan gibi bir telefati hatırlanan tarihte(80 yıl) yaşanmış değil. Ben hayvancı bir ailenin çocuğuyum aynı zamanda. Şu sağda gördüğünüz fotoğraftaki de benim ağabeyim. Elindeki kuzunun çenesi yok, kuzu telefati olur da böylesini biz görmedik. Yani üç ayaklı kuzu hiç görmedik, yaygın şekilde çenesi yok, gözü yok, kulağı yok, doğup ölen, böyle bir telefata rastlamadık. Böyle bir telefatin nedenini bulun ey yetkililer, bize yardımcı olun dedik, sesimizi duyan ve endişemizi gideren olmadı. Telefatin nedenini kendimiz bulmaya çalıştık, bulamadık. Olanaklarımız yetmedi. Köyün yaşlıları başta olmak üzere Kışladağ altın madeninden kaynaklanabileceğini söylediler. Tabii bu bir kuşku idi, nerden bu kuşku oluştu diye sorduk kendilerine. "Git bakalım beş ay - beş buçuk ay geriye" de-

diler. Biliyorsunuz koyunların gebelik süreci beş ay-beş buçuk aydır. Gerçekten o beş, beş buçuk ay önce 30 Temmuz 2007 günü; yağmurlu bir gündü, ot ilacı kokusu dedikleri, acıbadem kokusu dedikleri kokuya maruz kalmışlardı. Öyle bir illiyet bağı kurdular, ama biz bunun nedenini bulamadık, yetkililere bulun dedik. Bunun nedenini bulun, diye haykırdık. Kışladağ altın madeninden kaynaklanmadığını ispatlayalım, ispatlayın ki biz de endişeden kaygıdan kurtulalım, dedik. Sen misin bunu söyleyen diye benim hakkımda 50 milyar liralık dava açtılar.

İşte o dönemde gazetelerde çıkmıştı bu haberler. Yargılandığımız davanın işte haberleri ve fotoğrafları. Kışladağ altın madeni endişenin adıdır, derken kastettiğim budur. Yani bugün koyunlar, kuzular anomalili doğuyor da yarın çocuklarımız aynı akıbeta uğrarsa ne oluruz endişesi. Bu endişe iyidir kötüdür, haklıdır, haksızdır ayrı bir şey, ama insanları bir endişeyle yaşıyorsunuz, BU DURUM AZ BİRŞEY MİDİR? Bunun ne anlama geldiğini sizlerin taktirine bırakıyorum. Bu endişe yetkilileri de bizim kadar ilgilendirmeli.

Kışladağ altın madeninin toplumsal anlamına devam edelim: Kışladağ da yapılan bir talan vardır ve bu talan yalanla yapılmaktadır. 22 000 tane ağaç kesildi, Ovacık Köyü ortadan kaldırıldı. 70 000 ton siyanür kullanılıyor orada, madenin bitimine kadar kendi ÇED raporlarındaki ifadelerdir bunlar. 1 gram altın için 2,5 ton atık bırakılıyor, bir beşbiryerde altın için 90 ton atık bırakılıyor Kışladağ'nda. Pasa dağları ve o kimyasal atıklar bize bırakılan "armağan"dır. Su, hava ve diğer tahribatın yoğunluğunu anlatmakla bitiremem.

Kışladağ, sosyal devletin yok olduğu (Ge-

çen gün Tunceli’de ortaya buzdolabı dağıtan devlet olarak görünür gibi oldu, ki herhalde o beyaz eşya rüşvetinin arkasında belki Rio Tinto falan var) yerin adıdır. Sosyal devlet yerine Tüprağ’ın “sosyal sorumluluğu”na köylülerin teslim edilmesinin adıdır.

Kışladağ, Eldorado gold rüşvetinin sosyal sorumluluk olarak sunulduğu yerin adıdır. Ne yapılır orada? Orada damızlık koyun dağıtır(!) altıncı şirket, taşımali eğitime destek verir(!), işte bu gördüğünüz şeyleri yapar benim elimde belgesi var. Kendi internet sitelerinden aldım. 22 kalem sosyal sorumluluk gereği yaptıkları işler var. Biz öyle diyoruz, rüşvetin adı sosyal sorumluluk olmuştur Kışladağ’ında. Bu olayı da geçen gün sabah gazetesinde Yavuz Donat çok güzel dile getirmiş. Onu da bunun yanında koydum öyle arsa tahsisymiş, bürokratik kolaylıkmiş, bilimsel destekmiş, siyasi destekmiş, fena halde devletimizin yereldeki yetkilileri tarafından yapılmaktadır. Onlar (altıncı şirket) bir de çok itibarlıdır, bizim kaymakamlarımız, valilerimiz, mebuslarımız, bakanlarımız nezdinde çok itibarlılar biz de bu ülkenin yurttaşları

olarak itilip kakılan durumdayız.

Şimdi size özellikle anlatmak istediğim çok sivri bir örnek var: Söğütlü Köyü ile Ulubey ilçesi kaymakamının koordinatörlüğünde Tüprağ şirketi arasında yapılan bir protokol var, bundan söz edeceğim.

Kışladağ’ında sosyal sorumluluk örneği olarak, Kışladağ altın madeninin hemen bitişiğinde muhtemelen liç alanı kayar ise altında kalacak köylerden biridir bu Söğütlü Köyü. Söğütlü Köyü’nün bir arazisi Orman İl Müdürlüğüyle davalıktı. Orman İl Müdürlüğü orayı madene kiralayacaktı, köylüler vermiyordu. Kaymakam, Vali başkaları araya girdi bir sosyal sorumluluk örneği yapıldı. Kaymakamın koordinatörlüğünde bir protokol imzalandı. 13 kişi işe alınacaktı, 125 milyar lira muhtarlığa verilecekti, 2 kilometre yol asfaltlanacaktı, köylülerde itirazlarından-davalarından vazgeçeceklerdi. Bizi yönetenlerin koordinatörlüğünde bu gerçekleşti. İşte, kaymakam, şirket ve muhtarın yaptığı taahhütname ve protokol yanımda, arkasından bir gazetemiz bu olayı böyle deşifre etmişti.

Kışladağ sahte çevre derneğinin adıdır

Ve buna İdarenin tam desteği vardır: Sabah,8.2.2009,Yavuz Donat

- Uşak "**teşvik kapsamındaki**" illerden. Ankara-İzmir arasında. Kütahya'ya, Afyon'a, Denizli'ye yakın. Diyelim ki Uşak'a "**yerli veya yabancı**" bir yatırımcı geldi. Hemen Vali, Belediye Başkanı, Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı "**yatırımcı ile**" bir araya geliyorlar. Milletvekilleri de. Rektör de.
- "**Arsa tahsisi... Bürokratik kolaylık... Bilimsel yardım... Siyasi destek**" için herkes kolları sıvıyor. "**Ortak akıl nasıl bir şey**" diye merak edenlerin "**Uşak uygulamasını**" görmelerini öneririz.

aynı zamanda. Şu anda Kışla Dağı altın madenini denetleyen valinin denetimindeki bir kurulun içinde çevre derneğinin başkanı, yöneticisi de var ya diye hep bizim karşımıza çıkartılır, oysa o dernek TÜPRAG Şirketi ve Uşak Valisinin birlikte kurdurdıkları bir dernektir. Derneğin başkanı madeni denetleme kurulu üyesidir. Eczacıdır, halkın bize söylediğine göre, TÜPRAG Şirketinde çalışanların ilaçlarını verir ve dernek yönetim kurulu da madende özellikle işe alınmıştır. Yani dernek gerçek bir çevre derneği değil, majestelerinin muhalifi olan sahte bir çevre derneğidir.

Dedim ya, TÜPRAG Şirketi ve bu uluslararası şirketler bizi yönetenler nezdinde çok itibarlılar. Uşak'a geldiği zaman başbakan Tayyip Erdoğan madencilere hitaben "Size burası Bergama olmayacak sözünü verdik ya," diye açıklama yapmıştı. Avukat arkadaşımız o konuda daha detaylı bilgi verebilir belki. Sözünü ettiğim itibara örnek vermem gerekirse, kamulaştırmayı söyleyebilirim: İlk kamulaştırma, Bakanlar Kurulu kararıyla şirket adına ilk kamulaştırma- Efemçukuru'ndan önce- bizim orada -İnay Köyü'nde- yapıldı. Bir başka örnek, Tüprag'ın murahhas azası Paul Right'ın Bakan Tüzmen'le özel mektuplaşmalarıdır, diyebilirim. Bu mektup basında yayınlandığı ve hükümetle ne denli içli dışlı ilişkiler içinde olduğu bilindiği için ben detayına girmeyeceğim. Bizim için "çapulcular" diyor, bizim hükümetin bir bakanı, bu da yöneticilerimiz nezdinde bizim itibarımıza bir örnek. Yaşam alanımızı savunduğumuz için jandarma dayacağına maruz kalmak, bir başka örnek. "Çapulculara pabuç bırakmayacağız" diyorlar. Ben sözlükten baktım, "çapul" hırsızlık demekmiş, "çapulculuk" hırsızlık yapma işi, başkasının malına el

koyma işiymiş. İyi, ama bu mal kimin? Kışla Dağı'ndaki altın madeni kimin? Kim el koyuyor? Ağaçlarımızı kim kesiyor? Havamızı kim kirletiyor? Suyumuzu kim azaltıyor, kim kirletiyor? Peki, Bu durumda çapulcu kim? Ben bunu köyde söyledim bir toplantıda. Bizim köylü yaşlı bir kadın "Atımın alnı sakar, kendi adını bana takar" dedi. Bende sizinle paylaşıyorum.

Şimdi sizin karşınıza çıktığım gibi, köylülerin karşısına, önümü ilikleyip çıkıyorum ve iyi bakın yüzüme, diyorum. Şaşırıyolar, sonra şu soruyu soruyorum halka: "Bu yüzde ajan suratı var mı, hain suratı var mı? Bu toprağa ihanet edecek adam suratı var mı bizde?" Onlar anlıyorlar; insanları en kolay karalamanın en kısa yoldan kulp takmanın yolu, böyle basit ve adice yapılan suçlamalardır. Şimdi size de soruyorum: "Hakikaten hain suratı var mı bizde? Alman ajanı hiç olur mu bizden?" Nasıl yaralıyorlar insanı. Kışladağ altın madeninin toplumsal anlamı bu, toplumsal anlamı işte bu! Başka mı? İşte size gösterdiğim bu fotoğraftaki -slaytı işaret ediyor- dayak izini bir toplantıda basına dağıtıyoruz. Bizim jandarmalar dövdü bu yurttaşları, öyle TÜPRAG şirketinin jandarmaları filan değil.

Kışladağı altın madeninin toplumsal anlamı aynı zamanda, "yol hikâyecileri"nin yollarının saptığı bir dağ olmasıdır.(Tayfun Talipoğlu'nun iki eliyle havaya kaldırdığı altın külçesi fotoğrafı var slaytta). Bu sevgili kardeşimizin tuttuğu altın Kışla Dağı'ndan ilk çıkan külçe altındır, evet dore olarak esas sahibine satılan külçe altındır. Bu altının Kışla Dağı'nda TÜPRAG şirketine 1 onsunun maliyeti 126 dolardır. Şirketin kendi yetkilisinin lafıdır bu ve 1 ons altın, dün televizyonda dinledim, 1

milyonu geçti, yani 1 000 lirayı geçti. Aradaki muazzam kârı görüyorsunuz, yani o jandarma dayağı, herhalde aradaki o muazzam kârın sebebini gösteriyordur.

Kışladağı altın madeni aynı zamanda deregölasyonun (düzensizleştirme, hukuksuzlaştırma) adıdır; yani Türkiye'deki hukukun bypass edilmesinin adıdır; hukuka karşı hile yapılmasının adıdır; Danıştay'ın Çed raporunu yürütmenin durdurulması kararı varken, envai çeşit dolapların çevrildiği yerin adıdır. E bu kadar laftan sonra artık sıra başka bir yere geldi.

Kışladağı aynı zamanda direnişin adıdır, paylaşmanın adıdır, mücadelenin adıdır, kazanılan zaferleri böyle kutlamanın adıdır, yaşama sahip çıkmanın adıdır, havaya,

suya, canlı yaşama, tohuma, insana her türlü mahlukata sahip çıkan, onların sesi olmaya çalışan bir vicdan hareketinin olduğu yerin adıdır, yeni mücadele yöntemlerini öğrendiğimiz yerin adıdır, tabii bu mücadelede bedel ödendiği yerin adıdır.

“Havası, suyu, toprağı ve insanı kirli çevreyi, yurdu, yer küreyi neyleyim” deyip yürümeye devam etmenin adıdır. Yürüyoruz, yürümeye devam ediyoruz.

Kışladağı, “Mücadele edenler her zaman kazanamayabilirler ancak, kazananlar hep mücadele edenlerdir” diyerek ağıt yakmanın ve yas tutmanın adıdır.

Teşekkür ederim. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI- Evet, sıra Avukat Arif Ali Cangı arkadaşımızda.

Arif Ali, Mut doğumlu, 1989'da İstanbul Hukuk Fakültesini bitirdi, 93'ten bu yana İzmir'de serbest avukatlık yapıyor. Bu dönemde, yani iki dönemde İzmir Barosu Yönetim Kurulu Üyeliği yaptı. İki dönem Çağdaş Hukukçular Derneği İzmir Şubesi Yönetim Kurulu Üyeliği yaptı. Bu süre içinde çevre sağlığı ve bununla ilgili canlı

yaşama ilişkin çalışmalar yürüttü. İzmir, Bergama, Eşme, Sivrihisar, Havran Küçükdere El Ele Hareketi Sözcülüğünü yürütüyor, EGEÇEP Sözcülüğünü yürüttü. Şu anda EGEÇEP'in davalarında yurttaş ve avukat olarak bulunuyor. Kendisi 29 Mart yerel seçimlerinde İzmir'den Birlikte Başaracağız Platformunun Bağımsız Büyükşehir Belediye Başkanı Adayı.

Buyurun,

Bergama

Av. ARIF ALİ CANGI

Teşekkür ederim, Değerli Başkan, sevgili arkadaşlar, sevgili dostlar; bir düzeltme yapayım, Elele Hareketinin bir dönem sözcülüğünü yaptım ama şimdiki sözcüsü ben değilim. Elele Hareketinde, Elele Hareketinin de içinde yer aldığı EGEÇEP'de yaşamın savunulması mücadelesini sürdürüyoruz.

Şimdi Bergama'yı anlatacağım ama Bergama'yı anlatırken nereden başlayacağım, neresini anlatayım bilemiyorum. Mümkün olduğunca özet geçmeye çalışacağım ve bu özeti sonunda şayet oluşacak yeni politikalara, yeni politikalarımıza bir katkımız olur ise, çok mutlu olacağım, kendimi iyi bir iş yapmış hissedeceğim. Çünkü şimdiye kadar Maden Mühendisleri Odasının hiçbir toplantısına katılmadık, katılmadık, önyargılar vardı. Umut ediyorum ki bu toplantı, -öyle gözüküyor- kimi

önyargıların yıkıldığı ve yeni dönemde bu politikaların toplum yararına yaşamın korunmasını sağlayacak altın politikalarının ve diğer politikaların oluşması için birlikte mücadele etmenin başlangıcı olacaktır.

Politika insanlar arasındaki mücadeleyi anlatır, kavgayı anlatır, toplumda bütünlüğü genel yararı sağlamak için oluşturulan kurallardır, ilkelerdir. Hukuk da hakların güvence altına alınması anlamına gelir.

Altın söz konusu olunca, ben bunu hep gösteririm, kiminin hoşuna gitmiyordur belki ama altın için tarihte kim ne demiş, bunu bir anımsatma anlamında, altının ne anlama geldiğini görmek anlamında benim çok hoşuma giden bir slayt bu. "Altın içeri girdiğinde asalet kapıdan çıkar" diyor Rotterdam'lı Erasmus. "Altın değerli ama kırmızı altın siyahı beyaz, çirkini güzel,

kötüyü iyi, yaşlıyı genç, korkağı cesur, sıradan insanı soylu yapan lanetli maden, sen insanlar arasında kavgadan başka bir şey getirmedi” William Shakspeare böyle söylüyor. Gerçekten de altın yüzyıllar boyunca insanoğluna kavgadan, şiddetten, ölümden başka bir şey getirmemiştir ne yazık ki... Umut ediyoruz ki bundan sonra böyle olmasın. Altının bu yönü artık ortadan kalksın, bu toplantının da o amaca hizmet etmesini tekrar diliyorum. Lenin ne diyor... *“Uluslararası düzeyde galip geldiğimiz zaman bazı büyük kentlerin ana caddelelerinde altından umumi tuvaletler yaptıracağız, bu da bu madenin en doğru ve en örnek kullanımı olacaktır.”* diyor. Öğleden önceki oturumda *“öldü, bitti”* denildi, *“ama artık kapitalist düzene mahkûmuz”* denildi, ama ben öyle olmadığını düşünüyorum. İnsanlık varolduğu sürece insan için, yaşam için en güzel dünyayı kurmak mücadelesi sürecektir.

Bergama/Ovacık altın madenindeki süreç

1989 yılında başladı, 1989’dan bu yana Ovacık kazılmaya devam ediyor. Bu görüntü birkaç yıl öncesinin görüntüsü, şu anda daha büyük, daha derin bir krater oluşmuştur. Bergama sürecini anlatırken toplumsal hareketlerle yargısal süreci birlikte anmak gerekiyor. Bergama hareketinin nasıl olduğunu, köylü hareketinin nasıl örnek bir hareket haline geldiğini sanıyorum anlatmama gerek yok. Hoşuna gitmeyenler, bu hareketten zarar görenler de çok iyi biliyorlar ki Bergama Köylülerinin hareketi saygıdeğer bir harekettir. O yüzden hareketi öldürmek için olabildiğince yalanı, dolanı uyduruyorlar. Şimdi ben daha çok hukuksal süreci özetleyeceğim ve sonunda geldiğimiz noktada nasıl bir politika izleyeceğiz, nasıl bir politika oluşturacağız, o konuda görüşlerimi söyleyeceğim.

Bergama/Ovacık altın madeninde çok şey oldu, örnek pek çok gelişmeler yaşandı. Toplumsal hareketin yanı sıra hukuk alanında, yargı alanında, çevre hakkının savu-

1989 yılından beri kazılan Bergama-Ovacık

nulması alanında örnek mahkeme kararları çıktı. Bu kapsamda Danıştay 6. Dairesinin Bergama/Ovacık Altın Madeninini ÇED olumlu belgesinin iptali davasında vermiş olduğu 1997 bozma kararı somut bir karardır. Bu karar Türkiye hukuk tarihinde çevre hakkının savunulması, korunması açısından ilk ve en önemli bir karardır, bir aşamadır. Ne diyor Danıştay, Anayasanın 56. maddesini anımsatıyor, sağlıklı çevrede yaşama hakkını anımsatıyor, “Faaliyet sonucunda elde edilecek ekonomik değer in doğada ve doğrudan veya dolaylı olarak insan yaşamı üzerinde risk faktörünün gerçekleşmesi halinde kamu yararının öncelikle insan yaşamı lehine değerlendirilmesi doğaldır” diyor. Özet olarak diyor ki, “Ekonomik değer mi, insan yaşamı mı? Ben insan yaşamını tercih ediyorum” diyor. Sonuç olarak, çevresel etki değerlendirme raporlarındaki risklerin gerçekleşmesi halinde olası felaketleri göz önüne alarak faaliyetin kamu yararına uygun olmadığına karar veriyor ve işlemin hukuka aykırı olduğu görüşünü bildiriyor.

Kendini hukuk devleti olarak tanımlayan bir devlette, bir devlet düzeninde aslında 1997 Danıştay kararından sonra bu tartışma bitmeliydi, Bergama/Ovacık süreci kapanmalıydı, ama ne yazık ki öyle olmadı, mahkeme kararları uygulanmadı. Buna ilişkin somut kararlar da alındı. Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin bozma kararı doğrultusunda dönemin Başbakanı, Çevre Bakanı, Valisi, ilgililer tazminata mahkûm edildi, yargı kararını uygulamadığı için. Şimdi halen deniliyor ki, “Bergama’da yargı kararları uygulanıyor.” Hayır efendim, uygulanmıyor, işte uygulanmadığının en somut örneği: Tazminat ödemek zorunda kaldılar. Ardından sanki kapanacakmış gibi

umutlanmıştık. Gizli gizli TUBİTAK’tan isimleri belirlenen bilim insanlarına görev verildiği ortaya çıktı. Gizli yapılan çalışma sonunda birtakım raporlar çıktı. O raporlar ile raporların özetini oluşturan ana rapor arasındaki çelişkileri çok tartışıldı. Bu rapora dayanılarak Bergama/Ovacık Altın Madeninde artık risk faktörü kalmadığı gerekçesiyle Başbakanlık tarafından bir kanunsuz emir verildi ve maden işletilmeye başlandı, deneme üretimine başladı. Bu deneme izniyle ilgili olarak, Başbakanlığın vermiş olduğu kanunsuz emirle ilgili olarak mahkeme şu kararı verdi: “Kesinleşmiş mahkeme kararının uygulamada değiştirilmesi ortaya çıkarmıştır ki bu durumun hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmadığı açıktır.” Yani Bergama sürecinde hukuk devleti ilkesi uygulanmıyor, hukukun üstünlüğü yok sayılıyor diyoruz, biz demiyoruz, mahkeme söylüyor bunu, biz mahkeme kararlarından alıntı yapıyoruz aslında.

Peki, o sürecin sonunda ne oldu? İzmir 3. İdare Mahkemesi İzmir Barosunun davacı olduğu davada -ki, o dönemde Yönetim Kurulu Üyesiyim ve İzmir Barosunun avukatlığını yürütmekteyim- deneme izninin yürütmesini durdurdu, karar 30 günlük süre içinde uygulanması gerekiyor idi, evet 30 günün sonunda mahkeme kararı uygulandı, bir yerler mühürlendi, ama ertesi gün faksla bu karar geldi. Bakanlar Kurulunun prensip kararı geldi, anmakta yarar var; hangi hükümet döneminde kimler imzaladı? Ecevit, Bahçeli, Yılmaz Koalisyon Hükümeti döneminde imzalanan bir ilke kararı. İlke kararını okursanız, kararda hiç mahkeme kararlarından söz edilmez, işletmenin yaratacağı çevresel risklerden hiç söz edilmez, sadece dış borçlardan söz

ediliyor, uluslararası tahkimden söz ediliyor. Uluslararası tahkimi geçerli kılan, imzalar atan sanki biziz? İmzaları sanki biz yurttaşlar attık, sanki Bergamalılar attı.

Yargılamalar yıllarca sürüyor ne yazık ki. 2 yılı aşkın bir süre sonra, Danıştay 8 ve 6. Dairesi ortak toplantısıyla Bakanlar Kurulu kararının önce yürütmesi durduruldu, daha sonra iptal edildi. Bundan sonra yeni bir süreç başladı 2004 yılında. 2004 yılının 19 Ağustosunda yazışmalarla, çabalarla, tartışmalarla maden mühürlendi. Peki, iş bitti mi? Hayır, elde hazır başka bir rapor varmış, Çevresel Durum Değerlendirme Raporu adı altında. Hemen Çevre Bakanlığına sunuluyor ve Çevresel Durum Değerlendirme Raporuna dayanılarak 27 Ağustos 2004 tarihinde Çevre Bakanlığı yeniden izin veriyor madenin işletilmesi için. Ama o yetmiyor, o yetmiyor çünkü, imar planlarının madenin işletilmesini sağlayacak biçimde yeniden düzenlenilmesi gerekiyor o zamanki mevzuata göre. İmar planlarının düzenlenmesi için İzmir’de Bayındırlık İl Müdürlüğü Temsilcisinin onay vermesi gerekiyor. Bayındırlık İl Müdürlüğü Temsilcisi “*Bu konuda daha önce verilmiş mahkeme kararı var, ben imzalamam*” diyor, direniyor, başka yere sürgün ediliyor, ardından süreç hızla ilerliyor. O süreç içinde başka şahsiyetler de ortaya çıkıyor, yani bu altın madencilığının ne demek olduğunu veya bu işletmelerin kimlerle ilgili olduğunu çok somut gösteren bir örnek. Dönemin ABD Büyükelçisi E. Edelman ortaya çıkıyor, dönemin Bayındırlık ve İskân Bakanı Zeki Ergezen’e İngilizce mektup yazıyor, diyor ki, “*Ben ABD Büyükelçisiyim. ABD şirketi olan Newmont adına size mektup yazıyorum, Bergama/Ovacıktaki altın madeni Danıştay kararıyla kapatıldı,*

şimdi Çevre Bakanlığı 27 Ağustosta tekrar izin verdi, madenin açılabilmesi için İzmir Valiliği tarafından hemen imar planının düzenlenmesi gerekiyor. İzmir Valisi’nden bu konuda ricada bulunur musunuz?” Bayındırlık ve İskân Bakanlığı da bu İngilizce yazıyı ekleyerek “*Ekli dilekçenin gereğini yapın, sonucunu dilekçe sahibine bildirin*” şeklinde Valiliğe yazı gönderiyor. Evet, çok hızlı geliyor olay. Dosyayı görerseniz sanki o kurumların başka işi gücü yok, sadece Ovacık Altın Madeninin yararlanacağı imar planı düzenlemek için görevlendirilmiş durumdalar. Yememişler, içmemişler aynı gün memur eliyle tebligatlar yapılıyor, memur eliyle yanıtları alınıyor sakınca olmadığına dair. Bir aylık süre içerisinde, bir ay bile olmadan imar planları onaylanıyor, ardından askıya çıkarılıyor, Bergama Kaymakamlığında. Çok yakından takip ettiğimiz bir süreç ki, ABD Büyükelçisinin mektubunu bile ortaya çıkardık, çok yakından takip ettik. Sıkı takip ettiğimiz halde Bergama Kaymakamlığındaki panoda her nedense bu imar planlarını hiç göremiyoruz, askıda hiç göremiyoruz. Bir ay sonunda askıdaymış gibi tutanak tutuluyor ve kesinleşiyor. Onunla ilgili açılan davada bilirkişi incelemesi, ardından yürütmeyi durdurma kararı, daha sonra iptal kararı çıkıyor. Yani Edelman’ın ricasıyla oluşturulan imar planları da iptal edilmiş oluyor. Şimdi şu anda Koza tarafından, o bilirkişiler hakkında dava açılıyor, dava açılması zorlandı ve dava açtırıldı ve bilirkişiler şu anda kötü bilim insanları olarak tanıtılıyor.

Bu arada Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinden ihlal kararları çıktı, adil yargılama hakkını düzenleyen sözleşmenin 6. maddesi ile özel ve aile yaşamını düzenleyen sözleşmenin 8. maddesinin ihlal edildiği

karar veriliyor, ama Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararı halen uygulanmadı, şu anda Türkiye açısından sürekli tartışma konusu olan bir konu.

İmar planları iptal edildi demiştim, imar planı iptal edildikten sonra madenin kapatılması gerekirdi, açılma ruhsatının geri alınması gerekirdi. Açılma ruhsatı geri alındı arkadaşlar, ama aynı gün yeni bir ruhsat için başvuruldu. İmar planı olmadan yeni bir ruhsat verildi. Çünkü elde şu anda onların işine gelecek yasa da vardı, yönetmelik de vardı. Biraz sonra onlara değineceğim, Bergama Ovacık altın madeni Eurogold, Normandy, New Mont, Koza ve sürece bakıyorsunuz ne değişti, süreç işlemeye devam ediyor.

Son süreçte başka bir şeyle daha karşılaştık, bu 5 Haziran 2005 Dünya Çevre Günü etkinliği için Çamköy'e giderken Çamköy yolunu kapatan madenciler, turuncu adam-

lar, yoldan geçen herkes taşlandı, yumurta atıldı.

Yol bu şekilde şirketin en üst düzey yetkilileri, yöneticileri tarafından kapatıldı ve ne yazık ki Bergama'da bunun davası halen açılmadı. Ertesi yıl 19 Ağustos 2006'da Dikili Barış Demokrasi ve Emek Şenliklerinde "*Altın, Siyanür Çevre Konulu*" panel basıldı. Tan Oral o zaman Cumhuriyet Gazetesinde çiziyordu, bunu çizmişti, herhalde o olayı en iyi anlatan çizgi, bu çizgi. Çok söze gerek yok. "*Sükût Altındır, Dikili Zorda*" Peki sürece geliyorum.

Son süreç de yargı süreçleri ile devam ediyor. Son olarak geçtiğimiz Aralık ayında Danıştay 6. Dairesi 2004 yılında verilen Çevresel Durum Değerlendirme Raporuna dayanarak verilen izine ilişkin olarak, yürütme durdurma kararı verdi. Yani 2004 ÇED'inin de, şu anda yapılan faaliyetin

dayanağı olan ÇED izninin de, hukuka aykırı olduğuna karar verdi. Karar 30 Aralıkta Bakanlığa tebligat yapılmış “*biz de davanın tarafıyız*” bize Ocak ayının 1. haftasında tebligat yapıldı, bakanlığa tebligat yapıldığı gün, aynı gün yeni ÇED süreci için başvuru yapılmış.

Tan Oral
25.08.06- Cumhuriyet

Yeni süreç işliyor, 14 Ocakta bir halkın katılımı toplantısı yapıldı Ovacık'ta, yaşam savunucular katılmadı oraya; Bergama'da, Kozaklılarla birlikte ortak çalışma yapıldı. Süreç şu an işliyor, “*8 Şubatta ne oldu?*” diye bir soru ortaya atıyoruz, bu soru nedeniyle hakarete uğruyoruz. 8 Şubatta EGEÇEP'in Kurultayı var idi, EGEÇEP'in Kurultayında bir haber geldi, Jeoloji Mühendisleri Odası Şubesi eski Başkanı Türkel Minibaş Hocamızın -saygıyla anıyorum kendisini- cenazesinden dönerken “*Ovacık altın madeninden çamurlu sel akıyor, bir araştırın atık havuzunda bir şey olabilir*” kaygısını dile getirdi. Araştırmamızda aldığımız bilgi atık havuzunda değil, ancak galerilere ve açık ocağa su dolduğu, oradan da suyun dışarıya kontrolsüz bir şekilde deşarj edildiği yönündeydi. Bunu dile getirdik diye hakarete uğruyoruz şu anda. Çevre Bakanlığı Çevre İl Müdürlüğü Temsilciliği üç gün sonra gidip denetim yaptı. Şu an gelen bilgiye göre bir şey tespit edi-

lemedi, o ocaklardan akan sularda ne vardı, o tarlalara ne aktı, halen bilmiyoruz. Bu sorunun yanıtlanması gerekiyor.

Efemçukuru altın madenine kısaca değineceğim. Tahtalı Havzasının sınırında Çamlı Barajının havzasının içinde, İzmir'in su havzası içinde. Bu madeni işletebilmek için merkezi yönetim elinden gelen kolaylığı tanıyor, madene kolaylık tanıyor, İzmir'in ihtiyacı olan Çamlı Barajını engellemeye çalışıyor, ama son olarak yargı Çamlı Barajının gerekli olduğuna karar verdi. Bu süreçte bu şekilde arama faaliyetleri yapıldı, İZSU denetlemedi, denetlemek için gittiği zaman kovaladılar, jandarma istedi İZSU, Menderes İlçe Jandarma Komutanlığı, “*Yetkimiz yok*” diye kolluk vermedi, en son İzmir Büyükşehir Belediyesi Encümeni kapatma kararı verdi. Kapatma gerekçesi su havzasında olduğu için GSM (Gayri Sivil Müessese) ruhsatı verilemeyecek bir faaliyet olduğu için ve hazırlık çalışmalarının hızla devam ettiği galerilerden birinin açıldığı gerekçesiyle 8 Ocakta kapatma kararı verdi. Kapatma kararı uygulandı ama köylüler tedirgin, her hafta patlatma yapılacak şekilde ilanlar, duyurular yapılıyor. Geçen hafta aynı şekilde bir süreç yaşandı, basın gitti, belediye ekipleri gitti, Valiliğe, Büyükşehir Belediyesine, Kaymakamlığa başvuru yaptık, patlatma yapamadılar, Efemçukuru köylüleri son derece mutlu oldular, “*Sayenizde patlatma yapamadılar*” dediler. Bu şekilde bir süreç işliyor, yurt savunmasında gerekli olan hallerde başvuru acele kamulaştırmaya başvuruldu. Acele kamulaştırılma Danıştay tarafından durduruldu. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu tarafından durduruldu, ancak halen kamulaştırılan taşınmazların tapusun-

daki kamulaştırma şerhi duruyor. Üstelik Kamulaştırma Kanununun 7. maddesinde “6 ay içinde tescil davası ve değer tespit davası açılmazsa kendiliğinden kaldırılır” denildiği halde duruyor ve kamulaştırma şerhi olduğu için taşınmazlarında, ipotek tesis edilemediği için köylüler şu anda ziraai kredi alamıyorlar.

5177 Sayılı yasaya değinmek istiyordum. 5177 aslında bu hareketin içinde olan insanların ezberine bildiği bir yasa değişikliği. Bu yasa Bergama sürecinin sonucunda çıkan bir yasa, tek derdi vardır, madencilik için tüm kolaylıkları tanımak, her türlü engeli kaldırmak. Madencilikle ilgili olan 10 tane yasada değişiklik yapılmıştır, aklınıza gelebilecek her yerde madencilik yapılabilir. Bu yasa çalışmalarını sırasında belki duyan olur diye “Yasa çıkarsa Anıtkabir’de madencilik yapılabilir” dedik, kimse dinlemedi. Sizin için kutsal olan Anıtkabir’se Anıtkabir’de de yapılabilir; Sultanahmet ise Sultanahmet’te de; kendi bahçenizde kendi bahçenizde yapılabilir. Hiçbir engel ve sınırlama yok, bunun düzenlenmesini Bakanlar Kurulu Yönetmeliğine bırakmış durumda. Arama faaliyetleri ÇED kapsamı dışına çıkarılmış idi. Arama faaliyetlerinin ne olduğunu, çevresel etkilerin ne olabileceğini siz maden mühendisleri çok iyi bilirsiniz. Devlet hakkı yüzde 2. Her şey ÇED’e bağlandı, ÇED tamamsa, yolunuz açık. İmar muafiyetlerinden biraz önce söz etmiştim, Bergama’da örneğini yaşadık. “Peki, bu Maden Yasası değişikliği kimin için yapıldı?” sorusunu yeni politikaların belirlenmesi açısından belki sormamız gerekiyor.

Bu Evrensel Gazetesinde 17 Mart 2004 tarihinde çıkan bir haber: “Hükümet Newmont’la canciğer kuzu sarması.

Gordon Nikson “Maden Yasa Tasarısı Ankara’da Newmont yetkilileriyle eşgüdüm içinde hazırlanıyor” diyor. Daha öncesinde 11 Haziran 2003’te Kışladağı’ndaki maden işletmesini yapan Eldoradogold’un temsilcileri Başbakan’dan güvence istiyorlar, “Bergama süreci çok netameli geçiyor, toplumsal hareket, mahkeme kararları bu kadar yatırım yapıyoruz, bize güvence verir misiniz?” diyorlar. Başbakan Tayyip Erdoğan, Meclise sevk edilen Maden Yasasıyla bütün sorunlar çözülecek şekilde güvence veriyor. KDV’den muafiyet geldi, biliyorsunuz en son 12 Şubat 2009 tarihli tebliğle artık doğrudan faaliyetle ilgili olmayan faaliyetlerde KDV muafiyeti kapsamına girdi. Bu arada Başbakanın kızı ve damadının bir altın şirketinin ortağı olduğu ortaya çıktı. Bu sözünü etmiş olduğum yasa değişikliğinin en önemli maddesi olan her yeri hiçbir sınırlama olmadan su havzaları, kıyılar, SİT alanları, sulak alanlar, milli parklar, ormanlar her yeri madenciye açan Maden Yasasının 7. maddesinin 1. fıkrası ile arama faaliyetlerini ÇED kapsamı dışına çıkaran Çevre Yasasının 10. maddesinin 3. fıkrası 15 Ocak tarihli Anayasa Mahkemesi kararıyla Anayasaya aykırı bulundu arkadaşlar.

Kararda 6 ay ve 1 yıl sonra yürürlüğe girmesi de var. Bu kararın kendi içinde çelişki oluşturduğu düşüncesindeyiz, ama sonuç itibarıyla Anayasa Mahkemesinin vermiş olduğu Anayasaya aykırılık kararı belirgin bir karar. Şu anda madencilik faaliyetleri Anayasaya aykırı bir yasaya dayanarak çalışıyor, yapıyor.

Peki, hep konuşuyoruz ne oluyor, ne bitiyor? Bunun politikası nasıl belirlenecek? Şu anki uygulanan politika neye göre belirleniyor? Kural dışılaşan, vahşileşen ka-

pitalizm yaşıyor. Bu sistem hiçbir kural tanımıyor, kendi koyduğu kuralları bile çiğneyebiliyor, mahkeme kararı falan umurunda değil. Buna deregülasyon deniliyor, serbest piyasayı güçlendirmek için hiçbir kural, hiçbir düzen istenmiyor. Meclislerden istedikleri yasaları çıkartabiliyorlar, bu arada medya ellerinde, medyayı ellerine geçirdiler. Kendileri medya sahibi oldular, orada istedikleri yalanı haber yapabiliyorlar, istedikleri hakareti yöneltebiliyorlar, yandaş kamuoyu oluşturmaya çalışıyorlar. Basın ilkelerini tanıyan yok, gördüğümüz kadarıyla devletin kurumları ne yazık ki onların emrine amade durumda. Buna ek bir şey daha söylemek istiyorum. İçim yanarak söylüyorum, ne yazık ki işçi sendikaları da kullanılıyor bu süreç içinde.

Bu anlattıklarımın özellikle son Anayasa Mahkemesi kararını önemsenizi özellikle diliyorum. Çünkü Anayasa Mahkemesi kararıyla artık yeni bir yasal düzenleme yapılacak, altı ay içinde bir yıl içinde

yeni bir yasal düzenleme yapılacak. Yeni yasanın gerçekten ülkemize yararlı olacak, çevremizi koruyacak, yaşamı koruyacak bir yasa olması, yani nerede madencilik yapılacak, hangi koşullarda yapılacak ya da nerede yapılmayacağını düzenleyecek bir yasanın hazırlanması gerekiyor. Yasanın hazırlık sürecinde Maden Mühendisleri Odasının da içinde yer alacağı toplumsal duyarlılığı olan, gelecekte çocuklarının geleceğinden kendini sorumlu hisseden kişi ve kurumların mutlaka birlikte hareket etmesi gerekiyor. Yoksa yine Anayasa Mahkemesinin iptal etmiş olduğu yasaya benzeyen, pek çok sıkıntı yaratan, talana yol açan, yağmaya yol açan bir yasayla karşılaşabiliriz. Önümüzdeki süreçte altın politikalarının, madencilik politikalarının oluşmasında bize düşen en önemli görev bu. Biz İzmir'den Yaşam Savunucuları olarak her zaman için bu çalışmanın içinde olacağız, bu direnişin içinde olacağız.

Hepinize teşekkür ederim. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI- Biz teşekkür ederiz.

Evet, Mehmet Akif Öznal arkadaşım, Edremit Körfezi'nde Altınoluk'ta yaşıyor, mimar, serbest çalışıyor. GÜMCED, yani Güney Marmara Doğal ve Kültürel Çevreyi Koruma Derneği Edremit Körfez Şubesi Başkanı.

Tüm Körfez'i kapsayan ve "Güzel Edremit Körfezi'nin Bekçileri" adıyla mücadele eden oluşumun sözcüsü, 26 Belediye Ba-

likesir ve Çanakkale Üniversiteleri, her iki ilin baroları ve çevre platformlarının temsilcilerinden oluşan 300'ü aşkın kuruluşun destek verdiği Kazdağları ve Madra Dağı Çevre Platformu Yürütme Kurulu Üyesi, Makine Mühendisi Ayten Öznal ile evli, iki kızı var. Ülkemizin değerleri için Savaşım ve Ben, Yaşam Savunucularından biri olan Mehmet Akif Öznal, Cumhuriyetin kurucusu Mustafa Kemal devrimlerine yürekten bağlı olduğunu iletiyor.

Buyrun.

Kazdağları

MEHMET AKİF ÖZNAL

GÜMCED Edremit Körfez Şube Başkanı

Herkese merhaba.

Bir zeytin ülkesi olan efsanevi adıyla "İda", günümüzdeki adıyla Kazdağları ve Madra Dağı'nın eteklerinde kurulu olan Güzel Edremit Körfezi'nden ve o güzellikler için mücadele eden dava arkadaşlarım Güzel Edremit Körfezi Bekçileri adına ben de sizleri saygıyla selamlıyorum.

Bu kısa sürede size benim bir sunum şeklim var. Ben genelde konuşup ekranda korumaya çalışmaya çalıştığımız güzelliklerden ve eylemlerimizden resimler aktararak, eşlik ederek konuşmayı seviyorum. Onun için buradan konuşacağım, sunumu sözlü yapacağım.

Kazdağları'nın binlerce yıldan önceki adı-

nı biliyorsunuz, efsanevi adı İda. Türklerin Anadolu'ya yerleşmesiyle zaman içerisinde İda adı Kaz Dağı'na dönüşmüştür. Ayrıntılarına girmiyorum bunun, yöredeki Türkmenler ve Şaman kültürüyle ilişkisi var, bundan dolayı bunları belki sizler de biliyorsunuz. Zaman kısa olduğu için geçeceğim, ama özellikle şunu belirtmek istiyorum: Tarihin ünlü coğrafyacısı yurtaşımız Amasyalı Strabon, İda Dağı'nın kuzeyde Zeley Antik Kenti Gönen Sarıköy yakınlarında bir burunla Lekton Baba Burnu arasında sınırlandığını söyler. Bu bölgenin adı Antik Troas'tır. Troas İyonluların ya da Troya toprakları anlamına gelir. Biz bugün bu bölgeye Biga Yarımadası diyoruz. Bunu şunun için söyledim: Kazdağları madencilik faaliyetini yürüten

kesimler tarafından iddia edildiği gibi Kaz Dağı Milli Parkıyla sınırlı değildir, Kaz Dağı diye bir terim yoktur, Kazdağları, bir sıra dağlar silsilesi vardır ve bu bütün Biga Yarımadası'nı kapsar. Strabon bunu böyle belirtiyor. Ayrıca yine Kazdağları Edremit Körfezi'nin kuzey kıyısına paralel doğu-batı yönünde 60-70 kilometre boyunca bir duvar gibi uzanır. Batıda Ege Denizi boyunca ve kuzeyde Marmara Denizine doğru araya nehirleri ve vadileri de alarak devam eder. Bu görüntüsünden dolayı Homeros Kazdağları'nı bir ahtapota, Strabon ise kırkayağa benzetir. Kazdağları'nın en batı ucu olan Baba burnu Lekton aynı zamanda Anadolu anakarasının en batı ucudur. İdari açıdan Çanakkale ve Balıkesir illeri içinde kalmaktadır Kazdağları. Balıkesir sınırlarında kalan 21.450 hektarlık kısmı millî parktır. Ekokültür turizmi olanaklarıyla Kazdağları aynı zamanda 2002 Dünya Dağlar Yılında Yunanistan'ın Olympos Dağı'yla birlikte en iyi iki dağdan biri seçilmiştir dünyada.

Bol kaynaklı İda, bin pınarlı Kazdağları söylemlerini duyarsanız, su varlığı çok görkemlidir, özellikle yaşadığımız süreçte küresel ısınmayla birlikte yaşamsal öneme sahiptir. Çanakkale'nin ve güneyde Edremit Körfezi'nin su kaynağıdır. Yine Kazdağları dünyanın ikinci en bol oksijenini Şahindere Kanyonu'ndan taşıyarak Altınoluk'ta insanlığa sunmaktadır ve yöreyi doğa şifa yurdu özelliğine kavuşturmaktadır. Kazdağları'nda 1.000'i aşkın bitki çeşidi vardır, başta Kaz Dağı göknarı olmakla birlikte 32 bitki taksonu sadece Kazdağları'nın büyümlü ortamında bulunmaktadır, yani sadece Kazdağları'na özgü endemiktir. Buradan Madra Dağı'na geçmek istiyorum.

Madra Dağı da Edremit Körfezi'nin doğusunda yer alır. Havran'ın güneyinden başlayarak verimli ovaları arkasına alarak Burhaniye, Gömeç ve Ayvalık sırtlarından Kozak Yaylası'ndan Bergama'ya uzanır. Yöremizin ekolojisini tamamlar, hem yaşamsal, hem de görsel bakımdan çok önemlidir. Uzaydan bakıldığında Kazdağları ve Madra Dağı derin bir vadiyle birbirinden ayrılan iki koca dağ kütesidir. Kuzeydeki Kocadağ Kaz Dağı Ana Tanrıça Ma'nın dağı ise, güneydeki yüce dağ Madra, Ana Tanrıçayı yalnız bırakmak istemeyen erkeğinin dağı olmalıdır. Madra sözcüğünün Luvi dilindeki anlamı da bu sezgiye denk düşer. Luvi dilindeki iki sözcüğün birleşmesinden oluşur. Ma ve Adra. Ma'nın Anadolu'ya egemen olan Ana Tanrıça olduğunu biliyoruz. Adra ise Luvi dilinde koca kadının erkeği anlamına gelen bir sözcüktür. Kısacası Madra'nın anlamı Ana Tanrıçanın erkeğidir. Yani bu iki dağ birbirini böylesine tamamlamaktadır.

Yöremiz ekoloji için ve Edremit Körfezi'ni belki de dünyanın en güzel yerlerinden biri haline getiren, Ege'nin o kesiminde Işıklar Sahilinin kıyısında ve arkasında bu dağları alarak ve bir zeytin ülkesi olarak ülkemizdeki yüzde 10'unu, 100.000.000 zeytin ağacının 10.000.000'unu barındıran Edremit Körfezi'ne, biz bundan dolayı "Güzel Edremit Körfezi" diyoruz ve bu iki dağ, bu güzelliklerin vazgeçilmezidir.

Bu kadar üstün özellikleri olan ve hatta Kazdağları'nı da eklemeliyim Truos'dan Bergama'ya kadar Kazdağları ve Madra Dağı antik çağın, eski dönemin en önemli yerleşimine sahiptir, 400'ü aşkın antik kenti ve tümülüsü barındırmaktadır, çok önemli uygarlıkların izleri vardır yöremizde. Yani yerin altında sadece madenler de-

ğil, aynı zamanda inanılmaz bir arkeolojik zenginlik vardır. Aslında belki de kazılması ve gün yüzüne çıkartılması gereken bu değerlerdir; bunu da belirteyim.

Bu kadar özellikleri ve güzellikleri olan bir yerin belki de dünya kenti olarak bütünüyle koruma altına alınması gereken bir yerde son dönemlerde Türkiye'yi de ayağa kaldıran hepinizin gündemine giren inanılmaz bir madencilik faaliyeti dayatmasıyla karşı karşıya kaldık. Kazdağları'nın kuzeyinde Biga Yarımadası bölgesinde şu anda sayısına yetişemiyoruz, yeterli sağlıklı bilgiyi almakta da zorlanıyoruz, ama 100'e yakın, Madra Dağı'nda Kozak Yaylası'yla birlikte yine 100'e yakın maden ruhsatı, bunun yarıya yakını altın, gümüş olmak üzere inanılmaz bir şekilde artmaktadır. İddia edildiği gibi 8.140 kilometre olan Biga Yarımadası'nın sadece 2 kilometre-karesinde maden aramaları yapılmaktadır. Şu altın madenciliği sektöründeki belli başlı örgütlerin gazetelere paraları oldukları için vermiş oldukları ilanların sadece bir gazete örneği. Şuradaki lekede görülen sadece Kazdağı Milli Parkıdır ve burada denilmektedir ki, madencilik yapılan yerler Kazdağları'nın dışındadır. Ben de size söyledim ki, Biga Yarımadası'nın tamamını Kazdağlarıdır. Yani haritadan silmeyi planladıkları, tasarladıkları Ağı Dağı da bu silsilenin bir devamıdır ve Kazdağları'nın içinde yer almaktadır. Bayramiç Çam bölgesi de Kazdağları'na dahildir yani, Kazdağları milli park değildir, her konuda olduğu gibi bu konuda da bir yanıltma vardır. Ancak burada bir şeyi paylaşmak istiyorum burada, madencilik gerçekten zor bir meslektir, madenciler, özellikle maden işçileri, dünyada her zaman toplumda en yiğit insanlardır, devrimlerin ve direniş-

lerin sembolleridir; bu da çok önemli bir efsane. Bir sendikacının yönettiği panelde söylemek istiyorum ki, burada bize açılan tek şey iki tane emek örgütünün de şu yalanlar silsilesine imza koymasındır. Bu gerçekten çok acıtır geldiğimiz nokta açısından.

Nasıl oluyor böyle bir yöreye bu kadar büyük bir dayatma yapılabilmesi? Şimdi bizim bölgemizdeki durum tabii bütün bunlar olunca izliyorsunuz yaptığımız sayısız eylemi. Tabii öteden beri, 90'lı yılların ilk başında aslında Bergama'yla hemen eşzamanlı Havran Küçükdere'de TÜPRAG firmasının bir girişimi olmuştu, ama o zaman yöre Milletvekilimiz Melih Papuçcuoğlu'nun da girişimleri ve çok önemli bir direnişle ruhsat alamadan o girişim önlenmişti. Bizim o yıllardan beri bir mücadele deneyimimiz var bu olaya karşı. Tabii yörede bu duyarlılık ve gelenek var, Bergama süreciyle iç içe olduk. Sonrasında 1995 yılında zeytincilik yasasının işte koruyucu hükümleri, madencilige engel bir şekilde ortaya çıkınca, TÜPRAG'ı da biz oradan gönderince biraz rahat nefes almıştık, fakat sonrasında çok farklı şeyler yaşandı. Bizim yöremizle birlikte bütün Türkiye'de bu olayın şekli değişti.

Tabii ben genel o değerlendirmeye girmeden önce bir şey söylemek istiyorum. Bizim bölgemizdeki bütün madenlerde 40 ton altından bahsediliyor vesaire falan bir sürü şeyden bahsediliyor, "5 milyar dolar gelir sağlayacağız" falan diyor. Bizim bu mücadeleyi sürdürürken son yıllarda özellikle bütün değişik duyarlılıkları bir araya getiren az önce özgeçmişte bahsettiğim örgütlenme düzeyine ulaştık. Gerçekten bütün Edremit Körfezi'ni ve Çanakkale Bölgesini, Balıkesir'i kapsayan Kazdağla-

rı, Madra Dağı Çevre Platformu adı altında sayısız eylemler yaptık. Biz GÜMÇED ve Güzel Edremit Körfezi'nin Bekçileri olarak da bunlar hep köylerde, köylülerimizle meydanlarda 100.000'i aşkın imza topladık, buraya geldik, Enerji Bakanlığının önünde sloganlar eşliğinde teslim ettik, bütün makamlara verdik. Sayısız paneller yaptık, sayısız eylemler yaptık ve platform olarak en büyük eylemimiz olarak da, geçen yıl 5 Nisanda Çanakkale'deki Türkiye'nin en büyük çevre mitingini gerçekleştirdik biliyorsunuz ve bölgemizde dayatılan madencilik talanına karşı önemli bir direniş yaşama geçildi. Tabii bizim direnişimiz bütün boyutuyla yeterli olmuyor, onların sahip olduğu olanaklar karşısında, ama şu anda Kazdağları'nda bütün arama faaliyetleri bitirilmiş olan Kazdağları'nda böyle 2 kilometrekare falan değil. Sadece Havran Küçükdere'de Koza'nın sadece oradaki arama ruhsatı alanı 4 kilometrekare, öyle değil yüz binlerce kilometrekare. 35.000 hektar sadece Bahçedere'de Global Madencilik'in elindeki arama sahası. Onların açtıkları, Sayın Bakanın “*şişe deliği kadar şeyler*” dediği arama faaliyetleri sırasında çalışma alanlarını kapsar olsa olsa, ellerindeki arama ruhsatlarının alanları bütün yöreyi kapsamakta ve gerçekten bilgiyi de, her şeyi de kirli hissettiğimiz bir ortamda, bilgilerin şeffaf olamadığı bir ortamda arkasından neler geleceğini bunca arama sahasında kaygıyla bekliyoruz. Kaygıyla, ama kararlılıkla bekliyoruz.

“1.500 kişiye istihdam sağlayacaklarını” ifade ediyorlar. Kazdağları'nda bütün altınları çıkartırlarsa, işte 5 milyar dolar -ki öyle bir rakam olamaz- yani bize ülkeye kalan öyle bir para yok, çünkü kazandıracaklarını falan söylüyorlar, “1.500 kişi is-

tihdam” deniliyor, bizim bu büyük örgütlülüğümüz içerisinde Çanakkale Üniversitesinden Ziraat Fakültesi Dekanı Kenan Kaynaş'ın yaptığı bir araştırma var. Sadece tarım ve hayvancılıktan yılda 7 milyar dolar, turizm gelirlerini de eklediğimizde 10 milyar dolar her yıl, onlar bütün bu sürenin sonucunda toplam 5 milyar dolardan bahsediyorlar, biz yılda 10 milyar dolar ekonomiye kazandırıyoruz, doğayla barışık ve ekosistemi koruyan faaliyetlerimizle. Bunun yanında bu bölgede 700.000 kişi istihdam ediliyor Biga Yarımadası'nda. Onun için istihdam olayı ya da yöremize bir şey kazandırma olayı, ne Kozak Yaylası'nda, ne başka yörelerde söz konusu bile değildir. Bir tek şey vardır, onların kendinin para kazanma derdi vardır.

Türkiye'de Kazdağları gibi bir bölge, yani bu ülke bağımsız bir cumhuriyetse, böyle bir ülkede Kazdağları gibi, Edremit Körfezi gibi yani ekoturizm olanakları açısından, her şey açısından bu ülkenin geleceğe taşınacak, gelecek kuşaklara aktarılacak en önemli değerli bölgelerinden birinde nasıl oluyor böyle her noktasında madencilik yapılmasına izin verilebiliyor? Yani bu nasıl bir ülkedir, nasıl yönetiliyor ki 82 yabancı şirket ve bir sürü yerli şirket Kazdağı Milli Parkında bile bakın, hep inkâr ettiler, burada da inkâr ediyorlar, Kazdağı Milli Parkında biz dedik ruhsat var, en sonunda itiraf etmek zorunda kaldılar. Bakanlığın resmi açıklamasında “*Kazdağı Milli Park ve mücavirinde 26 adet ruhsat verildi*” diyor. İnanılacak hiçbir taraf yok.

Şimdi buraya nasıl gelindi? Ben buna biraz değinmek istiyorum. Bunlar nasıl olabiliyor? Gerçi iki gündür inanılmaz mutluyum. Maden Mühendisleri Odasıyla ve madencilerle buluşmak, onlardan bugüne

kadar öğrendiklerimin üstüne inanılmaz şeyler eklemiş olmaktan ve madencilerin bu davaya bu kadar güzel bakması ve bu kadar sahip çıkması -ki, bizden çok önemlidir onların sahip çıkması- beni çok mutlu etti, çok inanılmaz şeyler öğrendim.

Şimdi yaşananların adını, ben bu sürecin adını Madencilikte Sömürgecilik olarak koyuyorum. Neden? Oraya gelmek istiyorum. Bir kere Türkiye 1989'dan bu yana siyanürlü altını ve yanı sıra madenciliği tartışıyor. Bergama ve Bakırçay köyleri halkının direnişi ve yıllar süren eylemleriyle biz tüm dünyayla birlikte bunlara tanık olduk. Aslında olayın hikâyesi 1987'de başlıyor, hepimiz biliyorsunuz. Ülkemizi birden bire keşfeden çokuluslu altın tekelleri, gümüş tekelleri 20 yıldır ülkemizde faaliyet halindedir. Burada Maden Dairesinin 1992 tarihli raporundan bir alıntı yapacağım, ülkemizin bu bakış açısı olarak çok önemlidir. Ülkemize yönelmeleri şöyle açıklanıyor. Zamanın Enerji Bakanı Ersin Faralyalı imzalı. Büyük altın üreticisi Güney Afrika'da son yıllarda çoğalan ırkçı hareketler güvenli şartların kaybına yol açmış ve bu faktör de Türkiye'ye yönelmenin başka sebebini teşkil etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Devletinin olaya bakışı budur ve çok acıdır. Yani Güney Afrika bilinçlendi, artık izin vermiyor, onlar Türkiye'ye geldi oluyor bunun adı. Bizi oradan daha kötü bir konumda görüyorlar. Yine o tarihlerde 6 yabancı şirket ve 560 yerde arama ruhsatı söz konusuydu yine aynı raporda belirtilen, biz olur mu dedik bunlara? Yüzde 5 devlete, yüzde 5 Maden Fonuna gibi pay vardı. Biz "Olur mu? Arsa bile yüzde 50 ile veriliyor" derken, çok ciddi bir paymış meğerse bu. Sonrasında o dönemdeki direnişler de söz konu-

su oldu, amaçlarına çok ulaşamadılar. Bergama bir eşikti, onu istedikleri gibi aşamadıkları için başka yerlere gidemediler. Küçükdere'de, Artvin'de, Gümüşhane'de direnildi, ama boş durmadılar. Boş durmadılar, 2000'li yılların başından itibaren istediklerini almaya başladılar ve nihayet 5 Haziran 2004'te Arif'in az önce anlattığı 5177 sayılı Yasa, madenciliğin önündeki bütün sınırları kaldıran, hukuk garabeti yasalaştırıldı. Bu yasa madencilik lobilerinin doymak bilmez hırsları için ülkemizin çevresel felaketlere sürüklenmesine yol açacak -dikkatinizi çekiyorum- bugüne kadar planlanan en büyük çevresel yıkım projesidir 5177 sayılı Yasa.

Şimdi ben bunun ayrıntılarına girmiyorum, siz biliyorsunuz Arif de anlattı, ama böyle bir yasa, bağımsız bir ülkede, Mustafa Kemal Meclisinde nasıl yapılabilir? Neden sömürgecilik olduğunu söylemek için ona biraz değinmek istiyorum. Bugün ülkemizin içinde bulunduğu ve 60 yıldır emperyalizme bağlı politikaların doğal sonucu olarak, yaşanan durum böyle bir yasanın yapılabilmesini olanaklı kılmıştır. Eğer sizin bankacılığınızın yarısı, borsanızın yüzde 70'i belki şimdi daha fazlası, sigortacılığınızın yarıdan fazlası yabancı şirketlerin eline geçtiyse, size bu yasayı yaptırırlar. Dünyada silah ve petrol tekelleriyle birlikte en önemli güç olan çokuluslu halkın gümüş tekelleri ve onlar için varolan Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü IMF gibi kuruluşların baskıları ve yerli işbirlikçilerinin yabancı sermaye derneği madencilik lobileri, siyasetçilerin gaffet ve delalet ve hatta hıyanet içinde olmalarıyla Türkiye Büyük Millet Meclisinden 5177 geçirilmiştir. Bunun özeti budur ve bu yasanın geçmesiyle birlikte de Türkiye'de maden-

cilikte sömürgecilik dönemi başlamıştır. Çünkü bağımsızlık değerlerine sahip hiçbir ülke madenlerini bütün doğa değerlerini yok sayarak, nerede olursa olsun madencilik yapılmalıdır anlayışıyla ve yüzde 2'lik paylarla kendi yurttaşlarının yaşamı pahasına peşkeş çekemezler. Bu küresel sömürgeciliğin ulaştırdığı boyutu da göstermesi açısından önemli bir örnektir.

Bahsedildi, gerçekten Güney Afrika'da madenlerin hatırına o toprakların asıl sahipleri olan siyahları tam 350 yıl dünyanın en zalim ırkçı politikası dayatıldı. Brezilya, Venezüella sınırında Amazon Nehri'nin kıyısında parayı bile tanımadan yaşayan barışçı 20.000 Yanomami yerlisinin 12'si madenlerini almak için katledildi. Papua Yeni Gine'nin, Lefke'nin, daha birçok yerde ekolojisi altüst edildi ve bu çokuluslu altın tekelleri şimdi göz koydukları Anadolu zenginlikleri içinde, içeriden bağlantılarla ve her türlü gayrimeşru yolu deneyerek sömürgeci geleneklerini sürdürmeye çalışmaktadırlar. Çok açık ve net yaşadığımız, yaşadıklarımız bize bunu öğretiyor, gösteriyor ve Türkiye bütçesinin çok çok üzerinde bir rantı âdeta denetimsizce bu ülke topraklarından çalıp götürme amacındadırlar. Yaklaşımları da Güney Afrika'ya bakışlarından farklı değildir. Demin raporda açıkladım, Nelson Mandela bu durumu şu sözleriyle çok güzel açıklıyorlar. Ben bunu Mandela'nın üzerinden öğrendim.

“Beyazlar Afrika'ya geldiğinde bizim topraklarımız, onların tanrısı vardı, sonunda topraklar onların, tanrı bizim oldu” der.

Değiştirmeyi başaramadıkları “4186 sayılı Zeytincilik Yasası” dışında, onun koruyucu hükümleri ve direnmek dışında elimizde bu yağmaya karşı duracak başka hiçbir şey yoktur. Yurtsever, doğasever yurttaşlar olarak, tüm yeraltı zenginliklerimizin net kârın yüzde 2'si gibi komik paylarla peşkeş çekilmesine ve yerüstü zenginliklerimizin de yok edilmesine karşı direnmeliyiz. Yüzde 85'i mücevherat için kullanılan, yani hayat için önemli olmayan altına karşı dağlarımızı, ekolojik sistemlerimizi, temiz havamızı yani hayatı savunmalıyız. Küresel ısınma ve benzeri sorunlarla günümüz dünyasında birinci sorun artık çevrenin korunmasıdır. Bize ve tüm canlı yaşama dayatılan bu vahşete yaşanabilir bir dünya için karşı durmalıyız. Güzel Edremit Körfezi'nde ve Biga Yarımadası'nda, Çanakkale'de yatan şehitlerimizin tanıklığında Kurtuluş Savaşı'yla ve bilinciyle direniyoruz ve direneceğiz. Bu direniş sağlıklı bir çevrede yaşama hakkımız için olduğu kadar, ülkemizin bağımsızlık değerlerinin korunması bakımından da önemlidir.

Kazdağları'ndan pandoranın zehri siyanürle Zeus'un altınlarını çalmak istiyorlar; başaramayacaklar. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI- Teşekkür ederiz.

Evet, son konuşmacı arkadaşımız düşüncelerini bize sunacak olan Metin Çulhaoğlu arkadaşımız, 1947 Balıkesir doğumlu. 1970 ODTÜ Ekonomi İstatistik Bölümü

mezunu. Siyasi konularda yayınlanmış 8 tane kitabı var arkadaşımızın.

Buyrun.

Yöre Halkının Verdiği Mücadelenin Toplumsal Mücadeledeki Yeri

METİN ÇULHAOĞLU

Daha önceki konuşmacılara bir-iki atıfta bulunacağım. İki arkadaşım şu soruyu yöneltti: “*Bu adamlar bu işin Allah’ı mı? Allah mı bu adamlar?*” Şimdi bu uluslararası maden tekelleri bu işin Allah’ıysa eğer, uluslararası hakemlik müessesesinin verdiği birtakım kararlar da bu işin kitabıysa, yani Allah ve kitap buysa, vereceğimiz mücadelede hepimizin kendisini Adanalı gibi hissetmesinde yarar olacaktır. (Alkışlar)

Değerli arkadaşlarım,

Bergama olayıyla birlikte literatürde bu eylem, bu direniş hangi çerçeveye, hangi zemine oturur, nasıl sınıflandırılabilir anlamında birtakım tartışmalar oluyor. Şimdi ben o tartışmalardan hareketle kendimce Bergama direnişi ve benzer başka direnişler, sosyolojik ve politik anlamda nereye oturtulabilir, hangi çerçeveye yerleştirilebilir, bunu anlatmaya çalışacağım. Ancak, buna madde madde girmeden önce izninizle bir olaya, bir sürece dikkatinizi çekmek istiyorum. Dünya tarihinin yaklaşık

son 300 yılını alacak olursak, kırsal kesim ya da tarımsal kesim ve onunla ilgili temel paradigma ciddi dönüşümler geçirmiştir ve bugün üçüncü paradigma yaşanmaktadır, tarım kesimi kırsal kesim söz konusu olduğunda.

Birinci ve en eski paradigma, kapitalizm geliştikçe, sanayi geliştikçe tarım kesimindeki fazla nüfusu dengeli bir biçimde absorbe edilir ve nihai bir dengeye ulaşılır der. Yani bu iş kendiliğinden olur der. Kısaca geçiyorum.

İkinci paradigma ise şuydu: Bu iş pek böyle olmuyor, sübvansiyonlarla, destekleme politikalarıyla, fiyat politikalarıyla, gümrük politikalarıyla tarımı kalkındırırım. Yani ikinci paradigma tarımın kalkındırılması paradigmasıydı. Nitekim Türkiye de 80’li yıllara kadar böyle bir paradigmayı yaşamıştır.

Bugün ise, çok ciddi başka bir paradigmayla karşılaşyoruz. Her iki paradigma da berhava olmuştur. Bugünkü paradigma şudur: Yani biraz amiyane bir tabir kulla-

nacağım, ama küresel sermaye, çokuluslu şirketler, çokuluslu sermaye istediği gibi dolaşsın, tarıma istediği gibi girsin, destek de olmasın, koruma da olmasın, fiyat politikaları da olmasın, tarımı çayıra salalım, mevlâm nasıl olsa kayırır.

Bu anlamda tarım kesimi ciddi bir yıkım altındadır, şimdi bundan niye bahsediyorum? Bundan şunun için bahsediyorum: Bu yeni paradigma gündeme gelmeden önce tarım kesimindeki dinamikler, daha fazla sınıfsal temelleriyle anlatılabilir, betimlenebilirdi; sınıfsal bir yoksul köylü dinamizmi, sınıfsal bir dinamizm daha fazla telaffuz edilebilirdi. Ancak kapitalizmin en son paradigması, demin özetlemeye çalıştığım paradigma, kırsal kesimi büyük ölçüde atomize etmekte, marjinalleştirmekte, dağıtmakta ve sınıfsal bir hareket için gerekli olan mekânsal bütünlüğü büyük ölçüde ortadan kaldırmaktadır. Bu nedenle bugün Latin Amerika’da, Meksika’dan başlayıp daha güneye uzanan birtakım ülkeler dışında ve Hindistan’ın bazı bölgeleri dışında, dünyada eski anlamda, geleneksel anlamda ciddi bir kırsal sınıf dinamizminden söz etmek mümkün değildir. Fazla yoktur, yani kırsal kesimde fazla yaprak kımıldamamaktadır. İşte bu nedenle Bergama gibi olaylar işte Kazdağları olayı, başka yerlerdeki olaylar özellikle önem kazanıyor. Artık dinamikler böyle bir karakter kazanıyor.

Şimdi Bergama örneğinden hareketle ve başka örneklerden hareketle bu yeni dinamizmin sosyolojik ve politik olarak nereye oturtulabileceği konusunda ben 9 başlık altında çıkarsama, saptama yapıp sözlerimi bitireceğim. Bundan şu da çıkar: “Bergama acaba üretilip geliştirilebilecek, başka yerlerde tekrarlanabilecek, başka yerlere

esin verecek bir örnek midir?” anlamında.

Birincisi, Bergama eylemi sınıfsal bir eylem değildir. Bu kesinlikle Bergama eyleminin küçümsenmesi anlamına gelmez, sadece sosyolojik anlamını vurgulamak için söylüyorum ve nitekim sosyoloji ve politika literatüründe Bergama eylemi türü eylemlere, “*topluluk temelli direniş hareketi*” adı veriliyor. Çünkü burada belirli bir sınıf değil, belirli bir mekânda bir arada yaşayan bir topluluğun hep birlikte direnişi söz konusudur. Aralarında ufak tefek hikâyeler dışında ayrışma yoktur, ancak bir sınıfsal hareket olmamasına rağmen temel sınıfsal gerçeklerin ortaya çıkarılmasında, deşifre edilmesinde son derece ciddi bir işlevi olmuştur. Sınıfsal eylem değildir, direniş değildir dedik; birinci özellik bu.

İkinci özellik ise, sınıfsal bir nitelik taşımasına rağmen, sınıfsal birtakım gerçeklerin deşifreyonunda son derece işlevlidir. Nedir bunlar? Birincisi Euro Gold özeleinde daha sonraki şirketin adı her neyse, günümüz çokuluslu şirketlerinin sermaye birikimi adına, kâr adına, insanı da, doğayı da zerre kadar gündemlerine almadıkları, onları yok varsaydıkları ayan beyan ortaya çıkmıştır. Yani kâr hırsı ve sermaye birikim süreci ne insan dinler, ne doğa dinler; bunu açıkça ortaya koymuştur.

Üçüncüsü, Bergama olayı gündeme geldiğinden bu yana Türkiye’de ben sayısını hatırlamıyorum kaç iktidar değişmiştir. İki tane de cumhurbaşkanı görmüştür Türkiye, hatta üç tane cumhurbaşkanı. Siz bu cumhurbaşkanı ve siyasal iktidarlar arasında Bergama halkından, emekten, oranın yerli halkından, şusundan busundan, çevreden yana duyarlı bir şey duyduunuz mu hiç? Demirel’in mektubu da vardır işte “*Bu Euro Gold’a gerekli kolaylığı sağla-*

yn” şeklinde. Bu başka bir şeyi ortaya çıkarmaktadır: Siyasal iktidarların ve devletin sermayeye ne kadar bağımlı olduğunu net bir biçimde ortaya koymaktadır. İkinci başlığın üçüncü alt başlığı, “uluslararası hakemlik müessesesi” denilen müessesenin icabında bir ülkenin iç hukukunu da ayaklar altına alarak, ne kadar sermayeden yana olduğunu, ne kadar sermayeci olduğunu gene ayan beyan ortaya koymuştur,

Dördüncüsü, özel olarak Gülden arkadaşım da değindi, Bergama’da önemli bir başka özellik daha var. Bergama hareketi dar anlamda, klasik anlamda çevreci bir hareket değildir, çünkü çevreyle topluluğun sembiyotik ilişkisine dayanan bir harekettir. Çevreyle topluluğun sembiyotik ilişkisi söz konusu olduğunda, onu çevreci bir harekete indirgeyemezsiniz. Dolayısıyla Bergama hareketine çevreci bir hareket demek, etiketleme anlamında, kavramlaştırma anlamında doğru değildir. Topluluk temelli direniş hareketi demek daha doğru, çünkü Bergama halkı şunu bilmektedir. Doğan, çevrem ortadan kalkarsa, ben de ortadan kalkacağım, yani orada sadece çevre konusunu değil, kendini de korumaya yönelik bir mücadele vardır. Dolayısıyla bu anlamda dar çevreci bir hareket değildir.

Beşinci özelliği, bilebildiğim kadarıyla, okuyabildiğim kadarıyla ciddi ve aktif bir kadın katılımı söz konusudur Bergama eylemine ve bu da kadınların, özellikle kırsal kesimdeki kadınların üzerlerindeki iş yükü nedeniyle, yaptıkları işler nedeniyle doğal olarak içten gelen bir çevre duyarlılıkları olduğunun göstergesidir. Türkiye’de başka eylemlerde bu kadar aktif kadın katılımı göremiyoruz, Bergama’daki kadın katılımı da sosyolojik anlamda altı çizilmesi

gereken önemli bir noktadır. Bu beşincisi oluyor.

Altıncısı: Arkadaşlarım bazıları, gelişigüzel konuşulunca, “Bergama protesto eylemi” derler, Bergama bir protesto eylemi değildir, bir harekettir. Protesto başkadır, hareket başkadır. Niye harekettir? Çünkü bir süreklilik taşımaktadır, çünkü yerelliği aşan, başka yerelliklere esin veren, başka yerelliklere uzanan özellikleri vardır ve örgütlenmesi ve karar mekanizmaları vardır Bergama’daki direnişin. Dolayısıyla bunu, bu anlamda, sosyolojik anlamda bir hareket saymamız lazım. Direniş, hareket, protestodan ibaret değil. Bu son derece önemli bir nokta. Ne yazık ki, kendi işçi sınıfımızın bile kendi sınıfının başka mekânlardaki başka yerlerdeki üyelerinin sorunlarına duysız kaldığı bir ortamda ciddi bir dayanışma boyutu içermiştir Bergama eylemi. Yani “bana dokunmayan yılan bin yaşasın, benden alınan siyanür nereye götürülürse götürülsün” dememiştir. Bildiğim kadarıyla siyanürün Kütahya’nın Tavşanlı İlçesine götürülmesi üzerine Tavşanlı ile ilişkiye geçilmiştir “siz de almayın siyanürü” şeklinde. Bu ciddi bir dayanışma ögesini içermektedir ve altının çizilmesi gerekir.

Yedincisi: günümüzün moda bazı terimleri vardır ve gelişigüzel kullanılır. Lütfen Bergama eylemine hiç kimse “sivil itaatsizlik” falan filan demesin. Sivil itaatsizlik falan değildir, eylemdir, harekettir. Ha, içinde sivil itaatsizlik boyutu, ögesi de var mıdır? Vardır. Örneğin, kelimeyi, kavramı yerli yerinde kullanacak olursak, yol kesme eylemi sivil itaatsizlik falan değildir, bal gibi eylemdir, ama 1997 nüfus sayımında “biz sayım vermiyoruz” demek, sivil itaatsizliktir. Kavramları bu anlamda yerli yerinde

kullanmak lazım.

Sekizincisi: Bergama direnişi sembolik bir hareket değildir. Sembolik hareketten neyi kastediyorum? Eğer bir eylemi o eylemin hedefi olan şeyden doğrudan zarar görmeyen insanlar yaparsa o sembolik bir eylemdir. Örneğin, Greenpeace eylemlerinin çoğunu Greenpeace'nin hedef aldığı olgudan doğrudan doğruya mutlaka zarar görmüş olması gerekmeyen insanlar da yapabilir, ama Bergama eylemi bu anlamda sembolik bir eylem değildir, halis muhlis bir eylemdir, sembolik falan değildir.

Dokuzuncusu: Bunun üzerinde çok fazla durmayacağım, çünkü hepimizin farklı siyasi görüşleri olabilir. Burada siyaset kovanına çomak sokmak gibi bir niyetim yok, ama yabancı literatüre baktığımda, tuzu kuru kimilerinin yazıp söylediklerine baktığımızda, Bergama eylemine, yıllardır gölgede kalan anarşist eylem anlayışının yeniden filizlendiği, yeniden canlandığı gibi yakıştırmalar yapıyor. Demek ki, davulun sesi uzaktan bazılarında öyle geliyor. Anarşizmle falan alakası yoktur, çünkü İdare Mahkemesine başvuran, Ankara'da Meclise yürüyüp Meclis parlamenterleriyle görüşen, bilmem ne yapan -bunları küçümsemek için söylemiyorum- bir hareketin anarşizan ve anti otoriter olarak tanımlanması mümkün değildir.

Eğer bilgiler doğru ise -bendeki bilgiler belki ufak tefek hatalar içerebilir, sizler daha iyi bilirsiniz- meselenin asıl bamteli şudur arkadaşlar: Eğer benim bilgilerim

doğru ise bu Euro Gold denilen şirketin Türkiye'nin 119 yerinde altın çıkarma izni var, rakam üç aşağı beş yukarı böyle. Altın ve diğer değerli madenleri çıkarmak için Türkiye'de verilen izin sayısı 550-600 arası ve burada şöyle bir önemli nokta ortaya çıkıyor: Bergama bir eşik, eğer Bergama'da başarısız olunursa, başarısız olursak, daha doğrusu sırada bekleyen 500 küsur -işte 100 küsuru Euro Golda ait olmak üzere- siyanürlüsü de, siyanürsüzü de, şusu da busu da, altın arama izni var, dolayısıyla bu son derece kritik bir nokta.

Son birkaç nokta daha. Bergamalı arkadaşım daha iyi bilir, altının çıkarılacağı yer ile en yakın yerleşim yeri arasında nerdeyse hiçbir mesafe yok değil mi? Nerdeyse aynı yerde. Dolayısıyla, başka ve yeni girişimler gündeme geldiğinde "bakın burada Bergama Ovaköy'deki gibi bir yakınlık, dolayısıyla tehlike yok" diyecekler. Sonuçta, Bergama eyleminin nihai başarısı mücadeleden açısından son derece büyük önem taşıyor. Siyasetle ilgilenen biri olarak bir de şunun "garantisini" verip sözlerimi tamamlayayım: Bu ülkeye yakın gelecekte yabancı şirketlerin, sermaye birikiminin, Türkiye'ye yabancı sermaye cezp etmenin dayanılmaz cazibesinin dışına çıkıp da bir nebze olsun insanını düşünen bir iktidarın gelme ihtimali yoktur.

Onun için mücadeleyi sürekli kılmak lazım.

Teşekkür ederim. (Alkışlar)

IV. Oturum

Soru ve Yanıtlar

OTURUM BAŞKANI- Biz de teşekkür ederiz.

Evet, arkadaşlarım konuşmalarını tamamladılar. Bir küçük eklemede bulunmak istiyorum. Çok açık ve net bir şekilde 12 Eylül askeri faşist darbesiyle birlikte -ki, onun öncesinde başlayan eylemlerle- Türkiye’de devletin elindeki tüm değer ve hizmet üreten kurumlar, uluslararası sermayeler ve onun ülke içindeki uzantıları diyebileceğimiz sermaye gruplarına devredilmiştir, ama bu görevin nihai anlamda işlevlendirildiği siyasi organizasyon, bugün iktidardır ve o üstlendiği görevinin içinde kendi kendine biçtiği bir misyonla da, gerek yerel yönetimlerden, gerekse de elindeki devlet yetkinliklerini kullanarak açtığı sanayi sitelerinden doğru arkasında yeni de bir sınıf yaratmaktadır. Onlar çok da açık biçimde Dünya Bankası aracılığıyla stratejisi sunulan emperyalist ülke yönetimlerinin bu stratejiyi uygulamada dayattığı politikaları hayata geçirirken, sanayinin temel girdisi olan tüm maden sahaları, artı bu Davos’ta bile en son konuşulmuştur, artı enerji santralleri, artı atık tüketim alanları yaratılması gibi çok temel noktalarda Türkiye’yi

görevlendirmiştir. Yaşanacak olan, gelecek açısından bakıldığında çok daha kritik ve tehlikeli boyuttadır. Buna karşı çıkmak doğrultusunda ilericisinden, sosyalistine, devrimcisine, komünistine kadar birey, grup, örgüt, yandaş, dergi çevresi ortak bir mücadelenin içine girerken, asıl güç olan toplumun örgütlü bir direnişinin yaratılması olayıdır. Alanları dolduruyoruz, 50.000-60.000’lerle, 90.000’le, alanları dolduruyoruz, “istemiyoruz” da diyebiliyoruz, “hayır” da diyebiliyoruz uygulamalara. Arkadaşlarımın verdiği örnekleri dikkatle izlediğimizde hiçbir yasa tanınmıyor, hiçbir kural tanınmıyor ve bütün söylemlerimizle yaşamak taleplerimizle, en doğal taleplerimizle bile sesimizi alanlarda yükselttiğimizde bile, hiç oralı değiller. En demokratik taleplerin bile hayata geçirilmesi karşısında kulakları tıkalı. O zaman daha bir farklı çizginin, daha sıçratılmış bir çizginin, üretimden gelen güç diye tanımlanabilen eylemlerinin içinde olmak zorunluluğu var. Altın konusundaki mücadelede yöre insanlarının en demokratik tarzdaki yaşam hakkını kullanmak diye tanımlanabilecek bu direnişlerin mutlaka ve mutlaka bir farklı biçime, ama toplumun diğer kesimleriyle bütünleştirerek yürütmek

zorunluluğu vardır. Özellikle onların alanlarında çalıştırdığı işçiler açısından, düşünemiyor musunuz yeraltında çalışan bir maden işçisinin en az 10 saat çalıştığını, çıktıktan sonra evine gitmek için 2 saatini tükettikten sonra yeniden enerjisini yakalayabilmek için uyumak zorunda olduğunu, kalktığında 10 saat daha çalışmak için hızla işine dönmek zorunda olduğunu? Bu genelde işçi sınıfı için yaşanan da bir süreç yakın haliyle. Dolayısıyla bırakın okumak, düşünmeye bile fırsatı olmayan bu insanlar, çok ciddi bir biçimde kendi sınıflarına ve kendi toplumlarına karşı bile kullanılabilir.

Dolayısıyla, çağrım, çağrımız Maden Mühendisleri Odasının başlattığı bu çıkışla birlikte yürütülmekte olan bu mücadelede en önemli unsurlardan biri, Madencilik Bilim ve Teknolojisinin hayata uyarlayıcısı maden mühendisleri bu alanlarda mücadele edenlerin yanında saf tutmak zorunda. (Alkışlar) Artı, aynı mühendislerin ve mimarların artık işçi sınıfının saflarında durmaktan başka çıkış ve kurtuluşları da yok. Dolayısıyla onların bu örgütselliği, bu mücadeleyi üstlenen örgütsellikleri, onların işçilerle birlikte örgütlenme olayında ekonomik ve demokratik haklarını ve sosyal güvenliklerini sağlama doğrultusunda da bir mücadele hattını çizmesi bir zorunluluk.

Ben sözlerimi tanımlarken, sizlerin, arkadaşlarıma ilerleyen süreç ve önümüzdeki hemen yeni oturum için zamanımızı da dikkate alarak arkadaşlarıma sorularınız var mı? Buyurun.

ŞİNASI- Efendim, konuşmacılara teşekkür

ederim. Gülden Hanımınki zaten konuşma değil, yüreğinden kopan bir çığlıktı, inşallah gerekli yerlere gider.

Benim Arif Beye bir sorum var. Şimdi biliyorsunuz, Danıştayın iptal kararlarını aldığı özelleştirmeler dahil pek çok kararda, hep ‘kamu yararı yoktur’u esas almıştır. Bundan da idare ciddi şekilde rahatsızdı, çünkü en çok kullandığı şey buydu. Birkaç ay önce gazetelerde bir haber çıktı, mutlaka onu takip etmişsinizdir, “Danıştay’ın artık kamu yararı arayamayacağı şeklinde bir yasal düzenleme yoluna gidiliyor” diye. Böyle bir şey oldu mu, yoksa lafta mı kaldı? Böyle bir şeyi gazetede okudum, çok iyi hatırlıyorum, “Danıştayın elinden bu gerekçe alınacak” şeklinde bir şey vardı, ama kaldı mı kalmadı mı? Onu bilmiyorum, biliyorsanız sizden rica ediyorum.

Teşekkür ederim.

ASIMKUTLUATA (Maden Mühendisi)- Konuşmacılara teşekkür ederim. Benim sorum Mehmet Akif Beye.

Mehmet Akif Bey, konuşmasının bir yerinde “Madencilik bir çevre felaketidir” dedi. Ben bunun notunu aldım, yani bu bir mesleğe söylenen en ağır ithamlardan biridir. Yani biz maden mühendisleri, Türkiye’de bir felaket mi üreteceğiz? Yani bu anlayışı çok olumlu karşılamadım; onu söyleyebilirim.

İkincisi, şu anda Biga Yarımadası’nda birçok madencilik yapılıyor. Siz de biliyorsunuz burada Çanakkale Seramik var, yüzlerce ocak var. Yani şunu mu söylüyorsunuz, Biga Yarımadası’nda madencilik yapılmasın mı diyorsunuz? Bunu da bir açıklığa kavuşturursanız.

Bir de “5177 sayılı Yasa, 3213 sayılı Yasa” yani şu anda yürürlükte olan bu yasa çıktıktan sonra “Ülkede herkes, her yerde madencilik yapıyor” gibi bir anlayış var. Bu anlayışın gerçekten çok doğru olmadığını yani 5177 sayılı Yasayla değişik Maden Kanununun 7. maddesinin 1. fıkrasında buna dayanılarak çıkarılan bir yönetmelik var, şu anda yürürlükte olan yönetmelik bu. Birleştirme Yönetmeliğidir, ama hiç kimsenin, bu Maden Kanununa dayanarak “Ben gidiyorum, şurada arıyorum, çıkarıyorum” diye herhangi bir şeyi yapması mümkün değildir, çünkü ilgili kuruluşların hepsinden ayrı ayrı izin alması gerekiyor. Yani o yasanın çıkma gerekçelerinden biri, çeşitli şeyler söylenebilir. Benim de bu yasanın eleştirdiğim birçok yönü vardır, ama çıkma gerekçelerinden biri de madenci 20 yerden izin alıyor, bunlar bir çerçeve içerisinde birleştirilsin. Mantığı buydu, yani geçmişteki 3213’le bugünkü arasında çok büyük bir fark olduğunu düşünmüyorum bu izin yönetmeliği açısından. Bu da benim görüşüm.

Bir de şunu sormak istiyorum: Yani 10 bin kişi burada, 700 bin kişi var. Bir yerde bir madencilik yaparken burada tümü kalkacak mı? Bunu gerçekten anlayamadım. Yani Biga Yarımadası’nda Edremit Körfezi’nde benim bildiğim -32 senelik bir maden mühendisiyim- bir madenin işletme izninin verildiği alan maksimum 4-5 kilometrekareyi geçmez, ama maden daha geniş alanlarda aranabilir, 2.000 hektarlık alanlarda aranabilir, ama yani burada öyle bir anlatılıyor ki, tüm Biga Yarımadası’ndaki insanlar bu yöreyi terk edecekmiş gibi bir anlayış var. Bunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI- *Asım Kutluata soruyu yöneltti. Buyrun.*

MEHMET KARADENİZ (Maden Yüksek Mühendisi)- Teşekkür ediyorum. Kısa kısa olmak üzere sorularım var, birincisi İbrahim Bey’e:

İbrahim Bey, dikkatle takip ettim sizi, üç defa “siyanürle altın arama” tabiri kullandınız. “Barajlara, altın madenciliğine karşı olduğunuzu, direniş örgütlediğinizi” söylediniz. Altın madenciliğiyle ilgili bilgileri kimden aldığınızı ve başka nelere karşı olduğunuzu sormak istiyorum, merak ediyorum? Biz 20 yıldır Türkiye’de altın madenciliği konuşuyoruz, hasbelkader ona katkı koymaya çalışan bir insanım, altın madenciliğinde “siyanürle altın arama” terimi kavramı bu süre içinde bir türlü ortadan kalkmadı. Ben çok merak ediyorum, siz altın madenciliğiyle ilgili bilgileri nasıl derlediniz, topladınız? Teşekkür ediyorum şimdiden.

İkinci soru Sayın Sakaryalı’ya: Sayın Sakaryalı, konuşmanız esnasında başlangıcında Maden Mühendisleri Odasını eleştirdiniz, özgür bir şekilde bu ortamda istediğiniz gibi konuşuyorsunuz farkında mısınız? Şimdi sorum şu: Bir zehirlenme vakasından bahsettiniz, benim de bildiğim bir zehirlenme vakası bu. Birincisi, nerede yaşandı, işletmeye ne kadar mesafede, işletmeyle bu zehirlenmenin yaşandığı bölge arasında başka bir yerde zehirlenme vakası yaşandı mı? Sadece çok basit sorular bunlar, çok kolay kısa cevap vereceğiniz sorular ve “yapılan analizle kanda siyanüre rastlandığını” ifade ettiniz. Bu analizler ne kadar sonra yapıldı? Teşekkür ediyorum, size.

Sayın Arif Ali Cangı'nın konuşmasında dikkatimi çeken bir şey vardı. Bu en son alınan kararlar ile ilgili kendisi diyordu ki, "ÇED kapsamına alınmalıdır aramacılık" Hukuki açıdan sormuyorum, sadece teknik açıdan soruyorum, maden aramacılığı hakkında ne biliyorsunuz, ne kadarını biliyorsunuz? ÇED kavramı hakkında bize bir-iki bilgi verir misiniz şöyle bir iki cümleyle, ÇED nedir? Bir açıklar mısınız lütfen. Size de teşekkür ediyorum.

Sayın Akif Öznal'a bir sorum var. Özür diliyorum kendisinden, anladığım kadarıyla Biga Yarımadası'nda madencilik karşı, Türkiye'nin başka yerlerinde madencilik yapıp, yapılmaması konusunda ne düşünüyorsunuz? Çünkü Türkiye'de sizin o sabahtan beri, dünden beri sürekli övündüğünüz söz konusu yarımada dışında ben Karadeniz çocuğuyum, Karadeniz'i anlatmama gerek var mı? Çok yer var Türkiye'de böyle. Dolayısıyla da tüm bu yerlerde de madencilik yasaklanmalı mı? Yani biz Maden Mühendisleri Odası herhalde Türkiye'yi terk edip gideceğiz, Maden Mühendisleri Odasının üyeleri olarak. Dolayısıyla size sorum bu: Madencilikle ilgili düşünceniz, bu açıdan başka yerlerde madencilik yapılmalı mı?

Son bir soru, tüm konuşmacılardır bu soru: İki gündür insanları anlamaya çalışıyorum, karşı olduğunuz nedir? Tek bir cümleyle lütfen neye karşısınız? Çünkü bazen ekonomi konuşuluyor, bazen teknik konuşuluyor, bazen çevre konuşuluyor, bazen uluslararası madencilik şirketleri konuşuluyor. Lütfen, bir cümleyle söyler misiniz, neye karşısınız? Ben anlayamıyorum, özür diliyorum, teşekkür ediyorum.

SİNAN DİNLER (Maden Mühendisi)- Soracağım birçok soruyu bazı arkadaşlar sordu, özellikle Mehmet Akif Beye, bir-iki düzeltme yapacağım. Maden arama ruhsatının alınmasıyla, işletme ruhsatının alınması çok farklı kavramlar. Maden arama ruhsatı biz maden işletmecilerinin en büyük sıkıntısıdır, devlet her yerde veriyor, fakat burada işletme ruhsatı ve izin aşamasında size vermiyor. Yani o yüzden size Kazdağ'ında maden arama ruhsatı vermesi, orada hiçbir zaman işletme izini olacağı anlamına gelmez. Bildiğiniz gibi Madencilik Faaliyetleri İzin Yönetmeliğinde "doğal milli parklarda Bakanlar Kurulu kararıyla işletme izini verilir" der, ama bugüne kadar bildiğim kadarıyla Bakanlar Kurulu böyle bir izin vermemiştir, ben bilmiyorum yani böyle bir izini yok. Yani o konuda yönetmelik aslında çok sıkıdır ve inanın biz maden işletmecilerinin -ki, 25 yıldır ben işletmecilik yapıyorum mühendislik olarak yapıyorum- en büyük sıkıntılarımızdan biridir, olabildiğince çok izin konusu. Bakın, Türkiye'de zannetmiyorum ki başka bir sektör olsun, bu kadar çok izinle uğraşsın ki bundan hareketle kalkıp da "halen talan ediliyor, halen yağmalanıyor, halen izinsiz götürülüyor, halen istediklerini yapıyorlar" inanmıyorum buna, çünkü acaba, bu tür yargıları yapan arkadaşların kaç, kaç işletmecilik faaliyetinde bulundu?

Bir başka konu, dağları, doğayı ben çok severim, ben Türkiye'de 3.200 rakımda da madencilik yaptım. Kiminiz, kaçınız çıkmıştır 3.200 rakıma? 2.300 rakımda da madencilik yaptım. Bu dağları, doğayı inanın en çok seven ve en çok da koruyan maden işletmecileridir, buna inanın. Altının da bundan çok fazla bir farkı yoktur, tek

farkı, siyanür olmasıdır dediğiniz korku. Fakat şunu da eklemek isterim, o siyanürlü sistem zaten kapalı devre çalışıyor. Teşekkür ederim.

ERHAN ŞENER- Birinci söyleyeceğim şey, burada konuşulurken genel olarak, yabancı sermaye konusu esas alındı ve yabancı sermayenin ne kadar kötü olduğu üzerinde ısrarlı bir şekilde duruldu. Bu açıdan bakarsak şayet, yani yabancı sermayenin kötü olduğunu, zararlı olduğunu düşünecek olursak şayet, o zaman üzüleceğimiz fazla bir şey yok madencilik sektörü açısından. Sebep, Türkiye’de madencilik yapılmıyor, milli gelirlerin, Gayri Safi Milli Hâsılann çok küçük bir miktarı madencilikten geliyor, ihracatımızın çok küçük bir miktarı madencilikten geliyor. Türkiye’de madencilik yok ki. Dışarıdan sermaye geliyor, Türkiye’ye sermaye geliyor. Bakalım efendim, alalım 1950’den başlayalım, şimdiye kadar bakalım.

Dev gibi bir Türkiye, ben her zaman bunu söylüyorum, Türkiye çok büyük bir ülkedir. Bu ülkeye gelen yabancı sermaye miktarı özellikle madencilikte ne kadardır, ne kadarcıktır? Buna dikkat etmek lazımdır. Türkiye’ye böyle yabancı sermayenin gelmesi kolay değil, Türkiye kolay bir ülke değil. Yabancı sermaye Türkiye’ye çok zor geliyor, çırpınmanız lazım getirebilmeniz için. Sebepleri var, birçok sebepleri var, bir kere Türkiye dünyada tek ülke değil, yabancı sermaye geleceği zaman birçok alternatif bakar.

OTURUM BAŞKANI- *Sorunuzu alabilir miyim?*

ERHAN ŞENER- Şudur efendim, sorum gayet basit. Türkiye’de yabancı sermayeden korkulacak öyle bir bir durum yok, çünkü Türkiye’ye yabancı sermaye çok az geliyor.

İkinci bir şey daha söyleyeyim, bir fikri savunurken eksefif örnek vermemek lazım. Mesela beni çok rahatsız eden bir örnek daha verildi: Anıtkabir’de madencilik ruhsatı alınır, yapılabilir. Böyle bir şey olabilir mi efendim, böyle bir örnek verilebilir mi efendim? Sorum, böyle bir örnek verilemez, bilen arkadaşım çok güzel izah etti, arama ruhsatı başka şeydir, işletme ruhsatı başka şeydir, işletme izni de başka şeydir. Bunların bilinmesi lazım efendim.

OTURUM BAŞKANI- *Teşekkür ederim efendim. Arkadaşım uçağına yetişecek o nedenden dolayı bir diğer soruyu yöneltmeden kendisine yöneltilmiş soruya yanıt versin derseniz ve onu yolcu edelim. Buyrun.*

Av. ARİF ALİ CANGI- Teşekkür ederim, Çetin ağabey. Şimdi şöyle bir olay var, Edremit’te bakan dedi ki, “Şişe deliği kadar bir delikten ne çıkar?” Biz biliriz ki, cin şişede saklanır ve o şişenin de ağzının tıpasını tıkarlar ki cin dışarı çıkmasın diye. Şişe deliği kadar deliği öyle bir tıkamak lazım ki, oradan bu sarı saçlı ve insanlığın binbir yüzü olan, insanlığın ortak bilmem nesi olan bu metayı dışarı çıkarmamak lazım bir.

Burada tartışılan olay altın madenciliğidir başka madencilik değildir, iki. Şimdi bu cini dışarı çıkartmamak için, özellikle

Kozak Yaylası'nı söylüyorum. Munzur Yaylası'nda yapılan direniş gibi Kozak Yaylası'nda sadece ahlarla vahlarla bu iş olmaz, bunun mutlaka bir direnişini kendi içinizde örgütlemeniz lazım. Orada sondaj yapan insanlar, gelip de ağaçları işaretliyorlar. Ağaçlara teker teker işaret koyuyorlar, siz de bütün köylü olarak bütün o ağaçları işaretleyin, yoksa oradaki sermaye bütün çam ormanları bir gecede yok edebilir. Bu bir sabotaja bakar, bu sabotaja bakar. O anlamda sizin böyle bir direnişini örgütlemeniz gerekir diyorum, teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI- *Teşekkür ederim. Bir diğer arkadaşım soru,*

ARİF ALİ CANGI- Çok özür diliyorum, saat 19.00 uçağına yetişmem gerekiyor ve saat 17.30 HAVAŞ otobüsleri herhalde uygun olanı. Yine sorusu olana daha sonra da yanıt verebilirim, doğrudan bana ulaşabilir sanıyorum.

Şinasi Hocamın “Danıştay kamu yararına bakmayacak” şeklinde bir yasa değişikliğinden söz etti. Böyle somut bir değişiklik yok, ama tabii ki “Kamu yararı nedir?” tartışması hukuk sisteminde sürekli tartışılıyor. Onun tanımını falan yapmaya kalkabilirler, ona dikkatli olmak lazım. Çünkü kamu yararı yorumunu öyle herkes farklı farklı yapabilir, ama kamu yararı genel olarak toplumun, herkesin, hatta insanların değil, tüm canlıların yararı olarak yorumlanıyor artık günümüzde.

Madencilik faaliyetleri konusunda Asım Bey “Madencilikte ne değişti ki?” falan dedi. Madencilik Faaliyetleri İzin

Yönetmeliğini epeyce bildiğimi sanıyorum, çünkü iptal davalarını falan yürütüyorum her cümlesini harfi harfine incelediğim için, çok şey değişti. Bergama Ovacık Altın Madeni İmar Planı olmadan maden çalışmasını sağlayan o yönetmelik, ruhsat olmadan yapı ruhsatı olmadan çalışmasını sağlayan o yönetmelik. Yer seçimi ve tesis kurma izni ÇED iznine bağlı. Eğer siz ÇED aldıysanız, yolunuz açık artık. Eğer ÇED aldıysanız, gayri sivil müessese ruhsatı almak için ilgili idareye başvuruyorsunuz, hiç inceleme falan hakkı yok, bir hafta içinde o izni vermek zorunda. Herhalde reddedilirse bu sefer “ÇED’te izin var, ÇED olumlu, neden izin vermedin?” diye o belediye başkanı hakkında, o il özel idaresi müdürü hakkında soruşturma açılacak herhalde. Çünkü öyle bir düzenleme içeriyor yönetmelik.

Diğer yandan eğer imar planları, nazım imar planlarında, maden sahası olarak gözükmüyorsa, ruhsat sahibi başvuruyor, bir ay içinde işleniyor. Böyle bir şey nerede vardır, hangi yasada yazar, İmar Yasasında var mı böyle bir hüküm? İmar Yasasında olmayan hükümler bu yönetmelikte var, çünkü bu yönetmelik Bakanlar Kurulunun takdiriyle çıkan bir yönetmelik, 5177 sayılı yasa değişikliğinin en önemli yönü bu zaten, Bakanlar Kuruluna havale ediyor. Yasama organı “Nerede madencilik yapılacak, hangi koşullarda yapılacak?” falan hiç tartışmıyor, Bakanlar Kuruluna bırakıyor. Bakanlar Kurulunun çıkarmış olduğu Madencilik Faaliyetleri İzin Yönetmeliği de diğer yönetmeliklere göre üstün norm niteliğinde. Oysa hukuk sisteminde üstün norm niteliğinde yönetmelik diye bir şey yok; yönetmelik yönetmeliktir. Yönetmeliğin bir üstü tüzüktür, tüzüğü

Bakanlar Kurulu çıkartır, Bakanlar Kurulu eskiden yönetmelik çıkarmazdı ama o tüzükler Danıştayın denetiminden geçer ilk önce, niçin “tüzük” denilmedi de “yönetmelik” denildi yasa? Danıştayın ön denetiminden kaçırmak için; bu kadar açık ve bu kadar net. Anayasa Mahkemesinin iptal kararının gerekçesi daha henüz yayınlanmadı. Büyük olasılıkla bir gerekçe bu olacak.

Mehmet Karadeniz Beyefendi “maden arama faaliyetlerinden ne anlıyorsunuz? ÇED nedir sizce?” dedi. Maden arama faaliyetlerinde ben Efemçukuru’ndaki sondaja tanık oldum ve oradaki biriken suyun tahlil edilemediğine tanık oldum ve yasa ve yönetmelikte numune alımı, sondaj yarma, galeri ve kuyu açma gibi bir arama faaliyetleri içinde sıralanıyor, faaliyetler. Numune alma, haydi sondaj, haydi yarma, galeri açma, kuyu açma çevreye hiçbir etkisi yok mu? ÇED demek, çevresel etki değerlendirmesi demek. Bir faaliyetin çevreye etkilerinin giderilmesi, en aza indirgenmesi için alınması gereken önlemler demek. Bu sürecin işletilmesi bu anlamda önemli. ÇED sürecine ilişkin de sorunlar var, o ayrı bir tartışma konusu, ama ÇED sürecine dahi tabii tutulmadı, kaldı ki Anayasa Mahkemesi de bunu iptal etti, Anayasaya aykırı buldu; gerekçesini yakında göreceğiz.

“Yabancı sermaye girmesi kolay değil” falan denildi. Aslında bence bugünkü sermayenin yabancı-s yerlisi falan yok. Zaten sadece kendi başına yerli sermaye olduğunu falan sanmıyorum ben. Çünkü kapitalizm küreselleşti artık, bu küresellik içinde yabancı sermaye vardır, onun ortağı vardır, onunla birlikte hareket eden vardır.

“Niçin karşıyız, neye karşıyız?” denildi.

Karşı olduğumuz açık ve net; çevre sağlığı, insan yaşamı ve canlı yaşamın riske atan faaliyetlere karşıyız. Ekonomik yarar, kâr amacıyla insan yaşamının, canlı yaşamının riske atılmasına karşıyız. (Alkışlar)

Bunun adına da Yaşam Savunuculuğu diyoruz, bunu kullanıyoruz. Yaşam Savunucusu olarak tanımlıyoruz kendimizi. Teşekkür ederim. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI- *Buyrun efendim.*

SEVİNÇ (Jeoloji Mühendisi)- Merhaba, öncelikle Gülden hoş geldin, sunumun çok güzeldi, teşekkür ediyorum.

Aslında Arif Hoca gitmese iyi olacaktı, bir soru yöneltecektim ona da, ama şunu söyleyeceğim: Arama ruhsatı, işletme ruhsatı, işletme izni falan bir sürü şeyden bahsedildi. Arama ruhsatı almak zor değil, ilk müracaatta başvurursunuz, en fazla 1 milyar parayla ruhsat alırsınız. İkinci seçeneğiniz ihaledir, devlet ihale açar, ihaleye girer ve buradan hak kazanırsınız ki aslında aklıma gelen şöyle bir şey: İhaleye çıkarılan sahalara birkaç gün öncesinden askıya alınır, asılır ve oradan takip ederek siz bu ihalelere girersiniz. Bu sahalara tespit edilirken öyle şeyler oluyor ki gölün ortasında bile ruhsat sahası verebiliyorlar. Yani bu tip şeyler de yaşıyor ve hani işte Gülden mesela eğer bilseydi, o alan için bir ruhsat talebinde bulunulduğu ya da orada bir ihale olduğunu falan bilseydi, eminim mücadele çok daha kısa olacaktı.

Sorum şöyle bir şey: İhaleye çıkartılırken ya da ilk müracaatla Maden İşleri Genel Müdürlüğüne başvurulduğunda, orada yaşayan halkın görüşleri alınsa daha

iyi olmaz mıydı? Niye böyle bir şey yapmıyoruz?

OTURUM BAŞKANI- *Teşekkür ederim.*

SEYHAN GÜVENÇ (Maden mühendisi)- Öncelikle sorum tüm konuşmacılardan herhangi birine. Biz Türkiye’de madencilik yapalım mı, yapmayalım mı, yaparsak nerede yapalım?

İkinci sorum Mehmet Akif Bey’e: Mehmet Akif Bey “siyanürlü madencilik” diye bahsediyor, siyanürlü madencilik nedir? Türkiye’ye giren siyanür miktarı nedir? Altın madenciliğinde kullanılan siyanürün miktarı nedir? Diğer yandan siyanürün Türkiye’ye verdiği zararları hiç düşündünüz mü? Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI- *Evet, son soru arkadaşım; buyurun.*

ALİ ÖNEMLİ (Maden Mühendisi)- Sayın Başkan çok teşekkür ederim. Ben de Akif Bey’e bir soru sormak istiyorum. Öncelikle güzel sunumunuz için teşekkür ederim. Gerçekten çok güzel fotoğraflardı, yalnız Edremit Körfezi’ni hiç göremedim, belki ben kaçırdım. Sorum şu: Acaba Edremit Körfezi’nde maden arama için kaç hektar alana izin verilmiş, yazlık yapılması için kaç hektar alana izin verilmiş? Bu konuda da bir rakam söyleyebilir misiniz? Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI- *Teşekkür ederim.*

Evet, arkadaşlarıma geçmeden önce bir arkadaşımın sorusuna, bundan sonra herhangi bir şekilde konuşmamak üzere ben yanıt veriyorum.

Tüm değerlerin ve hizmetlerin üreticisi, beyin gücü ve beden gücüdür. Dolayısıyla beynin ve bedenin yaratıcılığının temel alındığı politikaları savunurum ve bunun karşısındaki politikalara, bunun sömürsü olduğu nedeniyle karşıyım ve dolayısıyla madencilik sektöründe de bu beynin, yani emeğin temel alındığı politikalar uygulanması gerekir’den, sadece ve sadece tüm maden alanlarında da kamusal yatırım, kamusal üretimi savunurum. Çünkü bu üretimler sanayinin temel girdisi olan bu madenlerin toplumun yararına üretilmesi politikasını gündemine oturtur. Türkiye’de altının, şu anda toplumun yararına bir politikayla gündeme alındığını söylemek mümkün mü? Burada sorularda ciddi anlamda bir gariplik hissederek soruyorum, ben soruyorum. Dolayısıyla üretilen altının siyanürlü olup olmayacağı, madenciliğin altın üretilip üretmeyeceği, biz madencilik yapacak mıyız yapmayacak mıyız? Bu nasıl yürütülecek biçimindeki birtakım soruları sormaktan çok, gerçek anlamda öncelikli olan bu politikanın çok netleşmesi ve bunun altının çizilmesi gerekliliğini düşünüyorum. Kişisel olarak da ben, emeğin temel alındığı politikaların uygulanmasını savunuyorum. Böyle olunca da, bu sektörde doğrudan doğruya kamusal egemenliği savunuyorum.

Teşekkür ediyorum. (Alkışlar)

SALONDAN- Soruları geri alın.

MEHMET AKİF ÖZNAL (GÜMCEĐ Edremit Körfez Şubesi Başkanı)-

Alamazsınız ben yanıtlamak istiyorum çünkü.

SALONDAN- Bir soru sorabilir miyim?

SALONDAN- Mesleğimizle oynuyorsunuz, şu yaptığınız işe bakar mısınız? Sonra benim sorduğum soruya cevap vermiyorsunuz, nasıl vermezsiniz? Organizasyonda içinizden geldiği gibi konuşuyorsunuz, böyle bir şey olabilir mi?

OTURUM BAŞKANI- *Siz de içinizden geldiği gibi konuşuyorsunuz.*

SALONDAN- Ben maden mühendisiyim.

OTURUM BAŞKANI- *Ben neyim? Ben de maden mühendisiyim.*

SALONDAN- Başkansınız siz, Sayın Başkan, yöneteceksiniz, tarafsız olacaksınız.

MEHMET AKİF ÖZNAL (GÜMCED Edremit Körfez Şubesi Başkanı)- İzin verirseniz, ben soruları yanıtlayayım. Ben konuşuyorum. Sinan Bey, siz sorunuzu sordunuz, izin verirseniz ben yanıtlayayım.

SALONDAN- Etibank dağıtılırken neredeydiniz siz? Madencilik öldürülmedi mi?

MEHMET AKİF ÖZNAL (GÜMCED Edremit Körfez Şubesi Başkanı)- İzin verirseniz konuşunuz olarak söz bende. Sorularınızı sordunuz, yanıtlamaya çalışayım.

SALONDAN- Soru sormaktan vazgeçtim.

MEHMET AKİF ÖZNAL (GÜMCED Edremit Körfez Şubesi Başkanı)- Soranlara yanıt veriyorum zaten.

Asım Bey'in sorusuyla başlayayım. Bir kere madenciler için çok güzel şeyler söyleyerek başladım sözüme, bütün dünya için ne anlam ifade ettiğini de söyledim ve bu sempozyumdan inanılmaz şeyler öğrendiğimi de söyledim. Unutmadan söyleyeyim, emeğine sağlık, mesela her şeyden yararlandım. Şinasi Hocamın Kazdağları için yazdığı yazı başucu yazılarımdan birisidir, teşekkür ediyorum Hocam, size bu emeğinizden dolayı da. Yani madencilerle ilgili kötü bir şey asla söylemedim, "Madencilik bir çevre felaketidir" sözünü de genel anlamda bütün madencilik için kullanmadım, öyle bir tabir söz konusu değil. Ben yapılmak istenilen, yapılan, yani affedersiniz sabahleyin Erşat Bey'in sunumundan öğrendim. ABD'de EPA'nın, resmi ajansın verdiği bilgide 900 siyanürlü atık havuzundan 800'ü sızdırmalı olduğu söyleniyorsa, burada bir çevre felaketinden bahsetmeyecek miyiz? Böyle bir kaygımız olmasın mı? Biz bir çevre örgütüyüz, madenci değiliz, ama bir mimar olarak kendi yaşamıma ne kadar üretime saygım varsa, belki daha fazlası madencilere var, bunun da altını çizmek istiyorum. Kesinlikle böyle bir şey asla

olamaz ve bu madencilerle artık şunu da söyleyeceğim: Gidince, dava açtığımızda hep Ankara'da hâkimler var diyorduk, Danıştaya falan gelmek zorunda kaldığımız için ben artık Edremit Körfezi'ndeki, Körfez Bekçilerine diyeceğim ki, "Ankara'da maden mühendisleri de var." Bunu övünerek söyleyeceğim ve buradan aldığım desteği ve gücü yüreğimde götürerek gideceğim. Bunun altını çiziyorum, lütfen hakkını teslim edin. Olmaz böyle bir şey. (Alkışlar)

İkincisi, Biga Yarımadası'ndaki madencilik konusu. Evet, Biga Yarımadası'nda Çanakkale Seramik Fabrikaları çok da iyi çalışıyor, bununla ilgili üretim de yapılıyor, taş ocakları da var, ama bizim itiraz ettiğimiz, bakın, geçmişte sanayiye hammadde olarak yapılan madenciliğin dışında, oradaki yerel anlamdaki ihtiyaçların, madenciliğin dışında, şu elimde ruhsat listesi. İnanır mısınız, şu dosya sadece ruhsat dosyası. Şu ön sayfa Çanakkale, alt alta 20 tane altın için var Çan ve Bayramiç yöresinde, devamında kurşun, çinko var. Bizim bahsettiğimiz, her birisi tek başına sosyal hayatı ve bütün çevreyi olumsuz etkileyecek şekilde sırf Bergama'da, Kışla Dağı'nda yaşananlara baktığımızda, kimlik yitirme tehlikesi var. Bana göre Bergama kimliğini yitirmiştir, yılda 1 milyon dünyalı ziyaret ediyordu geçmişte Antik Bergamalılığından dolayı, Bergama deyince akla o geliyordu. Oysa 20 yıldır Bergama denilince siyanürlü altın geliyor insanların aklına. Bu kimlik yitirmektir. Yani şunu söylemek istiyorum: Burada bu yapılanların dışında öyle söyleyeyim siyanür falan da değil, kimyasal madencilik öneriliyor. Niye Biga Yarımadası'nda peki? Mehmet Karadeniz'in sorusuyla birleşecek, yani

diğer şeyler bitecek mi? Yapılan işletmenin alanı bilmem kaç hektar ve 8.140 hektar Biga Yarımadası. Ha şu var: Siz Bergama gibi, Kışla Dağı gibi 20 tane-30 tane işletmeyi koyduğunuz anda, Türkiye'nin Hollanda'sı diye anılan Biga ve Gönen'in sütlerine, Edremit Körfezi'nin zeytinyağına kimse talip olmayacaktır.

Küçükdere altın madeni, 93'te yaşadığımız bir olaydır. Yunanistan'da antipropaganda başladı; rakibiz çünkü zeytinyağı ihracatında. Dünyanın en iyi zeytinyağını biz üretiyoruz şu anda, ihracatımız var ve "Edremit Körfezinin zeytinyağları siyanürlüdür" propagandasına başladılar; bu bile yeter. Turizm değerlerinizi, bu kadar çevre değerini yok ederseniz, turizm değerleriniz yok olmayacak mı? Yani yörenin özelliklerini yok etmeyecek mi? Tabii ki ben de biliyorum, ben mantıklı normal bir insanım. Yani şuradaki 100 tane madeni yan yana koysanız Biga Yarımadası'nın hepsini kapsamaz, ama Biga Yarımadası'ndaki yaşamın tümünü, olumsuzluklarını beraberinde getirir, olumsuz etkiler. Tabii ki 700.000 insan oradan bir yere gitmeyecek, ama 700.000 insanın şu anda elde ettiği üretimleri sekteye uğratabilecek sorunlar çıkartacaktır bu olay.

Madencilik yapılmamalı mı? Neden madencilik yapılmasın? Ben şunu söylüyorum çok net bir şekilde: Her koşulda madencilik yapılmamalıdır görüşünün yanında olduğum kadar, hiçbir şekilde madencilik yapılmamalıdır görüşünün de karşısındayım ama şartlarımız var. Bir kere siz nasıl oluyor da yüzde 2'lik paylarla madencilik yapılmasına rıza gösterebiliyorsunuz? Bana siz o zaman bunu izah edin. Ne demek yok öyle bir şey? Hatta yüzde sıfır. Canım biz aptal

mıyız, 5177'yi okumuyor muyuz?

SALONDAN- Üretirken yüzde kaç veriliyor beyefendi?

MEHMET AKİF ÖZNAL (GÜMCED Edremit Körfez Şubesi Başkanı)- Ne verdiniz bugüne kadar beyefendi? Lütfen karşılıklı konuşmayalım söz bende şu anda, izin verin.

Bakın, “5177 sayılı yasa” sadece Maden Kanununu değiştirmede. Maden Kanunuyla birlikte 8 tane temel yasayı değiştirdi. Zeytincilik Yasasında ne yapmaya çalıştılar biliyor musunuz? Bizim 10 milyon zeytin ağacımız var. Şöyle diyor 5. maddesi kısaca: “Zeytinliklerin gelişimine engel olacak, 3 kilometre mesafede kimyevi atık, toz bırakan bu tür tesisler yapılamaz” vesaire, bunu tarif ediyor. Bu aynen kalmakla daha 2002’de, hani o DSP döneminde getirildiğinde, ilk şeklindeki tasarının altına alay eder gibi bir madde eklediler, sonra da aynen geçirmeye çalıştılar. Şu: “Madencilik faaliyetleri hariç olmak üzere” Böyle bir şey var mı? Böyle bir anlayışla yapılan bir yasanın nesine inanacaksınız, güveneceksiniz? Yine söylüyorum, 5177 sayılı yasada Türkiye Cumhuriyeti’nin iradesiyle Maden Mühendisleri Odasının görüşü alındı mı arkadaşlar, Türkiye’nin madencilik kaderini belirleyen bir yasada Maden Mühendisleri Odasının görüşü alındı mı? Alınmadı. Ben savunuyorum, siz savunun önce. Maden mühendislerinin görüşü alınmadan madencilik alanında düzenleme ve bir yasa yapılıyorsa, zaten iş baştan yasaktı. Ama Türkiye Cumhuriyetinin alışkanlığıdır, bütün bu tür kurumları devre dışı bırakıyor, bizim alanımızda da böyle.

SALONDAN- Hayır hayır, madenciler hep oradaydı.

MEHMET AKİF ÖZNAL (GÜMCED Edremit Körfez Şubesi Başkanı)- Efendim, Maden Mühendisleri Odasının görüşünden bahsediyorum.

SALONDAN- Maden mühendisleri de oradaydı.

MEHMET AKİF ÖZNAL (GÜMCED Edremit Körfez Şubesi Başkanı)- Maden Mühendisleri Odası diyorum bir kez daha. Odanın resmi görüşü var mı? Görüşü alırlar, dikkate almazlar. Hangi görüş yansıdı diyeyim o zaman.

Şimdi bakınız, o çok ünlü maden mühendisleri, anlı şanlı profesörler Kuru Otelde yabancılarla oturup, İngilizceden Türkçeye çevrilen metinlerle bu yasaları siyaset lobisiyle birlikte getirmediler mi bu ülkeye (alkışlar) Emperyalizme karşı olmak böyle bir şeydir işte; lütfen yani. (Alkışlar) İsim de vereyim: Güven Önal, Yurt Madencilik Yabancılaştırma Vakfı Genel Başkanı. Ben böyle koydum o vakfın adını artık.

Şimdi biz meslekten olmayabiliriz, ama ne olur siz bari bizi aşağılamayın, Kanal Türk’te adamlar hergün “çevreci arkadaşları da yanına alarak” Bize her türlü hakareti falan yapıyorlar, kendileri çalıp, kendileri oynuyorlar, tek taraflı yayınlarla bize söz hakları vermeden bir sürü karalamalar yapıyorlar. Alman Vakıfları hikâyeleri uydurdular bizim için biliyorsunuz. Yahu,

benim şu yüreğime hangi Alman, İngiliz, Amerikan kim geçirebilir söz bu ülkeyi savunurken ben? Hangi Alman Vakfıymış? Bu kadar yalancılık olamaz, hayatımda ben böyle uydurma bir şey görmedim. Derin ilişkilerle yazdırılmış bir kitaptır, mahkemede aklanılmıştır.

Bunun ötesinde şunu söyleyeyim: Dünyanın en büyük siyanür üreticisi ve en çok satan Alman Degusta değil midir? En fazla kredi veren Drestner Bank değil midir? Schröder daha yeni Başbakanlıktan emekli oldu, İngiliz RTS Firmasının danışmanlığını yapıyor. TÜPRAG Firmasının ilk sahibi Küçükdere'de "Proysak" denilen sabıkalı Alman firmasıdır. Biz Alman emperyalizmine karşı da mücadele ediyoruz, neyin Alman Vakfı? (Alkışlar) Bir saniye, bir saniye.

SALONDAN- Sayın Öznal, Havran'da tesis kurulmadı.

MEHMET AKİF ÖZNAL (GÜMCED Edremit Körfez Şubesi Başkanı)- Ama, tekrar geldi Koza şu anda vermedi.

SALONDAN- Havran'da şu anda tesis kurulmadı. Ben Anadolu Madencilik Derneği olarak karşı çıktım "Havran'da kurulamaz" diye ve kurulmadı.

MEHMET AKİF ÖZNAL (GÜMCED Edremit Körfez Şubesi Başkanı)- Şimdi niye karşı çıkmıyorsunuz? Koza dekapaj faaliyetiyle kazanıyor. Şimdi sizin de gücünüz yetmez.

SALONDAN- Zeytinliklerin içine kurdurmadık.

MEHMET AKİF ÖZNAL (GÜMCED Edremit Körfez Şubesi Başkanı)- Niye? zeytinliklere 3 kilometre mesafeden dolayı iki kere kapattırdık madeni, yine hukukun arkasından dolanmasıyla şey yaptılar.

Şu anda Koza'nın yaptığıyla ilgili başka bir şey söyleyeyim ben size orada: 3 kilometre mesafeden kurtulmak için kapattırdıktan sonra biz, yeni bir bilirkişi incelemesi için 19 parça zeytinliği yüksek paralarla satın alıp, 2 000 ağacı bir gecede köklediler. Ben ertesi gün Havran Savcılığına suç duyurusu yaptım ve zorla uğraşa uğraşa bu suç duyurusunun neticesinde zeytinlikleri yok ettikleri için 90 milyar ceza yediler. Ama o zeytinlikleri geriye diktirene kadar da uğraşacağız; o ayrı bir konu. Böyle bir şey var mı yahu? Bu bir kirlilik, gidip ondan sonra Bergama'da pasa yığınlarının üzerine zeytin fidanı dikiyorsun. Burada bir tek olay vardır, canım zeytinlikleri 3 kilometre mesafeden kurtaracaklar, ama bilmiyorlar ki, tapu kaydında "Zeytincilik sahaları daraltılamaz" denildiği için bu hüküm değişmez; onun da peşindeyiz.

SALONDAN- Hocam, taşocaklarıyla da mücadele ediyor musunuz?

MEHMET AKİF ÖZNAL (GÜMCED Edremit Körfez Şubesi Başkanı)- Tabii kapattırdık, gözünüz aydın kapattırdık. İki tane de dere içinde Dereören ve Eymir köylerinin su havzalarında taş ocağı girişimi vardır, yine bu mücadeleyi -fotoğrafları var- biz kazandık. Her alanda bu mücadeleyi veriyoruz, ama bu mücadelede maden mühendisleri, sizler, biz yurttaşlar olarak yanımızda olursanız, yol gösterirseniz, bu sempozyumda aldıklarımızı taşıdığımızda

ve yarın öbür gün bizim bölgemizde gelip bu aydınlatmaları yaparsanız çok daha güçlü oluruz. Sizlerin bu mücadelede bizden fazla önderliğimize ihtiyaç var.

Şimdi “Türkiye’de, tüm ülkede madencilik yapılmamalı mı?” denildi. Böyle bir şey yok, ben söyledim, bu ülkede tabii ki madencilik yapılacaktır. Yani çok iyi örnekler vardı geçmişte, Divriği’yi bulduk, Karabük’ü yarattık. Bu ülkenin sanayine yönelik hammadde üretimi vardı, şimdi önerilen madencilikte Allah’ını severseniz bu ülkeye faydalı, bu ülkeye yönelik ne yapıyor? 5177’den bu yana yapılanla, yani biz ne zaman dedik madencilik yapılmasın? Ama böyle madencilik yapılmasın. Ben niye Biga Yarımadası gibi, Edremit Körfezi gibi canım yerde, 1 kilometre çapında, 400 metre derinliğinde cehennem çukurlarına razı olayım, neden yerin altını üstüne getirmesine razı olayım yahu? Yaşıyoruz biz orada ve hayatımızdan memnunuz. Kazdağları’nda da, Madra Dağı’nda da, Kozak Yaylası’nda da ve bir soruya cevap olsun diye söylüyorum, tüm ülkemizde hayat altından daha değerlidir ve biz birileri para kazanacak diye hayatımızın karartılmasına izin vermemeliyiz. (Alkışlar)

Yani sadece, sadece benim Biga Yarımadam değil, bütün ülke için bunu söylüyorum. Bu ülkenin her karış toprağı değerlidir ve bu ülkenin yararına -ben bir şey söylemiyorum- çok değerli maden mühendisi arkadaşlarımın sunumlarında bu ülkede nasıl madencilik yapılması gerektiğini, kamu yararına bu ülkenin çıkarları doğrultusunda, bu ülkenin doğasını, insanını koruyarak nasıl madencilik yapılacağını çok güzel anlattılar. Ben altına imza atıyorum, ben de

öyle madencilik yapılmasından yanayım, yapılmasın diye bir şey söylemiyorum.

Neye karşıyız? İşte bu anlattığım olaylar çerçevesinde biz yaşam alanlarımızın yok edilmesine, biz hayatımızı sürdürme koşullarının ortadan kaldırılmasına ve ülkemizin bağımsızlık değerlerinin yok edilmesine ve ülkemizin yeraltı kaynaklarının acımasızca sömürülmesine karşıyız; bu kadar net. Buna karşı olmazsam ben insan olamam, buna karşı olmazsam yurttaş olamam. Her gün Atatürk’ün karşısına geçip hazır ola geçmenin ne manası var o zaman? Böyle bir şey olabilir mi? Bu iki yüzlülük olur, buna karşıyız.

Dün bir sürü şeyi not aldım. Bülent arkadaşım “Halkın görüşü önemlidir” demişti, çok da doğru söylemişti. Yahu, biz koyun sürüsü müyüz? Birileri Ankara’dan pırasa pırasa ruhsatları veriyor, biz bunları yakalamak için paldır, küldür koşturuyoruz, “Acaba başımıza ne gelecek?” diye koşturuyoruz, iyi de, biz o yörede yaşayan insanlarız, bize soru soran yok. “Siz bunu istiyor musunuz?” Yok öyle bir şey. Geliyor 5177’den sonra TÜPRAG’ı ne güzel kovmuşken, Koza şimdi mevcut siyasal iktidar desteğiyle ve 5177’nin getirdiği avantajlarla ne yapıyormuş? Dekapaj faaliyeti yapıyormuş, Küçükdere’de; neden? Siyanürlü atık havuzu yapmaya cesareti olmadığı için. Çünkü köylü geçmişte ondan dolayı kovmuştu, ama devraldığı ruhsatın içinde o da var. Yarın Bergama kapanırsa, “pardon, ben taşıyordum, siz taşıyordunuz, alın kamyonları, kurun kooperatifi, ipotek edin bağı, bahçeyi ödeyeceksiniz, çalışacaksınız” diyecek, Küçükdere kooperatifi, köylüler taşıyor. Sosyal rüşvetlerle falan işi bağladılar, muhtar ve

içeriden bağlantılarıyla, ileri gelenlerden şirketler ve sömürgeci geleneklerini sürdürüyor derken bunu kastettim. Bakın, “Büyükdere’de Atatürk büstünü biz yaptık” dediler. Ben de diyorum ki KOZA Altın yüzde 60 Amerikan sermayeli, yazık olsun, yazıklar olsun Büyükdere Belediyesi var orada, Atatürk büstünü bile Amerikalılara yaptırıyoruz; böyle bir şey olabilir mi yahu? Sömürgecilik bu işte.

Bilmiyorum ki, sorulara cevap verebildim mi, eksik kaldı mı? Sinan arkadaşım, bilmiyorum sorunuza cevap verebildim mi? Bir sürü not almışım, ama Hocam bir şey daha söyleyeceğim. Bu Amerikan sermayesi meselesini ben basında söylüyorum, Ümit arkadaşım sabah söyledi burada, benim de elimde. Hem Çevre Bakanının, hem de Enerji Bakanlığı Teftiş Kurulunun resmi raporlarına göre bu yabancı sermayeli 82 şirket, yabancı ortaklı olarak Koza’nın adı geçiyor ve yüzde 60 Amerikan sermayeli olduğu net bir şekilde yazıldığı halde,ertesi gün geliyor Genel Müdür Yardımcısı arkadaş, Bakanlıktan bir kâğıt alıyor getiriyor, basına veriyor “yüzde yüz Türk firması” diye. Ben de bunu anlayamadım hiç.

Burada başka bir şey söyleyeyim. Bu bir paranoya falan değil, ciddi şüphelerim var, Newmont Amerikan şirketi, 57 yeni yeri devraldı ve Fethullah Gülen Amerika’da, Akın İpek’in sermayesi nereye yakın olduğu belli. Bu ilişkiyi de kurmakta yarar var, bunu da bir soru işareti olarak asalım buraya.

OTURUM BAŞKANI- *Teşekkür ederim.*

İBRAHİM ÖZÇELİK- Bana yönelik bir soru vardı, sanıyorum Mehmet

Karadeniz Bey’in. Munzur’da siyanürle altın mı aranıyor? Bu bilgileri nereden aldınız? Galiba böyle bir soruydu yanlış anlamıyorsam. İlk defa Rio Tonto isimli bir firma böyle bir izin alıyor arama izni ya da ruhsat, ne anlama geliyor ben bilmiyorum, onun uzmanı değilim, sizsiniz. Burada kavram kargaşası yaratarak öyle değil, böyle değil, ama gerçek olan bir şey var. Eğer yanlışlıyorsam, maden mühendisleri yanlış desinler. 1,5 ton altın çıkarabilmek için 5 milyar ton kütle üzerinde çalışma yapılırsa inkâr edebilir misiniz maden mühendisleri?

SALONDAN- Siyanürle altın aranmaz yani.

İBRAHİM ÖZÇELİK- Bakın, siz kavramları benden daha iyi biliyorsunuz, ben maden mühendisi değilim ama ben doğamın, tabiatımın yok edilmesine, orada yaşamın yok edilmesine karşıyım. Benim karşı olduğum kadar yöre halkı da karşı. Buradaki konu, yöre halkının bu konuyla ilgili yaptığı eylemler ya da eylemlilikler. Yöre halkının tavırlarını anlattım ben size. Tabii ki orada altın çıkaran şirketin çalışanları ya da oradan beslenenler buna karşı olacaklar; sizi de çok doğal karşılıyorum ben. Yani siyanürle altın aranmıyor, Munzur’da siyanürle altın aranmıyor diyebilir misiniz?

SALONDAN- Aranmaz, işlenir. Altın aranmasında siyanür kullanılmaz.

İBRAHİM ÖZÇELİK- Bakın,

işte kavramlar üzerinde ya da daha sonraki aşamalarda, gülüyorsunuz, ama ben gülmüyorum. Sonuna kadar direneceğiz, açıkça söylüyorum, doğamızı katlettirmeyeceğiz, bununla ilgili Profesör İlyas Yılmaz, Profesör Taner Sıtkı Uyar ya da Osman Karababa gibi şahıslar Munzur'da üniversite aracılığıyla orada araştırma yapıp sonuçlarını bize vermişler, biz de size sunuyoruz, eğer çok merak ediyorsanız İlyas Yılmaz'den bu raporu size getirebilirim efendim.

MUAMMER SAKARYALI- Ben yalnızca bana yönelik olarak sorulmuş soruya yanıt vermeye çalışacağım. Mehmet Karadeniz arkadaşımıza teşekkür ederim, sorusu için. Maden Mühendisleri Odasını eleştirmedim. Öyle anlaşıldıysam hemen düzeltirim. Aksine ben Maden Mühendisleri tarafından davet edilmişim, teşekkür ederim. Efendim.

MEHMET - Kayıtlara geçiyor söyledikleriniz.

MUAMMER SAKARYALI- Peki, son söylediğim lafın bir mahzuru var mı? Mehmet Bey. Yeniden söylüyorum, Maden mühendisleri beni buraya çağırdı ve bu sunumu yapmama izin verdiği için teşekkür ederim. (Alkışlar)

Diğer sorunuza geçiyorum. Eğer fırsatınız ve imkânınız olursa okursanız çok sevinirim. Kışla Dağı Altın Madeni ÇED'inin bir çuval eki var. O eklerden birinde bir klasörde "Siyanür Yönetimi" diye bir bölüm var. O Siyanür Yönetimi bölümünde siyanür bulamacının, siyanürlü

sıvının PH'nın 9'un altına düşmesi durumunda hangi köylerin boşaltılması gerektiğini yazıyor, ama böyle bir şeyden halkın haberi yok. Böyle bir şeyden o civardaki köylerin haberi yok, biz ÇED raporunun eklerinde buna ulaştığımız zaman tüylerimiz diken diken oldu. Nedir bu? Arkasından koştuk, ODTÜ'den Kimya Profesörü Emür Henden Hoca'ya gittik, "Bu iş nedir?" diye sorduk. Biz kimyacı değiliz bir şey değiliz. Sodyum Siyanürün sınıflandırılmış fazda nasıl hidrojen siyanüre dönüşeceğini anlattı. Elimde imzalı yazısı var, bunun siyanür bulutu olarak rüzgârla, rüzgârın yönü ne tarafaysa gidebileceğini anlattı. Başka kimyacı hocalardan da görüş aldık. EPA'nın yazılarına, raporlarına baktık. Kapalı liçle altın ayrıştırması yapılıyor ise, orayı merkez alarak 30 kilometre çapındaki bir alana hidrojen siyanürün gideceğini yazıyor. Hocalar da aynı şeyi söyledi, eğer Kışla Dağı gibi açık ocakta yapılıyorsa, bunu iki ile çarpma fikri var bu arkadaşların. Soru "Zehirlenme nerede oldu?" dediniz. Zehirlenme Eşme'de oldu. Kışla Dağı altın madeniyle Eşme arasındaki mesafe ne kadar? Kuş uçuşu 15-18 veya 20 kilometre, o kadar.

İkinciye soruyorsanız, hayvan ölümlerini soruyorsanız onu kanıtlamadık zaten, onu yapamadık. Ne zaman alındı kanlar? Kanlar zehirlenme olayından 72 saat sonra alındı. 72 saat denilen zaman diliminde kandaki siyanür miktarı yarılanırmış oysa literatürden onu da buldu çıkardı Halk Sağlığı Profesörü.

Sonra ne oldu? Sonra İzmir Tabip Odası vasıtasıyla Ankara'da adını da söyleyeyim Düzen laboratuvarına gönderildi. Kanda siyanür bakışı yapacak laboratuvar Uşak'ta aradık yok, Manisa'da aradık yok,

İzmir’de aradık yok., Ege Bölgesi’nde yok arkadaşlar. Nerede var? Paris’te varmış, çok para tutuyordu, gönderemedik. Ondan önce dediler ki, “Ankara’da var” O doktor arkadaşlar özel olarak gerekli hassasiyeti göstererek Ankara’da Düzen Laboratuvarına gönderdiler. “Ne zaman geldi?” dediniz, tam gününü hatırlamıyorum, ama herhalde 15-20 gün içinde geldi. Yani bu konuda yanılıyor olabilirim, zaman için, yanlış söylememek için -Oya daha iyi bilir- o kadarlık süre içinde geldi, son cümle, bu 9 kişinin kanlarında olması gerekenin 20 ile 40 katı siyanür çıktı arkadaşlar. İşte Düzen Laboratuvarının belgeleri de elimde, sorarsınız diye özellikle getirdim. Kanda arsenik aranmazmış efendim.

Teşekkür ederim.

GÜLDEN KARABUDAK- Ben herkese teşekkür ediyorum. Burada hep beraber olduğumuz için teşekkür ediyorum aslında. Sanki ayrı bir grupmuş gibi değerlendiriliyor. O kadar enteresan son andaki bir tartışma oldu ki ayrı grup falan değiliz, biz insanız. Ben insanım, ben sadece o doğadan bahsetmedim. Ben kendi adıma, hepimiz adına söylüyorum, orada yaşayan insandan bahsettik. Maden de insan için, doğa da insan için, her şey insan içinse eğer, ben az önce zehirlenmişsem, ama aynı anda da başım ağrıyorsa, önce zehirlenme olayına bizim bir şekilde müdahale etmemiz gerekiyor, elbette ki akabinde başımızın ağrısını da kesmeniz gerekiyor, öncelikler vardır. Hayatta öncelikler vardır, bu önceliklere biraz olsun dikkat etmezsek, inanın bana hiç birimiz sonuca varamayız. Maden Mühendisleri Odasının yaptığı şu sempozyum muhteşem diyorum. Benim

işime yaradığı için falan değil, herkes kendi görüşünü bir şekilde aktardığı için onur duyuyorum, gurur duyuyorum, tekrar tekrar teşekkür ediyorum

Şunu söylemek istiyorum: Maden mühendisleri arkadaşlarımın bu işe özellikle gerçekten birazcık olsun dikkat etmelerini ve araştırmalarını istiyorum. Siz biliyor musunuz ki, bir yörede, evinizin içinde tedirgin yaşamak ne demek biliyor musunuz? Ben 34 yaşındayım ve 34 yıldır Kozak Yaylası’nın havasını, suyunu her şeyini içime, iliklerime işleyerek yaşadım ve ben onun sayesinde okudum. Onu da geçtim, hiçbir zaman şuna karşıyım, buna karşıyım falan öyle laflar zaten bize yakışmaz. Biz her şekilde bilimin, araştırmanın arkasındayız, somut bilgilerin arkasındayız. Sayın Mehmet Torun şahittir, ben 1 yıl önce mart ayında Sayın Mehmet Bey’i aradım, “Üstadım, bize bilgi verin, ne oluyor? Yani bize yardım edin” dedim. Ben niye çevre mühendislerine gitmedim, ben niye başka bir yere gitmedim? Maden mühendislerine geldim ben önce.

Yani bu kadar dümdüz bakmayın bazı şeylere. Biz burada bir şeyleri anlatmaya çalışırken, sizlerin bir şeylerden haberiniz olmadığı için, içinde yaşadığımız, canımız yandığı için anlatıyoruz bazı şeyleri. Siz biliyor musunuz Kozak Yaylası’nda şu an ne yapılıyor? Orada şu anda 5 milyon dolarlık yatırım yaparak fıstık çamının işlenilmesine başlanılıyor. Neden biliyor musunuz? Çünkü Kozak Yaylası’nın hassasiyeti biliniyor, çünkü Kozak Yaylası’nda çam ağacını aşamıyorlar. Aşamadıkları için de “Fıstık üretimi için biz tesis açacağız” diyorlar. Size ne fıstık çamından, ya da sizi nasıl bir branşınız var da, siz madencilikten sonra bir de üstüne

fıstık üretimiyle ilgili bilgi mi aldınız, kim verdi size bu özel bilgileri? Bu insanlar 300 senedir fıstık üretimi yapıyor, o yüzden gözünüzü seveyim, Allah rızası için, evlatlarımızın aşkına, yaşamımızın aşkına biraz olsun artık bir objektif bakılsın, hep beraber bize değil, kendimize sahip çıkalım, başka bir şey söylemiyorum. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI- *Evet, arkadaşlar, Maden Mühendisleri Odasının iki temel ilkesi var: Doğal kaynakların gerçek sahibi halktır, bilimi ve teknolojiyi halkın yararına kullanmak maden mühendislerinin temel görevidir.*

Teşekkür ederim. (Alkışlar)

PANEL

***KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE
ALTIN POLİTİKALARI***

Kaya GÜVENÇ   ***Yöneten***

Tahir ÖNGÜR   ***EGEÇEP***
Mehmet HORUŞ   ***Beyaz Adımlar Platformu***
Mehmet TORUN   ***Maden Mühendisleri Odası***

OTURUM BAŞKANI- Sevgili arkadaşlarım, sevgili dostlarımız, biraz yorulduk, biraz heyecanlandık, şimdi bu sempozyumumuzun son oturumunu açıyorum.

Biraz eksiklerimiz var, onları söyleyeceğim, ama dün sabahtan bugüne, şu ana kadar olanı, galiba kısaca şöyle bir kabaca hatırlayalım. Altın politikaları dediğimiz olayda aslında Maden Mühendisleri Odasına ve emeği geçen bütün arkadaşlara teşekkür ederek sözlerime başlamak istiyorum. Son derece güzel bir tasarım yapmışlar arkadaşlar. Olayı basit bir teknik olaydan çıkaran, bir mühendislik olayından çıkaran ve bütün boyutlarıyla beraber ele alan bir perspektifte *“Bu altın dediğimiz madde nedir, sistem açısından neyi ifade ediyor, bunun çevre boyutları nedir, ne değildir, bunun ekonomik boyutu nedir, ne değildir?”* bütün bunlar tartışıldı ve belki en önemlisi son oturumumuzda yaşam alanlarını kendi yaşamlarıyla birlikte savunan arkadaşlarımız bizi sadece duyulandırmadılar, sadece heyecandırmadılar, bana sorarsanız çok önemli bir noktaya daha işaret ettiler. Aslında her ekonomik faaliyetin amacı, olması gereken insan unsuruna bir kez daha hatırlatma yaptılar, çok değerli bir katkı.

Bizim panelimiz aslında bu 1,5-2 günlük tartışmaları bir özetini yapmak değil, belki söylenilmeyen bazı şeylerin altını çizmek, belki tekrarlar olacaktır. Bundan da kaçınmayacağız, zamanımızın darlığı nedeniyle arkadaşlarımıza mümkün olduğu kadar kendilerini tekrarlamadan hızlı bir şekilde sunuşlarını yapmalarını dileyeceğiz.

Başlangıçta daha ilk taslak çıktığı zaman, bu panel 6 kişilik bir paneldi. Bu 6 kişilik panelden sadece burada 3 arkadaşımızı görüyorsunuz. İsmail Duman arkadaşımız bir mazereti nedeniyle katılamıyor, Aydın Çu-

bukçu arkadaşımız hasta, bugün öğleden sonradan beri ateşle yatağında yatıyor, acil şifalar diliyoruz, çok iyi olacaktı gelseydi, mutlaka bize yeni boyutlar katacaktı; o da katılamadığını bildirdi. Kendisine tekrar acil şifalar diliyoruz. Katılamayan bir üçüncü arkadaşımız var, Altın Madencileri Derneğinden Muhterem Köse. Şimdi bu arkadaşımız bu panele katılmıyor ve bunu bir süre önce Odaya mektupla bildirdi. Ben bunun üzerinde çok fazla durmayacağım, özetle şunu söylüyor: *“Altın Madenciligiyle ilgisi alakası olmayan bir yığın adam çağırmışsınız, üstelikte bunlar adam veya kadın, altın madencilğine karşı olmalarıyla bilinen insanlar. Böyle bir panelde de bir pozisyonda ben bulunamazdım. Zaten işin başından beri bizi dışladınız”* gibi bir dizi gerekçe dizdiler ve *“Panele katılmayacağını”* ifade ettiler.

Şimdi tabii çağrılar yapılır; Türk Mühendis Mimar Odaları Birliğinin bu tür etkinliklerinde uzun yıllardan beri bir gelenek haline gelmiştir, bir konu tartışılırken katılsak da, katılmasak da biz tarafları çağırırız. Herkes gelsin, düşüncesini söylesin. Bu düşünceler üzerinden bir sonuç ortaya çıkar, daha doğrusu sonuç çıkmasa bile ortaya herkes kendi düşüncelerini başka boyutlarıyla tekrar değerlendirmeye alır. O bakımdan arkadaşlarımızın tabii ki kararına saygı duyuyoruz, ama şöyle düşündük: Şimdi kalksak da biz bu arkadaşların görüşlerini burada hiç söylemesek, belki bir eksiklik yapmış oluruz. Onun için bu eksikliği yapmayalım dedik.

Ben size çok kısaca bu arkadaşlarımızın Odaya yazdığı, yazdıkları mektuptan altın politikalarına ilişkin düşüncelerini aktaracağım. Bu düşünceleri aktarırken bunları modamod yapmayacağım, yani tam orada

yazıldığı gibi yapmayacağım, özetlemeye çalışacağım. Bir de hemen hemen her paragrafın sonunda “Maden Mühendisleri Odamız böyle yapmamalıdır” gibi bazı düşünceleri var, onları da bir öneri kabul ettiğim için onları da okumadan geçeceğim.

Ne diyorlar arkadaşlarımız? Diyorlar ki, “Dünyada genelde madenciliği, özelde altın-gümüş madenciliğini yasaklayan hiçbir ülke yoktur. Eğer dünyada altın ve gümüş talep varsa, ülkemizde de altın madenciliği yasaların öngördüğü şartlar içinde havayı, suyu ve toprağı kirletmeden sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda yapılmasını savunmak gerekir. Unutmayalım ki, Türkiye altın konusunda çok şanslı bir ülkedir; hem çok önemli bir potansiyeline, hem altın madeni işletmelerine, hem altın rafinerisine, hem altın borsasına, hem de katma değer yaratan binlerce irili, ufaklı kuyumculuk işletmesine sahip 250.000 kişiye istihdam sağlayan dev bir entegre sektöre sahibiz. Bir anlamda altın madenciliği Odamızın savunduğu madenlerimizi işlenmemiş hammadde olarak satılması yerine, katma değeri yüksek ürünlere dönüştürbildiğimiz ender alanlardan biridir.

Altın madenlerinin aranması, çıkarılması, zenginleştirilmesi ve rehabilitasyonunda dünyada gelişmiş ülkelerde hangi yöntemler uygulanıyorsa, ülkemizde de benzer yöntemlerle altın-gümüş üretimi gerçekleştirilmektedir. Şayet bir sorun varsa, bu sorunun çözümü için bilimsel ve teknik hiçbir şey önermeyip, sadece altın madenlerinin kapatılması için çalışan ve ortaya attıkları hayali felaket senaryolarıyla kamuoyunu yanıltma gayreti içinde olan kişi ve çevrelere itibar edilmemelidir. Üniversitelerimizin Maden Mühendislikleri bölümlerinde bunca konunun uzmanı öğretim üyemizi, sektörde halen çalışan

pek çok meslektaşımızı ve yüz milyonlarca lira yatırım yaparak sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda, sektörümüze örnek olacak şekilde üretim yapılmasına imkân sağlayarak, binlerce kişiye istihdam yaratan, yüz milyonlarca lira vergi veren, katma değer yaratan altın ve gümüş madenciliği yatırımcılarını ve bu madenlerde çalışan yüzlerce emekçiyi yok sayıp, altın madenciliği konusunda hiçbir deneyimi, bilgisi, tecrübesi olmayan kişilerin bu tür yerlerde söylediklerinin çok fazla bir önemi olamaz.

Bir noktaya daha değinmek zorundayım, çünkü yaklaşık iki gündür süren bu olayda çok gündeme gelen bir konu, bu özel sektör çalışması, kamu sektörü vesaire. Madenlerin devlet eliyle işletilmesi özel sektör veya yabancı sermaye tarafından işletilmemesi gerektiği savı, ideolojik bir söylem olarak değişik siyasi platformlarda savunulabilir. Böylesi bir siyasi görüşü benimseyenler bu tür söylemlere destek verebilirler, ancak altın, gümüş üretimi devlet eliyle yapıldığında bugün kullanılan teknolojiden farklı bir teknoloji kullanımı söz konusu olamayacağına göre, bilimsel ve teknik bir konuyu ideolojik tartışma konusu yaparak Türkiye’de altın madenciliği yapılmasını, her yıl 5-6 milyar dolar döviz ödeyerek yurtdışından ithal edilsin anlayışı kabul edilebilecek bir anlayış değildir.”

Arkadaşlarımızın özetle söyledikleri bunlardır. Kendileri burada olmuş olsalardı muhtemelen bunu biraz daha açarlardı, biz de bu görüşleri dinler, ona göre de herkes kendi düşüncesini söylerdi.

Şimdi zamanımızın dar olduğunu tekrarlayalım, saat 18.00’i biraz geçiyor, yani 19.30 gibi bitirebilirsek, sizleri de daha fazla yormamış oluruz diye düşünüyoruz.

Çok uzun değil bize verilen süre, 2,5 saati, biz biraz kısalttık onu, 1,5 saate indirdik, onun için arkadaşlarımız size çok kısa sunuşlar yapacaklar. Yani 15 dakikayı mümkün olduğu kadar geçirmemeleri yönünde arkadaşlardan önerimiz oldu, bir ricamız oldu. Sonra salondan çok fazla arkadaşımıza değil, belki 4-5 arkadaşımıza soru sormak imkânı vereceğiz, sonra kısa bir toparlama yapacağız.

Aydın Çubukçu arkadaşımız gelemediği için paneli kapatmadan önce belki Aydın arkadaşımızın değineceğini tahmin ettiğim bazı noktalara ben de değinmek durumunda kalacağım. Onun için korsan bildiri olmamakla beraber buradaki yönetimde ufak tefek bazı noktalara değinmeden geçemeyeceğim.

Şimdi dilerseniz şöyle yapalım. Tahir Öngör arkadaşımızla başlayalım, kendisi bize “Neden Türkiye? Ne oluyor dünyada?” vesaire bunlar tartışıldı, ama çok kısaca belki bir özetlemekle ve ağırlık olarak da “Neden Türkiye” konusuna yanıt verecek tahmin ediyorum. Sunuşuna bu çerçeveyi ben çizmiyorum, çerçeve olarak sadece bu konuları mutlaka bir şekilde değinilmesi gerektiğini ifade ediyorum.

Söz sizde, buyrun.

TAHİR ÖNGÜR- Teşekkür ederim, sayın başkan. Sizlere de teşekkür ederim, bu saate kaldınız, bizleri dinliyorsunuz. O kadar ilginç şeyler söyleyebileceğimizden emin değilim, ama mutlaka paylaşmamız gereken bir sürü şey olduğu da son derece açık. “Neden Türkiye değil?” sorusuna verilebilecek tek yanıt “Neden olmasın, neresi değil ki?” Önümde bir liste var. UACES’in 2006 Madenler Yıllığı, bu 2005 yılı sonun-

da dünyada 2.460 ton altın üretilmiş. Hangi ülkelerde üretildiğini söylüyor. Türkiye kadar ya da ondan fazla üreten 6 tane gelişmiş kapitalist ülke, 36 tane de az gelişmiş ülke adı var. Saymakla zaman harcamaya gerek yok, ama Arjantin’den başlayıp işte Özbekistan, Venezüella, Zimbabve’ye varan çok yaygın bir şey, “Neden olmasın ve başka neresi değil ki?” dedirtecek bir şey. Türkiye altın arayıcılarının, aramacıların ilgisini çektiğinde zaten aynı şeyler dünyanın pek çok başka yerinde de gündeme geliyordu. Nerelerde geliyordu? Önce Güney Amerika’da, arkasından Güneydoğu Asya ve Afrika’da, ondan sonra eski Sovyet ülkelerinde sonra Doğu Avrupa’da, ama birbirini birkaç yıl izleyen aralıklarla dünyanın her yerinde bu söz konusu. Çünkü, dünyanın her yerinde neredeyse jeolojik açıdan altın oluşmuş olmasına elverişli ortamlar son derece yaygın.

Altın krom gibi değil, yani krom ancak belli koşullarda belli kaya birimlerinde ve onların yayılabildiği ender yerlerde arayabileceğiniz bir şey, ama altın birkaç değişik cevherin oluşum süreci içinde zenginleşebilen ve dünyanın pek çok yerinde de bugün işletilebilir görülen tenörlerle, alt tenörlerle bulunması olası bir maden yatağıdır. Ondan ötürü altın bulunup da işletilen yerler, başka yerlerden çok daha özel yerler değil. Şimdi Gramsci’nin bir yaklaşımı var: Sınıfsal toplumlarda bir sınıf iktidar olduğunda, bir devlet aygıtını kullandığında, yalnızca zora dayalı bir iktidarı kolay kolay çok uzun sürdürüyor. Ondan ötürü kamuoyunu ikna edebilmek için hegemonyasını ayakta tutacak birtakım kavramları da yaygınlaştırmak, kamuoyunu buna ikna etmek için değişik şeyler kullanıyor. İşte bugün özellikle medya araçlarının çok

yaygınlaştığı, herkesin devamlı bir medyatik iletişim bombardımanı altında kaldığı dönemde bu türden sayısız hegemonik kavramlar ortada dolaşıyor.

Altın işletmeciliğinin tartışılmasıyla birlikte, tartışılır hale gelmesiyle birlikte de “Türkiye’de 6.500 ton altın rezervi” diye başlayan sözcük düzeltildikten, eleştiri gördükten sonra potansiyeli, efendim Alman Vakıfları, Türkiye’nin esir madenlerinin olduğu, bunları işletmese borç sarmalından kurtulamayacağı, gelişmiş teknoloji kullanan işletmelerle hemen hemen her sorunun çözülebileceği, bazı risklerle baş edilebileceği gibi değişik kavramlar söz konusu. Bu kavramlar elbette ki tartışılır, ama bunlar üst üste konulduğu ve devamlı bu kavramlarla bombardıman halinde tutulan insanlar eğer bir umuda muhtaçsa, o toplumun geniş kesimleri bu ülkenin çeşitli sorunlarını ağır borçlardan, endüstriyelleşememiş olmasından, yatırıma iç kaynak bulamamasından, dış yatırım araçlarına önemli bir şekilde ihtiyaç duyuyor olmasından ve bunların giderilmesi için birtakım zenginliklere ihtiyaç duyuyor olmasından ötürü zaten umutsuzsa pazara sunulacak her umut verici kavram da ciddi bir şekilde yankı bulabiliyor. Bu yankı, televizyon seyrediyor ya da bir gazete almış diye sıradan bir vatandaş için söz konusu olduğu kadar, okumuş, mesleği olan, eğitim görmüş, hatta entelektüel, mesleğinin dışında da ilgileri olan, o konuda da düşünce dünyasını zenginleştiren pek çok insanda da yankı bulabiliyor. Şimdi o açıdan yaklaştığımızda bu kavramların eleştirilmesi ve bu kavramlara dayanılarak yerleştirilen bir politikanın yerine hangi politikanın önerilebileceği daha kolay aydınlanabilir. Evet, sözünü ettiğim şeyler, hegemonik kav-

ramlar, yani kamuoyunu verilen birtakım politik kararların doğruluğuna, hiç değilse zorunluluğuna ikna etmek için kullanılan kavramlar, hepsi tek tek eleştirilebilir kavramlar. Hepsi konusunda farklı görüşler olabilir, ama bunu kamuoyunun bütün karşı görüşleri her türlü karşı görüşleri birlikte izlemesine imkân vermeyen bir tarz da yaptığınız zaman da, yahu, dün biz burada konuşurken bu toplantıya katılmamak için karar almış ve bu mektubun altında imzası olan değil de esas o Derneğin Genel Müdürünün imzasıyla 15 sayfalık filan bir bildiri dağıtılıyordu, bugün okuyabildik onu. O bildiri de aramızdan birinin adı üzerinde yoğunlaştırılarak çeşitli şekillerde yapılmış eleştiriler sözde ortadan kaldırılıyor. Onların arasında bir şey de genellikle bu kavramların bu hegemonik kavramların yeniden ısıtılıp ısıtılıp ortaya konulması şeklindeydi. Burada olmayıp, böyle arkadan vurmak için bir ihtiyaç duyuluyorsa, bunda ciddi şekilde bir zaaf belirtisi söz konusu. Oysa öyle bir zaaf gösterilmemesi gereken konumda olan insanlar bunlar, çünkü bu ülkede istedikleri türden altın işletmeciliğinin yapılabilmesi için eksik kalan hemen hemen hiçbir şey kalmadı.

Halen o metin de işte eleştirilerden ötürü altın işletmeciliği yapılamadığından söz ediliyor, ama bu ülkede yabancı bir şirketin altın işletmeciliğine yönelik bir arama ruhsatının geliştirilebilir olduğu ortaya çıkarılıp da fizibilitesi filan ortaya çıktıktan sonra ÇED alamadığını, işletme ruhsatı alamadığının bir örneği var mı? Sayısız bu tür ilerletilmiş olan araştırma projesi var. Onların hangisinin önünde ne tür bir kamusal, idari, hukuksal engel çıktı ki, yargı kararları bu hukuk sisteminin içinde birtakım şeyleri engelliyor gibi görünüyorsa

bile, yargı kararları da sayısız defalarca aşıldı ve bugün Türkiye’de bir yabancı ya da yerli her neyse işletmeci bu teknoloji, çağdaş ve modern ifadeleri çok kullanılıyor hiç değilse güncel bilinen en iyi teknoloji **bat** denilen teknolojiyle altın işletmesine yönelip de önü kesilen kimse kalmadı ve bir politika oluşturuldu. 5177’den de önce başladı bu.

Etibank’ın dağıtılmasıyla Türkiye’de kamu madenciliğinin yerle bir edilmesiyle başlayan, ondan sonra madencilikte istihdamın hızlı bir şekilde yüzde 50’yi aşan bir şekilde düşmüş olmasından, arkasından kamu madenciliğine hiçbir yatırım yapılmamasından, maden ihracatının düşmesinden filan ötürü zaten 2000’lere geldiğimiz zaman Türkiye’de madencilik öldürülmüştü. Bu yasalarla Türkiye’de madencilik sektörünün küreselleşmenin, gerektirdiği, istediği bütün liberalleştirme koşullarının kurallarının ortaya konulmasına da fırsat oldu, öyle bir politika egemen bugün. Birileri bir şeye karşı çıkıyorsa, karşı çıkılan şey bu politikadır. Bu politikanın ne tür sonuçlar doğurabileceğinin bir kısmı, hiç değilse dünden bugüne bu toplantıda ayrıntılı bir şekilde tartışıldı, sergilendi, karşı görüşler de sergilendi, en güzeli de o zaten. O bakımdan bu toplantıyı güzelleştiren en güzel şeylerden biri altın işletmeciliğine karşı yerel direnişlerin temsilcilerinin konuşması olduğu kadar, bu salona gelip de karşı görüşlerini söyleyen maden işletmecilerinin de varlığı. Bu ciddi bir medeni cesaret, ciddi bir uygarlık görüntüsüdür ve bu tartışmanın, bu politikaların ne yanlarının olduğunu ortaya koymak açısından bu tartışmaların çıkması da ciddi bir şekilde yararlı olmuştur.

Şimdi varolan politika ne getirmiştir? Va-

rolan politika kamunun madencilik sektöründen her şeyiyle yavaş yavaş, ama kökten bir şekilde çekilmesini getirmiştir. Bu, bugün egemen olan küreselleşme, küresel kapitalizmin Türkiye’yi küresel dünyanın içinde istediği tarz da, istediği yere oturtması açısından bir adım olmuştur. Arkasından küresel madenciliğin istediği bütün hukuk kurallarındaki liberalleştirmeler de sağlanmıştır. Ekonomik teşviklerin, vergi indirimlerinin, özendirilmelerin hemen hemen hepsi de gerçekleşmiştir. Küçük, sağda solda bir eksik kalmışsa işte ocak ve şubat aylarında alınan KDV ya da benzeri kararlarla da ortaya çıktığı gibi, o eksikler de tamamlanmaktadır. Bütün bunlardan sonra Türkiye’nin altın işletmeciliğinden beklediği yararı bulup, bulamayacağı, umduğu kurtuluşu bulup bulamayacağı konusunda da, özellikle bugün sabahki bildirimlerde, maden mühendislerinin sunduğu bildirimlerde oldukça karanlık bir tablo ortaya çıktı. O tablo gecikerek de gerçekleşebilirdi. Bugünkü örnekliği de onu ortaya koyabiliyor, ama bir cumhuriyet madenciliğini yaşamış, bir kamu madenciliğini yaşamış bir ülke de kendi sanayinin, kendi bağımsız ekonomisinin, toplumsal gelişmesinin girdisi olarak maden ürünleri, yeraltı kaynaklarının değerlendirilmesinin örneklerini başarıyla yaşamış bir ülke, ETİBANK’ıyla, ÇİNKUR’uyla, hele hele MTA’sıyla dünyada örneklerinin hep önünde olmuş, kamu kurumlarını da oluşturmuş bir ülke eğer birden bire liberalleştiriliyorsa, bunun sonucunda öncekinden daha başarılı sonuçlar alınması gerekir, daha başarılı demek daha çok maden çıkarmak, onu dışarıya daha çok satmak değil elbette.

Türkiye’de halen, işte dün-bugün verilen örnekler çok açık, halen dünyanın en

güçlü seramik sanayinden birine sahipken, siz seramik sanayinin en ihtiyaç duyduğu birtakım hammaddeleri ham olarak dışarı satmak için Güllük'e liman yapıyor, onun açılışına da Başbakanınızı gönderiyorsanız, orada şenlik yapıyorsanız, madencilik konusunda tavrınız son derece açıktır. Hâlâ bir endüstrinin girdisi olan hammaddenizi korumaktan acizsiniz demektir. Bu politika daha bugünden yırtılmıştır bir yerlerinden. Daha bugünden Türkiye sanayisini, dolayısıyla Türkiye'deki işgücünün istihdam olanaklarını, Türkiye'nin bağımsız karar verebilme olanaklarını, Türkiye'nin borç sarmalına düşmemesi ya da düştüğü borç sarmalından kurtulması olanaklarını ortadan kaldıran, onu köleleştiren, şurada 6'ya 36 şeklinde görülen, altın işletmeciliği Türkiye'dekinden fazla üreten 36 tane az gelişmiş ülkenin çizgisine sokmak şeyi.

Altın işletmeciliğine karşı çıkanların tabii ki tek argümanı bu değildir. Altın işletmeciliğinin neden işletmecilik demekte ısrar ediyorum, bir bölümü madenciliktir, ama onun dışında önemli bölümü de kimya mühendisliği sürecidir, kimyasal endüstrisidir. Altın işletmeciliğinin başka madencilik dallarından ciddi ayrımları olduğu üzerinde tartışıldı. Uzlaşmış olması tabii ki beklenemezdi, ama bu konuda hiç değilse temel eleştirilerin olduğu sergilendi ve altın işletmeciliğini ayrı olarak ele almak için çok ciddi argümanlarımızın olduğu hiç değilse ortaya serildi. Bunun uluslararası ekonomide, bunun spekülasyonda, bunun altın borsası ya da şirketler borsalarında, metal borsalarında ne tür yaralar bırakabileceği, bunun ülke ekonomisine girdisi ya da çıktıları konusunda daha fazla ne söylenebilirdi bilmiyorum, ama o za-

man altın işletmeciliğini ayrı tartıştığımız yerde ne olur, insanları madencilik düşmanı, "Orada da yapılmasın mı? Bu da yapılmasın mı?" gibi ele almamak gerekir. Eğer birazcık yurtseverliğiniz varsa, daha doğrusu -o kaba bir söz olurdu- eğer yurtsever bir insansak, o zaman bu ülkenin sorunları üzerine tartışan insanları biraz daha önyargısız sınırlamaksızın, nitelermeksizin, etiklemeksizin dinleyip, "*Evet şu yanlış, onun yerine bu konulmalıdır*" demek yolu daha iyi olurdu.

Bu politikanın yerine, altın işletmeciliğine karşı çıkışların temelinde ekonomik olan, ulusal bağımsızlıktan yana, istihdam yönelimli, artı değer bu ülke içinde kalması yönlü eleştirilerin dışında, çevreyle ilgili, uygulanan teknolojinin ilkilliğiyle ilgili de tamamen reddetsek bile, ciddi eleştiriler olduğundan hiç kuşku duymamak gerekir. Bu eleştiriler ciddi, bu eleştiriler yazıya geçirilip altına imzalar atıldı, onların arkasından elden bildiriler dağıtarak ne söylersek söyleyelim, demek ki o insanlarda biraz mertlik varmış ki mühendislik bilgilerini, yurtseverliklerini, ideolojilerini kullanıp yazıya geçirmişler, altına imzalarını atmışlar.

Altın işletmelerinde siyanürün hangi süreçlerden geçebileceği konusunda yazılmış sayısız eleştiri var. O eleştirileri tartışsak, bir başka toplantıda o olanak verilirse, herhalde çok daha farklı bir nokta da uzlaşırız. Yoksa sorular sorarak, sınıyarak "*Sen bunu biliyor musun? Sen nesin ki bu konuda konuşursun?*" demenin, hele o dağıtılan bildirideki ifadelerle "*Bu konuda da cahilliğini gösterdi, bu konuda da saldırganlığını gösterdi*" terimlerinden öteye bir şey söylememenin insanları ikna yönünde hiçbir gücünün olmadığını farkına

varmak gerekir. Altın işletmeciliği konusunda, siyanürün dışında da, işte oransal ya da kütleli başka madencilikten bunu ayıran hızlı ve talan biçiminde bir üretime zorunlu oluştan ötürü dünya piyasalarındaki, altın piyasalarındaki ve borsalarındaki bu talan biçimindeki üretime zorunluluktan doğan tedbirlerin kolayca elden bırakılışından dünyada sayısız örnekleri görülen şeylerdir. Kaza olmadığı zaman bile çevreye önemli etkilerinin olduğunu, ama sayısız kaza örneklerinin de sayfalar boyu sergilendiğini düşündüğümüzde, altın işletmeciliği konusundaki eleştirilerin hiç değilse tartışılabilir olduğu çok açık. Şimdi bu eleştirileri getirenlerin kuşkusuz yalnız karşı çıkmakla yetinmek gibi bir lüksleri yok, hiçte öyle bir düşünceleri de yok, talepler son derece açık.

Küresel kapitalizmin getirdiği, dayattığı bir madencilik tarzıdır diyoruz buna. Biliyoruz ki, küresel kapitalizm örneğin, maden mühendisliği eğitimini kendi ülkelerinden, metropol ülkelerinden kovmuş, lisans düzeyinde maden mühendisliği bölümlerinin çoğunu kapatmış. Lisans düzeyinde maden mühendisliği eğitimi için, gitmiş az gelişmiş ülkelerde bu madencilik dayattığı ülkelerde bölümler açmış, ama kendi ülkesinde özellikle lisansüstü uzmanlık eğitimlerine yönelik ciddi enstitüler kurmuş, bunları daha çok sürdürülebilirlik, çevreyle ilişkiler, yapılan madencilik çevre etkilerini nasıl giderileceği konusunda çok özel uzmanlık alanlarına eğilmiş; daha eğitimden başlayan bir tarzda uluslararası bir işbölümü, bir görev bölüşümü dayatmış, bu dayatmanın içinde de Sometvill'de madenindeki kirliliği gördükten sonra gitmiş Peru'da maden açmış Amerika Birleşik Devletlerinin yatırımcıları. Aynı şeyi

Kırgızistan'a da yapmış, Moğolistan'a da yapmış, Türkiye'ye de yapmış, gidilen her yerde de mutlaka ve mutlaka birtakım toplumsal tepkiler görmüş. Belli ki, gelecek kilometrelerce yeraltından mezarlarını kazacak olanları da birlikte getirmek gibi bir çaresizlik içindeler.

Buna karşı politika da o zaman bunun olumsuzlanması. Nedir bunun olumsuzlanması? Bir işletme mantığı içinde, işletmenin fizibilite düşüncesi içinde o işletmenin yaratabileceği bütün etkiler dışsallaştırılmaya çalışılıyor. Amerika Birleşik Devletlerinde siz bir altın işletmesi yapacağınız zaman, ya nakit ya hisse senedi olarak ya da anında paraya çevrilebilecek birtakım değerlerle herhangi bir kapanma anında o güne kadar birikmiş olan çevre etkilerini gidermek için gereken olan parayı teminat halinde yatırıyorsunuz. Bizim ülkemizdeki yasa da böyle bir şey getirilmiyor, bizim ülkemizdeki yasa da çevre etkilerini ya da verilmiş sözlerin sonradan yerine getirilmesi konusunda teminata çevirebileceğiniz hiçbir şey yok. Dünyada ilk boyası sıyrılmış, akmış olan altın işletmeciliklerinden biri işte Amerika Birleşik Devletlerindeki Sometvill -adam oradan bile "iflas ettim" diyerek ayrılmış Kanadalı biri- ondan sonra gitmiş bu sefer Peru'da bir şirket kurmuş, aynı işi yapmaya kalkmış. Orada sadece EPA'nın, daha doğrusu Bur ev Reclamation'ın filan hesapladığı şeylere bakılınca, 130 milyon dolar harcamak gerekiyor ki, oradaki pisliği temizleyebilirsiniz. Şimdi ona karşı savunma mekanizmaları kendileri geliştirirken yatırımcılarını, işletmecilerini gönderdikleri az gelişmiş ülkelerde de buna yönelik tedbirlerin alınmasını elden geldiği kadar gerçekleştirmeye çalışıyorlar. Biz bu yönde hiçbir şey

yapmayacaksak pazarımız halâ bütünüyle liberalleştirilmiş, aman yabancı yatırımcı gelsin diyorsak, yapacağımız ilk şeylerden biri evet şu ÇED raporunun sonunda sen diyorsun ki, *“bu olursa şu köyü boşaltırım, evet onun dışında, ama kapanma sırasında da şunu yaparım. 6 ay su akıtırım, çıkan suyu da arıtırım diyorsan, bunu yapmadığın taktirde benim üstüme düşecek yükün karşılığını da gel bir kamu bankasına yattır”* diyelim.

Biliyorum, bugün, dün bu tartışmalara karışan arkadaşlarımızdan bazıları *“o zaman yabancı sermaye gelmez, çünkü çok güç”* diyecek. O zaman yabancı sermayenin gelmesi bana bu güvenceyi vermiyorsa niye gelsin. O seçenek ortadan kalkıyorsa hadi gelin bir adım daha ilerleyelim, bunu bu garantiyi verebilecek yerli sermayeyi isteyelim. Onların öyle bir niyeti yok, onlar zaten işbirlikleri içinde, daha çok montaj sanayini ayakta tutabilecek şekilde, ama yabancı sermayenin zaten uluslararası tekelcilerin bir uzantısı olarak çalışıyorlar. Kalkıp böylesine riskli işlere de girmeyi düşünemezler, daha hızlı para kazanmanın yollarını düşünebilirler. Geriye kalıyor o zaman bizim geriye dönmemiz, Türkiye Cumhuriyetinin madencilik yapısını yeniden oluşturmamız. Yeniden ETİBANK'ı kurmak zorundayız. ETİBANK gelince yeni Artvin Borçkalar, yeni başka yerler üretmesin diye de çağdaş bilgi birikimini, çağdaş mühendislik bilgilerini, donanımını, becerilerini, ama özellikle de bilimin gücünü yeniden harekete geçirecek önlemler almak zorunda. Nedir bu? Bize dayatılan bir BAT var, bilinen en iyi teknoloji. Hayır, bu teknoloji iyi bilinmiyor. Bu teknolojiyi turuncu elbiseler giyinmiş, kulakları gürültüye karşı kapatılmış, gözlükleri

olan, ağzına maske takabilen gerektiğinde, bir bölümü de aynı giysilerle bir kumanda odasında sayısız ekranın karşısında otomatik şeylerle süreçlere kumanda eden insanlarla görüyoruz biz. Bu son derece modern, çağdaş gelişmiş teknoloji gibi görünüyor. Sayısız sayaçlarımız, ölçerlerimiz var, ona karşı da alarmlar veriliyor, bazıları otomatik olarak devreye girecek, bazıları da işte o yönetim planlarında ortaya konulmuş olan önlemleri almaya yönelik olarak da kurulmuş bir mekanizma var. Ayrıntılı iş tanımlamaları var, ayrıntılı müdahale planları var. Peki, bir işletme de 40.000 ton siyanür tüketilecek, 14 yıl boyunca, bunun ne kadarının havaya yavaş yavaş kimseye zarar vermeden, üstelik de havadan hafif olacağı için hemen yükselip seyreceğini, ama ne kadarının katı atıkta kalacağını biliyor muyuz? Bu bilinmiyor, çünkü bununla ilgili bir araştırma yok, neden yok? Önemsiz ve böyle bir olasılık olmadığından değil, bilim insanları buna ilgi duymadığından da değil, Türkiye dahil dünyanın hemen hemen bütün üniversitelerinde bu konuda araştırma yapmaya kalkacak kimsenin fon bulma olanağı yok. Çünkü büyük bir sektör var, onun kullandığı bir teknoloji var, o teknolojinin sorgulanmasına, onun değiştirilmesine, onun yerine geçip ondan daha ucuz bir üretim süreci kullanmasına izin vermeleri mümkün değil.

Bugün arabalarda daha çok dinliyoruz, ama evde de dinlediğimiz oluyor, FM radyo tarzı keşif edildikten 32 sene sonra ancak yaşama geçebildi. Amerika Birleşik Devletlerinde adamın biri FM radyonun mümkün olduğunu, daha iyi olduğunu bulmuş, patentini almış, ama o sırada Amplitut Modülasyonlu radyolar egemen, hiçbiri o sistemi değiştirmek için yeni bir yatırım

yapmayı düşünmüyor. Aralarından bir ikisi ihanet etse kendilerine, belki peşinden koşacaklar fareli köyün kavalcısının peşinden koştukları gibi, ama yapmamışlar. 32 sene adamı çürütmüşler, aç ve borçlu ölmüş. O öldükten sonra hiç mirasçısı da olmadığı için patentini alıp ondan sonra yavaş yavaş o teknolojiyi değiştirmişler.

Dünyanın, kapitalist dünyanın bütün sektörlerinde gelişmeye karşı ciddi bir direniş var, neden? Önemli bir yatırım gücü var, o yatırım gücünün yeni teknolojilerle rekabete girmesi son derece güç ve istenilen bir şey değil, ama eğer karşısında duramayacakları bir şey gördükleri zaman da yeni teknolojiyi alıp, onunla işleme geçenler bir rant kazanıyorlar, daha büyüme olanağı sağlıyorlar.

Altın işletmeciliğinde insanlık, bilim insanları, bugüne kadar birikmiş bilgi gücü, araştırma olanakları, bu teknolojinin yerine geçebilecek, bilinmezleri ortadan kaldıracabilecek sayısız araştırma yapmaya yeter. Biz üniversitelerimizi, kamu üniversitelerini bile yavaş yavaş mütevellî heyetlerle yönetir hale getirmeye niyetliyiz, onun hazırlıklarını yapıyoruz. Kamu üniversitelerini zaten aldıkları parayla ancak, temizlik yapacak kadar işlemler yapmaya mahkûm etmişiz. Yurtdışına bilimsel araştırma yapmak için gitmeye para bulamayan bilim insanlarıyla dolu. TÜBİTAK örneğin, Neşet Acarkan'a Kayseri'deki nikelin nasıl zenginleştirileceği konusunda 70.000 lirayı vermemiş, ama bir İngiliz şirketine üstelik bulunmuş, bilinen bir teknolojiyi yeniden bulmuş görünmesi için 1 milyon YTL bağışlamış. Böyle bir düzenin içerisindeyiz. Üniversitelerimizin bir kamu desteği görmeden, bu konuda çalışması mümkün değil. O zaman biz yabancı yatırımın, küresel

sermayenin saldırısının dışında Türkiye'de bir altın işletmeciliği yapmayı, bir gün ille de ihtiyaç duyuyorsak ya da bir gün duyacaksak, onu neyle yapacağımızın araştırmalarını burada yapacak şekilde bir kamu desteğini bilim ortamına sunmak zorundayız.

Siyanürle işlemin getirebileceği sakıncaları gidermek bunun bir aracı olabilir. Bugüne kadar önerilmiş, fizibil bulunmamış ya da teknik olarak fizibil bulunmamış, ekonomik olarak fizibilitesi ispatlanmamış ya da üzerinde durulmamış başka seçenekleri de, ama bugüne kadar hiç düşünülmemiş başka seçenekleri de, yani MTA'da, üniversitelerde, enstitülerde sayısız böylesine insan var. Bu potansiyelin nasıl üretkenlikler gösterebildiği konusunda dün burada Sayın Karadeniz MTA'da neler yaptıklarını gururla anlattı, bunun sayısız örnekleri olduğunu da biliyoruz. Bu konuyla ilgilenen herkes de biliyor, 50 tane proje çıkarırız, 2'şer milyon dolar her birine verirsiniz. 100 milyon dolarla Türkiye ciddi bir şekilde altın işletmeciliğinde bu BAT'ın yerine o ülkeyi batırmayacak başka teknolojiler geliştirebilir. Onu yapmadan bilinmezlikler içinde kuzu ölümlerinin, neden olduğunun tartışılabildiği, insanların 17 kilometre ötede nasıl -hiçbir şikâyet ishalden değil- Eşme'de- nefes sıkışması, göğsünde ağırlık, ensesinde ağırlık, baş ağrıları, kas güçsüzlükten hepsi geldi oraya. Eşme'deki doktorların ilk müdahaleleri Kaymakam karışana kadarki ilk müdahalelerinin hepsi siyanüre karşıydı, siyanür zehirlenmelerine karşıydı. Ne zaman idari bir müdahale oldu ondan sonra değişti.

Bunların tartışıldığı bir işletme düzeneği ve onun çevresine mahkûm olmamak için gereken her şey kamu eliyle gerçekleştirilebi-

lır, bu bir politikadır. O zaman kendi ülkenizin işte 250.000 kişi çalıştıran, büyük bir ihracat potansiyeli olan ve önemli bir artı değer üreten kuyumculuk sektörünün ihtiyacının birazını da olsa Türkiye'deki yataklardan karşılayabileceksek, pekala göze alınabilir. Ama bugün sabahtan beri konuşuluyor, hiç aranızda fikri netleşmiş olan var mı? İki tane altın işletmesi var, üretilen altının İsviçre'deki Ümit Hocanın verdiği rafineri adı vardı, oraya gittiği ne kadarının da buradaki rafinerilerde kaldığı konusunda bir fikri netleşebilen var mı? Böyle bir şeyin, böyle bir sürecin esiri olmak yakışıyor mu bize? Yakışmıyor. Bunun yerine başka bir politika koymak lazım. Küreselleşen dünyanın küreselleşmemesi için, köşelenmesi için, o küresellik içinde rahatça istedikleri her yere girip çıkan, kendi yapmak istedikleri her konuda liberallik ve açık kapı isteyen, ama emeğin örneğin; küresel olarak serbestçe dolaşımına hiçbir zaman izin vermeyen, halen ticaret adamlarının Almanya'ya gitmesi için mahkeme kararıyla ancak vizeden kurtulabildiği, ama başka bir insanı olan gelir, burada işe, girer benim emek gücümle rekabet eder diye vizesiz ülkesine almadığı bir dünyada bir küreselleşmenin sadece bize yönelik isteklerini niye kolay kolay benimseyelim? Türkiye madencilik deneyimiyle, bilgi birikimiyle, bilimsel donanımlarıyla, kadrolarıyla pekala ve pekala altın işletmeleriyle bu sayısız soru taşıyan ve sayısızda sakıncalı yanları eleştirilen konumdan çıkmaya gücü yeter, önemli olan bu.

O zaman ne gerektiriyor? Türkiye'de kamu, kamu yararına bir altın sektörünün madencilik sektörünün olmasını benimseyebilecek, bu konuda kararlar verebilecek bir siyasal iktidar. Bugünkü sınıfsal baskı,

hegemonya bunun gelip iktidar, siyasal güç devletin gücünü bütünüyle sadece ve sadece liberalleşme ve küresel sermayenin pazarı olmak için kullanıyor. Buna karşı siyasal bir başarı sağlanmadığı için, bunun aşılması son derece zor görünüyor. Bu bir iktidar sorunu, ama yapılabilecek bir şey var. Bu iktidarın, bu politikalarını zorla değil, benimseterek, hoş gördürerek, bundan başka yolumuz yoktur deditecek şekilde meşrulaştırabileceği, bu hegemonik kavramların tarafımızdan ciddi bir şekilde tartışılması, eleştirilmesi, teşhir edilmesi ve güçsüz hale getirilmesi gerekiyor.

İşte saydık, bunların 6.500 ton altın potansiyel kapasitemizin olduğu konusundaki araştırma son derece bilimsel, yapan iki kişinin de yaptıkları zaman son derece erdemli ve saygın insanlar olduğunu biliyorum. O araştırma son derece tutarlı, nasıl tutarlı? O bir istatistiki kıyaslama araştırması, Türkiye'yle benzer, Türkiye'nin özellikle Batı Anadolu'suyla benzer jeolojik koşullara sahip olan Nevada ve Amerika'nın bir başka eyaletindeki jeolojik koşulları kıyaslıyor, o güne kadar oradaki altın bulma başarısını inceliyor ve 7 değişik yöntemle istatistik yöntemle olasılıkları hesaplıyor, 1.760 tonla 6.490 ton arasında altın yatağı potansiyelinin olacağını hesaplıyor. Bütün söylediği bu, Türkiye'de böyle bir rezerv var, bu potansiyel gerçek çıkabilir. Bu 7 değişik seçenekten, 7 değişik bulgudan, olasılıktan en yükseğini rezerv diye o günkü altın borsalarındaki altın fiyatlarıyla çarpıp, Türkiye halkını aldatmaya kalkanların ne mal olduklarını, söylediklerinin ne kadar yanlış ve yalan olduğunu, nasıl çarpıttıklarını sergilemek de bizim görevimiz. Bunu yapabildiğimiz, başarabildiğimiz ölçüde bize bu hegemonyayı dayatmaya kal-

kanların da elini kolunu bağlarız.

Yalnızca çağrıldıkları toplantılarda kendilerini eleştirenlerle karşılaşmamak için, kaçmak değil, yavaş yavaş bu ülkede her yerden kaçmak zorunda kalırlar.

Teşekkür ediyorum. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI- Tahir Öngür'e teşekkür ediyoruz.

Biraz programımız sarktı, kendisi saat 19.00'da ayrılmak zorunda. O nedenle ikinci tur konuşmasını da süresini kendisine vermiş olduk.

Mehmet Horuş arkadaşımız, 2002 Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu. Türk Mühendis Mimarlar Odalar Birliğine bağlı Metalürji Çevre, Jeoloji, Mühendisleri Odalarıyla köylüler tarafından açılan çevre davalarında avukatlık yapıyor. Çağdaş Hukukçular Derneğinde Genel Yönetim Kurulu Üyeliği görevinde bulundu. "2008 Yılında Ekolojik Kriz Karşısında Yurttaşın Değişen Tanımı" teziyle Gazi Üniversitesinde yüksek lisansını tamamladı.

Söz sizin, buyurun.

MEHMET HORUŞ- Perdeyi kullanmayacağım ben, yazılı olduğu için daha rahat okuyayım diye buraya geldim.

Lehman Brothers iflas edip, bu son ekonomik buhran ayyuka çıktığında Dünya Bankası yetkilileri, dün burada iktisatçı hocalarımızın geniş geniş açıkladığı şekilde krizin nedeninin toksik sermaye olduğunu, yani mevcut mal ve hizmet üretimlerinden çok daha fazla sanal, sahte bir paranın dünyada dolaştığını, bunun 10 katı civarında

bir para dolaştığını ve bunun toksik sermaye olduğunu söylemişlerdi. Bu açıdan hani yıllardır ekolojik krizle, kapitalizmin krizi arasında bağ kurarak düşünmeye çalışan biri olarak bu toksik sermaye tespitinin Dünya Bankası tarafından yapılması çok ilgimi çekti ve dünden beri burada yapılan analizlerden altın meselesinin sadece bir madencilik üretimi değil, topyekûn son 300 yıllık sanayi kapitalizminin ve piyasanın işleyişi içerisinde önemli bir figür olarak da ele alınması gerektiğini ve eğer altın üzerine konuyorsak, bu 300 yıllık kabaca sanayi kapitalizmi ve piyasa sisteminin de genel bir değerlendirmesini yapmadan altın politikaları üzerine konuşma şansımız olmadığı görülüyor.

Ben şimdi bu çerçevede bir hukukçu sunuşu yapacağım. Bu tarihsel süreklilik içerisinde genel olarak insan hakları üç kuşak haklar olarak analiz edilir. İşte ilki, sanayi kapitalizminin başındaki Fransız ve Amerikan hak bildirgeleriyle ortaya çıkan birinci kuşak haklar. Bunlar insan olmaktan ve insan olarak doğmaktan kaynaklanan haklardır; herkes ırk, dil, mezhep farkı gözetmeksizin eşit olarak doğar gibi. İkinci kuşak haklar ise, 20. Yüzyılın başında toplumsal örgütlenmenin gelişmesiyle toplum hayatının, modern toplum hayatının gelişmesiyle ortaya çıkmış haklardır. Bunlar da sendika, grev, toplusözleşme hakkı, çalışma hakkı, sosyal güvenlik hakkı, eğitim ve sağlık hakkı gibi haklardır. En son kuşak, üçüncü kuşak haklar içerisinde de çevre hakkı yer alıyor ve İkinci Dünya Savaşından sonra gelişen üçüncü haklar içerisinde aslında çevre hakkı, bütün üçüncü kuşak hakları karakterize edecek bir evrim geçirmiştir. Üçüncü kuşak haklar barış, gelişme ve insanlığın ortak mal varlığına sahip

çıkma hakları olarak bu şekilde sayılabilir. Bu hakların özelliği de ekonomik ve sosyal politikalarla bu hakların kullanılması arasında her zaman bir birliktelik vardır, bunlar hukukun tüm dünyada ve ülke düzeyinde hükümet tercihleriyle de politik tercihlerle de bağıntı kuran haklardır. O yüzden çevre hakkının gelişiminin kendisi bize ister istemez üzerine konuşulurken bazı iktisadi, politik tartışma alanını da dahil eder tartışma alanına.

Bu 300 yıllık süreklilik içerisinde hızla, sanayi devriminin başına gidelim. Çevre hakkına ve nasıl bir evrim geçirdiğine geleceğim. Daha 1798 yılında papaz bir iktisatçı olan Thomas Malthus tarafından yazılan ve bütün 19. Yüzyıl kapitalizmin tarihinde hep tartışılan bir konu vardır. Malthusçuluk. Bütün 19. Yüzyıldaki temel iktisadi tartışmalar da bir yerde mutlaka Malthus'a rastlarsınız. Malthus, dünden beri bizim burada konuştuğumuz bağlamda, altın politikaları bağlamında yani bir yandan sahip olduğumuz üretim olanakları, doğal varlıklar, ama bir yandan da geçimimiz, kalkınmamız meselesinde doymamız meselesinde ki, genel olarak iktisadın ilgi alanıyla ilgili bu konuda "Nüfus Üzerine Deneme" adlı tezinde şunu söylüyor: *"Dünyada nüfus her 25 yılda bir geometrik olarak artar, ama üretim araçlarımız aritmetik olarak artar. Bu yüzden tarih ilerledikçe bu makas gittikçe büyür ve açlık ve yoksullukla baş edilemez -ama Malthus burada da kalmaz- açlık ve yoksullukla da mücadele edilmemelidir. Çünkü siz yoksulları doyurursanız, daha fazla üremelerine ve dünyada açlık ve yoksulluğun daha da artmasına yol açarsınız."* Malthusçuluğun klasik tanımı bu. Hatta özellikle yoksulların ahlaki düşkünlüklerini vesaire de kata-

rak İngiliz yoksulluk yasalarına karşı çıkmıştır. Yani en azından ahlaki olarak kabul edilemeyecek bu tezler bütün 19. Yüzyıl tarihi boyunca tartışılmıştır.

Gelelim çevre hakkının ortaya çıkışına. 1970'lere gelindiğinde Amerika'daki büyük petrol ve kimya tekellerinin finanse ettiği ve işte Meodos en ünlüleri, işte Meseroviç gibi işte birkaç tane daha ünlü yazar var, çevre bilimci var. *"Roma Kulübü"* olarak adlandırılan bu çevre bilimciler *"Büyümenin Sınırları"* adlı bir rapor hazırladılar. Bu Büyümenin Sınırları Raporunu hazırlayan bu ekip daha sonra *"Yeni Malthusçular"* olarak anıldı ve bu yeni Malthusçu teze göre klasik Malthusçuluğun toplum ölçeğinde tarif ettiği problemi dünya ölçeğine uyarladılar. Dünyanın şu anda üzerindeki nüfusu taşıyamaz kapasiteye geldiğini ve mevcut büyüme eğilimi devam ettirilirse kapitalizmin dünyanın bir buhrana doğru gideceğini anlatan büyümenin sınırları raporunu yayınladılar. İşte bu büyümenin sınırları raporu 1972 yılında Stockholm'de toplanan konferansta alınan kararlara ilham kaynağı olan rapordur, Roma Kulübünün bu raporu ve biz Stockholm'deki bu toplantının günü olan 5 Haziran gününü her yıl Dünya Çevre Günü olarak kutluyoruz.

Bir kere bu çevre hakkı denilen ve çevrecilik denilen şeyin en başında en azından ahlaki olarak itiraz edilebilecek bir sıkıntı var. Ben bu sıkıntıyı anlatacağım, bu sıkıntıyı anlamamız lazım. Türkiye'deki çevre meselelerini doğru kavrayıp, doğru bir toplumsal muhalefet geliştireceksek, çevreciliğinin kendisinde de yer alan bu ikiyüzlülüğü, bu çelişkiyi iyi analiz etmemiz gerek. Çünkü, bütün çevre hakkının evrimi içerisinde biz bunu hep gördük. Hatta

o dönem bu tezler nedeniyle eko faşist olarak Berry Como'nun vesaire ünlü diğer çevre bilimciler tarafından eko faşist tezler olarak bile nitelendirildi, bu bizim her yıl kutladığımız 5 Haziran.

Yasal sürecin gelişmesini geçiyorum. Bundan sonra en kritik toplantı çevre hakkı alanında 1990'larda yapılan Rio Konferansıdır, Dünya Zirvesi. Rio Konferansına giderken de yine sanırım İsviçreli bir bayan bakan, Brundtland raporu olarak da anılan Bir "Ortak Geleceğimiz" Raporu yayımlandı. Bu Ortak Geleceğimiz raporunda da tıpkı Malthus'un toplumdaki yoksullar ve zenginler arasındaki analizine benzer bir şekilde dünyada gelişmiş ve az gelişmiş toplumlar olarak ele alındı ve Ortak Geleceğimiz raporu, eğer dünyada az gelişmiş ülkelerde mevcut gelişmiş ülkelere benzer bir büyüme eğilimi ortaya çıkarsa, kapitalizmin sonunun geleceğini tespit etti. Bir şekilde mevcut az gelişmiş ülkelerin büyüme eğilimlerinin kontrol edilebilir hale gelmesini önerdiler, bunun için de az gelişmiş ülkelere yüzde 5 ve 10'luk bir büyüme imkânı tanıyıp, ama bu yandan da teknoloji ve sermaye transferleriyle de özellikle işte bu yer altı kaynaklarının yağmalanmasıyla da hem az gelişmiş ülkelerin ekonomilerini çökmemesini, hem de uluslararası kapitalist sistemle de asgari düzeyde entegre olabilecekleri bir sistem tahayyül ettiler. Bu raporla gidilen Rio kararlarında da bu sömürü ilişkisini kalıcı kılmaya adanmış bir gündemle toplanan, ruhunda bu saklı olan Rio kararlarında da hepimizin çok sevdiği sürdürülebilir, kalkınma kararı alındı. Bunu çevreciler olarak dediğim gibi biz de çok seviyoruz, ama dikkat ederseniz Altın Madencileri Derneğinin sık sık yinelediği bir kavram sürdürülebilir kalkınma. Bunun

adı açıkça sürdürülebilir sömürüdür. Dünya kapitalizminin bir şekilde denetimini kontrollü bir şekilde devamına adanmıştır.

En son bağlayayım. 2003 yılına geldiğinde Johannesburg Zirvesi yapıldı. O zirvede de özellikle çevrenin korunması açısından toplumdaki eğitim ve sağlık hizmetlerine önem verilmesi gerektiğini, bunlar sağlanmadığında anlamlı bir çevre koruma politikası izleme şansının da olmadığı belirtildi.

Bundan sonra şu ana kadar dünyada çevre hakkı, çevre hukuku alanında yapılmış bu çapta büyük bir toplantı yok. Bu süreçten sonra devam eden şeyse -en popüler olandan gidelim günümüze gelmek için- Kyoto Protokolü etrafında dönen tartışmalardır. Bizde de hatta imzalar topladık, 200.000 imza verdik Meclise bu imzalsın diye. Neyse bu şekilde belki kamuoyu oluştu vesaire. Ben kampanyayla ilgili konuşmuyorum, ama Kyoto Protokolünün kendisi de havayı metalaştıran alınır-satılır bir mal haline getiren bir protokoldür. Şu anda dünyada bu protokolden de tanımlanan esneklik mekanizmaları üzerinden bir karbon borsası var, en son ekonomik krizde de bu borsada üç-dört dolara kadar düştüğü söyleniyor. Ortalama 10 dolar seyrindeydi karbon birim fiyatı, o da 3-4 dolara düşmüş durumda, yani ekonomik kriz bizim temiz havamızı, temiz havaya bağlı yaşam hakkımızı biraz daha ucuzlatmış; bunu görmüş oluyoruz.

Tabii Rio Kararlarıyla ilgili atlamamam gereken bir konu daha var, tıpkı Stockholm Kararlarındaki Roma Kulübünün çalışmaları gibi de Rio Kararları sırasında 52'si Nobel Ödüllü olmak üzere 33 ülkeden yine uluslararası tekellerin finanse ettiği bir bilim insanları grubunu Heilderberg Çağrısı adlı bir metinle Rio sürecindeki dünyada

tutarlı çevreci tepki veren insanların bu tepkisinin anlamsız olduğunu, hatta onları da eko terörist olarak ilan edecek düzeyde bir bildiri yayınladılar. Bütün bu çevre hukuku tarihi çevre hakkı tarihi aynı zamanda bu yayınlanmış bildirilerin tarihidir. Örneğin Kyoto sürecinde de Bali'deki toplantıda yayınlanan Sten Raporu şu anda bütün Kyoto Protokollüyle ilgili süreci belirliyor. Bu Sten Raporu da mevcut emisyon indirim hedeflerinin ekonomiye maliyetini hesaplıyor. En son Pozlan'daki toplantıda da bütün hesap kitap mevcut sera gazı emisyonunu indirmenin ekonomik maliyeti üzerine yoğunlaşmış durumda. Dolayısıyla çevreyi korumak, dünyanın geleceğini korumak açısından aldığımız bütün kararlar hukuk düzeyinde dahi bazı ekonomik politik tercihleri içinde barındırıyor ve çevre hakkı da bu şekilde kendi içinde bazı çelişkilerle şekillenen bir hukuk dalı.

Ben özellikle bu ikiyüzlülükle yüzleşmemiz gerektiğini düşünüyorum ve hemen hızla Türkiye'ye geliyorum. Türkiye'de de bir 12 Eylül Anayasasında Çevre Hakkı geldi ve şimdiki hükümet sivil Anayasa tartışmasıyla Anayasanın 56. maddesindeki "Çevre Hakkı"nı çıkarıp "Sürdürülebilir Kalkınma" kavramını Türkiye'ye getirmeye çalışıyor, ama bu ikiyüzlülüğü daha hızla şöyle somut bir şekilde anlatabilirim. Bir, Recep Tayyip Erdoğan Rize'de "*ben çevrecilerin daniskasıyım*" derken doğru söyledi. Çünkü, 12 Eylül Anayasasıyla gelen çevre hakkıyla birlikte, bu ülkede devletten ve sermayeden Avrupa Birliğine şundan-bundan fonlanmış bir çevrecilik de yaratıldı. Kimsenin emeğini küçümsemek için söylemiyorum, ama bu ülkede çevrecilik halen iyi orta sınıfların, iyi eğitim görmüş insanların hobisidir, bazı küçük medyatik eylemlerle tepki koyarlar.

Biz, Beyaz Adımlar Platformu olarak, Bergama'da yargı kararları uygulanmadığı noktadan itibaren ortaya çıkmış ve aksine bu tip fonlanmış sistemin, sermayenin yedeğine girmiş bir çevreciliğin dışında emekten ve toplumsal muhalefetin diğer kesimleriyle birlikte bu ülkedeki her türlü sorunu, çevre sorunuyla iç içe gören bir anlayışla mücadele yürüten bir platformuz. Bizim şu anda temel tespitimiz de, geçen yıl 9 Mayıs'ta burada "*Türkiye çevre hareketi halklaşıyor*" diye bir bildirimiz yayımlandı ve Türkiye Çevre Hareketinin de Türkiye'nin dört bir yanında bugün bir kısmını gördüğümüz yerel halklaşmış, emeğiyle geçinen onurlu insanlardan oluşan bir Türkiye çevre hareketi var, ama sermaye kendine bir kum torbası yaratır gibi böyle bir çevrecilik de yarattı. İşte Tayyip Erdoğan onlar çevreciyse, ben de daniskasıyım diyorum. "*KYOTO'yu bile onayladık, bize teşekkür etmiyorlar*" diyor, doğru söylüyor, gene bu ikiyüzlülük yüzünden. Bakın, küresel ısınmaya çare olsun diye çevreci argümanlarla nükleer santrali getiriyorlar. İki gün önce isim verdikleri için ben de isim anıyorum SANKO ve Karadeniz Elektrik Şirketleri kaybettikleri davalar için gelip hükümetten randevu aldılar, "*bize özel yenilenebilir enerji çıkart HES'lerimiz için*" dediler. Bakan da ertesi gün "*eyvallah*" dedi. Böyle bir ülke, ama bakın, ekolojik açıdan tehdit oluşturacak bir proje yine çevreci bir etiketle getiriliyor ve Türkiye'nin her yerinde sadece Eşme'de, kazalarında, Pazarcık'ta değil, Türkiye'nin her yerinde yerel mücadelenin olduğu her yerde biz artık karşımızda çevrecileri görüyoruz; yani oradaki halkın katılımı toplantısında şurada burada vitrin oluşturmak için.

Özetle anlatmak istediğim aslında şu fo-

toğrafın kendisi. Yani burada doğal varlıkların sömürüsüyle, emeğin sömürüsünün bir arada yürütüldüğünün açık bir fotoğrafı, ama bu fotoğrafı bu kadar net göremediğimiz şeyler de oluyor. Biz yarın bir gün Kyoto uygulanırsa bunu hep birlikte yaşayacağız; tıpkı şu anki atık su bedellerine benzer bedellerle ve bize fatura edilecek bunun bedeli. Aynı şekilde bütün temel problem 300 yıllık sanayi kapitalizminin büyüme sorunudur, büyüme krizidir, sermayenin büyüme hastalığıdır, ama kapitalizmin tarihinde kendi büyüme eğilimlerini geriye aldığına dair tek bir örnek yok. Bu ancak mücadeleyle kazanılabilecek bir şey. Bu yüzden diyorum, eğer Türkiye’de iki değil, 100 nükleer santral yapılsa da, 500 değil 600 tane altın madeni yapılsa da, sermaye 700 üncüsünü, 800 üncüsünü yapmaya uğraşacaktır bu durdurulmazsa.

Teşekkür ederim. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI- Şimdi söz sırası Mehmet Torun arkadaşımız da. Onun işi zor. Haydi kolay gelsin.

MEHMET TORUN- Teşekkürler Sayın Başkan,

Değerli Konuklar, iki günlük yoğun bir çalışmanın sonuna geldik. Ben bizleri yalnız bırakmadığımız için çok teşekkür ediyorum, bu saatte bu heyecanla dinliyorsunuz.

Biz tabii bu sempozyumla ilgili kararımızı Genel Kurulumuzda almıştık Mart ayında. Genel Kurul kararı sonucunda da Yönetim Kurulumuz sempozyumu bugünlerde yapılmasına karar verdi. Tabii bu karar verilirken epey bir ön çalışmalar oldu, ama son zamanlar da özellikle örgütümüze yönelik bu sempozyumun engellenmesiyle ilgili

çok ciddi bir saldırı oldu. Bu saldırı bazen medya üzerinden, bazen başka etkinliklerle oldu, ama ben örgütümüze çok teşekkür ediyorum. Dün sabah açılışta da şubelerimiz Merkezin aldığı -ki, beraber almıştık bu kararı zaten Genel Kurulda- ama bizim yürüttüğümüz bu etkinliğe gönülden destek verdiklerini, örgütüne sahip çıktıklarını dün bu kürsüde söylemekle de, hem bizleri mutlu ettiler, hem de gelecek ile ilgili çalışmalarımızda bizi motive ettiler. Ben bir anlamda bunu bir onur olarak görüyorum ve teşekkür ediyorum tüm örgütüme.

Tabii konu Altın Politikaları Sempozyumu, ama biz altın politikaları sempozyumunu da baştan beri genel tabloyu görmeden sadece altın madenciliğini tartışmanın çok anlamlı olmadığını düşündük. Nitekim, çünkü sunumlardan itibaren gördüğümüzde de genel madencilik, daha doğrusu madenciliğin de ötesinde ülkenin genel sanayileşme politikaları, ülkenin aldığı kararların uygulanabilirlikleri birlikte bunlar değerlendirildi ve arkadaşlarımız, tüm taraflar kendi görüşleri özgürce çok güzel söylediler. Bu da bizim için avantajdır, diye düşünüyorum.

Değerli konuklar, Maden Mühendisleri Odası ülkenin sanayileşmesini, refah toplumu olmasını önemser, bu anlamda da madenlerinin ülke sanayisinde kullanılmasını, hammadde olarak girdisini baştan beri vurgular ve üretimden yana olduğu söyler. Aslında üretimden yanayız dediğimiz de bazen yanlış da algılandık, özellikle sadece dışarı sokakta değil, kendi meslek odalarımız içinde de bazen bu yanlışlıklara düşüldü ve haksız eleştirilere de uğradık. Üretimden yana olmak, haktan yana olmak, emekten yana olmak farklı bir şey; şirketlerden yana tavır almak, ulusla-

rarası tekellerin güdümünde olmak farklı bir şey. Bunu hepimiz biliyoruz, ama bazen dediğim gibi sıkıntılar yaşadık. Kendi çatımız altında da bunları bazen -üzülerek söyleyeyim- yaşadık. Bunu en son TM-MOB Genel Kurulumuzda da yaşadık. Biz sadece, siyanürle altın üretimine itiraz ederken “*siyanüre takılmayalım, bu ülkenin her kaynağını emperyalist talana karşı koruyalım*” diye önerge verdiğimizde çok derdimizi anlatamadık. Belki o özel bir durumdu, ama bugün gene onu tekrar ediyorum, siyanürü veya diğer şeyleri küçümsemediğim için veya göz ardı ettiğim için söylemiyorum, ama bu ülkenin her kaynağı, insan kaynakları, havası, suyu, madenleri, tarımı, coğrafyası, toprağı bizim malımız. Dolayısıyla bunları savunmak öncelikle bir vatandaş olarak, birey olarak bizlere düşüyor. Mühendis kimliği daha farklı bir şey, onları bilahare anlatmaya çalışacağım.

Değerli konuklar, madenler hepimizin bildiği gibi yenilenemeyen varlıklar, tükenen varlıklar. Belki toplumun bütün hassasiyeti buradan da geliyor, bu bizi mutlu da ediyor. Çünkü hepimizin malı, Anayasanın 168. maddesine göre devletin, hükümetin tasarrufu altında tüm kamunun malı. Dolayısıyla böyle hassasiyet göstermek mutlaka önemli, gerekiyor ve devam etmesi de gerekiyor.

Dünyadaki savaşlara baktığımızda yine maden savaşları, ta insanlığın ilk tarihinden itibaren baktığımızda, adı ne olursa olsun kaynak arama savaşları, maden savaşları. Latin Amerika’daki yerlilerin katledilmesi de, Afrika’daki yerlilerin katledilmesi de, yine hepsi oradaki kaynaklara el koyma savaşı, nasıl ki bugün Afganistan’da, Irak’ta yapılan savaşın kaynak savaşı olduğu gibi. Böyle baktığımız zaman bizim sadece altı-

na endeksleme yerine altın, bor, krom sık sık söylenildiği gibi feldspat endüstriyel hammaddelerdir. Bunların hepsi bizim değerlerimiz ve bunlara tek tek gözbebeğimiz gibi sahip çıkmakta bir görevimiz.

Dünyadaki yine ekonomik dengelere, değişimlere baktığımızda da, 80’li yıllardan itibaren özellikle çokuluslu şirketlerin tekelleştiğini, dünyadaki kaynaklara daha rahat ulaşmak için bir sürü argümanları kullandıklarını görüyoruz. Maden yasalarının değişiklikleri, gümrük birliği anlaşmaları, mevzuat değişiklikleri ve bugün dünyada 10 şirket dünyadaki bütün metal madenlerinin yüzde 85’ine sahip, ulus devletlerden çok çok güçlü ciroları var, ulus devletlerden çok güçlü bütçeleri var. Böyle baktığımız zaman, Türkiye’deki küçük küçük sermayenin madenci şirketlerin de bu büyük tekellerle, devletler rekabet etmesi mümkün değil. Zaten görünürdeki resim de şu: Ya onların taşeronu oluyorlar, ya da içlerinde eriyerek kaybolup gidiyorlar. Yani bu resimleri görmeden biz sadece madenciligi, altını, demiri tartışırsak, sonuçta yanlış yere gideriz diye bunları anlatmaya çalışıyorum. Belki çoğunluğu bildiğimiz şeyler.

Sonuçta bir ülkenin yasaları değiştirilerek, artık ülke bir müstemleke gibi görülüyor; dışarıdan emir verilen, yasaları değiştirilen, dışarıdan çok rahat kumanda edilen ve bizim onurumuzla oynanan bir ortamda bunları tartışıyoruz ne yazık ki. Oysa bu ülkenin insanları işte kurtuluş savaşı vermiş, emperyalizme karşı mücadele etmiş, canlarıyla ödemiş bunları, ama geldiğimiz noktada maalesef tekrar ülke esir alınmış. Ülke tekrar birilerinin hegemonyasına girmiş, bu ortamda bunları tartışıyoruz. Şimdi bu politikalarla birlikte işte MTA, TTK,

Türkiye Kömür İşletmeleri, Etibank gibi madencilik kuruluşlarımız da elden çıkarılmış. Özelleştirmeye birlikte kambur görülmüş, satılmış ve artık tamamen serbest bir piyasada o küresel egemenlerin tercihleri doğrultusunda çok daha rahat oynanacak bir arenaya dönmüş sektörümüz.

Böyle baktığımız zaman, bizim ne yapmamız gerektiği konusunda gerçekten çok daha dikkatli düşünmemiz gerekir. Şimdi konu Altın Politikaları Sempozyumu. Altın da bizim bir değerimiz gümüş gibi, bakır gibi, demir gibi; özelliklerini arkadaşlar anlattılar. Bir kısım arkadaşımız “*yapılmasa olur*” dedi, bir kısım arkadaşımız “*yapılсын, ama şöyle yapılсын*” dedi. Son yıllar da altın madenciliğinin tartışılmasında bizce ulusal madencilik politikaları temelinde ciddi bir tartışma yapılmadı; ya işletme teknoloji açısından tartışıldı ya çevresel boyutları tartışıldı ya da ekonomik boyutuyla gündeme geldi, ama genel anlamdaki bir tartışma gecikti. Ben buradaki buluşmayı da bu tartışmanın başlangıcı olarak kabul ediyorum. Belki birbirimizi anlamak anlamında da, taraflar anlamında da güzel bir buluşma diye düşünüyorum. Gelecekte mutlaka çok daha rahat, güzel şeyler yapılacaktır.

Değerli konuklar, hiçbir ülkede toplumun bütün ihtiyaçlarını karşılayacak kaynak bulmak mümkün değil. Dolayısıyla bu kıt kaynaklar kullanılırken, bazı kaynaklardan da fedakârlık gerekebiliyor. Burada aslanan tercih ettiğiniz kaynakların, göz ardı ettiğiniz kaynaklardan tercihlerinin daha fazla olması. Yani örneğin, madencilik yapacaksanız, o yörede turizme, tarıma, oranın sosyal maliyetlerini tartacaksınız. Alternatif maliyet analizi dediğimiz analizlerle bunların yapılması gerekir ve

bunun sonucunda karar vermek gerekir. Bütün maden işlerinde veya tüm ekonomik faaliyetler için de bunun geçerli olması lazım. Oysa, Türkiye’de ne yazık ki ne üniversitelerimizde, ne de madenci kuruluşlarımızda böyle ciddi bir maliyet analizi yapılmıyor. Bergama’da bir işletme yapılacaksa, bu işletmenin neleri getireceği, neleri götüreceği kabaca ortaya konulur, sonra karar verilir yapılсын mı, yapılmasın mı? Bu böyle yapılmıyor ki, işte arkadaşların dediği gibi, “*Ankara’da ağabeyim var, biz bu işi bağlarız, yurtdışında gücüm var*” şeklindeki bir mentalite bizi maalesef böyle sıkıntıları sürece sokuyor. Dolayısıyla kaynak kullanımı çok alternatif bir parametreyi işaret ediyor, yalnız biz bunu yeterince değerlendiremiyoruz.

Yine benim gördüğüm bir şey, insan gereksinimlerinin giderilmesi yönündeki etkinlikler olarak tanımlanıyor ekonominin tanımı. Politika da bu gereksinimlere konu olan kıt kaynakların bölüşümü, bunun amaç, araç ve yöntemleri. Dolayısıyla her ekonomik etkinlik bütün insanları ilgilendirdiği gibi, madencilik de, altın madenciliği de, bu politik faaliyetin içinde bir alan. Sonuçta ekonomik ve politik bir alan ve burada sadece uzmanların görüş belirtmesi gibi bir şey söz konusu olamamalı; çünkü, herkesi ilgilendiriyor. Oysa bizde son yıllarda, son zamanlardaki bir yanlış tercih de işte “*ben uzmanım, bunu ben bilirim, siz ne bilirsiniz?*” veya “*bir başkası ne bilir?*” gibi bir yanlış algılama ve yanlış yorumlama da, tartışmayı çok farklı yerlere götürebiliyor. Tabii bilgiye sahip olmak, uzman olmak önemli bir kimliği ifade ediyor. Ancak, bu uzman kimliğinin yurttaş kimliği önüne geçmemesi gerekiyor. Uzman aynı zamanda bir yurttaş ve bu kimlikleri birbi-

riyle iç içe geçmiş halde, entegre görürse, sorunların çözümü daha rahat olur diye düşünüyorum.

Yine yerel halkın onayını almamış hiçbir ekonomik faaliyet -sadece madencilik değil- çok başarılı olamıyor geldiğimiz çağda. Madencilik sektörüyle ilgili alınacak kararlarda mutlaka yöre halkının görüşü, desteği alınmalıdır. Tabii şunu da göz ardı etmemek lazım: Halkın eğilimleri her zaman rasyonel bir düşünce temelinde gelişmiyor. Halkın her tercihini desteklemek gibi popülist bir yaklaşım da doğru olmayabilir. Eğer öyle olsaydı, bu ülkede 50 yıldır sağ iktidarlar olmazdı, bugün AKP başımızda olmazdı. Ama burada sorun halkta değil, halkın bilgi eksikliğinde, bilinç eksikliğinde. Yine uzmanlara görev düşüyor, yine aydınlara görevler düşüyor. Buradaki bir iletişim kopukluğundan söz etmek gerekir diye düşünüyorum.

Yine tabii teorik de olsa, Türkiye bir hukuk devleti, Türkiye yargı kararlarının uygulanmasına önem göstermeli, ama ekonomik gerekçeler öne çıkarılarak hukuk kararlarının göz ardı edilmemesi gerekiyor, bunun için de bilirkişilik kurumunun biraz daha gözden geçirilmesi gerekiyor. İhtisas mahkemelerinin mutlaka kurulması gerekiyor ki, hukuk doğru karar verebilsin. Bu sadece altın madenciliği veya madencilik için değil, genel madencilik için de geçerli ve genel alanlarda geçerli. Burada benim gördüğüm asıl sorun, kamu denetiminin gevşetilmesi, denetimin özelleştirilmesi. Bu nedenlerle yasalarda belirtilen denetimlerin de yapılamaması ve sonuç olarak da, bir güvensiz bir ortamda bunları tartışıyor olmamız. Şimdi zamanım daraldı farkındayım, ama sonuç olarak şöyle söyleyeyim.

Bizler, -Teoman Öztürk'ün dediği gibi- maden mühendisleri, bilim ve teknolojiyi sömürenlerin hizmetinde değil, halkımızın hizmetinde kullanmaya yemin etmiş, yol almış yurtsever maden mühendisleriyiz. Ama buradaki bir sıkıntıyı belirtmeden geçemeyeceğim. Madenciliğin -sektör olarak söylüyorum- günah keçisi yapılmaması gerekir. Madencilik ülkeler için önemli, ama nasıl yapılacağı, nasıl yol alınacağına hep beraber karar vermemiz gerekiyor. Biz burada son cümlemizde şöyle demişiz: *“Gerçek sahibi halkımız olan ve yenilenemez ve tükenme özelliğinden dolayı gelecek nesillerin de hak sahibi olduğu tüm stratejik madenler kamu eliyle işletilmeli, kamu denetimi mutlaka sağlanmalıdır”* Asıl sorun bence kamunun argümanlarının yok edilmesi, *“serbest piyasa”* adı altında talana açılmasıdır. Ben, bu anlamda madencilik yapılmalıdır, ancak kamu eliyle yapılmalıdır ve tüm halkın lehine yapılmalıdır diyorum.

Hepinize teşekkür ediyorum. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI- Mehmet Torun arkadaşşıma teşekkür ediyorum.

Sevgili arkadaşlarım, soruları alacaktım ve daha sonra bir şeyler söyleyecektim, ama soruları sormak isteyen arkadaşlara belki benim söyleyeceklerimle farklı bir bakış açısı getirmek ihtiyacını duydum. Daha doğrusu farklı derken şöyle, ifade edilmiş olmakla beraber çok fazla üzerinde durulmayan bir noktaya geleceğim. Belki daha genel bir nokta, ama altın madenciliğini tabii ki doğrudan ilgilendiren bir nokta.

Arkadaşlar, altın madenciliğiyle ilgili tek ilkemiz var, o da kamu yararı, toplum yararı desem, sanıyorum hiç kimse buna itiraz

etmez. İyi güzel de, toplum yararı, kamu yararı dediğiniz zaman, bu toplum yararı, kamu yararını biraz daha açmak zorunluluğu var. Çünkü, toplum dediğiniz zaman, şayet başına bir sıfat eklemeszeniz, bir ülkedeki bütün katmanlarımızı, bütün sınıfları kapsayan yapı ortaya çıkar. O ortaya çıktığı zaman işler karışıyor, işte sektör çıkarı, hatta ulusal çıkar gibi kavramların daha inceltmek ihtiyacımız var, onları inceltmeden bir yere varamıyoruz.

Tekrar başa dönelim, dün sabah arkadaşlarımız anlattılar, biliyorsunuz kapitalizm metaya dayanır, meta üretimine dayanır; meta değiştirilen bir olaydır, ihtiyaçla ilgisi yoktur. Yani insanların ihtiyacı olup olmadığı tartışması ikincil bir tartışmadır, sermaye sahibi parasını kâr edeceği bir alana yaratır, yani bir şey üretir, o ürettiğini satar, o üretim sırasında bir artı değer elde eder ve o artı değere kendisi el koyar. Bunlar bildiğimiz klasik Marksizmin temel bazı ilkeleri veya temel bazı noktaları. Dolayısıyla kapitalizmle birlikte altın da aynı noktada bir meta. Dolayısıyla altın madenciliğine yatırım yapanlar, bundan bir kâr etmenin yolunu bulmak zorundalar. Sosyalist sistem farklı bir sistemdir veya insanların ilk toplumları diye adlandırılan toplumlar daha farklı bir şeydir. Orada maddi hayatın üretimi doğrudan doğruya o topluluğun ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bir eylem veya etkinliktir. Orada kâr amacı filan gibi şeyler yoktur, tarihsel süreç içinde bu noktaya gelmiştir. Sosyalizm de aslında kapitalizmden sonra ihtiyaçlara öncelik veren, ihtiyacı esas alan ve bir toplumda üretilmiş olan bütün değerlerin toplumun ortak ihtiyaçları karşılandıktan sonra doğrudan doğruya o değerleri yaratana geri döndüğü bir sistemin adıdır.

Dolayısıyla kapitalizmin tamamen zıddı olan farklı bir sistemden rejimden bahsediyoruz; bunları görmek gerekiyor.

Dolayısıyla altın madenciliğini tartışırken bir kriter koymamız gerekiyor, yani neye göre tartışacağız, neye göre bir kriter koyacağız? O zaman bu kriter ne olabilir? Şimdi burada daha ağırlıklı olarak bir mühendis topluluğuyuz. Peki, ben şöyle desem biz acaba mühendislerin kendi meslek alanlarıyla ilgili bir kriter koysak yanlış mı yaparız? Diye bir soru atsam, acaba ne olur? Vallaha, bu yapıldı, Türkiye’de mühendis, mimar hareketinin, Türk Mühendis Mimar Odalar Birliğinin belli dönemlerinde bunlar hep ön plandaydı. Neydi? Mühendisler zaten ayrıcalıklı bir mesleğin mensuplarıdır, dolayısıyla bu ayrıcalıklarını kendi meslek alanlarıyla sınırlı tutarak da kendi ihtiyaçlarını karşılarlar, yani iş bulurlar, yani yüksek gelir elde ederler filan.

Sevgili arkadaşlarım, biliyorsunuz, yani TMMOB tarihini anlatmayacağım, ama 1970’lerle birlikte Türkiye’deki mühendislerin ve mimarların büyük çoğunluğu bu görüşü reddettiler. Bu görüşü reddettiler, ne dediler? Baktılar ki, aslında öyle ayrıcalıklı, falan filan bir şey yok, sonuç itibarıyla bir emekçi, bir işçi. Haydi serbest çalışan, yani kendi bürosunu yöneten arkadaşları filan da daha genel kapsadığı zaman işçi, emekçi, ama genel karakteri bu ve o tarihlerde çeşitli nedenlerle mühendisler bir de baktılar ki, bütün hakları ellerinden gidiyor, ayrıcalıkları ellerinden gidiyor, yani sıradan diğer bir emekçi gibi olmaya başladılar. O zaman mühendisler aslında kendi konumlarının sınıfsal niteliğini kavramaya başladılar ve hepinizin bildiği gibi biraz önce Mehmet arkadaşımız Teoman’ın, o döneme ışık tutan

kolektif bir bakış açısını, sözünü aktardı. Bu, Teoman'ın kendi ağzından ifade etmiş şeklindedir. Neydi esası? Şuydu: Bizim sorunlarımız aslında halkın sorunlarından, aynı yerden çıkıyor, aynı kaynaklardan besleniyor. Daha da geniş bir şekle geldi, denildi ki, mühendislerin ve mimarların sorunlarının çözümü emekçi halkın sorunlarının çözümüyle aynı paraleldedir. Emekçi halkın sorunları çözülürse, mühendislerin mimarların da sorunlarının önemli bir bölümü, ana sorunları çözülmüş olur.

Dolayısıyla istesek de, istemesek de dar meslek gruplarının çıkarları içinden bir yere varılamayacağını kendi bizzat pratiğimiz içinde yaşadık. Dünya mühendislikleri de bunu yaşadılar, yani dünyanın herhangi bir yerindeki mühendisler de belli bir tarih içinde gelişmişlik düzeylerine göre, sayılarına göre vesaire onlar da belli bir noktaya geldiler ve emekçi kimlikleri, işçi kimlikleri bilincine vardıkları tarihten itibaren de daha farklı bir noktaya geldiler. Dolayısıyla altın madenciliği olayını nasıl değerlendireceğim sorusunun yanıtı, dar mesleki çıkarlar olamaz. Çünkü dar mesleki çıkarlarla bir yere varılamayacağı en azından tarihsel olarak da kanıtlanmış bir şey. Ama tabii ki kriz dönemlerinde özellikle işsizliğin yoğun olduğu dönemler de insanlar hangi meslek dalında olursa olsun, insanlar kendi ayrıcalıklı konumlarına sarılarak bir şeye bir yere varacakları yanılmamasına düşerler. Bu yanılmayı ortadan kaldıran sadece o gelişmelerdir. İnsanlar sonunda farkına varırlar ki, daha üst bir düzeye çıkmadan, çıkarların sınıfsal niteliğine varmadan bir yere gitmek mümkün değil.

Dolayısıyla altın madenciliği konusuna da, istesek de, istemesek de en azından ben

kendi açımdan buna tamamen bir sınıfsal konum çerçevesinde bakmak zorundayım. Bunu esas alacağım ve buradan bir bakış açısıyla bir şeyler yapmaya başlayacağım. Dolayısıyla ben burada hani sektör yararı deniliyor, ama bana hiçbir şey ifade etmiyor sektör yararı. Sektör de kim; patron mu, işçi mi, yöre halkı mı belli değil. Dolayısıyla sektör çıkarı yok, ulusal çıkar, ulusal çıkarı da tanımlayalım. Ulusal çıkarın içinde de hangi sınıflar, hangi sınıfların hangi katmanları bu işten çıkar sağlıyorlar yanıtını vermeden ulusal çıkar söylenmez. Ha bu şu anlama gelmiyor, emperyalizm karşısında ulusal politikaların olmadığı anlamına gelmiyor ya da ulusal politikalar geliştirilmemesi anlamına gelmiyor, ama en son tahlilde bir olayda ulusal çıkar tabirini inceltmeden, sınıflara indirgemenin doğru bir yere varmak imkânının olmadığını söylüyor.

Bakınız arkadaşlarımız, burada bir feryat duyduk, bugün burada bir feryat vardı. Şimdi o feryat aslında sınıfsal bir niteliği belki olmamakla birlikte başka bir sınıf tarafından bütün haklarının, çıkarlarının ellerinden alındığının görmesini ve verdikleri mücadeleyi dışarı yansıtmak, başka sınıflara diğer emekçi sınıflara yansıtmak için bir feryattır. Bu feryadı görmezlikten gelemesiniz. O feryadın arkasında ne var? Diyor ki, ben eziliyorum, ben köylüyüm, üretici köylüyüm. Emekçi sınıfların önemli bir parçasıdır. Ben üretici köylüyüm, emekçiyim, bu emekçi kimliğimle ben haklarımı koruyamıyorum. Kimin karşısında koruyamıyorum? Şirketlerin sahipleri sermaye sınıfları tarafından eziliyorum ve haklarım ellerimden alınıyor. Feryat bu feryattır. Böyle tercüme etmek gerekiyor bu feryadı. Türkiye'de emekçi sınıfların

güncel politikalar üzerinde, yaşam üzerinde politika üzerinde bir ağırlığı olmuş olsaydı, bu arkadaşlarımız bu feryadı burada bu şekilde dile getirmeyeceklerdi. Çünkü, o sınıflar arası güç dengesi, onların haklarının ellerinden alınmasına engel olacak bir ortam yaratmış olacaktı. O ortam sayesinde bu arkadaşlarımız haklarını kolaylayabilecek, koruyabilecek bir konumda olacaklardı.

Özellikle, yeni dünya düzeni veya yeni liberal politikalar dediğimiz o olayla birlikte sermaye sınıflarının aslında dizginsiz, sınır tanımayan, kural tanımayan bir tahakkümüne tanıklık ediyoruz bu dönemde. İktidarlar da bu sınıfların aslında bir anlamda noteri gibi davranıyorlar. Yani arkadaşlarımız çok şey anlattılar, ama bu yatırımı iyileştirme ortamını filan inceleyecek olursanız, orada bulunan YASET gibi işte bilmem TOBB gibi TUSİAD gibi kuruluşların, filan iş kanununu değiştir, çevre kanununu değiştir, baş üstüne; şunu şöyle yap, baş üstüne. IMF geldi, IMF dediğiniz de sonuç itibarıyla uluslararası sermaye sınıflarının bir kurumu, bir özeli. Dolayısıyla her şeyin dikte ettirildiği bir olay.

Sevgili arkadaşlarımız bakan, bir bakan üstelikte mühendisliğiyle övünen bir bakan var Hilmi Güler, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı. Ne diyor? Ben okumadan geçemeyeceğim, biliyorsunuz, *“Bir su bardağı çapında delik açılıyor, aşağıya iniliyor numune alınıyor. 17 Sondaj yapılacak, toplam 1 metrekaare bile yapmıyor.”* Haydi buyurun, haydi buyurun. Bakan söylüyor, kimin ağzıyla konuşuyor? Benim ağzımla konuşmadığı kesin. Devam ediyor ve *“bu altın madenciliğine karşı çıkanlar, dış mih-rakların oyununa geliyorlar.”* Başbakan Bush’la konuştuğunda Bush ona *“Cargill’i*

çöz” dedi. Cargill’de yargı kararı vardı, yargı kararını bypass etmek için kanun değiştirdiler, gerekirse çoğunlukları da var anayasayı değiştirirler, yargı kararı var, uygulanmıyor. Altın madenciliğine karşı çıkan sevgili arkadaşım, üç-beş çapulcuya pabuç bırakacak hükümet değiliz. Şimdi aslında bunda terslik yok, çünkü bu iktidar halkın iktidarı falan değil, böyle yanıl-samay geçelim; bal gibi, bal gibi sermaye sınıflarının iktidarındır. Bu sermaye sınıfları derken yerlisini, yabancıını filan da açık-çası ayırt etmiyorum. Bunu da söyleyeyim, burada tartışıldı, istesek de istemesek de o noktaya değinmeden de geçemeyeceğim. Yerli-yabancı sermaye tartışması sevgili arkadaşlarımız, onlar kapitalizmin belli bir döneminde Türkiye’de de öyle oldu işte o korumacılık döneminde filan. 1980’lerle 1970’lerin ortasıyla beraber zaten bu yerli-yabancı olayı ortadan kalktı, yerli-yabancı sermaye ortadan kalktı, önemsiz mi? Hayır, önemsiz olduğunu filan söylemiyorum. Çünkü, yerli sermaye dediğiniz zaman, eskiden, yani 80 öncesi dönemlerde ne yapıyordu? Yatırım yapıyordu, para kazanıyordu, kazandığı parayla yeniden yatırım yapıyordu, üretim genişliyordu, yani dolayısıyla kendisinin esas amacı kâr olmakla birlikte, bir taraftan da işte istihdama belli bir ölçü de katkıda falan bulunuyordu. Buna refah devleti, sosyal devlet adları takılıyor. Biliyorsunuz hatta, Batıda refah devletinin bir başka adı tam istihdam düzenidir, yani işsizliğin ortadan kaldırıldığı filan bir düzendi. Şimdi bunlar geçti ortadan, sermayenin serbest dolaşımıyla beraber olay bitti.

Yabancı şirket buraya geliyor, alıyor parasını götürüyor, bizim yerli şirketler de burada kazandıkları götürüp paraları başka daha ucuz bir emek yeri varsa, gidip ora-

da işte Romanya'da bilmem ne yapıyor, Çin'de yapıyor, Rusya'da yapıyor filan. Dolayısıyla yerli-yabancı sermaye farkı ortadan kalktı. Dolayısıyla artık bu yabancı sermayeymiş, bu yerli sermayeymiş, Allah'ını severseniz Koza yerli sermaye mi, yabancı sermaye mi, hangisi? Sermayenin vatani var mı arkadaşlar, sermayenin vatani var mı? Dediğim gibi tarihsel bir konjonktürde, bir tarihsel dönem içinde, bir kesit içinde tabii ki çok farklı olaylar olmuş olabilir. Bunları önemsemeyin, ama bugün geldiğimiz şartlarda zaten böyle bir olay yok artık, bitmiş. Dolayısıyla altın madenciliği yabancı sermaye tarafından yapılmış, yerli sermaye tarafından yapılmış; vallahi aralarında hiç mi hiç fark yok.

SALONDAN- Sayın yönetici, neyini tartışıyoruz anlatır mısınız? Ben anlayamadım.

OTURUM BAŞKANI- Anlarsınız efendim, biraz dinlerseniz anlarsınız. Anlamıyorsanız da, bunları anlamak için biraz kendinize bakar mısınız? Lütfen müdahale etmeyin.

SALONDAN- Neyi tartışıyorsunuz, sermayeyi mi tartışıyorsunuz?

OTURUM BAŞKANI- Sermayeyi tartışıyorum gayet tabii, çünkü altın madenciliğiyle sermaye birbirine eşit. Ben yönetici olmadığımı söyledim biraz evvel, siz lütfen müdahale etmeyin, ben devam edeceğim.

Sevgili arkadaşlarım, altın madenciliği olayını sınıfsal çıkar çerçevesi içinde ele almazsak, aslında herhangi bir başka olay

gibi sınıfsal bir çerçeve gibi ele almazsak, orada karşılıklı bir tartışmayı o zemine oturtmazsak, o zaman farklı olabilir. Koza'nın sahibinin altın madenciliğini savunmasından daha doğal bir şey olabilir mi? Gayet tabii savunacak, ha savundu diye ben ona bir şey söylemiyorum, katılmıyorum, onunla mücadele etmeye aday olduğumu söylüyorum, onunla mücadele ediyorum. Emekçi sınıfların da, köylülerin de, kendi yaşamlarını ve yaşam alanlarını savunmaktan daha doğal bir şey de olmaz ki. Dolayısıyla mesele teknik bir çevre meselesi değil, bir teknik ekonomik fizibilite meselesi filan değil. Mesele, sınıflar arası veya sınıfların çıkarlarıyla doğrudan ilgili, ilintili bir olay.

Bu konuya değinmek ihtiyacını duymamın nedeni, çok fazla dile getirilmedi. Oysa ben belki değerlendirmelerin, bu konuda veya başka konularda çok anahtar bir konu olduğunu, sınıfsal çıkar meselesinin ve burada herkesin kendi duruşunu, nerede durduğuna göre tanımladığını görmesi gerekiyor. Şayet emekçiyse ve emekçi çıkarlarını savunuyorsanız, bir yerde duruyorsunuz. Sermaye tarafındaysanız, sermayeden yanaysanız, sermaye sahibiyse, orada da ister istemez başka bir çıkarı savunuyorsunuz. Bu iki çıkarın zaten uzlaşması filan mümkün değil, uzlaşması mümkün olmadığı için de denilecektir ki, ya sermaye sınıflarının bugünkü iktidarı gibi bir iktidar olacaktır ya da emekçi sınıfların iktidarı olacaktır, o zaman da sermaye sınıflarının söz sahibi olunmayacaktır; şimdi emekçi sınıfların söz sahibi olmadıkları gibi.

Hukuk meselesine girmek çok uzun bir tartışmayı gündeme getirir, ama bir anekdotumu anlatıp, ondan sonra sizin sorularınızı alacağım. Anekdot şu; Yanlış hatırla-

mıyorsam 9 Eylül 2000 yılıydı, Türk Mühendis Mimarlar Odalar Birliğiyle İzmir Bergama'ya gittik. Sanırım 8-9 yıl falan olmuş, 9 Eylülde İzmir'deydik, 10 Eylülde de Bergama'ya gittik. Bergama'daki köylülerle bir toplantı yaptık. Bu sözü edilen karar, Danıştay kararı yeni sayılırdı o tarihlerde. Türk Mühendis Mimarlar Odalar Birliği gelmiş, Başkanı da gelmiş mademki, bir konuşma yapmamız da gerekiyordu, o zaman onlara bir şey söylemiştim, dedim ki, *“Sevgili arkadaşlarım, ne kadar iyi, ne kadar başarılı bir olay. Çok iyi bir olay böyle bir kararın çıkması, ama sakın ola ki oturmayın. Bir yargı kararının alınması, bir mücadelenin bir aşaması için, o yargı kararının hayata geçirilmesi, uygulanması başka bir mücadeledir. Siz oturursanız, o kararı uygulamazlar”* Bergamalı arkadaşlarımız oturmadılar, devam ettiler, ama yargı kararları uygulanmadı. Aslında bu hukuk denilen, kanun denilen olayın da sınıfsal niteliğini ortaya koyar. Kanunlar bizler için yapılmıyor arkadaşlar, benim için yapılmıyor, sermaye sınıflarının çıkarlarını korumak için yapılıyor. Bunu gözden ırak tutmamak lazım. Birçok arkadaşına çok aykırı söylüyor gelebilirim, ziyani yok, aykırı olduğumu düşünün, rahat konuşuyorum çünkü, bir örgütü temsil etmiyorum, kendi şahsımı temsil ediyorum. Dolayısıyla kendi düşüncelerimi dilediğim gibi serbestçe ifade ediyorum. Sınıfsal çerçeveyi, sınıfsal zemini esas almadan, ne altın madenciliği konusunda, ne başka bir konuda değerlendirme yapıldığında, o değerlendirmenin çok da gerçekçi olması ihtimalinin olmadığını sadece ifade edeyim.

Şimdi sizlerden soru alacağım. Beş kişi söz istedi. Buyurun.

HAKKI ATIL (Jeoloji Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Üyesi)- Önce bir kısa açıklama yaptıktan sonra sorumu da soracağım.

Öncelikle geçen Genel Kurulda ve bazı odalar tarafından yanlış anlaşıldığıyla ilgili Torun Başkanın bir ifadesi vardı. Sanıyorum evet, birbirimizi yanlış anlıyoruz, ama o genel kuruldaki aldığımız karar, bu iki gün süreçler boyunca tartıştığımız, hukukun yerle bir edilmesi ve bu konunun bir madencilik konusu değil, Türkiye'deki Sayın Başkanımın da biraz önce uzun uzun ifade ettiği sınıfsal mücadelesinin bir parçası olarak ele alınıp, TMMOB'un geçmişten gelen itibar ve gelenekleriyle örtüşen bir süreçte, bu sürecin derinleştirilmesi, yanına gidilmesi, o tarafların yanında olmasıyla ilgili bir tartışmaydı. Ama kuşkusuz şimdi böyle bir tartışma yapabilmemiş olmak, en aşağısından birazcık daha birbirimizi anlamamızın önünü açacaktır. Çünkü Sayın Başkanın da ifade ettiği gibi geçmiş dönemlerde biz bunları kendi aramızda çok tartıştık, ama bir araya gelemedik, tartışamadık, dar uzmanlık alanı içerisinde günler süren tartışmalar yapmamıza rağmen, TMMOB bu konuda derli toplu bir değerlendirme yapamamıştı açıkçası.

Bugün o Genel Kurulun üzerinden zaman geçti. TMMOB'ta bir Altın Komisyonu var, o komisyonun içerisinde ben de bulunuyorum ve Komisyon Başkanlığını yapıyorum, ama Maden Mühendisleri Odamız o komisyona isim bildirmedik. Oradaki çalışmamızda, Genel Kurulda da ifade ettiğimiz gibi madencilik olayının kendisini değerlendirme konusu yapıp, hiçbir şekilde madencilik yapılsın değil, ama iki gündür tartıştık ki, bu altın ile ilgili gelişen sürecin kendisi son derece bir turnusol kâğıdı ör-

neğini gösteriyor. Türkiye’de yönetenler, Türkiye’de yönetemeyenler, Türkiye’deki düzenlemeler diğer alanlarda olduğu gibi altın alanında son derece net, hiçbir hukuka dayanmayan, hukukla ilgili her türlü süreci alsanız bile bütün kurumların bypass edildiği, zorlandığı, bürokratik ilişkilere indirgenen süreçlerle bu işlemlerin yapıldığını bize gösteriyor. Bunu defalarca yaşayan arkadaşlarımız var, kamu kurumlarında çalışan insanlar yaşıyorlar, ben de, kendim de yaşıyorum. Çünkü bu süreçlerin içerisinde bir kurum yetkilisi olarak görüş veren, tartışmaların içerisinde olarak, insan olarak da biliyorum.

Şimdi hukukun özelleştirilmesi, hukuk dışı uygulamalar söz konusu iken, aynı zamanda başka tehlikeli bir süreç, uzmanlıkla ilgili bazı konuların, tartışmanın halk tarafından, genel tarafından yapılması yerine uzmanlıklar tarafından yapılması, uzman olan insanların karar verme süreçlerinin olması gerekir gibi genel bir eğilim ve yaklaşım da söz konusu. Altın madenciliği konusunda da geçmiş dönem de bunlar tartışılmıştı. Meclisteki Madencilik İhtisas Komisyonunun içerisinde de bu ihtisas mahkemeleri gündeme geliyordu. Sayın Başkanım Mehmet Torun da “*bu alandaki ihtisas mahkemelerinin örnek olarak devreye girmesi gerekir*” dedi. Bence bu çok tehlikeli gibi geliyor, uzmanlık ve yetkinlik alanıyla toplumsal süreçleri birbirinden ayıran ve onlara bırakan bir süreç. Bu konuda Mehmet Horuş arkadaş ne düşünüyor, Torun arkadaş da ne düşünüyor tekrar bu eleştirilerimle ilgili? Bu önerileri Yurt Madencilik de Anayasa tartışmaları kapsamında yapmıştı geçmiş dönemde.

Teşekkür ederim.

ERHAN ŞENER- Efendim, bu iki günlük toplantı sürecini çok güzel bir şekilde değerlendirdik. Genelde gördüğüm kadarıyla büyük bir grup aynı tezi savundu. Çok az bir grupta belki biraz farklı bir şeyler söyledi, ama baskın olan, genelde aynı söylemin bütün kişiler tarafından aynı şekilde tekrarlanması.

Maden Mühendisleri Odasının şu toplantısından benim anladığım şey şu: Madencilik devlet tarafından yapılmalıdır; yabancı sermaye de, özel sermaye de önemli değildir, devlet tarafından yapılmalıdır. Tabii bunun sonucunu ben şöyle de bağlıyorum: Sadece madencilik değil, her türlü üretim devlet tarafından yapılmalıdır. Böyle olduğu takdirde ne olacak? Böyle olduğu takdirde sınıf mücadelesi önlenmiş olacak. Çünkü, devlet yapacak, orada herkes bütün ücretini vesaire sini emeğine göre alacak ve her şey gayet güzel olacak. Bunun değişik tipleri var, ekonomik sistemi içerisinde, tam eşitlik var; tam bir komünist sistem veya sosyalist bir sistem. Sosyalist sistemde de söylediğiniz gibi ifadeye göre sosyalist sistem ne der? Konulacak emeğe göre kişilerin pay almasını söyler. Bu sistemler dünyada denendi efendim, bu sistemler denendi. Kapitalist sistem de denendi, sosyalist sistem de denendi. Bu konuşmalar hakikaten bundan 20 sene, 30 sene, 40 sene evvel de yapıldı. Bakın, ben 40 senelik bir iktisatçıyım ve biz bu konuların hepsini 40 sene önce tartıştık, şurada konuşulanları 40 sene önce tartıştık. O zaman bizim aklımızda bazı sorular vardı, fakat bugün ben bir iktisatçıyım ve böyle bir soru benim aklımda yok. Yani şimdi siz düşünebiliyor musunuz, Türkiye’de bütün üretim faktörlerini devletin eline alacağız, bütün kararları merkezden vereceğiz, üç-

beş kişi verecek bu kararı, devlet Planlama Teşkilatı karar verecek diyecek ki, “şu kadar altın üreteceksin, şu kadar bakır üreteceksin, şu kadar buğday üreteceksin” Bunları ifade etmeliyiz, hiç ifade edemedik çünkü.

Netice şu: Eğer bu şekilde gidecek olursak, dünyada tek kalırız, bütün madenciliği devlet eliyle yapan ülke hemen hemen yok ve üretimi de yapan yok; Çin’de bile yok. Sovyet Rusya zaten bitti. 40 Sene evvel olsaydı, dediğim gibi böyle bir soru olabilirdi. Bunların hepsi bitti efendim, bunların hepsi bitti.

Şimdi bizim yapacağımız ne? Mevcut sistem içerisinde hiçbir şey ideal değildir, hiçbir şey mükemmel olamaz, hiçbir şey tam istediğimiz gibi olamaz. Yalnız ne olabilir? Mümkün olduğu kadar en iyiyi elde edebilmek. Bu da şu anda içinde bulunduğumuz düzen içerisinde Türkiye kapitalist sistem içerisinde ve her zaman da böyle olmuştur. O zaman yapacağımız ne? Bundan azami ifadeyi sağlayarak memleketimize azami faydayı sağlamaktır.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI- Ben teşekkür ederim.

Evet, Necmi arkadaşımız.

NECMİ ERGİN (Maden Mühendisi)- Sorum, Mehmet Horuş arkadaşına.

Sunumundan çok etkilendim gerçekten. Şöyle söyleyeyim: 19. ve 20. Yüzyıldaki yapılan üretimler çevreye ciddi zararlar verdi, atık problemi sizin de ifade ettiğiniz gibi 20. Yüzyılın son çeyreğinde hemen hemen ortaya çıktı; olayı anlattınız, ak-

tardınız. Şimdi bizler bu kirlilik içerisinde bugüne kadar yaşadık. Siz önemli bir şey attınız ortaya, halk hareketiyle çevrenin savunulması, emekten yana bir çevre politikasının yapılması konusunu biraz daha açabilir misiniz? Yani bunun dinamikleri nasıl olacak? Sözümlü çok uzatmak istemiyorum da, bizim ülkemizdeki çevre hareketlerine baktığınızda, altın üzerinden, Bergama üzerinden ve nükleer santraller üzerinden bir çevre hareketi olduğunu görüyoruz, fakat sunumunuz çok etkileyiciydi, bir bakış açıydı. Ben de düşünüyorum, yani önümüzdeki dönemde, 18-19-20. Yüzyılda atık problemi çok fazla tartışılmadı, bu günümüze geldi ve bizim de gelecek kuşaklara çok ciddi bir sorumluluğumuz var, yani bu türlü bir çevre bırakmamak açısından bu politikaları biraz açarsanız mutlu oluruz.

Teşekkür ederim.

SEBAHATTİN SAKATOĞLU (Maden Mühendisi)- Kaya Bey, sorum size. Bugünkü şartlarda, bugünkü yasalarla Türkiye’de altın madenciliği yapılsın mı? Eğer hayır diyor isek, buna sermaye yapısından mı kaynaklandığı için hayır diyoruz, yoksa sizin de bir zamanlar birlik, üyelik, Başkanlığı yaptığımız Birliğin üyesi, maden mühendisi, jeoloji mühendisi, elektrik mühendisi, makine mühendisi, kimya mühendisi ve diğer sayabileceğimiz arkadaşlara, gerekli önlem ve tedbirleri almayacakları konusunda güvenmediğimiz için mi, yoksa bunları denetleyenlere güvenmediğimiz için mi hayır diyeceğiz?

Teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI- Evet, bir açıklama yapacak arkadaşımız, o kadar.

MUSTAFA GÜZEL (Maden Mühendisi)- Bugün buradaki bu toplantıdan önceki açık oturumda bir avukat arkadaşımız hayret içerisinde şu şekilde bir laf etti: *“Hayret, ben maden mühendislerinin bu şekilde olduğunu bilmiyorum”* Acaba, ne şekilde olduğunu biliyordu? Hangi meslek grupları veya TMMOB içerisindeki gruplar ne tür lanse edildi ki, maden mühendisleri nasıl tanındı bu altın madenciliğiyle ilgilenen kuruluşlar içinde? Ben şu anda şunu iddia ediyorum: Bu salondaki maden mühendislerinin dışındaki kişiler de en azından maden mühendisleri onlar kadar ilerici, devrimci, sosyalist ve namuslu insanlardır. Kendi meslek ve birikimlerini, bu ülke insanlarının haklarını, bilim ve tekniğin gerektiği, her türlü şekilde sunmakla zorunludurlar. Biraz önce rahmetli Teoman Öztürk’ten söz edildi. Evet, ben Teoman Öztürk’le birlikte çalışma onurunu yaşadım. O’nun yönetiminde TMMOB Yönetim Kurulu Üyeliği de yaptım, ama Teoman Öztürk, bugünkü TMMOB yöneticileri ve geçmişteki TMMOB yöneticileri gibi ihtisas odasına danışmadan herhangi bir kararda almıyorlardı.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI- Evet, son açıklama.

SALONDAN- İyi akşamlar diliyorum, hepimize. Kısa bir açıklama yapmak için mikrofona elime aldım. Teşekkür ediyorum düzenleme kuruluna da.

Şimdi ben İstanbul’da bulunuyorum ve

“Habermaden.com” adlı bir internet gazetesinin de yayını yürütüyorum. Biz bu konuyla çok yakından ilgilendik. Baştan beri bu konudaki tüm konuları haber olarak okuyucularımıza duyurmaya çalıştık. Haberde kullandığımız bir ifade sanıyorum bazı çevrelerce alay konusu gibi algılanmış, bunu özellikle açıklamak istedim; o da şuydu: Biz öz Türkçe’nin kullanılmasına çok dikkat ediyoruz ve *“sempozyum”* kelimesinin yerine *“bilgi şöleni”* kelimesini kullanıyoruz. Bu Türk Dil Kurumunun da bize önerdiği kelimedir, fakat özellikle düzenleme kurulu bizim bu haberde *“bilgi şöleni”* olarak sempozyumu adlandırmamızı kendilerinin bu çabasının bir şakaya alınması şeklinde değerlendirmişler. Hatta kendilerine bu şekilde bazı söylemler olmuş öğrendiğimize göre. Bunu özellikle sizin şahsınızda ve onların şahsında açıklayıp, bir yanlışlığı düzeltmek istiyorum. Biz bu konuya hiçbir şekilde alaycı yaklaşmıyoruz, hatta çok ciddiyetle yaklaşıyoruz, özellikle tarafların tartışma yaptığı toplantıları da destekliyoruz, fakat bu toplantıyla ilgili benim şahsen bir eleştirim var. O eleştirim de konuşmacı sayılarının eşit belirlenmemesiyle ilgilidir, bunun dışında da başka bir şey yok.

Çok teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI- Evet Mehmet Horuş arkadaşımız, buyurun.

MEHMET HORUŞ- Benim zaten bağlayacağım yer şuydu: Bu çevre hakkı bu şekilde gelişerek, çünkü konuşmalarda ve bugünkü bütün konuşmalarda bu kapitalist dönüşümle ilgili temel bir argümandan bahsedildi; ayrıştırma, kompartımanlaştır-

ma, yani atomizasyon. Bu hukuk alanında da böyle, hukuk da gittikçe kompartımanlaşıyor, uzmanlık alanlarına bölünüyor ve birbirini görmüyor.

Dolayısıyla Hakkı'nın sorusuyla ilgili cevabım bu eksende olacak. Çünkü biz sadece çevre hakkı değil, tüketici hakkı, çocuk hakkı, seyirci hakkı gibi bir sürü yeni haklarla tanışıyoruz, ama haklarımız ne kadar çoğalır, o kadar da çaresiz hale geliyoruz. Mesela bütün bu dönüşüm içerisinde hiç de bütünleştirici hak kategorileri gündeme gelmiyor. Mesela; yurt hakkı, bütünleştiren bir hak. Hepimizin yurt hakkı ihlal edilmeye başladı. Eğer yeni bir hak uyduracak, yurt hakkı diyelim, ya da insan olma hakkı diyelim. Nedir insan olma hakkı? Çevre hakkı bir sürü alt haklara da bölünerek devam ediyor. İnsan olma hakkı şu: Çevre hakkınız var, ama bakın biz Maraş Pazarcık'ta TMMOB'un 5 odasıyla birlikte bir çimento fabrikası keşfine gittik. Tozun toprağın içinde beş saat sıcaklığın altında keşif yaptık. En son fabrika alanında bilirkişilerle, avukatlarla bir toplantı yapacağız, köylülerle bir salona girdik, salonda hepimiz aç susuz ve önümüzde bu su var. Bu suyu üreten şirketlerden biri yağmur ormanlarını katleden sabıkalı bir şirkettir. Diğeri de, iki gün önce suyu satın alamadığı için Enerji Bakanına "bana su üret" diyen şirkettir. Bu su önümüzdeydi, hiç karar yok, gayri ihtiyari bir şekilde köylüler bu suya elini vurmadi. Niye? Ben de fark etmedim, sonra fark ettim, "Pir Sultanın köpeği bile Hızır Paşanın sofrasına oturmadı, biz onların suyunu içmeyiz" dediler. İşte bu insan olma hakkıdır. Ben onurumu ezdirmem, benim onurumun, toprağımın, dağımın, taşımın fiyatı yok demektir. Mücadele buradan geçiyor.

Şimdi Bern Sözleşmeleriyle bir sürü biyoçeşitlilik hakları getiriliyor. Fındıklı'daki o Çağlayan Vadisi'ndeki bitki türlerini analiz edecek, özel uluslararası sözleşmeyle koruyacak Türkiye'de kaç tane uzman var bilmiyorum, ama Fındıklı köylüleri ormandan ağaç kesmeye giderken baltalarını yeşil bir yaprağa ya da bezle sarar giderlermiş, orman korkmasın diye, işte bu oranın biyoçeşitlilik hakkı. Bu kompartımanlaşma, uzmanlaştırma aklımızı tutuk hale getiriyor. Bu kompartımanlaşma, bizim çevre mücadelesini de, diğer toplumsal mücadelelerle buluşturmasının önünü engelliyor. Bunu kırmamız gerekiyor, çünkü ben çok iyi biliyorum, Çetin Uygur'un Yeraltı MADEN-İŞ'le yaptığı iş, bu ülkedeki ekolojik bir mücadeledir.

Ben bu kompartımanlaşmadan kurtulsam, Çetin ağabeyle oturup konuşabilirim. Ben biliyorum ki, bu ülkede fındığına, çayına sahip çıkmak için 80 öncesi Karadeniz'de "Sömürüye Son" mitingleri yapılırken, sadece çayına, fındığına sahip çıkmadı, tefeciyle de mücadele etti. Bu ülkede TARIŞ direnişleri oldu, bu ülkede 15-16 Haziran direnişleri oldu. Eğer tutarlı bir çevre mücadelesi vereceksek, bunlarla birlikte vereceğiz. Çünkü bunlar, bu altını ürettiklerinde de bizi daha fazla yoksullandırmak için kullanıyorlar. Yoksullukla mücadele edilmezse, çevre mücadelesi verilemez ve bütün bu uluslararası toplantıların yapıldığı günlerde o resmi konferans salonlarının dışında, sokakta Cenova'da, Floransa'da, Seattle'da tepkiler vardı, mücadele veriliyordu. En son nasıl Davos'ta toplantı yapılırken Brezilya Belem'de insanlık için bir umut ışığı varsa, biz sadece bu toplantılara değil, o sokağa da bakacağız.

Son bir sözüm var, burada, bu sempozyumla ilgili özellikle Arif arkadaş üzerinden şu an bir kampanya yürütülüyor. Şunu söylemek istiyorum: Türkiye Çevre Hareketi bu ülkenin kardeşleşmesi için de, çevre evrensel paydası altında, doğusunu, batısını, kuzeyini en rahat bir araya getirecek bir mücadele alanıdır; bunun da bilincindeyiz. Karadeniz’de Derelerin Kardeşliği Platformu var biliyorsunuz. Arılı Derelerini, Yeşil İrmak’ı bir araya getiriyor, biz o derelere Fırat’ı ve Dicle’yi de ekleyeceğiz.

Teşekkür ederim. (Alkışlar)

MEHMET TORUN (Maden Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Başkanı)- Evet arkadaşlar, ben de hızlı hızlı cevaplayıp geçeyim.

Maden Mühendisleri Odası, 12 Eylülde, paşaların kapısına kilit vurduğu iki odadan biri; yani o yıllardan başlayan mücadele bugün de devam ediyor. Biz Birlik çatısı altında disiplinimizle birlikte, meslek şovenizmi yapmadan birlikte mücadele etmenin yollarını arıyoruz. Mustafa Beyin dediği doğru, o yıllarda da -bugün de öyle olmasını temenni ediyoruz- mesleğimizle ilgili bir şey olduğunda öncelikle bize sorulması bir gerekliliktir diye düşünüyoruz en azından.

“Altın Komisyonuna üye vermediğimiz” söylenildi, doğrudur vermiyoruz. Gerekçemiz de şu: Daha önce Birlik çatısında Madencilik Komisyonu vardı, yani tüm madenlerin sorunları orada değerlendirilirdi. Bizim önerimiz şu oldu: *“Bugün Maden ve Altın Komisyonu, yarın Bakır Komisyonu, Demir Komisyonu, Kömür Komisyonu gibi komisyonlar yerine, mademki sorun madencilikti, bir Madencilik Komisyonu*

oluşur; biz buraya katkımızı koyarız” dedik, ama orada çok sözümüzü dinletemedik. Bu nedenle vermiyoruz, geçen dönem ve bu dönem Bor Enstitüsü Komisyonuna vermediğimiz gibi. Yani böyle alt gruplar yerine bir bütünsellik içinde olmasını istiyoruz; o nedenle vermedik.

Arkadaşlar, ihtisas mahkemeleri ve bilirkişilik konuları uzun bir konu, ama ben kısaca söyleyeceğim. Serdar arkadaşımız burada, emeğiyle geçinen bir arkadaşımız, yeraltında maden mühendisliği yapıyor ve daha yeni mahkemesi bitti. Arkadaşları bir yıl hapis cezası aldılar iş kazasından dolayı ve ben şunu adım gibi biliyorum ki, orada bilirkişilik müessesesinin ve mahkemenin iyi işlemediğinden dolayı alındı. Nitekim, Gediz kazasından dolayı gene meslektaşlarım geçen hafta ikişer yıl ceza aldılar. Ben onu söylemeye çalıştım, yoksa biz Yurt Madenciliğini Geliştirme Vakfının düşüncesiyle ihtisas mahkemeleri kurulsun demiyoruz. Ama gerçekten hukuk doğru şekillenecekse, hukuk tabii ki kapitalist hukuk sistemi içinde geliyor, onu tartışmayacağım, Başkanım çok güzel açıkladı, sınıfsal bir olaydır bu. Hukukuyla, sermayesiyle, gücüyle, askeriyle, polisiyle sınıfsal bakmak gerekir, ama en azından burada meslektaşlarımızın mağdur olmaması için ve burada kararların biraz daha izafi olarak düzgün çıkması için ben bunu söylemişim.

Şimdi madencilik devlet tarafından mı yapılsın? Biz kamu tarafından yapılsın diyoruz, kamu eliyle yapılsın diyoruz. Kamuyla, devlet farklı şey ve *“sosyalist sistem denendi, bitti”* gibi bir söylemi bugün de tekrar etmişti arkadaşımız. Tabii ki bu uzun bir insani yolculuk, kayıplarımız, kazançlarımız olacaktır, ama ben kazananın

insanlık değerleri olacağına inanıyorum. Biz ona inanıyoruz, yolumuza devam ediyoruz.

SALONDAN- Yani sosyalizm?

MEHMET TORUN- Yani sonuçta sosyalizm, evet. (Alkışlar)

Arkadaşımız bir açıklama yaptı, ben açıklamasından tabii şöyle tatmin olmadım: “Öz Türkçe kullandığını söyleyerek bizim açıklamamızı düzelttiğini” söyledi, Öz Türkçe’ye en az arkadaşımız kadar biz de sahip çıkarız, ama benim itirazım şuydu: Benim özgün bir metnime, Yönetim Kurulu Kararına “Altın Politikaları Sempozyumu” yazılan yerlerde “sempozyumu” silip “Bilgi Şöleni” yazmak hakkı yok kimsenin arkadaşlar; ona ben karar veririm, yönetimin karar verir. Kendimi nasıl ifade edebiliyorsam, o şekilde bir açıklama yapmışım. İtiraz eder, altına dipnot düşer, öz Türkçesi budur der, ona itirazım olmaz, ama benim özgün yazıma, özgün açıklamama, imza attığım bir yazıya müdahale vardır, itirazım onadır.

Eşit belirleme konusunda son cümlem Başkanım. Eşit belirleme tarafları konusunda da bence herhalde bilgi eksikliği var. Arkadaşlar, biz buraya Altın Madenciliği Derneğini davet ettik yazılı olarak. Önce geleceklelerini söylediler, panelistlerin biri de oydu, Başkanım da söyledi. İşçi Sendikasını, Kuyumcular Odasını, Altın Borsasını, Maden İşleri Genel Müdürlüğünü, Hazine Müsteşarlığını, Gümrük Müsteşarlığını davet ettik, gelmediler. Gelmemeye gerekçeleri herhalde kendilerini bağlar, bizi

de bağlamaz.

Ben bu düşüncelerle, katkı koyan tüm arkadaşlarımıza, tüm dostlarımıza Odam adına, şahsım adına çok çok teşekkür ediyorum. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI- Sevgili arkadaşlarım, bitirmek üzereyiz, iki-üç dakikanızı daha alacağım.

Erhan Beyle biz, dışarıda sosyalizm meselesini biraz tartışacağız galiba. Binlerce yıllık sınıflı toplumlar da yaşamış olan insanlık, kendisine has sınıfsız toplumu hedefleyen bir 70-75 yıllık bir deney yaşadı. Bu deneyin şu anda başarıya ulaştığını söylemek mümkün değil, ama oradan dünyaya ve insanlığa o kadar çok şey kaldı ki, bugün insani değer olarak baktığımız her türlü değerın altında o kısacık dönemindeki sosyalizmin, eğitim hakkından, sosyal güvenlik hakkından, sağlık hakkından, aklınıza ne gelebiliyorsa, insanı insan olarak ilgilendiren her şeyde akıl almaz bir katkısı vardır, halen de devam ediyor. Yeniden denenecektir ve mutlaka başarılı olacaktır; bugünden yarına tabii ki olmayacaktır. En iyiyi yapalım; doğru, en iyiyi tanımlamada zannediyorum sadece farklı bakıyoruz. Ben en iyinin sadece emekçi sınıfların lehine olan olaylar olduğu kanısındayım. Belki bunları daha sonra tartışırız.

Sabahattin arkadaşımıza da sorduğu soru için aslında çok da fazla bir şey söylemiyorum. Şöyle ifade edebilir miyim acaba? Bu güven meselesi filan değil, yani meslektaşlarıma güvenmiyorum, başka kimseye güvenmiyorum. “Altın madenciliği yapılsın mı, yapılmasın mı?” sorusuna geleceğim. Bugünkü koşullarda yapılan altın madenciliğinin emekçi sınıflara pozitif

hiçbir katkısı yok, tam tersine negatif katkısı var; açık ve net. (Alkışlar) Gayet tabii, bu şartlarda şu anda devam eden altın madenciliğinin elimde imkânım olsa derhal yargı kararlarını uygular kapılarına kilit vururum; bu kadar basit.

Şimdi gelelim başka bir konuya. Sevgili arkadaşlarım, insanların çılgınlıklarını duydunuz, yargı kararlarını biliyorsunuz, bu olaylardaki risk unsurunu biliyorsunuz, köylülerin çektikleri ıstırapı, sıkıntıyı biliyorsunuz, bütün bunların karşısında hiçbir şey olmazsa, sadece bir yargı kararı veya sadece köylülerin feryadı bile bu işi durdurmanın gerekliliğidir.

Ne olacaktır, maden mühendisleri işsiz mi kalacaktır? Geçin arkadaşlar, maden mühendisleri kendi mesleklerini uygulamanın ortamını kendileri yaratmak için mücadele etmek zorundadırlar. Emperyalizme bağlı, geri kalmış bir ülkede mühendislerin işsiz olmasını, -işsiz derken tırnak içinde işsiz diyorum- meslek dışı çalışmalarını

engelleyemezsiniz. Ben de diyorum ki, gelin, hep beraber bütün mühendislerin de -asli görevleridir aslında bu, sadece mesleki değıldir- aynı zamanda o mesleklerin uygulanabileceğı, o mesleklerin halka hizmet için uygulanacakları ortamları yaratalım. O ortamların yaratılması mücadelesi, bir mühendis olmanın da bence gereğıdir diye düşünüyorum.

Uzun bir toplantı oldu. Bütün emeğı geçen arkadaşlara, katkıda bulunan arkadaşlara ben de teşekkür ediyorum. Tekrar görüşmek dileğıyle, hepinize sevgiler, saygılar sunuyorum. (Alkışlar)

ALTIN POLİTİKALARI SEMPOZYUMU

SONUÇ BİLDİRGESİ

Odamızın 41. Olağan Genel Kurulu'nda alınan karar gereğince, "Altın Politikaları Sempozyumu" 20-21 Şubat 2009 tarihlerinde Ankara'da gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda, konunun tarafları olan Merkez Bankası, Altın Borsası, İstanbul Kuyumcular Odası, Hazine Müsteşarlığı, Gümrük Müsteşarlığı, Maden İşleri Genel Müdürlüğü, Maden İşçileri Sendikası, Meslek Odaları, Odalar ve Borsalar Birliği, Altın Madencileri Derneği, yöre halkının temsilcileri ve üniversitelerden konu ile ilgili akademisyenlerimiz davet edilmiştir. Ancak, davetlilerin bir bölümü değişik gerekçelerle Sempozyuma katılmamıştır.

Çağrılı 19 bildirinun sunulduğu Sempozyumda "Altın ve Ekonomi", "Altın İşletmeciliği ve Çevre", "Altın ve Madencilik" ile "Altın İşletmeciliğinin Sosyal Boyutu" konuları işlenmiştir. Yaklaşık 300 kişi tarafından takip edilen Sempozyumun son oturumunda "Küreselleşme Sürecinde Altın Politikaları" konulu bir panel gerçekleştirilmiştir.

İki gün süren Sempozyumda dile getirilen görüş ve öneriler ana başlıklarıyla aşağıda özetlenmiştir:

- Madenler, yenilenemeyen ve üretildiklerinde tükenen kıt kaynaklardır. Ekonomik rezervler belirli bölgelerde yoğunlaşmıştır. Bu nedenle madencilikte yer seçme şansı yoktur, madenin bulunduğu yerde üretilmesi zorunludur. Yapıldığı bölgelere sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan önemli katkılar sağlayıp emek yoğun bir istihdam gerektirdiğinden, kırsal kesimden göçleri önleyici ve gelir dağılımını düzenleyici bir etkisi bulunmaktadır. Dolayısıyla, madencilik ile ilgili politikaların oluşturulmasında, gelecek nesillerin haklarının da kollanarak tayin edilmesi gerekmektedir.

- Sanayi başta olmak üzere, ekonominin diğer sektörlerinin hammadde gereksinimlerini sağlayan madencilik sektörü, ekonomik kalkınmayı başlatan sanayileşmenin lokomotifi konumundadır.

- Dünya ekonomisinde yaşanan küreselleşme sürecinde, çok uluslu şirketlerin kar paylarını artırmak için, sermaye ve mal dolaşımının önündeki tüm engellerin kaldırılması amaçlanmıştır. Bu gelişmeler, sahip oldukları bilgi birikimi, sermaye kaynakları, ekonomik ve politik güçleri sayesinde dizginleri ellerinde tutan gelişmiş ülkelerin lehine olmuştur. Ülkemizde 80'li yıllardan bu yana izlenen neo-liberal politikalar ile sağlık, eğitim, sosyal güvenlik, çevre, maden ve tarım alanları çok büyük yıkım görmüş, özelleştirme uygulamaları ile bu ulusun dışından tırnağından artırarak oluşturduğu kamu işletmeleri yok pahasına, bir çoğu da amacı ve kaynağı belli olmayan yabancılara, küresel sermaye gruplarına hizmet eden yerli işbirlikçilerine satılmak suretiyle elden çıkarılmıştır.

- Bu çerçevede, yatırım yapılmayarak üretimden çekilmek zorunda bırakılan kamu madencilik kuruluşlarımız ile küçük yerli işletmeler, son aşamada yabancı şirketlerin

eline geçmekte ve kaynaklarımız bu güçler tarafından kullanılmaktadır. İçinde bulunduğumuz dönemde ise, giderek etkisizleştirilen MTA, TTK, TKİ ve ETİ MADEN gibi kamu madencilik kuruluşlarının bazılarında özelleştirme çalışmalarının hızlandığı yetkililerce daha sık dile getirilmektedir.

- Tüm alanlarda olduğu gibi madencilik sektöründe de kamu denetimi gevşetilmiştir. Bunun sonucunda yasalarda belirtilen denetimler dahi yeterince yapılamamakta, önlemlerin alınıp alınmadığı denetlenememekte ve genel anlamda bir güvensizlik ortamı oluşmaktadır. Meslek Odaları da devre dışı bırakılarak, kamusal denetimin göz ardı edilmesiyle serbest piyasa mantığı gereği “bırakınız yapsınlar bırakınız geçsinler” düşüncesi her alanda egemen olmuştur.

- Ülkemizin sanayileşmesinin emperyalist güçlerce engellenmesi ve buna bağlı olarak mamul madde üretiminin yeterince gerçekleştirilememesi, madenlerimizin hammadde olarak ihracına neden olmaktadır. Madenlerimizin ham madde olarak ihraç edilmesi ise, yer altı kaynaklarımızın ülke ekonomisine katkısını engelleyerek bir daha yerine koyamayacağımız bu kaynakların açık bir sömürüye sunulması anlamına gelmektedir.

- Altın, diğer madenlerimiz gibi yeraltı zenginliklerinden biridir. Resmi raporlara göre, ülkemizde 600 ton işletilebilir altın rezervi bulunmaktadır. Bu rakam aramalara bağlı olarak artabilecektir. Altın madeninin aranması ve madencilik üretim tekniklerinin diğer metal madenlerinden önemli bir farkı yoktur. Hiçbir madenin arama ve sondaj çalışmalarında siyanür kullanılmamaktadır. Ancak bu konuda kamuoyu zaman zaman yanlış ve eksik bilgilendirilmektedir. Siyanür, altının cevher içerisinden alınmasında, tanelerinin boyutuna ve cevherin özelliklerine göre kullanılan bir kimyasal olup, dünya altın üretiminde % 83 oranında uygulanmaktadır. Ülkemizde bir yılda kullanılan 300.000 ton siyanürün 3.500 tonu madencilik sektöründe tüketilmektedir.

- Son yıllarda yöresel muhalefet hareketleri ve hukuk mücadeleleriyle gündeme gelen altın madenciliği, ya işletme teknolojisi ve çevre ya da ekonomik boyutuyla tartışılmaktadır. Ancak sorun, bir bütünsellik içinde ulusal madenciliğimizin temel tercihleri ve politikalarının neler olması gerektiği açısından yeterince değerlendirilmemiştir. Sorunların farklı temellerde tartışılması çözümü daha da zorlaştırmıştır.

- Hiçbir ülkede toplumun bütün ihtiyaçlarını karşılayacak kadar yeterli kaynak olmadığından, üretimde kullanılacak kıt kaynaklar konusunda doğru bir planlama ve tercih yapmak bir zorunluluk olmaktadır. Yapılan tercihin rasyonel sayılabilmesi için, feda edilen alternatiflerin toplam maliyetlerinin, yapılan tercihten fazla olmaması gerekir. Bu nedenle, tüm ekonomik faaliyetlerde olduğu gibi, her altın madeni için alternatifler ortaya konulmalı, alternatif maliyet analizleri yapılmalı ve bu verilere göre tercihte bulunulmalıdır. Yapılacak tercihlerde sosyal maliyetlerin de gözetilmesi gerekmektedir.

- Altın madenciliği, dünyada çevre konusunda duyarlı pek çok ülkede gerekli önlemler alınarak yapılmaktadır. Günümüzde çevreye karşı duyarlı birçok ülkede sadece altın değil her türlü yeraltı kaynağı, (maden, petrol, doğal gaz, endüstriyel hammadde vb.)

yerüstü zenginliklerine ve çevreye zarar vermeyecek şekilde planlanıp işletilebilmektedir. Dolayısıyla bazı özel durumlar (arkeolojik alan, sit alanı, milli park, vb.) dışında madencilik, uygun bir planlamayla çevre ile barışık olarak yapılabilmektedir. Bu konuda gelişmiş ülkelerdeki olumlu örnekler ülkemizde de uygulanmalıdır.

- Ekonomi, insan gereksinimlerinin giderilmesi yönündeki etkinliklerdir. Politika da bu gereksinimlere konu olan kıt kaynakların bölüşümü, bunun amaç, araç ve yöntemleridir. Dolayısıyla, her ekonomik etkinlik bütün insanları ilgilendirdiği gibi politika da bütün insanlar içindir. Altın madenciliği de, ekonomik bir faaliyettir ve politik alanın içindedir. Buna rağmen, uzmanlarımızın bir kısmı konuya seçkin bir anlayışla yaklaşmaktadır. Bu konuda kendilerinden başkalarının görüş açıklamalarına tepki göstererek, karar alma ve uygulama süreçlerinde de yalnızca kendilerini yetkin görmektedirler. Bilgiye sahip olmak, uzman olmak önemli bir kimliği ifade etmektedir. Ancak bu kimlik, uzman kişinin aynı zamanda bir yurttaş ve bir insan kimliğine de sahip olduğu gerçeğini ortadan kaldırmamaktadır. Üstelik uzman kimliğinin, yurttaş kimliği ve insan kimliği ile çelişmemesi gibi bir zorunluluk da bulunmaktadır.

- Yerel halkın onayını almamış hiçbir ekonomik girişimin ülkeye yarar getirmesi beklenemez. Madencilik sektörüne ilişkin alınacak kararlarda ilgili yöre halkının da katılımı sağlanmalıdır. Halkın eğilimlerinin her zaman rasyonel bir düşünce temeline dayandığı söylenemez. Halkın her tercihini destekleyen popülist bir anlayış içinde bulunmak da doğru olmayabilir. Ancak, halkın olası yanlış eğilimlerinin bilgi eksikliğinden kaynaklandığı kabul edilmelidir. Bu durumda; aydınların ve uzmanların halktaki bu bilgi eksikliğinin giderilmesinde önemli bir sorumluluğu bulunmaktadır.

- Türkiye bir hukuk devletidir. Yargı kararlarının uygulanması, ekonomik gerekçelere dayandırılarak antidemokratik uygulamalarla engellenmemelidir. Ancak kararların daha sağlıklı alınabilmesi için konuyla ilgili ihtisas mahkemelerinin kurulması ayrıca değerlendirilmelidir. Bu çerçevede bilirkişilik kurumu da yeniden düzenlenmelidir.

- Maden Kanunu'nun beyan esasına dayanması nedeniyle, ihracat yapılan ürünün eksik beyan ile (miktar ve tenör olarak) yurtdışına çıkarılması ihtimal dahilindedir. Bu durumda elde edilen değerlerin önemli bir miktarı ülke içerisinde kalmayıp, çok uluslu firmaların kasasına akabilecektir. Bu nokta dikkatle irdelenmeli, gerekli düzenlemeler bu doğrultuda yapılmalıdır.

- Milli parklar, sit alanları gibi özellik arz eden alanlarda madencilik faaliyetlerinin yanında, sanayi tesisleri, yapılaşma dahil hiçbir faaliyete izin verilmemelidir.

- Her şeye rağmen madencilik yapılsın düşüncesi ne kadar yanlışsa, hiçbir şekilde madencilik yapılmasın düşüncesi de en az o kadar yanlış bir yaklaşımdır.

- Anayasanın 168. maddesine göre "Madenler devletin hüküm ve tasarrufu altındadır". Ayrıca Odamızın yıllardır dile getirdiği "MADENLERİN GERÇEK SAHİBİ HALKTIR" gerçeği doğrultusunda, her yurttaşın hak sahibi olduğu madenlerimizin her türlü sömürü ve talana karşı korunması önemli bir sorumluluktur.

-Değişen dünya ve ülke gerçekleri göz önüne alınarak stratejik madenlerimiz yeniden belirlenmelidir.

- Gerçek sahibi halkımız olan, yenilenemez ve tükenme özelliğinden dolayı gelecek nesillerin de hak sahibi olduğu tüm stratejik madenlerimiz kamu eliyle ve kamu yararı gözetilerek işletilmelidir.

Kamuoyuna saygıyla duyurulur.

TMMOB
MADEN MÜHENDİSLERİ ODASI
YÖNETİM KURULU
24 Şubat 2009, Ankara